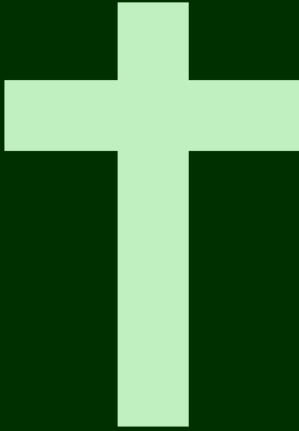

KAMEETHARI ÑAANTSI: Iñaaventaitzirira

Avinkatharite Jesucristo

The New Testament in the Pichis Ashéninka language of Peru

**KAMEETHARI ÑAANTSI: Iñaaventaitzirira Avinkatharite
 Jesucristo
 The New Testament in the Pichis Ashéninka language of Peru
 El Nuevo Testamento in la Pichis Ashéninka lingua de Peru**

copyright © 2008 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ashéninka, Pichis

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Copyright Information

© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-12-03

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020
 b72f15e8-2b09-5a3e-bcda-702eafc504d4

Contents

MATEO	1
MARCOS	58
LUCAS	91
JUAN	149
JANTAYETAKERI	192
ROMA-SATZIITE	246
1 CORINTO-SATZIITE	273
2 CORINTO-SATZIITE	300
GALACIA-SATZIITE	317
EFESO-SATZIITE	326
FILIPOS-SATZIITE	335
COLOSAS-SATZIITE	341
1 TESALÓNICA-SATZIITE	347
2 TESALÓNICA-SATZIITE	352
1 TIMOTEO	355
2 TIMOTEO	362
TITO	367
FILEMÓN	370
HEBREO-PAYEENI	372
SANTIAGO	393
1 PEDRO	399
2 PEDRO	406
1 JUAN	411
2 JUAN	417
3 JUAN	418
JUDAS	419
JOÑAAKAYEETAKERIRI	421
. . . . .	449

Kameethari Ñaantsi Josankinatakeri Mateo

Icharineyetari Jesucristo (Lc. 3.23-38)

¹ Jiroka ivairopayeeni ikaratzi icharineyetari Jesucristo. Tema iriitake icharine David-ni, ipoña eejatzi Abraham-ni. ² Ikanta pairani Abraham-ni, itzimake itomi ipaitakeri Isaac. Ikanta Isaac tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Jacob. Ikanta Jacob tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Judá. Tera aparoni ikanta itomi Jacob, osheki ikaratake itomipayeeni. ³ Ikanta Judá jovaiyantakaakero Tamar, ipaitakeri Fares, iriima pashine ipaitakeri Zara. Ikanta Fares tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Esrom. Ikanta Esrom tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Aram. ⁴ Ikanta Aram tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Aminadab. Ikanta Aminadab tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Naasón. Ikanta Naasón tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Salmón. ⁵ Ikanta Salmón jovaiyantakaakero Rahab, ipaitakeri Booz. Ikanta Booz jovaiyantakaakero Rut, ipaitakeri Obed. Ikanta Obed tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Isaí. ⁶ Ikanta Isaí tzimanake itomi irirori, ipaitakeri David. Iriitakera pinkatharitaitsiri. Ikanta pinkathari David jovaiyantakaakero iina Urias, ipaitakeri Salomón. ⁷ Ikanta Salomón tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Roboam. Ikanta Roboam tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Abías. Ikanta Abías tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Asa. ⁸ Ikanta Asa tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Josafat. Ikanta Josafat tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Joram. Ikanta Joram tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Uzías. ⁹ Ikanta Uzías tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Jotam. Ikanta Jotam tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Acaz. Ikanta Acaz tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Ezequías. ¹⁰ Ikanta Ezequías tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Manasés. Ikanta Manasés tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Amón. Ikanta Amón tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Josías. ¹¹ Ikanta Josías tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Jeconías. Irojatzí itzimantanakari irirentzipayeeni eejatzi. Aripaitera ipokaiyakeni ovayiriite poñaachari Babilonia, jaanakeri maaroni inampiki.

¹² Okanta ipiyeeyaani jaantaveetakariri maaroni Babilonia-ki. Tzimai itomi Jeconías irirori, ipaitakeri Salatiel. Ikanta Salatiel tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Zorobabel. ¹³ Ikanta Zorobabel tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Abiud. Ikanta Abiud tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Eliaquim. Ikanta Eliaquim tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Azor. ¹⁴ Ikanta Azor tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Sadoc. Ikanta Sadoc tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Aquim. Ikanta Aquim tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Eliud. ¹⁵ Ikanta Eliud tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Eleazar. Ikanta Eleazar tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Matán. Ikanta Matán tzimanake itomi irirori, ipaitakeri Jacob. ¹⁶ Ikanta Jacob tzimanake itomi irirori, ipaitakeri José. Iriitakera oimenthoritakariri María. Iroka María iroora ovaiyantakeriri Jesús, irijatzi ipaitaitakeri eejatzi Cristo.

¹⁷ Iriitake ikaratzi icharinentayetakari. Jetanakaro Abraham-ni irojatzí David-ni, ikarataiyini 14. Ipoñaana David-niki irojatzí jaantaveetakariri Babilonia-ki, ikarataiyini 14. Ipiyeeyaanira jaantaveetakariri Babilonia-ki, irojatzí itzimantakariri Cristo, ikarataiyini 14 eejatzi.

Itzimantakari Jesucristo
(Lc. 2.1-7)

¹⁸ Jiroka okanta itzimantakari pairani Jesucristo. Ikanta José, tzi-matsi iinathori opaita María. Ikashiyakero iinantaaro. Iro kantacha te iriñaamaityaaro intsipavaityaaro. Iro kantacha María motzitake, ikantakaakero Tasorentsinkantsi. ¹⁹ Ikanta José, tampsatikashirera inake irirori, ikovake irovashaanteromi iromananeikiini, te inkove irovaariperovaitero inkemakoitero itzimashivaitaka eentsite. ²⁰ Ikanta ikinkishirevaitara José tsiteni, jomishimpyaakeri imaninkarite Pava jimayira, ikantakeri: “José, icharine David-ni. ¿Opaitama pikinkishiretantari povashaantero María? Payero, tema Tasorentsinkantsi kantakaarori omotzitantakari. ²¹ Aririka intzimake eentsika, pimpaiteri JESÚS. Iriitakera ovavisaakotairine isheninkapayeeni ikaariperoshirevaitake.” ²² Ari okanta omonkaratantakari maaroni josankinatakari pairani Kamantantaneri, ikantakeranki: ²³ Ari ovaiyantake tsinane kaari ñeerine shirampari, intzime otomi, Impaitaiteri Emanuel, akantziri añaaneki aaka: “Itsipatai Pava.” ²⁴ Ikanta ikakitanai José, jimatakero okaratzini intakaakeriri Pava, jaakero iinantaaro. ²⁵ Te irimaantamaityaaro irojatzini itzimantakari oponkitzitanakari otomi. Ipaitaitakeri JESÚS.

2

Ipokake iyotaneri iriñeeri Jesús

¹ Itzimake Jesús nampitsiki Belén saikatsiri janta Judea-ki. Tema itzimantakarira Jesús, iri pinkathariventantatsiri Herodes. Ari jareetakari nampitsiki Jerusalén iyotaneripayeeni ikenapaakero ishitovapiintzi ooryaatsiri. ² Josampitapaakeri: “¿Tsikama isaikika ivinkatharite Judío-payeeni ovakera tzimaintsiri? Janta nonampiki nopoñaaka, noñaakeri impokiro niyotantakari tzimake. Iro nopokantayarini noñaapinkathateri.” ³ Ikanta ikemavakera pinkathari Herodes, antaro ikinkishiretanaka, ari ikempitaakari eejatzini maaroni Jerusalén-satzi. ⁴ Opoña ikaimakaantakeri Herodes maaroni ijevare omperatasorentsitaari, eejatzini maaroni iyotzinkari, josampitakeri: “¿Tsika janta intzimeka Cristo?” ⁵ Ikantaiyanakeni irirori: “Intzime janta nampitsiki Belén saikatsiri Judea, tema ari okantzi irosankinare kamantantaneri, ikantake: ⁶ Ari osaikiri nampitsi Belén janta Judea-ki, tekatsi thainkerone. Ari impoñeeyari pinkatharijanori janta. Iriitake jevatairine Israel-mirinkaite ikaratzi nashitaari naaka.” ⁷ Ipoña Herodes, ikaimakaantakeri pokayetaintsiri iriñeeri ovakera tzi-maintsiri, josampitakeri: “¿Tsikapaite piñaakerika impokiro piyotantakari tzimake pinkathari?” ⁸ Ikamantakeri maaroni. Opoña ikantanakeri irirori: “Kameetha, pimatero piyaate Belén-ki, pamene tsika isaikajaantzi eentsika. Aririka piñaakeri, eejatzira pinkenapai jaka, pinkamantanaina. Niyaateeta eejatzini naaka, noñaapinkathatakiteri.” ⁹ Irojatzini jiyaatantanakari. Eejatzini iñaanairi impokiro iñaakeri chapinki ipoñaakanta. Iñaashitakeri jaatzinkapaake, iro jiyotantapaakarori pankotsi isaikira eentsi. ¹⁰ Ikanta iñaakerira, kimoshire ikantaiyapaakani. ¹¹ Areetaiyapaakani pankotsiki, iñaapaakeri eentsi eejatzini irinero María. Jotyeerovashitapaakari, iñaapinkathatapaakeri. Jashitaryaakotapaakeri jamakeneriri, ipapaakeri oro, ipakeri kasankaayetatsiri, ipakeri eejatzini paitachari mirra. Osheki ovinaro irokapayeeni. ¹² Ikanta jimagaiyapaakani, jomishimpyaakeri Pava,

ikantziri: “Eero pipiyashitari Herodes. Pinkenanai pashineki avotsi piyaatantaiyaari pinampiki.”

Jovamaitake eentsi

¹³ Aritake piyeeyaani iyotaneripayeeni. Japiitairo imaninkarite Pava jiñaanatziri José imishireki, ikantziri: “José, pishiyakayeri eentsi eejatzi iriniro, piyaate nampitsiki Egipto. Ari pisaikeri janta irojatzi nonkantantaiyaamiri: ‘Pimpiyee.’ Aatsikitake Herodes iroveri eentsika.” ¹⁴ Ikanta ikakitanake José, ikamantakero María, tsiteni ishiyaka Egipto-ki, jaanakeri eentsi. ¹⁵ Ari isaikakeri janta, irojatzi ikamantaari Herodes. Ari okanta omonkaratantakari josankinatakeri pairani kamantantaneri, ikantake: Isaikavetaka notomi nampitsiki Egipto, ari nokaimairi impiyeeta eejatzi.

¹⁶ Ikanta Herodes, iyotake jamatavitakeri iyotaneripayeeni, te impiyashitairi. Otyaanakari imashirenka. Jomityaantake irovayiritepayeeni, ikantakeri: “Piyaate janta Belén-ki, paperoteri povamairi eentsipayeeni, pinthonkanakeri maaroni ovakera tzimaintsiri, eejatzi maaroni ikaratzi tzimakotaintsiri apite irosarentsite.” Tema ari ikamantakeri chapinki jiñaantakaririranki iyotaneriite ovakeraini impokiro.

¹⁷ Irootake iñaanetakari pairani kamantantaneri paitachari Jeremías, ikantake:

¹⁸ Okaimaperotatzi Ramá-sato iragaiyaani.

Oshenikathorini Raquel onatzi irakotakariri eentsitepayeeni.

Iro ovashirenentantakari jovamaitzitaikero maaroni eenchaanite.*

¹⁹ Okanta osamanitake, kamai Herodes, eekero isaikake José nampitsiki Egipto. Ari iñaanatairiri imaninkarite Pava imishirekiini, ²⁰ ikantairi: “José, kantaira piyaatai pinampiki, paanairi peentsite pintsipataanairi iriniro. Tema kamai kovavetachari iroverimi.” ²¹ Ari ikantaka José, piyaa inampiki Israel. ²² Iro jareeveta José inampiki, ikantaitavairi: “Iri pinkatharitaatsi Arquelao Judea-ki. Jimpoyaataari iririni Herodes.” Ari ikinkishiretanaa José, eero ikenanai janta. Ari japiyeetairi ikantaitziri imishireki: “Paa-maiyaarira Arquelao.” Irootakera ikenantanaari José Galilea-ki. ²³ Ikanta jyaataake, isaikapai nampitsiki Nazaret. Tema ari okanta omonkaratantakari josankinatakeri pairani kamantantaneri, ikantake: Nazaret-satzi impaitaiteri.

3

Ikamantantakeri Juan oviinkaantanteri

(*Mr. 1.1-8; Lc. 3.1-9, 15-17; Jn. 1.19-28*)

¹ Okanta pairani janta Judea-ki, tsika te inampiitaro, ipokake Juan oviinkaantanteri, ikamantantzi. ² Ikantantapaake: “Povashaantairo pikaariperoshirevaitake, tema irootantsi impinkathariventantai jaka Inkitesatzi.” ³ Irootake iñaanetakari pairani kamantantaneri paitachari Isaías, ikantake:

Icheraacheraataitzi janta tsika te inampiitaro, ikantaitzi:

Povameethataineri Pinkathari tsika inkenapaake.

Pinkempitakaantero itampatzikaitziro avotsi.

* **2:18** Iroka Raquel irootake iinani Jacob, iro inintaperotane. Irooma Ramá nampitsi onatzi, otzimi saikatsiri iipantsiteki Israel-mirinkaite. Jaka iroñaaka iñaaventatziro Mateo okaratzi josankinatakeri pairani kamantantaneri paitachari Jeremías iñaaventziro Raquel eejatzi Ramá-satoite oñaashitayaroni, tema athataaayaro tsinaneeete Jerusalén-satoite oñaashitayaroni irooriite aririka irovamaitaitero ovaiyaneete.

⁴ Iithaaretakari pairani Juan, jontyeetziro ivitzi camello, jovathakitakari meshinantsimashi. Jañaantari jovayetari kentori, iri jimiretari iyaaki pitsi. ⁵ Oshekira pokashitakeriri pairani Juan, Jerusalén-satzi ipoña Judea-satzi, ipokashitakeri eejatzi ikaratzi nampiyetarori antaraaki jiña Jordán. ⁶ Ikamantakoyetapaaka ikaariperoshirevaitake, iroora joviinkaantantayee-takariri jiñaaki Jordán.

⁷ Ari ipokaiyavetaka Fariseo-payeeni, eejatzi Saduceo-payeeni, ikovi iroviinkaatyaaami. Iro kantamaitacha ikisathatavakeri Juan, ikantakeri: “Te pinkameethashiretaiyeni eeroka, pikempitashitakari maranke. ¿Piñaajaantakema eero jovasankitagaitaimi?” ⁸ Omaperorika povashaantairo tsika pikantaveta pairani, pinkameethashiretaiyeni, pinkempityaaro pankirentsi kithotatsiri. ⁹ Eero pikantashirevaitashita: ‘Aña naaka icharine Abraham-ni, te onkovaperotya novashaantairo nokaariperoshirevaitzi.’ Pinkeme nonkante: ‘Eero pikantakaaperovaitashita piñaajaante eeroka ikovaperotane Pava, aña kantatsi iratziritakairo iroka mapi, iro impoyaataiyarine incharineyetaiyaari Abraham-ni.’ ¹⁰ Eerorika pikempityaro pankirentsi kithotatsiri, ichekakaitakaro chacha pankirentsi ponkitziki kaari kithotatsine, ompoña iragaitanakero impomeetero.

¹¹ Aririka irovashaantanairo atziri ikaariperoshirevetaka, ari noviinkaantantakyaari jiña. Iro kantamaitacha, aatsikitake matzirori iñaapinkatharentsizi, noñaapinkathatzitataikari naaka, te aritaajate inkempitakaantena iromperatane onkantya naantyaaniriri i-zapato-te. Iriitakera kempitakaantyaarone iroviinkaantantatyeerimi Tasorentsinkantsi, iroviinkaantantatyeerimi eejatzi paampari.* ¹² Tema aririka aavatero avankire, atekakitakero eejatzi. Atayiro opentakereki. Iro aake okithoki, otekitakero kameetha, ovakoyetakero. Ari inkempitagaiyaari eejatzi aatsikitaintsiri, irinashiyetaiyaari atziri, irineshinonkayetaiyaari inkarate kempisantanairine, iriima ikaratzi kaari ovashaanterone ikaariperoshireyetake, intagairi paampariki kaari tsivakanetatsine.”

Joviinkaata Jesús

(Mr. 1.9-11; Lc. 3.21-22)

¹³ Opoña ipokake Jesús antaraaki jiña Jordán, ipoñaakaro Galilea. Ipokashitakeri Juan iroviinkaateri. ¹⁴ Te inkovavetya Juan iroviinkaateri Jesús, ikantavakeri: “¿Opaitama pipokashitantanari naaka noviinkaatemimi? Aña eeroka oviinkaatenane naaka.” ¹⁵ Jakanakeri Jesús: “Nokovaperotatzi poviinkaatenana. Irootake ikovakaakenari Pava.” Kovanake Juan, ikantziri: “Aritake noviinkaatakemi.” ¹⁶ Jaanakeri, joviinkaatakeri. Iro intonkaantanaiyaarimi Jesús, kempivaitaka ashityaanakityeeyaami inkite, iñaatziiri ipokashitapaakeri Tasorentsinkantsi ikenapaake inkiteki ikempitapaakari shiro. ¹⁷ Ikemaitatzi inkiteki ikantaitanake: “Notomi inatziira irika netakokitari, osheki nokimoshireventakeri.”

4

Inkaariperoshiretakaiterimi Jesús

(Mr. 1.12-13; Lc. 4.1-13)

* **3:11** Ikantakotziri Juan jaka: “Osheki noñaapinkathatataikeri naaka.” Ikantatzi: “Te arite nayeneri i-zapato-te.” Tema pairani iro jantayepiintziri aparoni omperataari jayiniri i-zapato-te omperatariri. Iro joshiyakaaventziri jaka Juan. Tema omaperotya Jesús jimatziro irirori janaakotantzi, tekatsi kempityaarine, te aritaajate inkempitakaantena naaka iromperatane.

¹ Ikantakaanakarira Jesús Tasorentsinkantsi, jatanake janta tsika te inampiiaro, ari ikovavetakari kamaari inkaariperoshiretakairimi. ² Osheki kitaite isaikavaitake, itzitaro ovanarontsi, ayimatakeri itashe. Okaratzi 40 kitaite isaikavaitake. ³ Ikanta kamaari, ipokashitakeri Jesús inkaariperoshiretakairimi. Ikantapaakeri: “Omaperotatyaarika Itomitami Pava, pimpeyero tanta iroka mapi, poyaaro.” ⁴ Jakanakeri Jesús, ikantanakeri: “Tzimatsi osankinarentsi kantatsiri:

Tera intaani onkovityimotai tanta oyaari, aña iroora kovaperotacha ankempisantairo maaroni ikantayetairi Pava.”

⁵ Ipoña kamaari jaanakeri nampitsiki tasorentsitsiri, isaikakaakeri jenoki otavantoki tasorentsipanko.* ⁶ Ikantavetapaari: “Omaperorika Itomitami Pava, pimitaye osaavikinta. Pinkinkishiretero josankinaitakeri pairani okantzi:

Irotyaantemiri Pava imaninkarite aamaakoventemine. Iri thomaavakemine eero pomposantavaitapaaka mapiki.”

⁷ Jakanakeri Jesús: “Okantzi eejatzi josankinaitakeri pairani: Te onkameethate piñaantashivaityaari Pivinkatharite Pava.”

⁸ Japiivetakari kamaari jaanairi Jesús janta tonkaariki otzishi. Jame-nakaakeri maaroni nampitsi ipinkathariyetzira atziriite, tema kameetha okanta ovaneenkayetaka. ⁹ Ikantziri: “Piñaakero okaratzi tzimatsiri. Aririka potyeerovashitakyaana piñaapinkathatena, ari nompakemiro maaroni.” ¹⁰ Jakanakeri Jesús, ikantanakeri: “Piyaataveete intaina. Satanás pinatzi eeroka. Tema josankinaitake pairani, kantatsiri: Añaapinkathateri Avinkatharite, iri ankempisante apaniro.”

¹¹ Irojatzira jiyaatantanaari kamaari. Pokaiyapaakeni imaninkarite Pava, jampitakoyetapaakeri Jesús.

Jetanakari jantayetzi Jesús
(Mr. 1.14-20; Lc. 4.14-15; 5.1-11; 6.17-19)

¹² Ikanta Jesús ikemakoventakeri Juan jashitakoitakeri. Iroora ipiyan-tanaari irirori janta Galilea-ki. ¹³ Tera isaikapai Nazaret-ki, jantara ikenanaani nampitsiki Capernaum, ari isaikapairi. Tema inkaarethapyaaki osaiki Capernaum, tsika inampivetaro charineyatariri Zabulón-ni ipoña Neftalí-ni ¹⁴ Ari okanta omonkaratantakari okaratzi iñaaventakeri pairani kamantant-neri Isaías, ikantake:

¹⁵ Osaiké inampitsite Zabulón eejatzi Neftalí janta inkaarethapyaaki, Intatsikero antaraaki jiña Jordán, Saikatsiri Galilea-ki, tsika ipiyotapaa atziri kaari asheninkatane.

¹⁶ Tsika itzimi kempitakarori isaikayetateemi otsirenikitzi, iriitake iñaayetairiri ootamentotsi.

Otsimankakovetakari irampare kathatayeri inkenayetaimi sarinkaveniki. Iro kantamaitacha, kempitaa iroñaaka isaikaateemi okitainkatzi.

¹⁷ Ari jetanakarori Jesús ikamantapaakeri atziripayeeni, ikantapaakeri: “Povashaantairo pikaariperoshirevaitake, tema irootaintsi impinkathariventantai jaka Inkitesatzi.” ¹⁸ Ipoña ipampithacheraanakero inkaare saikat-siri Galilea, irojatziri iñaantapaariri Simón, ipaitaitziri eejatzi Pedro, itsipatariri irirentzi ipaita Andrés, ikithataiyini. Tema shimaatzinkari jinaiyini.

¹⁹ Ikantapaakeri: “Poyaatena, onkempivaitaiyaaro iroñaaka iriimi atziri noshimaatakagaiyaami.” ²⁰ Arira joyaatanakeri, jookanakero iithamento.

²¹ Iro jovaanakityaani kapicheeni, iñaapaatziri Jacobo, itsipatakari irirentzi

* 4:5 Iro ipaitaitzi Jerusalén nampitsi tasorentsitsiri.

Juan, isaikaiyini ipitoki jovaipatziro iithare itsipatakari eejatzi iriri Zebedeo. Jomiyaanakeri eejatzi irirori, ²² eeniro jookanakeri iriri ipitoki, joyaataiyanakerini Jesús.

²³ Ari okantaka, ithonka janiitakero Jesús Galilea, jiyotaantake maaroni nampitsi tsika japatotapiintaita, ikamantantakero Kameethari Ñaantsi ñaaventakotzirori impinkathariventantai Pava. Jovashinchaayetake maaroni mantsiyayetsiri nampitsiki. ²⁴ Ikemakotaitanakeri Jesús intaina. Ikemaiyakeni eejatzi Siria-satzi, jamayetapaakeneri maaroni mantsiyayetsiri isheninka, irovashinchaayeteneri. Jamakeri maaroni aayetziri kantashivaitachari mantsiyarentsi, katsivaitatsiri, kamanavaitatsiri, kisoporokivaitatsiri. Jamakeri eejatzi jaakayetziri peyari. Ari ithonkiri jovashinchaayetavakeri Jesús. ²⁵ Joyaataiyakerini osheki Galilea-satzi, Decápolis-satzi, Jerusalén-satzi, Judea-satzi, poñaayetanainchari eejatzi intatzikero antaraaki jiña Jordán.

5

Ikinkithatzi Jesús tonkaariki, ikantakota kimoshiretaatsine

(Lc. 6.20-23)

¹ Ikanta iñaakerira Jesús osheki apatotzimentakariri, tonkaanake otzishiki, ari isaikapaake. Pokaiyapaakeni iriyotaane, ipiyotzimentapaakari. ² Ari jiyotaayetakeri, ikantziri:

³ “Kimoshirera inkantaiya eentashiretatsiri, tema iriitake ñagairone impinkathariventantai Inkitesatzi.

⁴ Kimoshire inkantaiya iraneentavaitachari, tema iriitake imponshenkaitaiya.

⁵ Kimoshire inkantaiya tsinampashireri, tema iriitake saikaatsine kameetha kipatsiki ishinetaantaitziri.

⁶ Kimoshire inkantaiya kovakovatzirori inkameethashirete, tema aritake iriñero ikokovatziri.

⁷ Kimoshire inkantaiya neshinonkashiretaneri, tema iri ineshinonkayee-taiya eejatzi irirori.

⁸ Kimoshire inkantaiya kiteshireri, tema iriitake ñagairine Pava.

⁹ Kimoshire inkantaiya oitsimariyirori mashirenkaantsi, tema iriitake intomintayetaiyaari Pava.

¹⁰ Kimoshire inkantaiya inkarate inkemaantsitakaityaari ikameethashiretzi, tema iriitake ñagairone impinkathariventantai Inkitesatzi.

¹¹ Kimoshire pinkantaiya irimanintavaitaitemi, inkemaantsitakaityaami, eejatzi inthaiyakoityaami, okantakaantziro pikempisantaanara.

¹² Thaamenta pinkantayetanakyaa, tema Pava pinayetaimine inkiteki. Pinkinkishiretakotero iroka, tema ari ikempitaayetakeriri eejatzi pairani etayetakarori Kamantantaneri.”

Kempitarori tzivi

¹³ “Pikempitakarora eerokaite tzivi. Aririka inkonovaitero tzivi tsika ompaitya, eerora apantaro inkatyokantaityaaro. Ontzimaty e irimanintaitero, irookayeetakero iraatzikashivaityaaro.”

Kempitariri ootamentotsi

¹⁴ “Aririka osaike nampitsi tonkaariki, okoñaatzi maaroni aririka ootya tsirenipaite, te omana nampitsi. Kitainkatakotaneri pinayetanaatzi eeroka

eejatzi, eerokatakera iyotaayetanairine maaroni atziri, eero pomani-motziri okaratzi piyoyetanairi. ¹⁵ Ari okempitari eejatzi, aririka oisher-eri ootamentotsi, te omanakoteri kantzirinaki. Tema avakotziri jenoki inkitainkatakotantyaari maaroni saikatsiri pankotsiki. ¹⁶ Ari pinkempitanaiaaari eejatzi eeroka, pisaikayetanai kameetha iriñaantayetaamiri pisheninka okameethatzi maaroni pantayetanairi. Iro iriyotantiaaari irirori iriñaapinkathateri Ashitairi Inkitesatzi.”

Iñaaventakero Jesús Ikantakaantaitane

¹⁷ “Eero pikinkishiretashita iroora nopokantari novashaan-takaayetaimiro pikempisantziro Ikantakaantaitane, te nonkove eejatzi novashaantakaimiro iñaaventakeri pairani Kamantantaneri. Aña iro nopokantakari nomonkaratero okaratzi iñaaventayeakeri pairani. ¹⁸ Omapero onthonkaiya apaata kipatsi eejatzi inkite, iro kantamaitachari eero othonkimaitaatsi Ikantakaantaitane, irojatzi omonkaratantakyaari maaroni. ¹⁹ Eerorika pikempisantziro Ikantakaantaitane, eerorika eejatzi piyotayetairi pisheninka inkempisantayetairo, eerora panintagaaro impinkathariventantai Inkitesatzi. Iriima tsika intzime matakerone ikempisantayetairo, impoña iriyotaantairo, iriitakera iriiperotaatsine inkiteki. ²⁰ ¿Piñaajaantakema kameethashire ikantayetaka iyotzinkari eejatzi Fariseo? Aña te. Tera irimonkarayetero kyaaryooperoini irirori inintakaavetariri Pava. Eerorika panaakoyetairi eeroka pinkameethashireyetai, eerora piñeero tsika ipinkathariventantai Inkitesatzi.”

Iñaaventakotziro Jesús kisaantsi (Lc. 12.57-59)

²¹ “Piyotaiyironi eeroka okaratzi ikantayeetziriri pairani etakaan-tayetarori, ikantaitziri:
Eero povantzi. Aririka povantake, irovasankitagaitemi eeroka. ²² Iro kantamaitacha nokantzi naaka: Eero pikishiri pisheninka, jovasanki-taitzimikari. Eero pikantavaitziri eejatzi: ‘Tekatsi piyomatsite eeroka.’ Jovasankitaimikari pinkatharensiite. Te onkameetha eejatzi pinkisa-nentavaiteri pisheninka piitamasontzivaiteiri, papeshitaarokari pinta-gaiya sarinkaveniki. ²³ Tema paapiintzi pipira tasorensipankoki, pim-pometeneri Pava, iro kantamaitacha aririka pinkinkishiretapaakero tzi-matsi ikishimentzimiri pisheninka, ²⁴ ari pookanakeri pipira, piyaatashi-teri kisakemiri. Pinkantairi: ‘Asheninká, thame aakameethatavakagaiya.’ Aririka paapatziyavakagaiya kameetha, pimpiyeera tasorensipankoki, i-ro-jatzi pimpantapaiyaariri Pava pipira. ²⁵ Aririka intzime kishemineri, im-poña iraanakemi pinkatharensiki, pintharovakote eeroka avotsiki, pinkan-tairi: ‘Eero pikisavaita, thame aakameethatavakagaiya.’ Tema aririka ira-reetaakaayaami pinkatharensiki, inkantaitakeri iromperatane: ‘Paanakeri irika.’ Ari iraayeetanakemiri irashitakoitemi. ²⁶ Eerorika pipinatashitari okaratzi pireevetakeri, eerora piñagairo iroimishitovakaantaimi. Omaper-ora.”

Iñaaventakotziro Jesús mayempitaantsi

²⁷ Piyotaiyironi eeroka ikantayeetakeri pairani, ikantaitzi:
Eero pimayempitzi.

²⁸ Iro kantamaitacha nokantzi naaka: Pineveshiretyaarorika piñiuro tsi-nane, matakamira, pimayempishiretakeri. ²⁹ Jiroka noshiyakaaven-temiro: Iroorika pokiperi pantanta kaariperori, povashaantairo, pinkem-pitakaantero pinkithoryaatyeeromi, pookero. Tema te pinkovero poki

atsipetakagaiyaamiro sarinkaveni, iro kameethatatsi pisaikanarookitai. ³⁰ Iroorika pakopero pantanta kaariperori, povashaantairo pinkempitakaantero pinthatzinkatyeeromi, pookero. Tema te pinkovero pako atsipetakagaiyaamiro sarinkaveni, iro kameethatatsi pisaikaponthokitai.

Iñaaventziro Jesús ookavakagaantsi

³¹ “Ikantaitake eejatzi pairani:

Aririka irookavakaitya, ontzimaty e impayeeteri tsika osankinatakota irookavakaantyaari.

³² Iro kantamaitacha nonkante naaka: Kaariperoshire jinake ikaratzi ookashitarori itsipatari. Tema aririka aavetaiya pashine oime, omayempitzimotakeri etavetari oimentari. Arira ikempitakaromi eejatzi agairori, mayempitake irirori. Temaita okaariperoveta irookeromi atziri itsipatari, aririka iriñeero omayempitzimoteri.”

Iñaaventziro Jesús pairyaashivaitariri Pava

³³ “Piyotaiyironi eejatzi ikantaitakeriri pairani etakaanarori:

Eero pipairyaashivaitari Pava.

Iro pinkante: ‘Irovasankitainaa Novinkatharite eerorika nomonkarayiro nokantayetziri.’ Aririka pinkantake, ontzimaty e pimonkarayetero.

³⁴ Iro kantacha nokantzi naaka: Te arite pimpairyeeri Pava, pimonkaratantyaarori pikantayetziri. Eero pipairyiuro inkite, tema ari isaikiri Pava janta. ³⁵ Eero pipairyiuro kipatsi, tema irojatzi jashitari Pava, ari jetsiyaryaakiitapiintari. Eero pipairyiuro Jerusalén, tema ari ipinkathariventantzi Pinkatharijanorentsi. ³⁶ Eero pipairyiuro piito, pinkante: ‘Eerorika nomonkaratziro nokantzi, inthatzinkaitenaroota noito.’ Tera eeroka materone pishookakairo pipai, ompoña pincheenkaishitakagairo eejatzi. ³⁷ Eerora pamatavitantzi. Omaperorika pantero pikantayetziri, ari pinkante: ‘Jee, nomatero.’ Eerorika pantziro, intaani pinkante: ‘Eero nomatziro.’ Tema te onkameethate poshekyeero piñaane.”

Iñaaventziro Jesús ikaminthaitziri kisaneentantsiri (Lc. 6.27-36)

³⁸ “Piyotaiyironi eeroka ikantaitakeri pairani:

Aririka pinkithoryiiteri irooki pashine atziri, okameethatzi impiyakoventaityaari, inkithoryiitaitemiro poki eeroka. Aririka pinkiryakooteri pashine atziri, okameethatzi impiyakoventaityaari inkiryakootaitemi eejatzi eeroka.

³⁹ Iro kantacha nokantzi naaka: Te okameethatzi pimpiyatyaari kisa-neentzimiri. Aririka impasavorotemi kashetavoroki, pishinetaineri eejatzi pashinevoroki impasatemiita. ⁴⁰ Aririka inkovaite irapithaitemiro piithaare, pishineteneri iraanakero eejatzi piithaare poveviryakotapiintantari. ⁴¹ Aririka iromperaityaami paanakero ovaakarontsi pookero niyanki avotsi, paanakero ovaakarontsi panaakairo ikantavetakamira tsika pookero. ⁴² Aririka inkantaitemi: ‘Pimpenaro,’ okameethatzi pimperi. Aririka inkantaitemi eejatzi: ‘Pimpavakenaro, ari noiipyeeemi,’ okameethatzi pimperi eero pithañapithatari.

⁴³ Piyotaiyironi eeroka ikantaitakeri pairani:

Pineshinonkateri pisheninkajanori. Iriima tsika itzimi kishimiri, pinkisheri irirori.

⁴⁴ Iro kantacha nokantzi naaka: ‘Petakotyaari kisayetzimiri. Pamanakoyetairi maaroni irineshinonkatantyaariri Pava irirori. Eero pipiyatari kisa-neentzimiri, paakameethayetairi.’ ⁴⁵ Irootake ikovakaayeetakeriri

itomintayetaari Ashitairi Inkitesatzi. Iriitake ovetsikakeriri ooryaatsiri, oorentakotziriri maaroni atziri: kameethashireri, eejatzi kaariperoshireri. Iriitake ovetsikakerori eejatzi inkane, jovyariiniri maaroni atziri: kameethashireri, eejatzi kaariperoshireri. ⁴⁶ Intaanirika petakotashityaari ikaratzi etakotayetamiri eeroka, ¿piñaajaantzima ari impinatayami Pava? Aña eero, iro jimatapiintakeri kaariperoshireri kovakotziriri isheninka kireeki. ⁴⁷ Intaanirika petakoyetakyaari pisheninka, ¿amenaashivaitakara?. Tema iro jimayetapiintakeri eejatzi kaari pisheninkata irirori. ⁴⁸ Kameethashirera pinkantayetanaiya eeroka, pinkempitakotaiyaari Ashitairi Pava, tema omapero ikameethashireperotake irirori.”

6

Iñaaventziri Jesús pashitantachari

¹ “Povashaantairo poñaakayetapiintziri atziri pantayetziro pinkameethashiretantaiyaarimi. Eenirorika piyaatatyee pantero, tekatsira impinataimiri Ashitairi Inkitesatzi.

² Aririka pimpashitanyta, te onkameethate pikantantayetanake: ‘Nopashitantaka naaka.’ Irootakera jameyetari kamataviri, ikoviro irirori iriñaapinkathayeeteri. Iro kantacha, intzimakarikami ñaapinkathaterine jaka, iro iriñaamatsite irirori iriñaapinkathaventaiteri. ³ Aririka pampitakoteri eeroka ashinonkainkari, eerora pikamantziri pitsipaminthare,* ⁴ omanaantsiini onkantakotya pipashitantakari. Jiyotake Pava irirori, iriitake pinataimine.”

Iñaaventziro Jesús ñaañaataantsi (Lc. 11.2-4)

⁵ “Aririka piñaañaateri Pava, te apantaro pinkempitakotyaari kantakaap-erovaitachari. Ikatziyapiintayeta irirori janta japatotapiintaita, ikatziya eejatzi niyankineki nampitsi, onkanta iriñaantayetyaari isheninka. Iro iriñaamatsite irirori iriñaapinkathaventaiteri. Omaperora. ⁶ Irooma eeroka, aririka piñaañaate, pashitakotya apaniro pipankoki pinkovakoteri Ashitairi tsipatakamiri apaniroini. Iri ñiimiri apaniro, ari irineshinonkatakyaami, iriitake eejatzi pinataimine.

⁷ Tema aririka piñaañaate, te apantyaaro papiipiitero okaratzi pikantakeri. Iro jameyetari irirori kaari asheninkata aaka. Iñaajaantzi japiipiitziro ikan-tayetakeri ari inkemakeri Pava. ⁸ Paamaventya pikempitakotarikari eeroka. Tekeramintha pinkovakoteri Ashitairi kovityiimoyetamiri, jiyotzitataikaro irirori maaroni. ⁹ Jiroka pinkante piñaañaatapiinte eeroka:

Ashitanari, nampitarori inkiteki,
Tasorentsi pinatzi eeroka.

¹⁰ Pimpinkathariventaina naaka.

Pantakainaro jaka kipatsiki okaratzi pinintakaanari eeroka,
Pinkempitakainari inkiteveri, pantakairi irirori maaroni pinintakairiri.

¹¹ Pimpapiintenaro kovityiimotanari noyaari.

¹² Pimpeyakotainaro nokaariperoshirevaitake,

Tema nomatakero naaka eejatzi, nopeyakotairi ikaratzi ovaariperoshiretak-enari.

¹³ Eero pishinetana iriñaantaityaana, inkovaite irantakaitenaro kaariperori. Ari pinkantaitatyeeo pimpinkathariventante. Ari pinkantaitatyeeo ontz-imimotemi pishintsinka, eejatzi povaneenkaro. Ari onkantyaari.

* **6:3** Pinkempitakaantero te iyotemi pampate tsika opaita antakeri pakojanori.

14 Tema aririka pimpeyakotairi atziri kishimiri, ari impeyakotaimi eejatzi eeroka Ashitairi Inkitesatzi. 15 Irooma eerorika pipeyakotairi eeroka atziri kishimiri, eerora ipeyakotzitaami Ashitairi irirori.”

Iñaaventziro Jesús tzitaantsi

16 “Aririka pintziventya pinkinkishiretakoteri Pava, eero pikamantantayetzi, pinkante: ‘Notzitaventatyaari Pava.’ Paamaiya eeroka pikempitarikari kamataviru. Itzitapiintaveta irirori, montoryaa likantayeta ivoroki iriyotantaityaari itziventatya. Iroora iñaamatsite irirori iriñaapinkathaventaiteri. Omaperora. 17 Irooma eeroka aririka pintzitaventyaari Pava pinkinkishiretantyaariri, pinkivaporotya, ipoña pinkishitakya kameetha, 18 iro eero jiyotantaitami pitziventatya. Apaniro iriyotemi Ashitairi Inkitesatzi, iriitakera pinataimine.”

Iñaaventziro Jesús inkitesato ovaakarontsi (Lc. 12.32-34)

19 “Te apantaro povaarantashivaitya jaka kipatsiki, ovana opathayi, ari ipiyotapaari eejatzi koshintzi. 20 Iro kameethatatsi pantayetanairo piñaantaiyaarori pisaikai kameetha inkiteki. Kempitavaitaka povaarantatyeeyaami inkiteki tsika te ompathaanetapai, tsika te intzimapai eejatzi koshintzi. 21 Tsikarika povaarantaka, ari pinkinkishiretapiinterori.”

Iñaaventziri Jesús ootamentotsi (Lc. 11.33-36)

22 “Kameetharika onkantya poki, piñaantaro kameethaini, okempitaro pinkoñeetyaakotatyeeemi.† 23 Terika apantaro poki, eero piñaantaro kameethaini, kempitaka pintsirenikitakotatyeeemi.”‡

Iñaaventziro Jesús ashaarantaantsi (Lc. 16.13)

24 “Tekatsi materone irantavaiteneri apite omperatanteneri. Tema aparoni inkovaperote irimonkarateneri jomperatariri, iriima pashine, inkisa-neentanakeri. Ari okempitzitari eejatzi: Tekatsira materone iranteneri Pava ikovakaanziri irirori, aririka inkinkishiretakoyeetero eejatzi ashaarantaantsi inkempitakaantanakero iroorikami omperatyaarine.”

Iñaaventziro Jesús kantzimoshiretaantsi (Lc. 12.22-31)

25 “Pinkeme nonkante: Tera apantaro onkantzimoshirevaityaami pinkante: ‘¿Opaitama noyaari, opaitama nomiretayaari, opaitama nonkithaatyaari?’ Aña tzmataitatsi pashine ankinkishiretapiintairi añaantareki, iro kovaperotaitachari, anayiro okaratzi ovayetapiintari, okaratzi akithaayetapiintari eejatzi. 26 Thame ankinkishiretakoteri tsimeripayeeni. Te iriyote impankitanontya iroyaari, te irovetsike ipanko irovanontya ivankire. Iro kantamaitacha Pava, ipayetapiintakeri irovarite. Aakara jimaperotaitatzi jetakotai Pava. 27 Aririka paakoventyaaro onkantzimoshirevaityaami ¿arima pinkantakero povavineentavairo posarentsite? 28 Intsityaa ankinkishiretakoteri inchatyapayeeni, te añaero antavaitanete, te ontyaanontya onkithaatyaari. Iro kantamaitacha

† 6:22 Oshiyakaaventachari okitsi kameethari, aparoni pimantaneri (kaari mashithatatsi), tsika itzimi ñeeroni inkemathatairo okaratzi irantakairiri Pava. Tema isaikanaatzi okitainkatzi. ‡ 6:23 Oshiyakaaventachari eerorika apantaro oki, aparoni mashithari, tsika itzimi kaari ñeeroni inkemathatairo okaratzi irantakairimi Pava. Tema isaikatzi tsika otsirenikitzi.

te onkantzimoshirevaitaaro, onkante: ‘¿Opaitama nonkithaatayaari?’[§]
²⁹ Ovaneenkata kameetha, anayiri jovaneenkaveta Salomón, pinkatharivetachari pairani. ³⁰ Iriitakera Pava ovaneenkatayetzirori. Okantaveta kapiche añaaavetaro ovaneenkatapaintya, iro osamani, tekatsi apantyaarone aririka onkamateyatanake, tema inchekeyetakero, impoña intaayetakero. ¿Eeroma ikempoyaaventzimi eeroka Pava? Aritake, eero pikisoshiretzi. ³¹ Aritapaake okantzimoshirevaitami, pikantzi: ‘¿Opaitama noyaari, opaitama nireri, opaitama nonkithaatayaari?’
³² Apatziro okantzimoshirevaitari ikaratzi kaari kempisantatsine. Irooma eerokapayeeni, jiyotakoyetzimiro Ashitairi Inkitesatzi opaiyetarika kovityiimoyetamiri. ³³ Iroora kovaperotachari pinkokovatairi impinkathariventaimi, pinkokovatairi eejatzi irovameethashiretami, irojatzi piñaantaiyaarori impayetaimiro okaratzi kovityiimoyetamiri.
³⁴ Ari okanta, eero okantzimoshirevaitami ompaityaarika avishimotemiri osaitekira. Tema maaroniki kitaite piñeero ompaitya avishimotemiri.”

7

Iñaaventziro Jesús kantzimataantsi (Lc. 6.37-38, 41-42)

¹ “Te apantaro ankantante: ‘Kaariperoshire inatzi nosheninka.’ Aririka ankantantake, ari irimayeetai aaka, inkantayeetai: ‘Kaariperoshire pinatzi eejatzi eeroka.’ ² Aririka ankantakoteri asheninka, ari inkantakotanakai eejatzi aaka. Ontzimatye aamaia, aririka ontzime antzimotantane, imaperoitakari aaka apaata impiyatayeetai. ³ Okempivaitakaro aririka otyaakitaimi antaro inchapeto okiki, ¿kantatsima ameneri pashine otyaakitachari kapicheeni irookiki? ⁴ ¿Tema eero okanta ankanteri: ‘Pimpoke, nagaimiro otyaakitakemiri pokiki?’ Tema otyaakitakemi eeroka antaro inchapeto. ⁵ Pikempitakari kamataviri. Petavakyaaro eeroka paavairo inchato oztikaakemiri, irojatzi pamenantanaiyaari kameetha paantaiyaaniriri otyaakitakeri pashine.

⁶ Tera impayeetapiintaiteri otsitzi vathatsi tasorentsitsatsiri. Ari okempitari eejatzi tera impayeeterimi chancho mareryaayetsatsiri, tema ari iroipatsitakero iratzikavaitavakero. Tera impayeeteri ikovayevetari, osheki inkatsimate, ari iratsikantake.”*

Iñaaventziri Jesús amanaperotziriri Pava (Lc. 11.9-13; 6.31)

⁷ “Pinkampitante, pinkokovate eejatzi, aritake piñaakero impayeetemiro pikovakotantziri. Pinkempitakaantero pareetya aparoni pankotsi, pinkantapaakeri ashitarori: ‘Pashitaryeenaro.’ Aritake irashitaryaakemiro ipanko. ⁸ Aritake impayeetairi kampilantayetatsiri. Inkarate amemenatairone, ari iroñaakaitairi. Aririka inkantaiteri: ‘Pashitaryeero.’ Aritake irimatakero. ⁹ Aririka inkampitemi pitomi, inkantemi: ‘Apa, pimpena tanta.’ ¿Arima pimpakeri mapí? ¹⁰ Aririka inkantemi: ‘Pimpena shima noya.’ ¿Arima pimpakeri maranke iroyaari? ¹¹ Iro kantacha eeroka petakotari pitomipayeeni, kaariperoshire pinaveta. Iriira ovatsiperotzirori Ashitairi

§ 6:28 Iro ikantakoitzi jaka “inchateypayeeni” paitachari “lirio.” * 7:6 Ikantaitziri jaka: “vathatsi tasorentsitsatsiri” ipoña “mareryaayetsatsiri,” iro oshiyakaaventacha Kameethari Ñaantsi tasorentsitsatsiri. Tema iñaane Pava, okempitari ikaratzi mareryaayetsatsiri. Iriima otsitzi ipoña chancho, irira oshiyakaaventacha, ikarayetzi kaari koverone inkempisantero Kameethari Ñaantsi, osheki ikisaneentakeri kamantantzirori. Tera arite impankiventayeetyaari, terika inkovero inkempisante.

Inkitesatzi, jetakotari irirori maaroni amanayetairiri. ¹² Aririka pinkove iretakotaityaami, petavakyaaro eeroka petakotantya. Irootakera okantakotziri Ikantakaanaitane, irojatzira ikantakeri eejatzi pairani kamantantneri.”

Iñaaventaitziro avotsimanchaki
(Lc. 13.24)

¹³ “Aririka pinkove pinkyaavankotairi Pava, pinkempitakaantero pimpampithatatyeromi avotsimanchaki. Tema tzimatsi pashine avotsisaante, kaari pomerentsitachane inkenantaityaaro. Osheki pampithatakerori, irashinonkaayeetaiya sarinkaveniki. ¹⁴ Irooma avotsimanchaki, te iroshekite niantyaarone, iriitake areetaachane Pavakinta, inkantaitaatyeero irañagai janta.”

Iñaaventziri Jesús thairi
(Lc. 6.43-44)

¹⁵ “Pinkyaaryootaiyeni, jamatavitzimikari oshiyavetariri kamantantneri, inkempitakotapaakyaari ikantaranki oisha te inkatsimatane. Iro kantamaitacha kaariperoshire inayetatziira, ikempitakari piratsi katsimari. ¹⁶ Ontzimatyeeera ankempoyeero jantayeetziri ayotantantyaari ikameethashiretzirika. ¿Añiroma úva onkithotantyaaro ovaato kitochee? Tera. ¿Omatziroma higo onkithotantyaaro iroori? Te omata eejatzi. ¹⁷ Inchato saankanatatsiri oshooki, okithotzi kameetha. Irooma inchato sampiyashitaintsiri, te onkithokinete. ¹⁸ Tema inchato saankanatatsiri oshooki, te iriñeetero onkaariperote okithoki. Ari okempitari eejatzi inchato sampiyashitaintsiri, eero jiñeetziro onkameethate okithoki. ¹⁹ Tema itovaitziro inchato kaari kithotatsine, iragaitakero intagaitero. ²⁰ Pinkempoyaakoyetairi iyotaayetaimiri. Ikempitakarorika okithotzi inchato saankanatatsiri oshooki, pimatero jiyotaayetzimiri.”

Jiñaaventziri Jesús iyotakoperotanairiri
(Lc. 13.25-27)

²¹ “Tzimavetachara osheki kantavetanari: ‘Novinkatharite pini eeroka, noñaapinkathakitakemi.’ Iro kantacha eero jiñeero impinkathariventairi Pava. Intaani inkarate antayetanairori ikovakaantziri Ashitanari Inkitesatzi. ²² Aririka nompinkatharitari apaata napatotairi maaroni atziri. Tzimatsi kantayetaatsine: ‘Novinkatharite, nopairyaakemi naaka noñaaventayetzimi. Nopairyaakemi novavisaakotziri jaakayetziri peyari. Nokantayetziri eejatzi nosheninka: Iro notasonkaventantari nopairyiiri Jesús.’ ²³ Iro kantamaitacha nonkantanakeri naaka: ‘Te niyotemi. Piyaataveete jantyaatziini, omapero pikaariperoshiretake.’”

Iñaaventaitziri apite ovatzikirori ipanko
(Lc. 6.46-49)

²⁴ “Pinkeme, aririka pinkinkishiretero maaroni nokantakemiri, aririka pinkempisantanakero maaroni, ari okameethatzi. Irootake piyotanetyaari. Pinkempitakyaari ovatzikirori ipanko oshirantapathatzi kipatsi. ²⁵ Oparyaaveta inroite inkane, amaraniveta. Otampyaavetaka shintsini, ookantavetapaakaro pankotsi, te aavyeero. Tema ovatzikakitya kameetha oshirantapathatzi kipatsi. ²⁶ Ari okempitari eejatzi, eerorika pikinkishiretziro nokantayetakemiri, eerorika pinkempisantanaero, eero piñiuro piyotanetyaaro. Pinkempitakotakyaari ovatzikirori ipanko impanepathatzi. ²⁷ Oparyaapaake inkane, amaranitapaake. Opoña otampyaatapaake, ookantapaakaro, tyaanake pankotsi, aanakero. Te iñeetairo.”

²⁸ Irootake jiyotaayetakeriri Jesús ikaratzi apatoventakariri. Ipampoy-aaminthaitanakeri. ²⁹ Tera omaanta ishintsinka jiyotaantzira, janayiri jiyotaantzi iyotzinkariite.

8

Jovashinchagairi Jesús omatziri pathaarontsi (Mr. 1.40-45; Lc. 5.12-16)

¹ Ikanta joirinkaa Jesús ikinkithatakera tonkaari otzishiki, joyaatairi osheki atziri. ² Ari ipokashitakeriri aparoni atziri omatziri pathaarontsi, jotypeerovashitapaakari Jesús, ikantapaakeri: “Pikovirika, ari onkantake povashinchagaina.” ³ Iroora jakotashitantanakeri, jantantakari kapicheeni irako, ikantzi: “Nokovi, peshitakotai.” Eshitanake ipathaavaiveta. ⁴ Ipoña Jesús ikantavetavaari: “Eerora pikamantakotana. Apatziro povanakero piyaatashiteri omperatasorentsifaari, pimonkaratantyaarori Ikantakaan-tane Moisés, pimperi pashitakaariri Pava, iriyotantaityaari eshitakotaimi.”

Jovashinchagairi Jesús irotzikatane ijevare ovayiriite (Lc. 7.1-10)

⁵ Ikanta jovaanaa Jesús, areetaiyakani nampitsiki Capernaum. Ari ipokakeri ijevare ovayiriite Roma-satzi, iriñeeri Jesús, ⁶ ikantapaakeri: “Novinkatharite, tzimatsi notzikatane nopankoki, maperokitaka imantsiy-atake, kisoporokitake.” ⁷ Jakanakeri, ikantziri: “Aritake niyaatake novashinchagairi.” ⁸ Iro kantamaitacha ikantanake irirori: “Osheki noñaapinkathatakemi eeroka, kaaripero nonake naaka, niyotzi eero okantzi pinkyaavankotena. Intaani nokovi pinkantakaanteri, ireshitakotai. Tema aritake omatakya pinkanteri.* ⁹ Tema tzimatsi omperatanari naaka, tzimatsi eejatzi ovayiripayeeni nomperatari naaka. Aririka nonkanteri: ‘Piyaate,’ aritake iriyaatake. Aririka nonkante pashine: ‘Pimpoke,’ aritake impokake. Aririka nonkanteri notzikatane: ‘Pantero iroka,’ jimatziro jantziro.” ¹⁰ Ipampoyaanakeri Jesús ikemakari ikantake irika ijevare ovayiriite. Ikantanakeri oyaataiyirini: “Iriira matakeroiri irika ikempisantzi, jaka Israel-ki te intzime aparoni asheninka kempityaarine. Omaperora. ¹¹ Pinkeme, aririka impinkathariventantai Inkitesatzi, ari intzimake osheki kaari asheninkata poñaayetachari pashineki nampitsi, tsika intzime anintaayetaachane intsipataiyari Abraham-ni, Isaac-ni eejatzi Jacob-ni. ¹² Iro kantamaitacha eerora itzimaperotai asheninka saikaatsineri janta. Iriitake ikovakaaveetakari impinkathariventairimi maaroni janta, oshekimaitaka ipiyathataka, irootake irookantaiyaariri ot-sirenikitake. Ari iriraavaitaiyaari, iratsikaikivaitya inkemaantsitaiya.” ¹³ Ipthokashitanaari ijevare ovayiriite, ikantziri: “Pimatairo pimpiye pipankoki. Tema pimatakeri pikempisantzi eeroka, irootake ireshitakotantaiyaari potzikatane.” Aripaitera javisakotanake irotzikatane janta ipankoki.

Jovashinchagairo Jesús iriyote Pedro (Mr. 1.29-34; Lc. 4.38-41)

¹⁴ Ikanta Jesús jatake ipankoki Pedro. Iñaapaatziro iriyote, onoryaaka, aakero saavakirentsi. ¹⁵ Ipampitapaakero kapicheeni akoki, eshitakotanake. Piriintanaka, amenayetavakeneri ompaitya ompavakeriri. ¹⁶ Okanta osheetyaanake, jamaitapaakeneri osheki

* **8:8** Irika ijevare ovayiriite Roma-satzi, kaarira Judío, pashinesatzi atziri jinatzi. Tema pairani aparoni Judío, te inkyaavankoteri pashinesatzi kaari isheninkata.

jaakiri peyari. Jovashinchaayetairi, ikisathatavakerira kapicheeni iveyarite. Jovashinchaayetairi eejatzi maaroni mantsiyayetatsiri. ¹⁷ Arira okanta omonkaraantakari iñaaventakeri pairani kamantantaneri Isaias, ikantakeranki:

Iriira aanakerori amantsiyare,

Irijatzi aanakerori eejatzi okaratzi akemaantsiyetari.

Oyaaterine Jesús
(Lc. 9.57-62)

¹⁸ Ikanta iñaakeri Jesús joshekiperotapaake atziri apatotzimentariri, ikan-tanakeri iriyotaane: “Thame amontyagai intatsikero.” ¹⁹ Ikantavetavaari iyotzinkari: “Iyotaantanerí, nokovi noyaatanakemi tsikarika pikenayetzi eeroka.” ²⁰ Jakanake Jesús, ikantziri: “Aparoni otsitziniro, tzimatsi imoro imaantari, eejatzi tsumeripayeeni tzimatsi iromayero. Iriima irika Itomi Atziri tera otzimi ipanko imaantapiintyaari irirori.” ²¹ Ari ikantanake aparoni iriyotaane: “Iyotaanarí, nokovavetaka naaka noyaatanakemi, iro kantamaitacha aririka noñaanairi nirintari nonkitatanairi, arira noyaatemiri.” ²² Ipoña ikantanakeri Jesús: “Poyaatena. Tema ikaratzi kamashireyetatsiri, ari inkitatairi irirori kaminkaripayeeni.”

Joimarentziro Jesús tampyaa
(Mr. 4.35-41; Lc. 8.22-25)

²³ Ipoña jotetanaa Jesús pitotsiki, itsipatanaari iriyotaane. ²⁴ Ikanta jimontyaakotanaka, maanake Jesús pitotsiki. Iro joveraakovetaiyakani niyankyaaki, omapokakeri iriyotaane otampyaatapaake antaroite, otetaat-apaaka jiña pitotsiki, otamakaatanakera inkaare. ²⁵ Jiyaatashiitanakeri, jovakiryetapaakeri Jesús, ikantapaakeri: “¡Iyotaanarí, ampiinkatye! ¡Povavisaakotaina!” ²⁶ Ikantanakeri irirori: “¿Opaitama pitharovantari? ¿Teherama pikempisantaperotziita?” Piriintanaka, joimarentakero tampyaa eejatzi ikempitakero otamakaane inkaare, avisanake, mairyaatanai kameetha. ²⁷ Ipampoyaaminthaitanakeri Jesús, iñaapinkathatanakeri iniroite, ikantavakaayeta: “¿Ipaitama atziritsiri irika? Joimarentziro tampyaa, eejatzi inkaare.”

Gadara-satzi jaakiri peyari
(Mr. 5.1-20; Lc. 8.26-39)

²⁸ Aritake areetaiyakani intatsikero, aatakotaiyapaakeni nampitsiki paitachari Gadara. Ari ishiyashitavakari apite atziri jaakiri peyari ipoñaakaro kitataariki. Katsimaki ikantakaakari peyari, osheki itharovakaitakari, te arite inkenayeete janta. ²⁹ Ikantavakeri: “¡Jesús, Itomi Pava! ¿Irootaintsima povasankitaina? ¿Tsikama nokantakemi eeroka?” ³⁰ Ari itzimi janta osheki chancha, ishintaraavaitaiyini. ³¹ Ñaavaitanake iveyarite, ikantanake: “Aririka povavisaakotairi irika naakane, potyaantena naaka ipiyotaka chancha.” ³² Jakanakeri Jesús, ikantziri: “Piyaate peyari.” Matanaka. Jatanake peyaripayeeni chanchoki, jaakapaakeri, iroora ishiyantaiyanakari imperetatzi otzishi, mitagaiyapaakani maaroni inkaareki, aperotaka ipiinkake. ³³ Ikanta iñaakerira amaakoventariri, shiyeeyanakani. Jatake nampitsiki, ikamantapaakeri maaroni atziri okaratzi iñaakeri. ³⁴ Iroora jiyaatashiitantanakariri Jesús, ikantaitapaakeri: “Te nonkovaiyeni pisaiki nonampiki, pamene tsika pinkene.”

9

Jovashinchagairi Jesús kisoporokiri
(Mr. 2.1-12; Lc. 5.17-26)

¹ Ipoña jotetanaa Jesús pitotsiki, montyaakotaa, ipiya inampiki. ² Ari jamaitakeneri kisoporokiri, janatakoitakeri shitashintsiki jonoryaantapiintari. Jiyoshiretavakeri Jesús atziri amakotakeriri, iñaanatavakeri mantsiyari, ikantavakeri: “Tharomentashire pinkantanakya notomi, ari novashinchagaimi, tema ipeyakoitaimiro pikaariperoshirevetaka.” ³ Ikanta ikemavake iyotzinkariite, ikantashiretanake: “Ithainkatziiri Pava irikavé.” ⁴ Jiyotake eejatzi Jesús opaita ikantashiretakeri, josampitanakeri: “¿Opaitama okaariperotantari pikantashiretziiri? ⁵ ¿Tema onkameethate nonkante: ‘Ipeyakoitaimiro pikaariperoshireveta?’ ¿Irooma pikovi nonkanteri: ‘Pinkatziye, paniitai?’ ⁶ Iroñaakara piyoteri irika Itomi Atziri otzimimotziiri ishintsinka, ari impeyakotairi kaariperoshirevetachari.” Ipthokashitanakeri mantsiyari, ikantziri: “Pinkatziye, paanairo ponoryaantavetari, piyaatai pipankoki.” ⁷ Ari ikatziyanaka mantsiyavetachari, jatai ipankoki. ⁸ Iñaakeri maaroni atziri apatotainchari, ipampoyaavakeri jiyaataira. Ikantaiyanakeni: “Omaperotatziiri Pava, iriitakera matakoreri otzimimotantakeriri ishintsinka Jesús.”

Jagaitanakeri Mateo
(Mr. 2.13-17; Lc. 5.27-32)

⁹ Ikanta jovaanaka Jesús, irojatzira iñaantapaakariri paitachari Mateo, kovakotziiriri isheninka kireeki. Ikantapaiiri: “Poyaatena.” Katziyanaka, joyaatanakeri. ¹⁰ Ipoña jaanakeri ipankoki irovakaiyaari, itsipataanakeri iriyotaane. Osheki jatanaintsiri kovakotziiriri isheninka kireeki, jiyaatake eejatzi osheki kaariperoshireyetatsiri. Ari itsipatakari Jesús jovaiyakani. ¹¹ Ikanta iñaakeri Fariseo-payeeni, ikaimakeri iriyotaane Jesús, josampitakeri: “¿Opaitama itsipatantari Jesús kovakotantatsiri kireeki, itsipatakari eejatzi kaariperoshireyetatsiri? Te onkameethate.” ¹² Ikemavakera Jesús, ikantanake irirori: “Aririka irimantsiyate atziri ipokashitziri aaventantzinkari, iriima atziri kaari mantsiyatatsi tekatsi inkove irirori. ¹³ Ontzimatyé pinkinkishiretero Ikantakaantane Pava, kantatsiri: Te nonkovajaantairo pamayetaina pipira pimpometainari. Iro nokovaperotairi pineshinonkayetaiyaari pisheninka. Tera iro nopokantajaantakari naaka nonkaimashireyetairi kameethashireri, aña nopokashitatziiri kaariperoshireri nonkaimashiretairi irovashaantairo kaariperori.”

Iñaaventziro Jesús itzitaita
(Mr. 2.18-22; Lc. 5.33-39)

¹⁴ Ipoña ipokaiyakani iriyotaane Juan, josampitapaakeri Jesús, ikantziri: “¿Opaitama kaari itzitanta piyotaane? Notzitapiinta naaka, ari ikempitari eejatzi iriyotaane Fariseo-payeeni.” ¹⁵ Jakanakeri Jesús, ikantanakeri: “Aririka inkempiyeeetyaari aavakaachari, ¿arima irovashireneentaitakya? Aryaajaini apaata, aririka iragaitakeri iimentaitari, aripaitera intzitaitya. ¹⁶ Tema aparoni paisatori ikithaaitari, aririkami irovapatankaitantyaaro osape ovarerari, ari osaraaperotanake aririka ampithatanakyaarika ovakerari. ¹⁷ Eejatzi okempitari, te aritzi paisatori meshinantsinaki irovantay-eetyaaro eeryaatatsiri jimiretairi. Aririka irovantayetakyaaro, ari isanaryaanake, apaavaitashitakya jimiretari, eejatzi meshinantsinaki irirori.

Iri aritatsi ovakerari meshinantsinaki irovantayeetyaaro, eero japaavai-tanta apiteroite.”

Irishinto Jairo opoña tsinane antzitakeri iithaare Jesús
(Mr. 5.21-43; Lc. 8.40-56)

¹⁸ Tekera inthonkero iriñaavaite Jesús, areetapaaka aponi jevari, iñaapinkathatapaakeri, ikantapaakeri: “Kamake nishinto, iro nopokantari piyaate nopankoki pantantaiyaaro kapicheeni pako, añaagaita.” ¹⁹ Ari jiyaatanake Jesús, eejatzi iriyotaane joyaatanakeri. ²⁰ Okanta aponi mantsiyatatsiri tsinane, osheki osarentsi osokaavaitaka, tzimakotake 12 osarentsi, okenashitapaakeri itaapiiki Jesús, antzitakeri kapicheeni opatziki iithaare. ²¹ Tema okantashiretakitzi: “Aririka nantzitakeri iithaare, ari neshitakotai.” ²² Ipithokashitanakero Jesús, ikantziro: “Tharomenta pinkantanaiya nishinto, ovashinchagaimi pikempisantake.” Apathakero eshitanake omantsiyare tsinaneka. ²³ Ikanta jareetapaaka Jesús ipankoki jevari, iñaapaatziiri shoviriventzirori kamaintsiri, osheki atziri akivainkatainchari. ²⁴ Ikantapaakeri Jesús: “Pisheke, te onkame piraakotaiyakarini, aña omakoryaatzi.” Thainkaya jovaaitakeri Jesús. ²⁵ Ipoña jomishitovapaakeri maaroni, kyaapaake Jesús, joirikavakotapaakero, piriintanaa eentsika. ²⁶ Te omanakotanakya jantakeri Jesús, ikemakoitanakeri maaroni.

Jovashinchagairi Jesús apite mavityaakiri

²⁷ Ikanta jovaanaka Jesús, ipatzimatanakeri apite mavityaakiri, ikaimakotziri, ikantzi: “¡Icharine David-ni, pineshinokataiyaana!” ²⁸ Irojatz jareetantapaakari pankotsiki, eejatzi mavityaakiri irirori. Ipokashitapaakeri okarikiini, josampitakeri Jesús, ikantziro: “¿Pikinkishiretama eeroka ari novavisaakotaimi?” Ikantaiyini irirori: “Jee, aritake pimatakeri novinkatharite.” ²⁹ Jakotanake Jesús, ipampitaakitakeri, ikantziro: “Ovashinchagaimi pikempisantaana.” ³⁰ Apathakero amenanai kameetha. Ishintsithavetavaari, ikantziro: “Tera nonkove pinkamantakotena novashinchagaimi.” ³¹ Iro kantamaitacha jiyaataira, ikamantantayetana, ithonka ikemakoitanakeri Jesús.

Iñaavaaitakaitziri kisovaaneri

³² Ipoña jamaitapaakeneri Jesús aponi atziri jaakiri peyari, kisovaante ikantaka. ³³ Ari jovashinchaavakeri Jesús irika atziri, ñaavaitanai ikiso-vaantetakaavetakari peyari, tema jomityaantapithatakeri iveyarite. Maaroni ikempoyeetanakeri Jesús, ikantashiretitanake: “Tera añaapiinte oshiyarine irika anampiki Israel-ki.” ³⁴ Iro kantamaitacha ikantaiyini Fariseo-payeeni irirori: “Jimatakaatziirira ijevare peyariite jovashichaan-tariri irakane.”

Sampainkatate pankirentsi

³⁵ Ithonka jiyaayetake Jesús maaroni nampitsiki, jiyotaantayetake japatotapiintaita. Iñaaventapiintakero Kameethari Ñaantsi tsika onkantya impinkathariventantai. Jovashinchaayetakeri maaroni, tekatsi aponi mantsiyarentsi pomerentsitzimotyarine. ³⁶ Iñaayetzirira osheki apatotzimentariri, antaro Jesús jetakoshiretakari, ikantake: “Omapero jashinonkaayetaka irika atziripayeeni. Ikempitakari oisha eerorika itzimi aamaakoventyarine.”

³⁷ Eekerora ikantanakitziiri iriyotaane: “Ikempitakarora irikapayeeni atziri, osampainkatzi pankirentsi, iro kantamaitacha te intzimaperote atziri

aavatairone. ³⁸ Pamanairi Avinkatharite irotyaanteeta osheki jatatsineri atziriki, tema kapatacha osheki kempisantayetaatsine.”

10

Jiyoshiitake Jesús 12 Irotyaantajanore

(Mr. 3.13-19; Lc. 6.12-16)

¹ Ipoña jiyoshiitake Jesús ikaratzi 12 iriyotaane, jimatanakero irirori irovashinchaayetairi mantsiyari, eejatzi ikaratzi jaakayetziri peyari, tema ipasavyaakari itasonkaventantzi. ² Jirika ikaratzi 12 jiyoshiitakeri Jesús: Etanakarori Simón, ipaitakeri Pedro. Ipoñaapaaka Andrés, irirentzi Pedro. Ipoñaapaaka Jacobo itomi Zebedeo itsipatakeri irirentzi Juan. ³ Ipoñaapaaka Felipe, Bartolomé, Tomás, Mateo kovokovetari kireeki isheninka, ipoñaapaaka Jacobo itomi Alfeo, Tadeo, ⁴ ipoñaapaaka Simón, ipaitakeri eejatzi Kisakotantaneri. Ipoñaapaaka ovekaraantapaakarori Judas Iscariote, iriitakera pithokashitaintanchari.

Jotyaaantakeri karataintsiri 12

(Mr. 6.7-13; Lc. 9.1-6)

⁵ Opoña jotyaaantakeri Jesús karataintsiri 12, ikantavakeri: “Eerora pikeni janta isaikayetzi atziri kaari asheninkata aaka, eero pikeni eejatzi inampiki Samaria-satziite. ⁶ Iri petapaintya piyaatashiteri ikaratzi icharineyeteri Israel-ni, tsika itzimi kempitakariri oisha itzipinavaita. ⁷ Tsikarika pinkenayetake pinkamantantayete, pinkante: ‘Irootaintsi impinkathariventantait Inkitesatzi.’ ⁸ Povashinchaayetairi maaroni mantsiyari, povañaayetairi kamayevetachari, povashinchagairi pathaavaaitatsiri, eejatzi jaakayetziri peyari. Tema neshinonkataari pinayetake, te piñe inkovakoiteero. Iro pimatanaari eeroka pineshinonkatantaiya eejatzi. ⁹ Eerora paanake piireekite pitharateki, ¹⁰ eero paanake eejatzi pitharate, eero paanake apite piithaare, pi-zapato-te, piyotzikiro, tekatsi aparoni paanake. Tema ikantaitzi: Impinaiteri antavaaitatsiri.

¹¹ Aririka pareetya nampitsiki, pamenapaake aakameethateme, iri pisaikimotapaake, irojatzi pavisantakyaari pashineki nampitsi. ¹² Ari pareetakyaarika pankotsiki, povethatapaakyaari ikaratzi saikatsiri. ¹³ Aririka irakameethatavakemi irirori, ari iriñeero isaikai kameetha okaratsi povethatapaakari. Irooma eerorika jaakameethatavakemi, amenaashitakara povethatapaakari. ¹⁴ Eerorika jaakameethaitzimi, eerorika ikempisantaitzimi eejatzi, pavisapithateri, potekanairo piipatsikiite. ¹⁵ Tema iriitake irimaperoitari apaata irovasankitaiteri irika, ari anaanakero ikantayeetari Sodoma-satzi ipoña Gomorra-satzi. Omaperora.”

Iriñaashitakaitayeemi apaata

¹⁶ “Notyaantatziimi iroñaaka. Pikempivaitakari jotyaaantaitziri oisha tsika ipiyota piratsi katsimari. Iro kantacha ontzimatyepinkempitakotyari koviyantzi maranke. Ontzimatyepinkempityaari aparoni shiro te ikatsimavaitzi. ¹⁷ Paamaventya. Tema irakaaantaitayeemi jevaripayeeniki impasanavaitaitemi pankotsiki japatotapiinta. ¹⁸ Imoña iraaeyetanakemi isaikayetzira pinkatharijanorentsi, okantakaantzirora paventaana ari piñaaventyetainari, irojatzi inkemantayetaiyari, eejatzi pashinesatzi atziri kaari asheninkata. ¹⁹ Aririka piñaakero iraaeyetanakemi, eero pikantashirevaitzi: ‘¿Opaitama nonkantapaakeri?’ Tema tzimatsi iyotashiretakaimirone ompaitya piñaanetyaari. ²⁰ Eerora piyotashitanakaro apaniro

eeroka ompaitya piñaanetyaari, Tasorentsinkantsi poñaachari Ashitamiriki, iri iyotakaimirone onkarate pinkantayetapaakeri. ²¹ Ari iriñeetake aakaanterine irirentzi irovamaakaanteri. Piñe aakaanterine itomi. Piñe ovakaanterine ashitariri ikisaneentanakeri. ²² Oshekira piñeero inkisaneentaitemi okantakaantziro pipairyana pikempisantaanara naaka, iro kantamaitacha aririka pinkantaitanakityeero paventaiyaana, aritake novavisaakoshiretaimi. ²³ Aririka inkisaneentaitanakemi aparoni nampitsiki, pavishe pashineki nampitsi. Tema tekera pinthonkeroota pinkenayete maaroni nampitsiki tsika isaikayetzi Israel-mirinkaite, irojatzzi impiyantaiyaari irika Itomi Atziri. Omaperora.

²⁴ Tera iriñeete aparoni eenirora jiyotaitziri iranaakoteri iriyotanetya tsika itzimi iyotairiri. Te añee eejatzzi aparoni onampitaari iranaakoteri tsika itzimi onampitariri iñaapinkathateri. ²⁵ Intaani añiuro kantatsi iyotaari inkempitakotyari iyotairiri pairani. Ari ikempitari eejatzzi onampitaari. Tema ikisaneentayeetakena naaka iroñaaka, ikempikaantaitakena naakami Beelzebú ivinkatharite peyari. Eeroka ovatsipero inkisaneentaitemi pikempisantaanara.”

¿Niinkama añapinkathateri?

(Lc. 12.2-9)

²⁶ “Iro kantamaitacha eerora pipinkashivaiyetari irikapayeeni. Ontzimatye onkoñaatakoyetai okaratzi omanakovetainchari, ooñaarontayetairo kaari ikemathaveeta pairani. ²⁷ Apaniro niyotakaayetaimiro eeroka irokapayeeni, te iriyotakotzimaityaaro thainkaneri irirori, iro kantamaitacha eeroka kinkithatakaayetairine. ²⁸ Eero pipinkashivaiyetari kovatsineri irovemi, tema eero jimatziro irirori irotyaantemi sarinkaveniki. Iriira piñaapinkathatai Pava, tema iriitake matzirori irotyaantemi sarinkaveniki. ²⁹ Pamene, te impinaperotya tsimeripayeeni, iro kantamaitacha jiyotzi Pava aririka inkamakaante aparoni.* ³⁰ Jiyotzitaro Pava okaratzi tzi-mayetatsiri aishi. ³¹ Piñaakero, jaamaakotari Pava tsimeripayeeni, eerokara jimaperotataitzi jaamaakotami. Eero pipinkashivaitari kisaneeentzimiri. ³² Aririka pinkanteri pisheninka: ‘Noñaapinkathatairi Jesús,’ aritake nonkantairi Ashitanari Inkitesatzzi: ‘Apá, iñaapinkathataana irika, asheninkataari.’ ³³ Irooma pinkanteririka pisheninka: ‘Te noñaapinkathateri Jesús,’ ari nokempitaiyaari naaka, nonkantairi Ashitanari: ‘Apá, te iriñaapinkathatena irika, te asheninkataari.’”

Iñaaventakota Jesús

(Lc. 12.49-53; 14.26-27)

³⁴ “Tera nokovi onkompitzimotyaami. Tema te iro aparoni nompokantyaari niyotaaayetairi atziri irakameethatavakaiya. Aña nopokakera, kempivaitakami namatyeeemi ovathaamentotsi pantaminthatavakaantyaari.

³⁵ Tema iro nopokantakari: Inkisaneentantyaariri atzirite jiritari, Onkisaneentantyaarori tsinane iniroteri, Onkisaneentantyaarori tsinane ayiroteri.

³⁶ Iri pithokashitavakaachane atzirite inkisaneentavakaanaiya ikaratzzi isaikavankotavakaiyani.

³⁷ Tema iro onimotzimiri petakoyetyaari piri, piniro, povaiyanepayeeni eejatzzi. Iro kantamaitacha aririka anaanakero okaratzi petakotana

* **10:29** Kantakotachari jaka “te impinaperotya tsimeripayeeni,” tema kantatsi iramanantaitantyaari aparoni kireeki inkaterrika apite tsimeri.

naaka paventaana, tera pinkyaaryoote pikempisantaana. ³⁸ Ontzimatyepinkyaaryoovero noñaaventayetakemiri, onkantavetya impaikakoitemi. Aririka povashaantakero, tera pinkyaaryoovero pikempisantana. ³⁹ Tema ikaratzi etakovaitchari apaniro jantayetziro inevetashiyetari, ari impeyashitakya. Iriima inkarate kamimentenana jantanairo nokovakairiri naaka, aritake iravisakoshiretai.”

Impinayeetairi
(Mr. 9.41)

⁴⁰ “Tzimatsirika impaitya aapatziyaamineri, naakara jaapatziyaka. Ari okempitari eejatzi, tsikarika impaitya aapatziyeeayanane naaka, iriira jaapatziyaka Ashitanari itzimi otyaantakenari jaka. ⁴¹ Tzimatsirika iyotemine kamantanteneri pinatzi, ari opoña jaapatziyanakami, ari pimonkaraiyaari impinataimi Pava apaata. Ari okempitari eejatzi, tzimat-sirika iyotakemine kameethashireri pikantananaa pikempisantana, ari opoña jaakameethatanakemi, ari pimonkaratyaari impinataimi Pava apaata. ⁴² Aririka iriyoitemi erokatake niyotaane, irootake impayeetantyaamiri pimire, jiyotakero Pava, iriitake pinatairine irika etakotakamiri.”

11

Jotyaantziri Juan iriyotaane
(Lc. 7.18-35)

¹ Ikaratakero Jesús jiyotaayetakeri 12 iriyotaane. Ovaanaka inkamantante maaroni nampitsiki saikayetatsiri janta.

² Ikanta Juan oviinkaantanteneri, jashitakoitakeri chapinki, ikemakotakeri jantayetakeri Cristo, jotyaantake apite iriyotaane irirori, ³ irosampiteri Jesús, inkanteri: “¿Eerokatakema ipaitaitziri, ‘Pokatsineri?’ Kaaririka eeroka, ¿Tzimatsima pashine naamaiyaari?” ⁴ Ikanta jareetaiyakani, josampitapaakeri Jesús. Irootakera ikantantanakariri irirori: “Aririka piyaatai, pinkamantapairi Juan maaroni pikemakenari eeroka, okaratzi piñaayetakeri nantayetakeri eejatzi. ⁵ Tema namenakaayetairi mavityaakiri, naniitakaayetairi kisoporokiri, novashinchaayetairi maaroni pathaavaivetchari, nokemakaayetairi matayempiri, novañaayetairi kaminkari, noñaaventayetaineri Kameethari Ñaantsi ashinonkainkaripayeini. ⁶ Irootake inkimoshireyetantaiyaari inkarate kaari kisoshireventainane.”

⁷ Ikanta ipiyeeyanaani iriyotaane Juan, josampitanakeri Jesús ikaratzi apatotzimentakariri, iñaaventziri Juan, ikantzi: “¿Ipaitema pikinkishiretari piñaakeri chapinki janta tsika te inampiitaro? ¿Iriima piñaake apaniro kempitakariri savoro opiyonkatonkitakaaro tampyaa okantakaari te iminthashireta? ⁸ ¿Piñaapaakerima jovaneenkataka ikithaata? Aña tera. Tema ikaratzi ovaneenkatachari ikithaata, isaikavankotziri irirori pinkathar-entsi. ⁹ Iro piyaatashitantariri piyotaiyakenira kamantanteneri jinatzi. Tema jimaperotatziro irirori janaakeri kamantanteneriite. ¹⁰ Iriitake josankinatakoitakeri pairani, iñaanatzi Pava Itomi, ikantziri: Notomí, ari notyaantake etyaarone inkamantakotemi, Iriitake ovetsikanontemineri tsika pinkenapaake eeroka.

¹¹ Pinkeme nonkante naaka: Osheki atziri tzimavetainchari, tekatsimaita anayerine jiyotanetakari Juan. Iro kantamaitacha inkarate ipinkathariventairi Pava inkiteki, apaniro tsinampashiretatsiri janta, janaakotairira irirori Juan. Omaperora. ¹² Tema jetanakarora pairani Juan ikinkithatakaayetakemi, tzimatsi osheki atziri nevetanakarori shintsiini iriñero tsika ipinkatharitari Inkitesatzi. Iniroite ikovanake

iriñeero kempivaitaka ishintsitaitzi aririka irovayiritaitya. Irojatzii ikantayeeta iroñaaka. ¹³ Pairani tekera intzime Juan, tzimavetacha Kamantantaneri ipoña Ikantakaantaitane eejatzi. ¹⁴ Iriima Juan, iriitakera ñaaventakotakeriri pairani, iriitakera Elías-tatsiri piyaatsineri. ¹⁵ Kovirori inkemathatero, inkempisante. ¹⁶ Nokempitakaantakemiri naaka koshekavairentzi eentsi aririka inkashiyavaite, ¹⁷ ikantaitziri: ‘Thame ashovirite amasheetantyaari.’ Temaita inkove. Ikantaitziri eejatzi: ‘Intsityaa ampanthai ovashiretantyaari.’ Te inkovero eejatzi. ¹⁸ Ari pikempitaiyakani. Piñaavetavakari Juan, itzitapaakaro irirori irovarite, te jimiretaro kachori, pikantaiyakerini: ‘Jaakatziiri peyari, iro itzivaitantari.’ ¹⁹ Ipoña ipokavetaka Itomi Atziri, te intzivetyaaro irirori ovariantisi, jimiretaro kachori eejatzi. Pikantaiyakerini: ‘Kaariperori jinatzii irinta, niyavairentzi, shinkiryaantzi jinatzii eejatzi. Jaapatziyari kovakotziriri kireeki isheninka, jaapatziyitari eejatzi kaariperoshireri.’ Tekatsi ompaitya, tema aparoni iyotaneri ari iriyoyetairi apaata omapero jiyotaneta, aririka iriñaayeetakeri onkarate avisayetaatsine.”

Ikantamacheetziri kisoshireri nampitsiiteki
(Lc. 10.13-16)

²⁰ Ipoña iñaaventakotanakeri Jesús ikaratzi ñaayevetakarori itasonkaventantayetake nampitsiiteki, iro kantamaitacha te irovashaantero ikaariperoshiretaiyini. Ikantanake: ²¹ “Ikantamacheetziri Corazín-satzi, eejatzi Betsaida-satzi. Osheki iñaayevetakana notasonkaventantayetake, temaita inkempisantaiyeni. Iriimi ñaakenane Tiro-satzi, eejatzi Sidón-satzi notasonkaventantzi, aritakemi irovashiretakotanakyaami ikaariperoshireyetake, irovashaantanakeromi. Impoña inkempisantayetaimi maaroni iriroriite.* ²² Apaata aririka iriayeyetairi kameethashireyetaintsiri, eerora jimaperoitzi irovasankitaayeyetairi Tiro-satzi, eejatzi Sidón-satzi. Iro kantamaitacha imaperoyetairi irovasankitaiteri Corazín-satzi, eejatzi Betsaida-satzi, tema iñaavetakana notasonkaventantayetzi, temaita inkempisante. ²³ Eejatzi inkempiyetaiya Capernaum-satzi, ikinkishiretaiyakani irirori iriyaayetai inkiteki, iro kantamaitacha osheki ikisoshiretake, iriyaayetai ikenayetzi kaminkari. Iriimi ñaakeronemi Sodoma-satzi pairani okaratzi iñaayetakeri Capernaum-satzi, inkempisantaiyakenimi irirori, eero japerotzirimi pairani Pava saikaiyatsinimi iroñaaka. ²⁴ Aririka iriayeyetairi apaata kameethashireyetaintsiri, iriira imaperoyetai irovasankitaaperoitairi Capernaúm-satzi, anaanakero jovasankitaitakeri pairani Sodoma-satzi.”

Pimpokashitaina naaka, ari piñeero nomakoryaakaayetaimi
(Lc. 10.21-22)

²⁵ Ipoña jiñaañaatanakeri Jesús Ashitariri, ikantanakeri: “Apá, eeroka pinkathariventziriri maaroni inkitesatzi, eejatzi maaroni kipatsisatzi, osheki nopaasoonketakemi. Tema eeroka iyotakaayetairiri eentsi tsinampashireri, kaari jiyoyetzi iyotaneriite. ²⁶ Tema irootake onimotakemiri.” ²⁷ Ipoña ikantanakeri piyotzimentakariri: “Iri Ashitaneri iyotakaakeroneri maaroni. Apanizoma ikanta irirori jiyoperotana naaka tema Itomi jovana. Ari nokempitakari eejatzi naaka apanirora niyoperotziri. Impoña iriyoyetairi eejatzi inkarate niyotakaayetairi naaka. ²⁸ Aririka piñeero pimakoshirevaite, aririka

* **11:21** Tema irikaite Corazín-satzi ipoña Betsaida-satzi judío jinayetzi. Iriroma Tiro-satzi ipoña Sidón-satzi pashinesatzi atziri jinayetzi, te isheninkatari judío-payeeni.

piñeero ompaitya pimpakoovaityaari, pimpokashitaina naaka, pinkamantainaro, aritake piñeero nomakoryaakaayetaimi. ²⁹ Eero pimanintziro pimpakoovaiyetyaari, naakatake omperatamiri panatero. Tema tzimatsi nokoviri niyotaimiri, tera niyote naaka notsimaashiretantya, tsinampashire noni. Ari piñeero nomakoryaashiretakagaimi. ³⁰ Tema okaratzi nomperatantari naaka, tera opomerentsiperota.”

12

Iñaaventziro Jesús kitaite jimakoryaantaitari

(Mr. 2.23-28; Lc. 6.1-5)

¹ Okanta aparoni kitaite jimakoryaantaitari, ikenanake Jesús pankirentsimashiki. Tema itasheeyaatzini iriyotaane, javiikitanake okithoki pankirentsi iroyaari. ² Iñaakeri Fariseo-payeeni, irootake ikantantakariri Jesús: “Pameneri piyotaane. Iroka kitaite jimakoryaantaitari onatzi, te oshinetaantsite iraviikivaite.” ³ Ari jakanakeri Jesús ikantziri: “Tema piñaanatakoteri ikantakota David-ni, aantavetariri itashe isipatayetakari ikarataiyini. ⁴ Ikyaaakeranki tasorentsipankoki, jovakoro tasorentsitanta, ipayetakari eejatzi itsipatakari. Te oshinetaantsiveta, intaani jovayetapiintaro omperatasorentsitaari. ⁵ Josankinaitake eejatzi pairani Ikantakaantaitane, okantzi: ‘Eero pantavaitantaro kitaite jimakoryaantaitari.’ Iro kantamaitacha jiyaatapiintzi omperatasorentsitaari kitaite jimakoryaantaitari janta tasorentsipankoki, jantavaitapiintzi. Tekatsi kishimenterine. ⁶ Nokantzi naaka, tzimatsira jaka iñaapinkathaperoteri, iriira anayirori tasorentsipanko. ⁷ Iro josankinatantaitakariri pairani, kantatsiri: Te nonkovaajantairo pamayetaina pipira pimpometainari, Iro nokovaperotake petakoyetaiyaari pisheninka. Ari pinkemathateromi iroka, eero pikantzimentzirimi irikapayeeni, tema te inkaariperoshirete. ⁸ Irika Itomi Atziri ipinkathariperotzi irirori, janayiro kitaite jimakoryaantaitari.”

Atziri kisovakori

(Mr. 3.1-6; Lc. 6.6-11)

⁹ Ipoña jovaanaka Jesús, ikyaaapai eejatzi japatotapiintaita. ¹⁰ Ariya isaikakeri janta atziri kisovakotatsiri. Ikanta Fariseo-payeeni, josampitakeri Jesús, ikantziri: “¿Aritatsima povashincheeri kisovakori kitaite jimakoryaantaitari?” Iro josampitantariri onantyaari inkantakoteri. ¹¹ Ipoña jakanakeri irirori, ikantziri: “Tera pamenaminthatashitari poishate aririka irietya omoronaki kitaite jimakoryaantaitari, petakotari, pinoshikiri. ¹² Iiriira jetakoperoyeeta atziri, janayiri oisha. Tema te onkaariperoshiretakaante ankaminthaante kitaite jimakoryaantaitari.” ¹³ Jiñaanatanakeri atziri kisovakori, ikantziri: “Pinthaaryaavakotai.” Matanaka atziri, akotsitana, okempitanaaro pashine irako. ¹⁴ Iro kantamaitacha kisaiyanakani Fariseo-payeeni. Jataiyakeni, ikinkithavaitaiyakeni, ikantaiyini: “¿Tsiika ankantakerika Jesús, ampeyakaantyaariri?”

Josankinatakotziyetakari pairani Jesús

¹⁵ Ikanta Jesús, iyotake ikovaitatzi irovaiteri, irootake jovaantanaari. Ari joyaatanakeriri osheki atziri, jovashinchagairi maaroni mantsiyari. ¹⁶ Ikantayevetakari: “Eerora pikamantakotana.” ¹⁷ Ari omonkaratariri josankinatakaayeetakeriri pairani kamantaneri Isaías-ni, ikantzi: ¹⁸ Jirika nomperatane, iriitake niyoyaakeri.

Netakotane inatzi, iri oimoshirenkanari.

Kiso iroveri Tasorentsinkantsi,

Iñaaventaineri kaari asheninkata, inkantairi kyaaryootatsiri.

¹⁹ Eero ishincheenkaventa irirori,

Eero ikemaitziri inchecheraate iriñaaventakotya,

²⁰ Eero jovatsitaperotziro irirori irisataaperotero sonkari sataavetainchari,

Eero joitsivakiri paamparimenki kapichevetainchari ipaampatake,

Irojatzji inkitsirinkayeetantakyaarori iriñeetairo kyaaryootatsiri.*

²¹ Iriitakera iroyaakoneentairi ikaratzji kaari asheninkata impairyagairi ivairo.

Kishimatziriri Tasorentsinkantsi

(Mr. 3.20-30; Lc. 11.14-23)

²² Ipoña jamaitakeneri Jesús jaakiri peyari, imavityaakitakaakeri, ikisovaantetakaakeri eejatzji. Jovashinchaavakeri, amenanai kameetha, kantanai eejatzji iñaavaitai. ²³ Ipampoyaaaminthatanakeri maaroni atziri, ikantaiyanakeni: “¿Iriitaajatakema irika charinetariri David-ni?”

²⁴ Ikanta ikemaiyakeni Fariseo, ikantaiyanake irirori: “Irika atziri jovashinchaatzjiiri ashitariri peyari Beelzebú, irootake jovavisaakotantariri ikaratzji jaakayetziri peyari.” ²⁵ Iro kantamaitacha Jesús jiyotakotakeri ikinkishireyetakari, ikantanakeri: “Aririka irantaminthatavakaiya atziri ipinkathariventaitziri, ari iriñaakero irovapintavakaiya. Eejatzji okempita aririka irantaminthatavakaiya inampiki atziri, ari iriñaakero irovapintaavakaiya inampiki. Aririka irantaminthatavakaiya atziri ikaratzji isaikavankotavakaa, ari iñaakero irovapintaavakaiya ipankoki.

²⁶ Ari ikantari eejatzji peyari aririka irantaminthatavaiyaami. ¿Eeroma iñiuro inthonkya aririka irovapintaavakaanakya? ²⁷ Iriirikami kamaari Beelzebú ovashincheenane naaka, ¿irijatzjima kamaari ovashinchiiriri piyotaaneyetari eeroka jovavisaakotantariri kaakaneritatsiri? Aririka okanta pikamantakotatzjiiri piyotaane, ari inkishmentakemiro okaratzji pikantakeri. ²⁸ Tema iri Tasorentsinkantsi poñaachari Pavaki ovashinchaanari naaka novavisaakotantariri jaakiri peyari. Tema irijatzji Pava omapokakemiri eeroka ipinkathariventantzi. ²⁹ Aririka inkovaite inkoshiiteri shintsitatsiri kameetha atziri, ontzimatye iretaitavakyaari iroosoiteri, ari onkantya eero ikisakoventantaro jashivetari aririka irayitaiteri. ³⁰ Tema ikaratzji kaari aapatziyanari naaka, iriitake kisaneeantari. Inkarate kaari ampitakoteneri iriyoyaakotena, japaatakotatyana. ³¹ Iro kantamaitacha nokantzi naaka: Kantatsi impeyakotairi Pava inkarate kaariperoshirevetachaneri, eejatzji inkempitagairi maaroni ñavaivetarori kaariperori ñaantsi. Iriima kishimatakerine Tasorentsinkantsi, eero ipeyakotairi. ³² Ari okempitari eejatzji: Kantatsi impeyakotairi Pava inkarate kantzimavetyaarine Itomi Atziri, iriima inkarate kishimatakerine Tasorentsinkantsi, eero jiñeero impeyakotairi. ³³ Onkempivaityaaro aririka iriñeetero kameethari chochoki, jiyotaitzi kameethari onatzi ovaato inchato tsika opoñaakara chochoki. Ari okempitari eejatzji aririka iriñeetero chochoki piyantsiri, jiyotaitzi kaaripero onatzi ovaato inchato tsika opoñaaka iroori. ³⁴ Pikempitakari maranke, kaariperoshire pikantaiyakani. Tekatsi

* **12:20** Oshiyakaaventachari sonkari ipoña paamparimenki tsivakimataintsiri, iriitake atziirite ikaratzji kempisantavetachari kapicheeni, ashinonkaashireyetachari, mantsiyashireyetatsiri, shipetashireyetatsiri, tema aritake ineshinonkayetairi Jesús irikaite, eero ishinetziri irashinonkayetaiya, aña aavyaashire inkantakaayetaiyaari, iroshireperoyetaiya.

pinkenakairo piñaavaiteero kameethari, te apantyaaro pikinkishireyeteri, irootake okaariperoyetantakari pikantayetziri. ³⁵ Aparoni kameethashireri ikinkishiretaro kameethari, irootake okameethatantari jantayetziri. Iriima kaariperoshiretatsiri te ikinkishiretapiintaro kameethari, irootake okaariperotantari jantayetziri. ³⁶ Irootake nokantantari naaka, aritake iramenakoyeetairo apaata okaratzi kaariperori iñaaneyeteri. ³⁷ Kameetharika okaratzi piñaaneyeteri, ari irakameethayeetaimi. Irooma terika onkameethate, inkantayeetaimi: ‘Kaariperoshire pinake, ontzimatyepinkemaantsitaiyaaro osheki.’”

Ikovaveta kaariperoshireri intasonkaventantaite
(Lc. 11.29-32)

³⁸ Ipoña jakaiyanakeni Fariseo itsipatakari iyotzinkariite ikantanakeri: “Iyotaanteneri, nokovi noñeemi pintasonkaventante.” ³⁹ Ari jakanake Jesús ikantzi: “Kaariperoshire pinaiyini eeroka, pithainkane povakeri Pava, pikovaiyini piñeena nontasonkaventante. Iro kantamaitacha eero noñaakimiro, intaani piñeero kempityaarone okaratzi avishimotakeriri pairani Jonás, ⁴⁰ tsika okanta jiniyantakariri kempitariri antari omani, tema mava kitaite isaikake imotziki. Ari inkempityaari eejatzi irika Itomi Atziri inkitavetapaintya mava kitaite kipatsiki. ⁴¹ Apaata aririka iramenakotayeetairo okaratzi jantayeetziri, ari iriyakoventaimi Nínive-satzi, tema ikempisantairi pairani irirori Jonás jovashaantanairo ikaariperoshirevetaiyani. Tema irika saikimotakemiri eeroka iroñaaka janayirira Jonás. ⁴² Apaata aririka iramenakotayeetairo okaratzi jantayeetziri, ari iyakoventaimi tsinane pinkatharitatsiri pairani nampitsiki Sabá, tema opokashitakeri iroori iyotaneri pinkathari Salomón, okempisantairi. Irika saikimotakemiri iroñaaka eeroka janayiri Salomón.”

Ipiyashitanta peyari
(Lc. 11.24-26)

⁴³ “Okempivaaitakarora isaikashiretantyaarimi peyari aparoni atziri, ipankotsitetakaro irañaantare. Aririka irookaveetakyaari, avisakovetaa atziri isaikantakari peyari. Jatavetaa inkenavaite tsika janta te inampiitaro, eero jiñii tsika isaikake. ⁴⁴ Impoñaakya inkantashiretai peyari: ‘Nompieye nopankoki tsika nopoñaaka.’ Piyaa peyari, iñaapairi atziri kameetha opishitaka irañaantare, ovaneenka okantaka. ⁴⁵ Impoña iriyaatashitakeri maperotzirori ipeyaritzi, inkantakeri: “Thame aate nopankoki, pintsipatyaana ampinkatharite.’ Iramake inkarate 7. Ari irashinonkaaperotyaari irika atziri, eero ikempitaa jashinonkaaveta pairani pachiheeni. Arira pinkempitaayetaiyaari iroñaaka eerokaite.”

Iñaaventziro Jesús iriniro ipoña irirentzi
(Mr. 3.31-35; Lc. 8.19-21)

⁴⁶ Eeniro ikinkithatakaayetatziri Jesús atziri apatotzimentakariri, ari areetapaaka iriniro otsipatakari irirentzipayeeni, okatziyapaaka jakakiroki, okaimakaantapaakeri. ⁴⁷ Ikantaveetakari: “Ari areeta piniro otsipatakari pirentzipayeeni, okovi oñeemi.” ⁴⁸ Ari jakanake ikantzi: “¿Otzimikama pikinkishiretaiyarini iro nonirontari, iri nirentzitari?” ⁴⁹ Jookotanakeri ikaratzi jiyotaayetapiintakeri, ikantzi: “Irikapayeeni iriitakera nokempitakaantaari nirentzi, iriitake nokempitakaantaari eejatzi noniro. ⁵⁰ Tema maaroni antanairori ikovayetziri Ashitairi Inkitesatzi, iriitake nirentzitaari, iriitake notsirotaari, iriitake nonirontaari.”

13

Joshiyakaaventziri Jesús pankivarentzi
(Mr. 4.1-9; Lc. 8.4-8)

¹ Ipoña ishitovanai Jesús pankotsiki, jatanai inkaarethapyaaki. Ari isaika-paake. ² Ipiyotzimentapaari eejatzi osheki atziri. Iñaake othataka pitotsi, otetapaaka, saikapaake. Katziyeeyakani atziri irirori inkaarethapyaaki. ³ Joshiyakaaventziniiri okaratzi ikinkithatakaayetakeriri, ikantzi: “Tzimatsi aparoni pankivarentzi jatatsiri impankite. ⁴ Ikanta jookakitakero ivankire, tzimatsi ookakitapainchari avotsiki, ipokapaake tsimeri, jova-paakaro. ⁵ Tzimatsi pashine ookakitapainchari omapiporokitzi tsika te ontz-imaperote kipatsi, ari oshookavetanakari thaankiperoini. Tera ontontap-athataye kipatsi, ⁶ sampiyashitanake pankirentsi ishintsitapaake ooryaa, tema te onkyaaperote oparitha inthomointa. ⁷ Tzimatsi pashine ookaki-tapainchari kitocheemashiki, anaanakero iroori oshookanake, kamanake pankirentsi. ⁸ Irooma pashine ookakitapainchari okameepathatzi kipatsi, saankana oshookanake, kithokitanake maaroni. Tzimayetanai okitho aparopayeeni okaratzi shookapaintsiri. Aparoni shookapaintsiri oshekipero-tanake okitho, pashine osheki piyokineentanake, pashine eepiyokiini okithokitanake.* ⁹ Kovatsiri inkemathatero, irovayempitaya inkemp-isante.”

¿Opaitama joshiyakaaventantarori Jesús?
(Mr. 4.10-12; Lc. 8.9-10)

¹⁰ Ipoña josampitakeri iriyotaane, ikantziri: “¿Opaitama poshiyakaaven-tantaniriri atziripayeeni okaratzi piñaaventayetziri?” ¹¹ Jakanake Jesús, ikantzi: “Ishineyeetaimiro eerokaite piyotairo tsika ikanta ipinkathariventantai Inkitesatzi, iriima irikaite te irishineyeeteneri irirori. ¹² Tsikarika itzimi otzimimotakeri, ari ontzimimoperotairi osheki. Iriima kaari otzimimotzi, eekero iriñaatyero eero otzimimoperotairi.† ¹³ Irootakera noshiyakaaventantarori iroka, onkantya iramenavetya irikaite, eero iñaamaitaro. Ari inkemavetyaaro, eero ikemathatavakero nokantayevetakari. ¹⁴ Iriiyetakera iñaaventake pairani Isaiás-ni, ikantake: Pinkemaiyavetakya, eeromaita pikemathataiyavakero. Pamenaiyavetya, eeromaita piñagaiyironi. ¹⁵ Tema kisoshire ikantaiyakani irikaite. Matayempi jinaiyake. Mavityaaki jinaiyake eejatzi. Irootake kaari iñaantaiyaroni, Kaari ikemantaiyani, Kaari ikinkishiretantaiyani. Tera inkempisantaiyeeni, eero novavisaakotairi. ¹⁶ Irooma eeroka kimoshire pinkantaiyaani, tema piñagairo, pikemayetairo eejatzi. ¹⁷ Tema iro ikovaiyavetakarini pairani kamantantaneriite eejatzi kameethashireri, iriñeeromi irirori okaratzi piñaayetairi eerokaite. Ikovave-taiyakani inkemeromi pikemaiyakerini eeroka. Tema te iriñaatyeena, te inkemaiyenani. Omapero.”

* **13:8** Kantakotajaantachari jaka “okaratzi shookapaintsiri,” aamaaka okaratzi 100 okithoki, pashine okaratzi 60 okithoki, pashine okaratzi 30 okithoki. † **13:12** Okaratzi ñaaventakotachari jaka, jiroka okantakota: Kapicheenirika pinkempisantavakero nokantakemiri, kapicheenira piyotairo. Irooma pinkempisantaperotavakerika, osheki piyotavakeri, eekero niyotakaaperotanakiyeemiro.

Iñaaventziro Jesús joshiyakaaventziri pankivairentzi
(Mr. 4.13-20; Lc. 8.11-15)

¹⁸ “Pinkeme noñaaventemiro okaratzí noshiyakaaventakeri pankivairentzi. ¹⁹ Tzimatsi kemirori noñaaventziro ipinkathariventantai Pava, temaita ikemathatziro. Ikanta ipokake ovaariperoshiretantatsiri jovashaan-takaapaakeri ikempisantavetana. Iriitake kempitakarori pankirentsi ookakitapainchari avotsiki. ²⁰ Tzimatsi eejatzí tharomentaventarori noñaane, ikempisantzí thaankiini. Iri kempitakarori pankirentsi ookakitapainchari omapiporokitzi. ²¹ Tera iriyotakoperotatyero ñaantsi, te ikisashitaro ikemaantsiventanakero ikempisantzí, jovashaantanakero. Ikempitakaro pankirentzi sampishitaintsiri tera onkyaaperotatyé oparítha inthomointa kipatsiki. ²² Tzimatsi eejatzí kemavetarori noñaane, iro kantamaitacha inevevaitaro intharomentavaiya, osheki eejatzí ikinkithashiretakotziro irovaakaro, irootake ipeyakotantakarori noñaane, te inkempisante. Ikempitakaro pankirentsi ookakitapainchari kitocheemashiki, kaari kithokitatsine. ²³ Tzimatsi pashine kemirori noñaane, ikempisantanakero. Ikyaaeryoventanairo. Iri oshiyakarori pankirentsi shookapaintsiri okameepathatzi kipatsi, oshekiperotanake okitho, pashine osheki piyokineentanake, pashine eepiyokiini okithokitanake.”†

Iñaaventakotziri Jesús pankitzirori trigo

²⁴ Ipoña joshiyakaaventakeneri eejatzí Jesús, ikantake: “Jiroka oshiyari eejatzí ipinkathariventantai Inkitesatzí, oshiyari aparóni atziri pankitzirori kameethakiri trigo. ²⁵ Okanta tsirenipaite jimagaiyini iratziritepayeeni eejatzí irirori, pokake kisaneentziriri jamake okitho trigo-niro, ipankitakeneri irovaneki, ikonovakero trigo-perori, piyanaka. ²⁶ Ipoña oshookanake trigo-perori, kithokitanake. Ari okempitakarí eejatzí trigo-niro ikonovaitakerori. ²⁷ Ikanta jiyotaitakero, jiyaatashitakeri ashitarori, ikantaitakeri: ‘Kempitaka te apantyaaro okitho trigo apankitakeri povaneki, ¿opaitama okonovantarori oshookake trigo-niro?’ ²⁸ Ikantanake ashitarori irovane: ‘Aña iri pankitakerori kisaneeentanari.’ Ikantzí iratzirite: ‘¿Pikovima niyaate nonthokayetairo trigo-niro?’ ²⁹ Jakanake, ikantzí: ‘Eero, aamaashitya, ari pinthokakotakero trigo-perori. ³⁰ Ari okantavaka onkonovyaaroota oshooke, irojatzi osampatantakyaari trigo-perori. Aripaitera nonkantemiri: Pinthatzinkero trigo-niro, pintayero. Paviikitairo trigo-perori, povayetairo.’”

Joshiyakaaventaitziro okitho iryaanitatsiri
(Mr. 4.30-32; Lc. 13.18-19)

³¹ Ipoña japiitakero Jesús joshiyakaaventakeneri, ikantzí: “Jiroka oshiyari eejatzí ipinkathariventantai Inkitesatzí, okempivaitakarí pankitzirori iryaanitatsiri okitho pankirentsi. ³² Iryaani okantaveta okitho, iro kantamaitacha aririka oshookanake, anayiro pashine pankirentsi, antaro on-tevayetanake ari irimavoshiyetyaari tsimeripayeeni ontsimankatapeshitake.”

Joshiyakaaventaitziro shineyakairori tanta
(Lc. 13.20-21)

³³ Jiroka pashine joshiyakaaventakeri Jesús, ikantzí: “Aririka ipinkathariventantai Inkitesatzí, oshiyakotaro aparóni tsinane ovtsikirori

† **13:23** Pamenero kantakotachari janta versículo 13.8. **§ 13:31** Iro ikantakoitzi jaka okitho iryaanitatsiri pankirentsi, paitachari mostaza, shookatsiri inampiki pashine atziri.

tanta. Aakero trigo-pane, okonovakero shineyakairori. Aritake oñaake oshineye otantanepathate.”

Tsika okanta joshiyakaaventatarori Jesús iñaaventayetakeri
(Mr. 4.33-34)

³⁴ Ari ikantapiintatya Jesús joshiyakaaventziro okaratzi jiyotaantayet-ziri. Tekatsi aparoni kaari iroshiyakaavente. ³⁵ Ari omonkarataakari iñaaventakeri pairani kamantanteneri iñaaventakotziro ikantakeri Pava: Noshiyakaaventayeeneri atziri maaroni noñaaventeneriri. Nooñaarontaineri kaari jiyoveeta pairani ovakera ovetsikantakari kipatsi irojatziri iroñaaka.

Jooñaarontziro Jesús kempitarori trigo-niro

³⁶ Ipoña jiyaatanai Jesús, jookayetanairi atziri apatotzimentakariri, jatanake pankotsiki. Ari josampitakeri iriyotaane, ikantziri: “Piyotainaro okaratzi poshiyakaaventakeri. ¿Opaitama oshiyakaaventachari trigo-niro ikonovaitakeri ipankiitziro trigo-perori?” ³⁷ Ikantzi Jesús: “Irika Itomi Atziri iriitake kempitakariri ashitarori irovane ipankiitakero trigo-perori. ³⁸ Iroka ovaantsitsisiri irootake oshiyakaaventarori kipatsi asaikantayetari. Iroka trigo-perori iri oshiyakaaventacha ikaratzi ipinkathariventairi Pava. Irooma trigo-niro iri oshiyakaaventacha ikaratzi jashiyetari Kaariperori. ³⁹ Irika kisaneeantantsiri pankitakerori trigo-niro iri oshiyakaaventacha kamaari. Kempityaarone jaavataitziro okitho trigo, oshiyakaaventa aririka onthonkaiya apaata kipatsi. Irikapayeeni aavayetakerori okitho iri oshiyakaaventacha maninkariite. ⁴⁰ Piñaakero, japatotakaantaitakero trigo-niro, itagaitakero. Iroora oshiyakaaventacha aririka onthonkaiya apaata kipatsi. ⁴¹ Irika Itomi Atziri irotyaantairi maninkariite, irapatotakaantairi kaariperoshiretatsiri, tema te inkove inkonovaiyaari ikaratzi kempisantayetakeriri. ⁴² Impoña intaayeetairi kaariperoshireri, ari iriraavaityaari iratsikaikivaitya inkemaantsitaiya. ⁴³ Iriima ikaratzi kameethashireyetaintsiri, shipakirya inkantaiya inkempitayetaiyaari ooryaatsiri. Isaikimoyetairi Ashitairi tsika ipinkathariventantzi irirori. Povayempitaya.”

Iñaaventziri Jesús omanachari kireeki

⁴⁴ Ipoña ikantake eejatziri Jesús: “Jiroka pashine noshiyakaaventemiri. Tzimatsi osheki kireeki jomanaitziri ovaantsiki. Ikanta aparoni atziri iñaakeri, te arite iraanakeri, eejatziri jomananairi, tekatsi inkamante, ikantashiretanake irirori: ‘Ontzimatyee namanantero iroka kipatsi, ari onkantya nashitantaariri ikaratzi tzimatsiri janta.’ Ipoña ipimantakero okaratzi tzimimovetariri, jamanantakero kipatsi. Kimoshire ikantaka, tema jamanantakotakeri osheki kireeki. Ari okempitari eejatziri aririka impinkathariventantzi Inkitesatzi.”

Iñaaventziro Jesús mareryaari pinaperotachari

⁴⁵ Ikantzi eejatziri Jesús: “Aririka impinkathariventantzi Inkitesatzi, ikempitari aparoni atziri kovaintsiri iramanante mareryaari.” ^{**} ⁴⁶ Jiñaake mareryaari, osheki ikovake irayeri. Ipoña ipiyanaa inampiki, ipimantapaakero okaratzi tzimimotziriri, jamanantakero iroñaaka mareryaari.”

Iñaaventziro Jesús kithare

** 13:45 Iro ikantakoitzi jaka mareryaari, okarayetzi mareryaayetatsiri kempiyetarori mapi ipaitaitziri “perla,” osheki inintaitziro. Iro kantamaitacha kimota okanta ovinaro.

⁴⁷ Ikantake eejatzi Jesús: “Aririka impinkathariventantai Inkitesatzi, ikempitari aparoni kithatatsiri. Jaake osheki kantavaiyetachari shima. ⁴⁸ Ipoña jinoshikakotakeri othapyaaki, ikoyaayetakeri kameethatatsiri. Ikaratzi kaari kameethayetatsine, jookayetakeri. ⁴⁹ Ari onkempitaiyaari apaata aririka onthonkaiya kipatsi. Impokake maninkariite, irinashiyetaiyaari kameethashireri, ari inkempitaakeriri eejatzi kaariperoshireri. ⁵⁰ Impoña intaayeetairi kaariperoshireri, ari iriraavaitaiyaari, iratsikaikivaitya inkemaantsitaiya.”

Iñaaventziri Jesús ovakerari ovaakaronsi ipoña paisatori

⁵¹ Ari ikantzi Jesús: “¿Pikemathatakeroma okaratzi nokantayetakeri?” Ikan-taiyini iriyotaane: “Nokemathatakeroma.” ⁵² Ipoña ikantanake eejatzi Jesús: “Noshiyakaanteri aparoni ashitaanitachari, tzimatsiri irovaakaro pinayetachari. Jaapiintziro paisatori irovaakaro, jaapiintziro eejatzi ovakerari. Aritake inkempitaiyaari eejatzi iyotzinkariite aririka impinkathariventairi Inkitesatzi, iriyotaantairo okaratzi etarori jiyotaantaitziro pairani, iriyotaantairo eejatzi ovakerataatsiri.”

Ipiyaa Jesús Nazaret-ki

(Mr. 6.1-6; Lc. 4.16-30)

⁵³ Ikaratakero Jesús joshiyakaaventakero okaratzi iñaaventakeri, ari jiyaatanai. ⁵⁴ Ikenanai inampiki. Jiyotaantayetapai japatotapiintaita. Ipampoyaaminthatakeri ikaratzi kemayetakeriri, ikantaiyini: “¿Ipaitama matakaakeriri irika jiyotanentakari, ipoña itasonkaventantzi eejatzi? ⁵⁵ ¿Kaarima irika itomi osheronkapiintziro inchakota, otomitari María? ¿Kaarima irirentzipayeeni irika: Jacobo, José, Simón, ipoña Judas?†† ⁵⁶ ¿Tema ari akaratziro iritsiropayeeni anampitaro jaka, ipaitama pinkatharentsitakaakeriri?” ⁵⁷ Osheki ithainkaitakeri, ikisaneentaitanakeri. Irojatzzi ikantantanakari Jesús: “Ari ikantatya kamantantaneri te iriñaapinkathaiteri inampikira irirori.” ⁵⁸ Tema osheki ithainkimavaitaitakeri Jesús inampiki, irootake kaari itasonkaventanta.

14

Ikamantakari Juan oviinkaatananeri

(Mr. 6.14-29; Lc. 3.19-20; 9.7-9)

¹ Ikanta pinkathari Herodes paitachari Tetrarca, ikemakotakeri Jesús. ² Ikantziri iromperatane: “Irika Jesús iriitakera Juan oviinkaatananeri. Iri-itakera añagaatsi, piñeeri otzimi ishintsinka.” ³ Tema iri Herodes aakaantzi-takariri Juan, joosotakantakeri, jominkyaakeri. Iro kantakaantziro iinavetari irirentzi Felipe paitachari Herodías. ⁴ Tema ikaminaavetatyaaari Juan irika Herodes, ikantavetari: “Te arite paapithatantziro.” ⁵ Ari ikovave-taka irovakaanterimi, iro kantamaitacha osheki ñaapinkathatakeriri Juan, jiyotaiyini kamantantaneri inatzi. Itharovakaanakari Herodes atziri, ikan-tashiretzi: “Aririka novakaantakeri, ari inkisaneentaitakena.” ⁶ Okanta omonkarataka kitaite joimoshirenkavetaro itzimantari Herodes. Ipiyotaiyaka osheki isheninka, joimoshirenkaiyirini. Ari opokapaake ishinto Herodías, amasheetapaake. Osheki ookimotanakari Herodes. ⁷ Ikatakeri: “Tzimatsirika ompaitya pinkampitenari, ari nompakemiro. Omapero, jiyotzi Pava eero namatavitzimi.” ⁸ Ipoña okantziro iniro: “Pinkanteri inthatzinkakaanteri Juan.” Iro okantantakariri: “Nokovi pamakotakenaro

†† 13:55 Jacobo, irijatzzi ikantaitziri eejatzi Santiago.

iito Juan matzitaki.”⁹ Ari jovashiretanakari Herodes, te inkovavetya. Iro kantamaitacha ikemaiyakeri isheninka ikantakerori inkaaranki.¹⁰ Irootake ithatzinkakaantakariri Juan.¹¹ Jamaitakero iito, ipakoitakero aanaken-ero iniro.¹² Ipoña ipokaiyapaakeni iriyotaane Juan, ikitatairi. Arira jiyaaatayanake isaiki Jesús, ikamantakeri.

Jovakaari Jesús 5,000 atziri
(Mr. 6.30-44; Lc. 9.10-17; Jn. 6.1-14)

¹³ Ikanta ikemake Jesús kamake Juan, otetanaka pitotsiki iriyaatero tsika te inampiitaro. Iro kantamaitacha ikemakoitakeri tsika iriyaate, shiy-eyyanakani ikenaitake avotsiki, joyaataitanakeri.¹⁴ Iro jaatakotapaakitziiini Jesús, iñaapaatzi osheki piyotzimentakariri. Jetakoshiretapaakari, jovash-inchaake osheki mantsiyayetatsiri.¹⁵ Okanta osheetyaanake, ikantzi iriyotaane Jesús: “Pamene, asaikatziira tsika te inampiitaro, aritake sheetyaake eejatzi. Pinkaratero pikinkithatzi, iriyaataita atziri nampitsiki irovapaiya.”¹⁶ Jakanakeri, ikantziri: “¿Opaita iratsipetantyaarori iriyaayetai? Pimper eeroka irovarite.”¹⁷ Ikantanake iriyotaane: “Tekatsi nomperi naaka. Intaani otzimi okaratzi 5 tanta ipoña apite shima.”¹⁸ Ikantzi Jesús: “Pamakenari jaka.”¹⁹ Ari ikantziri maaroni atziri: “Pisaikaiyeni.” Thointaiyanake atziriite. Ipoña jaakero tanta, eejatzi shima, amenanake jenoki inkiteki, iñaañaatanake, ikantzi: “Paasoonke Ashitanari, eerokatake pakenarori iroka noyaari.” Ipoña ipitharyakero, ipayetakeri iriyotaane, jovavisaitakaniri irirori atziripayeeni apatotainchari.²⁰ Ari ikaratzi jovaiyakani maaroni, kemaiyakani. Ipoña japatotairo tzimakaarantapaintsiri, joteyetairo kantziriki, okaratzi 12 jaikitaachari.²¹ Aamaaka ikaratzi 5,000 shirampari ovainchari. Tzimitacha eejatzi tsinane ipoña eentsipayeeni ovainchari.

Janiitantaro Jesús inkaare
(Mr. 6.45-52; Jn. 6.15-21)

²² Ipoña ikantairi Jesús iriyotaane: “Thame petaiyaaro pimontyagai intatsikero.” Ikantakeri eejatzi piyotzimentakariri: “Kantatsi piyaataiyeene.”²³ Iro ikenantanakari irirori tonkaariki, iñaañaateri Ashitariri. Okanta otsirenitanake, saikake apaniroini Jesús janta.²⁴ Overaakotaiyaani iriyotaane niyankyaaki, antaro otamakaane inkaare, oipiyapiyatakotakeri tampyaa.²⁵ Okanta okitaitzimatake, pokai Jesús janiitantaaro inkaare.*²⁶ Te iriyotavairi, itharovaiyanakeni iriyotaane, ikaimaiyanakeni: “¡Kaakitake shiretsivé!”²⁷ Iñaanatapairi irirori, ikantziri: “Naaka pokaatsi, tontashire pinkantya eero pitharovavaitzi.”²⁸ Ari ikantanake Pedro: “Eerokama Novinkatharité, pinkantakaiyaaro naniitantaaro naaka inkaare.”²⁹ Ikantzi Jesús: “Pimpokanake.” Aniitanake Pedro inkaareki jiyatashitanakeri isaikakera.³⁰ Iro kantamaitacha ikinkishiretanakero Pedro antaro otamakaane inkaare, itharovanake, iro itsitsiyantanakari, ikaimanake: “Pinkathari paavaina.”³¹ Jakotashitanakeri Jesús, jaavairi. Ipoña ikantziri: “Kapiche pikempisantakena. ¿Opaitama pikisoshiretantari?”³² Ikanta jotetapaa

* **14:25** Kantakotachari jaka: “Okanta okitaitzimatake,” irootake oshiyarori jametari jantayetaipiintziro ovayiriite jaamaventa tsirenipaite, onkantya eero japaatashitanaro inkakivaite aparoni ovayiri maaroni tsireni, ontzimatyete intzime cuatro ovayiri aamaventachaneri. Aparoni etanakaarone ovakera ontsirenitanake, pashine aririka oniyankiitzimatake tsireni, pashine aririka oniyankiitake tsireni, overaantapaakyaaaroni iri kitaitakotatsine.

pitotsiki, avisainkatanake tampyaa. ³³ Iniroite iñaapinkathatanakeri iriyotaane, ikantaiyanakerini: “Omaperotatya eerokatake Itomi Pava.”

Jovashinchaantake Jesús Genesaret-ki
(Mr. 6.53-56)

³⁴ Ikanta areetaiyaani intatsikero nampitsiki Genesaret. ³⁵ Iro jaatako-tapaakitziini Jesús, jiyotaitavakeri. Ikamantaitakeri maaroni nampitarori janta, jamayetapaakeri mantsiyayetsiri. ³⁶ Ikantaitakeri Jesús: “Pishineteri mantsiyari irantzitavakemiro kapicheeni piithaare, ireshitakoyetan-taiyaari.” Ari okantamaitaka, ikaratzi antzitarakeri kapicheeni iithaare, eshitakoyetai.

15

Ovaariperoshiretziriri atziri
(Mr. 7.1-23)

¹ Ipoña ipokaiyakeni Fariseo itsipatakari iyotzinkariite. Ipoñaayetaka nampitsiki Jerusalén. Ikantapaakeri Jesús: ² “Judío anaiyini. Iro ametaiyari akivaakota teker aovanakyaata, ari okanta jiyotaayetairi pairani acharineete. ¿Opaitema kaari jimatantaro piyotaane? Jovapiintaiyani te inkivero irako.” ³ Jakanake Jesús, ikantzi: “Irojatzii paakoventa eerokaite jiyotaayetairi pairani acharineete, temaita pimatantaro jiyotaayetairi Pava.

⁴ Jiroka ikantziri Pava:

Piñaapinkathateri ashitamiri.

Ikantake eejatzii:

Ontzimatyee irovamaiteri kishimatziriri ashitariri.

⁵ Iro kantamaitacha pikantashitapiinta eeroka: ‘Aritatsi ankanteri ashiyetairi: “Nokashiyakaakeri Pava maaroni noireekite, eero okantzi nonkaminthaimi eeroka.”’ ⁶ Piyotaantashiyetakaro jameyetari pairani, te piyotaanero ikovakaajaantairi Pava. Irootakera kaari jetakotantaari asheninka ashitariri. ⁷ Kamataviri pinaiyini. Eeroka iñaaventake pairani Isaías, ikantake:

⁸ Iñaapinkathavaantevetashitana atziripayeeni.

Iro kantacha te inkinkishiretakotena kameetha.

⁹ Amenaashivaita jotypeerovayeta iñaapinkathavetana,

Tema jiyotaantashitaro jameyetari irirori.”

¹⁰ Ikaimakeri Jesús maaroni piyotzimentakariri, ikantziri: “Pinkempisantaiyeni, pinkemathatantyaarori noñaaventerii: ¹¹ Ikaratzi ovayetari te jovaariperoshiretantzi, irooma okaratzi añaavaiyetziri, iroora matzirori ovaariperoshiretantzi.” ¹² Ipoña ipokashitapaakeri iriyotaane okarikiini, ikantapaakeri: “Te onimoteri Fariseo-payeeni ikemakemi pikantake.”

¹³ Ikantake Jesús: “Ashitanari Inkitesatzi, ari inthonkaairo okaratzi kaari ipankitzi irirori. ¹⁴ Piñaashityaari, te iriyotaiyeni irirori, joshiyakari aparoni mavityaakiri. Ikempitakotakari eejatzii jakathatavakaa mavityaakiri, te iriyote tsika inkene, apiteroite imparyee omoronaki.” ¹⁵ Ari ikantzi Pedro: “Pooñaarontenaro okaratzi poshiyakaaventakeneriri irikapayeeni.”

¹⁶ Ikantzi Jesús: “¿Tekerama ontzimotemi eeroka piyotane? ¹⁷ ¿Tema piyote okaratzi ovayetaapiintari okenayetzi asheetoki, impoña amishitovairo? ¹⁸ Irooma añaavaaitero kaariperori akinkishireyetari, irootake ovaariperoshiretantatsiri. ¹⁹ Tema ashireki opoñaayeta kaariperori kinkishiretaantsi, ovantaantsi, mayempitaantsi, kaari kinataantsi, koshitaantsi,

thaiyakotaantsi, kishimataantsi. ²⁰ Irootakera iroka ovaariperoshiretantat-siri. Irooma eerorika akivaakota ankooverika oya, te ovaariperoshiretantzi iroori.”

*Okempisantzi tsinane Canaán-sato
(Mr. 7.24-30)*

²¹ Ipoña ikenanake Jesús nampitsiki paitachari Tiro irojatzi Sidón-ki. ²² Ari opokashitakeri janta aparoni tsinane Canaán-sato, te judío onatye iroori. Okantapaakeri: “Novinkatharite, eeroka icharine pinkathari David-ni. Nokovi pinkaminthagaina osheki oñaashitakaro nishinto, jaakiro peyari.” ²³ Ari jimairetake Jesús, te irakero. Ipoña ikantaiyini iriyotaane: “Pomityaantairo iyaataita, osheki oñaashirenkakai.” ²⁴ Ikantanakero Jesús: “Intaani jotyaantakena Ashitanari nonkaminthaayetairi nosheninka Israel-mirinkaite, ikaratzi oshiyakariri oisha ipeyayetaka.” ²⁵ Iro kantamaitacha tsinaneka, otyeerovashitanakari Jesús, okantanakeri: “Pinkathari, pinkaminthagaina naaka.” ²⁶ Ikantanakero irirori: “Apaata tsinane. Tema ikantaitakeranki: ‘Te aapithateri irovarite eentsite amperi otsitzi iroyaaro.’” ²⁷ Akanakeri iroori, okantziri: “Omapero pikantakeri Pinkathari. Iro kantamaitacha, jovapiintamatsitaro otsitzi jovaryaayeztiro ovaritentsi otapinaki.” ²⁸ Jakanairo Jesús, ikantziri: “Tsinané, omapero pikempisantai eeroka. Irootake nomatantyaarori pikovakotakenari.” Apathakero avisakotai ishinto.

Jovashinchaake Jesús osheki atziri

²⁹ Ipoña jovaanaka Jesús ikenayetake othapyaaki inkaare Galilea. Irojatzi itonkaantanakari otzishiki, ari isaikapaakeri janta. ³⁰ Ari ipokashitakeriri osheki atziri, jamayetakeri kantavaiyetachari imantsiyare: ethorivaitatsiri, mavityaakiri, kisoaanteri, pesaponthokiri, maaroni. Ithonkiri jovashinchaayetairi. ³¹ Ipampoyaaaminthaitakeri Jesús jiñeetakerira iñaavaaitakagairi kisoaanteri, janiütakaayetairi kisoporokiri, ethorivaitatsiri eejatzi, jamenakaayetairi mavityaakiri. Ikantaiyini atziriite: “Omapero ikameethataike Pava, iriitake pinkathariventairiri Israel-mirinkaite.”

*Jovakaari Jesús 4,000 atziri
(Mr. 8.1-10)*

³² Ipoña Jesús japatotakeri iriyotaane, ikantakeri: “Osheki netakotakari atziriite, tema mava kitaite isaikaiyakeni jaka ikempisantana, tekatsi iroviaya. Aririka iriyaatashitaiya eero jovanaa, ari aakeri itashe avot-siki.” ³³ Ikantaiyini iriyotaane: “Pamene, asaikatziira jaka tsika te in-ampiitaro. ¿Tsikama ayeka ovakaiyaariri? Osheki ikarataiyini.” ³⁴ Ari josampitziri Jesús iriyotaane: “¿Tsikama okaratzi tanta tzimatsiri?” Ikantzi iriyotaane: “Tzimatsi okaratzi 7, tzimitacha eejatzi shimaaniki.” ³⁵ Ipoña ikantaitakeri ikaratzi piyotainchari: “Pisaikaiyeni.” ³⁶ Jaakero tanta ipoña shimaaniki, ipaasoonkeventakero. Ipoña ipetoryaakero tanta, ipayetakeri iriyotaane, jovavisaakeneri piyotainchari atziri. ³⁷ Ovaiyakani maaroni, kemaiyakani. Ipoña japatotairo tzimakaantapaintsiri, ijaikitai okaratzi 7 kantziri. ³⁸ Kempitaka ikaratzi 4,000 shirampari ovainchari. Tzimitacha eejatzi tsinanepayeeni ipoña eentsipayeeni ovainchari. ³⁹ Ipoña ikantanai Jesús: “Ari avaiyakani, kantatsi piyaayetai.” Ari jotetanaa Jesús pitotsiki, montyaanaka ipatsiteki Magdala-satzi.

* **15:26** Iriira joshiyakaaventzi judío-payeeni ikempitakaari eentsi. Iriima kaari judío-tatsi joshiyakari otsitzi.

16

Ikovakoitziri Jesús intasonkaventante
(Mr. 8.11-13; Lc. 12.54-56)

¹ Ipoña ipokaiyakeni Fariseo itsipatakari Saduceo, ikovavetaiy-
atyaani intzipishiretakairimi Jesús onantyaari iriyakovernerimi.
Ikantavetapaakari: "Intsityaa pintasonkaventante niyotantaari
omaperotatya opoñaaro pitasorenka inkiteki." ² Jakanake Jesús ikantzi:
"Pikantapiintaiyini eeroka aririka piñeero onkityonkaiyee osheetyaanai:
'Osaryaamanaatye onkitaitamanai.'" ³ Irooma piñaamanairo menkori
onkityonkaiyee inkiteki, pikantzi: 'Omparyaatye inkane.' Ñaakero,
piyotakovetaro inkite, piyotakotziro eejatzi aririka omparyee inkane. Iro
kantamaitacha te piyotzimaityaaro okaratzi piñaayevetari jaka kipatsiki.
⁴ Te pinkameethataiyeni eeroka, thainka povakeri Pava, irootake
pikovantaiyarini piñeena nontasonkaventante, iro kantamaitacha eero
noñaakimiro. Intaani piñeero oshiyaarone okaratzi avishimotakeriri pairani
Jonás." Ari jiyaaatanai Jesús.

Shineyakaarori itantane Fariseo
(Mr. 8.14-21)

⁵ Ikanta jareetaiyakani iriyotaane Jesús intatsikero, te iraanake itantane,
imaisantanakero. ⁶ Ikantzi Jesús: "Paamaiyaaro shineyakairori itantane
Fariseo eejatzi irashi Saduceo-payeeni." ⁷ Ipoña josampitavakaanaka iriy-
otaane, ikantavakaiyani: "¿Opaitama ikantantairori iroka? ¿Irooma ikan-
tantairi tera amake tanta?" ⁸ Iyotake Jesús ikantavakaari iriyotaane,
ikantziri: "Tera pinkempisantaperotaiyeni eeroka, irootake pikinkishire-
vaitantari, pikantaiyini: 'Te amake tanta.'" ⁹ ¿Tekerama pinkemathataiyeroni?
Chapinki otzimaveta tanta okaratzi 5, iro kantamaitacha novakaayetaka
5,000 shirampari. Paviitayetairo eeroka tzimakaarantapaintsiri. ¿Tsikama
okaratzi kantziri paviitairi? ¹⁰ Eejatzi okempita tzimatsiriranki 7 tanta,
novakaayetaka 4,000 shirampari. ¿Tsikama okaratzi kantziri paviitairi?
¹¹ ¿Opaitama kaari pikemathatantaro eeroka? Tera iro noñaavente jovaitari
tanta. Aña nokantatziimi: 'Paamaiyaaro shineyakairori itantane Fariseo
eejatzi irashi Saduceo.'" ¹² Arira ikemathataiyanakero iriyotaane, tera iro
iriñaavente Jesús shineyakairori tanta, joshiyakaaventatziiro okaratzi jiy-
otaantayetziri Fariseo eejatzi Saduceo.

Jiyotake Pedro: Cristo inatzi irika Jesús
(Mr. 8.27-30; Lc. 9.18-21)

¹³ Ipoña ikenanake Jesús janta Cesarea-ki, irootake inampitsite Filipino.
Ari josampitakeri iriyotaane, ikantziri: "¿Opaitama ikinkishiretakoitari
Itomi Atziri?" ¹⁴ Jakaiyanakeni, ikantzi: "Tzimatsi atziri kantatsiri, 'Juan
oviinkaatananeri piriintaacha.'" Ikantzi pashine, 'iri koñaataatsi Elías.'
Ikantzi pashine 'iri Jeremías-ni.' Tzimatsi kantayetatsiri eejatzi, pashine
kamantatananeri pinatzi." ¹⁵ Ipoña ikantziri iriyotaane: "Eeroka. ¿Tsikama
pikantaiyini?" ¹⁶ Jakanake Simón Pedro, ikantzi: "Eerokatake Cristo It-
omi Pava Kañaaneri." ¹⁷ Ikantzi Jesús: "Omapero pikantake Simón itomi
Jonás, kaari atziri iyotakaakemirori iroka, iri Ashitanari Inkitesatzi iy-
otakaakemirori." ¹⁸ Ari nompaitaimiri naaka Pedro, iro mapi oshiyakaaven-
tacha pivairo. Tema mapi pinkempitaiyaari, ari novetsikairori nopanko.
Inkarate kempisantaatsine apaata, iri oshiyayetyaarone pankotsi. Eero
jimatziro impeyakaashitaiyaari ikaratzi nampitarori sarinkaveni. ¹⁹ Iri
poshiyeeya aamaventarori ashitakoro pankotsi, kantatsi irashitaryeero,

irashitero, irantsiriitero shintsini. Iroora pankotsi oshiyakaaventacha tsika impinkathariventantai Inkitesatzi. Tema inkarate pishineyetairi eeroka jaka, iriitake ishineyeetzi janta inkiteki. Iriima inkarate kaari pishineyetai eeroka jaka, iriitake kaari ishineyeetzi janta inkiteki.”²⁰ Ipoña ikantanakeri Jesús maaroni iriyotaane: “Apaatara pikamantantzi, pinkante: ‘Iriitake Cristo irika Jesús.’”

Iñaaventziro Jesús inkame
(Mr. 8.31–9.1; Lc. 9.22-27)

²¹ Ipoña Jesús ikamantakeri iriyotaane, ikantziri: “Irootantsi aate nampit-siki Jerusalén, iniroite inkemaantsitakaiyaana janta ijevajanore omper-atasorentsitaari, ijevare iyotzinkariite ari irovakaantaitenari. Iro kanta-maitacha avisavetajaka mava kitaite ari nañagai eejatzi.”²² Ipoña Pedro, jaanakeri Jesús jantyaatziini, ikantakeri: “Pinkathari, te onimotena naaka pikantziri, te nonkove avishimotemi iroka.”²³ Ari ipithokanaka Jesús, ikantanake: “Piyaate Satanás. Tema te poshiretaro eeroka ikovakaanari Pava, intaani poshiretaro ikovapiintakeri atziriite.”

²⁴ Ikantanakeri Jesús maaroni iriyotaane: “Tzimatsirika kovatsiri intsipatyaana, irovashaantairo ikovashiyetari irantero, onkantavetya impaikakoiterimi, intsipatyaana.”²⁵ Tema ikaratzi etakovaitachari apaniro jantayetziro inebetashiyetari, ari impeyashitaiya. Iriima inkarate kamimentenaneri jantayetanairo nokovakairiri naaka, aritake iravisakoshiretai.²⁶ Tema amenaavaitashita jiñeetziro otzimimotantzi osheki ovaakaronsi tzimayetsiri jaka kipatsiki, ompoña iriñeetero impeyashitaiyaaro añaantarensi. ¿Kantsima impinakovaitaiya eero iñaantaitaro impeyashitaiya? ²⁷ Ari impiye apaata irika Itomi Atziri iramairo irovaneenkaró Ashitariri, intsipatyaari maninkariite, iri pinatapairone okaratzi jantayeetakeri.²⁸ Kyaaryoora, tzimatsira pikaratzi jaka, tekera pinkameeta ari piñaakeri Itomi Atziri tsika inkantya impinkathariventante.”

17

Ishipakiryimotziri Jesús iriyotaane
(Mr. 9.2-13; Lc. 9.28-36)

¹ Okanta avisake okaratzi 6 kitaite, ipoña Jesús jaanakeri Pedro, Jacobo, ipoña Juan, irirentzira Jacobo. Itonkaiyanakeni otzishiki.² Ari ipashinet-zimotakeri iriyotaane, ishipakiryaaanake iporo, joshiyanakari ooryaatsiri, ari okempitanakari iithaare kitamaroki okantanaka.³ Iñaatziiri Moisés-ni, ipoña Elías ikinkithavaitakairi Jesús.⁴ Ikanta Pedro, ikaimakotanakeri Jesús, ikantzi: “Pinkathari, omapero okameethatzi pamakena jaka. Kameetha novetsikemi mava pankoshetantsi: aparoni pashitya eeroka, aparoni irashitya Moisés, irashitya aparoni Elías.”⁵ Iñaavaiminthaitzi, opamanka-paakeri menkori, shipakiryaa okantapaaka. Ikematzi iñaavaitaitanake menko-riki, ikantaitzi: “Notomi inatziira irika netakokitakari, osheki noki-moshireventakeri. Pinkempisantairi.”⁶ Ikanta ikemaiyakero iroka ñaantsi, oyootaiyanakani osaaviki, iniroite itharovaiyanake.⁷ Iro kanta-maitacha Jesús ipokashitapaakeri iriyotaane, ipampitapaakeri, ikantziri: “Pinkatzivyayetanai, eero pitharovaiyini.”⁸ Jamenavetaiyanaani, tekatsi iriñaanai, apaniro ikatziyaka Jesús.

⁹ Ikanta joirinkaiyaani otzishiki, ikovakotakeri eero ikamantantziro iñaakeri irojatziri apaata aririka irañagai. Tema irika Itomi Atziri ari irañagai inkamavetakyaarika.¹⁰ Ipoña josampitantzi iriyotaane,

ikantziri: “¿Opaitama ikantakotziri iyotzinkariite ikantaiyini: ‘Aririka impokimatake Cristo, iriira eevatapaintsine Elías impoke?’” ¹¹ Jakanake Jesús, ikantzi: “Omaperotatya ikantziri, iriitakera eevatapaintsine Elías impoke, irovameethashiretantapaake. ¹² Pinkeme nonkante naaka: Areevetaka Elías, iro kantamaitacha te iriyotaiyavakerini atziri, osheki jovasankitaavaitakeri. Ari inkempitaiteri eejatzi Itomi Atziri, osheki irovasankitaiteri.” ¹³ Ari jiyotaiyanakeni iriyotaane iri jiñaaventzi Juan oviinkaatanereri.

Jovavisaakotziri Jesús evankari jaakiri peyari

(Mr. 9.14-29; Lc. 9.37-43)

¹⁴ Ikanta jareetaiyaani ipiyotaiyani atziri. Ari ipokashitakeriri Jesús aparoni atziri. Jotyeerovashitapaakari, ikantziri: ¹⁵ “Pinkathari, petakotaiyaanari notomi osheki ikamanavaitake, iniroite ikemaantsivaaitaka, osheki itaavaitapiintaka, ipiinkavaitzi jiñaaki. ¹⁶ Namavetakaniri piyotaane, irovavisaakotainari. Iro kantamaitacha te irimateri.” ¹⁷ Ari jakanake Jesús, ikantanake: “Tetya pinkempisantaiyeni eeroka, pikenashivaitaka. ¿Tskapaitema piyotaiyeni? Pamakenari eentsi.” ¹⁸ Ikisathanakeri peyari, jatanake. Ari jeshitakotanairi evankari. ¹⁹ Ikanta iriyotaane Jesús, josampitairi apaniro, ikantairi: “¿Opaitama kaari nomatantaro naaka novavisaakoteri?” ²⁰ Ikantzi Jesús: “Iro kaari pimatantari tema tekera pinkempisanta-perote. Pinkeme nonkante: Onkantavetya pinkempisanta neeronkavetya, kantatsi pinkantero otzishi: ‘Pishirinke.’ Ari oshirinkake. Tema tekatsi kompitzimotyaaamine aririka pinkempisanta-perote. Omaperora. ²¹ Iro kantachari pinkoverika povashincheeri oshiyakariri irika evankari, ontzimaty pamaneri kyaaryooperoini Pava, pintziventyaari.”

Japiitairo Jesús iñaaventziro inkame

(Mr. 9.30-32; Lc. 9.43-45)

²² Ikanta isaikaiyini Jesús nampitsiki Galilea, ari ikantakeri iriyotaane: “Irootantsi impithokashitaityaari Itomi Atziri. ²³ Ari irovaiteriri. Iro avisavetakya mava kitaite, aritake irañagai eejatzi.” Iniroite jovashiretaiyanakeni iriyotaane ikemakeri ikantake.

Ipinaitzirori ashi tasorentsipanko

²⁴ Ikanta jareetaiyaani Jesús nampitsiki Capernaum, ari ipokakeri kovakotantsiri kireeki ashi tasorentsipanko, josampitapaakeri Pedro: “¿Ipinatapiintziroma iyotaimiri ashi tasorentsipanko?” ²⁵ Ikantanake Pedro: “Ipinatapiintziro.” Ikanta ipiyapaa pankotsiki, iri thaavakotavainchari Jesús josampitavairi: “¿Opaitama pikinkishiretari eeroka Simón? ¿Ipaitema ikovakotapiintziri pashinesatzi pinkathariite? ¿Iriima ikovakoyetzi isheninkajanori? ¿Iriima ikovakoyetzi areetzinkari atziri kaari isheninkata?” ²⁶ Ari jakanake Pedro, ikantzi: “Iri ikovakoyetzi areetzinkari atziri.” Ikantzi Jesús: “Ari okanta. Tema te onkovajaantya impinayetairo ikaratzi isheninkajanoyeetari. ²⁷ Iro kantamaitacha te nonkove inkisaneentavaiitya kovakotantsiri kireeki. Piyaate pinkachaate inkaareki. Aririka pinoshikake aparoni, pamenavaanteteri, ari piñeeri kireeki. Paanakeneri kovakotantsiri, pimperi. Iriitake pimpinaventyaari eeroka eejatzi naaka.”

18

Tsika itzimi iriiperotatsiri

(Mr. 9.33-37; Lc. 9.46-48)

¹ Ikanta japatotaiyakani iriyotaane Jesús, josampitakeri, ikantziri: “Aririka impinkathariventantai Inkitesatzi. ¿Itzimikama iriiperotatsine intspatyaari impinkatharite?” ² Ipoña Jesús ikaimake aparoni eentsi, jovatziyakeri niyankineki isaikaiyakeni irirori, ³ ikantzi: “Eerorika pavantaanaari Pava, poshiyakotaiyaari ikantara irika eentsi, eerora piñiuro impinkathariventantai Inkitesatzi. Omapero. ⁴ Tema irika eentsi te iriyote ishamevaite. Maaroni inkarate oshiyakotaiyaarine, iriitakera iriiperotaatsine aririka impinkatharitai Inkitesatzi. ⁵ Inkarate pairyaanari ikempisantaana, impoña irakameethatanairi aparoni oshiyaariri irika eentsi, naakatakera jaakameethatake.”

Ari irantakaantaitero kaariperori
(Mr. 9.42-48; Lc. 17.1-2)

⁶ “Intzimerika antakaakerine kaariperori kempitaariri irika eentsi ikempisantaana, kameethavaitakemi inthatayeeteneri mapi ikentsiki, iroviinkaitakeri inthomoyaaki inkaare.

⁷ Omapero onkoveenkate jaka kipatsiki. Iriñeete osheki antayerone kaariperori. Iro kantacha ari irovasankitaayetairi inkarate antakaantakerone. ⁸ Iroorika pako, iroorika piitzi pantanta kaariperori, povashaantairo, pinkempitakaantero pinthatzinkakityeeromi, tema iro kovaperotacha pavisakoponthokitai. Te arite otzimaveta apite pako, apite piitzi, impoña piñeero apaata pinkantaitatyeeni pintagaiya. ⁹ Iroorika poki pantanta kaariperori, povashaantairo, pinkempitakaantero pinkithoryaakityeeromi, tema iro kovaperotacha pavisakopityaakitai. Te arite otzimaveta apite poki, impoña piñeero apaata irookaitaimi opaampatzi sarinkaveniki.”

Jiñaaventaitziri oisha peyachari
(Lc. 15.3-7)

¹⁰ “Paamaventya pimanintavaitzirika oshiyanaariri irika eentsi. Tema ikempoyaaventari maninkariite nampiyetarori Ashitanariki Inkitesatzi. ¹¹ Tema iro ipokantakari Itomi Atziri irovavisaakoshireyetairi ikaratzi peyavetainchari. ¹² Pinkeme noshiyakaaventemiro. Tzimatsi aparoni piratachari ikaratzi 100 oisha. Impoña impeyakaantakya aparoni, karatanai 99 iroishate. Ari irookanakeri pashine, jatake otzishimashiki inkokovatairi peyeenchari. ¹³ Inkantya iriñeeri iniroite intharomentya jagairira peyavetainchari. Iniroite inkimoshirete, anaanakero ikimoshireventziri karavetachari 99 kaari peyachane. ¹⁴ Ari ikempitari eejatzi Ashitairi Inkitesatzi, te inkove impeyakaantavaiya aparoni ikaratzi oshiyanaariri irika eentsi.”

Tsika okanta ipeyakotantaitzi

¹⁵ “Aririka piñeeri pisheninka irantzimotemiro kaariperori, piyaatashiteri, pinkinkithavaitakairi apaniro, poñaakeri okaratzii ikenakaashitakari. Aririka inkempisantakemi, pimatakeri, pikempitakaantaari iriirikami pirezintzianori. ¹⁶ Irooma eero ikempisantzimi, paanake pashine kempisantzinkari, eerorika apite, iri pinkarateri pinkaminairi. Iro pimonkaraantyaarori ikantaitziri: Intzimerika aparoni iyakoventuari, ontzimatyera intzime mava atziri, terika, apite ñaakotakerine okaratzii ikenakaashitakari, aritatsira irovasankitaayeteri.

¹⁷ Eerorika ikempisantzii irika, pinkamanteri japatotapiintaita maaroni. Eerorika ikempisantshita, poshiyakaanteri kaari pisheninkata, tema ikempitakotakari kovakotziriri kireeki isheninka. ¹⁸ Tema inkarate pishineyetairi eeroka jaka, irijatzi ishineyetziri janta inkiteki. Iriima inkarate kaari pishineyetai eeroka jaka, iriitake kaari ishineyetzii janta

inkiteki. Omapero. ¹⁹ Pinkeme nonkante eejatzi: Aririka pinkarate apite, aririka oshiyavakaiya pinkinkishiretane, impoña pinkovakotakeri Ashitairi Inkitesatzi, ari irimatakemiro. ²⁰ Tsiarika japatoyeta apite atziri, eerorika mava, ipairyana ikempisantaana, ari nosaikitari naaka nokempiyari.”

²¹ Ari ipokapaake Pedro, josampitapaakeri Jesús, ikantziri: “Pinkathari, aririka ontzime irantzimotenari nosheninka, ¿tsikama onkarate nompeyakoteri? ¿Arima onkarate 7?” ²² Ipoña jakanake Jesús, ikantanakeri: “Tera aritzi pimpiyatantya. Tema te intaani pimpeyakoteri onkarate 7, osheki onkarate papiipiitero.”*

Ikantakota apite atziri ireevetatsiri

²³ “Aririka impinkathariventantai Inkitesatzi, iroovaitake jantziri pinkathari ikovakoyetziri iromperatane impinatairi jireevetziri. ²⁴ Ikanta ikovakoyetziri ireevetatsiri, ari ipokapaake aparoni ireeveperotatsiri osheki kireeki.† ²⁵ Tekatsi iraye impinatairiri. Ari ikantanake pinkathari: ‘Paanakeri irika shirampari, iina, itomipayeeni, eejatzi okaratzi tzimimotziriri, pimpimanteri. Ari onkantya naantaiyaari kireeki ikaratzi jireevetanari.’ ²⁶ Ikanta ikemavakera irika omperataari, jotypeerovashitanakari pinkathari, ikantanakeri: ‘Eero pipimantana, poyaakotavakena kapicheeni, aritake nompinataimi.’ ²⁷ Ikanta irika pinkathari jineshinonkatanakari iromperatane, ikantzi: ‘Aritake, te pireevetaana.’ Ipeyakotairi okaratzi jireevetziri. ²⁸ Ikanta jiyaatai omperataari, jotonkyotaka irirori avotsiki ireevetziriri kapicheeni, ikaratzi 100 denario. Joirikakentsitavakeri, ikantziri: ‘Pimpinatai iroñaaka pireevetanari.’ ²⁹ Ari jotypeerovashivetanakari, ikantziri: ‘Poyaavakena kapicheeni aritake nompinataimi.’ ³⁰ Te inkove, jaanakeri, jominkyaakaantakeri, ikantzi: ‘Aririka pimpinataina pireevetana, ari nomishitovakaantaimi.’ ³¹ Iro kantacha jiñaakeri ikaratziyini, te onimotanakeri, jatake ikamantakeri pinkathari. ³² Ikanta pinkathari ikaimakaantakeri, ikantziri: ‘Kaariperoshire pinatzi eeroka. Nopoyakotaimiro eeroka pireevetanari pikampitakenara.’ ³³ Ari pinkempitantemi eeroka, pinkaminthaantayete. ³⁴ Antaro ikisanaka pinkathari, jominkyaakaantakeri, ikantziri: ‘Aririka pimpinataina eeroka, ari nomishitovakaantaimi.’ ³⁵ Iroora irantairi eejatzi apaata Ashitanari Inkitesatzi, eerorika pineshinonkayetaari pisheninka.”

19

Jiyotaantzi Jesús ikantzi: te apantyaaro pookero piina (Mr. 10.1-12; Lc. 16.18)

¹ Ikanta ithonkanakero Jesús jiyotaantzi Galilea-ki, jatake ikenanakero intatsikero Jordán-ki irojatzji Judea-ki. ² Ipiyotzimentaitavaari. Jovashinchaapai osheki mantsiyari janta.

³ Ari ipokashitakeri Fariseo-payeeni, ikovi inkompitakaiyaarimi Jesús, josampitapaakeri ikantziri: “¿Shinetaantsitatsima aparoni atziri inkove irookashivaityaaro iina?” ⁴ Ari jakanakeri irirori, ikantanakeri: “¿Tema piñaanatakotero ovakera jovetsikantaitakari atziri. Tema jovetsikaitakeri shirampari ipoña eejatzi tsinane?” ⁵ Ikantaitakeranki:

* **18:22** Ikantakoyetziri jaka “osheki onkarate papiipiitero,” aririka apiitapiintakero ampeyakotante onkarate 7, apiitairo 7, impoña apiitairo 7, irojatzji areetantakyaari onkarate 70.

† **18:24** Ikaratzi 10 mil talento. Ari onkantavetya irantavaite osheki osarentsi, eero ipinakovaenta.

Ari irookaventairi shirampari ashitariri, iraye iina, Aparoni inkantanaiya ivathaki jaavakaanara.

⁶ Irootakera eero okantanta intsiparyeeyaaro shirampari itsipataakaakeriri Pava, tema aparoni jinanaatzi, eero okantzi irookavakaiya. ⁷ Ipoña josampitziiri ikantzi: “¿Opaitama josankinantantari pairani Moisés, ikantake: Aririka irookavakaiya, ontzimaty impayeeteri tsika osankinatakota irookavakaantyaari?”

⁸ Ikantzi Jesús: “Okantakaantziro te pinkempisantaneete, irootake ishine-tantamirori Moisés. Iro kantamaitacha te ari onkanya pairani ovakera opoñaantanakari maaroni. ⁹ Pinkeme nonkante naaka: Ikaratzi ookashivaitarori iinantari impoña iragai pashine, imayempitake. Irooma omayempitakerika iinantaitari, kantatsi irookaitero. Itzimirika ayirori tsinane ookaaro, imayempitake irirori.”

¹⁰ Ipoña ikantaiyini iriyotaane: “Aririka okanta, eerotyaa jaayetzimi iinantaitari.” ¹¹ Ari jakanakeri Jesús, ikantziri: “Iiriirika Pava kovakayemirone, aritake pinkemathatakero. ¹² Tzimatsi kantachari eero okantanta irayete iina atziri. Tema tzimatsi atziri ari ikantzita itzimapaake eero okantzi iraye iina. Tzimatsi pashine jaathokitaitziri, eero okantzi iraye iina. Tzimatsi eejatzi kovatsiri isaikashivaitya, tema ikyaaryooventatziiri irika pinkathariventantatsiri inkiteki. Kovatsiri irimatero nokantakeri, irantero.”

Itasonkaventziri Jesús eentsipayeeni
(Mr. 10.13-16; Lc. 18.15-17)

¹³ Ipoña jamaitapaakeri Jesús eentsipayeeni, ikantaitapaakeri: “Nokovi pamanakotenari neentsite, potzimikapatziitoteri pintasonkaventereri.” Ari ikantzi iriyotaane Jesús: “Eero poñaashirenkiri Avinkatharite.” ¹⁴ Ipoña ikantzi Jesús: “Eero pikantziri, nokovi iramayeenari eentsipayeeni. Tema inkarate kempitaiyaarine irikapayeeni eentsi, iriitakera ñagairone tsika impinkathariventantai Inkitesatzi.” ¹⁵ Ikanta Jesús ipampipatziitoyetakeri eentsipayeeni, jatanai.

Ashaarantachari evankari
(Mr. 10.17-31; Lc. 18.15-17)

¹⁶ Ikanta aparoni evankari ipokashitakeri Jesús, josampitapaakeri, ikantziri: “Kameethari iyotaantaneri. ¿Opaitama nantairi noñaantaiyaarori kantaitaachane añaantarentsi?” ¹⁷ Ari jakanake Jesús, ikantzi: “¿Opaitama pikantantanari kameethari?” Tekatsira aparoni kameethatatsine, aparori ikantakaaro Pava ikameethatzi. Pinkoverika piñagairo añaantarentsi, pimonkarayetairo Ikantakaantaitane.” ¹⁸ Ikantzi irirori: “¿Otzimika?” Ikantzi Jesús:

Eero povantzi.

Eero pimayempitzi.

Eero pikoshitzi.

Eero pithaiyakotanta.

¹⁹ Piñaapinkathateri ashiyetamiri.

Petakotaiyaari pisheninka pinkempitakaanteri petakotapiinta eeroka.

²⁰ Ari ikantzi evankari: “Nomatakero maaroni irokapayeeni, irojatzi netanakaro pairani eeniro neentsitapaakeni. ¿Opaitama kovityaachari iroñaaka?” ²¹ Ikantzi Jesús: “Pikovirika pinkameethashirete, piyaate pipankoki, pimpimantero maaroni tzimimotzimiri, pimpayeteri ashinonkainkari, tema inkiteki piñeero panintaayetaiya. Aririka

pimatakero pimpokanake, poyaatena.”²² Ikanta ikemake evankari, ovashire ikanta ipiyanaa, tema ashaarantzinkari inatzi.

²³ Ipoña Jesús ikantanakeri iriyotaane: “Iniroitera ompomerentsitzi-motyaari ashaarantachari impinkathariventairi Inkitesatzi. Omapero.”²⁴ Eekero ikantatzi: “Oshekira ompomerentsitya inkyaantyaarimi piratsi camello imoroki kithapi. Iro ovatsipero ompomerentsitya inkye ashaarantachari tsika impinkathariventantai Pava.”²⁵ Ikanta ikemaiyakeni iriyotaane, ipampoyaavakaanaka, ikantaiyini: “¿Impaityaakama avisakoshiretaatsine?”²⁶ Ari jamenayetanakeri Jesús, ikantzi: “Eerotyá jimatziro apaniro atziri, iriima Pava tekatsi pomerentsitzi-motyaarine.”²⁷ Ipoña jakanake Pedro, ikantanake: “Jirikayetakena nokaratzí nokovi noyaatemi, nookayetanakero maaroni tzimimotanari. ¿Opaitama impinayeetainari apaata?”²⁸ Jakanake Jesús, ikantzi: “Aririka ovakeratai apaata kipatsi, ari impinkathariventantai Itomi Atziri, inkempitaiyaari ikantaranki aaroni pinkathari isaikantaro ovaneenkatachari isaikamento. Ari pinkempitaiyaari eejatzi eerokapayeeni pimpinkathariventayetairi maaroni charinentayetyaarine Israel-ni, ikaratzira 12 jinashiyeta. Omapero.”²⁹ Tema ikaratzí oyaatakenari, jookaventayetanakero ipanko, irirentzi, iritsiro, ashitariri, iina, ireentsite, iipatsite. Aritake iriñaayetairo ontzimimoyetairi osheki, tema iriitake pairyaayetanari. Irijatzi ñaayetairone kantaitaachaneri añaantarentsi.³⁰ Tema tzi-mayetatsi etayetarori iroñaaka, iriira ñeerone irimpoyetai. Tzi-mayetatsi eejatzi impoyetatsiri iroñaaka, iriira ñaayeterone iretayetaiyoaro.”

20

Antavaitatsiri chochokimashiki

¹ “Aririka impinkathariventantai Inkitesatzi, iriivaitake ikantaranki aaroni atziri tzi-matsiri ichochokimashite. Jiyaatake okitaityaamanai iramene antavaitatsine ivankiremeshiki.”² Ikanta jiñaake kovatsiri irantavaite, ikantakeri: ‘Aririka petanakyaaro pantavaite iroñaaka irojatzí sheeteeni, nompinatemi aaroni denario.’ Ikantaiyini antavairentzi: ‘Kameethatake.’ Jotyaaantaitakeri pankirentsimashiki.³ Ikanta ijenokiityapaake ooryaatsiri eejatzi ipiyanaa ashitarori ivankiremashi nampitsiki. Jiñaapai pashine ikatziyeeyaani tekatsi irantavaire.*⁴ Ikantapaakeri: ‘Aririka piyaate pantavaite novankiremeshiki, ari nompinaperotakemi.’ Ari jiyaataiyakeni irantavaite.⁵ Ari ikempitaakero itampatzikatapaake ooryaatsiri, eejatzi itainkanake ooryaa.†⁶ Ari ikempitakerori eejatzi osheetyaanake, jiñaapai atziri isaikaiyini, tekatsi irantavaire, josampitapaakeri: ‘¿Tekatsima pantavaire pisaikashivaitantari kitaiteriki?’‡⁷ Ari jakaiyanakeni, ikantzi: ‘Aña tekatsi antavaitakainane.’ Ikantzi irirori: ‘Piyaate eejatzi eeroka pantavaite novankiremeshiki, ari nompinaperotakemi.’⁸ Okanta ot-sirenitanake, ashitarori ivankiremashi, ikantakeri kempoyiniriri iireekite: ‘Pinkaimeri maaroni antavairentzi pimpinateri. Iriira petavakya pimpinateri impoitapaintsiri jantavaitake, irojatzí pimatantakyaariri etakarori kapichekitaite jantavaitake.’⁹ Ikanta ipokake impoitapaintsiri jantavaitzi, kapiche jantavaitake, iro kantacha ipinaaitakeri aaroni denario.¹⁰ Ipoña ipokaiyakeni etakarori jantavaitake kapichekitaite, jiñaajaantzi

* **20:3** Iri ikantaitziri pairani ooryaatsiri 3. † **20:5** Ikantaitziri pairani ooryaatsiri 6, eejatzi ikantaitziri ooryaatsiri 9. ‡ **20:6** Ikantaitziri pairani ooryaa 11.

iri impinaperoite. Aña te, aparonimacheeni denario ipinaitakeri eejatzi. ¹¹ Ikanta jaavetakari ipinaitakeriri, ikisanakeri ashitarori irantavaire, ¹² ikantanakeri: 'Irikapayeeni impoitapaintsiri jantavaitzi, te irantavaiperote, iro kantacha jimónkaraakana ikaratzi pipinatakenari, aña naaka kemaantsiperotakariri ooryaatsiri.' ¹³ Ari ikantzi ashitarori ivankiremashi: 'Asheninká, nopinatakemi kameetha, ¿tema nokantzitakami kapichekitaite nompinatemi aparoni denario?' ¹⁴ Jirika piireekite nompinatemiri, piyaatai pipankoki. Naaka nintashitacha nompinateri aparoni denario impoitapaintsiri jantavaitzi, ¹⁵ ¿Eeroma okantzi nompinateri irika nonintashitari naaka? ¿Pikisaneentakotatyaanaroma nokaminthaantzi?' ¹⁶ Tema tzimayetatsi etayetateri iroñaaka, iri ñeerone irimpoiyeita. Tzimayetatsi eejatzi impoiyeitatsi iroñaaka, iri ñeerone iretayetaiyaaero."

Japiitairo Jesús iñaaventziro irovamaiteri
(Mr. 10.32-34; Lc. 18.31-34)

¹⁷ Ikanta itonkaanake Jesús iriyaatero Jerusalén-ki, jaanakeri 12 iriyotaane ikenakaanairi avotsiki, ari ikantakeri: ¹⁸ "Aatatzira Jerusalén-ki. Ari irakaantaiteriri Itomi Atziri, irayeri ijevare omperatasorentsitaari, intsipatakyaari iyotzinkariite, iri iyakoverinerine irovaiteri. ¹⁹ Irootake iraanatankyaariri atziri kaari asheninkata. Ari impasavaitaiteri. Impoña impaikakotaitakeri. Iro avisavetakya mava kitaite, ari irañagai eejatzi."

Ikoviri Jacobo ipoña Juan
(Mr. 10.35-45)

²⁰ Okanta iina Zebedeo opokashitakeri Jesús, otsipatakari otomipayeeni: Jacobo ipoña Juan. Otyeerovashitapaakari, okantapaakeri: "Nokovi pinkaminthayena." ²¹ Ipoña Jesús josampitanakero, ikantziro: "¿Opaita pikovakotanari?" Okantzi iroori: "Tema irootaintsi pimpinkatharentsite, nokovi intsipatyaami notomi impinkathariventante, isaikimotemi aparoni pakojanoriki, iriima pashine isaike pampateki." ²² Ipoña ikantanake Jesús: "Tetya piyotero opaita pikovakotanari. Osheki nonkemaantsityaari naaka. ¿Arima pamavetakero eeroka pinkemaantsitya osheki? ¿Arima poshiyakyaana nonkame naaka?" Ari ikantaiyini: "Aritake nomatakero." § ²³ Ipoña ikantanake Jesús: "Omapero, irootaintsi pimatero onkarate nonkemaantsityaari. Irooma pintsipatyaana ampinkathariventante pisaiké aparoni nakojanoriki, pashine nampateki, tera naaka kanterone tsika intzime nontsipatyaari, intaani jiyotzi Ashitanari tsikarika itzimi ikashiyakaayetakari."*** ²⁴ Ikanta ikemaiyavakera pashine iriyotaane, ikisaitanakeri Juan eejatzi Jacobo. ²⁵ Ipoña japatotakeri Jesús maaroni iriyotaane, ikantziri: "Piyotaiyini eeroka tsika ikanta ivinkatharite kaari asheninkata, osheki jomperatanta. Ari ikempitari eejatzi iriiperoyetatsiri iñaapinkathayeetziri irirori. ²⁶ Irooma eerokaite, aririka pinkove piriiperote, iri poshiyakotyaka ikantara otzikataari. ²⁷ Iroorika pinkove pijevatakaante, iri poshiyakotyaka ikantara omperataari. ²⁸ Tera iro impokantyaari Itomi Atziri iromperatantya, aña iro ipokantakari iroshiyakotyaaari otzikataari, inkamentante, iri pinakoventantatsine, irovatsinaryaakoventairi maaroni."

Jamenakaitziri apite mavityaakiri
(Mr. 10.46-52; Lc. 18.35-43)

§ **20:22** Iro ikantakotzi Jesús jaka: "¿Arima pimatakero eeroka pirero kepishaari onkarate nireri naaka? ¿Arima poshiyakyaana nompinkaate naaka?" *** **20:23** Iro ikantakotzi Jesús: "Omapero, aritake pimatakero pirero nireri naaka, aritake pinkempitakyaana nompinkaate naaka."

²⁹ Ikanta javisaiyanake Jericó-ki, osheki atziri oyaatanakeriri. ³⁰ Ari isaikake avotsinampiki apite mavityaakiri. Kemake irirori, ikantaitzi: “Ari inkenapaake Jesús jaka avotsiki.” Irootake ikaimantanakari, ikantzi: “¡Pinkathari, icharine David-ni, pineshinonkataiyaana naaka!” ³¹ Osheki ikisathaveetanakari. Te irimairete, eekero ikaimanakitzi shintsiini: “¡Pinkathari, icharine David-ni, pineshinonkatyaana naaka!” ³² Ari jaatzinkapaakari Jesús, ikaimakeri, ikantziri: “¿Ipaita pikoviri nantzimotemiri?” ³³ Ikantaiyini irirori: “Pinkathari, nokovi namenavaitai naaka kameetha.” ³⁴ Iniroite jineshinonkashiretanakari Jesús irika mavityaakiri, ipampitakeneri irooki. Arira jamenavaitanairi kameetha, joyaatanakeri eejatzi Jesús irirori.

21

Areetaa Jesús Jerusalén-ki (Mr. 11.1-11; Lc. 19.28-40; Jn. 12.12-19)

¹ Ari okarikitzimatapaake irareetantyaari Jerusalén-ki. Areetaiyakani Betfagé-ki omontenampitari otzishi Olivos. Ari jotyaantakeri Jesús apite iriyotaane, ² ikantakeri: “Piyaaate nampitsiki amontetakari, ari piñeeri onthatakotya aparoni burro onsipatakyaari iryaani. Pinthataryaakotero, pamakenaro. ³ Tzimatsirika osampitavakemine, pinkanteri eeroka: ‘Kovatziro pinkathari. Aritake iroiپیemiri.’” ⁴ Ari omonkaratari josankinateri pairani kamantantaneri, ikantake:

⁵ Pinkamantayetairi maaroni Jerusalén-satzi: Kaakitataike Pivinkatharite ipokashitakemi, Tsinampashire ikantaka, ikyaakotakarari aparoni burro Evonkiro onatzi burro, ovaiyane piratsi jaakaitziri tenari.

⁶ Ikanta jotyaantakeri apite iriyotaane, jimatakeri okaratzi ikantakeri Jesús. ⁷ Jamakero burro onsipatakari iryaanite. Jovankeetakeneri manthakintsi imitzikarakiki inkene inkyaakoityaaro. Ipoña Jesús ikyaakotanakaro. ⁸ Ikanta atziripayeeni piyotainchari janta, jomaronkashiyetakeri imanthaki avotsiki tsika inkenanakera. Tzimatsi pashine chekayetaintsiri inchashi iromaronkashiteriri eejatzi. ⁹ Ikaratzi atziri eevataintsiri, ikaratzi eejatzi oyaatakeriri itaapiiki, ikaimaiyini, ikantzi: ¡Thame añaaipinkathatairi icharine David-ni! ¡Tasonkaventaari inatzi, tema Pinkathari apaitziri otyaantakeriri! ¡Kaakitataike Avinkathariperotyaari!

¹⁰ Irojatzari jareetantapaakari Jesús nampitsiki Jerusalén. Ari josampitavakaanaka nampitarori, ikantaiyini: “¿Niinka irika?” ¹¹ Tzimatsi atziri kantanaintsiri: “Iriitake Jesús kamantantaneri inatzi, iri poñaachari Nazaret-ki saikatsiri janta Galilea-ki.”

Jomishitoviri Jesús pimantayetatsiri tasorentsipankoki (Mr. 11.15-19; Lc. 19.45-48; Jn. 2.13-22)

¹² Ikanta Jesús, kyaapaake osaikira tasorentsipanko. Jomishitovapaakeri pimantayetatsiri eejatzi ikaratzi amanantayetatsiri. Jotatsinkayetapaakero jovantayeetariri kireeki, ari ikempitaakero eejatzi tsika jovayeeetziri shiro. ¹³ Ikantapaakeri: “Okantzi osankinarentsi, iñaavaitziri Pava, ikantzi: Nopanko onatzi iroka, ari iramanapiintaitenari. Iro kantacha eerokaite pamatavitantapiintake jaka pipimantayetziira, pikempitakaantakero koshintzipanko.”

14 Ipoña Jesús, ipokashitapaakeri janta tasorentsipankoki osheki mavityaakiri, kisoporokiri, jovashinchaayetairi maaroni. 15 Tema osheki okameethatake jantakeri Jesús. Ikanta iñaakeri evankariite jantakeri, ikaimaiyanake, ikantzi:

¡Thame añaapinkathatairi icharine David-ni!

Iro kantamaitacha ijevarepayeeni omperatasorentsitaari, itsipatakari iyotzinkariite, ikisaiyanakani, tema te onimoteri. 16 Ari josampiitanakeri Jesús, ikantaitziri: “¿Pikemakerima ikantaiyirini evankariite?” Ari ikantzi Jesús: “Nokemakeri. ¿Tema piñaanatero eeroka osankinarentsi? kantatsiri: Iri evankariite eejatzi eentsipayeeni thotayetzirori itene, Pikantakaakari iriñaapinkathayetaimi.”

17 Ipoña Jesús, piyanaka ikenanairo Betania-ki. Ari jimaapairi.

Jiyakataitziro kaari kithotatsi pankirentsi

(Mr. 11.12-14, 20-26)

18 Okanta okitaitamanai eejatzi ipiyaaro Jesús nampitsiki. Ari itashaapaake niyanki avotsi. 19 Jiñaapaake avotsinampiki okatziya pankirentsi, jiyaatashitanakero, iñaapaatzi te ontzime okithoki, iyoshiita oshi. Ikantanakero: “Ari pashi povero eero otzimai pikithoki.” Okanta pankirentsi, kamashitanake.* 20 Ikanta iñaakerora iriyotaanepayeeni, ipampoyaaminthatanakero, josampitaiyanakeri: “¿Tsika okantaka okamashitanakari pankirentsi?” 21 Ari jakanakeri Jesús, ikantziri: “Omapero nonkantemi, kyaaryoorika paventaiaana, eerorika pikishirevaitzi, ari pimatakeri eeroka, ari anaanakero okanta piñaakero pankirentsi. Kantatsi pinkantemi: ‘Oshirinke otzishi, ompinke inkaareki.’ Kantatsi omatya. 22 Tema onkarate pinkovakoyetairiri Pava, aririka paventaaperotanakyaari, aritake impakemi.”

Ishintsinka Jesús

(Mr. 11.27-33; Lc. 20.1-8)

23 Ikanta ipiyaara Jesús tasorentsipankoki, jiyotaantapai eejatzi. Ari ipokashitapaakeri ijevare omperatasorentsitaari, itsipatakari antarikonapayeeni, josampitapaakeri: “¿Niinkama otyaantakemiri poñaakantero pishintsinka?” 24 Ari jakanakeri Jesús, ikantanakeri: “Eejatzi naaka tzimatsi nosampitemiri. Aririka pakakenaro, aritake nonkantakemi ipaita otyaantakenari. 25 Tema joviinkaantake Juan-ni, ¿Niinkama otyaantakeriri? ¿Pavama? ¿Atzirima?” Ipoña ikantavakaiyanaka: “Aririka ankantakeri Pava otyaantakeri, ari inkantanakai: ‘¿Opaitama kaari pikempisantantari?’ 26 Aririka ankante: ‘Atziri otyaantakeri,’ ari inkisanakai atziripayeeni.” Tema ikantaiyini atziri kamantanteneri inatzi Juan-ni. 27 Ari jakaiyini, ikantzi: “Te niyotero.” Ari ikantanake eejatzi Jesús: “Ari nokempita naaka, eero nokamantzimiro ipaita otyaantakenari.”

Iñaaventaitziri apite itomintaitari

28 Ipoña josampitantake Jesús, ikantzi: “¿Tsika okantzimotamika eerokaite iroka? Tzimatsi aparani atziri tzimatsiri apite itomi. Okanta aparani kitaite ikantakeri itomi: ‘Notomi, piyaate pantavaite pankirentsimashiki.’ 29 Ari jakanakeri itomi, ikantanakeri: ‘Te nonkove.’ Iro kantacha osamaniityaake, opiyimoshiretairi itomi, jatake irantavaite. 30 Ipoña jiyaatashitakeri pashine itomi, ikantakeri eejatzi. Ikantanake irirori: ‘Ari nomatakeri, Apá.’ Iro kantacha te iriyaate. 31 ¿Tsikama itzimika apite itomi antakerori

* 21:19 Kantakotachari jaka “pankirentsi,” iroora ipaitaitzitari higuera.

ikovakeri ashitariri?” Ari jakaiyanakeni, ikantzi: “Iri antakerori pashine jomperatakari.” Ipoña ikantzi Jesús: “Iriira etyaarone iranaakotemi impinkathariventairi Pava ikaratzi kovakoyetziriri kireeki isheninka, eejatzi okaratzi mayempiroyetatsiri. Omaperora. ³² Tema ipokakeranki Juan oviinkaatanerani, ikamantavetakami tsika pikantya pinkameethashirentaitaiyaarimi, iro kantacha te pinkempisantavakeri. Iriima ikaratzi kovakoyetziriri kireeki isheninka, ipoña mayempiroyetatsiri, okempisantavakeri. Piñaayevetavakari eerokaite, iro kantacha te povashaantero tsika pikantaiyani, onantyaari pinkempisantavakeri.”

Kaariperoshireri antavairyaaantzi

(Mr. 12.1-12; Lc. 20.9-19)

³³ “Pinkeme pashine noshiyakaaventemiri. Tzimatsi aparani atziri pankitziirori chochokimashi, jotantakotakero maaroni othapiki, jovetsikashitakero iroveronta ovaaki apaata, jovetsikake eejatzi pankoshetantsi inkene iramenakoitero. Ipoña jamenake atziri amenerone ivankiremashi. Jatake irirori intaina. ³⁴ Okanta okithopaitetake chochoki, jotyaantake iromperatane iragaate. ³⁵ Ikanta antavairyaaantzi amenirori pankirentsimashi, jiñaavakerira ipokaiyake omperataari, jaavakeri jomposavaitavake aparani, jovakeri pashine, ishemyaantakarani mapi pashine. ³⁶ Ipoña jotyaantake pashine iromperatane, osheki ikarataiyakeni. Ari ikempitaitavakeri eejatzi irirori. ³⁷ Ovekaraantapaakarori, jotyaantakeri itomijanori irirori, ikantzi: ‘Ari iñaapinkathaitavakeri notomi naaka.’ ³⁸ Ikanta irikapayeeni antavairyaaantzi, jiñaavakerira itomi, ikantavakaanaka: ‘Iri ashitaiyaarone apaata iroka pankirentsimashi. Thame averi, ayeroota aaka.’ ³⁹ Joirikavakeri, jaanakeri othapiki pankirentsimashi, jovakeri. ⁴⁰ Aririka impokanake ashitarori ivankiremashi, ¿tsikatya inkanterika irikapayeeni antavairerenti?” ⁴¹ Ari jakaiyanakeni, ikantzi: “Ontzimatyero irovamagaiteiri irikapayeeni kaariperori, iramenai pashine kameethari amenairone pankirentsimashi, tsika intzime otyaantapiinteneriri okithoki ivankire.”

⁴² Ipoña ikantzi Jesús: “Tema piñaanatero okantziri Osankinajanorentsi: Imanintavetakaro mapi ovetsikirori pankotsi, iro kantamaitacha jovatziyeetairo mapi pankotsinampiki, ikempitakagaaitaro iroorikami tzinkamintsi.

Iriitakera Avinkatharite Pava ovairori onampinaki, Irootake apampoyaaminthatantakariri osheki.”

⁴³ “Iro nokantantari: Eero piñeero eeroka impinkathariventaimi Pava, iri impinkathariventai pashinesatzi atziri ikaratzi oshiyaarone pankirentsi okithokitzi ikempisantanaira. ⁴⁴ Jiroka okantakota mapi: Intzimerika paryaatsine osaiiki iroori, ari iñaakero intankavaite. Iriima inkarate anavyeeri, ari iriñaakero oshemyeeri.”

⁴⁵ Ikanta ijevare omperatasorentsitaari itsipatakari Fariseo-payeeni jiyotavakero iriitake joshiyakaaventake Jesús. ⁴⁶ Ari ikovaiyavetanaka irakaantanakerimi, iro kantacha osheki itharovakaakari atziripayeeni. Tema ikantashiretaiyini atziri kamantanteneri inatzi Jesús.

22

Joshiyakaaventaitziri aavakaachari

¹ Ipoña japiitakero Jesús joshiyakaaventziro jiyotaantziri. Ikantzi: ² “Aririka impinkathariventantai Inkitesatzi, joshiyakotakarani aparani pinkathari oimoshirenkiriri itomi jaavaka. ³ Jotyaantakeri iromperatane,

inkamanteri inkarate pokatsine iroimoshirenkya. Iro kantacha irikapayeeni, te impokaiyeni. ⁴ Ipoña jotyaantake pashine iromperatane, ikantavakeri: 'Pinkanteri nokaimane impoke iroya, novamaakeri vathayetatsiri nopira, tema noimoshirenkatziri notomi iravakaiya.' ⁵ Iro kantacha eekero jiyaatatzii ipiyathatayani. Jatayetzi aponi irovaneki, pashine ikenayetana ke ipimantayetzi. ⁶ Tzimatsi pashine ovasankitaavakeriri omperataari, ipoña jovakeri. ⁷ Ikanta ikemake pinkathari, jotyaantake irovayirite, japerotakeri jovakeri ovariantisiri, itaakero inampitsite. ⁸ Ipoña ikantairi pashine iromperatane: 'Aritake ovsikayetaka ovaritentsi oimoshirenkantaari, te arite impokemi nokaimakaantayevetakari. ⁹ Piyaate avotsiki ikenapiintayeezi, pinkantayeteri inkarate piñeeri impokeeta oimoshirenkya.' ¹⁰ Ikanta jiyaayetake omperataari, japatotakeri ikaratzi jiñaakeri: kameethari eejatzi kaariperori. Piyotaiyakani osheki oimoshirenkachane.

¹¹ Ari jiyaatanake pinkathari irameneri ikaratzi pokaintisiri. Jiñaatzi osatekainchari aponi te inkithaatashitapaakyaari aavakaachari. ¹² Ikantapaakeri: 'Asheninka, ¿tsika pikanta pikyaantakariki jaka te pinkithaatzimentyaari notomi?' Ari jimairitake, te irake. ¹³ Ipoña pinkathari inkantakeri iromperatane: 'Poosovakoteri, poosokiiteri, pookeri otsirenikitake, ari iriraavaityaari iratsikaikivaitya inkemaantsivaitya.' ¹⁴ Tema oshekira inkaimaveetya, iro kantamaitacha kapiche inkarate iriyoshiyeetairi."

Iñaaventaitziri kireeki impinayeeteri pinkathari
(Mr. 12.13-17; Lc. 20.20-26)

¹⁵ Ipoña ipiyeeyanakani Fariseo-payeeni. Ikinkithavaitaiyakani, ikantavakaiyani: "¿Tsika ankenakairoka ankompitakaantyaariri Jesús?" ¹⁶ Ipoña jotyaantakeneri iriyotaane irirori itsipatakari irapaatziyaneete Herodes, ikantapaakeri Jesús: "Iyotaantaneri, okaratzi piyotaintziri omapero onatzi. Arira onkantya iriyotakoyeetantyaariri kyaaryooperoini Pava. Tema tekatsi pintharovakaiya. ¹⁷ Pinkantena eeroka opaita pikinkishiretari: ¿Okameethatzima amperi kireeki ikovakotakaantane Pinkathari César?" ¹⁸ Iro kantacha Jesús, jiyotavakeri ikinkishiretari, ikantziri: "Kamataviri. ¿Ipaitema piñaantantanari? ¹⁹ Poñaakenari kireeki pipinatantapiintariri Pinkathari." Ari jamaitapaakeneri aponi kireeki ipaitaitziri "denario." ²⁰ Ipoña josampitziri: "¿Niinkama ashitarori ivairo jaka? ¿Niinkama irika oshiyakaantainchari?" ²¹ Ikantaiyini: "Iraishi César." Ari ikantzi Jesús: "Tema iri César ashitari, pantantyaanari okaratzi ikovakayimiri, pimpinateri. Iriima maaroni okaratzi jashitari Pava, pantantyaanari ikovakayimiri irirori." ²² Ikanta ikemaiyavake ikantake Jesús, ipampoyaaminthatanakeri, jovashaantanakeri. Jataiyeeni.

Josampitakoventaitziro irañagai kamayetatsiri
(Mr. 12.18-27; Lc. 20.27-40)

²³ Ipoña ipokaiyakani Saduceo iriñeeri Jesús. Iriitake Saduceo kantiintatsiri: "Eero jañagai kamayetatsiri." Josampitapaakeri Jesús, ²⁴ ikantapaakeri: "Iyotaantaneri, josankinatake pairani Moisés, okantzi: 'Aririka inkame aponi atziri, eerorika jovaiyantakaanakero iina, oshinetantsintzi iragairo irirentzi, irovaiyantakagairo. Iro kantacha ontzimatyete inkeempitakaaneri iriririkami ashitakyaarine irirentzi kamaintsiri.' ²⁵ Thame ankantavake: Tzimatsi 7 irentzitavakaachari. Etarori itzimi iraa ke iina, tekeri irovaiyantakairo iina, ikamake jagairo pashine irirentzi. ²⁶ Ari

ikempitakari eejatzi apitetanaintsiri irirentzi. Ipoñaapaaka pashine mavatanaintsiri. Ari ikempitakari maaroni ikaratzira 7. ²⁷ Okanta osamanitake kamai eejatzi iroori tsinane. ²⁸ Aririkami irañaaayetaimi apaata kamayetatsiri, ¿izimika oimentaperotaiyaari tsinaneka? Tema maaroni ikaratakera 7 jinantavetakaro.”

²⁹ Ipoña jakanake Jesús, ikantziri: “Pikenakaashitakaro eeroka, te piyotakotero Osankinajanorentsi, te piyotakotairo eejatzi ishintsinka Pava. ³⁰ Tema aririka irañaaayetai apaata kamayetatsiri, eero itzimayetai aavakaayetachaneri. Iroshiyapaiyaari imaninkarite Pava Inkitesatzi.

³¹ ¿Tema piñaanatakotero tsika onkantya aririka irañaaayetai kamayetatsiri? Tema ikantake Pava, iñaavaitzi:

³² Naakatake Pava iñaapinkathatziri Abraham, Isaac, eejatzi Jacob. Ari ayotaiyini añaaayetatsi irirori, tema te onkante aparoni kaminkari iñaapinkatheri Pava, intaani jimatziro añaaayetatsiri.” ³³ Ikanta ikemaitakerira Jesús ikantayetakeri, ipampoyaaaminthaitanakeri, ikantayeetzi: “Omapero okameethatzi jiyotaantziri.”

Iñaaventaitziri ikovakaaperotantziri Pava

(Mr. 12.28-34; Lc. 10.25-28)

³⁴ Ipoña japatotaiyakani Fariseo, tema ikemake kameetha jakakeri Saduceo josampitakeriri. ³⁵ Ikanta aparoni, irijatzi iyotakoperovetarori Ikantakaantaitane, ipokashitakeri Jesús irosampiteri, tema ikovi inkompitakaiyaarimi, ikantapaakeri: ³⁶ “Iyotaantaneri, ¿tsikatya otzimika Ikantakaantaitane anayirori pashine?” ³⁷ Ari jakanake Jesús, ikantzi: “Pivinkatharite inatzi Pava, ontzimatyete petakoperotaiyaari, petakoshiretaiyaari, pampithashire povairi eejatzi. ³⁸ Irootakera etarori Ikantakaantaitane ikovaperotakaantaitziri. ³⁹ Ari oshiyaro apitetanaintsiri: Ontzimatyete petakotaiyaari pisheninka, pinkempitakaantairi pikaminthairo eeroka pivatha. ⁴⁰ Aririka pimonkaraakero iroka apitetanaintsiri, pimatakerora maaroni josankinayetakeri Moisés-ni, eejatzi maaroni josankinayetakeri kamantantaneri.”

¿Ipaitema charinentariri Cristo?

(Mr. 12.35-37; Lc. 20.41-44)

⁴¹ Ipoña jimatanakero irirori Jesús, josampitakeri Fariseo-payeeni itsipatari japatoyani. ⁴² Ikantziri: “¿Ipaitema pikinkishiretakotariri eeroka Cristo? ¿Ipaitema charinentariri?” Ikantaiyini Fariseo: “Icharine David-ni inatzi.” ⁴³ Ipoña ikantzi Jesús: “¿Opaitama iñaavaitakaantariri pairani David-ni Tasorentsinkantsi, okanta joshiyakaantakariri Ivinkatharite? Tema ikantakeranki:

⁴⁴ Iñaavaitake Pinkathari, ikantavairi novinkatharite: Pisaikapai Nakojanoriki ampinkathariventante, Irojatziri apaata novasankitaantaiyaariri kisaneentakemiri, Ari paatzikantaiyaariri piitzi.

⁴⁵ Aña imatzitatakaro David-ni ikantziri: ‘Novinkatharite jinatzi.’ ¿Tsikama inkene incharinentyaari?” ⁴⁶ Ari imairetaiyanake te irake. Tharovashire ikantaiyakani, tekatsira kovanaatsine irosampitanairi.

1 Ipoña ikinkithataakaeri Jesús ikaratzi apatotzimentakariri, eejatzi iriyotaanepayeeni, ikantzi: 2 “Pameneri iyotzinkariite ipoña Fariseo, iro jaakoventa jovaakakoyetziro okaratzi josankinayetakeri pairani Moisés-ni. 3 Okameethatzi pinkempisanteri onkarate inkantayetemiri, iro kantamaitacha te onkameethate poshiyakotyaari okaratzi jantayetziri, tema te jimonkarayetziro irirori. 4 Omaperop opomerentsita okaratzi ikovakayimiri pimayetairimi. Te iñaamaitaro impomerentsitzimentyaaro irirori irimayetero. 5 Jantashiyetaro ikoviri irirori onkantya iñaantaityaari. Osheki inebetaro meshinantsimonki tsika joteyeeziro Osankinajanorentsi jontarekakotziro ishempaki, eejatzi itamakoki. Osheki eejatzi jovaneenkaponkitziyetziro iithaare irishirikake manthakintsi. 6 Iro ikovapiintake irosatekaiteri niyanki aririka irovaiyaani isheninka. Ari ikempitari eejatzi aririka iriyaate pankotsiki japatotapiintaita. 7 Ikovi ñaapinkatha irovethatapiintaityaari aririka iriñeeteri. Ikovi eejatzi inkantayeeteri: ‘¡lyotaanteri!’ 8 Te okameethatzi pimatero eeroka, eero pikovashita inkantaitemi: ‘¡lyotaanteri!’ Tema maaroni eerokaite kempivaitaka pirentzitavakaatyeyea. Aparoni ikanta iyotaantatsiri, iriitake Cristo, tekatsi pashine. 9 Jaka kipatsiki, te onkameethate pinkantashivaityaari pisheninka: ‘¡Ashitanari!’ Tema aparoni ikanta Ashitamiri Inkitesatzi. 10 Te onkameethate eejatzi inkantayeetemi: ‘¡Novinkatharitel!’ Tema aparoni ikanta pivinkatharite, iriitake Cristo. 11 Inkarate kovatsiri iririiperote, iroshiyakotyaari ikantaranki otzikataari. 12 Tsikarika itzimi kovashivaitachane iriñaapinkathayeeterimi, aritake iriñaakero intsinampashiretakaitari. Iriima tsika itzimi tsinampashirevaitatsiri, iriitake ñeerone iriñaapinkathayeetari.

13 ¡kamtamacheetzimi eeroka iyotzinkariite ipoña Fariseo, kamataviriri pinake! Osheki potzikakeri ikaratzi kovatsiri impinkathariventairi Pava. Tema eero piñeero eeroka impinkathariventaimi, teya pinkove impinkathariventairi pashine. 14 ¡kamtamacheetzimi eerokaite iyotzinkariite ipoña Fariseo, kamataviriri pinake! Pampotakaro kamaimetzinkaro pashitaro opanko, iro posamaninkantarori pamanapiintaveta eero jiyotantaitami. Iro kantamaitacha antaro irovasankitaayeeetami. 15 ¡kamtamacheetzimi eerokaite iyotzinkariite ipoña Fariseo, kamataviriri pinake! Osheki pipomerentsiventakari atziriite kaari asheninkata iroshiyakotai aaka a-judio-tzi, piyotaakeri inkamatavirite irirori. Iro inkempitakotantyaamiri eeroka iratsipetaityaaro sarinkaveni.

16 ¡kamtamacheetzimi eerokaite, oshiyariri mavityaakiri jakathatavakaiyani! Tema aririka impairyetero tasorentsipanko, ikantayeetzi: ‘Irovasankitaina Pava eerorika nomonkaratziro nokantziri.’ Iro kantacha pikantapiintaiyake eerokaite: ‘Eerorika jimonkaraitziro, tekatsi ompaitya.’ Irooma aririka impairyeteri oro saikatsiri tasorentsipankoki, pikantapiintake: ‘Ontzimatyete irantaitero ikantaitakeri.’ 17 ¡Masontzishireri, mavityaakishireri! ¿Ipaitama kovaperotachari, iriima oro? Kaari, tema iro iroperotatsi tasorentsipanko otasorentsitakairi oro. 18 Ari okantari eejatzi aririka impairyetero pomepirinimentotsiki, ikantayeetzi: ‘Irovasankitaina Pava eerorika nomonkaratziro nokantziri.’ Iro kantacha pikantapiintaiyake eerokaite: ‘Eerorika jimonkaraitziro, tekatsi ompaitya.’ Irooma aririka impairyeteri piratsi itaayetziri pomepirinimentotsiki, pikantapiintake: ‘Ontzimatyete irantaitero ikantaitakeri.’ 19 ¡Masontzishireri, mavityaakishireri, ¿Ipaitama kovaperotachari, iriima piratsi? Kaari, tema iro iroperotatsi pomepirinimentotsi otasorentsitakairi itaayetziri.

²⁰ Ikaratzi pairyirori pomepirinimentotsi, arira okaratzi ipairyaakero maaroni ikaratzi itaayeetziri janta. ²¹ Eejatzi joshiyari ikaratzi pairyirori tasorentsipanko, arira okaratzi ipairyaakero ikaratzi tzimantarori. ²² Ikaratzi pairyirori inkite, ipairyaakero maaroni janta tsika isaikinta Pava, ikempitakaantakaro iriimi Pava impairyaa.

²³ ¡Ikantamacheetzimi iyotzinkariite ipoña Fariseo, kamataviri pinake! Pinashitapiintaniri pashitakaariri Pava, pipayetapiintziri inchashaaniki. Temaita pantayetero kovaperotachari ikovakayimiri: Pinkameethashireyete, pineshinonkashiretante, paventaashiretaiyaari. Irootake kovaperotachari pantayetairo, eero povashaantamaitaro panteneri pashinera.* ²⁴ ¡Mavityaakiri, akathataavakaachari! Pikempitakari aparoni pankiventariri shikiryaaniki eero jirakotantari, iro kantamaitacha jirakotakeri antari piratsi.†

²⁵ ¡Ikantamacheetzimi eeroka iyotzinkariite ipoña Fariseo, kamataviri pinake! Pikempitakotakaro iramentotsi eejatzi ovamentotsi, okiteveta kameetha jakakiroki, irooma inthomointa kipatsi okantaka. Ari pikan-tayetakari eeroka kantatsi iriñeetemi kameethashire pinatzi, aña koshintzi pinake, pikovapiintakero apaniro panintaavaitya. ²⁶ ¡Mavityaakiri Fariseo! Pinkempitakaantya poshetapiintziro inthomointa piraamento eejatzi povamento, onantyaari onkitetai jakakiroki eejatzi.

²⁷ ¡Ikantamacheetzimi eeroka iyotzinkariite ipoña Fariseo, kamataviri pinatzi! Poshiyakaro okitamaroveta jovantatariri kaminkari, ovaneenka okantaka jakakiroki. Iro kantacha inthomointa, ari isaikake itonkiporoki kaminkari, shityeenkatake. ²⁸ Ari pikempitayetakari eeroka, iñaayevetakami atziri pantakero kameethari, iro kantamaitacha inthomointa kamatavishireri pinake, kaariperoshiretakemi.

²⁹ ¡Ikantamacheetzimi eeroka iyotzinkariite ipoña Fariseo, kamataviri pinake! Opaitama povetsikapiriniyetantarori tsika ikitayeetakeri kamantanteneri, ipoña povaneenkayetakero inkene inkinkishiretakoyeetapi-intaiteri, inkantaite: ‘Kameethashire jinake irika.’ ³⁰ Ipoña pikan-taiyini eejatzi: ‘Arimi nontzimityaami naaka eerotyva novamaayetzirimi, eero noshiyakotari nocharineni ikaratzi ovamaakeriri kamantanteneri.’ ³¹ Eerokatake kamantakotacha apaniro, iri poshiyakoyeta eeroka pichari-neni ikaratzi ovamaayetakeriri pairani kamantanteneri. ³² ¡Intsityaa pi-monkaratero eeroka kaariperori okaratzi jetakaanakari pairani pichari-neete! ³³ ¡Tema poshiyakari pisheninkatyaarimi maranke! Kaariper-oshire pikantaka. ¿Tsikama pinkantaiyaaka pishiyapithatantaiyaarori pashinonkagaiya sarinkaveniki? ³⁴ Irootake notyaantantyaamiriri kaman-tanteneri, iyotaneri, impoña iyotzinkari. Iriitake povamaakaante aparo-payeeni, pimpaikakotakaanteri. Iriima pashine, pimpasatakaanfavai-teri tsika japatotapiintaita, osheki povasankitaayeteri maaroni nampit-siki. ³⁵ Iro piñaantyaarori eeroka irovasankitaaventaitemiri ikaratzi ka-mayetaintsiri pairani, jetanakaro kameethashireri Abel irojatzí Zacarías itomini Berequías. Iriitake jovamaayeetake pairani iriyaateromi pomepirin-imentotsiki ipoñaanakaro tasorentsipankoki. ³⁶ Omapero nokantzimi ari irovasankitaaventaitemiri irikapayeeni nosheninka.”

Jiraaentakotaro Jesús Jerusalén
(Lc. 13.34-35)

* **23:23** Iro ikantaitzi jaka inchashaaniki: menta, eneldo, comino. † **23:24** Kantakotachari jaka “antari piratsi,” iriira ipaitatzitari “camello.”

³⁷ “Jerusalén-satzi! Osheki povake Kamantantaneri. Pishemyaayetakeri ikaratzi jotyaantaveetakamiri. Tema nokovavetapiintaka nonkem-pityaarimi tsumeri isamoronkiitziri iriryaanite, ari nonkanterimi naaka maaroni ikaratzi notomitaari. Iro kantacha te pinkovaiyeni. ³⁸ Jaka tsika pisaikapiintaiyavetaka eero iñeetai impaitya nampitaiyaarone. ³⁹ Tema eero okantaitatya piñaapiintaina jaka, irojatzi apaata pinkantantaiyaari: Tasonkaventaari inatzi, tema Pinkatharentsi apaitziri otyaantakeriri.”

24

Iñaaventziro Jesús imporokaiteero tasorentsipanko (Mr. 13.1-2; Lc. 21.5-6)

¹ Ipoña ishitovanake Jesús ipoñaanakaro tasorentsipankoki, irootake iriyaatai. Ari ikantziri iriyotaaneete: “Pamenero tsika okanta jovetsikay-eetziro tasorentsipanko.” ² Jakanakeri irirori, ikantanakeri: “Maaroni piñaakeri, eerora piñeero apaata tsika okanta mapi opeviryaayeta iroñaaka, iro iraperoitero imporokayeetero. Maperora nokantzimi.”

Iriñeeteri aririka onthonkimataiya (Mr. 13.3-23; Lc. 21.7-24)

³ Ikanta itonkaanake otzishiki Olivos, ari isaikapaake. Ari josampitziri iriyotaaneete, ikantziri: “Intsityaa pinkantena, ¿tsikapaitema omonkaratya pikantakeri? Aririka pimpiyimatai, aripaitema onthonkimantantaiyaari, ¿tsika onkantya niyotantyaari?” ⁴ Ari jakanakeri Jesús, ikantanakeri: “Ontzimaty paamaventya jamatavitaitzimikari. ⁵ Tema osheki kovatsine iramatavitemi apaata, impairyapaakena, inkante: ‘Cristo nonatzi naaka.’ ⁶ Tema ari pinkemakoyetakero ovayiritaantsi, paamaiya omintharovashiretzimikari. Ontzimaty avisayete irokapayeeni, tema tekeraataro omonkaratya onthonkantaiyaari maaroni. ⁷ Irantaminthatavakaayetya maaroni nampitsiki inkarate iromityaantayeteri pinkathariyetsiri. Iriñeete mantsiyarentsi, tashetsi, onikayetya kipatsi tsikarikapayeeni. ⁸ Irootakera etanakyaarone inkemaantsiyeytaaro irokapayeeni.

⁹ Impoña irakaantayetanakemi eeroka, irimaimanyeetemi irojatzi irovamaantayeetyaamiri. Osheki inkisaneentayetanakemi atziri okantakaantziro pipairyana pavantaanara. ¹⁰ Ari iriñeetake atsipetashitarori ikempisantavetaka, iriñeete kisaneentavakaachane, iriñeete eejatzi aakaantavakaachane. ¹¹ Osheki pokapaintsine irishiyavetapaakyaarimi kamantantaneri, iramatavitapaakeri inkarate kempisantavakerine. ¹² Irantayeperoitero kaariperori, eero ikaminthaavakaanaa atziri. ¹³ Iriima tsika itzimi kyaaryootaintsine, iriitakera avisakoshireyetaatsine. ¹⁴ Aririka othotyakya inkemayeetairo maaroni kipatsiki Kameethari Ñaantsi ñaaventakotzirori ipinkathariventantai Pava, aripaiteera omonkarataiya onthonkantaiyaari maaroni.

¹⁵ Iro kantacha ari piñaakeri ipaitayeetziri ‘Pinkaari Aperotantaneri,’ iñaaventakeri pairani kamantantaneri Daniel, isaikapaake tsika otasorentsitzi. (Maaroni ñaanayeterone iroka, okovaperotatya inkemathatairo.) ¹⁶ Inkarate nampitaiyaarone apaata jaka Judea-ki, ontzimaty irishiyayetai tonkaari otzishiki. ¹⁷ Pisaikirika jakakiroki pipanko, ari pimpoña pishiyana, eerora pikyaapanaatzii paapanaate tsikarika ompaitya. ¹⁸ Povanekirika pisaiki, pishiyana tsika pikantara, eero paapanaatziro piithaare. ¹⁹ ¡Inkantamacheetero apaata onkarate thomonteyetatsine, eejatzi onkarate tzimayetatsine eentsite eeniro

ithoyetzi! ²⁰ Pamaneri Pava, onkanyaama aririka pishiyayetake, eero pomonthaantaro kyaaronsi, eero pishiyanta eejatzi kitaiteriki jimakoryaantaitari. ²¹ Tema antaro iriñeetero irashinonkaiya apaata. Pairani ovakera jovetsikayeetakeri kipatsi, irojatzi iroñaaka, te iriñeetero oshiyaarone iroka ashinonkaantsi. Eerora apiita iriñeetairo oshiyaarone. ²² Eeromi ishintsitaitzi iroimairentaitero iroka ashinonkaantsi, tekatsimi avisakotaatsine. Ikamintha intzimayete jiyoshiitayeetairi, aventaayetaariri Pava, irootakera joimairentantaitakarori thaankiini iroka ashinonkaantsi. ²³ Aririka pinkeme inkantaitemi: 'Jirika Cristo.' Pashine kantatsine: 'Jirinta Cristo,' eerora pikempisantziri. ²⁴ Tema impokayetapaake oshiyakotyaarine Cristo, oshiyakotyaarine kamantantaneri. Ari intasonkaventantashiyetapaakya, inkovavetya iramatavitemi, ikaratzi jiyoshiitayetakeri Pava. ²⁵ Aritakera nokamantziyetakamiro. ²⁶ Impoña inkantaitakemi: 'Areetaka janta tsika te nampiitaro.' Eeromaita piyaatashitziri. Inkantaite eejatzi: 'Ari isaiki inthomointa pankotsiki.' Eeromaita pikempisantziri. ²⁷ Tema aririka impiye Itomi Atziri, iroshiyapayaaaro okantaranki ookatharonsi. Etanakyaaaro omporekanake ishitovapiintzi ooryaatsiri, irojatzi tsika ikyaapiintzi. ²⁸ Tsikarika isaiki aparoni shitzivari, ari ipiyoventariri amempori."*

Impiyantaiyaari Itomi Atziri

(*Mr. 13.24-37; Lc. 21.25-36; 17.25-36; 12.41-48*)

²⁹ "Aririka onkaratapaake apaata jashinonkaita antaro, ari intsivakake ooryaa, eero joorenta kashiri eejatzi. Impoña inthopiryaayetake inkiteki impokiro, maaroni ikaratzi oorentayetachari inkiteki inthonkya imporokayete eejatzi. ³⁰ Aripaite inkoñaatapai Itomi Atziri inkiteki. Antaro intharovyetanake atziri jaka kipatsiki. Tema iriñeetavairo irovaneenkaro eejatzi ishintsinka, inkenantapayaaaro menkori. ³¹ Intyootapaake shintsini maninkariite, irapatotapairi ikaratzi jiyoshiitayeetakeri nampitarori maaroni tsikarika jaka kipatsiki, irojatzi tsika ochentetapaa.

³² Okempitaranki aririka piñaapiintziro eereshiyetai pankirentsi, piyotzi irootaatsi osarentsitzimatai.† ³³ Iroora piyoteri eerokapayeeni, aririka piñaayetakero nokantayetakemiri, okarikitzimataana. ³⁴ Omaperora nonkate, eerora ikamayetzita irika asheninkapayeeni, irojatzi iriñaantayeetakyaarori nokamantayetakemiri. ³⁵ Eerora okantaitatyaani piñeero inkite eejatzi kipatsi irooma okaratzi noñaaneyetakari omaperoitaatyeeni iroori.

³⁶ Iro kantacha tekatsira iyotatsine tsikapaite, iri ovatsipero inkiteveri maninkariite, te jiyotzi. Tema apanero ikantakaaro Ashitanari jiyotziro irirori. ³⁷ Arira oshiyaaaro pairani isaikantavetari Noé, ari onkantaiaari eejatzi aririka impiye Itomi Atziri. ³⁸ Tema pairani tekeri areeta oonkaro, onimovaitziri atziri, jovavaitaiyani, jiravaitaiyini, pashine aayetsiri iina. Irojatzi jotetantanakari Noé pitotsiki. ³⁹ Tekatsi inkinkishiretakote, irojatzi omapokantakariri oonkaro, ari japerotakariri maaroni. Arira onkempitagaiaari aririka impiye Itomi Atziri. ⁴⁰ Tema isaike apite antavaitatsiri irovaneeki, aparoni iraaeyetanai inkiteki. Iriima pashine irookaitanairi. ⁴¹ Osaike apite tsinane ontononkavaite, aparoni iraaeyetanai inkiteki. Irooma pashine tsinane, irookaitanairo. ⁴² Paamaventaiya eeroka, tema

* **24:28** Ikempitara añaapiintziri amempori jevotaiyani, ayotzi tzimatsi kamaintsiri. Ari okempitari eejatzi aririka añaayetakero okaratzi iñaaventayetakeri jaka Jesús, ayotzi irootaintsi impiyimatai.

† **24:32** Ikantakoitziri jaka "pankirentsi" higuera onatzi.

te piyote tsikapaite impiye Pivinkatharite. ⁴³ Pinkinkishiretakoteri aparoni atziri, aririkami iriyote impokatye koshintzi tsireni, arimi iramaven-takyaami, eero ikoshitaaarantaitzirimi ipankoki. ⁴⁴ Ari onkantyaari, ontzimatye paamaventyetaiya eejatzi eeroka. Tema tekatsi iyotatsine tsikapaite impiye Itomi Atziri.

⁴⁵ Poshiyakotyaari aparoni otzikataari kameethashireri, kinkishire-tachari kameetha. Jookanakeri ipankoki omperatariri, ikantanakeri: 'Pamenenari ikaratzi saikatsiri pankotsiki.' ⁴⁶ Kimoshirera inkantaiya irika omperataari, aririka impiye omperatariri, tema iriñaapairi jimonkarataakero ikantanakeriri. ⁴⁷ Aritake irishinetaakeneri iramaakoventyaaniri maaroni okaratzi jashitari. ⁴⁸ Iriima aparoni kaariperoshireri omperataari, ikantzi: 'Eero ipiyita omperatanari.' ⁴⁹ Impoña irovasankitaavaitakeri pashine omperataari. Jatake inkempiyayetyaari shinkiryaaantzi. ⁵⁰ Onimovaitziri irika omperataari, iromapokashitaiyaari irareetaiya omperatariri. ⁵¹ Irimaperoteri irovasankitaapairi, irookapaakeri janta tsika ikashiyakaitakari kamataviriri. Ari iriraavaityaari, iratsikaikivaitya inkemaantsitaiya."

25

Iñaaventaitziro 10 evankaro

¹ "Aririka impinkathariventantai Inkitesatzi, oshiyatyaaro 10 evankaro jatatsiri tsireni omonthaiyaari aavakaachane. Aayetanake ootamentopayeeni. ² Tzimatsi okaratzi 5 evankaro kyoshiretaintsiri, tziimatsi eejatzi okaratzi 5 evankaro kaari kyoshiretatsine. ³ Irokapayeeni 5 evankaro kaari kyoshiretatsine aavetanakari ootamento, iro kantacha kapiche aanake iyaaki. ⁴ Irooma pashine kyoshiretaintsiri, aayetanake iroori ootamento, aanake eejatzi osheki iyaaki. ⁵ Tera impokitayeeeya thaankiini aavakaachane, ayimatapaakero ovochoki, magaiyanakeni. ⁶ Okanta niyankiite tsireni, okematzi ikaimaitzi, ikantaitzi: '¡Kaakitake aavakaachaneri, pomonthaavakyaari!' ⁷ Kakitaiyanakeni evankaro, ojaikiyetanairi iyaaki ootamentopayeeni. ⁸ Evankaropayeeni kaari kyoshiretatsine, okantavetanakaro kyoshiretaintsiri: 'Pimpena iyaaki pootamento, irootaintsi intsvake nootamento naaka.' ⁹ Ari okantanake: 'Eero nopimi, ari inkovityiimotakyaana naaka, piyaate pamanantapainte.' ¹⁰ Iyaaminthaitapaintzi amanantzi, areetapaaka aavakaachaneri. Irokapayeeni okaratzi aamaventainchari, omonthaavakari, jaanakero janta tsika iroimoshirenkaiteri. Jashitaitanakero ashitakorontsi. ¹¹ Okanta opiyavetapaaka jatatsiri amanantzi, okaikaimavetapaaka, okantapaake: '¡Pashitaryeenaro naaka!' ¹² Okematzi jakaitanakero, ikantaitziro: 'Tetya niyotemi. Omapero.' ¹³ Ontzimatyera paamaventyetaiya eeroka. Tema te piyote tsikapaite impiye Itomi Atziri."

Jiñaaventaitziri kireeki (Lc. 19.11-27)

¹⁴ "Tema aririka impinkathariventantai Inkitesatzi, joshiyakotyaari aparoni atziri kovatsiri iriyaate intaina, irapatotakeri iromperatane, ipanakeri iramaaventyaaniri okaratzi jashitari. ¹⁵ Ipoña ipakeri aparopayeeni iromperatane iireekite. Iriima pampithashiretachari kameetha, impanakeri ikaratzi 5 kireeki, pashine amataachari jiyotzi impanakeri ikaratzi apite, iriima pashine ovekaraantapaakarori impanakeri aparoni. Ipoña, jatake intaina. ¹⁶ Ikanta irika ipayetakeri

5 kireeki, jantavaitakaakeri, joshekyaaakeri jagai ikaratzi eejatzi 5. 17 Ari ikempitakari ipayeetakeri apite, joshekyaaakeri irirori, jagai ikaratzi eejatzi apite. 18 Iriima pashine ipayeetakeri aparoni, jaanakeri iireekite, ikitatakeri kipatsiki. 19 Okanta osamanitake piyaa ashitariri kireeki, ikaimakaanapairi iromperatane iriyote opaita jantantakari iireekite. 20 Ari ipokapaake ipayeetakeri 5 kireeki, joñaakapairi pashine 5 kireeki joshekyaaakeri, ikantapaake: Pinkathari, 5 kireeki pipakena pairani, jirika pashine 5 noshekyagairi. 21 Ikantzi Pinkathari: ‘Arivé nomperatane, kameethashireri pinake. Kapiche kireeki pikempoyaakena, ari pinkempoyagai pashine osheki. Pimpoke, pintsipatyaana panintangaiya.’ 22 Ipoña jareetapaaka ipayeetakeri apite kireeki, ikantapaake: ‘Pinkathari, apite kireeki pipakena, jirika pashine apite noshekyagairi.’ 23 Ari ikantzi Pinkathari: ‘Arivé nomperatane, kameethashireri pinake. Kapiche kireeki pikempoyaakena, ari pinkempoyagai osheki pashine. Pimpoke, pintsipatyaana panintangaiya.’ 24 Ipoña jareetapaaka ipayeetakeri aparoni kireeki, ikantapaake: ‘Pinkathari, niyotzi naaka mashiryaantzi pini, pampoyetanta pantavaitakaantziri piireekite, ari okanta poshekyaanteriri.’ 25 Iro notharovantakari, naakeri piireekite, nokitatakeri kipatsiki. Jirika iroñaaka namaimiri. 26 Ari jakanakeri ikantziri: ‘Kaariperoshire pinatzi osheki piperaneta. Piyovetaka ari nonkisakemi eerorika poshekyaanari kireeki, 27 piñaavetaka eero pimatziro eero, pamenemi impaitya antavaitakaimirine, ari iroshekineentakemi iroñaaka, iri pimpavainarimi nopiyaara.’ 28 Ipoña ikantayeetakeri ikaratzi saikantsiri: ‘Paapithateri kireeki, pimpairi pashine oshekyaaakeri 10 kireeki.’ 29 Tema tsikarika itzimi otzimimotakeri, ari ontzimimotairi osheki. Iriroma kaari otzimimotzi, eekero iriyaatatye iriñeero eero otzimimoperotairi. 30 Paanakeri irika kaariperoshireri, pookeri tsika otsirenikitzi. Ari iriraavaityaari, iratsikaikivaitya inkemaantsivaitya.”

Iñaaventaitziro iyakoventaantsi

31 “Aririka impiye Itomi Atziri ñaapinkatha irovayeetairi. Intsipataiyaari maaroni maninkariite, inkempitaiyaari ikantaranki aparoni pinkathari isaikantaro ovaneenkatachari isaikamento. 32 Irapatotairi maaroni atziri tsikarika irisaikai irirori. Irinashiyetaiyaari iromisaikayetairi. Iroshiyakotyaari aparoni atziri nashitariri ipira te inkovakairi inkonovayetya. 33 Iromisaikairi ikovaperotziri irakojanoriki, iriima imanintayetziri irampateki iromisaikairi.* 34 Impoña iriñaavaitake Pinkathari, iriñaanateri jinashitakari irakojanoriki, inkanteri: ‘Pimpoke maaroni, osheki intharomentakagaiyaami Ashitanari, pinampitaiyaaro tsika ipinkathariventantzi irirori, tema ari jovetsikanontakemiri pairani ovakera jovetsikantakarori kipatsi. 35 Tema piñaanaranki aavetana notashe, iro kantacha pipakena novarite. Piñaana ayimatana nomire, pipakena nirakeri. Piñaakena nareeta pinampiki, pineshinonkatakana pipankoki. 36 Piñaana nosaraakovaitzi, pipakena nokithaatari. Piñaana nomantsiyatake, pampikatotakana namataakotantaari. Jominkyaaakantaitakana, pipokashitakana piñaana.’ 37 Impoña inkantayeni kameethashireri: ‘Pinkathari. ¿Tsikapaite noñiimi pitasheneentzi, nopantamiri povarite? ¿Tsika noñiimi pimireneentzi, nopantamiri pimire? 38 ¿Tsikapaite noñiimi, naakameethatantamiri nopankoki? ¿Tsika noñiimi pisaraakovaitzi,

* 25:33 Iri ikantakoitzi jaka oisha, iritake piratsi ikovaperoitakeri jomisaikaitakeri akotsijanoriki. Iriima cabra, iri piratsi imanintayeetakeri jomisaikaitakeri ampatentsiki.

nopantamiri piithaare? ³⁹ ¿Tsikapaite noñiimi pimantsiyatzi, jashitakoitzimi, niyaatashitakemi noñiimi? ⁴⁰ Ari jakanake Pinkathari, ikantzi: ‘Tema pikaminthaakeriranki ikaratzi aventaayetanari noshiyakaantaari iyeki, aña naakatakera pikaminthaake. Omapero.’ ⁴¹ Ipoña ipithokashitanakari jinashitakari irampateki, ikantziri: ‘Kaariperori, piyaate eeroka pinke-maantsitaiyaari paampari kaari tsivakanetaatsine, ikashiyakaitakariri kamaari intsipataiyaari maaroni imaninkarite irirori. ⁴² Aña piñaavetakana notasheneentzi, te pimpena noyaari. Ayimatakena nomire, te pimpena nomiretyaari. ⁴³ Piñaavetana nareeta pinampiki, te pineshinonkatena pipankoki. Piñaavetana nosaraakovaitzi, te pimpena nonkithaaytaari. Piñaavetana nomantsiyatzi, jominkyaakaantaitakena, te pinkivantena.’ ⁴⁴ Impoña jakanake kaariperoshireri, ikantzi: ‘Novinkatharite, ¿tsikapaite noñaavetami pitasheneentzi, pimireneentzi, pikivantana, pisaraakovaitzi, pimantsiyatzi, jominkyeeetakemi, temaita nonkaminthaayetemi?’ ⁴⁵ Ari ikantzi Pinkathari: ‘Tera pineshinonkayetantaiya, onkantavetakya iryaani irinayeete, naakatakera pantzimotake. Omapero.’ ⁴⁶ Irootake iratsipetantayeetyaaroni kantaitaachaneri ashinonkaantsi. Iriima inkarate kameethashireyetaantsine, inkantaitaayeeero irañaaayetai.”

26

Ikamantavakaita irakaanteri Jesús (Mr. 14.1-2; Lc. 22.1-2; Jn. 11.45-53)

¹ Ikanta ithonkanakero Jesús okaratzi iñaaventayetakeri, ikantanakeri iriyotaane: ² “Piyotaiyini eeroka kapatapaaka apite kitaite joimoshirenkapiintaitziro Anankoryaantsi. Arira irakaantaateri Itomi Atziri impaikakoiferi.”

³ Ikanta ijevare omperatasorentsitaari itsipatakari iyotzinkariite, ipoña antarikonaite, japatotaiyakani ipankoki Caifás ijevajanorera omperatasorentsitaari. ⁴ Ari ikamantavakaiyakani, ikantayetake: “Thame amataviteri Jesús ayeri ovakaanteri. ⁵ Iro kantacha eerora amaimanetziri kitaite joimoshirenkaita, ikisakoventarikari atziripayeeni.”

Isaitantaiteri Jesús kasankaari (Mr. 14.3-9; Jn. 12.1-8)

⁶ Ikanta ikenanai Jesús Betania-ki, ipankoki Simón pathaavaivetchari. ⁷ Ari areetapaaka tsinane amakotake kasankaari, kameetha okantaka onaki jovetsikaitziro mapi paitachari “alabastro,” osheki ovinaro. Osaitantapaakari iitoonaki Jesús isaikakera jovaiyani. ⁸ Ikisaiyanaka iriyotaane jiñaakero, ikantaiyanake: “¿Opaitama apaavaitantarori? ⁹ Aririkami ompimantya, iragaitemi osheki kireeki impayerimi ashinonkainkari.” ¹⁰ Jiyotakotakeri Jesús, ikantziri: “¿Opaitama pikisantarori iroka tsinane? Kameetha okanta noñaakero naaka antakeri. ¹¹ Arira inkantaitatyeeyaani ashinonkainkari piñeeri pintsipatyaari, irooma naaka eero piñiuro onkantaityaani pintsipatyaana. ¹² Tema eevatatzi osaitantanaro kasankaari omoitairo apaata aririka inkaitaitakena. ¹³ Aririka inkamantantayee-tairo Kameethari Ñaantsi, inkinkithatakoitairo iroka tsinane, ari onkantya iroshiretantaityaaroni antakeri. Omapero.”

Ikinkishüya Judas irakaanteri Jesús (Mr. 14.10-11; Lc. 22.3-6)

¹⁴ Ikanta Judas Iscariote karavetariri 12 iriyotaane Jesús, jiyaatashitakeri ijevare omperatasorentsitaari. ¹⁵ Ikantapaakeri: “¿Ipaitama pimpenari

aririka namakemiri?” Ari joñaakaitanakeri ikaratzi 30 ipeviryaaka kireeki. ¹⁶ Aripaitera jamemenatanakero Judas tsikapaite irakaanteri.

Overaantarori jovakaanaari iriyotaane

(Mr. 14.12-25; Lc. 22.7-23; Jn. 13.21-30; 1 Co. 11.23-26)

¹⁷ Areetapaaka etarori kitaite jovantapiintaitarori tantaponka, pokaiyapaakeni iriyotaane Jesús, josampitziri: “¿Tsika onkotsitakaanteka oyaari kitaiteriki Anankoryaantsi?” ¹⁸ Ari ikantanakeri: “Piyaate nampit-siki. Ari pomonthaiyaari aparoni shirampari, pinkanteri: ‘Ikantzi iyotaanari: “Monkaratapaaka, nokovi niyaate pipankoki noimoshirenkero kitaite Anankoryaantsi, nontsipatyaari niyotaanepayeeni.” ’” ¹⁹ Ari jimatakeri iriyotaane okaratzi ikantakeriri Jesús. Jonkotsitakaantake iroyaari kitaiteriki Anankoryaantsiki.

²⁰ Aritake sheetyaanake jareetapaaka Jesús, saikapaake irovaiyaani itsipataapaakari iriyotaane ikarataiyakeni 12. ²¹ Ikanta jovaiyani, ikantanake Jesús: “Pinkeme nonkante, pikarataiyini eeroka jaka, tzimatsira aparoni pithokashityaanane. Omaperora.” ²² Ovashire ikantaiyanakani. Aparonipayeeni josampitanakeri: “¿Naakama pinkathari?” ²³ Ipoña jakanakeri, ikantzi: “Tsikarika itzimi ayootakenari, iriitakera pithokashityaanane. ²⁴ Kyaaryoora impeyakotya irika Itomi Atziri, tema irootake josankinatakoyeetakeriri pairani. ¡Ikantamacheetziri pithokashityaarine! Eeromi itzi-maajatzi irirori.” ²⁵ Ari iñaavaitanake Judas pithokashityaarine, ikantzi: “¿Naakama iyotaanari?” Ikantzi Jesús: “Irootake pikantakeri.”

²⁶ Eenirora jovaiyani jaakero Jesús tanta, ipaasoonkeventakero, ipetoryaakero, ipayetakeri iriyotaane, ikantziri: “Jiroka, poyaaro, novathatonatzi.” ²⁷ Ipoña jaakotakero imiretairi, ipaasoonkeventakero, ipakotakeri iriyotaane, ikantziri: “Piraiyeni maaroni, ²⁸ tema niraane onatzi iroka, irootake oñaarontaperoterone antzimotavakaiyaari, iro shitovaat-sine onkantya irariperoyeetantaiyaariri kaariperoshireri. ²⁹ Pinkeme nonkante, eerora niritaro iroka irojatzi apaata aririka impinkathariventantai Ashitanari, ari apiitairori eejatzi.”

Iñaaventakero Jesús irookaventante Pedro

(Mr. 14.26-31; Lc. 22.31-34; Jn. 13.36-38)

³⁰ Ikanta ithonkanakero jamampaakotari Pava, jataiyanake tonkaariki otzishi Olivos. ³¹ Ipoña Jesús ikantziri iriyotaane: “Irootaintsi pookaventa-yena iroñaaka tsireni. Tema josankinaitake pairani kantatsiri: Noveri aamaakoventariri oisha, ari inthonkya iroivarayetanakya ipira.

³² Iro kantacha aririka nañagai, Galilea-kira noyaapaimi.” ³³ Ari jakanake Pedro, ikantzi: “Aritaima irookaventakemi pashinepayeeni, eero nomatziro naaka.” ³⁴ Ikantzi Jesús: “Pinkeme nonkante, iroñaaka tsireni tekera iriñeeta tyoopi, mavasatzi pinkantake: ‘Te noñiiri Jesús.’ Omaperora.” ³⁵ Ari ikantzi Pedro: “Eero nookaventzimi, kempitaka ari ankarate ankame.” Ari ikantaiyakeni eejatzi maaroni iriyotaane.

Jamani Jesús Getsemaní-ki

(Mr. 14.32-42; Lc. 22.39-46)

³⁶ Ikanta Jesús itsipatakari iriyotaane, areetaiyakani Getsemaní-ki, ikantapaakeri: “Ari pisaikavake jaka, niyaaneentavake naaka janta, namane.” ³⁷ Intaani jaanakeri Pedro itsipatanakeri apiteranki itomi Zebedeo. Ari jiraashiretakotapaakari iniroite Jesús. ³⁸ Ikantziri: “Ovamaimatatyana novashirenka. Ari pisaikaiyavakeni eeroka

jaka, thame anakempite.”³⁹ Ovaaneentanaka kapicheeni irirori. Otyeerovapaaka, amanapaake. Ikantzi: “Ashitanari, pishinetanarika eeroka, pintsiparyaakoventena onkarate nonkemaantsityaari. Iro kantacha eero pimatano okaratzi nokovetakeri naaka, iro pimate okaratzi pikovakaakenari.”⁴⁰ Ipoña ipiyashitapaakari iriyotaane, iñaapaatziiri imagaiyini. Ikantapaakeri Pedro: “¿Tema pinkisashityaaro pivochoki pintsipatyaana anakempite?”⁴¹ Pinkakite, pamane, otzimikari pikenakaashitane. Tema te pinkisashivainetya eeroka, osheki inaveta kameethatatsiri pikovavetari panterimi.”⁴² Eejatzi ipiyanaa Jesús, amanapai, ikantzi: “Ashitanari, eerorika pitsiparyaakoventana onkarate nonkemaantsityaari, pimateroma opaita pikovakaakenari eeroka.”⁴³ Ikanta ipiyapaa, eejatzi jiñaapairi jimagaiyini, tema iniroite okantaka ivochoki.⁴⁴ Ipiyapithatanaari, mavatake ipiyaka jamani. Irojatzi japiitapai ikantayetakeri inkaaranki.⁴⁵ Ipoña ipiyashitapaakari iriyotaane, ikantapaakeri: “¿Irojatzima pimagaiyini? Monkaratapaakara irakaantaitantyaariri Itomi Atziri, iragitanakeri janta kaariperoshireriki atziri.⁴⁶ Pintzinaye, thame aatai. Okarikitzimatapaake pithokashityaanane.”

Jagaitakeri Jesús

(Mr. 14.43-50; Lc. 22.47-53; Jn. 18.2-11)

⁴⁷ Iñaavaiminthatzi Jesús, areetapaaka Judas ikaravetapiintari. Osheki itsipatapaakari, jamayetake irovathaamento, ipasamento. Irotyaantane inatzi ijevajanore omperatasorentsitaari, ipoña irashi antarikonaite.⁴⁸ Tema Judas pithokashitaneri, ikantzitakari inkaaranki iramane: “Tsikarika intzime nonintaaporotapaake, iriitake, poirikeri.”⁴⁹ Ikanta jareetapaakara Judas, jontsitokapaakari okarikiini Jesús, ikantapaakeri: “Iyotaanari.” Inintaaporotapaakeri jovethatapaakari.⁵⁰ Ipoña josampitantzi Jesús, ikantzi: “Asheninká, ¿Ipaítama pipokashitziri?” Ari joirikaitapaakeri Jesús, iraantaitanakyariri janta iramenakoiteri.⁵¹ Ikanta aponi tsiptatarikeri okarikiini Jesús, inoshikanakero iyotsirote, itotzitakeri iyempita irotzikatane ijevare omperatasorentsitaari.⁵² Ari ikantanake Jesús: “Povairo piyotsirote, ipiyetamikari. Tema ikaratzi ovesantatsiri, jovesaitziri irirori.”⁵³ Tema piyotzi kantatsimi namaneri Ashitanari, aritakemi iromityaantakena osheki maninkariite kisakoventyaanari.*⁵⁴ Iro kantamaitacha ari onkantaari omonkarantaari okaratzi josankinatakoyeetakenari pairani.”⁵⁵ Ipoña Jesús ipithokashitanakari ikaratzi pokashitakeri, ikantziri: “¿Naakama koshintzi pamashitantanari povathaamento, pipasamento? ¿Tema nokantaitatya piñaapiintana niyotaantzi tasorentsipankoki, kaarima paantana?”⁵⁶ Ari onkantaari, irootake omonkaratantyaari okaratzi josankinayetakeri pairani kamantaneri.” Aripaite ishiyayetana iriyotaane, jookaventaitanakeri Jesús apaniro.

Japatoventaitari Jesús

(Mr. 14.53-65; Lc. 22.54, 63-71; Jn. 18.12-14, 19-24)

⁵⁷ Ikanta jagaitanakerira Jesús ipankoki Caifás, ijevajanore omperatasorentsitaari, ari japatotaiyakani maaroni iyotzinkariite itsipatakari antarikonapayeeni.⁵⁸ Noshikacha ineetsiini Pedro joyaatakoventakeri Jesús, irojatziri jareetantapaakari ipankoki ijevajanore omperatasorentsitaari. Iro inkyaantapaakyaarimi pankotsiki

* 26:53 Iro ikantaitzi jaka “osheki maninkariite,” 12 legion ikaratzi.

itsipayetapaakari kempoyaaventaneri, ikovi Pedro inkemakoventeri tsika inkantaiteri Jesús. ⁵⁹ Ikanta ijevarepayeeni omperatasorentsitaari itsipatakari ikaratzi apatotainchari, jamenavetaiyaka impaitya thaiyakotyaaarine Jesús onantyaari irovakaanteri. ⁶⁰ Te iriñaamaitya, okantavetaka ipokayevetaka osheki kovatsiri inthaiyakotyaaarimi. Ipoña ikatziyanaka apite thaiyakotanakariri, ⁶¹ ikantanake: “Nokemiri naaka chapinki iñaavaizti ikantzi: ‘Ari nomporokakero tasorentsipanko, iro avisavetakya mava kitaite, nonthonkairo novetsikairo.’” ⁶² Ari ikatziyanaka ijevajanore omperatasorentsitaari, ikantanakeri Jesús: “¿Opaitama kaari pakanta? ¿Tema pinkemeri okaratzi ikantakotakemiri?” ⁶³ Irojatzi jimairitake, te irake. Ari ishintsithatanakeri, ikantziri: “Pimpairyeeeri Kañaaneri Pava, onkantya niyoperotantyaari kyaaryoorika onkarate pinkantenari. ¿Eerokama Cristo Itomi Pava?” ⁶⁴ Ari jakanake Jesús, ikantzi: “Irootake pikantakeri. Iroñaaka piñeeri Itomi Atziri intspitaiyaari irakojanoriki Pava impinkatharitari. Impoña piñeeri impiye inkenapai menkoriki.” ⁶⁵ Ikanta ikemavakera jevajanori, isaperyaanakero iithaare ikisanakara, ikantanake: “Naakero, ipairyashitakari Pava. Tekatsira pashine ankoverti inkantakoiteri. Pikemaiyakeni eeroka okaratzi ithainkakeri Pava. ⁶⁶ ¿Ipaitama pikantaiyirini eeroka?” Ari jakaiyanakeni, ikantaiyini: “¡Tzimake ikenakaashitane! ¡Ontzimatyee inkame!” ⁶⁷ Ipoña ichoontaporovaitaitanakeri. Tzimatsi pashine kaposaporovaitanakeriri. Tzimatsi eejatzi pasaporovaitanakeriri. ⁶⁸ Josampitzimaitaitari ikantaitziri: “Cristo, ¿tema kamantantaneri pinatzi, intsityaa pinkantena ipaita pasavaizimiri?”

Ikantzi Pedro: Te noñiiri naaka Jesús

(Mr. 14.66-72; Lc. 22.55-62; Jn. 18.15-18, 25-27)

⁶⁹ Ari isaikake Pedro jakakiroki, iro oñaantapaakariri otzikataaro, okantapaakeri: “¿Tema eeroka itsipataranki Jesús irika Galilea-satzi?” ⁷⁰ Iro kantacha osheki ñaakeriri Pedro jotekanakero, ikantanake: “Tetya, te niyoteri ipaita pikantanari.” ⁷¹ Ari ishitovaneentanake Pedro jakakiroki. Ari oñaapairi pashine otzikataaro, okantapaakeri itsipayetakari: “Iri-jatzi irika itsipataranki Jesús Nazaret-satzi.” ⁷² Ari japiitanakero Pedro jotekanakero, ikantanake: “Apaniro jiyotzi Pava, te niyoteri naaka irika shirampari pikantanari.” ⁷³ Tekera osamanite, japiitakeri ikaratzi itsipatakari ikantziri: “Eerokatake itsipatapiintari Jesús, tema Galilea-satzi pini, iriivaitake ikantziro jiñaavaizti.” ⁷⁴ Ikantanakeri: “Tevé, te niyoteri irika shirampari pikantanari. Jiyotzi Pava nothaiyarika, irovasankitainaarata.” Aripaite iñaanake tyoopi. ⁷⁵ Ari ikinkishiretanairo Pedro ikantakeriranki Jesús: “Tekera iriñeeta tyoopi, mavasatzi poteke, pinkante: ‘Te noñeeri Jesús.’” Shitovanake Pedro, iniroite jiraavaitanaka.

27

Jagaitanakeri Jesús Pilato-ki

(Mr. 15.1; Lc. 23.1-2; Jn. 18.28-32)

¹ Okanta okitaityaamanai, apatotaiyamanaka jevariite itsipayetakari antarikonapayeeni, ikamantavakaiyakani iroverti Jesús. ² Ipoña joosotaitanakeri Jesús, jagaitanakeri isaikira Poncio Pilato, jeveriperori inatzi irika.

Ikamantakari Judas

³ Ikanta Judas aakaantaneri, jiyotanake irovamaakaantashityaari Jesús. Iniroite ikinkishiretanaka, jatake iroiipyeneri 30 kireeki ijevare omperatasorentsitaari, ipoña antarikonaite, ⁴ ikantapairi: “Jirika piireekite. Te onkameethate okaratzi nantakeri. Tekatsi irante Jesús naakaanashitakeri.” Ikantaiyanakeni irirori: “Intaanityaami, piyotziro eeroka.” ⁵ Ari japishoonkanakeri kireeki janta tasorentsipankoki, ishiyaperotanakitya ipiyanaka, irojatzí ishirikantapaakari. ⁶ Ikanta ijevare omperatasorentsitaari, jagairi kireeki, ikantaiyini: “Te oshinetaantsite ankempoyagairi kireeki, tema iriitake apinatakeriri irovakaantaitantayari.” ⁷ Ari josampitavakaiyani: “¿Tsika ankanterika aaka irika kireeki?” Ipoña ikantaiyini: “Thame amanantayaro pitzitharipatha kipatsi, tsika inkitayeeteri aririka inkamayete kaari asheninkata.” ⁸ Irojatzí iroñaaka ipaitayeetziro iroka kipatsi: “Iraantsipatha.” ⁹ Ari okanta omonkaratantakeri josankinatakeri pairani kamantaneri Jeremías, ikantake: Jagaitakeri 30 ipevirya kireeki, Okaratzi ikovaiyakeri icharinpapeeni Israel impinateri, ¹⁰ Iri jamanantayeetantakarori pitzitharipatha, Irootake ikovakaakenari Pinkathari namanantero.

Pilato josampitziri Jesús

(Mr. 15.2-5; Lc. 23.3-5; Jn. 18.33-38)

¹¹ Aritake areetaka Jesús isaiki jevariperori, josampitavakeri, ikantziri: “¿Erokama ivinkatharite Judío-papeeni?” Ari jakanake Jesús, ikantzi: “Irootake pikantakeri.” ¹² Ikanta ijevare omperatasorentsitaari itsipayetakeri antarikonaite, osheki ikantakovetapaakariri Jesús. Te jakimaita irirori. ¹³ Ipoña ikantzi Pilato: “¿Tema pinkeme okaratzi ikantakoyeetzimiri?” ¹⁴ Eeniro jimairetake, te irake. Ipampoyaaaminthatanakeri Pilato irika Jesús.

Jiyakoventaitziri Jesús

(Mr. 15.6-20; Lc. 23.13-25; Jn. 18.38-19.16)

¹⁵ Tzimatsi jametapiintari jevariperori: Maaroni osarentsi aririka iroimoshirenkaiyaani judío-papeeni, jomishitovakaantzi aparoni isheninka jaakaantaitziri tsikarika intzime inkovaiyakeri. ¹⁶ Tzimatsiya aparoni judío jaakaantaitziri ipaita Barrabás, ikemakoitane inatzi irika jantakerora koveenkatatsiri. ¹⁷ Ikanta japatotaiyakani atziriite, josampitantake Pilato, ikantzi: “¿Niinkama pikoviri nomishitovakaanteri? ¿Iriima Barrabás? ¿Iriima pikovi Jesús ikantaitziri Cristo?” ¹⁸ Jiyotake Pilato ikisaneentashiitari Jesús, irootake jaakaantaitantakariri. ¹⁹ Tema inkaaranki, okantakaantakeri iina, okantake: “Eero pimaimanevaitziri eeroka kameethashireri. Osheki jomishimpyaakaantakena tsireni omintharovashiryaaakena.” ²⁰ Iro kantacha ijevarera omperatasorentsitaari itsipatakari antarikonapapeeni, jotsimaakeri atziriite, inkantaiyeni: “Iro kameethatatsi iromishitovaiteri Barrabás, iriima Jesús irovaiteri.” ²¹ Ipoña japiitanakero jevariperori josampitantzi: “¿Niinkama pikoviri nomishitovakaantairi?” Ari ikantaiyini maaroni: “¡Iri Barrabás!” ²² Ari ikantzi Pilato: “¿Tsikama nonkanterika Jesús ipaitaitziri Cristo?” Jakaiyini atziri: “¡Pimipaikakotakaanteri!” ²³ Ari ikantzi jevariperori: “¿Tzimatsima kaariperori jantakeri?” Eekero ishintsitatzi ikaimaiyini atziriite, ikantzi: “¡Pimipaikakotakaanteri!”

²⁴ Ari jiyotanake Pilato jamenaashivaitaka josampitantzi, tema osheki ikatsimashireyetake atziripayeeni. Ikaimakaanake jiña, iñetakeri maaroni ikivaakotanaka, ikantanake: “Tera naaka kovatsine novakaanteri irika kameethashireri. Pikovaiyakerika, eeroka iyotaiyeroneri.” ²⁵ Ari ikantaiyanakeni iriroriite: “Nokovaiyini, naakatake irookantaitya ompaityaarika avisaintsiri eejatzi novaiyanepayeeni.” ²⁶ Ipoña jomishitovakaantaitakeri Barrabás. Iriima Jesús ipasatakaantaitanakeri, jiyakoven-takeri impaikakoiteri.

²⁷ Ikanta ovayiriite, ikyaaakanakeri Jesús ipankoki Pilato ipaitaitziro “Pre-torio.” Ari japatoventakari maaroni ovayiri. ²⁸ Isapokaitakeri Jesús, ikithaataitakeri kithaarentsi jonkeromaitatsiri oshiyarori ikithaayetapiin-tari pinkathariyetatsiri. ²⁹ Ipoña jamathaitaitakeri kitocheetapo iitoki, joirikakaitakeri irakoperoriki savorokarakiki. Ipoña jotyeeerovashiitanakeri Jesús ithainkimavaitaitziri, ikantaiyini: “¡Paakameethatavakeri ivinkatharite judío-payeeni!”* ³⁰ Osheki ichoontaporovaitakeri, jomposainavaitantari savorokarakiki. ³¹ Ikanta jeshitakero ishironzimentavaitakeri. Isapokaineri ikithaatakeriri inkaaranki, ikithaataineri iithaare, jaanakeri impaikakoteri.

Ipaikakoitziri Jesús irojatzi ikamantakari
(Mr. 15.21-41; Lc. 23.26-49; Jn. 19.17-30)

³² Ikanta jiyaataiyanakeni, jomonthaitakari Simón poñaachari Cirene, ishintsiventaitakeri iranatanakero impaikakotantaityaariri Jesús. ³³ Irojatzijareetantakari tonkaariki opaita Gólgota (akantziro aaka: Atzirioni.)

³⁴ Ari ipakoveetakari Jesús imire ikonovaitakero iyepitentsi, ikanta ithovetavakero kapiche, temaita irirero.† ³⁵ Ipoña ipaikakotaitakeri. Ikanta ovayiriite jaakero ikithaayetari Jesús, itsiparyaavakaayetakaro, ikempitakaantakero jiñaaretaita iro iriyotantyaari intzime ayerone. Ari omonkaratakari iñaaventakeri pairani kamantantaneri, ikantake: Iñaareventayeetakaro noithaare, Ipavakaayeetakaro.

³⁶ Ari isaikaventaiyirini, jaamaakoventari. ³⁷ Ipoña josankinaitake kantakaanakerori ipaikakoitantakariri, okantzi: IRIKA JESÚS, IRIITAKE IVINKATHARITE JUDÍO-PAYEENI. Jontarekakointakeneri jeñokiini ipatziitoki.

³⁸ Ari itsipataitakeri ipaikakoitziri apite koshintzi, ikantziyakotaka aparoni irakojanoriki, pashine irampateki. ³⁹ Ithainkimayetakeri ikeratzi

avisayetatsiri janta, jotekainata,‡ ⁴⁰ ikantaitziri: “Aña eeroka porokirori tasorentsipanko, iro avisake mava kitaite povetsikairo eejatzi. Eerokami Itomi Pava ¿Opaitama kaari payiitanta ipaikakoitakemi? Povavisaakotaiya.”

⁴¹ Irojatziki ikantakeri eejatzi ijevare omperatasorentsitaari itsipayetakari iyotzinkariite, Fariseo-payeeni, ipoña antarikonaita, ikantaiyini:

⁴² “Jovavisaakotziri pashine, ¿kaarima imatantaro irovavisaakotya irirori, iriromi ivinkatharite Israel-mirinkaite? ¿Arima irovavisaakotakya ipaikakoitakeri, aritake ankempisantakerimi?” ⁴³ Javentaavetakari Pava, intsityaa añeeri omaperorika jetakotari ari irovavisaakotairi. Tema

* **27:29** Tema irooyetake jameyetaipiintari pinkathariite jamathaiyetaro poreryaayetatsiri, joirikayetapiintziro eejatzi irakoperoriki ashirokaraki. † **27:34** Irootakera joitaitziri atziri eero ikemaantsivaitanta aririka irovanskitagaiteri. ‡ **27:39** Iro jametaiyarini judío-payeeni jotekainata aririka inthainkashiretante. Iro oshiyarori ametaiyarini aakapayeeni, aririka ookoteri atziri anthainkashireteri: “¡Pifaakero! ¡Pikemakero!”

ikantapiintzi: ‘Naaka Itomi Pava.’”⁴⁴ Jimatzitakaro koshintzipayeeni itsipatakari ipaikakota, ithankavaitakeri.

⁴⁵ Ikanta itampatzikatapaake ooryaatsiri, omapokashitapaaka otsireni-tanake, irojatzí sheeteeni ithaperotanakara ooryaa.⁴⁶ Ari ikaimanake Jesús shintsiiini, ikantanake: “¡Elí! ¡Elí! ¿Lama sabactani?” (Iro ikantaitziri añaaneki aaka: “¡Pavá! ¡Pavá! ¿Opaitama pookaventantakanari?”)⁴⁷ Ikanta ikaratzi saikaventakeriri, ikemavetavakari ikaimanake, ikantaiyini: “Pinkemeri, ikaimatziiri Elías.”⁴⁸ Ipoña ishiyapainta aparoni, jomitsiyaatapaintzi manthakintsi kepishaariki, jankoviitakeneri savoropankeki, jovaankakotakeneri iratsimiyaatavakeromi.⁴⁹ Ikantaiyini pashine: “Añaavakeriita ari impokake Elías irovayiitairi.”⁵⁰ Ipoña japiitanakero ikaimanai shintsiiini, peyakotanaka.

⁵¹ Okanta janta tasorentsipankoki, saperyaanake niyanki tontamaitatsiri ithatashiitzirori, apikota okantanaka, opoñaanaka jenoki irojatzí osaaviki. Iniroite onikanaka tankayetanake mapi.⁵² Ithonka iporokakoyetanake kaminkari, osheki kameethashireri kamayetaintsiri, añaaeyetanai.⁵³ Tema jañagairanki Jesús, ikaratzi añaaeyetanaatsiri ishitovanairo omoroki jiyaayetai irivoriite nampitsiki tasorentsitsiri, joñaakayentaa.⁵⁴ Ikanta ijevare ovayiriite itsipayetakari pashine ikaratzi ikatziyaventakari Jesús, jiñaakero onikaro, jiñaakero okaratzi avisayetaintsiri, iniroite itharovanake, ikantanake: “¿Omaperovetyaama Itomintari Pava irika?”

⁵⁵ Tzimatsi eejatzí janta tsinanepayeeni amenakotakeriri, irootake poñeenchari Galilea-ki oyaatziri Jesús, osheki ampitakoyetakari.⁵⁶ Jiroka okaratziyini: María Magdalena, María iriniro Jacobo ipoña José, ari osaikake eejatzí iriniro itomipayeeni Zebedeo.

Ikitaikeri Jesús

(Mr. 15.42-47; Lc. 23.50-56; Jn. 19.38-42)

⁵⁷ Ikanta osheetyaanake, ari ipokakeri aparoni ashaarantachari poñaachari Arimatea, ipaita José. Irijatzí jiyotaapiintakeri Jesús.⁵⁸ Jiyaatashitakeri Pilato, ikantapaakeri: “Pishinetenari nonkitatairi Jesús.” Ikanta Pilato ikantakaantake iraanairi inkitatairi.⁵⁹ Ikanta José iponantakari Jesús kiteri manthakintsi.⁶⁰ Jovakotakeri ovakeranatake jimorontashiitziri kaminkaripayeeni shirantaaki, joipinaakaantake iniroite mapi, joshepitakotantakari. Piyana José.⁶¹ Okanta María Magdalena, ipoña pashine María, osaikaventapaintziri tsika ikitaitakeri.

Amaakoventavetariri tsika ikitaitakeri

⁶² Okanta avisanake jovetsikaventapiintaitaro kitaite jimakoryaantaitari, ari jiyaatake ijevare omperatasorentsitaari itsipatakari Fariseo-payeeni janta ipankoki Pilato,⁶³ ikantapaakeri: “Pinkathari, chapinki eeniro jañaaveta amatavintaneri, nokemiri ikantzi: ‘Aririka nonkamavetakya, iro mavatavaintsine kitaite, aritake nañagai.’”⁶⁴ Nokovi poyaante aamaakoventyaarine irojatzí omonkaratantakyaari mava kitaite. Amaashitya iriyaatake tsireni iriyotaanepayeeni, iragaateri. Impoña inkantaiya: ‘¡Añagai Jesús!’ Aririka irimatakero, ari ovatsiperotakya iramatavitante.”⁶⁵ Ari ikantanake Pilato: “Jirika ovayiriite, paanakeri, pinkanteri iramaventyaari tsikarika okanta pikoviri eeroka.”

§ 27:45 Iro ikantayeetziri pairani: joveraanaka ooryaa 6, ari omapokapaakari otsitenitanake irojatzí joveraanaka ooryaa 9.

66 Ari jiyaataiyanakeni, jovitsinekakoyetapaakeri omoroki. Ari isaikaventaiyirini.

28

Jañaantaari Jesús

(Mr. 16.1-8; Lc. 24.1-12; Jn. 20.1-10)

¹ Okanta avisanake kitaite jimakoryaantaitari, aritake kitaitamanake etapiintarori kitaite. Ari iyaatamanai María Magdalena otsipatanakaro pashine María amenairo tsika ikitaitakeri Jesús. ² Ari onikanakari shintsini kipatsi, tema jayiitapaakitzi inkiteveri maninkariite jotanampyaapaakero mapi jashitantaveetarori omoro, isaikantapaakaro. ³ Shipakirya ikanta-paaka ikempitapaakaro ookatharontsi. Kitamaaniki okantaka iithaare kempivaitaka sharaka. ⁴ Ikanta ovayiriite aamaakoventavetariri, iñaavakerira, antaro itharovaiyanakeni, kempivaitanaka inkamanakityeemi. ⁵ Ipoña irika maninkariite, ikantanakero tsinanepayeeni: “Eero pitharovaiyini eeroka. Niyotake iri pipokashitzi Jesús ipaikakoveetakari. ⁶ Te añeeri jaka, añagai. Tema ari ikantzitakaranki. Pimpoke, pamenero tsika jovaveetakari Avinkatharite. ⁷ Pimpiyanake, pinkamantayeteri iriyotaanepayeeni, pinkanteri: ‘Añagai Jesús, piyaatai Galilea-ki, ari piñaayetairiri.’ Aritake nokamantakemi.” ⁸ Okanta opiyanaka pampoyaashire okantayetanaka. Iro kantacha iniroite okimoshiretanake, oshiyashitanakari iriyotaane onkamantayeteri. Oshiyaminthaita iyaate onkamantante, ⁹ ari joñaakakarori Jesús, jovethatavakaro. Iyaatashitanakeri okarikiini, otyeerovashitapaakari, avithanokiitapaakeri. ¹⁰ Ipoña ikantziro Jesús: “Eero pitharovi, piyaate pinkamantayetairi nirentziyetaari, iriyaataita Galilea-ki, ari iriñaayetainari.”

Ikantayetziri ovayiri

¹¹ Okanta opiyeeyanaka tsinane onkamantante, jatanake eejatzi ovayiriite nampitsiki, ikamantapaakeri ijevare omperatasorentsitaari okaratzi avisaitsiri. ¹² Ari japatoiyanakani antarikonaite, ikantavakaiyani: “¿Tsika ankantyaaka omanakotantyaariri?” Ikaimaitakeri ovayiri, ikantziri: “Jirika osheki nompinatemi, ¹³ pinkantayeteri atziriite: ‘Niyankiite tsireni, no-maanake. Aamaa ari ipokaiyakeni iriyotaane, jaanairi.’ ¹⁴ Aririka inke-make jeviri, naakatake kantakomentemine eero jovasankitaantami.” ¹⁵ Ari jimatakeri ovayiriite, jaakeri ipinaitakeriri, jantakero okaratzi ikantaitakeriri. Irootakera jantetaari maaroni judío-payeeni iroka, irojatziri iroñaaka.

Jotyaaantzi Jesús iriyotaane

(Mr. 16.14-18; Lc. 24.36-49; Jn. 20.19-23)

¹⁶ Ikanta 11 iriyotaane Jesús, jataiyakeni Galilea-ki osaikira otzishi ikantakeriranki Jesús ari iriñeeriri. ¹⁷ Ikanta jiñaavairira, joty-eerovashitavaari. Iro kantacha tzimayetatsi kisoshireventavairiri. ¹⁸ Ikanta jokarikitapaakari Jesús, ikantapairi: “Iriñaapinkathaperoyeetaina inkiteki eejatzi kipatsiki. ¹⁹ Irootake nonkantantyaamiri: Piyaatero maaroni nampitsi, pinkempisantakaayetairi atziripayeeni, pothoyeero maaroni. Aririka inkempisantayetai, poviinkaayetairi, pimpairyeeeri Ashitairi, Itomi, ipoña Tasorentsinkantsi. ²⁰ Piyotaayetairi atziripayeeni irimayetairo okaratzi nokamantayetakemiri. Arira nontsipatapiintatyeeyaami naaka, kiso novemi irojatziri apaata onthonkantaiyaari kipatsi.” Ari nonkantyaari.

Kameethari Ñaantsi Josankinatakeri Marcos

Ikamantantakeri Juan oviinkaatananeri
(Mt. 3.1-12; Lc. 3.1-9, 15-17; Jn. 1.19-28)

¹ Jiroka okanta opoñaantanakari Kameethari Ñaantsi ñaaventakotziriri Itomi Pava, paitachari Jesucristo. ² Pairani tzimatsi kamantantaneri ipaita Isaías. Josankinatakotakeri Pava iñaanatziiri Itomi, ikantziri:

Notomí, ari notyaantake etyaarone inkamantakotemi, Iriitake ovetsikanontemine.

³ Incheraacheraaventapaakemi tsika te inampiitaro, inkantantapaake: Povameethataineri Avinkatharite tsika inkenapaake, Pinkempitakaantero itampatzikaitziro avotsi.

⁴ Ari okantamaitaka, monkarataka iñaaventayeetakeri. Kinkithatake pairani Juan tsika te inampiitaro, iñaaventapaakero oviinkaataantsi, ikantantapaake: “Poviinkaatzimentyaari Avinkatharite, povashaantairo kaariperori, aritake impeyakoyetaimiro pikaariperoshirevetaka.” ⁵ Oshekira pokashitakeriri Juan, Judea-satziite ipoña Jerusalén-satziite. Ikamantakoyetapaakero ikaariperoshiretzi, irootake joviinkaayeetantakariri jiñaaki Jordán.

⁶ Iithaaretari Juan, jontyeeztiro ivitzi camello. Jovathakitari meshinantsimashi. Jañaantari jovayetari kentori, jimiretari iyaaki pitsi. ⁷ Jiroka ikantake Juan ikinkithatzi: “Aatsikitake maperotzirori iñaapinkatharentsizi, noñaapinkathatziitaikari naaka. Te aritaajate inkempitakaantyaana iromperatane onkantya noiyotashitantyaariri nozapato-ryeeri. ⁸ Iriitakera kempitakaantyaarone iroviinkaatanatyeerimi Tasorentsinkantsi. Naakamacheeni intaani noviiinkaatanamatsitaro jiña.”

Joviinkaata Jesús
(Mt. 3.13-17; Lc. 3.21-22)

⁹ Ikanta ipokake Jesús ipoñaakaro nampitsiki Nazaret saikatsiri Galilea. Joviinkaatavakari Juan antaraaki jiña Jordán. ¹⁰ Iro intonkaantanakyaarimi Jesús, kempivaitaka ashitryaanakityeeyaami inkite, iñaavakari josaaviinkashitapaakari Tasorentsinkantsi ikenapaake jenoki joshiyapaakari shiro. ¹¹ Ikemaitatzi jenoki ikantaitanake:

Oshekira nokimoshireventakemi Notomi, eerokatake netakoperotane.

Inkaariperoshiretakaiterimi Jesús
(Mt. 4.1-11; Lc. 4.1-13)

¹² Ikantakaanakarira Jesús Tasorentsinkantsi, jatake tsika te inampiitaro.

¹³ Ari ikovavetakari Satanás inkaariperoshiretakairimi. Tema osheki kitaite isaikake janta itzimayetzira koveenkari piratsi, okaratzi 40 kitaite. Iro ipokantapaakari maninkariite jampitakotakeri.

Jetanakari jantayetziri Jesús
(Mt. 4.12-17; Lc. 4.14-15)

¹⁴ Ipoña ikenanake Jesús Galilea-ki inkamantantero Kameethari Ñaantsi ñaaventakotziriri tsika ikanta Pava ipinkathariventantai. Aritakera jashitakoitakeri Juan irirori. ¹⁵ Ikantantapaake Jesús, ikamantantzi: “Monkarataka iriñeetantyaariri Pava impinkathariventantai, pinkempisantairo Kameethari Ñaantsi. Povashaantayetairo pikaariperoshirevaitzi.”

Jaantaitanakariri 4 shimaatzinkari

(Mt. 4.18-22; Lc. 5.1-11)

¹⁶ Okanta pashine kitaite ikenanake Jesús inkaarethapyaaki Galilea, iñaapaatziiri paitachari Simón itsipatakari irirentzi Andrés ikithataiyini. Tema shimaatzinkari inaiyini. ¹⁷ Ikantapaakeri: “Poyaatena, onkempitaiyaaro iroñaaka iriimi atziri noshimaatakagaiyaami.” ¹⁸ Aripaitera joyaanakeri, jookanakero iithamento. ¹⁹ Iro jovaavetanaka kapicheeni, iñaapaatziiri itomipayeeni Zebedeo paitachari Jacobo itsipatakari irirentzi Juan, isaikaiyini ipitoki jovaipatziro iithare. ²⁰ Jaanakeri eejatzi. Eeniro isaikanake iriri itsipayetanaari iratzirite.

Atziri jaakiri peyari

(Lc. 4.31-37)

²¹ Aritake areetaiyakani Jesús nampitsiki Capernaum. Okanta aparoni kitaite jimakoryaantaitari, jiyotaantapaake japatotapiintaita. ²² Tera omaanta ishintsinka jiyotaantzira, janaanakeri iyotzinkariite, iniroite ipampoy-aaminthaitanakeri. ²³ Ariya isaikakeri janta atziri jaakiri peyari, kaimanake irirori, ²⁴ ikantzi: “Jesús, Nazaret-satzi, niyotzimi naaka, eerokatake ita-sorentsita Pava. Iro pipokantari jaka paperotaiyenani.” ²⁵ Ikantanakeri Jesús: “¡Pimairete peyari! ¡Piyaate!” ²⁶ Ikaimanake shintsiiini atziri, jompetatakaavaitanakeri iveyarite, jookanakerira. ²⁷ Ikantavakaanaka atziriite: “Piñaataiteri irika, ikitsirinkiri jovavisaakotziri jaakiri peyari.” Ipampoyaaperoitanakeri. ²⁸ Ikemakoitanakeri thaankiini Jesús maaroni janta Galilea-ki.

Jovashinchagairo Jesús iriyote Pedro

(Mt. 8.14-15; Lc. 4.38-39)

²⁹ Ikanta ishitovanaira Jesús japatotapiintaita, jaanakeri Juan ipoña Jacobo, ikenaiyanakeni ipankoki Simón, isaikitaro eejatzi Andrés irirentzi Simón. ³⁰ Iro jareetapaakityaani, ikantaitavakeri: “Okatsirinkavaitatzi iriyote Simón.” ³¹ Eekero ipithokashitaro, jakathavakotakero, jomisaikakero. Eshitanake okatsirinkavaveta. Piriintanaka amenayetavakeneri ompaitya ompavakeriri.

Jovashinchaayetziri Jesús mantsiyari

(Mt. 8.16-17; Lc. 4.40-41)

³² Okanta osheetyaanake, jamaitapaakeneri Jesús osheki mantsiyari, jamaitakeneri eejatzi osheki jaakiri peyari. ³³ Ipiyotzimentaitapaakari pankotsiki. ³⁴ Jovashinchaayetairi maaroni. Tera ishinete aparoni peyari iriñaavaite jovashinchaayetzirira ikaratzi jaakayetziri. Tema jiyotzi peyari irirori tsika ipaita Jesús.

Jiyotaantzi Jesús maaroni Galilea-ki

(Lc. 4.42-44)

³⁵ Okanta okitaitzimatake, ananenkanaka Jesús iñaañaatzi tsika te inampitaro. ³⁶ Ikanta Simón itsipatakari ikaratzi joyaataiyirini, ikokovatairi. ³⁷ Ikanta iñaapairi, ikantapairi: “Iyotaanari, ikokovaitatziimi.” ³⁸ Jakanakeri irirori ikantzi: “Thame aate, tera iro nompokantyaari nosaika jaka, ontzimatye niyotaantayete eejatzi pashineki nampitsi.” ³⁹ Ari okantamaitaka, ithonka Jesús janiitakero Galilea, jiyotaantake maaroni nampitsi tsika japatotapiintaita, jovashinchaayetai osheki jaakayevetari peyari.

Jovashinchaayetziri omatziri pathaarontsi

(Mt. 8.1-4; Lc. 5.12-16)

40 Ipoña ipokake omatziri pathaarontsi, jotypeerovashitapaakari Jesús, ikantapaakeri: “Pikovirika, ari onkantake povashinchagaina.”
 41 Jamenanakeri Jesús, jetakoshiretanakari. Jantantakari kapicheeni irako, ikantziri: “¡Nokovi, peshitakotai!” 42 Eshitakotanake ipathaavaivetaka.
 43 Ikantavetavaari jiyaataira inampiki, 44 ikantziri: “Eerora pikaman-takotana. Apatziri povanakero piyaatashiteri omperatasorentsitaari, pimonkaratairo ikantakaantakeri pairani Moisés-ni, paanake pinkitevathatantaiyaari, iroora iriyoyeetantaityaari eshitakotaimi.” 45 Iro kantamaitacha pathaavaivetachari, ikamantantanake nampitsiki tsika okanta jeshitakotantaari. Iro kaari aritantanaa isaikanai Jesús nampitsiki. Jatake tsika te inampiitaro, ari isaikakeri. Arimaitaka ipokashitziriri osheki atziri.

2

Jovashinchagairi Jesús kisoporokiri (Mt. 9.1-8; Lc. 5.17-26)

1 Avisake tsika okaratzi kitaite, eejatzi ipiyaa Jesús nampitsiki Capernaum. Ikemayetavai atziriite, ikantaitzi: “Areetaa Jesús.”
 2 Ipiyotzimentavaari eejatzi, te irantetapaakyaaro pankotsi. Jiyotaayetapairi maaroni. 3 Tzimatsiya 4 atziri pokashitakeriri Jesús janatakotakeri kisoporokitatsiri. 4 Te onkante iriñeeri, jotzikaakeri atziriite piyotainchari. Ataitanake jenoki pankotsiki, joveyantakero ikatziyakara Jesús, jovaniiryaakotakeri mantsiyari. 5 Ikanta Jesús, jiyotakotavakeri iraventaashiretaneete, iñaanatavakari mantsiyari, ikantziri: “Notomí, ipeyakoitaimiro pikaariperoshirevetaka.” 6 Kemavakeya iyotzinkariite, ikantashiretaiyanake irirori: 7 “Ithainkakeri Pava irika. Tema tekatsi kanterone impeyakotantero kaariperori, apaniro ikanta irirori Pava ipeyakotantziro.” 8 Iyotake Jesús ikinkishiretakari, ari josampitziri, ikantziri: “¿Opaitama pikinkishirevaitashitantari? 9 ¿Tema onkameethatzimotemi nonkanteri kisoporokiri: ‘Ipeyakoitaimiro piyaariperoshirenka?’ ¿Irooma pikovi nonkanteri: ‘Pinkatziye, paanairo ponoryaamento, piyaatai?’ 10 Iroñaaka piñeeri Itomi Atziri tzimatsi ishintsinka, ipeyakotziri kaariperoshireriite.” Ipthokashitanakari kisoporokiri, ikantanakeri: 11 “¡Pinkatziye! Paanairo ponoryaamento. Piyaatai.” 12 Katziyanaka mantsiyari, jaanairo jonoryaantavetari, shitovanake. Maaroni atziri iñaavakeri. Ipampoyaaminthatanakeri iñaayetakerira. Itharomentaventanakeri Pava, ikantayetanake: “Omapero okameethatake iroka. Tera añaapiinte oshiyaarone.”

Jaantanakariri Jesús paitachari Leví (Mt. 9.9-13; Lc. 5.27-32)

13 Ipoña japiitapairo Jesús jiyotaayetapairi atziri inkaarethapyaaki. Ari ipiyotzimentaitavaari eejatzi. 14 Ikanta ithonkanakero jiyotaantzi, avisanake. Irojatzi iñaantapaakariri itomi Alfeo paitachari Leví, isaiki irirori ikovakoyetziri kireeki isheninkapayeeni. Ikantapaakeri: “¡Poyaatenal!” Katziyanaka, joyaatanakeri. 15 Ipoña Leví irirori, jaanakeri Jesús irovakaiyaari ipankoki. Ari jiyaatzitakeri eejatzi iriyotaane, ikempiyapaakari kovakoyetziriri isheninka kireeki, ipoña kaariperoshireriite. Osheki piyotaincha jovaiyani. 16 Ikanta Fariseo-payeeni itsipatakari iyotzinkariite, josampitakeri iriyotaane Jesús, ikantziri: “¿Opaitama ikempiyantariri iyotaimiri kaariperoshireriite, ikempiyakari

eejatzi kovakotziriri isheninka?” ¹⁷ Ari jakanake Jesús, ikantanakeri: “Aririka irimantsiyate atziri ipokashitziri aaventantzinkari, iriima atziri kaari mantsiyatsine tekatsi inkove irirori. Tera iro nopokajaantantakariri naaka nonkaimashireyetairi kameethashireriite, aña nopokashitaatziiri kaariperoshireriite nonkaimashireyetairi.”

Iñaaventziro Jesús itzitaita
(Mt. 9.14-17; Lc. 5.33-39)

¹⁸ Tzimatsira pokashitakeriri Jesús, josampitapaakeri ikantziri: “Itzi-tapiintakariri iriyotaane Juan irovarite, ari ikempitari iriyotaane Fariseo-payeeni. ¿Opaitama kaari itzitantero piyotaane eeroka?” ¹⁹ Jakanakeri Jesús, ikantziri: “Aririka inkempiyeeetyaari aavakaachari, ¿Arima irovashirene-taitakya? Kempitaka eero, aña kimoshirera inkantaitya irovaitya. ²⁰ Irooma apaata, aririka iragaitakeri iimentaitari, aripaitera intziventavaitaitaari. ²¹ Aparoni paisatori ikithaataitari, aririkami irovapatankaitantyaaro ovakeramairi osape, arira osaperyaaperotanake ampithatanakyaarika ovakeramairi. ²² Iroora aritatsi iroveyeetero ovakerari imireyetairi, ovakerariki meshinantsinaki. Irooma irovantashiitakyaaro paisatonakiki, ari osanaryaakotanake, apiteroite apaatashivaitakya.”

Iñaaventziro Jesús kitaite jimakoryaantaitari
(Mt. 12.1-8; Lc. 6.1-5)

²³ Okanta aparoni kitaite imakoryaantaitari, ikenanake Jesús pankirentsi-mashiki. Ari javiikitanakeri iriyotaane okithoki pankirentsi. ²⁴ Te onimoteri Fariseo-payeeni, josampitakeri Jesús, ikantanakeri: “¿Opaitama javiikitan-tarori piyotaane? ¿Tema iriyote te oshinetaantsite kitaiteriki jimakoryaantaitari?” ²⁵ Jakanake Jesús ikantziri: “¿Tema piñaanatakoteri ikantakota David-ni itsipayetakari ikarataiyini aantavetakariri itashe? ²⁶ Ikyaaake tasorentsi-pankoki ijvavetari Abiatar-ni, jovakaro tasorentsitanta, ipakeri eejatzi itsipayetakari. Tera oshinetaantsiveta, intaani jovapiintavetaro Omperata-sorentsitaari.” ²⁷ Eekero ikantanakitzi Jesús: “Tema iriira atziriite kantakaanakerori jovetsikantaitakarori kitaite jimakoryaantaitari. Tera iro kitaite jimakoryaantaitari kantakaanterone jovetsikayeetantakariri atziriite. ²⁸ Irika Itomi Atziri ipinkathariperotzi irirori, janayiro iroka kitaite.”

3

Atziri kisovakori
(Mt. 12.9-14; Lc. 6.6-11)

¹ Ipoña ikyaapai eejatzi Jesús japatotapiintaita. Ari isaikake atziri kiso-vakori. ² Ikovaitatziira iriñeeteri irovashinchaayetairi mantsiyari kitaite jimakoryaantaitari. Aamaane jovaitakeri, onantyaari inkantakoiteri. ³ Ipoña Jesús ikaimakeri mantsiyari, ikantziri: “Pimpoke, posatekya niyanki.” ⁴ Josampitakeri piyotzimentakariri: “¿Otzimikama shinetaantsitatsiri anteri kitaite jimakoryaantaitari? ¿Tema arite aneshinonkatante, irooma aritatsi avamaante? ¿Tema aritzi antero kameethari, irooma aritatsi ankaariper-ovaite?” Tekatsira akatsine. ⁵ Ipampoyaanakeri Jesús piyotzimentakariri, ovatsimashiretanakeri iñaayetakerira te irineshinonkayetante, ikantanakeri mantsiyari: “¡Pinthaaryaavakotail!” Matanaka, akotsitanai kameetha atziri. ⁶ Ikanta Fariseo-payeeni, jatake ikinkithavaitakairi apatziyariri Herodes iramene tsika inkantero irovamaakaanantyaariri Jesús.

Ipiyotaita inkaarethapyaaiki

⁷ Ipoña ishivotovani Jesús, ikenanai inkaarethapyaaki itsipatanaari iriyotaane. Joyaareki jovanakeri Galilea-satzi, Judea-satzi, ⁸ Jerusalén-satzi, Idumea-satzi, maaroni nampiyetarori intatsikero antaraaki jiña Jordán. Ikemakotakeri eejatzi Tiro-satzi, Sidón-satzi, ikantaitzi: “Osheki itasonkaventantake Jesús, jantake osheki kaari iñaapiintaitzi.” Pokaiyanakeni iriroriite iriñeeri. ⁹ Irootake Jesús ikantantanakariri iriyotaane irameneneri pitotsi, eero janavyeetantari. ¹⁰ Jimatakeri Jesús, jovashinchaayetake osheki. Otatsinkapirinikitavakaaka mantsiyari ikovira irantantavakyaari kapicheeni irako. ¹¹ Ipokayetzira jaakayetziri peyari, jotypeerovashitari Jesús, ikaimimaita shintsiini, ikantzi: “¡Eeroka Itomi Pava, niyotzimi naaka!” ¹² Onkantya eero jiyotzitantaitari Jesús, ikisathayetakeri.

Jiyoshiitake Jesús 12 Irotyaantajanoriite

(Mt. 10.1-4; Lc. 6.12-16)

¹³ Ipoña itonkaanake Jesús otzishiki. Arira ikaimakaanapaakeri ikaratzi ookimotakariri. Jataiyakeni ikaratzi ikaimakaanakeri. ¹⁴ Aripaitera jiyoshiitake 12 intsipatapiintyaari, iriitake irotyaanteri inkinkithatakaantayete. ¹⁵ Ipasavyaakari irovashinchaayetairi irirori mantsiyari, ikaratzi jaakayetziri peyari. ¹⁶ Jirika ikaratzi jiyoshiitakeri: Simón, ipaitakeri Pedro. ¹⁷ Ipoñaapaaka Jacobo itomi Zebedeo itsipataakeri Juan, irijatzi irirentzi Jacobo. Ipaitakeri “Boanerges,” (akantziri añaaneeki aaka: “Otomi ookatharontsi.”) ¹⁸ Ipoñaapaaka eejatzi Andrés, Felipe, Bartolomé, Mateo, Tomás, Jacobo itomi Alfeo, Tadeo, eejatzi Simón ipaitakeri “Kisakotantantari,” ¹⁹ ipoñaapaaka Judas Iscariote, tsika intzime pithokashityaarine.

Kishimatziriri Tasorentsinkantsi

(Mt. 12.22-32; Lc. 11.14-23)

²⁰ Ipoña ipokaiyeeni Jesús pankotsiki. Ari ipiyotzimentavaari osheki atziriite, te onkante iriyaatapainte irovaiya Jesús. ²¹ Tzimatsi kantayetaintsiri: “Shinkiventaka Jesús.” Iro ipokantavetakari isheninkathoriite, iraanairimi. ²² Areetaiyapaakani eejatzi iyotzinkariite ipoñaayetaka Jerusalén, ikantapaake irirori: “Irika atziri jovashinchaatziiri ashitariri peyari paitachari ‘Beelzebú,’ irootake jovashinchaayetantariri ikaratzi jaakayetziri peyari.” ²³ Ikanta ikemakera Jesús, japatotaiyakerini, joshiyakaaventatziiniri okaratzi ikantayetakeriri, ikantziri: “¿Tzimatsima peyari kaminaavakaachari eero jaakantanta? ²⁴ Aririka irantaminthatavakaiya atziri tsika ipinkathariventaitziri aparoniki nampitsi, jiñiuro jovapintaavaka. ²⁵ Aririka irantaminthatavakaiya eejatzi atziri isaikavankotavakaiyani, ari iriñaakero irovapintaavakaiya. ²⁶ Ari ikantari eejatzi peyari aririka irantaminthatavakaiyaami, ari irovapintaavakaakya, eero iñiuro ishintsite, ari inthonkyaari. ²⁷ Aparoni atziri ñaaperotachari kameetha, tekatsira materine inkyaaashiteri ipankoki irayiteri jashiyetari irirori. Irooma aririka iroosoitakeri, aritake irimaitakeri.

²⁸ Pinkeme nonkante: kantatsi impeyakotairi Pava inkarate kaariperoshirevaitatsine, onkantavetakya inkantzimavaivetakyaari. ²⁹ Iriima inkarate kanzimavaitetakerine Tasorentsinkantsi, irashira irovaatyeeero, eerova ipeyakotairi.” ³⁰ Iroora ikantantakari Jesús, tema ikantayeetatiiri: “Kamaari inatzi.”

Irinuro Jesús ipoña irirentzipayeeni

(Mt. 12.46-50; Lc. 8.19-21)

³¹ Ariya areetapaakari iriniro Jesús otsipatakari irirentzipayeeni, okaimakaantapaakeri, okatziyapaaka jakakiroki. ³² Ikantavetakari ikaratzi apatoventakari: “Ari opokiri piniro otsipatakari pirentzipayeeni, okovi oñeemi.” ³³ Ikantanake Jesús: “¿Niinkama pikinkishiretaiyarini eeroka iro nonirontari, iri nirentzitari?” ³⁴ Ari jamenayetanakeri apatoventakari, ikantzi: “Irikaite, iriyetakera nokempitakaantaari nirentzi, irijatzi nokempitakaantaari noniro. ³⁵ Ikaratzi antanairori ikovayetziri Pava, iriitakera nirentzitari, irojatzi notsirontaari, irojatzi nonirontari.”

4

Joshiyakaaventziri Jesús pankivairentzi

(Mt. 13.1-23; Lc. 8.4-15)

¹ Ipoña ipiyanaa eejatzi Jesús inkaarethapyaaki, jiyotaantapai. Ipiyotzimentaitavaari. Otetanaka pitotsiki, saikakotake niyankyaaki kapicheeni, katziyeeyakani atziiriite othapyaaki ikempisantziri.

² Maaroni jiyotaayetziriri, joshiyakaaventaziini, ikantzi: ³ “Tzimatsi aparoni pankivairentzi, jatatsiri impankite. ⁴ Ikanta jookakitakero ivankire, tzimatsi ookakitapainchari avotsiki. Ipoña ipokaiyapaakeni tsimeri, jovapaakaro. ⁵ Tzimatsi pashine ookakitapainchari tsika omapiporokitzi te ontzimaperote kipatsi. Thaankiperoini oshookavetanaka. Tera ontontapathaperotatyte kipatsi, ⁶ sampishitanake pankirentsi jooryaapaakera ooryaa. Tema te onkyaaperote oparitha inthomointa. ⁷ Tzimatsiya pashine ookakitapainchari okitocheemashitzi, anaanakero iroori oshookanake. Te onkithokite. ⁸ Tzimatsiya pashine ookakitapainchari okameethavanetzi kipatsi, saankana oshookapaake, kithokitanake maaroni. Tzimayetai okitho aparopayeeni okaratzi shookaintsiri. Aparoni shookapaintsiri, eepiyokiini okithokitanake, pashine osheki pyokineentanaintsiri, pashine oshekiperotanaintsiri okitho.”*

⁹ Eekero ikantanakitzi Jesús: “Kovatsiri inkemathatero, irovayempitatya inkempisante.”

¹⁰ Aritake jataiyeeni maaroni atziri, intaani isaikake Jesús itsipayetakari oyaayetaipiintakeriri, ipoña 12 iriyotaane. Ari josampitaiyakeri Jesús, ikantziri: “¿Tsikama okantakotaka okaratzi poshiyakaaventakeri inkaaranki?”

¹¹ Jakanakeri Jesús, ikantzi: “Iroñaakara nonkamantemiro kaari piyovetaiyani, aritake piyotairo tsika ikanta Pava ipinkathariventantzi. Iriiima pashinepayeeni, eero nokamantzitari irirori, intaani noshiyakaaventayeteneri, ¹² ari onkantya eero ifaantaro ikemayevetari. Onkantavetakya inkempisante, eero ikemathatziro, ari onkantya eero ipashineshretantaa, tema eero ipeyakoitairi irirori.”

¹³ Ipoña Jesús josampitziri, ikantziri: “¿Tema piyotavakero noshiyakaaventakeri? Aririka noshiyakaaventakemiro pashine, ¿tsikatya pinkantya piyotantyaarori? ¹⁴ Tema irika atziri ookakitakerori ivankire, iriira oshiyakaaventacha kamantantzirori ifaane Pava. ¹⁵ Tzimatsi kemavetarori ñaantsi, ipokapaake Satanás, imaisantakaapaakeri. Iriiyetakera oshiyakaaventziri ookakitapainchari avotsiki. ¹⁶ Tzimatsi kemavetarori ñaantsi, ikempisantaveta thaankiini. Joshiyakovetakero ookakitapainchari omapiporokitzi, oshookavetanaka thaankiini. ¹⁷ Tera iriyotakoperotatyeeero ñaantsi, te inkisashityaaro

* **4:8** Kantakotajaantachari jaka “okaratzi shookapaintsiri,” aamaaka okaratzi 30 okithoki, pashine okaratzi 60 okithoki, pashine okaratzi 100 okithoki.

ikemaantsiventanakaro ikempisantanairo ñaantsi, jovashaantanakero. Joshiyakarora pankirentsi sampishitanaintsiri, tera onkyaaperotatyeparitha inthomointa kipatsiki. ¹⁸ Tzimatsi pashine kemavetarori ñaantsi, oshiyakaaventakeri ookakitapainchari kitocheemashiki. ¹⁹ Okantakaantziro jamatavivaita apaniro, ikinkishiryaakotaro irashaarantya, iro ikovaperotake ontzimimotairi maaroni. Anaanakero ñaantsi ikemavetavakari, joshiyakaro pankirentsi kaari kithotatsine. ²⁰ Tzimatsiya kemavakerori ñaantsi, oshiyakaaventakeri ookakitapainchari okameethavanetzi kipatsi. Ikempisantanai, joshiyakotakaro aparoni shoopakaintsiri, tzimanaintsiri eepiyokiini okithokitanake, pashine osheki piyokineentanaintsiri, pashine oshekiperotanaintsiri okitho.”†

Onkoñaatakoyetai omanakoyevetainchari
(Lc. 8.16-18)

²¹ Ipoña ikantake eejatzi: “Ankoverika ootyaari ootamento, ¿arima antatakotakeri kovitzinaki? ¿Avakotzirima otapinaki? Tera. Aña iro akovi onkoñeetye maaroni inkene amenavaite. ²² Ari onkantaara eejatzi, ontzimatyepashine onkoñaatakoyetai omanakoyevetainchari, oñaarontairo kaari ikemathaveeta pairani. ²³ Kovirori inkemathatairo, inkempisante.” ²⁴ Ikantanakeri eejatzi: “Paamaiyaarora okaratzi pikemakeri. Oztimikari pantzimotantane, jimaperoyeetaimikari apaata eeroka.† ²⁵ Tzikarika itzimi otzimimotakeri, ari ontzimimotziitairi. Iriima kaari otzimimotzi, eekerora iriyaatatyepashine iriñeero eero ontzimimoperoyetairi.”§

Joshiyakaaventziro Jesús oshooki pankirentsi

²⁶ Ipoña ikantanake eejatzi Jesús: “Tzimatsira oshiyari ipinkathariventantai Pava. Oshiyatyaarira aparoni shirampari pankitziirori pankirentsi, ²⁷ imayira tsireni, inkakitamanai. Temaita iriyotero tsika okanta oshookanatanakari ivankire. ²⁸ Apanirora oshookavaitzi, etanakyaaero oshitovanake iryaani oshi, impoña ompovainkaryaanake, tzimanake osheki okithoki. ²⁹ Onkanta osampatake, monkarapaitetapaaka iravatantaityaarori.”

Joshiyakaaventaitziro okitho inchato iryaanitsiri
(Mt. 13.31-32; Lc. 13.18-19)

³⁰ Ikantanake eejatzi Jesús: “¿Opaitama oshiyari eejatzi ipinkathariventantai Pava? ¿Opaitama noshiyakaaventemirori? ³¹ Oshiyatyaarora aririka ampankitero iryaanitsiri okitho pankirentsi. Okantaveta iryaani onaveta,** ³² aririka ampankitakero, oshookanake, anaanakero pashine pankirentsi, antaro onkantayetya oteva, ari irimavoshiyetyaari tsimeri otsimankat-peshitake.”

¿Opaitama joshiyakaaventantarori Jesús iñaaventayetziro?
(Mt. 13.34-35)

³³ Ari ikantapiintatya Jesús joshiyakaaventayetziniri atziri okaratzi jiyotaaetziriri. Kapicheenirika inkemathayetakero atziriite, kapicheenira iriyotaaetyeri. Oshekirika inkemathayetakero atziriite, oshekira

† **4:20** Pamenero kantakotachari janta versículo 4.8. † **4:24** Okaratzi ñaaventakotachari jaka, jiroka okantakota: Kapicheenirika pinkempisantavakero nokantakemiri, kapicheeni piyotairo. Irooma pinkempisantaperotavakerika, osheki piyotavakeri, eekero niyotakaaperotanakiyeemiro. § **4:25** Jiroka okantakotziri okaratzi iñaaventaitziri jaka: Ikaratzi iyotavakerone niyotakeriri, eekero niyotakaaperotanakiyeeri. Iriima kaari kempisantavakerone niyotavetakariri, irimaperoty eero jiyotairo. ** **4:31** Iro ikantakoitzi jaka “okitho iryaanitsiri pankirentsi” paitachari mostaza, shookatzi iri inampiki pashine atziri.

iriyotaayeteri. ³⁴ Tekatsi aparoni okaratzi ikamantantziri kaari joshiyakaaventzi. Iriima iriyotaane, ikemathatakaakeri maaroni otzimi jiyotaantayetakeri.

Joimairentziro Jesús tampyaa

(Mt. 8.23-27; Lc. 8.22-25)

³⁵ Okanta osheetyaanake, ikantanairi iriyotaane: “Thame amontyagai intatsikeronta.” ³⁶ Aritake jatanai maaroni piyotzimentakariri. Tema aritake isaikake irirori pitotsiki montyaakotaiyanaani. Tzimatsiya oyaatanakeriri ikenakoyetanake pashineki pitotsi. ³⁷ Ari omapokapaakari iniroite tampyaa, otamakaanake antaro, otetaatapaka jinaa pitotsiki, irootzimatake intsisiyakote. ³⁸ Jovakiryagaitanakeri jimayira opoopaki pitotsi, jotziitotaka, ikantaitziri: “¡Iyotaanari! ¡Intsisiyakotatyé!” ³⁹ Piriintanaka Jesús, iñaanatanakero tampyaa, ikantziro: “¡Aritapaake pitampyaatake!” Ikantzitanakaro inkaare eejatzi: “¡Pimairyaaate!” Avisanake tampyaa, mairyaatanai inkaare. ⁴⁰ Ikantziri iriyotaane: “¿Opaitama pitharovantanakari? ¿Tekerama paventaari Pava?” ⁴¹ Osheki iñaapinkathatanakeri, ikantavakaiyani itharonkakiini: “¿Ipaityaakama irika joimairentantarori tampyaa, joimairentziro eejatzi inkaare?”

5

Gadara-satzi jaakiri peyari

(Mt. 8.28-34; Lc. 8.26-39)

¹ Areetapaaka Jesús intatsikero inkaare, inampiki Gadara-satzi. ² Iro jaatakotapaakitziini, ishiyashitavakari jaakiri peyari ipoñaakaro kitataariki, ³ ari isaikavaiziri irirori. Te iraaveyeteri joosoveetantari ashirotha. ⁴ Itzimpeshiro joosoveetantari iütziki eejatzi irakoki. Tekatsira kitsirinkerine. ⁵ Ari ikantaitatyaani maaroni kitaite eejatzi tsireni, ikenayetzi otzishiki, kitataariki, ikaimavaizti, itotakaayetaro mapishetapayeeni. ⁶ Ikanta iñaavakerira ipokake Jesús, ishiyashitavakari, jotypeerovashitapaakari. ⁷ Ikaimapaake shintsiiini, ikantzi: “¡Jesús, Itomi Pavaperotatsiri, tera nonkove povashinonkaina! ¿Tsikama pinkantaajatenaka?” ⁸ Tema ikisapaakitziiri Jesús, ikantapaakeri: “¡Piyaate peyari!” ⁹ Ipoña josampitanakeri: “¿Tsikama pipaitaka?” Ari jakanake peyari, ikantzi: “Nopaita ‘Oshekyaanzi,’ tema osheki nokarataiyini.” ¹⁰ Eekero ikantanakitzi peyari: “Te nonkove pomityaantena pashineki nampitsi.” ¹¹ Ari ipiyotaka tyonkaarikiini osheki chanco ishintaraiyini. ¹² Ikantaiyini peyari: “Pomityaantena janta chanchoki.” ¹³ Ari ikantzi Jesús: “Pimatero.” Arira ishiyeyanakani chanco imperetatzi otzishi, mitagaiyapaakani inkaareki, ari ithonka ipiinkake. Aamaaka ikaraveta 2,000 chanco.

¹⁴ Itharovaiyanakeni aamaakoventariri, shiyeeyanakani ikamantantapaake nampitsiki, ikamantakeri eejatzi maaroni saikayetatsiri irovaneki. Pokaiyanakeni iramenero avisaintsiri. ¹⁵ Ipokashiitanakeri Jesús, iñeetapaatziiri jaakavetari peyari. Isaikake, ikithaataa, kameetha ikantanaa. Itharovakaapaakari iñaapaakeri. ¹⁶ Ikaratzi ñaakeriri inkaaranki ikamantavakeri pokayetaintsiri, ikantzi: “Piñaakeri irika, iriiate Jesús ovavisaakotairiri. Joviinkakaantake eejatzi osheki chanco.” ¹⁷ Ikantaitanakeri Jesús: “Piyaatai, te nonkove pisaikimotena.” ¹⁸ Ipoña jotetana Jesús pitotsiki. Ikantavetavaari jovavisaakotairi: “Nokovi noyaatanakemi.” ¹⁹ Jakanake Jesús, ikantzi: “Eero poyaatana,

piyaatai pisheninkaki. Pinkantapairi: 'Jineshinonkataana Pinkathari.'²⁰ Jimatakeru jaakavetari peyari, jatai inampiki paitachari Decápolis, ikamantapairi maaroni atziri, ikantapairi: "Jovavisaakotaana Jesús." Ipampoyaaminthaitanakeri ikemaitzirira ikantayetapairi.

Irishinto Jairo opoña tsinane antzitakeriri iithaare Jesús

(Mt. 9.18-26; Lc. 8.40-56)

²¹ Ikanta ipiya Jesús ipoñagaaro intatsikero. Ipiyotzimentavaari osheki atziri inkaarethapyaaki. ²² Ari jareetapaakaya jevatatsiri japatopiintaita ipaita Jairo. Jiñaapaakeri Jesús, jotypeerovashitapaakari, ²³ ikantapaakeri: "Onkamatyee nishinto. Nokovi piyaate pantantaiyaaro kapicheeni pako, eshitakotaita." ²⁴ Ari jiyaatanake Jesús, iro kantamaitacha joyaatanakeri osheki atziri, janavyiimatanakeri.

²⁵ Okanta aparoni tsinane osokaavaitachari, tzimakotake 12 osarentsi omantsiyavaitake, ²⁶ osheki jaaventaveetakaro, aperotakero tzimimove-tarori opinaventa. Amenaashivaitaka, eekero iyaatatzi omantsiyatzi. ²⁷ Okemake iroori iñaaventaitziri Jesús, ikantaitzi: "Ovashinchaantaneri inatzi Jesús." Osatekantanakeri atziri okenashitanakeri itaapiiki, antzita-paakeri kapicheeni iithaare. ²⁸ Tema okantashiretanakitzi iroori: "Aririka nantzitakeri iithaare, ari neshitakotai." ²⁹ Apathakero eshitanake osokaavaiveta. ³⁰ Jiyotzitanaka Jesús tzimatsi ovashinchaashitakari ish-intsinka, josampitanakeri oyaayetakeriri, ikantziri: "¿Niinkama antzitake-narori noithaare?" ³¹ Jakanakeri iriyotaane, ikantzi: "¿Tema piñeeri janavyi-imatakemi atziri? Eekero pikantatzi: '¿Niinka antzitakenarori noithaare?'"³² Eekero jamemenatanakitzi Jesús, iriñeeri antzitakeriri iithaare. ³³ Okanta tsinaneka oñaapinkathatanakeri Jesús, okavaitanaka. Tema iro jovashin-chagai. Iyaatashitanakeri, otyeerovashitapaakari, okamantakotapaaka. ³⁴ Ikantanakero irirori: "Tsinané, ovashinchagaimi paventaane. Kantatsi piyaatai, kimoshire pinkantanaiya, aritake eshitakotaimi."

³⁵ Tekera inthonkero Jesús iñaanatziro, areetaiyapaakani poñeenchari ipankoki Jairo. Ikantapaakeri: "Kamakera pishinto. Eerora poñaashirenkashivaitari iyotaantaneri"³⁶ Ikanta ikemavakera Jesús ikantaitapaakeri, ikantanakeri Jairo: "Eero povashireta, paventaiyaana naaka." ³⁷ Tekatsi ishinete iroyaatanakeri. Intaani jaanakeri Pedro, Jacobo, Juan. Iriitake Juan irirentzi Jacobo. ³⁸ Ikanta jiyaatake, areetaka ipankoki Jairo. Iñaapaatziiri jakivaamashitaka atziriite, jiraakotaiyaroni. ³⁹ Kyaapaake Jesús, ikantapaakeri: "¿Opaitama piraantaiyarini? Te onkame, omakoryaatzi." ⁴⁰ Thainkashire jovaveetanakari Jesús. Jomishitovapaakeri maaroni. Intaani isaikanake ashitarori, eejatzi iriyotaane. Ikyashitanakero jonoryeetakerora eentsi. ⁴¹ Joirikavakotapaakero, iñaanatzimaitaro, ikantziro: "¡Talita cumi!" (akantziri aaka: "Eentsi, pimpiriinte.")⁴² Piriintanaa eentsika, aniiitanai. Tema tzimake 12 osarentsite, irootake aniivaitantanaari. Ipampoyaaminthatanakeri ikaratzi ñaakerori. ⁴³ Ikantzi Jesús: "Pimperoota ovarite." Ipoña ikantanakeri eejatzi: "Tera nonkove pinkamantayeteri atziriite."

6

Ipiyaa Jesús Nazaret

(Mt. 13.53-58; Lc. 4.16-30)

* 5:41 Irootake iñaavaitakeri Jesús, tema arameo onatzi jiñaanetari irirori.

¹ Ikanta Jesús ipiya inampiki, ari jonyaatairi maaroni iriyotaane. ² Okanta aparoni kitaite jimakoryaantaitari, jiyotaantake Jesús japatotapiintaita. Ipampoyaaaminthataitakeri. Ikantayeetzi ikemaitzirira: “¿Tsikatyaa jaakerori jiyotanetantakari? ¿Niinkama matakairiri kaari iñaapiintaitzi? ³ ¿Tema iriitake añaapiintzi josheronkayetziro inchakota? ¿Tema iri otomi María? ¿Tema añiiri Jacobo, José, Judas opoña Simón, iriitake irirentzipayeeni? ¿Arira akarayetziro iritsiro anampitaro jaka?” Ari opoña te inkempisantaiteri Jesús.* ⁴ Iro ikantantanakari: “Ari jashi jovatziro kamantantaneri, te iriñaapinkathaiteri isaikayetzira isheninka.” ⁵ Irootakera kaari okantanta Jesús iroñaakantero ishintsinka janta. Te iroshekiperote mantsiyari jovashinchaake jantantanakari kapicheeni irako. ⁶ Antaro jovashiretakotakari ikaratzi kisoshirevaitatsiri, kaari kovatsine inkempisantai. Iroora ikenantanakari jiyotaantayetzi pashineki nampitsi tzimayetsiri janta.

Jotyaantaitziri iyotaari
(Mt. 10.5-15; Lc. 9.1-6)

⁷ Ipoña Jesús japatotakeri 12 iriyotaane. Ipasavyaakari ishintsinka inkit-sirinkantyaariri irirori peyari. Jotyaantakeri, intsipatavakaayetanakya inkarate apite. ⁸ Ikantavakeri: “Eerora paanake pitharate, povarite, eejatzi piireekite, intaani paanake piktotzi. ⁹ Eero okantzi paanake eejatzi pashine piithaare. Aparoni pinkyaantanakya pi-zapato-te.” ¹⁰ Ikantzitavakari eejatzi: “Pareetakyaarika aparoni pankotsi, arira pimaapiintatye, irojatzzi pavisantakyaari pashineki nampitsi. ¹¹ Eerorika jaakameethaitzimi, eerorika ikempisantaitzimi eejatzi, pavisapithateri. Potekanairo piipatsikiite, iro iriyotantyaari te inkempisantar Pava. Iriira irimaperoitai irovaskanitaiteri apaata, anaanakero inkantayeetairi Sodoma-satzi ipoña Gomorra-satzi. Omaperora.” ¹² Ikanta jiyaaayetakera iriyotaane Jesús ikamantayetairi atziri irovashaantairo ikaariperoshireyetzi. ¹³ Jovavisaakoyetake jaakiri peyari, jovashinchaayetai eejatzi osheki mantsiyari jotziritantari yeenkantsi.

Ikamantakari Juan oviinkaantantaneri
(Mt. 14.1-12; Lc. 9.7-9)

¹⁴ Areetakotakari pinkathari Herodes okaratzi Jesús jantayetziri. Tema ikantayeetake: “Añagaira Juan oviinkaantantaneri. Piñeeri otzimi ishintsinka.” ¹⁵ Pashine kantayetsiri: “Elías inatzi.” Ikantayeetzi eejatzi: “Aamaa iriitake pashine kamantantaneri.” ¹⁶ Ikanta ikemakera Herodes ikantayeetakeri, ikantanake irirori: “Iriitakera añaagaatsi Juan nothatzinkakaantakeri.” ¹⁷ Opoñaantzitakari Herodes jashitakotakaantziri Juan, okantakaantziro Herodías, iinantavetari Felipe irirentzi Herodes. Irootake jijnantaariya Herodes irirori. ¹⁸ Tema ikaminaantavetatya Juan, ikantavetakari Herodes: “Te onkameethate piinantyaaro iina pirentzi.” ¹⁹ Iro opoñaantari okisaneentziri Herodías, okovake ovamaakaanterimi. ²⁰ Irootake jashitakotzitakaantantakariri Herodes. Iro kantamaitacha Herodes iniroite jiñaapinkathatakeri Juan, jiyotzi kameethashireri ini, itasorentsitakaane Pava jinatzi. Tera inkove irovaiteri. Tema maaroni ikaminaavetariri, okompiizimoshiretakari Herodes. Ari jeshiventavetaro ikempisantziri. ²¹ Opoña aparoni kitaite, joimoshirenkavetaro Herodes itzimantakari pairani. Ipokaiyakeni ikaratzi ipinkatharentsitzzi, ipokake ijevare ovayirizite Roma-satzi, ipokake jevayetsiri Galilea-ki. Ovaiyakani.

* 6:3 Jacobo, irijatzira ikantaitzitari eejatzi Santiago.

²² Opoña okyaapaake ishinto Herodías jovaiyanira, amasheetapaake, ooki-motapaakari Herodes amasheetane, ari ikempitakari itsipatakari jovaiyani. Ikantanakero Herodes: “Ari nompakemi opaitarika pinkampitenari. ²³ Eero namatavizimi, jiyotzi Pava kyaaryoo nokantzi. Iroorika pinkovemi okaratzi nopinkathariventziri, arityaami onkantake nompemi kashetani.” ²⁴ Iyaatashitanakero iniro, okantapaakero: “¿Opaitama nonkampiteriri?” Okantanake iroori: “Pinkampiteri iito Juan oviinkaataneri.” ²⁵ Piyapaaka evankaro, okantapaakeri: “Nokovi pimpenaro iito Juan, povakenaro matz-itaki.” ²⁶ Jovashiretanaka antaro pinkatharika. Tema maaroni ikemaitakeri inkaaranki, ikantakerori evankaro, tekatsi inkenakaanairo, onkzimatyero impero okovakotakeriri. ²⁷ Jotyaaantake ovayiri iramakeneri iito Juan. ²⁸ Jatanake ovayiri jashitakoyeetzirira Juan, ithatzinkapaakeri, jamakotakero iito matzitaki. Ipaitakero evankaroka, aanakenero iniro. ²⁹ Ikanta ikemaiyakeni iriyotaane Juan-ni. Pokaiyakeni, ikitatairi.

Jovakaari Jesús 5,000 shirampari
(Mt. 14.13-21; Lc. 9.10-17; Jn. 6.1-14)

³⁰ Aritake areeyetaa irotyaantane, apatotapaa maaroni isaikira Jesús, ikamantapairi okaratzi jantayetakeri. ³¹ Eekero ipokaminthatatzi atziri, piyayetacha pashine. Te onkantapainte iriyaataiyeeni Jesús irovaiya. Irootake ikantanakariri Jesús iriyotaane: “Thame aate tsika te inampiitaro, amakoryaavakeeta kapicheeni.” ³² Otetaiyanakani pitotsiki, jataiyini. ³³ Iro kantamaitacha, osheki amenakotavakeriri jiyaatanake, jiyotavakeri. Shiyeeyanakani ikenaiyake avotsiki, ipoñaanakaro nampitsiteki. Iri etaiyakaroni jareeta, apatotaiyapaakani. ³⁴ Ikanta jareetapaaka Jesús, jiñaapaatziri ipiyotaiyakani. Jetakoshiryaapaakari. Tema ikempitakiyaari oisha eerorika itzimi aamaakoventyaarine. Jiyotaayetapairi eejatzi. ³⁵ Aritake sheetyaanake, ipokashitapaakeri iriyotaane, ikantapaakeri: “Iyotaaanari, asaikatziira jaka tsika te inampiitaro. ³⁶ Pinkaratero piyotaantzi, iriyaaita atziripayeeni nampitsiki iramanante iroyaari.” ³⁷ Ari ikantake Jesús: “Pimpereri eeroka iroyaari.” Ikantziya: “¿Pikovatziima niyaate namanantakite novakayaariri? Oshekira ovinaro, eero janteta kireeki aamaaka 200 denario ompinatyari, novakaantyaariri maaroni.” ³⁸ Ikantzi Jesús: “¿Tsika okaratziika tanta jamanontakari atziriite? Piyaaate pamenakitero.” Ikanta jamenakitziro, ikantziri: “Tzimatsi 5 tanta, ipoña apite shima.” ³⁹ Ikantzi Jesús: “Pomisaikeri maaroni atziri onatsiryaapankaatake kataroshimashi, pinashiyetyaarira pomisaikayeteri.” ⁴⁰ Ari jimatakeri. Tzimatsi nashiyetainchari isaikayetake aamaaka ikaratzi 100 atziri, jimataka eejatzi pashine aamaaka ikaratzi 50 atziri. Ari ikantayetakeriri, jomisaikakeri maaroni. ⁴¹ Ipoña Jesús, jaakotanakero 5 tanta okonovakarira apite shima, amenanake inkiteki, ipaasoonketanake. Ipetoryaakero tanta, ipakeri iriyotaane, jovavisaakeneri irirori atziripayeeni. Ari ikempitaakeriri eejatzi shima, jantetaakari maaroni. ⁴² Maaroni jovaiyakani, kemaneentaiyakani. ⁴³ Ijaikiyeetai 12 kantziri okaratzi jovakaantakari. ⁴⁴ Aamaaka ikaratzi 5,000 shirampari ovainchari.

Janiitantaro Jesús inkaare
(Mt. 14.22-27; Jn. 6.15-21)

⁴⁵ Ari ikantanairi Jesús iriyotaane: “Thamera, petaiyaaro pimontyagai nampitsiki Betsaida.” Ikantanakeri piyotzimentakariri: “Kantatsira piyaayetai pipankoki.” ⁴⁶ Ikanta jiyaatanaira maaroni atziri, tonkaanake

Jesús otzishiki iriñaañaate. ⁴⁷ Aritake tsirenitanake, overaakotaiyaani iriyotaane niyankyaaki inkaare jimontyaakotaiyani. Apaniro isaikake Jesús otzishiki, ⁴⁸ jamenakotakeri iriyotaane, shintsi ikomataiyini oipiyapiy-atakotakerira tampyaa. Okanta okitaitzimatake, jiyaatashitairi, janiitan-taaro inkaare, ikenashitapairi itaapiiki, iro iravisanakerimi. ⁴⁹ Ikanta jiñeeyavairi, joshiyakaantzi shiretsi inatzi, kaimaiyanakeni, ⁵⁰ tema maaroni otsinkashiryaaanakeri iñaakerira. Ipoña ikantapaakeri Jesús: “Naakatake pokaatsi, eero pitharovi, tontashire pinkantaiyaani.” ⁵¹ Otetapaa pitotsiki, avisainkatanake tampyaa. Ipampoyaaminthataiyakerini. ⁵² Tema teker-aata inkemathatero joshekyaaantakarori Jesús tanta, iro okantakaantziro ikisoshirevaitaiyini.

Jovashinchaantzi Jesús Genesaret-ki (Mt. 14.34-36)

⁵³ Irojatzí jaretantaiyapaakeri inampiki Genesaret-satzi. ⁵⁴ Iro jaatakoiyapaakitziini, jiyoitavakeri Jesús. ⁵⁵ Ikamantavakaanaka maaroni nampitarori janta, jamakoyeetakeri mantsiyari inaryaamentoki. Tsikarikara isaiki Jesús, ari jamakoyeetziniriri. ⁵⁶ Omataka ikenayetzira iryaaniki nampitsi, nampitsiki antaro, eejatzí ovaantsiki, jovakoyeetziniri mantsiyari avotsiki, ikantayetziri: “Pishineteri irantzitavakemiro piithaare kapicheeni.” Tema maaroni antzítayetakeriri iithaare eshitakoyetai.

7

Ovaariperoshiretziriri atziri (Mt. 15.1-20)

¹ Ipoña ipokaiyake Fariseo itsipatakari iyotzinkari, ipoñaayetaka Jerusalén-ki. Japatoventapaakeri Jesús. ² Tema iñaapaakitziiri iriyotaane te iran-tero jametapiintaitari ikivaakota jovaiyanira. Ikishimatapaakeri. ³ Tema okaratzi jantapiintziri Fariseo-payeeni, eerorika ikivaakota, eero jovaa. Irootake jametapiintakarori pairani icharineete: Aririka inkove iroya, ontzimatye inkivaakotavakya, inkitevathatantyaari. ⁴ Aririka irareetaiya jamanantavaitzi, tekerá irovapaiyaata, inkivaakoperotapaiya. Tera apaaroni onkantya jameyetari, ikivayetzitaro eejatzí iriraamento, iyovite, ironkotsimento, imaamento, maaroni. ⁵ Irootake josampitantakarori Jesús, ikantziri: “¿Opaitama ipeyakotantakarori piyotaane jiyotaayetairi pairani acharineete? Noñaapaakeri jovaiyani, te inkivaakotya.” ⁶ Jakanake Jesús, ikantziri: “Kamataviri pinaiyini. Eeroka iñaaventake pairani Isaiás-ni, ikantake josankinatzi:

Iñaapinkathavaantevetashitana atziripayeeni.

Iro kantacha te inkinkishiretakotena kameetha.

⁷ Amenaashivaita jotyeerovayeta iñaapinkathavetana, Tema jiyotaantashivaitaro jameyetari irirori.

⁸ Pipeyakotakaro eeroka Ikantakaantane Pava, pantashiyetakaro jametayetari atziriite. Pikivayetziro piyovite, piraamento. Oshekira okaratzi pantashiyetakari.”

⁹ Ikantziri eejatzí: “Iroora pantayeperotake pameyetari, pithainkanakero Ikantakaantane Pava. ¹⁰ Okantzi irosankinare Moisés-ni:

Piñaapinkathateri ashitamiri.

Okantzi eejatzí:

Ontzimatye irovamaiteri kishimavaiterine ashitariri.

¹¹ Iro kantamaitacha eeroka pikantapiintzi: ‘Ankashiyakairirika Pava aireekite, ontzimaty e amperi. Onkantavetakya añeeri irashinonkaavaitya ashitairi.’ ¹² Ari pikantakari eeroka, piyotaashiyetakari atziripayeeni inthainkantavaite, te irineshinonkayetairi ashitariri. ¹³ Intaani panthashiyetakaro jameyetari pairani picharine, irootake pithainkantakarori iñaane Pava. Arira pikantapiintatya pantayetziro kempitakarori iroka.”

¹⁴ Opoña ikaimakeri Jesús maaroni apatotainchari, ikantziri: “Pinkempisantaiyeni, onkantya pinkemathatantyaarori nonkanteri. ¹⁵ Maaroni jovayeetari, te ovaariperoshiretante. Irooma okaratzi amishitovayetziri poñaachari inthomointa, irootakera ovaariperoshiretantatsiri. ¹⁶ Povayempitayaaro iroka.” ¹⁷ Ikanta jiyaaatiyeeni atziri, kyaapai Jesús pankotsiki. Ari josampitakeri iriyotaane, ikantziri: “¿Opaitama poshiyakaaventakeri?” ¹⁸ Jakanake Jesús, ikantzi: “¿Tema pinkemathatavakero eejatzi eeroka? ¿Tema piyote eeroka te ovaariperoshiretantzi okaratzi jovayeetari? ¹⁹ Tekatsira onkantero ashire, intaani okeniro asheetoki, irojatzii oshitovantanaiyaari.” Iro jiyotaantakeri Jesús, tema te onkaariperote okaratzi jovayeetari. ²⁰ Ipoña ikantanake eejatzi: “Irooma aririka ankinkishiretya antakairi asheninka kaariperori, irootakera ovaariperoshiretantatsiri. ²¹ Tema inthomointa ashireki opoñaayeta, okempitaya: kaariperori kinkishiretaantsi, kaari kinataantsi, mayempitaantsi, ovantaantsi, ²² koshitaantsi, mashithataantsi, kaariperoshiretaantsi, amatavitaantsi, mayempiryookitaantsi, samakoneentaantsi, kishimataantsi, asagaaventaantsi, masontzishiretaantsi. ²³ Tema okaratzi ikinkishiretapiintatya atziri kaariperori onatzi, irootake iñaantarori ovaariperoshirevaiteziri. Tema inthomointa ishireki opoñaayetaka irokapayeeni.”

Aventaari Pava Sirofenicia-sato (Mt. 15.21-28)

²⁴ Opoñaashitaka ikenanake Jesús nampitsiki paitachari Tiro, irojatzii janta Sidón-ki. Ari isaikapaake aparoni pankotsi, te inkovavetya inkemakoi-terimi. Iro kantacha te onkante iromanakotya. ²⁵ Tema janta tzimatsi aparoni tsinane, jaakiri peyari oshinto. Okemakotavakeri iroori Jesús, iyaatashitanakeri, otyeerovashitapaakari. ²⁶ Kaari judío iroka tsinane, opoñaatya iroori pashineki nampitsi opaita Sirofenicia. Okantapaakeri: “Jesús, povashinchagainaro nishinto, jaakatziro peyari.” ²⁷ Ikantanakero irirori: “Apaata tsinane. Tema ikantaitakeranki: Te aapithateri irovarite eentsi amperi otsitzi iroyaaro, apaniro jovaro irirori irojatzii inkematzi-itantakyaari.”* ²⁸ Ipoña akanake tsinane, okantziri: “Omaperotatya pinkathari. Ari ikatziyapiintari otsitzi irirori jantyaatziini, jovayetaro ovaritentsi jookakaantayetziri eenchaaniki.” ²⁹ Ikantzi Jesús: “Ari okanta, omaperotatya pikantakeri. Kantatsi piyaatai, ari piñaapairo pishinto, eshitakotai iroori.” ³⁰ Okanta iyaatai tsinane opankoki, oñaapairo ishinto onoryaaka omaamentoki, eshitakotai.

Jovashinchagairi Jesús omatayempivetari

³¹ Ipoña jovaanaa Jesús isaikavetapaakara nampitsiki Tiro, ikenanairo Sidón-ki, Decápolis-ki irojatzii jareetantaari Galilea-ki. ³² Ari jamaitakeneri aparoni atziri matayempiri, kisovaanteri inatzi eejatzi. Ikantaitapaakeri: “Jesús, pantantavakyaari kapicheeni pako.” ³³ Ipoña Jesús

* 7:27 Iriira joshiyakaaventayeetzi judío-payeeni, ikempitari eenchaaniki. Iriima kaari judío-tatsine ikempitari otsitzi.

jaanakeri jantyaatziini, josaantantakari irakoimpeki iyempitaki, jotziritan-takari ichoore ineneki. ³⁴ Amenanake inkiteki, jovineenkatanaka, ikantziri: “¡Efata!” (akantziri añaaneki aaka: “ovitaryagaiyaata.”) ³⁵ Apathakero ivitaryaanaaka iyempita, te inkisovaantetanai eejatzi, kantanai iñaavaitzi. ³⁶ Ikantavetakari Jesús: “Eerora pikamantakotana.” Iro kantacha ipiy-athatakari, ikamantakeri maaroni atziri. ³⁷ Ipampoyaminthaitanakeri Jesús, ikantayeetzi: “¿Opaitama okameethatantari jantziri irika? Ikemaka-gairi matayempitari, iñaavaitakagairi eejatzi kisoavaanteri.”

8

Jovakaari Jesús 4,000 shirampari (Mt. 15.32-39)

¹ Ikanta japatotaiyanira osheki atziri, thonkapaaka irovarite. Ikaimakeri Jesús iriyotaane ikantziri: ² “Antaro netakoshiretakari atziripayeeni. Tema mavatake kitaite itsipatakana jaka, tekatsitapaake irovaiyaari. ³ Aririka notyaantairi, ari aakeri itashe avotsiki, tema tzimayetatsi poñaachari in-taina.” ⁴ Jakanake iriyotaane, ikantziri: “¿Tsikama ayeka ovakaiyaariri jaka tsika te inampiitaro?” ⁵ Josampitziri Jesús: “¿Tsikama okaratzi tanta tzimatsiri?” Ikantaiyini irirori: “Tzimatsi 7.” ⁶ Ipoña jomisaikakaan-takeri Jesús maaroni atziri kipatsiki. Jaakero 7 tanta, ipaasoonkeven-takero, ipetoryaakero, ipakeri iriyotaane jovavisaakeneri atziripayeeni irirori. ⁷ Tzimitacha eejatzi tsikarika ikaratzi shimaaniki. Ipaasoonkeven-takeri eejatzi, ipayeetakeri atziripayeeni. ⁸ Ovaiyakani maaroni, kematz-iitaiyakani. Ijaikitai okaratzi tzimakaantapaintsiri 7 kantziri. ⁹ Maaroni ovainchari aamaaka ikaratzi 4,000 shirampari. Ari jomityaantayetairiri. ¹⁰ Ipoña jotetanaa Jesús pitotsiki itsipatanaari iriyotaane, montyaakotanaa intatsikeronta opaitara Dalmanuta.

Ikovakoyeetziri Jesús intasonkaventante (Mt. 16.1-4; Lc. 12.54-56)

¹¹ Ipoña ipokaiyapaakeni Fariseo, iñaanaminthatapaakeri Jesús, ikovi iriñeero intasonkaventante, iro iriyotantaiyaari omaperotatya opoña itasorenka inkiteki, tema iñaantatyaari. ¹² Jovineenkatanaka Jesús, ikantzi: “¿Opaitama ikovantari iriñeena nontasonkaventante irikapayeeni? Eero noñaakimaitari. Omaperora.” ¹³ Piyanaka Jesús, montyaakotanaa.

Shineyakairori itantane Fariseo (Mt. 16.5-12)

¹⁴ Ari ipeyakotanakaro iriyotaane iraanontanakyaami tanta, intaani jaamatsitanake aparoni janta ipitoki. ¹⁵ Ari ikantzi Jesús: “Ontzimatyepaamaventyaaro shineyakairori itantane Fariseo eejatzi irashi Herodes.” ¹⁶ Ari iñaanatavakaiyani iriyotaane, ikantavakaa: “Kaarima amantaka tanta.” ¹⁷ Ikanta Jesús jiyotake ikantavakaari iriyotaane, ikantzi: “¿Ipaitama pikan-tavakaamentari: ‘Kaari amantaka tanta?’ ¿Tema pikemi? Kisoshire pikan-taka. ¹⁸ Tzimavetacha poki te piñaante, tzimavetacha piyempita te pinkeme. ¿Tema pinkinkishiryeeero noshekyaantakarori tanta? ¹⁹ Tema 5 tanta tzi-mavetacha, iro kantamaitacha jovaiyakani 5,000 shirampari. Piyoyagairo okaratzi tzimakaantapaintsiri. ¿Tsikama okaratzi kantziri jaikitaachari?” Ikantaiyini: “12 kantziri.” ²⁰ “Eejatzi nokempitaakero, karavetachari 7 tanta, jovaiyakani 4,000 shirampari. Piyoyagairo tzimakaantapaintsiri.

¿Tsika okaratzi kantziri pijaikitairi?” Ikantaiyini: “7 kantziri.” ²¹ Ari ikantziri: “¿Tekerama pinkemathateroota?”

Jovashincheetziri mavityaakiri

²² Areetaka Jesús nampitsiki Betsaida. Jamaitakeneri mavityaakiri, ikantaitapaakeri: “Pantantanakyaari kapicheeni pako.” ²³ Ipoña Jesús, jakathavakotanakeri. Jaanakeri othapiki nampitsi. Ichoontaakitakeri, jantantakari kapicheeni irako. Josampitzimaitari: “¿Kantatsi pamene?” ²⁴ Ari jamenanake, ikantzi: “Amenavetaana, noñaavetaari atziri janiitaiyini, iro kantamaitacha te inkoñaaperote, joshiyakaro inchato.” ²⁵ Ipoña japiitakeri ipampitaakitziri, iñaantaari jamenakagairi eejatzi. Ari jeshitakotanake, koñaatanai jameni intaina, iñaanairo maaroni. ²⁶ Jotyaantairi, ikantavairi: “Eerora pikenanai nampitsiki, te nonkove pinkamantakotena.”

Jiyotake Pedro: Cristo inatzi irika Jesús

(Mt. 16.13-20; Lc. 9.18-21)

²⁷ Ipoña jovaanaka Jesús, itsipatanaari iriyotaane, iriyaatero maaroni nampitsi saikatsiri Cesarea-ki inampitsiteki Filipino. Okanta niyanki avotsi josampitakeri iriyotaane, ikantziri: “¿Ipaitema ikinkishiretakotanari atziripayeeni?” ²⁸ Ari jakaiyanakeni: “Ikantayeetzi Juan-ni oviinkaatananeri pinatzi, ikantayeetzi eejatzi Elías pinatzi. Tzimatsi kantayetatsiri eejatzi pashine, kamantantaneri piriintaacha.” ²⁹ Ipoña josampitanakeri irirori, ikantziri: “¿Opaita pikinkishiretari eeroka?” Ari jakanake Pedro: “¡Cristo pinatzi!” ³⁰ Ikantziri Jesús: “Eerora pikamantakotana.”

Iñaaventziro Jesús inkame

(Mt. 16.21-28; Lc. 9.22-27)

³¹ Ari jetanakaro Jesús ikamantziri iriyotaane onkarate avishimoterine, tema iri apaniro paitaincha Itomi Atziri. Ikantziri: “Oshekira noñero noñaashitakoventyaami. Osheki inkisaneentena pinkatharipayeeni, eejatzi ijevarepayeeni omperatasorentsitaari, eejatzi ikaratzi iyotzinkariite. Irova- maakaanena. Iro avisavetakya mava kitaite, añagaana.” ³² Ari ikantakeriri, te iromanero. Ipoña Pedro, jaanakeri Jesús jantyaatziini, ikovavetaka inkaminairimi. ³³ Ipithokapithatanakari, jamenanakeri iriyotaane, ikisathatanakeri Pedro, ikantziri: “¡Piyaate Satanás! Tera poshiretaro eeroka ikovakaantziri Pava, intaani poshiretaro ikovayetziri atziriite.” ³⁴ Ipoña ikaimakeri Jesús piyotzimentakariri, ikaimakeri eejatzi iriyotaane, ikantakeri: “Tzimatsirika kovatsiri intsipatyaana irovashaantairo ikovashiyetari irantero. Onkantavetya impaikakoiterimi, intsipatyaana. ³⁵ Ikaratzi etakovaitachari apaniro jantayetziro inevetashiyetari, ari impeyashitakya. Iri- ima inkarate kamimentenena, okantakaantziri ikempisantziro Kameethari Ñaantsi, aritake iravisakoshiretai. ³⁶ Amenaavaitashitara iñeetziro otzimi- motantzi osheki ovaakarontsi tzimayetatsiri jaka kipatsi, impoña iriñeetairo impeyaashiitaiyaaro añaaantarentsi. ³⁷ ¿Kantatsima impinakoveentaitya eero iñaantaitaro impeyashitaitya? ³⁸ Tema ikaratzi pashikiventakotanari naaka iñaaventaina kaariperoshireriki atziri, ari nonkantziitaiyaari naaka eejatzi nompashikiventairi apaata aririka nompie namairo irovaneenkaro Ashitanari nontsipatyaari maninkariite, tema naaka Itomi Atziri.”

9

¹ Ipoña ikantanake eejatzi Jesús: “Kyaaryoora, tzimayetatsi pikaratzi jaka, tekeraata pinkameeta, ari piñaakero ishintsinka Pava tsika ikanta ipinkathariventantzi.”

Ishipakiryiimotakeri Jesús iriyotaane
(Mt. 17.1-13; Lc. 9.28-36)

² Okanta avisanake 6 kitaite. Tonkaanake Jesús otzishiki, jaanakeri Pedro, Juan, ipoña Jacobo. Ari ishipakiryiimotakeriri. ³ Kitamaro okantanaka iithaare, tekatsi ankempitakaantya okitamaronanaka. ⁴ Iñaatziri Elías itsipatapaakeri Moisés, ikinkithavaitakaapaakeri Jesús. ⁵ Iñaavaitashitanaka Pedro, ikantanakeri Jesús: “Iyotaanari, omapero okameethatzi pamaiyak-ena jaka. Kameetha novetsikaiyemine mava pankoshetantsi: aparoni pashitya eeroka, aparoni irashitya Moisés, irashitya aparoni Elías.” ⁶ Tema itharovaiyanakitziini, irootake iñaavaitashivaitantanakeri. ⁷ Ipoña opokapaake menkori otsimankakotapaakeri. Ikematzi ikantaitzi: “Notomi inatzira irika netakokitari, pinkempisanteri.” ⁸ Ipoña jamenaperovetaiyanaani, tekatsi iriñaanai, intaani Jesús.

⁹ Ikanta joirinkaiyaanira otzishiki, ikovakotakeri eero ikamantantziro iñaakeri irojatziri apaata aririka iriñaagai. Tema irika Itomi Atziri ari iriñaagai inkamavetakyaara. ¹⁰ Irootake eero ikamantakotantari, iro kantacha osheki josampitavakaiyakani irirori tsika opaita ikantakotziri Jesús, ari iriñaagai inkamavetakya. ¹¹ Ipoña josampitaiyakeri, ikantziri: “¿Opaitaka ikantakotziri iyotzinkariite iriira eevatapaintsine Elías impoke?” ¹² Ari jakanake Jesús, ikantziri: “Omaperotatya, iriitakera eevatapaintsine Elías impoke, irovatampatzikatantapaake. ¿Tsikama okantzika josankinatakoyeetakena pairani? Tema okantzi: ‘Irika Itomi Atziri, osheki inthainkavaitateri.’” ¹³ Pinkeme, aritakera pokake Elías. Osheki imaimaneetavakeri, imonkaratakero okaratzi josankinatakoyeetakeriri.”

Jovavisaakotziri Jesús eentsi jaakiri peyari
(Mt. 17.14-21; Lc. 9.37-43)

¹⁴ Ikanta jareetaa Jesús jookanakeri iriyotaane, iñaapaatziiri ipiyotzimentakari osheki atziri itsipatakari iyotzinkariite iñaanaminthatziri. ¹⁵ Ikanta iñaavairira ipokai Jesús, ipampoyaavairi, ishiyanaka irovethatavaiyaari. ¹⁶ Josampitapaakeri Jesús, ikantzi: “¿Ipaitama piñaanatzimentziriiri?.” ¹⁷ Akanake aparoni, ikantanake: “Iyotaanari, namatziimiri notomi jaakiri peyari, te onkantai iñaavaitai. ¹⁸ Impokashitapairirika, osheki jomposakaavaitari kipatsiki. Ishimorepaantevaitakaari, jatsikaikivaita, ikisotakairi. Nokantavetakari piyotaane irovavisaakotainari, te irimateri.” ¹⁹ Jakanake Jesús, ikantanake: “Tetya pinkempisantaiyeni eeroka. ¿Tsikapaitema piyote? Pamakeri jaka eentsi.” ²⁰ Jamaitapaakeneri. Ikanta peyari iñaapaakerira Jesús, jompetatakaanakari shintsiini eentsika, tyaanake, ipinaavaita kipatsiki, ishimorepaantevaitanake. ²¹ Josampitanakeri Jesús iriri eentsi, ikantziri: “¿Tsikapaitema jetantanakari peentsite?” Ikantzi: “Ari ikantzita ovakera jeentsitapaake. ²² Itaakaavaivetakari paampariki, ipiinkavaitzi eejatzi jiñaaki, ikovi irovamayerimi. Kantatsirika pineshinonkatyaana, pimatero.” ²³ Ikantziri Jesús: “¿Opaitama pikantantarori ‘Kantatsirika...?’ Aririka pinkempisantanai, aritake omatakya maaroni.” ²⁴ Ipoña ikaimanake shintsiini iriri eentsi, ikantanake: “Kempisantavetachana, terika nokempisantaaperotzi, pinkempisantaakaaperotaina eeroka.” ²⁵ Eekerora iñaatzi Jesús ipokaiyapaakeni atziri, ikisathanakeri peyari, ikantanakeri: “Pintainaryeeyaari eentsi, eerora pipiyashitaari eejatzi.” ²⁶ Ikaimanake shintsiini peyari. Ikamanatakaanakakeri eentsika. Osheki kantanaintsiri: “Kamake eentsika.” ²⁷ Ipoña jakathavakotanakeri Jesús, jovatziyakeri.

Añaanai. ²⁸ Ikanta ikyaapaakera Jesús pankotsi, ari josampitakeriri iriyotaane apaniroini, ikantziri: “¿Ipaitaka kaari nomatantari naaka novavisaakoteri?” ²⁹ Ikantzi Jesús: “Imaperotatya ishintsitzi irika peyari, okovitya aakoventyaaro amane, antziventyaari eejatzi.”

Japiitairo Jesús ikamantakota inkamimotante

(Mt. 17.22-23; Lc. 9.43-45)

³⁰ Ipoña jovaanaa Jesús, ikenayetanai Galilea-ki. Tera inkove inkemakoteri atzirrite. ³¹ Tema jiyotaayetziri iriyotaane, ikantayetziri: “Irootaintsira irakaantaiteri Itomi Atziri, irovaiteri. Avisavetakya, mava kitaite, aritake irañagai eejatzi.” ³² Iro kantamaitchari te iriyotaiyavakeroni okaratzzi ikamantavetariri. Tekatsi kovatsine irosampiteri.

Tsika itzimi iriiperotatsiri

(Mt. 18.1-5; Lc. 9.46-48)

³³ Areetaiyaani Capernaum-ki. Ikanta isaikaiyapainira pankotsi, josampitakeri Jesús, ikantziri: “¿Opaitaka pikantavakaari inkaaranki avotsiki?” ³⁴ Ari imairetaiyakeni irirori. Tema ikantavakaamentatyaaro inkaaranki avotsiki tsikarika itzimi iriiperotatsiri. ³⁵ Saikanake Jesús, japatotakeri 12 iriyotane, ikantziri: “Aririka pinkove piriiperote, poshiyakotyaaari ikanta otzikataari, te ipinkathariventantzi irirori.” ³⁶ Jamake aponi eentsi isaikaiyakenira, ithomaakeri, ikantzi: ³⁷ “Inkarate pairyirori novairo ikempisantaana, imoña irakameethatairi aponi kempitariri irika eentsi, naakara jaakameethatake. Ari okempitari eejatzi, aririka paakameethatakena naaka, kempiperovaitaka iri paapatziyanaa itzimi otyaantakenari jaka.”

Ari akaratziri kaari kisaneentairi

(Lc. 9.49-50)

³⁸ Ari ikantanake Juan: “Iyotaanari, noñaake chapinki aponi atziri pairyirori pivairo, jovavisaakotzimaitari jaakiri peyari. Tera añeeri ankarteri jaka, novashaantakaakeri.” ³⁹ Ikantzi Jesús: “Eero povashaantakairimi. Tema ikaratzzi tasonkaventantatsiri ipairyirora novairo, eerora ikishimataana osamaniityaake. ⁴⁰ Tema ari akaratziri itzimi kaari kisaneentaine. ⁴¹ Aririka inkaminthagaitemi impairyeeetero novairo, inkantaite: ‘Nom-pakoteri jiñaajashitaari Cristo.’ Iriira impinaitairi apaata. Omaperora.”

Eero pantakaantziro kaariperori

(Mt. 18.6-9; Lc. 17.1-2)

⁴² “Tsikarika itzimi antakaakerine kaariperori aponi eentsi aventaanari, oshiyakariri irika jaka, ari irovasankitaayeetairi. Iro kameethatatsimi inthayeeteneri mapi ikentsiki, iroviinkaitakeri inkaareki. ⁴³ Iroorika pako pantapiintantyaami kaariperori, povashaantero onkantya pavisakotantaiyaari, pinkempitakaantero pinthatzinkatyeeromi pako. Irojatzzi piyaaponthokitantaiyaari inkiteki. Tema te apantyaaro otzimaveta apite pako ompoña piñagairoya apaata irookaitaimi sarinkaveniki tsika pinkantaitatyeeni pintagaiya, ⁴⁴ tsika janta te inkaamanetapai chovitsi, tsika te intsivakanetapai paampari. ⁴⁵ Iroorika piitzi pantapiintantyaami kaariperori, povashaantero onkantya pavisakotantaiyaari, pinkempitakaantero pinthatzinkatyeeromi piitzi. Irojatzzi piyaaponthokitantaiyaari inkiteki. Tema te apantyaaro otzimaveta apite piitzi ompoña piñagairoya apaata irookaitaimi sarinkaveniki tsika pinkantaitatyeeni pintagaiya, ⁴⁶ tsika te janta inkaamanetapai chovitsi, tsika te intsivakanetapai paampari eejatzi. ⁴⁷ Iroorika poki pantapiintantyaami kaariperori, povashaantero onkantya

pavisakotantaiyaari, pinkempitakaantero pinkithoryaateyeromi poki. Irojatzí piyaapityaakitantaiyaari inkiteki. Tema te apantyaaro otzimaveta apite poki ompoña piñagairoya apaata irookaitaimi sarinkaveniki tsika pinkantaitayeeni pintagaiya, ⁴⁸ tsika te janta inkaamanetai chovitsi, tsika te intsvikaneteai paampari eejatzi. ⁴⁹ Tema paamparikira iriñaantayeetyaami maaroni, inkempitakaanteromiro eejatzi okanta katyori. ⁵⁰ Kameetha okanta tzivi okatyotzi, aririka inkonovaitero tsika ompaitya, eero apantaaro inkatyokantaityaaro. Ari pinkantanaiyaari eeroka ontzimatyepinkempitakotaiyaaro tziviperori, paapatziyavakaiya, tema te apantaro pintzimaventavakaiya.”

10

Jiyotaantzi Jesús ikantzi: te apantyaaro pookero piina

(Mt. 19.1-12; Lc. 16.18)

¹ Ikanta jovaanaa Jesús iriyaatero Judea, ikenanakero intatsikero Jordán. Japatotzimentavaari osheki atziri. Jetapaaro jiyotaayetapairi ikempitapi-intzirora.

² Ari ipokakeri Fariseo, josampitapaakeri Jesús ikovi inkompitakaiyaarimi, ikantapaakeri: “¿Shinetaantsitsimsa aparoni atziri irookero iina?” ³ Jakanake Jesús, ikantanakeri: “¿Opaitama ikantakaantziri Moisés-ni?” ⁴ Ikantaiyini irirori: “Ishinetakaantziro Moisés-ni ookero aina aririka impayeetairo tsika osankinatakota ookavakaantsi.” ⁵ Ari jakanakeri Jesús, ikantanakeri: “Okantakaantziro te pinkempisantanete, irootake ishinetantakamirori iroka. ⁶ Tema pairani etantanakari jovetsikantzi Pava, jovetsikakeri shirampari, jovetsikitakaro eejatzi tsinane. ⁷ Iro jookantariri shirampari ashitariri, onkantya iraanayaari iina, ⁸ aparoni ikantananaa jaavakaanaara. Tera apite atziri inkaranai, aparo jinanaatzí. ⁹ Irootakera eero okantanta intsiparyeeyaro shirampari itsipataakaakariri Pava.”

¹⁰ Ikanta isaikaiyini pankotsiki, josampitairi iriyotaane okaratzi ikantakeri, ¹¹ ikantanake Jesús: “Tsikarika itzimi ookerone iina, aririka iragai pashine tsinane, jimayempiventakero etavetarori. ¹² Ari okempita tsinane aririka ookeri oime, agairika pashine shirampari, omayempitake eejatzi.”

Itasonkaventziri Jesús eentsipayeeni

(Mt. 19.13-15; Lc. 18.15-17)

¹³ Ari jamaitakeneri Jesús eentsipayeeni, ikovaitzi irantantavakyaari kapicheeni irako. Ikanta iriyotaane Jesús ikisathatavakeri amayetziriri eentsi. ¹⁴ Te onimotanakeri Jesús iñaakerira, ikantziri: “Pishineteri eentsipayeeni impokashitenaata. Eero pithañaana. Maaroni kempitaiyaarine irirori, iriitake ñagairone ipinkathariventantzi Pava. ¹⁵ Omapero, eerorika iñaapinkathaitziri Pava inkempitakoityaari ikantara eentsipayeeni, eerora iñeetairo ipinkatharitai.” ¹⁶ Ithomaavakeri eentsipayeeni, jotzimikapatzitoyetakeri, itasonkaventayetakerira.

Evankari ashaarantachari

(Mt. 19.16-30; Lc. 18.18-30)

¹⁷ Iro iravisantanaiyaarimi Jesús, ishiyashitakari aparoni evankari, jotyeerovashitapaakari, josampitapaakeri: “Kameethari Iyotaanani, ¿opaita nantairi noñaantaiyaarori añaantarentsi kantaitaachaneri?” ¹⁸ Ari jakanakeri Jesús, ikantziri: “¿Opaitama pikantantanari: ‘Kameethari pinatzi?’ Apanirora ikantakaaro Pava ikameethatzi, tekatsi pashine. ¹⁹ Aritakema piyotakotakero Ikantakaantaitziri: Eero povantzi,

eero pimayempitzi, eero pikoshitzi, eero pithaiyakotanta, eero pamatavitantzi, piñaapinkathateri ashitamiri.”²⁰ Jakanake irirori, ikantzi: “Iyotantneri, nothotyakero maaroni irojatzzi netanakaro pairani eeniro neentsipapaakeeni.”²¹ Ipoña Jesús jamenanakeri, jetakotanakeri, ikantziri: “Tzimatsi aparoni kovityaapainchari kaari pantzi. Piyaataate pipankoki, pimpimantero maaroni pashitari, pimpashiyetyaari ashinonkaachari. Tema ari piñagairo panintagaiya inkiteki. Pimpokera, poyaatena.”²² Ikanta ikemavakera, okantzimoneentanakeri. Ovashire ikanta ipiyanaa, tema ashaarantzinkari inatzi.

²³ Ipoña Jesús, jamenanake maaroni inampinaki, ikantziri iriyotaane: “¡Osheki opomerentsita iriyaatai ashaarantzinkari ipinkathariventantzi Pava!”²⁴ Jiyokitziiitanake iriyotaane ikemakerira ikantakeri. Ipoña japiitanakero ikantzi: “Notomiite. ¡Osheki ompomerentsitzimotyaaari iriyaatai tsika ipinkathariventantzi Pava aventuraori irashaakaro!”²⁵ Tema eero okantzi inkye piratsi camello imoroki kithapi, iro ovatsipero opomerentsita inkye ashaarantzinkari tsika ipinkatharitzi Pava.”²⁶ Eekero jiyokitziiitanakitzi iriyotaane, ikantashireyetanake: “¿Tsikama impaityaaka avisakoshiretaatsine?”²⁷ Jamenanakeri Jesús, ikantziri: “Eerora imatziro apaniro atziri, iriitakera Pava matakayerine. Tema tekatsi pomerentsitzimotyaaarane irirori.”²⁸ Ipoña ikantanake Pedro: “Jirikatakena maaroni nokarataiyakeni, nookayetanakero okaratzzi tzimimoyetanari, noyaataiyakemi.”²⁹ Jakanake Jesús, ikantanakeri: “Omaperotatya, tzimatsirika kempisantanaarori Kameethari Ñaantsi, kamantakoyetanairori eejatzzi, ari okanta jookayetanakarori inampi, irirentzi, iritsiro, ashitariri, iina, ireentsite, irovane,³⁰ iriitake ñagairone impairi Pava osheki. Osheki onkarate pankotsi, irirentzi, iritsiro, ashitariri, ireentsite, irovane. Onkantavetakya osheki inkisaneentavaitaiteeri, tema eero osamani onkantya iriñeero añaantarentsi kantaitaachaneri.”³¹ Tema tzimayetatsi etayetarori iroñaaka, iri ñeeroni irimpoyetai. Tzimayetatsi eejatzzi impoyetatsi iroñaaka, iri ñeeroni iretayaetaiaro.”

Japiitairo ikamantakota Jesús irovamagaiteri (Mt. 20.17-19; Lc. 18.31-34)

³² Ikanta itonkaiyini ipampithatziro avotsi jiyaatziro Jerusalén-ki. Iriitake eevatatsi Jesús janiitaiyinira. Ipampoyaaminthataiyakerini iriyotaane, tharovashire ikantaiyani joyaatziri. Ipoña japiitakero Jesús japatotziri 12 iriyotaane, inkamanteri onkarate avishimoterine, ikantakeri: ³³ “Aatatziira Jerusalén-ki. Arira iraaeyeteri Itomi Atziri irakaanteri ijevare omperatasorentsitaari intsipatakyaari iyotzinkariite, iriyakoverteri irovaiteri, impoña iraaeyetanakeri atziriki kaari asheninkata,³⁴ irishirontzimentavaitaityaari, impasavaitaiteeri, inchoontavaitaiteeri, irovaitakeri. Iro avisavetakya mava kitaite, ari irañagai eejatzzi.”

Ikoviri Jacobo itsipataro Juan (Mt. 20.20-28)

³⁵ Ikanta Jacobo itsipatakari Juan, itomipayeeni Zebedeo, jontsitokapaakari okarikiini Jesús, ikantakeri: “Iyotantneri, nokovi pantainaro nonkampitemiri.”³⁶ Josampitanakeri irirori: “¿Ipaitema pikoviri nantemiri?”³⁷ Ikantaiyini: “Tema irootaintsi pimpinkathariventante, pishinetena nosaikanampitemi pakojanoriki nontsipatyaami ampinkathariventante.”³⁸ Ikantanakeri Jesús: “Tera piyotero opaite pikampitanari. Osheki nonkemaantsityaari

naaka. ¿Arima pamavetakero eeroka pinkemaantsitya osheki? ¿Arima pinkempitakyaana nonkame naaka?*" 39 Ikantaiyini irirori: "Aritake nomatakeru." Ikantzi Jesús: "Omapero, irootaintsira pimatero onkarate nonkemaantsityaari,† 40 irooma pisaikanampitena nakojanoriki pintsipatyana ampinkathariventante, eero okantzi naaka noshinetaimiro, irashira tsika itzimi ikashiyakaayeetzitakari." 41 Ikanta ikemaiyakera pashine iriyotaane, ikisanakeri Jacobo eejatzi Juan. 42 Ipoña japatotanairi eejatzi, ikantziri: "Piyotaiyini eeroka tsika ikanta pinkathariyetatsiri jaka, jomperanatanta. Ari ikempitari eejatzi iriiperoyetatsiri iñaapinkathayeetziri irirori. 43 Irooma eerokaite, aririka pinkove piriiperote, iri pinkempitakoty ikantara otzikataari. 44 Iroorika pinkove pijevatakaante, iri pinkempitakoty ikantara omperataari. 45 Tera iro impokantyaari Itomi Atziri iromperatantya, aña iro ipokantakari inkempitakotyari otzikataari irojatzi inkamimentantakyaari, iri pinakoventantatsine, irovatsinaryaakoventairi maaroni."

Jamenakagaitairi kameetha Bartimeo

(Mt. 20.29-34; Lc. 18.35-43)

46 Ikanta jareetaka Jesús nampitsiki Jericó. Ipoña jovaanaa itsipatanairi iriyotaane eejatzi ikaratzii apatetzimentakariri. Okanta avotsinampikira, iñaapaakeri atziri paitachari Bartimeo, itomi Timeo, ikovakoyetantzi impashiyeetyaari. 47 Ikanta ikemake irirori, iriitake Jesús poñaachari Nazaret, ikaimakotavakeri, ikantziri: "Jesús, icharinentari David-ni, pineshinonkataina!" 48 Ikisathaveetanakari irimairerantyaari, eekero ikaimanakitzi shiitsiini: "Icharinentari David-ni, pineshinonkataina!" 49 Katziyapaaka Jesús, ikantzi: "Pinkaimenari." Ari ikaimaitakeri ikantaitziri: "Pinkatziye, ikaimatziimi, thaamenta pinkantanakya." 50 Jookanakero iveviryaakoro, katziyanaka, ishiyashitapaakari Jesús. 51 Josampitavakeri, ikantziri: "¿Opaitama pikovakotanari? ¿Tsika nonkantaaimika?" Jakanake irirori, ikantzi: "Iyotaantanerí, nokovi namenavaítai kameetha." 52 Ikantanake Jesús: "Kantatsi piyaatai, ovashinchagaimi pavantaanara." Apathakero jamenanai kameetha, joyaatanakeri Jesús.

11

Areetaa Jesús Jerusalén-ki

(Mt. 21.1-11; Lc. 19.28-40; Jn. 12.12-19)

1 Irootzimatake irareetya Jesús Jerusalén, joveraaka osaiki nampitsi Betfagé ipoña Betania, omontenampitakaro otzishi Olivos. Ari jotyaantakeri apite iriyotaane, 2 ikantakeri: "Piyaate nampitsiki amontetakari. Arira piñaapaake aparoni evonkiri burro inthatakoty, tekera ikyaakoitari-ita. Pintharyaakoteri, pamakenari. 3 Aririka ikantaitavakemi: '¿Pinkanterika pithataryaakotantariri burro?' Pinkantanakeri eeroka: 'Ikovatziiri Pinkathari. Ari iroi piyeemiri eejatzi.'" 4 Jataiyakeni, iñaapaakeri ithatakotaka evonkiri burro pankotsinampiki. Ithataryaakotapaakeri. 5 Tzimatsiya atziri ñaavakeriri, ikaimakotakeri: "¿Pinkanterika pithataryaakotantariri

* **10:38** Iro ikantakotzi Jesús jaka: "¿Arima pimatakeru eeroka pirero kepishaari onkarate nireri naaka? ¿Arima pinkempitakyaana iroviinkaaitena naaka?" † **10:39** Iro ikantakotzi Jesús: "Omapero, aritake pimatakeru pirero nireri naaka, aritake pinkempitakyaana iroviinkaaitena naaka."

burro?” ⁶ Ikantanakeri irirori okaratzi ikantavakeriri Jesús. Ishineetakeneri iraanakeri burro. ⁷ Jamaitakeneri Jesús. Jovaitakeneri manthakintsi imitzikaraki burro, ikyaaokotanakeri Jesús. ⁸ Tzimatsi omaronkashitakeriri manthakintsi, pashine chekanaintsi inchashi iromaronkero eejatzi onkantya ovaneenkantantyaari tsika ikenanakera. ⁹ Atziripayeeni eevataintsiri, ikaratzi oyaatakeriri itaapiiki eejatzi, ikaimaiyini, ikantaiyini: ¡Kaakitataike añaaipinkatharevé!

Tasonkaventaari inatzi, tema Pinkathari apaitziri otyaantakeriri.

¹⁰ Aakameethatairi impoyaatyaarine acharine David-ni.

¡Kaakitataike Avinkathariteperotyaari!

¹¹ Areetapaaka Jesús Jerusalén-ki, kyaapaake tasorentsipankoki, jame-nayetapaakero maaroni. Tema aritakera sheetyaanake, piyanaka Betania-ki itsipatanaari 12 iriyotaane.

Jiyakatziro Jesús pankirentsi kaari kithotatsi

(Mt. 21.18-19)

¹² Okanta okitaitamanai, piyaa Jesús ipoñagaaro Betania, itashaapaake niyanki avotsi. ¹³ Jamenake jantó iñaake okatziya pankirentsi, ovaneenka okanta oshi. Jiyaatashitanakero, iramene tzimatsirika okitho. Tekatsimaita, iyoshiita oshi, tema tekera onkithopaitetai.* ¹⁴ Jiyakatanakero pankirentsi, ikantzi: “Ari pashi povaatyeero eero pikithotai.” Ikemaiyakerini maaroni iriyotaane.

Jomishitoviri Jesús pimantayetatsiri tasorentsipankoki

(Mt. 21.12-17; Lc. 19.45-48; Jn. 2.13-22)

¹⁵ Ikanta jareetaiyapaani Jerusalén-ki. Kyaapaake Jesús osaikira tasorentsipanko, jomishitovapaakeri pimantayetatsiri eejatzi ikaratzi amanantayetatsiri. Jotatsinkayetapaakero jovayeeztziri kireeki, ari ikempitaakero eejatzi tsika jovayeeztziri shiro. ¹⁶ Tera ishinetanai aparoni iravisakayero irovaakero osaikira tasorentsipanko. ¹⁷ Ipoña jiyotaantanake, ikantzi: “Pairani josankinaitakero, kantatsiri: ‘Nopanko onatzi iroka, ari iramanapiintenari poñaayetachari maaroni nampitsi.’ Iro kantamaitacha eerokapayeeni pamatavitantapiintake janta pipimantayetzira, pikempitakaantakero koshintzipanko.” ¹⁸ Ikanta ikemaiyakeri iyotzinkariite, itsipatakeri ijevare omperatasorentsitaari, jamenaiyakeri tsika inkenakairo irovamaakaanteri. Iro kantamaitacha itharovakaayetakeri Jesús, tema osheki pampoyaaakeriri iñirira kameetha okanta jiyotaantayetziri. ¹⁹ Tema aritakera sheetyaake, piyanaa Jesús.

Sampishitanake pankirentsi jiyakatakeri

(Mt. 21.19-22)

²⁰ Ikanta ikenamanai osaiki pankirentsi, iñaatziro sampishitanake, kamanake maaroni oparitha. ²¹ Ikinkishiryaanairo Pedro jiyakatakero chapinki Jesús. Ikantziri: “Iyotaanari, pamenero pankirentsi piyakatanakeri, sampishitanake.” ²² Jakanake Jesús, ikantzi: “Pavantaiyaari eeroka Pava. ²³ Tema aririkami pinkovakoterimi Pava iroshirinkeromi otzishi irookero inkaareki, eerorika pikisoshiryaavaitanake, iri pavantaanaknya, aritake irimatakemiro. Omaperora. ²⁴ Iroora nokantantamirori iroka, tema aririka pamaneri Pava pinkampiteri tsika ompaitya, pavantaanakyaaririka, aritake irimatakemiro pikovakotziri. ²⁵ Aririka pamaneri Pava, pimpeyakotairo kaari onimotemine

* 11:13 Kantakotachari jaka “pankirentsi,” irojatzira ipaiyeetzitari “higuera.”

jantzimotaitzimiri eeroka, onantyaari Ashitairi inkitesatzi impeyakotaimi eeroka pikenakaashitakari. ²⁶ Eerorika pipeyakotairo jantzimotaitzimiri eeroka kaari onimotemine, arira inkempityaari eejatzi Ashitairi Inkitesatzi, eero ipeyakotzitaami eeroka pantakero kaariperori.”

Ishintsinka Jesús

(Mt. 21.23-27; Lc. 20.1-8)

²⁷ Ikanta jareetaiyapaani Jerusalén-ki, aniivaitapai Jesús tasorentsi-pankoki. Ipokashitapaakeri ijevare omperatasorentsitaari, itsipatakari iyotzinkariite, ipokake eejatzi antarikonaite. ²⁸ Josampitapaakeri, ikantziri: “¿Niinkama otyaantakemiri poñaakantero pishintsinka?” ²⁹ Ari jakanake Jesús, ikantanakeri: “Tzimatsi eejatzi naaka nosampitemiri, aririka pakakana ari nonkamantakemiro niinka otyaantakenari. ³⁰ Tema joviinkaataantake Juan-ni, ¿Niinkama otyaantakeriri? ¿Pavama? ¿Atzirima?. Pakaiyenitya.” ³¹ Ipoña ikantavakaanaka: “Aririka ankantakeri Pava otyaantziri, ari inkantanakai: ‘¿Opaitakaya kaari pikempisantantari?’ ³² Aririka ankante: ‘atziri otyaantakeri,’ ari inkisanakai atziripayeeni. Tema ikantaiyini atzirite, omaperora kamantantaneri inatzi Juan-ni.” ³³ Ari jakaiyanakeni, ikantaiyini: “Te niyotero.” Ikantzitanaka eejatzi Jesús: “Ari nokempita naaka, eero nokantzimiro niinka otyaantakenari.”

12

Kaariperoshireri antavarentzi

(Mt. 21.33-46; Lc. 20.9-19)

¹ Ari jetanaaro Jesús joshiyakaaventziro okaratzi jiyotaantayetziri, ikantzi: “Ipankitake aponi shirampari chochokimashi, jotantakotakero, jovetsikanontakero iroveronta apaata ovaaki, jovetsikake pankoshetantsi inkene iramenakoitero pankirentsimashi. Ipoña jamenake amenerone ivankiremashi, jatake irirori intaina. ² Okanta irakapaitetake ivankire, jotyaantavetaa iromperatane iragaatemi okithoki. ³ Ikanta iñaavakeri antavarentzi, jaavakeri ipasavaitavakeri, joipiyeeri tekatsi iraanai. ⁴ Jotyaantzitaveta eejatzi pashine iromperatane. Itsitokainavaitakeri, ikaviyavaitakeri, joipiakeri. ⁵ Jotyaantake eejatzi pashine, jovaitakeri. Osheki ikaratzi jotyaantavetaka, tzimayetatsi ipasavaitakeri, jovaitakeri pashinepayeeni. ⁶ Aparoni ikantapaaka itomi irirori, jetakokiperotari, jotyaantakeri, ikantashiretzi: ‘Irikarika notomi naaka ari iñaapinkathaitakeri.’ ⁷ Iro kantamaitacha irikapayeeni amenirori pankirentsimashi, ikantavakaa: ‘Jirikataa ashitaiyaarone apaata pankirentsimashi. Thame ovamayeri, ayeroota aaka.’ ⁸ Jaavakeri, jovakeri. Jookakeri othapikitapaaka pankirentsimashi. ⁹ ¿Ipaitema iranteri ashitarori pankirentsimashi? ¿Tema ari impokanake irirori, irovakeri aamaventavetarori ivankiremashi, iramenanai pashine? ¹⁰ ¿Tema piñaanatero osankinarentsi? Kantatsiri: Imanintavetakaro mapi ovetsikirori pankotsi. Iro kantamaitacha jovatziyeetairo mapi pankotsinampiki, ikempitaka-gaitaaro iroorikami tzinkamintsi.

¹¹ Iriitakera Avinkatharite Pava ovairori onampinaki.

Irootakera apampoyaaaminthatantakariri.”

¹² Iro ikovavetaiyananani irakaantanakerimi Jesus, jiyotavakero iriitake iñaaventakotziri. Te onkante, tema itharovakaaayetatyaaari atziri piyotzimentakariri. Jovashaantanakeri, jiyapithatairi.

Kameethama impinayeeteri pinkathari

(Mt. 22.15-22; Lc. 20.20-26)

¹³ Ipoña jotyaaantaitake Fariseo itsipatakari ikaratzi aapatziyayariri Herodes, ikovaiyaveta inkompitakaiyaarimi Jesús. ¹⁴ Ikanta jareetaiyakani, ikantapaakeri: “Iyotaanteneri, okaratzi piñaanetari eeroka iroopero onatzi, kaariri inintakaantashitari atziri. Piyotaantziro eeroka kyaaryooperoini inintakaantziri Pava. ¿Okameethatzima amperi kireeki ikovakotakaantane Pinkathari César?” ¹⁵ Jiyotakotakeri Jesús, ikovatzi iramataviterimi ikaratzi osampitakeri, ikantanakeri: “¿Ipaitema piñaantantanari? Pamakenari kireeki, namenavakeriita.” ¹⁶ Jamaitapaakeneri. Ikantzi Jesús: “¿Ipaitema ashitarori iroshiyakaaro jaka? ¿Ipaitema ashitarori ivairo?” Ikantaiyini irirori: “Irashi César.” ¹⁷ Ikantanake Jesús: “Tema iri César ashitari, pantantyaaniri okaratzi ikovakayimiri pimpinateri. Irooma maaroni okaratzi jashitari Pava, pantantyaaniri ikovakaayetzimiri irirori.” Iyokitzi ikan-taiyanakani ipampoyaanakeri Jesús.

Josampitakoventaitziro aririka irañagai kamayetaintsiri

(Mt. 22.23-33; Lc. 20.27-40)

¹⁸ Ipoña ipokaiyakeni Saduceo iriñeeri Jesús. Iriitake Saduceo kantayetatsiri eero jañagai kamayetaintsiri. Josampitapaakeri: ¹⁹ “Iyotaanteneri, josankinatake pairani Moisés-ni, kantatsiri:

Aririka inkame aaroni shirampari, irookaventanairo iina. Eerorika jovaiyantakairo, okameethatzi inantaiyaaro irirentzi. Aririka ovaiyantai tsinane, kempivaitanaa iriirikami ashityaarine oime kamaintsiri.

²⁰ Thame ankantavake: Tzimatsi 7 shirampari, irirentzi jinaiyatziini. Etarori itzimi jaavetaka iina, tekera osamanite, kamake, te irovaiyantakaanakero iina. ²¹ Ipoña jaavetaaro pashine irirentzi apitetatsiri itzimi. Ari ikempitakari irirori, kamake, te irovaiyantakairo. Ipoñaavetapaaka mavatatsiri itzimi, eejatzi ikempitakari irirori. ²² Ari ikantakari maaroni ikarataiyinira 7 irirentzi. Tekatsi aaroni ovaiyantakairone. Okanta osamanitake kamai eejatzi iroori tsinane. ²³ Aririkami irañaaayetaimi apaata ikamayevetakara, ¿itzimikama oimentaperotari tsinaneka? Tema maaroni ikaratzira 7 jinantavetakaro.”

²⁴ Jakanakeri Jesús, ikantziri: “¿Opaitama kaari pikemathatantaro osankinarentsi? ¿Opaitama kaari piyotakotantaaro ishintsinka Pava?

²⁵ Tema aririka irañaaayetai apaata kamayetaintsiri, eero itzimapai aavakaayetachaneri. Inkempitapaiyaari maninkariite saikayetatsiri inkiteki. ²⁶ Irooma okantakota irañaaayetai kamayetaintsiri, ¿tema piñaanatero irosankinare Moisés-ni tsika ikanta Pava iñaanantakariri otaara kitocheemaishi? Ikantakeri:

Moisés, Naaka Pava, iñaapinkathatziri Abraham, Isaac, eejatzi Jacob.

²⁷ Ari ayotziri, añaayetatsi irirori, tema te imatziro kaminkari iriñaapinkathateri Pava, intaani añaayetatsiri. ¿Ñakero? Pikenakaashitakaro eeroka.”

Iñaaventakoitziro ikovakaaperotairi Pava

(Mt. 22.34-40)

²⁸ Ari ipokapaake aaroni iyotzinkari, ikemapaakeri iñaanatavakaa. Iyotapaake kameetha Jesús jiyotaakeri Saduceo, josampitapaakeri irirori: “¿Otzimikama etarori okovaperota Ikantakaanaitane?” ²⁹ Jakanake Jesús, ikantzi: “Jiroka kovaperotachari, okantzi:

Pinkeme Israel-mirinkaite, irika Avinkatharite Pava, Pinkathari apaniro ikanta irirori.

³⁰ Petakoperotaiyaari, petakoshiretaiyaari, petakoshintsitaiyaari, pampithashire povairi eejatzi.

Iroora kovaperotachari Ikantakaantaitane. ³¹ Ari okempitaro apite-tanaintsiri, okantzi:

Petakotaiyaari pisheninka, pinkempitakaantairi pikaminthairo pivatha eeroka.

Tekatsira pashine Ikantakaantaitane anayirori irokapyeeni.”

³² Ikantanake iyotzinkariite: “Kameethatake, Iyotaantaneri, omaperotatyá pikantakeri: Aparoni inatzi Pava tekatsi pashine. ³³ Osheki okameethatake etakoperotaiyaari, etakoshiretaiyaari, etakoshintsitaiyaari, pampithashire ovanairi. Eejatzi ankempitavakaanaiya aaka, etakotavakagaiya.

Iroora ikovakaaperotairi Pava, anayiro ipometayeetziniri, maaroni jashitakaayeetariri Pava.” ³⁴ Ikanta Jesús, iñaakeri kameetha okaratzi ikantakeri, ikantanakeri: “Irootaintsimi piñeero piñaapinkathatairi Pava, onantyaari impinkathariventaimi irirori.” Tekatsira kovanaatsine irosampitanairi Jesús.

¿Ipaita charinentariri Cristo?

(Mt. 22.41-46; Lc. 20.41-44)

³⁵ Ipoña jiyotaantake Jesús tasorentsipankoki, ikantzi: “¿Opaitama pikinkishiretari eeroka, aririka pinkemeri iyotzinkariite, ikantzi irirori: ‘Trika Cristo-tatsine icharinera irinatye David-ni?’ ³⁶ Tema Tasorentsinkantsi ñaavaitakaakeri pairani David-ni, ikantake:

Iñaavaitake Pinkathari, ikantavairi novinkatharite:

Pisaikapai nakojanoriki, ampinkathariventante,

Irojatzí apaata novasankitaantaiyaariri kisaneentayetakemiri, ari pimakoryaakiitantaiyaariri.

³⁷ Aña ikantzitaita David-ni irirori: ‘Novinkatharite inatzi Cristo.’ ¿Tsikama inkene incharinentyaari?” Ikanta maaroni atziri piyotainchari, onimoyetakeri ikemiri ikantayetziri Jesús.

Iñaaventakoitziri iyotzinkariite

(Mt. 23.1-36; Lc. 11.37-54; 20.45-47)

³⁸ Ipoña ikantake eejatzi Jesús: “Paamaiyaari iyotzinkariite. Osheki in-evetaro irovaneenkatziiya, ishаметakaayero iithaarethanthanaa. Ikovi ñaapinkatha irovethatapiintaiyaari iriñeeteririka. ³⁹ Aririka iriyaate pankot-siki japatotapiintaita, ikovapiintzi irosatekaya niyankineki. Ari ikempitari aririka irovaiyaani isheninka, ikovapiintzi irosatekya. ⁴⁰ Jampoyetaro eejatzi kamaimetzinkaro jashiyetaro opanko. Iro josamaninkayetantaroni jamanayetapiintzi eero jiyotantaitari. Iro kantamaitacha antarora irovasankitaayeetairi.”

Ashinonkainkaro tsinane

(Lc. 21.1-4)

⁴¹ Ikanta Jesús isaikimotapaakero jovayeetapiintziri kireeki, jamenaminthatziri oteyetziriri iireekite. Ipokaiyakeni ashaarantzinkari iroteperoyete irirori iireekite. ⁴² Ipoña opokapaake tsinane kamaimetzinkaro, ashinonkainkaro onatzi, otetapaake iroori apimentyakiteeni kireeki, tekatsi antetachane iramanantaitantyaari. ⁴³ Ikantanakeri Jesús iriyotaane: “Anaantake iroka tsinane, anaakeri ikaratzi oteyevetainchari. Omaperora. ⁴⁴ Tema ikaratzi oteyevetainchari osheki, jotetashitakari

tzimakaantatsiri iireekite. Irooma iroka ashinonkainkaro, apintziryaakeri otetakeri oireekite amanantantyaarimi okovayetziri.”

13

Iñaaventakotziro Jesús omporoke tasorentsipanko
(Mt. 24.1-2; Lc. 21.5-6)

¹ Ikanta ishitovanai Jesús tasorentsipankoki, ikantzi aparoni iriyotaane: “Iyotaanari, pameneroty mapi jovetsikantayeetarori, antaro onayetzi, ova-neenkavaitaka pankotsi.” ² Ikantzi Jesús: “Maaroni pankotsi okaratz piñiirika, irootaintsira imporokaitero, eero iñagaitairo peviryaaayetachari mapi.”

Iriñeeteri aririka onthonkimataiya
(Mt. 24.3-28; Lc. 21.7-24; 17.22-24)

³ Ipoña itonkaanake otzishiki Olivos, jimontetapaakaro tasorentsipanko. Ari isaikapaake Jesús. Ikanta Pedro, Juan, Jacobo ipoña Andrés, josampitakeri jantyaatziini, ikantziri: ⁴ “Pinkamantena: ¿Tskapaitema omaty pikantakeri? Aririka omonkaratzimatasya, ¿tsika onkantyaaka niyotantyaari?” ⁵ Ari jakanake Jesús ikantzi: “Paamaventya jamataviitzimikari. ⁶ Tema osheki kovatsine iramatavitemi apaata, impairyapaakena, inkante: ‘Cristo nonatzi naaka.’ ⁷ Ari pinkemakotakero ovayiritaantsi, paamaiya omintharovashiretzimikari, tema ontzimaty omonkaretya irokapayeeni, tekera omonkaretyaata onthonkantaiyaari maaroni. ⁸ Irantaminthavakaayetya maaroni nampitsiki inkarate iromityaantayeteri pinkathariyetatsiri. Iriñeetero osheki onikayetya, iriñeetero eejatzi osheki intashaaneentayeete. Irootakera etanakyaarone inkemaantsiyeetyaaro irokapayeeni.

⁹ Ontzimatyeeera paamaayetya. Tema irakaantaitatyeeemi jevaripayeeniki impasanavaititemi pankotsiki papatotapiinta. Impoña iraaeyeetanakemi isaikayetzira pinkatharijanorentsi okantakaantzirora pavantaana, ari piñaaventayetainari janta. ¹⁰ Iro kovaperotacha iretyaaro atziripayeeni inkemakotairo Kameethari Ñaantsi maaroni nampitsiki. ¹¹ Aririka iraaeyeetanakemi, eero pikantashiretzi: ‘¿Opaitama nonkanteriri?’ Tema Tasorentsinkantsi iyotakaimirone opaita pinkanteri, tera eroka ñaavaitashitachane. ¹² Ari iriñeetake akaanterine irirentzi irovamaakaanteri. Piñe akaanterine itomi. Piñe ovamaakaanterine ashitariri ikisaneentanakeri. ¹³ Oshekira piñeero inkisaneentaitemi okantakaantziro pipairyana pikempisantaanara naaka, iro kantamaitacha aririka pinkantaitanakyeeero paventaiyaana, aritake novavisaakotaimi.

¹⁴ Aririka piñaakeri ipaitayetziri ‘Pinkaari Aperotantani’ isaikapaake tsika te inintakaitziri, inkarate nampitaiyaarone apaata jaka Judea-ki, ontzimatyeeera ishiyayetai tonkaari otzishiki. Tema iro iñaaventakeri pairani kamantaneri Daniel-ni.” (Maaroni ñaanayetairone iroka, okovaperota inkemathatairo.) ¹⁵ “Pisaikirika jakakiroki pipanko, ari pimpoña pishiyanaake, eerora pikyaapanaatzi paapanaate tsika ompaitya. ¹⁶ Povanekirika pisaake, eero paapanaatziro piithaare. ¹⁷ ¡Inkantamacheetero apaata onkarate thomonteyetatsine, eejatzi onkarate tzi mayetatsine eentsite eeniro ithotzi! ¹⁸ Pamaneri Pava, onkantya aririka pishiyayetake, eero omonhaantami kyaarontsi. ¹⁹ Tema antaro iriñeetero irashinonkaiya apaata. Pairani ovakera jovetsikayeetakero kipatsi, irojatzi iroñaaka, tera iriñeetero kempityaarone iroka ashinonkaantsi. Eero apiita iriñeetairo eejatzi kempityaarone. ²⁰ Eeromi ishintsitake Avinkatharite

joimarentziro ashinonkaantsi, tekatsi avisakotaatsinemi. Ikamintha intzimayetai jiyoshiiyetairi irirori, aventaayetaiyaarine, irootakera joimarentantakarori ashinonkaantsi. ²¹ Aririka pinkeme inkantaitemi: ‘Jirika Cristo.’ Pashine kantemine: ‘Jirinta Cristo,’ eerora pikempisantziri. ²² Tema impokayetapaake kempitakotyaarine Cristo, kempitakotyaarine kamantantaneri. Ari intasonkaventantashiyetapaakya, inkovavetya iramatavitemi ikaratzi jiyoshiitairi Pava. ²³ Paamaventayetyaara eeroka, aritakera nokamantzitayetakamiro.”

Impiyantaiyaari Itomi Atziri

(Mt. 24.29-35, 42-44; Lc. 21.25-36)

²⁴ “Apaata, aririka onkaratapaake jashinonkaita antaro, ari intsivakake ooryaa, eero joorentaa kashiri, ²⁵ inthopiryaayete impokiro inkiteki, maaroni oorentayetchari inkiteki imporokayete eejatzi. ²⁶ Aripaitera impokai Itomi Atziri inkenantapaiyaaro menkori, iriñeetavairo ishintsinka eejatzi irovaneenkaro. ²⁷ Nopña irotyaantakeri maninkariite, irapatotairi ikaratzi jiyoshiitakeri nampiyetarori maaroni tsikarika jaka kipatsiki, irojatzi tsika ochentetapaa.

²⁸ Arira okempitaro piñaapiintziro eereshiyetai pankirentsi, piyotzi osarentsipaitetzimatai.* ²⁹ Iroora piyoteri eerokapayeeni, aririka piñaayetakeri nokamantayetakemiri, okarikitzimataana. ³⁰ Eerora ikamayetzita irika asheninkapayeeni, irojatzi iriñaantayeetakyarori nokamantayetakemiri. Omapero. ³¹ Eerora okantaitaayaaani piñeero inkite eejatzi kipatsi, irooma noñaaneyetakari omaperoitaayeeroni iroori.

³² Tema apaniro ikantakaaro Ashitairi jiyotziro tsikapaito omonkarayetya. Tera jiyotziro Itomi, iri ovatsipero maninkariite saikatsiri inkiteki. ³³ Paamaiya, aamaventa pinkantya, pamane. Tera piyote tsikapaito omonkaratantyaari. ³⁴ Okempitayaaaro aririka iriyaate shirampari intaina. Irookanekero ipanko, inkantayetanakeri maaroni iromperatane paitarika iranteneriri. Eejatzi inkempitaakeri kempoyaaventarori pankotsi, inkantanakeri: ‘Paamaventaiaana.’ ³⁵ Paamaiya eeroka, tema te piyote tsikapaito impiye ashitarori ipanko, tsireniiteeni, niyankiitepaite, iriñaapaitetakerika tyoopi, onkitaitamanairika, ³⁶ onkantyaama aririka iromapokairo impiye, eero iñaapaimi pimaye. ³⁷ Okaratzi nokantayetzimiri eeroka, irootakera nokantayetzitariri eejatzi maaroni: Paamaiya.”

14

Ikamantavakaita irakaanteri Jesús

(Mt. 26.1-5; Lc. 22.1-2; Jn. 11.45-53)

¹ Ari kapatapaaka apite kitaite joimoshirenkapiintaitziro Anankoyaaansi, jovantapiintaitarori eejatzi tantaponka. Ari ikamantavakaari ijevare omperatasorentsitaari itsipatakari iyotzinkariite, ikantavakaiyani: “Thame amataviteri Jesús ayeri, ovakaanteri. ² Iro kantacha eerora amaimanetziri kitaite joimoshirenkaita, ikisakovenarikari atzirite.”

Isaitantairi Jesús kasankaari

(Mt. 26.6-13; Jn. 12.1-8)

³ Ikanta ikenanai Jesús Betania-ki, ipankoki Simón pathaavaivetachari. Ari isaikake jovayani. Areetapaaka tsinane amakotake kasankaari. Iyoshiita ovaa inchateya paitachari “nardo,” osheki ovinaro, kameetha

* **13:28** Kantakotachari jaka “pankirentsi,” irojatziro ikantayetziri “higuera,” iro shookatsiri pashineki nampitsi.

okantaka onaki jovetsikaitziro mapi opaita “alabastro.” Osataakotakero opatziki, osaitantakari ipatziitoki Jesús. ⁴ Kisanaka ikaratzi ñaakerori, ikan-tavakaanaka: “¿Opaitama aparatantarori kasankaari?” ⁵ Aririkami ompimantya, iragaitemi osheki kireeki inkaratemi 300 denario ampashityaaririmi ashinonkainkari.” Ikisanakero tsinaneka. ⁶ Ari ikantzi Jesús: “Piñaashityaaro, ¿Opaitama pikisantarori? Kameetha okanta noñaakero naaka antakeri. ⁷ Ari inkantaitatyeeni ashinonkainkari piñeeri pintsipatyaaari, pinkoverika petakotyaaari, ari pimpashitakyaari. Irooma naaka, eerora okantaitatyaani piñeena pintsipatyaana. ⁸ Iroka tsinane antatzi-iro aavyiiri iroori, eevatake osaitantanaro kasankaari omotaitatyaaro aririka inkaitakena. ⁹ Aririka inkamantantayeetairo Kameethari Ñaantsi, inkinkithatakoitairo tsinaneka, ari onkantya iroshiretantaityaarori antakeri iroori. Omaperora.”

Ikinkishirya Judas irakaanteri Jesús
(Mt. 26.14-16; Lc. 22.3-6)

¹⁰ Ikanta Judas Iscariote, jiyaatashitakeri ijevare omperatasorentsitaari impimanteri Jesús. Iriivetaka karavetariri 12 iriyotaane. ¹¹ Antarora ikimoshiretaiyanakeni jevari, ishinetaakeri imperi kireeki. Jamemantanakero Judas tsikapaite irakaanteri Jesús.

Overaantarori jovakaanaari iriyotaane
(Mt. 26.17-29; Lc. 22.7-23; Jn. 13.21-30; 1 Co. 11.23-26)

¹² Areetapaaka etarori kitaite jovantapiintaitarori tantaponka, jova-maapiintaitzi eejatzi jovaitari kitaiteriki Anankoryaantsi. Josampitakeri iriyotaane Jesús, ikantziri: “Iyotaanari, ¿Tsikama onkotsitakaanteka aaka?” ¹³ Ari ikantanakeri apite iriyotaane: “Piyaaate nampitsiki. Ari pomonthaiyaari shirampari jaakotziro ijiñaate kovityaaniki. Poyaatzishitanakeri, ¹⁴ tsikarika inkyaapai, pinkanteri ashitarori ipanko: ‘Ikovi iriyote iyotaanari tsika janta irovakaiyaari iriyotaane.’ ¹⁵ Ari iroñaakanakemiro jenoki ipanko, antaro okantaka jovetsikaitakero maaroni inkene irovaitya. Ari ponkot-sitakaanteri oyaari.” ¹⁶ Jatake iriyotaane areetaka nampitsiki. Jiñaakero okaratzi ikantakeriri, ari jonkotsitakaantakeri iroyaari.

¹⁷ Okanta osheetyaanake areetapaaka Jesús, itsipatapaakari eejatzi 12 iriyotaane. ¹⁸ Ikanta jovaiyanira, ikantzi Jesús: “Pikaratakera payootana, tzimatsira aparoni pithokashityaanane. Omaperora.” ¹⁹ Ovashire ikantaiyanakani. Josampitayetanakeri, ikantziri: “¿Naakama pithokashityaamine?” Pashine osampitziri: “¿Naakama?” ²⁰ Ikantzi Jesús: “Iriitake aparoni pikaratakera payootakena. ²¹ Kyaaryoora impeyakotya Itomi Atziri, tema irootake josankinatakoyeetakeriri pairani. Ikantaitake: ‘jikantamacheetziri aakaanterine! Eero itzimaajaitzimi irirori.’”

²² Eenirora jovaiyani, jaakero Jesús tanta. Ipaasoonkeventakero, ipetoryaakero, ipayetakeri iriyotaane, ikantziri: “Poyaaro, novatha onatzi.” ²³ Ipoña jaakotakero imiretairi, ipaasoonkeventakero, ipakotakeri iriyotaane, jirayetake maaroni. ²⁴ Ikantziri: “Niraanera onatzi, iro shitovatsine iravisakoshiretantaiyaari osheki. Irootake oñaakantaperoterone antzimoto-vakaiyaari. ²⁵ Eerora niritaaro, irojatzii apaata tsika impinkathariventantai Pava, ari napiitairori. Omaperora.”

Iñaaventziro Jesús irookaventante Pedro
(Mt. 26.30-35; Lc. 22.31-34; Jn. 13.36-38)

²⁶ Ikanta jamampaakotanakari Pava, jataiyanaini tonkaariki otzishi Olivos. ²⁷ Ikantzi Jesús: “Irootaintsira pookaventaiyenane tsireni. Tema josankinaitake pairani kantatsiri:

Noveri aamaakoventariri oisha, ari inthonkya iroivaraayetanakya ipira.

²⁸ Iro kantacha, aririka nañagai, Galilea-kira noyaapaimi.” ²⁹ Ipoña ikantzi Pedro: “Aritaima irookaventakemi pashinepayeeni, eero nomatziro naaka.”

³⁰ Ikantzi Jesús: “Iroñaaka tsirenika, tekeraata irapiitero iriñe tyoopi, mavasatzi pinkantake: ‘Te noñiiri Jesús.’ Omaperora.” ³¹ Eekero ishintsitatzi Pedro, ikantzi: “Eero nookaventzimiitsi, kempitaka ari ankarate ankame.” Ari ikantaiyakeni eejatzi maaroni.

Jamani Jesús Getsemaní-ki
(Mt. 26.36-46; Lc. 22.39-46)

³² Ikanta jareetaiyakeni Getsemaní-ki, ikantapaakeri iriyotaane: “Ari pisaikavake jaka, noñañaatavake.” ³³ Iri itsipatanaka Pedro, Jacobo ipoña Juan. Antaro jiraashiretakotapaaka. ³⁴ Ikantziri: “Ovamaimatyaanara novashirenka. Ari pisaikaiyavakeni eeroka, pinkayempite.”

³⁵ Jovaaneentanaka kapicheeni irirori. Otyeerovapaaka kipatsiki, jamanapaake, onkantya eero ikemaantsitantaromi avishimoterine.

³⁶ Ikantziri: “Ashitanari, tekatsi pomerentsitzimotemine eeroka. Nokovaveta pintsiparyaakovenami onkarate nonkemaantsityaari. Iro kantacha eero pimatanaro okaratzi nokovavetakari naaka, iro pimate opaita pikovakaakenari eeroka.” ³⁷ Ipoña ipiyapaaka, iñaapaatziiri imagaiyini. Ikantapaakeri Pedro: “Simón, ¿Opaita pimaantari?

¿Tema pinkisashityaaro pivochoki?.” ³⁸ Pinkayempite, pamane, otzimikari pikenakaashitane. Tema te pinkisashivainetya, osheki inaveta kameethatatsiri pikovavetari panterimi.” ³⁹ Eejatzi ipiyanaa, amanapai. Irojatzzi japiitapai ikantayetakeri inkaaranki. ⁴⁰ Ikanta ipiyapaa, eejatzi iñaapairi jimagaiyini, tema antaro okantaka ivochoki. Ikaanivaitzi iriyotaane, te iriyote tsika inkante. ⁴¹ Iro mavatanaintsiri ipiyapaaka, ikantapaakeri: “¿Irojatzzima pimagaiyini? Monkaratapaakara irakaantaitanyaari Itomi Atziri, iragaiteri janta kaariperoshireki atziri.

⁴² Pintzinaye, thame aatai. Okarikitzimatapaakera pithokashityaanane.”

Jagaitakeri Jesús
(Mt. 26.47-56; Lc. 22.47-53; Jn. 18.2-11)

⁴³ Iñaavaiminthaizti Jesús, areetapaaka Judas ikaravetapiintari. Osheki itsipatapaakari, jamayetake irovathaamento, ipasamento. Irotyaantane inatzi pinkathariite apatoventariri Jesús: Ijevare omperatasorentsitaari, iyotzinkariite, ipoña antarikonaite. ⁴⁴ Tema Judas, pithokashitanta-chari, ikantzitakari inkaaranki iramanevo: “Tsika intzime nonintaaporo-tapaake, iriitake, poosoteri, paanakeri.”

⁴⁵ Ikanta jareetapaaka, jontsitokapaakari okarikiini Jesús, ikantapaakeri: “Iyotaanari.” Inintaaporo-tapaakeri jovethatapaakari. ⁴⁶ Joirikaitapaakeri Jesús, joositapaakeri.

⁴⁷ Ikanta aparoni tsipatakariri okarikiini Jesús, inoshikanakero iyotsirote, itotzitakeri iyempita irotzikatane ijevare omperatasorentsitaari. ⁴⁸ Ipoña ikantzi Jesús: “¿Naakama koshintzi, pamashitantanari povathaamento, pipasamento? ⁴⁹ Tema nokantaitatya piñaapiintana niyotaantzi tasorentsipankoki ¿Kaarima paantana janta? Ari onkantya, iro omonkaratantyaari josankinatakoitakenari pairani.” ⁵⁰ Shiyeyanakani iriyotaane, jookaventaitanakeri apañiro.

Evankari shiyainchari

⁵¹ Tzimatsiya evankari oyaatakoventanakeriri Jesús. Ikithaavetaka. Iro kantamaitacha joirikaveetakarira irirori, ⁵² jookanakero iithaare ithaanaakara, ishiyamerekitashitanaka.

Japatoventaitari Jesús

(Mt. 26.57-68; Lc. 22.54-55, 63-71; Jn. 18.12-14, 19-24)

⁵³ Ipoña jagaitanakeri Jesús ijevajanoreki omperatasorentsitaari. Ari japatotaiyakani maaroni ijevare omperatasorentsitaari, itsipatakari antarikonaite, ipoñaapaaka iyotzinkariite. ⁵⁴ Ikanta Pedro noshikaka irirori ipoki ineetsiini, joyaatakoventakeri Jesús, irojatzí jareetantapaaka osaikira ipanko ijevajanore omperatasorentsitaari. Ari ikatziyapaakari itsipataapaakari iromperatanepayeeni, jakitsitaiyani paampariki. ⁵⁵ Ikanta ijevarepayeeni omperatasorentsitaari itsipatakari ikaratzi apatotainchari, jamenavetaka impaitya thaiyakotyaaarini Jesús onantyaari irovakaanteri. ⁵⁶ Tzimavetaka osheki thaiyakovetapaakariri, te omonkaratavakaamaita okaratzi ikantayevetakeri pashinepayeeni. ⁵⁷ Opoña ikatziyanaka aparopayeeni, ithaiyakotanakeri Jesús, ikantzi: ⁵⁸ “Nokemiri naaka chapinki irika, ikantzi: ‘Ari nompokokakero tasorentsipanko, irovetsikane atziri, iro avisavetakya mava kitaite nonthonkya novetsikaineri naaka pashine, kaari ipomerentsita atziri irovetsikairo.’” ⁵⁹ Tera, onashiyetaka okaratzi ikantayetakeri pashine. ⁶⁰ Ipoña ikatziyanaka ijevajanorite omperatasorentsitaari, josampitanakeri Jesús, ikantzi: “¿Opaitama kaari pakanta? ¿Tema pinkeme okaratzi ikantakoitzimiri?” ⁶¹ Irojatzí jimaretake, te irake. Japiitziri josampitziri: “¿Eerokama Cristo, Itomi Tasorentsitakaaneri?” ⁶² Jakanake Jesús, ikantzi: “Naakatake. Irootaintsi piñeeri Itomi Atziri intsipataiyaari irakojanoriki Pava impinkatharite. Impoña piñeeri eejatzí impiye inkenapai menkoriki.” ⁶³ Ikanta ikemakera jevajanori, jaanakero iithaare isaperyaakero ikisanakara, ikantzi: “¿Tzimatsima pashine ankoveri inkamantakoiteri? ⁶⁴ Pikemaiyakeri maaroni ithainkakeri Pava. ¿Tzikama pikantaiyinika eeroka?” Ikantzi maaroni: “¡Tzimataike ikenakaashitane! ¡Ontzimatyé inkame!” ⁶⁵ Tzimatsi aparopayeeni choontavorotanakeriri. Tzimatsi pashine otzimikaporotakeriri, ipoña ikaposavaitziri, ikantzimaitari: “¿Intsityaa piyote kamantantaneri?” Imatzitakaro eejatzí iromperatane jevajanori, ipasavorovaitakeri.

Ikantzi Pedro: Te noñiiri naaka Jesús

(Mt. 26.69-75; Lc. 22.55-62; Jn. 18.15-18, 25-27)

⁶⁶ Isaikakera Pedro irirori jakakiroki, shitovapaake tsinane irotzikatane ijevajanore omperatasorentsitaari. ⁶⁷ Oñaapaakeri Pedro jakitsita paampariki, okantzi: “¿Tema eeroka itsipataranki Jesús irika Nazaret-satzi?” ⁶⁸ Jotekanakero Pedro, ikantanake: “Tetya, te niyote ipaita pikantanari.” Shitovanake kapicheeni. Irojatzí iñaantanakeri tyoopi. ⁶⁹ Okanta osamaniityaake, oñagairi eejatzí, okamantakeri ikaratzi akitsitachari, okantzi: “Irijatzíitara irika.” ⁷⁰ Japiitanakero Pedro jotekiro. Tekera osamante, japiitanakero ikaratzi saikaintsiri josampitziri, ikantzi: “Eerokatake itsipata Jesús, tema Galilea-satzi pinatzi, iriivaitake ikantziro iñaavaitzi.” ⁷¹ Ikantzi: “Te niyoteri pikantanari. Jiyotzi Pava omapero nokantzi, nothaiyarika, irovasankitainata.” ⁷² Ari japiitanakero iñaanake tyoopi, kantanaka apite japiitakero. Ikinkishiryaanakero Pedro ikantakeriri Jesús: “Tekera

apitetanake iriñe tyoopi, mavasatzi poteke, pinkante: “Te noñeeri Jesús.” Iraanaka ikinkishiryaaanakerora.

15

Jagaitanakeri Jesús Pilato-ki

(Mt. 27.1-2, 11-14; Lc. 23.1-5; Jn. 18.28-38)

¹ Okanta okitaimanai, japatotaiyamanaa maaroni ñaapinkatharensi: ijevere omperatasorensitaari itsipatakari antarikonaiite, ipoña iyotzinkariite, osheki iñaaventakeri Jesús. Ipoña joosoitanakeri, jagaitanakeri isaikira Pilato. ² Josampitavakeri Pilato, ikantziri: “¿Eeroka ivinkatharite judío-payeeni?” Jakanake Jesús, ikantzi: “Irootake pikantakeri.” ³ Ikanta ijevere omperatasorensitaari, ikisaneentanakeri, ithaiyakovaitanakeri. ⁴ Japiitanakeri Pilato josampitziri: “¿Tekatsima pinkanteri eeroka? ¿Tema pinkeme okarntzi ikantakoyeetzimiri?” ⁵ Te irake Jesús. Ipampoyaaminthatanakeri Pilato irika Jesús.

Jiyakoventaitziri Jesús

(Mt. 27.15-31; Lc. 23.13-25; Jn. 18.38-19.16)

⁶ Tzimatsi jantapiintziri Pilato: Maaroni osarensi aririka iromoshirenkaiyaani judío-payeeni, jomishitovakaantzi aparani isheninka jaakaantaitziri, tsikarika intzimerika inkovakeri. ⁷ Tzimatsi aparani paitachari Barrabás, itzimi jashitakoitziri itsipayetakari ikaraiyini jovantake, jovayiritari ivinkatharite. ⁸ Ikanta ipokaiyapaakeni atziri, ikovakotapaakeri Pilato irantero jametapiintari. ⁹ Jakanake Pilato, ikantzi: “¿Iriima pikovi nomishitovakaanteri ipaitaitziri ‘Ivinkatharite judío-payeeni?’” ¹⁰ Jiyotzi Pilato, ikisatya ijevere omperatasorensitaari jaakaantantakariri Jesús. ¹¹ Iro kantamaitacha ijeverera omperatasorensitaari, jotsimaakeri atziriite inkante: “Iro kameethatatsi iromishitovaiteri Barrabás.” ¹² Japiitanakeri Pilato josampitziri: “Irika ipaitaitziri ‘Ivinkatharite judío,’ ¿Tsikama nonkanterika?” ¹³ Ikantzi ikaimaiyini atziri: “¡Pimpaikakotakaanterive!” ¹⁴ Ikantzi Pilato: “¿Tzimatsima kaariperori jantakeri?” Eekero ishintsitatzi ikaimaiyini ikantzi: “¡Pimpaikakotakaanterive!” ¹⁵ Ikovanake Pilato iranteneri ikovakeri atziripayeeni, jomishitovakaantakeri Barrabás. Iri ipasatakaantanake Jesús, jagaitanakeri impaikakoiteri.

¹⁶ Ikanta ovayiriite ikyaakaanakeri Jesús ipankokira Pilato, ipaitaitziro “Pretorio.” Ari japatotakaantaitakeriri maaroni ovayiri. ¹⁷ Ikithaatapaakeri kithaarensi jonkeromaiperotatsiri kempitarori ikithaayetapiintari pinkathariyetatsiri. Ipoña jamathaitakaitakari kitocheetapo. ¹⁸ Iroora jantantarori iroka, tema ithainkimavaitatziiri. Ikaimakotzimaitari, ikantzi: “¡Jirikataa ivinkatharite judío-payeeni!” ¹⁹ Ipoña jomposainavaitantakariri savoro. Ichoontaporovaitakeri. Jotyeerovashitzimaitari iriñaapinkathaterimi ikantzi. ²⁰ Ari jeshitakero ishirontzimentavaitakari. Isapokaineri ikithaataakeriri inkaaranki, ikithaatairi iithaare. Jaanakeri impaikakoteri.

Ipaikakoitziri Cristo irojatziri ikamantakari

(Mt. 27.32-56; Lc. 23.26-49; Jn. 19.17-30)

²¹ Ikanta Simón, poñaachari Cirene, iriri Alejandro ipoña Rufo, jomonthaitakari jareeta irirori nampitsiki, ishintsiventaitakeri iranatanakero impaikakotantaityaariri Jesús. ²² Jagaitanakeri tonkaariki opaita “Gólgota” (akantziri aaka: “Atziriitoni.”) ²³ Ipaikoitapaakeri imire ikonovaitakero

kepishaari, te irirero.* ²⁴ Ipoña ipaikokotaitakeri. Ikanta ovayiriite it-siparyaavakaakaro ikithaayetari Jesús, ikempitakaantakero iñaaretaita iro iriyotantyaari intzime ayerone. ²⁵ Aritake jenokiityaapaake ooryaatsiri, ipaikakotaitakerira Jesús.† ²⁶ Josankinaitake kantakaantakerori ipaikakoi-tantakariri, okantzi: IVINKATHARITE JUDÍO-PAYEENI. ²⁷ Ari itsipataitakeri ipaikakoitziri apite koshintzi, ikatziyakotaka aparoni irakojanoriki, pashine irampateki. ²⁸ Ari omonkaratakari osankinatainchari pairani, okantzi: Itsipataitakeri kaariperoshiretatsiri.

²⁹ Ithainkimavaiyetakeri ikaratzi avisayetatsiri janta, jotekainata, ikantziri: “Aña eeroka porokirori tasorentsipanko, iro avisake mava kitaite povetsikairo eejatzi.‡ ³⁰ ¿Ipaitema kaari payiitanta ipaikakotaitakemi povavisaakotaiya?” ³¹ Irojatzii ikantakeri eejatzi ijevare omperatasorentsivitari itsipatakari iyoitinkariite, jovashiyaventari, ikantavakaiyani: “Jovavisaakotziri pashine, ¿Kaarima imatantaro irovavisaakotya irirori?. ³² ¡Intsiyaa irayiite Cristo-vetachari ipaitaitziri ‘Ivinkatharite Israel-mirinkaite,’ omatantyaari ankempisanteri!” Jimatzitakaro eejatzi itsipatakari ipaikakota, ithainkimavaitakeri.

³³ Ikanta itampatzikatapaake ooryaatsiri, omapokashitapaaka otsirenitanake, irojatzii sheeteeni ithaperotanakara ooryaa.§ ³⁴ Ari ikaimanake Jesús shintsiini, ikantanake: “¡Eloi! ¡Eloi! ¿Lama sabactani?” (Iro ikantaitziri añaaneki aaka: “Pava, Pava, ¿ipaitama pookaventantakanari?”)

³⁵ Ikanta irikapayeeni saikaventakeriri Jesús, ikemavetavakari ikaimanake. Ikantanake: “Pinkemeri, ikaimatziiri Elías.” ³⁶ Ishiyapainta aparoni, jomitsiyaatapaintzi manthakintsi kepishaariki, jankoviitakeneri savoropankéi, jovaankakotakeneri iratsimiyatero, ikantzi: “Añaavakeriita ari impokake Elías irovayiiitairi.” ³⁷ Ipoña japiitanakero ikaimanai shintsiini, tera iraneenkatanai. ³⁸ Okanta janta tasorentsipankoki, saperyaanake niyanki tontamaitatsiri ithatashiitziro, opoñaanaka jenoki irojatzii osaaviki, apikota okantanaka. ³⁹ Ikanta ijevare ovayiriite katziyaventakariri eejatzi Jesús, iñaakerira ikaimanake shintsiini ikamantanakeri, ikantanake irirori: “Omaperovetayama Itomintari Pava irika.”

⁴⁰ Tzimatsi eejatzi tsinane amenaiyeentsini jantyaatziini. Jiroka okaraiyini: María Magdalena, Salomé, María iriniro iyaapitsi Jacobo ipoña José. ⁴¹ Irokapayeeni tsinane irootake tsipatakari pairani Jesús Galilea-ki, osheki ampitakoyetakeriri. Otsipatakaro eejatzi pashine tsinanepayeeni oyaatapaakeriri Jesús ipokakera Jerusalén-ki.

Ikitaitakeri Jesús

(Mt. 27.57-61; Lc. 23.50-56; Jn. 19.38-42)

⁴² Aritake sheetyaanake. Irootake kitaite jamenarontapiintaita iroyaari osaitekira, kitaite imakoryaantaitari. ⁴³ Ikanta José poñaachari nampitsiki Arimatea, ikaratapiintziri japatota jevariite, irijatzii oyaaventariri Pava impinkathariventantai. Te intharove jiyaatashitanakeri Pilato, ikantapaakeri:

* **15:23** Iroka kepishaari opaita “mirra.” Iro joitaitziiriri atziri, ijempavathatantyaari, eero ike-maantsivaitanta aririka irovasankitagaiteri. † **15:25** Iro ikantayeetziri pairani: joveraaka ooryaa 3. ‡ **15:29** Iro jametairiyari judío-payeeni jotekainata, aririka ithainkashiryante. Iro kempitarori ametairiyari aakapayeeni, aririka ookote atziri anthainkashireteri, ankante: “¡Pifaakerol ¡Pikemakero!” § **15:33** Iro ikantayeetziri pairani: joveraanaka ooryaa 6, ari omapokapaakari otsirenitanake irojatzii joveraanaka ooryaa 9.

“Pishinetenari nonkitatairi Jesús.” ⁴⁴ Tema jomapokapaakeri Pilato, te iriyovetya kamakera Jesús. Ikaimakaantakeri ijevare ovayiriite, josampitakeri omaperorika ikamake Jesús. ⁴⁵ Ikamantaitakerira Pilato, ishinetaineri José iraanairi. ⁴⁶ Jamanantashitakeri kithaarentsi jentamaitatsiri. Ikentakoryaakotairi, japonatateri. Jovakotakeri jimorontashiitziri kaminkaripayeeni shirantaaki, joipinakaantake mapi, joshepitakotantakeri. ⁴⁷ Okanta María Magdalena otsipatakaro María irinirora José, amenaiyakeni iroori tsika jovaitakeri.

16

Jañaantaari Jesús

(Mt. 28.1-10; Lc. 24.1-12; Jn. 20.1-10)

¹ Avisanake kitaite jimakoryaantaitari. María Magdalena, otsipatakaro pashine María irinirora Jacobo, opoña Salomé, amanantaiyakeni kasankaari, iyaate otziritantaiyaarimi Jesús-ni. ² Okanta okitaitamanai domingo, ananenkamanaka iyaate omoroki jovaveetakarira Jesús. Aritake shitovimatapaake ooryaatsiri areetzimatapaakara janta. ³ Okantavakaiyani: “¿Impaityaaka otamikerone mapi jashitakotantaitakariri?” ⁴ Iro amenavetapaaka, oñaatzi otamikaka mapi, tema antaro mapi oni. ⁵ Kyaapaake omoroki jovaveetakarira. Oñaashitapaaka aparoni evankari isaikake akoganoriki, okitamaanikitake iithaare. Otharovaiyanakeni. ⁶ Ipoña ikantanakero irirori: “Eero pitharovi. Iriima pipokashiveta Jesús Nazaret-satzi, ipaikakotaitakeri chapinki. Añagaira, te isaike jaka. Pamenero jovaveetakeri. ⁷ Pimpiyanake, pinkamantayetairi iriyotaane, pinkantairi eejatzi Pedro arira iriyaatai Jesús Galilea-ki, ari piñaayetairiri. Aritake ikamantzitakami.” ⁸ Oshiyapithatanakaro omorona, ompevaitanaka. Tekatsi pashine atziri onkamantanake, tema otharovanakitzi.

Joñaakaaro María Magdalena

(Jn. 20.11-18)

⁹ Aritake añagai Jesús kapichekitaite domingo, iro jetanaa joñaakaaro María Magdalena jovashinchagairi pairani jaakavetaro karatatsiri 7 peyari. ¹⁰ Irojatzji iyaatashitantanakariri iroori ikaratzji itsipatakari pairani Jesús, oñaapaatzjiiri jiraavaitaiyani, okamantapaakeri oñagairi. ¹¹ Ikanta ikemaveitaiyavakaro oñagairi Jesús jañagai, te inkempisantaiyeroni.

Joñaakaari Jesús apite iriyotaane

(Lc. 24.13-35)

¹² Ikanta Jesús, joñaakaari apite iriyotaane jiyaataiyini avotsiki, ipashinevorotapai kapicheeni. ¹³ Ari ipiyeeyanakani irirori, ikamantavetapaakari ikarataiyini. Ari ikempitaitakeriri eejatzi, te inkempisantaiteri.

Jotyaantziri Jesús iriyotaane

(Mt. 28.16-20; Lc. 24.36-49; Jn. 20.19-23)

¹⁴ Ikanta jovavaiminthaitaiyani ¹¹ iriyotaane, ari joñaakakariri Jesús, ikaminaathatapaakeri, iñaakerira kisoshire ikantayetaka, te inkempisanteri ikaratzji ñaayetairiri jañagai. ¹⁵ Ikantapai: “Piyaate pothotyero maaroni kipatsi. Piñaaventaineri atziripayeeni Kameethari Ñaantsi. ¹⁶ Tsikarika intzime kempisantavakerone, oviinkaatanachane, iriitakera avisakoshiretaatsine. Iriima kaari

kempisantavakerone, irovasankitaitaateeri. ¹⁷ Jiroka inkantayetanakya inkarate kempisantanaatsine: irovashinchaayetairi jaakayetziri peyari impairyeeena naaka. Iriñaavaitayetairo kantashivaiyetachari ñaantsi. ¹⁸ Aririka iroirikavetyaari maranke, aririka iriravetyaaro piyantatsiri, tekatsi onkanteri, eero ikami. Ari onkantake irovashinchaayetairi mantsiyaripayeeni eejatzi.”

Jovajenokaa Jesús inkiteki
(Lc. 24.50-53)

¹⁹ Ithonkanakero Avinkatharite ikamantayetakeri, irojatzzi jovajenokantaari inkiteki, itsipatapaari Pava ipinkathariventantapai. Isaikimotapairi irakojanoriki. ²⁰ Ikanta jiyaataiyanakeni iriyotaane, ikamantantake maa-roni nampitsiiteki. Avinkatharite matakaayetakeriri, jantakaayetakeri kaari iñaapiintayeetzi, ari onkantya iriyotantaityaari omaperotatya ikamantantayeetzi. Ari onkantyaari.

Kameethari N̄aantsi Josankinatakeri Lucas

Jovethaitari Teófilo

¹ Osheki kovavetaincha irosankinateromi okaratzi avishimoyetakairi. ² Ikovaitake irothotyetero okaratzi jiyotaayetakairi n̄aayetajaantakerori ovakeraini tsika itzimi kamantakairori n̄aantsika. ³ Ari nokempitakari eejatzi naaka Teófilo. Tema namampaakaro ineetsiini tsika okanta opoñaanankari, irootake nosankinatantaamirori eeroka okaratzi avisayetaintsiri. ⁴ Ari onkanta piyotakotantyaarori kyaaryooperoini okaratzi jiyotaavetaitamiri.

Iñaaventaitziro itzimantakari Juan

⁵ Pairani, ipinkatharitari Herodes janta Judea-ki, ari isaikiri aparoni omperatasorentsitaari ipaita Zacarías, icharine Abías-ni jini. Irooma iina opaita Elisabet, irisaro Aarón-ni onatzi eejatzi iroori. ⁶ Kameethashire ikantaiyani apiteroite iñaapinkathatziri Pava. Jimonkarayiniri okaratzi ikovakairiri, tekatsi aparoni inkenakaashitapaintya. ⁷ Iro kantacha te intzime irovaiyane, tema maanirothaki onatzi Elisabet. Jantarikonatashitaiyakani. ⁸ Okanta aparoni kitaite, ari omonkarataa jantapiintantarori Zacarías jomperatasorentsitaaritari. ⁹ Tema iro jametaiyapiintari omperatasorentsitaari, ikempitakaantakero iñaaretaita, ari iñeetakero iri Zacarías kyaatsine tasorentsipankoki intayeneri Pava kasankainkari. ¹⁰ Piyotaiyachani atziri jakakiroki jamanaiyini, itagaitzirora kasankainkari. ¹¹ Arira joñaakakariri Zacarías imaninkarite Avinkatharite, ikatziyimotapaakari irakoperoriki itayirora kasankainkari. ¹² Iniroite itharovanake, osheki ipampoyaaminthatavakari iñaavakerira. ¹³ Ipoña iñaavaitanake maninkari, ikantzi: “Zacarías, eero pitharovi. Tema ikemaitakemiro pamanane. Ari piñaakero piina Elisabet, ovaiyante. Iri pimpaiteri Juan. ¹⁴ Aririka intzimakarika pitomi, osheki pinkimoshireventeri, ari inkempitakyaari eejatzi atziripayeeni. ¹⁵ Tema iriiperori inkantakaiyaari Pava. Eerora pimiretakaari kachoyetatsiri ishinkiitari. Tema inampitzi tantatyaari Tasorentsinkantsi tekeramintha intzimeeta. ¹⁶ Inkinkishiretakaayetaiyari Israel-mirinkaite inkempisantari Avinkatharite Pava. ¹⁷ Iriitake eevatapaakerine Avinkatharite. Inkantakaayairora ishintsinkani Elías, ari irapaatziyashiretakaayetaiyari ashtaaniriite maaroni irovaiyaneete. Ari intsimaryaashiretakaayetairi katsimashireri, ari onkanta irovetsikashiretantatyaari inkempisantaiteiri Avinkatharite.” ¹⁸ Jakanakeri Zacarías maninkari, ikantziri: “¡Ari! ¿Tsikama onkanta niyotantyaarori iroka? Tema antarikona nonake naaka, eejatzi okempitakari noina iroori.” ¹⁹ Ikantzi maninkari: “Naakatake Gabriel, poñaachari Pavaki. Jotyaantakena nonkamantemiro Kameethari N̄aantsi. ²⁰ Iro kantamaitacha, okantakaantziro pithainkañaanetakena, kisovaante pinkantya iroñaaka, irojatzi omonkaratantakyaari okaratzi nokantakemiri.” ²¹ Saikaiyatsinira pashine jakakiroki joyaaventaayarini Zacarías, ipoña ikantavakaiyani: “¿Ipaitema josamanitantari Zacarías tasorentsipankoki?” ²² Ikanta ishitovavetapaara Zacarías, te onkante iriñaavaitapai, jookojookovaitashitapaa. Arira jiyotaitanakeri tzimatsi

ĩñaakeri tasorentsipankoki. Jashira jovanakero ikisovaantetanake. ²³ Irojatzji jimonkaraantaarori kitaite jantavaitzi tasorentsipankoki, jatai ipankoki irirori.

²⁴ Okanta Elisabet iinara Zacarías, motzitake. Iniroite opampithashire-taka, te oshitovai opankoki ikaratzi 5 kashiri omairentaka, okantashire-vaitzi: ²⁵ “Irootake jinintakaakenari Pinkathari naaka, ari onkanta eero imanintashiretantaitana.”

Iĩñaaventaitziro intzimantyaari Jesús

²⁶ Okanta, aritake avisanake 6 kashiri, jotyaaantairi Pava maninkari Gabriel nampitsi paitachari Nazaret saikatsiri Galilea-ki, ²⁷ iriĩneero aparoni evankaro kaari iyoterine shirampari, paitachari María, tema irootake iinantaaroro evankari paitachari José, icharineni David. ²⁸ Ikanta ikyaapaakera maninkari osaikira María, ikantapaakero: “¡Novethatami María, itsipatatyaaami eeroka Avinkatharite. Panaakoyetakero pashine tsinaneyetatsiri ineshinonkaperotami Pava!” ²⁹ Okanta oĩñaavakerira maninkari, opampoyaaaminthatavakari, okinkishiretakotziro ikantapaakerori jovethatapaakaro. ³⁰ Ipoña ikantziro maninkari: “María, eero pitharovi, tema iyaminthaane Pava pinatzi. ³¹ Ari piñaakero pimotzite, intzime peentsite. Iri pimpaiteri JESÚS. ³² Iriitake materone iririiperote, impaitayeeteri Itomi Jenokisatzi. Tema Pava Avinkatharite, iriitake pinkatharitakairine ikempitaakerira pairani icharineni David ipinkatharitakaakeri. ³³ Irijatzira pinkathariventairine ikaratzi icharinentayetakari Jacob-ni, ari inkantaitatyeeroni impinkathariventantai irirori.” ³⁴ Ari osampitanakeri María, okantziro: “¿Tsikama inkene nomotzite, tera noĩe shirampari?” ³⁵ Jakanakero maninkari, ikantziro: “Irira kantakaiyaarone Tasorentsinkantsi. Tema impamankantatyeyaaamiro ishintsinka Jenokisatzi, oshiyapaakyaaromi opamankantzi aamparentsi. Irootake impaitantyaari povaiyane Tasorentsi Itomi Pava. ³⁶ Ari okempitakari eejatzi pisheninkathori Elisabet, ipaitaveetari maanirothaki, okantavetaka antarokonavetaka iroori, motzitai. Tzimakotake 6 kashiri. ³⁷ Tema tekatsi kompitzi motyaarine Pava.” ³⁸ Opoña okantanake María: “Naakatake iromperatane Pinkathari, irantenaro okaratzi pikantakenari.” Irojatzji ipiyantanaari maninkari.

Iyaatake María areetaro Elisabet

³⁹ Ipoña pashine kitaite, shintsiiini iyaatanake María, jatake tonkaariki Judea-ki osaikira aparoni nampitsi, ⁴⁰ irojatzji areetantakari ipankoki Zacarías, ovethatapaakaro Elisabet. ⁴¹ Okanta okemavakero Elisabet ovethatapaakaro María, ishevatanaka omotzitakeri. Tema ikantakaanakityaaro Elisabet Tasorentsinkantsi, ⁴² oĩñaavaitanake shintsiiini iroori, okantanake: “Eerokatakera anayirori pashine tsinaneyetatsiri itasonkaventaitakemira. Ari inkempityaari eejatzi povaiyane. ⁴³ ¿Ipaitema pipokashitantanari irinirontyaari Novinkatharite? ⁴⁴ Tema nokemavakemira povethatapaakana, ishevatanaka nomotzitakeri naaka, ikimoshiretanake. ⁴⁵ Kimoshirera pinkantaiya eejatzi eeroka pikempisantakera, tema aritake omonkarataiya okaratzi ikovakaakemiri Avinkatharite.”

⁴⁶ Opoña okantanake María:

Iniroite noveshiryaaventaiyaari Novinkatharite,

⁴⁷ Kimoshire nonkantaventyaari Pava tsika itzimi ovavisaakoshiretainane.

⁴⁸ Tema iñaakero iromperatane ashinonkaavaitaka,

Aripaitera inkantayeetai: Iniroite itasonkaventaitakero.

⁴⁹ Tema iniroite jantzimotakenari matzirori otzimi ishintsinka.

¡Tasorentsi onatzi ivairo!

⁵⁰ Ari inkantaitayeeyaani ineshinonkayetairi inkarate incharinentay-eetyaari apaata,

Tsikaarika intzime ñaapinkathayetairine.

⁵¹ Iro ishintsinka imatantayetakari.

Japerotzitairi ipampithashirevetari iranterimi kantakaaperovaitachari.

⁵² Ikaratzi pinkatharivetachari, ikantakaanakero Pava eero jiyaataakaan-taro impinkatharite,

Iri ñaaperotakaayeta ikaratzi tsinampashiryaavetachari.

⁵³ Jashaarantakaayetari ikaratzi tashaaneentavetachari,

Iriroma ikaratzi ashaarantavetachari jaapithayetairi tzimimovetariri jomishitovakerira.

⁵⁴ Jineshinonkatairi Israel-mirinkaite, tema iromperatane inayetake.

Te impeyakotyaari ikaminthaayetziri,

⁵⁵ Tema iro ikantayeetakeriri pairani acharineyetakari,

Jetanari Abraham-ni irojatzi inkarate incharinentayetaiyaari.

⁵⁶ Ari osaikimovaitapaintziro María iroka Elisabet ikaratzi mava kashiri, irojatzi opiyantaari opankoki iroori.

Itzimantakari Juan oviinkaatanerani

⁵⁷ Ikanta omonkaraaka ontzimaanitanyaaari Elisabet, tzimake otomi.

⁵⁸ Ari ipokaiyakeni osheninkapayeeni ikimoshireventaiyironi, tema jiy-otaiyakeni iniroite jineshinonkatakero Pava. ⁵⁹ Aritake maakotapaake 8 kitaite eentsika, jagaitanakeri intomeshitaaniiteri, ari ikovaveetaka impaitaiterimi Zacarías, tema ivairora onatzi iriri. ⁶⁰ Irojatzi okantanta-

nakari iriniro: “Eero ipaita Zacarías, impaitya Juan.” ⁶¹ Ari ikantaitanakero: “¿Opaitakaya? Tema tekatsi pisheninka paitachaneri Juan.”

⁶² Ipoña jookotaitakeneri ashtariri josampiitziri, tsika inintzi impai-teriri. ⁶³ Jookotake Zacarías inchakota iramaiteneri, ari josankinatakeri, okantzi: “Juan impaitya.” Ipampoyaaaminthatanakeri ikaratzi osampitakeriri. ⁶⁴ Jomapokashitanaa ñaavaitanai Zacarías. Iniroite ñaapinkathatanakeri Pava, ipaasoonketanakeri. ⁶⁵ Paraanka ikantaiyanakani isheninkapayeeni Zacarías. Tema ithonka ikemaitakero tonkaariki Judea-ki okaratzi avi-saintsiri. ⁶⁶ Pampithashire ikantaiyaka ikaratzi kemakoventakeriri, ikan-taiyini: “¿Tsikama impaityaaka apaata irika? Tema kempoyaventa jovakeri Avinkatharite irika eentsika.”

Ikamantantakeri Zacarías

⁶⁷ Ikanta Zacarías, ashtakariri eentsika, ikantakaanakari Tasorentsinkantsi, ikamantantanake, ikantzi:

⁶⁸ Kameetha inake Avinkatharite Pava, ivavanetari Israel-mirinkaite, Ipokake irovatsinaryaakoyetai.

⁶⁹ Jotyaaantakairi matzirori jovavisaakoshiretantzi,

Iriitake icharinentakari David-ni, iromperatane.

⁷⁰ Iro ñaavaitakaayetakeriri pairani tasorentsitsiri kamantantanerani.

⁷¹ Iri ovavisaakoyetagaineri itzimavetara kisaneentayevetairi.

⁷² Tema jineshinonkataari ikaratzi acharineyetakari,

Eero ipeyakotaro tasorentsitsiri irantzimotavakaiyaari.

⁷³ Irootake iroka ishinetaakeriri pairani acharineni Abraham, Onkarate irantzimotairi.

⁷⁴ Intsiparyaakoventai itzimayevetara kisaneentayetairi, Tekatsi antharovakaiya ankempisantairi.

⁷⁵ Kiteshire ankantayetaiya. Kameethashire ankantzimentaiyaari maaroni kitaiteriki.

⁷⁶ Irooma eeroka notomi, impaitayeetemi iyamantanerite Jenokisatzi. Tema eerokatake eevaterine Pinkathari, povetsikanonteri tsika inkenayetanake.

⁷⁷ Eeroka kamantairine asheninkapayeeni, iro iriyotantyaari iriitake ovavisaakotantaneri.

Iri peyaakotairine ikaariperoshirevaivetaka.

⁷⁸ Tema iniroite okantaka jineshinonkatai Pava, Jotyaantakairi poñaachari inkiteki ikempitakotapaakaro okantaranki ovakera okitaityaamanai.

⁷⁹ Ikitainkatakotairi ikaratzi saikayetsiri otsirenikitziira. Ikitainkatakotairi eejatziki ikaratzi otsimankakovetakari iraampare iyotakaantatsiri iriyaayetaatye sarinkaveniki.

Iri oñaakantairone tsika ikantaita isaikaitzi kameetha.

⁸⁰ Kameethara ikimotatzi eentsika, ñaaperoshire ikanta. Ari inevetaro isaikavaitzi janta tsika te inampiitaro, irojatziki omonkaratantakari iroñaakyaari Israel-mirinkaite.

2

Itzimantakari Jesús (Mt. 1.18-25)

¹ Ipoña Pinkathari César Augusto, ikantakaantake irosankinatakotyaa maaroni atziri. ² Aripaite omapokaka irosankinatakoyeetya ijevatakaantantari Cirenio janta Siria-ki. ³ Maaroni atziri jiyaataiyakeni irosankinatakoyetya inampiki tsika ipoñaayeta pairani icharine. ⁴ Irojatziki itonkaantanakari José irirori, ipoñaanaka Nazaret saikatsiri janta Galilea, iriyaatero nampitsiki tsika itzimake pairani Pinkathari David, opaita Belén saikatsiri janta Judea. Tema irika José icharine ini David-ni. ⁵ Ari irosankinatakotyaaari irirori intsipatyaaaro iinathori María, tsika otzimi ikashiyakari irayero. Iro kantamaitacha aritake motzitake iroori. ⁶ Ikanta jareetayakara Belén-ki, irootaintsi ontzimaanite María. ⁷ Ari itzimakeri etanakarori otomi. Oponatakeri, onoryaakeri irovamentoki piratsi, tema te oñaapaake tsika omaapaake.

Maninkariite ipoña aamaventariri oisha

⁸ Okanta jantyaatziini nampitsi, tzimatsi kakiventziriri tsireni iroishate jaamaventari. ⁹ Ari joñaakakari imaninkarite Avinkatharite. Ikitainkatakotantapaakari irovaneenkaro Avinkatharite, iniroite itharovaiyanakeni. ¹⁰ Iñaanatapaakeri, ikantziri: “Eero pitharovashivaita. Tema namatziimi Kameethari Ñaantsi, iro oimoshirenkairine maaroni atziri. ¹¹ Tzimataikera iroñaaka ovavisaakotantaneri, janta inampikira pairani pinkathari David-ni, iriitake Cristo Avinkatharite. ¹² Jiroka piyotantyaariri: Ari piñaakeri imponaiteri eenchaaniki ironoryeetakeri irovamentoki piratsi.” ¹³ Iñeetatziki ikoñaatapaake osheki inkiteveri itsipatapaakari maninkari, jamampaaventapaakari Pava, ikantaiyini: ¹⁴ ¡Iro aritaitatsi otzimimotziri irovaneenkaro Pava nampitarori ojenokitajaantzira inkite!
¡Isaikayetai kameetha iyaminthaanepayeeni jaka kipatsiki!

¹⁵ Ikanta ipiyeeyanaani maninkariite inkiteki, ikantavakaanaka aamaventariri iroishate: “Thame aate Belén-ki, amenakitero opaita avisaintsiri. Ari añeerori ikamantakaantakairi Avinkatharite.” ¹⁶ Shiyeyanakani, irojatzji ññaantapaakarori María otsipatakari José, onoryaakeri eenchaanikite irova-mentoki piratsi. ¹⁷ Ikanta ññaapaakeri, ikamantantapaakero okaratzi ikantakeriri inkaaranki maninkari. ¹⁸ Ipampoyaaminthataitakeri aamaventariri oisha ikemaizirira ikinkithavaizti. ¹⁹ Irooma María, antaro opampithashiretakotaro iroori okaratzi ikantaitapaakerori. ²⁰ Ipoña ipiyeeyanaani aamaventakotariri oisha, tharomenta ikanta jamampaaventanaari Pava, tema ññaayetakero okaratzi ikamantaitakeriri inkaaranki.

Jagaitanakeri Jesús tasorentsipankoki

²¹ Ari maakotapaake 8 kitaite eenchaaniki, jagaitanakeri intomeshitaaniteri. Irojatzji ipaiyeetantakariri JESÚS tema ari ipaitzitakari maninkari tekeramintha omotziteriita María.

²² Okanta jimonkarataakero kitaite joimairentaiyani onantyaari inkitevathayetai, tema iro ikantakaantakeri Moisés-ni. Ari jagaitanakeri Jesús Jerusalén-ki irashitakaityaari Avinkathariteki. ²³ Iro irimonkaraantyaarori Osankinarentsijanori ikantakaantziri Avinkatharite, kantatsiri: Iriirika shirampari omapokane tsinane, Irashitakaayeetyaari Pinkathari, itasorentsire irinatye.

²⁴ Irimatantyaarori irimonkarayero ikantakaantane Pinkathari, ontzimatyepompetaineri Pava:

Apite tookitzi, eerorika apite iryaani shiro.

²⁵ Tzimatsiya janta Jerusalén-ki aparoni shirampari ipaita Simeón. Tampatzikashire ini irika shirampari, ññaapinkathatasorentsitaneri ini, tema iri inampishiretantakari Tasorentsinkantsi. Iriitake oyaaventarori imponshenkayeetyaari Israel-mirinkaite. ²⁶ Jiyoshiretakaakeri Simeón Tasorentsinkantsi, eero ikamita irirori irojatzji iriñaantakyaariri Isaipatziiotane Avinkatharite. ²⁷ Ikantakaakeri Tasorentsinkantsi, pokake tasorentsipankoki. Ipoña ashitariri Jesús jaanakeri tasorentsipankoki irimonkaraantyaarori ikantakaantaitane, ²⁸ ithomaavakeri Simeón irika eenchaaniki, ipaasonketanakeri Pava, ikantzi:

²⁹ Monkaraaka Pinkathari okaratzi pishinetaakenari, Pishinetaina iroñaaka nonkame, tema pomperatane povakena. ³⁰ Tema noñagairi ovavisaakotantaneri, ³¹ Iriitake poyaantakeri ovavisaakotairine atziripayeeni, ³² Iri kitainkatakoyetairine atziri kaari asheninkata, Iri kantakaiyaarone iriñaapinkathayeetantyaariri Israel-mirinkaite.

³³ Ipampoyaaminthatanakeri ashitariri, ikemakoventziri ññaantsikoventaitziri Jesús. ³⁴ Ikanta Simeón itasonkaventakerira, ikantanakero irinero Jesús: “Irika eenchaaniki iri kantakaiyaarone impyashitantiyaari osheki asheninka Israel-mirinkaite, kempivaitaka imparyaateemi, iri kantakaiyaarone eejatzi iravisaakoshiretantaiyaari osheki, kempivaitaka intzinagaateemi iparyaavetaka. Tema osheki inkantaite: ‘Kaari irooperori ññaantsi ññaaneyetakari.’ ³⁵ Tema irika eenchaaniki iriira oñaakanterone okaratzi impampithashiretantiyaari. (Iro kantamaitacha iniroite povashiretanakya eeroika kempivaitakami irovathaayeetateemi.)”

³⁶ Ari osaike eejatzi aparoni tsinane paitachari Ana, kamantantanero oni iroori, irishinto Fanuel icharinentayetanakari Aser. Antarokonatake iroori.

Ayitavetaka oime ovakera omainarotapaake, 7 osarentsi otsipavetakari oime. ³⁷ Kamaimetzinkaro onatzi, tzimake okaratzi 84 osarentsite. Ari ashi ovatziro osaiki tasorentsipankoki, aakoventaro kitaite eejatzi tsireni amani, otziventakaro eejatzi. ³⁸ Ari opokapaakeri iroka tsinane, opaa-sonketapaakeri Pava. Ipoña oñaaventanakeri eenchaaniki, irojatzi ikemantaiyakarini ikaratzi oyaakoventarori irovatsinaryaakoyeetairi Jerusalén-satzi.

Ipiyantaari Nazaret-ki

³⁹ Aritakera imonkaraakero okaratzi ikantakaantayetziri Pinkathari, piyaa Galilea-ki osaikira inampi Nazaret. ⁴⁰ Tharomenta ikanta ikimotatzi eenchaaniki, eekero jiyaatatzi ishintsitzi, iyotaneri jinatzi. Aamaventa jovakeri Pava.

Isaiki Jesús tasorentsipankoki

⁴¹ Ari ikantapiintatya osarentsiki ashitariri Jesús jiyaatzi Jerusalén-ki joimoshirenkiro Anankoryaantsi. ⁴² Ikanta Jesús aritake tzimanake 12 irosarentsite, jataiyakeni Jerusalén-ki tema iro jametaiyapiintari iroimoshirenkyaa. ⁴³ Aritake karatake joimoshirenkaiyani, piyeeyaani ashitariri, iro kantamaitacha irojatzi isaikanakeya Jesús irirori janta Jerusalén, te iriyote ashitariri. ⁴⁴ Iñaajaantake eevatake Jesús ikempiyayetanaari ikarataiyini. Aniitake aparoni kitaite, ari ikovavetaari, josampivetakari isheninkapayeeni ikaratzira jiyataiyini. ⁴⁵ Tera iñeeri, ipiyaa Jerusalén-ki inkokovatairi. ⁴⁶ Mava kitaite jiñaantaariri isaiki tasorentsipankoki, ikinkithavaitakaayetziri iyotakotzirori Ikantakaantaitane, josatekaitakeri niyanki, josampiminthatziri. ⁴⁷ Ipampoyaaminthataitakeri iñeetakerira omapero jiyotaneta, jakayetakero kameetha okaratzi josampiyetakeriri. ⁴⁸ Ikanta jiñaapairira ashitariri, ipampoyaaminthatapaakeri, okantapaakeri iriniro: “Notomí, ¿tsikama pinkantenaka? Osheki nokokovatakemi notsipatari piri, iniroite pomintharovaneentakena.” ⁴⁹ Ipoña jakanake irirori, ikantanake: “¿Opaitama pikokovatantanari? ¿Tema piyote iro kovaperotacha nanteneri ikovakaanari Ashitanari?” ⁵⁰ Iro kantacha te inkemathatero ashitariri okaratzi ikantakeri. ⁵¹ Jaanairi, jataiyeeni Nazaret-ki. Jantzirora maaroni okaratzi jomperatariri iriri. Iro kantacha pampithashire ovakotakeri iriniro.

⁵² Eekero itharomentatya Jesús ikimotatzi, iyotane ikanta. Kempoy-aaventa joviri Pava. Ari ikempitaakeriri eejatzi atziripayeeni iyaminthaane joviri.

3

Ikamantantziri Juan oviinkaatananeri (Mt. 3.1-12; Mr. 1.1-8; Jn. 1.19-28)

¹ Aritake monkarataka 15 osarentsi ipinkathariventantzi Tiberio César. Ari ijevatziri Poncio Pilato irirori janta Judea-ki. Iriima Herodes ijevatziri irirori Galilea-ki. Iriima Felipe irirentzi Herodes, ijevatziri irirori Iturea-ki eejatzi Traconite-ki. Ipoña Lisánias, ijevatziri irirori Abilinia-ki. ² Iriima Anás itsipatakeri Caifás ijevatziri irirori omperatasorentsitaari. Aripaite iñaanashiretakeri Pava itomi Zacarías paitachari Juan janta tsika te inampiitaro. ³ Irojatzi ikenayetantanakari Juan intatsikero Jordán, iñaaventziro oviinkaataantsi, ikantzi: “Poviinkaatzimentaiyaari

Avinkatharite, povashaantairo pantayetziro kaariperori, ari impeyakoyee-taimiro pikaariperoshirevetaka.”⁴ Tema iro josankinatakeri pairani Isaías kamantantaneri, ikantake:

Inkamantantaite apaata janta tsika te inampiitaro, inkantaite: Inkameethataineri Pinkathari tsika inkenapaake, Pinkempitakaantero itampatzikaitziro avotsi.

⁵ Onkameethapathayetai otenkanaayetzi, Ovintenyetai otzishi.

Tampatzika onaatye avotsi okaratzi tzipivetachari, Omameripanka onkantayetaiya.

⁶ Ari iriñeero maaroni atziri tsika ikanta Pava jovavisaakotantzi.

⁷ Ikantayetavakeri atziri pokayetaintsiri iroviinkaatyaa: “Te pinkameethashiretaiyeni eeroka, pikempishitakeri maranke. ¿Piñaajaantake eero jovasankitagaitaimi?”⁸ Omaperorika povashaantairo tsika pikantaveta pairani, pinkameethashireyetai, pinkempityaaro pankirentsi kithotatsiri. Eero pikantashirevaitashita: ‘Aña naaka icharineni Abraham, te onkovaperotya novashaantairo nokaariperoshirevaitzi.’ Pinkeme nonkante: Ari inkovakerikami Pava, kantatsi iratziritakairo iroka mapi, iro impoyaataiyaarine incharinentayetakari Abraham-ni.⁹ Pankirentsi kaari kithotatsi, iponkitziryeetziro impomeyeetero. Ari inkempiyeeatimi eeroka eerorika pikameethashiretai.”

¹⁰ Ikanta atziripayeeni josampitanakeri, ikantziri: “¿Opaitama nantairi?”

¹¹ Ari jakanakeri, ikantzi: “Tzimatsirika apite piithaare, pimperi aparoni kaari otzimimotzi. Tzimatsirika povarite, ari pinkempitakero eejatzi.”

¹² Ipoña ipokaiyakeni kovakotziriri kireeki isheninka ikovi iroviinkaatyaa, ikantapaakeri: “Pinkathari, ¿opaitama nantairi naaka?”¹³ Ikantakeri: “Eero panaakairo ikantaitakemiri onkarate pinkovakotanteri.”¹⁴ Ikanta ovayirite Roma-satzi, josampitakeri eejatzi, ikantziri: “Naaka, ¿ipaitama nantairi?” Jakanakeri, ikantzi: “Eero pasaryimatanta, eero pithaiyakotanta eejatzi onkantya paapithatantyaariri atziri tsikarika ompaitya. Pinkimoshireventeri ikaratzi ipinaizimiri eeroka.”

¹⁵ Osheki atziri aamaventakariri Juan, ikantashiretaiyini: “¿Kaarima irika Cristo?”¹⁶ Ari ikantanakeri Juan maaroni atziri: “Naaka intaani noviiinkaantantaro jiña. Iro kantamaitacha, aatsikitake maperotzirori iñaapinkatharentsitzii, noñaapinkathatzitaitakeri naaka. Te aritaajate inkempitakaantena naaka iromperatane onkantya no-zapato-ryaantyaariri. Iritakera kempitakaantyaarone iroviinkaantantatyeerimi Tasorentsinkantsi, iroviinkaantantatyeerimi eejatzi paampari.”¹⁷ Tema aririka aviiikitero avankire, otekakitziro, ipoña atayiro opentakeereki. Iro aake okithoki, otekitakero, ovakoyetakero. Ari inkempitagaiyaari Avinkatharite eejatzi, irinashiyetaiyaari atziri. Ineshinonkayetaiyaari inkarate kempisantanairine, iriima kaari ovashaanterone ikaariperoshirevaitzi, intagairi paampariki kaari tsivakanetsasine.”

¹⁸ Osheki ikaminaantake Juan iñaaventziniri atziripayeeni Kameethari Ñaantsi.¹⁹ Ari ikempitaakeriri eejatzi Herodes pinkatharitatsiri, ikaminaathavetakari, jaakerora Herodías iinantavetari Felipe irirentzi. Tema tzimatsi eejatzi osheki pashine kaaripero jantayetakari.²⁰ Iroora ovatsiperotakerori jantakeri Herodes jashitakotakaantakeri Juan.

Joviinkaata Jesús
(Mt. 3.13-17; Mr. 1.9-11)

²¹ Ikanta joviinkaayetzirira Juan osheki atziri, ari joviinkaatakari Jesús irirori. Jamanaminthaitzi Jesús, kempivaitaka ashitryaanakityeeyaami inkite, ²² iñeetatzí ipokashitakeri Tasorentsinkantsi ikenapaake jenoki ikempitapaakari shiro. Ikemaitatzi inkiteki ikantaitanake: “Eerokatakera Nomi netakoperotane. Osheki nokimoshireventakemi.”

Icharineyitari Jesús (Mt. 1.1-17)

²³ Ikanta Jesús jetantanakarori jantayetakeri, ari tzimake 33 irosar-entsite. Ikantayeetzi iri tomintakarori José. Tomintanakariri José ipaita Elí, ²⁴ tomintanakariri Elí ipaita Matat, tomintanakariri Matat ipaita Leví, tomintanakariri Leví ipaita Melqui, tomintanakariri Melqui ipaita Jana, tomintanakariri Jana ipaita José, ²⁵ tomintanakariri José ipaita Matatías, tomintanakariri Matatías ipaita Amós, tomintanakariri Amós ipaita Nahum, tomintanakariri Nahum ipaita Esli, tomintanakariri Esli ipaita Nagai, ²⁶ tomintanakariri Nagai ipaita Maat, tomintanakariri Maat ipaita Matatías, tomintanakariri Matatías ipaita Semei, tomintanakariri Semei ipaita José, tomintanakariri José ipaita Judá, ²⁷ tomintanakariri Judá ipaita Joana, tomintanakariri Joana ipaita Resa, tomintanakariri Resa ipaita Zorobabel, tomintanakariri Zorobabel ipaita Salatiel, tomintanakariri Salatiel ipaita Neri, ²⁸ tomintanakariri Neri ipaita Melqui, tomintanakariri Melqui ipaita Adi, tomintanakariri Adi ipaita Cosam, tomintanakariri Cosam ipaita Elmodam, tomintanakariri Elmodam ipaita Er, ²⁹ tomintanakariri Er ipaita Josué, tomintanakariri Josué ipaita Eliezer, tomintanakariri Eliezer ipaita Jorim, tomintanakariri Jorim ipaita Matat, ³⁰ tomintanakariri Matat ipaita Leví, tomintanakariri Leví ipaita Simeón, tomintanakariri Simeón ipaita Judá, tomintanakariri Judá ipaita José, tomintanakariri José ipaita Jonán, tomintanakariri Jonán ipaita Eliaquim, ³¹ tomintanakariri Eliaquim ipaita Melea, tomintanakariri Melea ipaita Mainán, tomintanakariri Mainán ipaita Matata, tomintanakariri Matata ipaita Natán, ³² tomintanakariri Natán ipaita David, tomintanakariri David ipaita Isaí, tomintanakariri Isaí ipaita Obed, tomintanakariri Obed ipaita Booz, tomintanakariri Booz ipaita Salmón, tomintanakariri Salmón ipaita Naasón, ³³ tomintanakariri Naasón ipaita Aminadab, tomintanakariri Aminadab ipaita Aram, tomintanakariri Aram ipaita Esron, tomintanakariri Esron ipaita Fares, tomintanakariri Fares ipaita Judá, ³⁴ tomintanakariri Judá ipaita Jacob, tomintanakariri Jacob ipaita Isaac, tomintanakariri Isaac ipaita Abraham, tomintanakariri Abraham ipaita Taré, tomintanakariri Taré ipaita Nacor, ³⁵ tomintanakariri Nacor ipaita Serug, tomintanakariri Serug ipaita Ragau, tomintanakariri Ragau ipaita Peleg, tomintanakariri Peleg ipaita Heber, tomintanakariri Heber ipaita Sala, ³⁶ tomintanakariri Sala ipaita Cainán, tomintanakariri Cainán ipaita Arfaxad, tomintanakariri Arfaxad ipaita Sem, tomintanakariri Sem ipaita Noé, tomintanakariri Noé ipaita Lamec, ³⁷ tomintanakariri Lamec ipaita Matusalén, tomintanakariri Matusalén ipaita Enoc, tomintanakariri Enoc ipaita Jared, tomintanakariri Jared ipaita Mahalaleel, tomintanakariri Mahalaleel ipaita Cainán, ³⁸ tomintanakariri Cainán ipaita Enós, tomintanakariri Enós ipaita Set, tomintanakariri Set ipaita Adán, tomintanakariri Adán iriitake Pava.

4

Inkaariperoshiretakaiterimi Jesús
(Mt. 4.1-11; Mr. 1.12-13)

¹ Ikanta ipiyaa Jesús ipoñaagaro Jordán, isaikashiretantakari Tasorentsinkantsi. Ikantakaanakari Tasorentsinkantsi, jatake tsika te inampiitaro. ² Ari isaikakeri okaratzi 40 kitaite, irojatzi ikovavetantakari kamaari inkaariperoshiretakairimi. Tema tekatsi irovaiya janta, ayimatakeri itashe. ³ Pokake kamaari, ikantavetapaakari: “Omaperotatyaarika Itomintami Pava, pimpeyero tanta iroka mapi, poyaaro.” ⁴ Ari jakanakeri Jesús, ikantanakeri: “Tzimatsi osankinarentsi kantatsiri:

Tera apatziro okovityiimotari atziri iroyaaro tanta, iroora kovaperotacha ankempisantairo maaroni ikantairi Pava.”

⁵ Ipoña kamaari jaanakeri Jesús tonkaariki otzishi, jookotapaintziniri maaroni nampitsi ipinkathariyetzira atziriite. ⁶ Ikantziri: “Ari nonkantaakyaaro iriñaapinkathariyetaimi maaroni piñaayetakeri, ari nonpakemiro eejatzi irovaenkaro. Tema irootake jashitakaayeetakanari naaka maaroni, ari onkantake nomperi itzimirika nokoviri. ⁷ Aririka potyeerovake piñaapinkathatena, maaroni ikaratzi piñaakeri, eeroka ashitanaiyaarine.”

⁸ Ari jakanakeri Jesús, ikantziri: “Tzimatsi osankinarentsi, kantatsiri: Añaapinkathateri Avinkatharite Pava, iri ankempisante apaniro.”

⁹ Ipoña kamaari jaanakeri nampitsiki Jerusalén, isaikaakeri jenoki otavantoki tasorentsipanko, ikantapairi: “Omaperorika Itomintami Pava, pimitaye osaavikinta kipatsiki. ¹⁰ Tema tzimatsi osankinarentsi, kantatsiri: Irotyaantemiri Pava imaninkarite aamaventyaamine,

¹¹ Iri thomaavakemine, Eero pomposantavaitapaaka mapiki.”

¹² Ari jakanakeri Jesús, ikantziri: “Aritake ikantaitake pairani: Te onkameethate piñaantashivaityaari Pivinkatharite Pava.”

¹³ Ikanta kamaari tera inkitsirinkashityaari Jesús inkaariperoshiretakairi, jintainaryaapaintari.

Jetanakari jantayetziri Jesús
(Mt. 4.12-17; Mr. 1.14-15)

¹⁴ Ikanta ipiyaa Jesús Galilea-ki, otyaakeri ishintsinka Tasorentsinkantsi. Ithonka ikemakoyeetanakeri maaroni. ¹⁵ Jiyotaantayetake maaroni tsika japatotapiintaita. Tharomera ikantaventakari maaroni.

Ipiyaa Jesús Nazaret
(Mt. 13.53-58; Mr. 6.1-6)

¹⁶ Ikanta Jesús piyaa inampiki Nazaret tsika jantaritake. Okanta aponi kitaite jimakoryaantaitari, jatake Jesús japatotapiintaita, tema iro jametapiintakari irirori. Ari ikatziyanakari iriñaanatero osankinar-entsi. ¹⁷ Ipayeetakeri irosankinare kamantantaneri Isaiás-ni. Ikanta japinairyaakero osankinarentsi, ifñaatziro josankinaitakero, kantatsiri:

¹⁸ Isaikantana naaka Itasorenka Avinkatharite, Tema iri saipatziiotakenari onantari noñaaventaineri ashinonkainkari Kameethari Nnaantsi.

Irijatzi otyaantakenari novavisaakoyetairi okantzimoneentashirevaiyetari. Nonkamantayetairi jaakaantayeetziri tsika inkantaiya intsiparyaakoven-tayeetairi.

Impoña namenakaayetairi mavityaakiri,

Nosaikakaashivaitaiyaari ikaratzi jotzikayeetari.

¹⁹ Noñaaventayetairo tsikapaite irakameethatantai Avinkatharite.

²⁰ Ipoña japinaitanairo Jesús osankinarentsi, ipanairi kinkithatakaantapiintatsiri, saikanake. Irojatzi ipampoyaakeri maaroni atziri ikaratzi saikaintsiri japatotapiintaita. ²¹ Ari jetanakaro ikantayetanakeri: “Omonkaraimoyetakami iroñaaka iroka osankinarentsi okaratzi pikemakeri.” ²² Ipampoyaaminthaitanakeri Jesús, tema kameetha okanta ñaaventayetziri. Osheki ñaaventakoyetanakeriri kameethaini. Ikantayeetzi eejatzi: “¿Kaarima irika itomi José?” ²³ Irojatzi ikantantanakariri: “Kempitaka ari pinkantakena: ‘Intsityaa aaventanzinkari paaventya eeroka. Tema osheki nokemakoyentakemi pantayetakeri Capernaum, intsityaa pantapairo eejatzi jaka pinampiki.’” ²⁴ Eekero ikantanakitzi Jesús: “Omaperotatyaara nonkantemiri, ari jashi jovatziiro kamantantaneri te iriñaapinkathaiteri inampiki tsika isaikayetzi isheninka. ²⁵ Tema omaperotya iroka, pairani eeniro isaikavetani Elías, te omparyaagairanki inkane okaratzi mava osarentsi ipoña 6 kashiri janta Israel-ki, iniroite itasheneentaitake. Osheki kamaimetzinkaro tzimavetachari janta, ²⁶ iro kantamaitacha, te irotyaantaiteri Elías-ni iriyaatashitero aparoni kamaimetzinkaro, intaani jotyaaantaitakeri nampitsiki Sarepta saikatsiri Sidón-ki, osaikiranki aparoni tsinane kamaimetzinkaro kaari isheninkata. ²⁷ Ari okempitakari eejatzi eeniro isaikaveta kamantantaneri Eliseo, tzimavetacharanki Israel-ki osheki mantsiyari pathaavaitatsiri. Iro kantamaitachari te irotyaantaiteri Eliseo irovashinchagai aparoni, intaani jotyaaantaitakeri Naamán kaari isheninkata poñaachari nampitsiki Siria, jovashinchagairi.” ²⁸ Ikanta ikemaiyakera ikaratzi saikaintsiri japatotapiintaita, iniroite ikisaiyanakani. ²⁹ Ikatziyeeyanakani, jagaitanakeri Jesús overaathapita nampitsi, ikenakaitanakeri tsika osaiki impereta irotziryeeterimi. ³⁰ Iro kantamaitacha Jesús, ishiyapithatanakari josatekantanakari niyanki, jatai.

Atziri jaakiri peyari (Mr. 1.21-28)

³¹ Ikanta Jesús oirinkanaa nampitsiki Capernaum saikatsiri Galilea. Jiyotaantayetapai kitaiteriki jimakoryaantaitari. ³² Tema te omaanta ishintsinka jiyotaantzira, ipampoyaaminthaitakeri. ³³ Okanta janta tsika japatotapiintaita, ari isaikakeri aparoni atziri jaakiri peyari, kaimanake shintsiini irirori, ³⁴ ikantzi: “Piñaashityaana Jesús Nazaret-satzi, niyotzimi naaka eerokatake itasorentsita Pava. Iro pipokantari jaka paperotaiyenani.” ³⁵ Ikisathanakeri Jesús, ikantanakeri: “¡Pimairete peyari, piyaatai! Tyaanake atziri jintainaryaanakari iveyarite, temaita irovaaperovaitanakeri.” ³⁶ Ipampoyaaminthaitaitanakeri maaroni, ikantavakaiyani: “¿Ipaitatyaakama irika? Joitsinampairi jomishiyiri peyari ñaashincheenkatziri.” ³⁷ Ari ithonka ikemakoyeetanakeri Jesús maaroni nampitsiki okaratzi saikatsiri janta.

Jesús jovashinchagairo iriyote Pedro (Mt. 8.14-15; Mr. 1.29-31)

³⁸ Ipoña ishitovanake Jesús japatotapiintaita, kyaapaake ipankoki Simón. Okanta iroori iriyote Simón, omatakeri iniroite saavakitaantsi. Ikantaitavakeri Jesús irovashinchaapairo. ³⁹ Joyotashitanakaro onoryaakara, kempivaitaka iriñaashincheenkatatyeeromi saavakitaantsi. Eshitakotanake osaavakiveta, piriintanaka amenayetavakeneri ompaitya ompavakeriri.

Jovashinchaayetziri Jesús mantsiyaripayeeni

(Mt. 8.16-17; Mr. 1.31-34)

⁴⁰ Okanta osheetyaanake, jamaitapaakeneri Jesús osheki atziri kantashiv-aiyetachari imantsiyare. Ikanta iñaavakerira Jesús, intaani ipampitanta-vakari kapicheeni irako, eshitakoyetanai. ⁴¹ Osheki jomishitovitake eejatzi iveyarite, iniroite ikaimayetzi peyari, ikantzi: “¡Itomi Pava pinatzi!” Iro kantamaitacha Jesús, ikisathayetakeri peyari, te ishineteri iriñaavaite, tema jiyotzi irirori peyari iriitake Cristo.

Jiyotaantzi Jesús maaroni Galilea-ki

(Mr. 1.35-39)

⁴² Okanta okitaityaamanake, ananenkanake Jesús apaniroini ikenanake tsika te inampiitaro. Osheki amemenatairiri tsikarika ikenake. Ikanta jiñeetairi tsika isaiki, te ishineeteri iriyaatai. ⁴³ Irojatziki ikantantanakari Jesús: “Ontzimatyé inkemaitero eejatzi pashineki nampitsi Kameethari Ñaantsi ñaaventakotziri ipinkathariventantai Pava. Tema irootake nopokantakari naaka jaka.” ⁴⁴ Eekerora jiyaataakanakitziro Jesús ikinkithatanake pankot-siiteki japatotapiintaita okaratzi saikatsiri Galilea-ki.

5

Kaari iñeetapiintzi shimaataantsi

(Mt. 4.18-22; Mr. 1.16-20)

¹ Okanta aparoni kitaite, isaiki Jesús inkaarethapyaaki Genesaret. Jatsinakimatakeri atziri ikaratzi piyotzimentakariri ikempisantziro iñaane Pava. ² Ari jiñaake Jesús apite pitotsi ovaataka oparaiteki. Tekatsi otetantyaarone, tema ikivaiyatziironi ishimaamento. ³ Otetapaaka Jesús pitotsiki. Tema iriira ashitaro Simón iroka pitotsi, ikantakeri iroytaantero kapicheeni niyankyaaki. Ari isaikantanakaro Jesús pitotsi, jetanaaro jiyotaayetanairi atziri. ⁴ Ikanta ithonkanakero jiyotaantzi, ikantzi: “Simón, paanakero pipito niyankyaaki inkaare, ari pishimaatyaari.” ⁵ Ari jakanake Simón, ikantzi: “Ari noshimaavaiveta tsirenipaite, tekatsi naye. Eerokara kantanari, aritake nomatakeri.” ⁶ Jimatakeri ishimaata, jaake osheki shima, iro onthatyimatemi ishimaamento. ⁷ Ikaimavakotairi ikaratapiintziri ishimaata irampitakotairi. Ikanta jiyaatashitanakeri, ikenakotaiyakeni pashineki pitotsi, ijaikitakero apiteroite, iroovetainchami intsitsiyakotaiyeni. ⁸ Ikanta jiñaakero Simón Pedro avisaintsiri, jotypeerovashitanakari Jesús, ikantanakeri: “Pintainaryeeyaana pinkathari, kaariperoshireri nonatzi naaka.” ⁹ Tema iniroite itharovanake Simón jiñaakera jaake osheki shima. Ari ikempitakeri eejatzi maaroni itsipataiyarini. ¹⁰ Jimatzitanakaro Jacobo eejatzi Juan, itomipayeeni Zebedeo, tema iri itsipatakari Simón. Iro kantamaitacha Jesús ikantanakeri Simón: “Eero pitharovashivaita, onkempitaiyaaro iroñaaka iriimi atziri noshimaatakagaiyaami.” ¹¹ Ikanta jaatakotaiyapaini, jookaventanakero maaroni, joyaataiyanakeri Jesús.

Jovashinchagairi Jesús omatziri pathaarontsi

(Mt. 8.1-4; Mr. 1.40-45)

¹² Okanta pashine kitaite jareetaka Jesús aparoni nampitsi, ari ipokakeri omatziri pathaarontsi. Ikanta jiñaapaakeri Jesús, jotypeerovashitapaakari, ikantapaakeri: “Pinkathari, pikovirika ari onkantake povashinchagaina.” ¹³ Ipoña jakotanake Jesús, jantantakari kapicheeni irako, ikantziri: “Nokovi,

peshitakotai.” Eshitanake ipathaaveta. ¹⁴ Ari ikantziri: “Tera nonkove pinkamantakotena. Apatziro povanakero piyaatashiteri omperatasorentsi-taari, pimonkarayero josankinatakeri Moisés-ni, paanake pinkitevathatan-taiyaari, onkantaya iriyotantaityaari eshitakotaimi.” ¹⁵ Iro kantamaitacha ikemakoyeetanakeri intaina Jesús. Osheki atziri piyotzimentakeri ikempisantziri. Ikovaiyini irovashinchaayetaineri eejatzi imantsiyarepayeeni. ¹⁶ Iro kantacha Jesús joshitaapiintaka irirori tsika te inampitaitaro, ari jamaniri.

Jovashinchagairi Jesús kisoporokiri
(Mt. 9.1-8; Mr. 2.1-12)

¹⁷ Okanta pashine kitaite jiyotaantzi Jesús, ari isaikaiyakeni Fariseo itsipayetakari iyotzinkariite, poñaayetachari nampitsiki Galilea, Judea, eejatzi Jerusalén-ki. Tema otyaakarira Jesús ishintsinka Avinkatharite, kantatsi irovashinchaayeteri mantsiyari. ¹⁸ Ipoña jareetaiyapaakani atziri janatakotakeri shitashintsiki aparoni kisoporokiri. Ikovavetaiyakani inkyaakaapaakerimi pankotsiki, ironoryaakoterimi isaikakera Jesús. ¹⁹ Tera onkantatye inkyaakayeri, tema osheki atziri iyotaincha. Jataitakaanakeri jenoki pankotsiki, imorontakero pankotsi, jovayitakotakeri mantsiyari josatekantanakari piyotzimentakariri Jesús. ²⁰ Ikanta Jesús jiyoshiretaiyavakeri osheki javentaakari, iñaanatavakeri mantsiyari, ikantziri: “Asheninká, ipeyakoyeetaimiro pikaariperoshirevetaka.” ²¹ Ikanta ikemavake iyotzinkariite itsipayetakari Fariseo, ikantashiretaiyanakeri: “Ithainkatziri Pava irikavé. Tema tekatsi kanterone impayokantero kaariperori, aparoni ikantaakaro Pava.” ²² Iro kantamaitacha Jesús jiyoshiretakotakeri, ari josampitziri: “¿Opaitama pikinkishirevaitashitanti? ²³ ¿Tema okameethatzi nonkante: ‘Ipeyaakoitaimiro pikaariperoshirevetaka?’ Irooma pikovi nonkanteri: ‘Pinkatziye, piyaatai.’ ²⁴ Iroñaaka piyoteri Itomi Atziri otzimimotziri ishintsinka, ari impayokotari kaariperoshirevetachari.” Ipthokashitanakari mantsiyari, ikantziri: “Pinkatziye, paanairo pishitashi, piyaatai.” ²⁵ Piriintanaka kisoporokiri, jaanairo ishitashi jonoryaantavetari. Jiñeetavairi jiyaatai ipankoki, kimoshire ikantaventanakari Pava. ²⁶ Maaroni atziripayeeni ipampoyaaminthatanakeri, ikimoshireventanakeri iriroriite Pava. Itharonkakiini ikantaiyini: “Tera añaapiintero kempityaarone iroka.”

Jaantaitanakariri Leví
(Mt. 9.9-13; Mr. 2.13-17)

²⁷ Ikanta ishitovanaira Jesús, iñaapaakeri paitachari Leví isaiki irirori ikovakotziri kireeki isheninka, ikantapaakeri: “Poyaatena.” ²⁸ Katziyanaka Leví, jookanakero maaroni, joyaatanakeri.

²⁹ Ipoñaashitaka Leví, jaanakeri Jesús iroimoshirenkya ipankoki itsipataanakeri iriyotaane. Ari jiyaatakeri eejatzi osheki kovakotziri kireeki isheninka, osheki jatayetaintsiri pashine. Ari ikaratayakerini jovaiyani. ³⁰ Ikanta Fariseo itsipatakari iyotzinkariite, iñaanaminthatakeri iriyotaane Jesús, ikantziri: “¿Opaitama pikempiyantariri povaiyani kaariperoshireri ipoña kovakotziri kireeki isheninka?” ³¹ Ipoña jakanake Jesús irirori, ikantanakeri: “Aririka irimantsiyate atziri, ipokashitziri aaventantzinkari, iriima atziri kaari mantsiyatatsi tekatsi inkove irirori. ³² Tera iro nonpokantajaantakyaari naaka nonkaimashireyetairi kameethashireri, aña nopokashitziri kaariperoshireri nonkaimashiretaiiri irovashaantairo kaariperori.”

Iñaaventziro Jesús itziventaita

(Mt. 9.14-17; Mr. 2.18-22)

³³ Ipoña josampiitakeri Jesús, ikantaitziri: “¿Opaitama kaari itziventanta piyotaane? Irima irashi Juan, ipoña irashi Fariseo-payeeni, osheki itziventapiintaiyani irirori, jamanaiyini eejatzi. Noñiiri piyotaane eeroka, te intziventanetya, ovavaiyetacha, iravaitatsi imire.” ³⁴ Ari jakanake Jesús, ikantzi: “Aririka inkempiyeetyaari aavakaachari, ¿arima irovashireneentaitakya? ³⁵ Aryaajaini apaata, aririka iragaitakeri iimentaitari, aripaitera intziventaita.”* ³⁶ Ipoña joshiyakaaventanakeneri Jesús, ikantziri: “Aparoni paisatori ikithaaitari, aririkami irovapatankaitantyaaro osape ovakerari, ari omaperotanakya osaperyaanake aririka ampithatanakya ovakerari. Tera ariperotakairo paisatori ikithaaitari irovapatankaitantyaaro ovakerari. ³⁷ Te jaritzi eejatzi paisatori meshinantsinaki irovantayeetyaaro eeryaatatsiri jimiretairi. Aririka irovantayeetakyaaro, ari isanaryaanake, apaavaitashitakya imiretairi, eejatzi inkempitakya meshinantsinaki irirori. ³⁸ Iri aritatsi ovakerari meshinantsinaki irovantayeetyaaro eeryaari jimiretari. Iro eero japaavaitanta apiteroite. ³⁹ Ikaratzi ametarori jimiretaro poitatsiri, eerora jametaaro imiretaiyaaro eeryaari. Inkantapiinte: ‘Iro kameethatatsi amiretyaaro poi.’”

6

Iñaaventziro Jesús kitaite imakoryaantaitari

(Mt. 12.1-8; Mr. 2.23-28)

¹ Okanta aparoni kitaite imakoryaantaitari, ikenake Jesús pankirentsimashiki. Ikanta iriyotaanepayeeni javiikitanake okithoki, jamirokakitzimaitaro inkene iroyaaro. ² Te onimoteri Fariseo-payeeni, josampitakeri ikantziri: “¿Ipaitema pavilikitarorori? ¿Tema piyote tera oshinetaantsite kitaiteriki imakoryaantaitari?” ³ Ari jakanake Jesús, ikantanake: “¿Tema piñaanatakoteri eeroka ikantaranki pairani David-ni itsipayetakari ikarataiyini aantavetakari itashe? ⁴ Ikyaaake tasorentsipankoki, jaakero tasorentsianta, jovakaro irirori, ipayetakeri eejatzi ikaratzi itsipayetakari. Tema te oshinetaantsiveta irovaityaaro, intaani jovapiintayetaro omperatasorentsitaari.” ⁵ Ipoña ikantake eejatzi: “Irika Itomi Atziri ipinkathariperotzi irirori, janayiuro iroka kitaite.”

Atziri kisovakori

(Mt. 12.9-14; Mr. 3.1-6)

⁶ Okanta pashine kitaite imakoryaantaitari, ikyaaake Jesús japatotapiintaita, jiyotaantapai eejatzi. Ari isaikakeri atziri kisovakotatsiri irakoperoriki. ⁷ Ikanta iyotzinkariite itsipayetakari Fariseo, aamaane jovakeri Jesús iriñeeri aririka irovashincheeri mantsiyari kitaite imakoryaantaitari, onantyaari inkantakoteri. ⁸ Iro kantamaitacha Jesús, jiyotake irirori opaita ipampithashireyetakari. Ikaimakeri atziri kisovakori, ikantziri: “Pimpoke, posatekya niyanki.” Pokapaake kisovakori, katziyapaaka. ⁹ Ipoña ikantzi Jesús: “Tzimatsi nosampitaiyemiri: ¿Otzimikama shinetaantsitatsiri anteri kitaite jimakoryaantaitari? ¿Tema arite aneshinonkatante, irooma aritatsi ovamaante? ¿Eeroma aritzi antero kameethari, irooma aritatsi ankaariperovaita?” ¹⁰ Ipampoyaanakeri piyotzimentakariri, ipoña iñaananakeri mantsiyari, ikantziri: “Pinthaaryaavakotai.” Matanaka,

* **5:35** Iriitakera Jesús oshiyakaaventachari jaka. Iriitakera kempitakariri jaavakaayeta atziri. Kantakotachari eejatzi jaka, aririka iraaeyeetakeri iimentaitari, irijatzira kantakotacha aririka irovaamayetakari, osheki irovashirevitanakya iriyotaanepayeeni.

akotsitanai kameetha. ¹¹ Iro kantamaitacha irikapayeeni, iniroite iki-saiyanakani. Ikinkithavaitaiyakeni tsika inkanteri Jesús.

Jiyoshiitake Jesús 12 Irotyaantajanore
(Mt. 10.1-4; Mr. 3.13-19)

¹² Ipoña itonkaanake otzishiki iramaneri Pava. Ari jaakoventakaro maaroni tsireni jamani. ¹³ Okanta okitaitamanai, japatotakeri maaroni iriyotaane. Ari jiyoyaakeri ikaratzi 12, iriitake ipaiyetakeri Otyaantajanoriite. ¹⁴ Jirika ikaratzi jiyoyaakeri: Simón, iri ipaitakeri Pedro. Ipoñaapaaka Andrés irirentzira Simón. Ipoñaapaaka Jacobo itsipataakeri Juan, Felipe, Bartolomé, ¹⁵ Mateo, Tomás, Jacobo itomi Alfeo. Ipoñaapaaka Simón ipaitaitziri kisakotanteneri, ¹⁶ ipoñaapaaka Judas irirentzi Jacobo. Ipoñaapaaka eejatzi Judas Iscariote, tsika itzimi pithokashityaarine apaata.

Ikinkithatakairi Jesús osheki atziri
(Mt. 4.23-25)

¹⁷ Ipoña joirinkaiyaani Jesús itsipataari iriyotaane. Ari isaikaiyapaakeni ovinteniopathatzi. Osheki atziri piyotzimentapaakariri, Judea-satzi, Jerusalén-satzi, Tiro-satzi eejatzi Sidón-satzi. Ipokaiyakeni irikapayeeni inke-mero iñaaventziri Jesús, ikovaiyatziini eejatzi irovashinchaayetairi imantsiyaritepayeeni. ¹⁸ Tema ikaratzi jaakayetziri peyari, jovashinchaayetairi. ¹⁹ Ikovaiyanake atziri irantantavakyaari kapicheeni irako, tema otzimi-motziri Jesús ishintsinka, jovashinchaayetziri maaroni.

Iñaaventaitziri kimoshiretatsine eejatzi ashinonkaachari
(Mt. 5.1-12)

²⁰ Ipoña Jesús ipampoyaanakeri iriyotaane, ikantziri: “Kimoshirera pinkantaiya ashinonkainkari, tema eerokatake ñagairone impinkathariven-tantani Pava.

²¹ Kimoshirera pinkantaiya piñaavetaro iroñaaka pitashaaneentavaitzi, tema irootaintsi piñeero pinkmaneentaiya. Kimoshirera pinkantaiya piñaavevetaro piraaneentavaita iroñaaka, tema irootaintsi piñeero pishirontavaitaiya.

²² Kimoshirera pinkantaiya onkantavetakya piñaavevetaro iroñaaka inkisaneentayeetemi, irookimaitemi, inkaviyavaitaitemi, irimanintavaitaitemi, okantakaantziro poshiretaari Itomi Atziri. ²³ Tharomenta pinkantayetaiya, pinkimoshireyetai, tema Pava pinayetaimine inkiteki. Pinkinkishiretakotyaaoro tsika ikantayeetakeri pairani etayetakarori kamantanteneri, irootakera avishimotzimiri eejatzi eeroka iroñaaka.

²⁴ ¡Inkantamacheeteri ashaarantzinkari! Tema aritake jiñaayetakero iroñaaka janintaavaiyetaka.

²⁵ ¡Inkantamacheeteri ikaratzi ñiirori iroñaaka ikemeentayeta! Tema ari iriñeero apaata irirori intashaaneentai. ¡Inkantamacheeteri ikaratzi ñaayetzirori iroñaaka ishirontavaita! Ari iriñeero apaata inkemaantsivaitaiya, ari iriraavaitaiyaari eejatzi.

²⁶ ¡Inkantamacheeteri ikaratzi jasagaaventaitari iroñaaka! Tema ari ikempitaaveetakari pairani kempitakovetariri kamantanteneriite.”

Petakotyaaari kisaneentayetzimiri
(Mt. 5.38-48; 7.12)

²⁷ “Iro kantamaitacha pinkeme nokantzi naaka: Petakotaiyaari ikaratzi kisaneentayetzimiri, paakameethayetairi. ²⁸ Eero pipiyatari kishimavaitzimiri. Pamanakoyetairi thaiyakovetamiri. ²⁹ Aririka impasaitemi kasheta-vooroki, pishinetyaari irapiteroryaavorotemi impasatemi. Aririka inkovoro iragaiteero piithaero posaavantapiintari, pishineteri iraanakero pikithaatakari eejatzi. ³⁰ Aririka inkantayeetemi: ‘Pimpena,’ okameethatzi pimpimantanete. Aririka irayitayeetemi pashitari, okameethatzi eero pikiñaaneventziro. ³¹ Pikovirika iretakoyeetyaami, petavakyaaro eeroa petakotantya.

³² Iriirika petakotashitakya ikaratzi etakotayetamiri eeroa, ¿Kameethatakema iroka? Aña te, tema iro jimatapiintakeri kaariperoshireri. ³³ Iriirika paakameethatashitakya ikaratzi aakameethatzimiri eeroa ¿Kameethatakema iroka? Aña te, tema iro jimatapiintakeri kaariperoshireri. ³⁴ Aririka inkantaitemi: ‘Pimpavakenaro, ari noipiyeemi,’ impoña pimpavakeri tema piyotzi ari irimataimi eeroa apaata. ¿Kameethatakema iroka? Aña te, tema iro imatapiintzeri kaariperoshireri. ³⁵ Petakoyetaiyaari eeroa kisayetzimiri, eero pipiyatari. Pimpimantanete aririka inkamitayeetemi, eero poyaaventa irimayetaimi eeroa. Iniroite impinayeetaimi, itomintaamira Jenokisatzi. Omaperora jetakoyetakari irirori maaroni kaariperoshireripayeeni. ³⁶ Ikempitara Ashitairi jetakotanta, ari pinkempitanaiyaari eeroa.”

Iñaaventziro Jesús kantzimataantsi
(Mt. 7.1-5)

³⁷ “Eero pikantzimantantzi, jimaitaimikari eeroa apaata. Eero piyakoventantzi, jimaitzimikari eeroa apaata. Aririka pimpeyakotante, ari irimayeetaimi eeroa apaata. ³⁸ Pimpimantanetai, tema ari irimayeetaimi eeroa apaata, iranaakaayeetaimiro eeroa okaratzi pipimantakeri. Tzimatsirika pantakeri, ari inkempitayeetaimi apaata eeroa.”

³⁹ Ipoña joshiyakaaventanakeneri Jesús, ikantzi: “¿Kantatsima irakathatavakaiya mavityaakiri? ¿Tema ari imparyaake apiteroite omoronaki? ⁴⁰ Tera iriñeete aparoni eenirora jiyotaitziri iranaakoteri tsika itzimi iyotairiri. Irooma apaata aririka iriyotaaperoitakeri ari inkempitaiyaari iyotairiri pairani. ⁴¹ ¿Opaitama pikovantari pameneneriri pashine otyaakitziiriri irookiki? Petavakyaaro eeroa paavairo antaro inchapeto otyaakitakemiri. ⁴² Tema eero okantzi pinkanteri pisheninka: ‘Pimpoke, nayemiro otyaakitakemiri pokiki.’ Aña tzimataitatsi pokiki eeroa antaro inchapeto otyaakitakemiri. ¡Kamataviri! Petavaiyaaro paavairo eeroa otyaakitakemiri pokiki, inkene pameneneriri pisheninka otyaakitainchari kapicheeni irookiki.”

Ari jiyoitziro onkithotanakerika
(Mt. 7.15-20)

⁴³ “Aparoni inchato saankanatatsiri oshooki, te iriñeetero onkaariperote okithoki. Irooma inchato sampiyashitatsiri, te kameetha iriñeetero onkithokite. ⁴⁴ Tema okaratzi kameethayetatsiri chochoki, tera onkameethavaitashitya apaniro, aña iro kantakaarori ovaato okameethatziira iroori. ¿Añiroma aparoni higo onkithotantyaaro ovaato kitochee? ¿Kantatsima aparoni uva okithotantaro kitochee eejatzi? ⁴⁵ Arira ikempiyetanaari kameethashireri ikinkishiretapiintaro kameethari, irootake okameethatantari jantayetziri. Iriima kaariperoshireri te ikinkishiretapiintaro kameethari, irootake okaariperotantari jantayetziri. Tema okaratzi ipampithashireyeteri, irootake jiñaaneyetakari eejatzi.”

Iñaaventaitziri apite ovatzikirori ipanko
(Mt. 7.24-29)

⁴⁶ “¿Opaitama ikantantayeetantari: ‘Pinkatharí, pinkatharí?’ Temaita irantaitenaro okaratzi nokantayetziri. ⁴⁷ Tzimayetatsi matanairori okaratzi nokantayetziri. Jiroka ikempitayetanaari: ⁴⁸ Ikempitakari aparoni atziri ovetsikatsiri ipanko, ikiyashitakero itzinkami oshirantapathatzi kipatsi, jovatzikakero. Ipoña opokake iniroite amarani, ookantapaakaro shintsiini pankotsi, te eevokero. Tema jovatzikaitakitziiro kameethaini oshirantapathatzira. ⁴⁹ Iriima ikaratzi peyakotarori nokantayetziriri, kaari antanairone. Ikempitakari aparoni atziri ovetsikavetachari ipanko, temaita inkiyashitero inthomointa. Okanta opokake iniroite amarani, ookantapaakaro shintsiini, tyaanake. Te iriñeetairo.”

7

Jovashinchagairi Jesús inampire ijevare ovayiriite
(Mt. 8.5-13)

¹ Aritake ithonkanakero Jesús ikinkithatakayiri atziripayeeni, jatai nampitsiki Capernaum. ² Ikanta imantsiyatake iretakoperotane inampire ijevare ovayiriite Roma-satzi, irootaintsi inkamemi. ³ Ari ikemakoventakeriri Jesús, jotyaaantake irantarikonate judío-payeeni, inkaimeri Jesús, irovashinchagairiita inampire. ⁴ Ikanta jiyaatashitakeri Jesús, ikantapaakeri: “Okovaperota pampitakoteri ijevare ovayiriite, ⁵ tema jaakameethatapiintakena, jovetsikaiyakena pankotsi tsika napatotapiinta.” ⁶ Ikanta Jesús, joyaatanakeri. Iro irareetantyaarimi ipankoki, jomonthaakari isheninkathori ijevare ovayiri, iriitake pashine jotyaaantakeri, ikantapaakeri irirori: “Jesús, ikantakaantzimi jevari, ikantzi: ‘Kaariperori nonatzi naaka, eero pikyaavankotana.*’ ⁷ Irootake kaari niyaatashitantami noñeemi naaka. Intaani nokoviro piñaane pinkantaakantavakeri nonampire, aritake یرهشitakotai. ⁸ Tema tzimatsi omperatanari naaka, tzimatsi eejatzi ovayiri nonperatari naaka. Aririka nonkanteri: “Piyaate,” aritake iriyaatake. Aririka nonkante pashine: “Pimpoke,” aritake impokake. Aririka nonkanteri nonampire: “Pantero iroka,” imatziro jantziro.” ⁹ Ikemavakerira Jesús, ipampoyaanakeri, ikantanakeri itsipatakari: “Iriitake matakoreri irika ikempisantzí, tera intzime jaka Israel-ki aparoni asheninka kempityaarine irika. Omaperora.” ¹⁰ Ikanta ipiyeeyani pankotsiki jotyaaantaitakeri, iñaapaatziiri nampirentsi, eshitakotai imantsiyaveta.

Jovañagairi Jesús eentsite kamaimetzinkaro

¹¹ Ipoña ikenanake Jesús aparoni nampitsi paitachari Naín, iri itsipayetaka iriyotaane. Osheki eejatzi atziripayeeni. ¹² Iro jareetzimataka nampitsiki, jomonthaakotantaka jagatziri aparoni kaminkari inkitaiteiri, apintzi inatzi otomintari aparoni tsinane kamaimetzinkaro. Osheki atziri oyaatakerori iroka tsinane. ¹³ Ikanta Jesús iñaavakerora tsinane, iniroite jetakoshiretanakaro. Ikantziro: “Aritapaake piraavaitaka.” ¹⁴ Ipokapaake okarikiini, ipampitapaakero jovantaitakariri. Katziyeeyapaakani anatakotziriri. Ikantzi Jesús: “Evankarí, eeroka noñaanatzi, pimpiriinta.” ¹⁵ Piriintana kamavetainchari ñaavaitanai. Jakathatanairi Jesús irojatziri iriniroki. ¹⁶ Iniroite

* **7:6** Irika ijevare ovayiri kaarira judío, pashinesatzi atziri jinatzi. Tema pairani aparoni judío, te inkyavankoteri kaari isheninkata.

itharovaiyanake ikaratzi ñaakeriri. Ikimoshireventaiyanakari Pava, ikan-taiyanake: “Pokataike iriiperori kamantantaneri.” Ipoña ikantaiyini eejatzi: “Pokataike Pava iri neshinonkayetaine aaka.”¹⁷ Ithonkara ikemakoy-eetanakero jantakeri Jesús maaroni Judea-ki, eejatzi pashineki nampitsi okaratzi saikanampiyetatsiri.

Jotyaantakeri Juan iriyotaane
(Mt. 11.2-19)

¹⁸ Ikanta Juan ikemake irirori okaratzi avisaintsiri, ikamantakeri iriyotaanepayeeni. Ari ikoyaaake apite iriyotaane, ¹⁹ jotyaantakeri irosampiteri Jesús, inkanteri: “¿Eerokama ipaitaitziri ‘Pokatsineri?’ Kaaririka eeroka, ¿Tzimatsima pashine naamayaari?”²⁰ Ikanta ipokaiyakeni, jiñaapaakeri Jesús, ikantapaakeri: “Jotyaantakena Juan oviinkaantantaneri nosampitemi: ¿Eerokama ipaitaitzi ‘Pokatsineri?’ Kaaririka eeroka, ¿Tzimatsima pashine naamayaari?”²¹ Tema eekero jovashinchaayetatzí Jesús kantavaiyetachari imantsiyare, ikaratzi jaakayetziri peyari, jokiryaakaayetai osheki mavityaakiri eejatzi. ²² Irojatzí ikantantanakariri pokaintsiri: “Aririka piyaatai, pinkamantapairi Juan maaroni okaratzi piñaayetakeri eeroka nantakeri, okaratzi pikemakenari eejatzi. Tema namenakaayetairi mavityaakiri, naniitakaayetairi kisoporokiri, nokemakaayetairi ashitakempitari, novashinchaayetairi omatziri pathaaronsi, novañaayetairi kaminkari, noñaaventayetaineri ashinonkainkari Kameethari Ñaantsi. ²³ Irootake inkimoshiretantaiyaari inkarate kaari kisoshireventainane.”

²⁴ Ikanta ipiyeeyanaani irotyaantane Juan, josampitanakeri Jesús ikaratzi apatotzimentakariri, iñaaventziri Juan, ikantziri: “¿Ipaitama pipampithashiretakotariri piñaakeri chapinki janta tsika te inampiitaro? ¿Iriima piñaake aparoni kempitarori savoro opiyonkatonkitakaaro tanyyaa okantakaantziro te iminhashireta?”²⁵ ¿Piñaakerima irovaneenkatakya ikithaataka? Tema maaroni ikaratzi anintaavaitachari, ovaneenkatziiitachari ikithaata, isaikavankotziri pinkatharentsi. ²⁶ Aña iro piyaatashitantakariri piyotaiyakeni kamantantaneri jinatzi. Tema jimaperotatziiro irirori janaakeri kamantantaneripayeeni. ²⁷ Iriitakera josankinatokoyeetake pairani, iñaanatziiri Pava itomi, inkantzi: Notomí, ari notyaantake etyaarone inkamantakotemi, Iriitake ovetsikanontemine tsika pinkenapaake eeroka.

²⁸ Nokantzi naaka: Atzirriite ikaratzi tzi mayevetainchari, tekatsira aparoni kamantantaneri anayerine jiyotanetakari Juan. Iro kantamaitacha inkarate impinkathariventairi Pava inkiteki, aparoni tsinampashiretaatsiri janta, janaakotajaantairira irirori Juan.”²⁹ Ikanta atzirriite itsipatakari kovakoyetziriri isheninka kireeki, jiyotanairo tampatzikashire ini Pava, joviinkaayetakeri Juan. ³⁰ Irima Fariseo-payeeni itsipatakari iyotzinkariite te irishinetya iroviinkaayeteri Juan, ari japaatzirori okaratzi irantzimotan-teri Pava.

³¹ Ipoña ikantzi Pinkathari Jesús: “¿Ipaitama nonkempitakaanteriri irikaite?”³² Nonkempitakaanteri ovashaantavarentzi eentsi aririka iroshiyakaantavaite ikaratzi jeentsitaiyini, inkantavakaiyaani: ‘Thame ashovirite amasheetantyaari.’ Eeromaita ikovi. Impoña inkantavetya eejatzi: ‘Intsiyyaa amampaavaitya ovashiretantyaari.’ Eero ikovimaita eejatzi. ³³ Iroora jimayetakeri irikaite. Jiñaayevetakari Juan, itziventapaakaro irirori ovaritentsi, te jimiretaro kachori, iro kantamaitacha ikantakotaiyakerini: ‘Jaakatziiiri peyari.’³⁴ Ipoña

ipokake Itomi Atziri, te intziventavetyaaro irirori ovaritentsi, jimiretaro kachori. Ikantakotaiyakeri: 'Kaariperori inatzi, niyavarentzi jini, shinkiryaantzi, jaapatziyari kovakotziriri kireeki isheninka, jaapatziyari eejatzi kaariperoshireri.'³⁵ Tekatsi ompaitzimaitya, tema aparoni iyotaneri ari iriyoyeefairi paata omapero jiyotanetari, aririka iriñaajaantayeetairo onkarate avisayetatsine."

Jareetari Jesús aparoni Fariseo paitachari Simón

³⁶ Ikanta aparoni Fariseo jaanakeri Jesús irovakaiyaari. Areetaiyaka ipankoki, thointapaake Jesús jovapiintaita.³⁷ Okanta aparoni kaariperoshireri tsinane nampitarori janta, okemakoventakeri Jesús ipokake ipankoki Fariseo irovaiyaani, jatake iroori aakotanake kasankaari ovantaro onaki jovetsikaitziro mapinaki.[†] ³⁸ Okatziyimotapaakari iiteempekiki Jesús, irayimotapaakari. Othaatanakara oyaaki okiki ashetakeri itziki, oshetantamaitari oishi. Ipoña onintaakiivaitakeri, osaitantanakari kasankaari.³⁹ Ikanta irika Fariseo amakeriri Jesús, iñaakeri, ikantashiretanake: "Irimaperotatyeeromi irika inkamantantannerite, ari iriyotakeromi tsika okantavaita iroka tsinane pampitakeriri, tema kaariperoshireri onatzi."⁴⁰ Ipoña Jesús ikantanakeri Fariseo: "Simón, zimatzi nokoviri nonkantemi." Ari ikantzi: "Intsityaa pinkantano iyotaanteneri."⁴¹ Ipoña ikantzi: "Aparoni atziri, ipakeri iireekite pashine apite atziri. Aparoni ipake 500 denario, iriroma pashine ipakeri 50 denario.⁴² Okanta osamanitake, te onkante irika apite atziri iroiipiyeeri kireeki, ipeyaakoitairi irireevetane apiteroite. Intsityaa pinkantena, ¿Itzimikama etakoperotantachane?"⁴³ Ikantzi Simón: "Nokantzi naaka iri etakoperotantacha atziri ipeyakoperoitakeri irireevetane." Ari ikantzi Jesús: "Ari pimatakeri pikantakeri."⁴⁴ Jamenanakero Jesús osaikake tsinane, ikantziri Simón: "¿Piñaakero antakeri iroka tsinane? Nokyaavankotakemi eeroka, temaita pimpena iñaa nonkivakiitapaakyari. Iroorima iroka tsinane, okivakiitantakanaro oyaaki shitovanaintsiri okiki, ipoña oshetantakanaro oishi.⁴⁵ Te pinintavorotavakena povethatavakyaana eeroka, iroorima iroka tsinane osheki onintaakiitakena.⁴⁶ Te pisaipatziitotantyaanari eeroka yeenkantsi piñaapinkathatena, irooma iroka tsinane, osaitantanakanaro kasankaari noitziki.⁴⁷ Osheki okaariperoshirevetaka iroka tsinane, impeyakoitainero tema osheki etakotantaka. Iriroma tsika itzimi ipeyakoitziiri kapicheeni, kapicheeni jetakotanta."⁴⁸ Ipoña ikantanakero tsinane: "Ipeyakoitaimiro okaratzi pikaariperoshirevetaka."⁴⁹ Ikantaiyanakeni ikaratzi itsipataiyarini: "¿Ipaityaakama irika irimatantyaarori kaariperori impeyakotantero?"⁵⁰ Eekero Jesús ikantanakitziro tsinane: "Piyaatai kameetha, tema iro pavisakoshiretantaari pikempisantanaí."

8

Tsinane ampitakoyetakeriri Jesús

¹ Ikanta Jesús itsipayetakari 12 iriyotaane, japerotakero nampitsi ikinkithatake, iñaaventakeri Pava tsika ikanta ipinkathariventantai.² Ari itsipatakaro eejatzi tsinaneete okaratzi jovashinchagairi jaakovetaro peyari, eejatzi okaratzi mantsiyayevetachari. Jiroka okaratzi oyaatakeriri: María ipaiyeetziri eejatzi Magdalena jaakovetari ikaratzi 7 peyari,

[†] 7:37 Iro ikantakoitzi jaka mapinaki, ipaitaitziri pashineki nampitsi "alabastro."

³ opoñaapaaka Juana iina Chuza iromperatane Herodes, opoñaapaaka Susana. Ari ikaratakeru eejatzi pashinepayeeni tsinane okaratzi papiintakeriri kireeki Jesús.

Joshiyakaaventziri Jesús pankivairyaaantzi
(Mt. 13.1-15, 18-23; Mr. 4.1-20)

⁴ Ipoña ipiyotzimentapaakari Jesús osheki atziri poñaayetachari pashineki nampitsi. Joshiyakaaventatziiniri okaratzi jiyotaayetziriri, ikantziri: ⁵ “Tzimatsi aparani pankivairentzi jatatsiri impankivaite. Ikanta jookakitakero ivankire, tzimatsi ookakitapainchari avotsiki, ithonka jaatzikakitakero, ipoña ipokaiyapaakeni tsimeri, jovapaakaro. ⁶ Tzimatsi pashine ookakitapainchari omapiporokitzi kipatsi. Okanta oshookavetanaka pankirentsi, sampiyashitanake, tema te irenkapathataty kameethaini kipatsi. ⁷ Tzimatsi pashine ookakitapainchari okitocheemashitzi. Okanta oshookavetanaka, kamanake anaanakeru kitocheemashi. ⁸ Tzimatsi pashine ookakitapainchari okameethavanetzi kipatsi, saankana okanta oshookapaake, kithokitanake. Aparopayeeni shookapaintsiri kameetha tzimayetai 100 okithoki.” Ipoña ikantanake Jesús: “Kovirori inkemathatero, irovayempitayta inkempisante.”

⁹ Ikanta iriyotaane Jesús josampitakeri opaita oshiyakaaventachari okaratzi jiyotaantakeri. ¹⁰ Jakanakeri Jesús, ikantziri: “Eerokaite nokamante kaari piyovetaiyani, ontzimatyte piyotairo tsika ikanta Pava ipinkathariventantai. Iriima pashinepayeeni, eero nokamantziri irirori, intaani noshiyakaaventeneri. Ari onkantya iramenavetya irikaite, eero ifaanzimaitaro. Ari inkemayevetyaaro, eero ikemathatavakero nokantayevetakari. ¹¹ Jiroka oshiyakaaventachari: Iroka okithoki ipankiitakeri, ifaanera Pava oshiyakaaventacha. ¹² Okaratzi ookakitapainchari avotsiki, oshiyakaaventari kemavetarori ñaantsi, ipokapaake kamaari imaisantakaapaakeri, tema te ikempisantzi, eero javisakoshiretai. ¹³ Ari okempita ookakitapainchari omapiporokitzi, oshiyakaaventari kemavetarori ñaantsi thaankiperoini ikempisantzi. Tera iriyotakoperotatyero ñaantsi, jovashaantanakero ikempisantzi. Te ikisashitaro irantakaiteri kaariperori, ikempivaitakaro pankirentsi kaari kyaaperotatsine oparitha inthomointa kipatsiki. ¹⁴ Ari okempita ookakitapainchari okitocheemashitzi, oshiyakaaventari kemavetarori ñaantsi. Okantakaantziro okantzimoshirevaitari, ikinkishiretakotaro irashaarantya, inevevaitaro inthaamentavaitya. Iro anaanakeru ñaantsi ikemavetakari, ikempitakaro pankirentsi kaari kithotatsine. ¹⁵ Irooma okitho ookakitapainchari okameethavanetzi kipatsi, oshiyakaaventziri kempisantanaarori ñaantsi, kameethashire ikantana, joshiyakotanaaro pankirentsi saankana ishokanake, osheki okithotanake.”

Onkoñaatakoyetai omanakoyevetainchari
(Mr. 4.21-25)

¹⁶ Ipoña ikantake eejatzi: “Ankoverika ootyaari ootamento, ¿arima antakotakeri kovitzinaki? ¿Amanakotzirima otapinaki? Aña te. Ovakotziri jenoki inkene inkoñeenkatakote akarataiyini. ¹⁷ Ari onkempityaari eejatzi, ontzimatyte onkoñaatakoyetai omanakoyevetainchari, oñaarontairo kaari ikemathaveeta pairani. ¹⁸ Paamaventyaaro okaratzi pikemakeri. Tsikarika

itzimi otzimimotakeri, ari ontzimimoperotairi osheki. Iriima kaari otzimimotzi, eekero iriyaatatyete iriñeero eero otzimimoperotairi.*”

Iriniro Jesús ipoña irirentzipayeeni
(Mt. 12.46-50; Mr. 3.31-35)

¹⁹ Okanta opokashitakeri iriniro Jesús otsipatakari irirentzipayeeni oñeeri. Temaita onkante oñeeri jotzikaakero atziri piyotzimentakariri. ²⁰ Ipoña ikantaitakeri: “Ari opoki piniro otsipatakari pirentzipayeeni, okovi oñeemi.” ²¹ Ikantanaake irirori: “Ikaratzi kemanairori iñaane Pava ipoña jantanairo okaratzi ikovayiriri, iriitake nirentzitari, iro nonirontari.”

Joimarentziro Jesús tampyaa
(Mt. 8.23-27; Mr. 4.35-41)

²² Ipoña jotetanaa Jesús pitotsiki itsipatanaari iriyotaane, ikantanairi: “Thame amontye intatsikeronta.” Jataiyake. ²³ Ikanta jimontyaakotaiyani, maanake Jesús. Ari omapokapaakari iniroite tampyaa, kimota otamakaanake inkaare, otetaatapaaka jiñaana pitotsiki, iroovetaincha intsitsiyakote. ²⁴ Ari jovakiryeeetanakeri Jesús, ikantaitziri: “¡Iyootaanari! ¡Antsitsiyakotatyete!” Piriintanaka, iñaanatanakero tampyaa, ikantziro: “¡Aritapaake pitampyaatake!” Ipoña ikantziro inkaare eejatzi: “¡Pimairyaaete!” Avisanake tampyaa, mairyaatanai. ²⁵ Ipoña ipithokashitari iriyotaane, ikantziro: “¿Tsikama okenake paventaane?” Iniroite iñaapinkathatanakeri, ikantavakaiyani iriyotaane itharonkakiini: “¿Ipaitatyaaakama irika joimarentantarori tampyaa, joimarentziro eejatzi inkaare?”

Gadara-satzi jaakiri peyari
(Mt. 8.28-34; Mr. 5.1-20)

²⁶ Ikanta imontyaanakarora Jesús intatsikeroki inkaare Galilea, areetaka inampiki Gadara-satzi. ²⁷ Iro jaatakotapaakitziini, ishiyashitavakari jaakiri peyari. Pairanitake jaakiri peyari te inkithaataiyi, te jametaiyi isaikai pankotsiki, ari isaikavaitzi kitataarimashiki. ²⁸ Ikanta iñaavakeri jareetaapaaka Jesús, ishiyapaaka, jotyeerovashitapaakari. Kaimanake shintsiini, ikantzi: “¡Jesús, Itomi Pavaperotatsiri! ¿Tsikama pinkantajaantenaka? Tera nonkove povashinonkaina.” ²⁹ (Tema ikisathavetavakityaari peyarika irovashaantari shirampari. Pairanitake inampishiretantakari. Osheki joosoveetantari ashirotha, ithatyi. Ishishiyavaita otzishimashiki ikantakaari peyari.) ³⁰ Ipoña Jesús josampitakeri peyari, ikantziro: “¿Tsikama pipaitaka?” Jakanake peyari, ikantzi: “Nopaita ‘Oshekyaantzi.’” Tema osheki ikarataiyini. ³¹ Eekero ikantanakitzi peyari: “Tera nonkove paperotaiyena.” ³² Ari ipiyotaiyani osheki chanco ishintariyini. Ikantaiyini peyari: “Pomintyaantena janta chanchoki.” Ipoña ikantzi Jesús: “Pimatero.” ³³ Ikanta Oshekyaantzi, ikyaantashiretapaakari chanchopayeeni. Irojatzisi ishiyantanakari tsika imperetatzi otzishi, mitagaiyapaakani, ari ithonka ipiinkake inkaareki.

³⁴ Itharovaianakeni aamaakoventariri chanchopayeeni, shiyeeyanakani ikamantapaake nampitsiki, ikamantakeri eejatzi maaroni saikayetatsiri irovaneki. ³⁵ Pokaiyapaakeni atziri iramenero okaratzi avisaintsiri. Ipoña jiyaatashiitanakeri Jesús. Iñeetapaatziiri jaakavetari peyari isaikake itsipatakari, ikithaataka, kameetha ikantanaa. Iniroite itharovaitanake.

* **8:18** Okaratzi ñaaventakotachari jaka, jiroka okantakota: “Kapicheenirika pikempisantavakero nokantakemiri, kapicheeni piyotairo. Irooma pinkempisantaperotavakerika, osheki piyotavakeri, eekero niyotakaaperotanakiyeemiro.”

³⁶ Ikaratzi ñaakerori inkaaranki avisaintsiri, ikamantavakeri pokayetaintsiri, ikantzi: “Piñeeri jaakavetari peyari, iriitakera Jesús ovavisaakotairiri.”

³⁷ Ikanta maaroni Gadara-satzi, ikantaiyakeri Jesús: “Piyaatai, te nonkove pisaikimotena.” Iro ikantantari, tema iniroite itharovakaanakeri. Ipoña jotetanaa Jesús pitotsiki, jatai. ³⁸ Ari ikantavetavaari jovavisaakotairi: “Nokovi noyaatanakemi.” Jakanakeri Jesús, ikantanakeri: ³⁹ “Eero poyaataana, piyaatai pisheninkaki pinkamantapairi, pinkanteri: ‘Jovavisaakotaana Pava.’” Ariya jimatakeri shirampari, jatai ikamantantapairo okaratzi jovavisaakotairi Jesús.

*Irishinto Jairo opoña tsinane antzitakeriri iithaare Jesús
(Mt. 9.18-26; Mr. 5.21-43)*

⁴⁰ Ikanta ipiyaara Jesús, tharomenta ipiyotzimentavaari atziri, tema iri joyaakoneentakeri. ⁴¹ Tzimatsi aparani shirampari ipaita Jairo, iri itake jevatakaantatsiri tsika japatotapiintaita. Ari iñaapaakeri Jesús, jotypeerovashitapaakeri, ikantapaakeri: “Nokovi piyaate nopankoki.” ⁴² Tema okamimatatzi irapintote irishinto. Ari tzimake 12 osarentsite. Ikanta joyaatzirira atziripayeeni irika Jesús, jatsinakimatanakeri.

⁴³ Okanta aparani tsinane kemaantsivaitachari osokaata iraane, tzi makotake 12 osarentsi oñaashivaitaka, aperotakero tzmimovetarori opimantziro opinantari aaventanzinkari, tekatsimaita kanterene iraaventero. ⁴⁴ Okenashitapaakeri itaapiiki Jesús, antzikeri kapicheeni opatziki iithaare. Apathakero eshitanake osokaavaita iraane. ⁴⁵ Ipoña josampitantanake Jesús, ikantzi: “¿Niinkama antzitakenarori noithaare?” Tekatsi kamantatsine ipaita antzitakeriri. Ipoña Pedro itsipatakari ikarataiyini, ikantzi: “Iyotanarí, tema piñeeri jatsinakimatakemi osheki atziri, eekero pikantatzi: ‘¿Ninkama antzitanarori noithaare?’” ⁴⁶ Eekero ishintsitanakitzi Jesús ikantzi: “Tzimatsi antzitakenarori noithaare. Tema nokemavakero noshintsinka tzimatsi ovashinchaashitakari.” ⁴⁷ Okanta oñaakerora iroka tsinaneka te omanakota okaratzi antakeri, iniroite otharovanake, opokashitapaakeri Jesús, otyeerovashitapaakeri, maaroni ikemaitakero okamantakota, ikemaitakero eejatzi tsika okanta omapokanaka eshitakotai osokaavaita. ⁴⁸ Ikantanakero Jesús irirori: “Tsinané, iro ovavisaakotaimi paventaane. Kantatsi piyaatai, kimoshire pinkantanaiya.”

⁴⁹ Tekeramintha inkaratero Jesús iñaanatziro tsinane, areetapaaka poñeenchari ipankoki jevatakaantatsiri japatotapiintaita, ikantapaakeri: “Kamakera pishinto, aritapaake poñaashirenkiri iyotaanteri.”

⁵⁰ Ikanta ikemakeri Jesús areetapainchari, ikantanake irirori: “Eero pitharovashivaita. Paventaiyaana, aritake eshitakotai.” ⁵¹ Ikanta jareetaiyapaaka pankotsiki, tekatsi ishinete inkyaaapaake, intaani Pedro, Jacobo, Juan, ashitarori irishinto ipoña iniro. ⁵² Osheki iriakotaiyarori kamaintsiri. Ikantapaake Jesús: “Eero piragaiyani, te onkame eentsika, omakoryaatzi.”

⁵³ Thainkashire jovaveetakari Jesús, tema omapero jiñeetakero okamake eentsika. ⁵⁴ Ikanta Jesús joirikavakotapaakero, iñaanatzimaitaro shintsini ikantziro: “¡Tsinané, pimpiriinte!” ⁵⁵ Piyashinenkatapaaka eentsika, piriintanaa. Ari ikantzi Jesús: “Pimperora oyaari.” ⁵⁶ Ipampoyaaminthanakeri ashitarori eentsika. Eekero ikantanakitzi Jesús: “Tera nonkove pinkamantantero okaratzi piñaakeri.”

9

Jotyaantaitziri 12 iyotaari
(Mt. 10.5-15; Mr. 6.7-13)

¹ Ipoña Jesús japatotakeri 12 iriyotaane ipasavyaakari ishintsinka onkantya inkitsirinkantyaariri peyari eejatzi mantsiyarentsi. ² Jotyaantakeri inkamantantero tsika ikanta Pava ipinkathariventantai, irovashinchaayetairi mantsiyayetsiri eejatzi. ³ Ikantavakeri: “Eerora paanake tsika ompaitya, eero paanake pikotzi, pitharate, povarite, piireekite, eero okantzi paanake eejatzi apite piithaare. ⁴ Aririka pareetakya aparoniki pankotsi, arira pimatapiintatye irojatzzi pavisantakyaari. ⁵ Eerorika jaakameethaitzimi janta, pavisapithateri, potekanairo piipatsikiite, iro iriyotantyaari te inkempisante.” ⁶ Ikanta jiyaataiyakeni iriyotaane, ithonka ikamantantakero nampitsiki Kameethari Nnaantsi, osheki mantsiyari jovashinchaayetake.

Ikamantakari Juan oviinkaatananeri
(Mt. 14.1-12; Mr. 6.14-29)

⁷ Ikanta pinkathari Herodes ipaitaitziri eejatzi Tetrarca ikemakoventakeri Jesús okaratzi jantayetziri, okantzimoshiretanakari, tema tzimatsi kantatsiri: “Añagaira Juan oviinkaatananeri.” ⁸ Pashine kantatsiri: “Elías inatzi.” Ikantayetzi eejatzi: “Aama pashine kamantantaneri piriintaacha.” ⁹ Irojatzzi ikantantanakari Herodes: “Aña nothatzinkakaantakeri Juan-ni. ¿Tsikama itzimi nokemakoventziri iroñaaka?” Osheki ikovake iriñeerimi Jesús.

Jovaiyani 5,000 shirampari
(Mt. 14.13-21; Mr. 6.30-34; Jn. 6.1-14)

¹⁰ Ikanta ipiyayetaara otyaantaari, ikamantapaii okaratzi jantayetak-eri. Ipoña japatotavairi maaroni, jaanakeri nampitsiki ipaitaitziro Bet-saida. ¹¹ Iro kantacha iyotaiyake atziri tsika ikenake joyaatanakeri. Ikanta Jesús jaavakeri kameetha, ikamantakeri tsika ikanta Pava impinkathariventantai, jovashinchaayetakeri mantsiyayetsiri. ¹² Aritake sheetyaanake, ipokashitapaakeri Jesús 12 iriyotaane, ikantapaakeri: “Potyaantairi atziripayeeni, iramene tsika irimaye, tsika iroyaa eejatzi, tema asaikatzi jaka tsika te inampiitaro.” ¹³ Jakanake Jesús, ikantanakeri: “Pimperu eeroka iroyaari.” Ari ikantaiyini: “Tekatsi nomperiri, intaani otzimi 5 tanta ipoña apite shima. ¿Pikovima niyaate namanantakiteneri iroyaari maaroni atziri?” ¹⁴ Aamaaka ikarataiyini 5,000 shirampari apatotainchari. Ipoña Jesús ikantziri iriyotaane: “Papatoyeteri inkarate 50 atziri pomisaikayeteri, ari pinkempitakeri maaroni.” ¹⁵ Ari ikantakero, jomisaikakeri maaroni atziri. ¹⁶ Jaakero Jesús 5 tanta ipoña apite shima, jamenanake inkiteki, ipaasonkeventakero ovaritentsi, ipoña ipetoryaakero ipakeri iriyotaane impayeteri maaroni atziri apatotainchari. ¹⁷ Jovaiyakani maaroni, kemaneentaiyakani shintsini. Jiyoyetai 12 kantziri okaratzi tzimakaantapaintsiri.

Jiyotake Pedro: Cristo inatzi Jesús
(Mt. 16.13-20; Mr. 8.27-30)

¹⁸ Ikanta isaiki Jesús jiñaañaatzi itsipataru iriyotaane. Ari josampitakeri iri kantziri: “¿Ipaitama ipampithashiretakotanari atziripayeeni?” ¹⁹ Ari jakaiyanakeni: “Ikantayeetzi Juan-ni oviinkaatananeri pinatzi, ikantayeetzi eejatzi Elías-ni pinatzi. Tzimatsi kantatsiri eejatzi: ‘Iri pashine piriintaacha etarori kamantantaneri.’” ²⁰ Ipoña ikantzi Jesús: “¿Tsikama pikantaiyiniika

eeroka?” Ari jakanake Pedro, ikantzi: “Eerokatake Cristo poñaachari Pavaki.”

Iñaaventziro Jesús inkame

(Mt. 16.21-28; Mr. 8.31-9.1)

²¹ Ari ikantanakeri Jesús iriyotaane: “Eerora pikamantakotana.” ²² Eekero ikantanakitzi: “Oshhekira inkemaantsitakaityaari irika Itomi Atziri, omapero inkisaneentena ijevarite antarikona, ijevare omperatasorentsitaari, eejatzi ikaratzi iyotzinkariite. Ari irovamaakaantakena. Iro kantacha avisavetakya mava kitaite, ari nañagai.”

²³ Ipoña ikantanakeri maaroni: “Tzimatsirika kovatsiri intsipatyaana, irovashaantero ikovashivaiyetari iranteri, onkantavetakya impaikakoventaiterimi joshiretaana, intsipatapiintyaana kitaiteriki.

²⁴ Tema ikaratzi etakovaitachari apaniro jantayetziro inevetashiyetari, ari impeyaashitakya. Iriima inkarate kamimentenane okantakaantzira ikempisantana, arikate iravisakoshiretai. ²⁵ Amenashivaitzira ontzimimotantemi osheki ovaakarontsi jaka kipatsiki, impoña iriñeetairo impeyaashitaiya, apanirora japerovaitaita.

²⁶ Tema inkarate pashiventakotenari naaka, eejatzi okaratzi noñaaneyetakari, ari irimatapairi eejatzi Itomi Atziri impashiventakotairi apaata aririka impiye iramairo irovaneenkaro, irashi Ashitariri, irashi eejatzi maninkariite tasorentsitsitiri.” ²⁷ Ipoña ikantanake eejatzi Jesús: “Kyaaryoora, tzimatsi pikaratake jaka, tekera inkameeta ari iriñaanairo tsika inkantya Pava impinkathariventante.”

Ishipakiryimotziri Jesús iriyotaane

(Mt. 17.1-8; Mr. 9.2-8)

²⁸ Okanta avisake 8 kitaite, tonkaanake Jesús otzishiki iriñaañaate, ari itsipatanakeri Pedro, Jacobo ipoña Juan. ²⁹ Ikanta jiñañaantzira, ari ipashinevorotanake Jesús, kitamaro okantanaka iithaare oshipakiryanaanake. ³⁰ Iñeetatziri apite katziyapainchari itsipatapaakari Jesús, Moisés inatzi itsipatakari Elías. ³¹ Ari ikatziyeeyapaakani otapotakari irovaneenkaro, iñaaventziro tsika inkantya Jesús impeyakaityaari Jerusalénki. ³² Ayimatakerira ivochokini Pedro eejatzi ikaratzi itsipatakari. Okanta avishimotanakeri ivochoki, iñaatziro irovaneenkaro Jesús itsipatakariira apite koñaatapaintsiri. ³³ Iro ipiyimatanaa apiteka tsipatapaintariri Jesús, ikantzi Pedro: “Iiyotaanari, kameethavaitake asaie jaka! Ari novetsikemiri mava pankoshetantsi, aparoni pashi eeroka, irashitya aparoni Moisés, irashitakya aparoni Elías.” Iñaavaitashitanaka Pedro, te iriyote opaita ikantziri. ³⁴ Iñaavaiminthaizti Pedro, opamankapaakeri menkori, itharovanake. ³⁵ Ikematzi iñaavaitaitanake menkoriki ikantaitzi: “Notomi netakokitane inatzi irika, iri pinkempisante.” ³⁶ Okaratapaakera ñaantsi iñaavaitaitakeri, iñeetatziri apaniro ikantanaa Jesús ikatziya. Tera inkamantantzityaaro iriyotaane tsika ikanta iñaakeri, iromanane jovakero.

Jovashinchiiri Jesús eentsi jaakiri peyari

(Mt. 17.14-21; Mr. 9.14-29)

³⁷ Okanta okitaitamanai, oirinkaiyaani Jesús ipoñagaaro tonkaariki otzishiki, osheki pokapaintsiri iromonthaavaiyaari. ³⁸ Ari josatekaka aparoni shirampari, kaimanake shintsini ikantzi:

“Jesús, nokovi pamenenari napintzite notomi!” ³⁹ Jaakatziiri peyari, osheki ikaimakaavaitziri, ishimorepaantetakairi ikamanavaitzi, jomposakaavaitari, te irovashaanteri kapicheeni. ⁴⁰ Nokantavetakari

piyotaane irovavisaakotainari, te inkanteri.”⁴¹ Jakanake Jesús ikantanake: “Tetya pinkemanete eeroka. ¿Tsikama onkarate nosaikimotanaimi, noñeero nonkisashityaami? Pamakeri pitomi jaka.”⁴² Ikanta jamaitapaakeri eentsi, ishinkiventakaanakari peyari, tyaanake osaaviki, iniroite jompetavaitanaka. Ipoña Jesús ikisathatakeri peyari, eshitakotanai eentsika, jaanairi ashitariri.⁴³ Ipampoyaaaminthatanakeri atziri iñaakerora ishintsinka Pava.

Japiitairo Jesús ikamantakota inkamimotante
(Mt. 17.22-23; Mr. 9.30-32)

Ipoña japiitakero Jesús ikantziri iriyotaane:⁴⁴ “Povayempitayaaro eeroka iroka ñaantsi, eero pipeyakotaro. Tema irika Itomi Atziri impithokashiitayeeri irakaantaiteri.”⁴⁵ Iro kantamaitacha te inkemathataiyeroni okaratziri ikantavetariri, tema jomanapithaitatziiri eero ikemathatantaro. Iro itharovantaiyarini tekatsi osampiterine opaita iñaaventakotziri.

Tsika itzimi iriiperotatsine
(Mt. 18.1-5; Mr. 9.33-37)

⁴⁶ Ikanta iriyotaane Jesús ikantavakaamentakaro niinkarika iriiperotatsine.⁴⁷ Iro kantamaitacha Jesús jiyoshiretakeri ipampithashiretari. Jaake aparoni eentsi, jomisaikakeri tsika isaikaiyini.⁴⁸ Ipoña ikantzi: “Ikaratziri aapatziyariri kempitariri irika eentsi okantakaantziro ipairyiuro novairo, kempivaitakara naakami irapatziye. Ari okempitari eejatzi, aririka irapatziyena naaka, kempivaiperotanaka iri raapatziyake tsika itzimi otyaantakenari jaka. Ikaratziri kaari iriiperotatsine iroñaaka jaka, iriira iriiperotaatsine apaata.”

Ari akaratziri kaari kisaneentairi
(Mr. 9.38-40)

⁴⁹ Ipoña ikantanake Juan: “Iyotaanari, noñaake chapinki aparoni atziri pairyiurori pivairo, jovashinchaakeri jaakiri peyari. Tera añeeri ankarateri jaka, novashaantakaakeri.”⁵⁰ Ari ikantanake Jesús: “Eero povashaantakairimi, tema ari akaratziri kaari kisaneentairi.”

Ikisathataitziiri Jacobo ipoña Juan

⁵¹ Aritake monkaratzimatapaaka irovajenokantaiyaari Jesús, tontashire ikantanaka iriyaate Jerusalén-ki.⁵² Jotyaantake impaitya amenaronterine janta Samaria-ki.⁵³ Iro kantamaitacha te inkovaiyeni Samaria-satzi inkenimoteri, tema jiyotaiyini iriyaatatye Jerusalén-ki.⁵⁴ Ipoña Jacobo itsipatakari Juan, ikantanakeri Jesús: “Pinkathari, thame ankaimakaante paampari inkiteki, ikempitaakero pairani Elías, iraperotyaaata intaiya maa-roni.”⁵⁵ Ari ipithokashitanakari Jesús, ikisathatanakeri, ikantziri: “Tetya pinkameethashirete eeroka.⁵⁶ Tera iro ipokantakari Itomi Atziri jaka impeyashivaitaiya atziri, ontzimatyete irovavisaakoyetairi.” Irojatziri ikenantanakari pashineki nampitsi.

Kovavetachari iroyaaterimi Jesús
(Mt. 8.18-22)

⁵⁷ Ikanta jiyaatanaira Jesús, ikantaveetavaari avotsiki: “Pinkathari, nokovi noyaatemi tsikarika pinkenayete eeroka.”⁵⁸ Jakanakeri Jesús ikantziri: “Aparoni otsitziniro tzimatsi imoro tsika imaapiintzi, eejatzi ikempitari tsimeri tzimatsi iromayero. Iriima irika Itomi Atziri tera ontzime ipanko irimaantapiintyaari.”⁵⁹ Ipoña Jesús ikantanakeri pashine: “Poyaatena eeroka.” Ari ikantzi irirori: “Pinkathari, nokovavetaka noyaatanakemi, iro kantamaitacha nokovi noñaanakero nonkitateri

nirintari, ari noyaatemiri.”⁶⁰ Ikantanakeri Jesús: “Poyaatena, pishineteri ikaratzi kamashireyetatsiri inkitatairi irirori kamayetatsiri. Ontzimatyé piñaaventantairo eeroka tsika inkantya Pava impinkathariventantai.”⁶¹ Ari ikantanake pashine: “Pinkathari, nokovi naaka noyaatemi, iro kantamaitacha pishineteri novethatapanaatyaari nosheninka nonampiki.”⁶² Jakanake Jesús, ikantziri: “Apatziro pamenapiintziro pikiyashitziro pivankire, tekatsi pamenayetanai pashine. Ari ikempitari kaari ovashaantairone jantayetapiintziri, tera apantapero inkantya ñeero impinkathariventairi Pava.”

10

Jotyaantaitakeri ikaratzi 70

¹ Ipoña Jesús jiyoyaake pashine ikaratzi 70, apitepayeeni jotyaantakeri, ireevateri nampitsiki tsika inkenanakera irirori. ² Ikantayetziri: “Ikempitakaro atziripayeeni pankirentsi osampainkatzi, iro kantacha te intzimaperote impaitya aavatairone. Piñaañaateri eeroka Pinkathari irotyaanteeta jatatsineri atziriki, tema kapatacha osheki kempisantayetaatsine. ³ Notyaantaiatyeeemine, nonkempitakaantemi jotyaantaitziri oisha tsika ipiyota piratsi katsimari. ⁴ Eerora paanake pitharate, piireekite, pi-zapató-te. Eero povethatari impoña pinkinkithavaaitakairi inkarate piñaanakeri avotsiki posamanitzikari. ⁵ Aririka pareetayetakya pankotsi, povethatapaakyaari saikatsiri. Pinkantapaakeri: ‘Inkamíntha pisaikavaite kameetha pipankoki.’ ⁶ Tzimatsirika impaitya aakameethatakemine, aritake ññaakero isaikake kameetha. Irooma eerorika jaakameethataizimi, amenaashita povethatapaakari. ⁷ Apatziro pimaapiintatye pankotsiki tsika pareetaka, eero pamemenatzi pashine pankotsi. Ari poyaari, pirero onkarate impayeetemiri. Tema aparoni antavaitatsiri ipinayeetziri. ⁸ Aririka irakameethaitemi aparoniki nampitsi, poyaarora onkarate impayeetemiri janta. ⁹ Povashinchaayeteri janta mantsiyari, pinkanteri: ‘Irootaintsi impinkathariventantai Pava.’ ¹⁰ Irooma pareevetakya aparoni nampitsi, eerorika jaakameethaitzimi, pavisapithateri, pinkantanake: ¹¹ ‘Ari notekanairo noipatsikiite jaka, iro piyotantyaari te pikempisantsi. Iro kantamaitacha ontzimatyé piyote iroofaintsira impinkathariventantai Pava.’ ¹² Tema irimaperoitairi irovasankitaiteri apaata, anaanakero inkantayeetairi Sodoma-satzi. Omaperora.”

Ikantamacheetziri kisoshireri nampitsiiteki (Mt. 11.20-24)

¹³ “Ikantamacheetziri Corazín-satzi, eejatzi Betsaida-satzi. Ññaayevetakaro notasonkaventantayetake, temaita inkempisantaiyeni. Iriimi ññaakenanemi Tiro-satzi eejatzi Sidón-satzi, aritakemi irovashiretakotakyaami ikaariper-oshireyetzi, irovashaantakeromi. Impoña inkempisantaimi maaroni irirori-ite.* ¹⁴ Aririka iraaeyeetairi apaata kameethashireri, eero imaperoitziri irovasankitaayeetairi Tiro-satzi eejatzi Sidón-satzi. Iriima Corazín-satzi, eejatzi Betsaida-satzi, iri imaperoyetai irovasankitaayeetairi. ¹⁵ Eejatzi inkempitagaiya Capernaum-satzi, ipampithashiretaiyani irirori iriyaayetai inkiteki, iro kantamaitacha kaminkarimashiki inkenayetai.

* **10:13** Tema ikaratzi Corazín-satzi ipoña Betsaida-satzi judío inayetzi. Iriroma Tiro-satzi ipoña Sidón-satzi pashinesatzi atziri inayetzi te isheninkatari judío-payeeni.

¹⁶ Tzimatsirika kempisantemine, naakatake ikempisantake. Itzimirika manintashiretakemine, naakara imanintashiretake. Itzimirika manintashiretakenari naaka, jimanintakeri tsika itzimi otyaantakenari jaka.”

Ipiyayetaa jotyaaantaitakeri karatatsiri 70

¹⁷ Kimoshire ipiyeeyaani jotyaaantaitakeri 70, ikantayetapai: “Pinkathari, nopairyirora pivairo, jantakero peyari nokantayetziri.” ¹⁸ Ikantzi Jesús: “Noñaakeri Satanás jovyeeetakeri inkiteki ikempitavaitakaro ookatharontsi. ¹⁹ Tema naaka pakemiro shintsinkantsi, ari onkantake posatekantyaari maranke eejatzi kitoniropayeeni. Ari poitsinampaakeri peyari kisaneentzimiri, tekatsimaita avishimotemine. ²⁰ Eerora pikimoshireventashitaro jantakero peyari pikantakeriri. Iroora pikimoshirevente josankinayetairo pivairo inkiteki.”

Ikimoshiretzi Jesús

(Mt. 11.25-27; 13.16-17)

²¹ Irojatzí ikimoshiretantanakari Jesús, ikantanake: “Ashitanari, eerokatake pinkathariventziriri inkiteveri, eejatzi kipatsisatzi, iniroite nopaasoonketakemi. Tema eerokatake iyotakaayetairiri tsinampashireri kaari jiyoyetzi iyotaneriite jaka. Ari okantamaita Ashitanari, irootake onimotakemiri eeroka.” ²² Ikantzi Jesús: “Iri Ashitanari pasavyaakenarori maaroni. Apaniro ikanta irirori jiyoperotana naaka tema itomi jovana. Ari nokempitazitakari eejatzi naaka apanirora niyoperotziri. Impoña inkarate niyotakaayetairi naaka ari iriyoyetairi Pava.”

²³ Ipoña Jesús japatotakeri iriyotaane, jaanakeri jantyaatziini, ikantakeri: “Kimoshirera irinaatye inkarate ñaayetairone okaratzí piñaayetairi eeroka. ²⁴ Tema tzimavetacha osheki kamantantaneri, eejatzi pinkathariite kovavetainchari iriñeeromi okaratzí piñaakeri eeroka, iro kantacha te onkante iriñeero, te inkemayetairo eejatzi.”

Aakameethaneri Samaria-satzi

²⁵ Ari isaikakeri iyotaantzirori Ikantakaantaitane, ikovake inkompitakaiyaari Jesús, ikantake irirori: “Iyotaanari, ¿opaitama nanteri naaka onkantya noñaantaiyaarori kantaitachari añaantarensi?” ²⁶ Ikantanake Jesús: “¿Ipaitama okantziri Ikantakaantaitane? ¿Tsikama okantzi piyotakotziro eeroka?” ²⁷ Ari jakanake irirori, ikantzi: “Petakoshiretaiyaari Avinkatharite Pava, petakoperotaiyaari, petakoshintsityaari, pampithashire povairi. Ari okempitari eejatzi: Ontzimatyete etakotavakaiya maaroni, akempitara akaminthayiro avatha, ari ankempitanari asheninka.” ²⁸ Ipoña ikantzi Jesús: “Omapero pikantakeri. Pantero iroka, aritake pavisakoshiretai.”

²⁹ Iro kantamaitacha irika, ikovajaantzi irotzikaaventanakya, josampitzi Jesús: “¿Niinkama nonkempitakaanteri nosheninka?” ³⁰ Ipoña ikantanake Jesús: “Tzimatsira asheninka poñaachari Jerusalén-ki ikovi iriyaatero nampitsiki Jericó. Okanta niyanki avotsi, jomonthaakari koshintzi, itsitókavaitakeri, jookanakeri avotsinampiki ikamimatake. ³¹ Ikanta pokake omperatasorentsitaari, iñaavetapaakari jonoryaaka, javisapithatanakeri. ³² Ari ikempitakari eejatzi Leví-mirinkaite, iñaavetapaakari jonoryaa, javisapithatanakeri. ³³ Ipoña ipokake aparoni Samaria-satzi, jiñaapaakeri jonorya, jineshinonkatapaakari irirori. ³⁴ Jaavetapaakeri jotziritantakari yeenkantsi, ipoña ikyaakotakaanakari imoraneki, jaanakeri nampitsiki. Iriitake aamaventakariri. ³⁵ Okanta pashine kitaite, jaake apite denario, ipinakoventanakari, ikantanake: Paamaventyaanari irika, aritake nompinatapaimi eejatzi aririka

nomp iyake.’” ³⁶ Ari ikantzi Jesús: “Mava ikaratzi noñaaventakeri ñaakeriri ikoshiitziri. ¿Tsikatya itzimi kempitakaantakariri isheninka?” ³⁷ Jakanake iyotakotzirori Ikantakaantaitane, ikantzi: “Iriira matapaakeriri neshinonkatariri.” Ipoña ikantzi Jesús: “Piyaatai, irojatzira pimateri eeroka.”

Jaretaro Jesús opankoki Marta opoña María

³⁸ Ikanta javisanake Jesús areetaka pashineki nampitsi. Ari osaikiri tsinane paitachari Marta, iro isaikimotapaake opankoki. ³⁹ Iroka tsinane tzimatsi irento opaita María. Iroora tsipatavakariri okarikiini Jesús okempisantziri ikinkithavaitzi. ⁴⁰ Iro kantamaitacha Marta osheki okantzimotakaro amemenavaizti ompaitya ompavakeriri Jesús. Irojatziti opokashitanakariri, okantapaakeri: “Pinkathari, ovapintaakena nirento. ¿Pinkantenaro ampitakatavakena?” ⁴¹ Ikantzi Jesús: “Marta, ¿opaitama okantzimoshiretantamiri onkarate pantayeteri? ⁴² Pinkeme nonkantemi: Aparoni okanta kovaperotachari, irootake okoyaakeri María tema tekatsi kanterone iraapithatairo.”

11

Iñaaventziro Jesús ñaañaataantsi (Mt. 6.9-15; 7.7-11)

¹ Ipoña Jesús jiyaatake iriñaañaate. Ikanta aparoni iriyotaane, ikantakeri: “Pinkathari, piyotainaro iñaañaataizti, ikempitairo Juan-ni jiyotaantziro ñaañaataantsi.” ² Ari ikantzi Jesús: “Jiroka pinkante piñañaatapiinte eeroka: Ashitanari, inkitesatzi, Tasorentsi pinatzi eeroka. Pimpinkathariventaina naaka. Pantakanairo jaka kipatsiki okaratzi pinintakaanari eeroka. Pinkempitakinari saikatsiri inkiteki, jantayetziro okaratzi pinintakairiri. ³ Pimpapiintenaro kovityiimotanari noyaari. ⁴ Pimppeyakotainaro nokaariperoshirevaitake, Tema nomatakero naaka eejatzi, nopeyakotairi ikaratzi ovaariperoshiretak-enari.

Eero pishinetaana iriñaantaityaana, inkovaite irantakaitenaro kaariperori.” ⁵ Ipoña ikantanakeri eejatzi: “Aririka intzime aparoni pitsipaminthare, impokake niyankiite, inkantemi: ‘Pimpavakena mava tanta, ⁶ tema tzimatsi areetachari nopankoki, tekatsi tzimatsine nompavakeriri.’ ⁷ Impoña pinkantavetyaari: ‘Eero poñaashirenkana nomaakaatziiri neentsitepayeeni, aritake nashitanairo nopanko eejatzi, irootake eero okantanta nompemi.’ ⁸ Kempivaitaka eero pikovaveta pimperi onkantavetya iriimi pitsipaminthare. Iro kantacha eekerora ishintsitatzi ikampitzimi, ari peshiventanakeri pintzinaye, pimpavakeri okaratzi ikoviri.” ⁹ Ikantziya Jesús: “Pinkampitante, pinkokovate eejatzi, aritake piñaakero impayeetemiro pikoviri. Pinkempitakaantero pareetya aparoni pankotsi, pishintsiventapaakeri, pinkanteri: ‘Pashitaryeenaro. Aritake irashitaryeetakemiro.’ ¹⁰ Arira impayeetairi kampilantayetsiri. Inkarate amemenaterone ari iroñaakaitairi. Aritake irashitaryeetaineri inkarate shintsishintsitatsiri inkaima. ¹¹ Tema aririka inkampitemi pitomi, inkantemi: ‘Apá, pimpena tanta.’ ¿Arima pimpakeri mapí? Aririka inkantemi: ‘Pimpena shima noya.’ ¿Arima pimpakeri maranke iroyaari? ¹² Aririka inkantemi: ‘Pimpena kithokintsi.’ ¿Arima pimpakeri kitoniro? ¹³ Tema piyotzi petakotari pitomipayeeni eeroka, kaariperori pinaveta. Iriira maperotzirori Ashitairi

saikatsiri inkiteki, jetakotari irirori ikaratzi amanayetapiintziriri, inampishiretakaayetari Tasorentsinkantsi.”

Maimanetavakaachari pankotsiki

(Mt. 12.22-30; Mr. 3.20-27)

¹⁴ Ipoña Jesús jovavisaakotakeri aparoni kisovaanteri jaakiri peyari. Ikanta jovashinchagairira, ñaavaitanai kisovaantevetachari. Iniroite ipampoyaaaminthaitanakeri Jesús. ¹⁵ Tzimatsi kantayetanaintsiri:

“Ipasavyaatyaaari irika ashitariri peyari, ipaitaitziri ‘Beelzebú,’ irootake jimatantarori jovavisaakotziri ikaratzi jaakayetziri peyari.”

¹⁶ Tzimatsiya pashine kovatsiri iñeero intasonkaventante Jesús, iro iriyotantaityaari omaperotatya opoña itasorenka inkiteki, tema iñantaitatyaari. ¹⁷ Ikanta Jesús jiyotake okaratzi ipampithashiretari atziriite, ikantanake: “Aririka irantaminthatavakaiya atziri ipinkathariventaitziri nampitsi, jiñiuro jovapintaavaka. Aririka irantaminthatavakaiya eejatzi atziri isaikavankotavakaiyani, ari iriñaakero irovapintaavakaiya.

¹⁸ Ari ikantari eejatzi peyari aririka irantaminthatavakaiyaami, ari irovapintaavakaakya eero iñiuro ishintsite, ari inthonkyaari. ¿Opaitama pikantantari iri ovashinchaanari Beelzebú? ¹⁹ Iriirikami kamaari Beelzebú ovashincheenane, ¿irijatzima kamaari ovashinchiiriri piyotaaneyetari eeroka jovavisaakotantariri jaakayetziri? Aririka okanta, pikamantakotziiri piyotaane, ari inkishmentakemiro okaratzi pikantakeri. ²⁰ Tema iriitake Pava kantakaarori novashinchaayetantariri jaakiri peyari, tema jomapokakemi Pava eeroka ipinkathariventantzi.

²¹ Aparoni atziri ñaaperori kameetha, tekatsira materine inkyaashiteri ipankoki irayiteri okaratzi jashitari. ²² Irooma impokashitakeri pashine atziri anayiriri ishintsitzi, irapithatakeri javentaavetari, irapithatakeri jashitari, irantetaakyaaro. ²³ Tema ikaratzi kaari aapatziyanari naaka, iriitake kisanentanari. Inkarate kaari ampitakotenari iriyoyaakotena, japaatakotatyaana.”

Ipiyashitanta peyari

(Mt. 12.43-45)

²⁴ “Okempivaitaka irinampishiretantyaarimi peyari aparoni atziri, ipankotsitetakaro iriñaantare. Aririka irookaveetakyaari, avisakoveta atziri isaikantari peyari. Jatake inkenavaite tsika te inampitaitaro, eero jiñi tsika isaike. Impoña inkante peyari: ‘NOMPIYE NOPANKOKI TSIKA NOPOÑAAGA.’

²⁵ Piyaa peyari, iriñaapairi atziri kameetha opishitaka iriñaantare, ovaneenka okantaka. ²⁶ Impoña peyari iriyaatashitakeri maperotzirori ipeyaritzi, inkantapaakeri: ‘Thame aate nopankoki, pintsipatyaana ampinkatharite.’ Iramake inkarate 7. Arira irashinonkaaperotyaari atziri, eero ikempitaa jashinonkaavetara pairani kapicheeni ikanta.”

Maperoterone inkimoshiretai

²⁷ Tekera inkaratero iñavaitzi Jesús, okaimanake aparoni tsinane osatekainchari ipiyotaka atziri, okantzi: “Tharomenta onatye tsinane ovaiyantakemiri, antarintakaakemi othotaimi.” ²⁸ Ipoña jakanakero Jesús, ikantzi: “Iriira tharomentaperotaachane inkarate matairone inkempisantairo iñaane Pava.”

Ikovaiyini kaariperoshireri intasonkaventante Jesús

(Mt. 12.38-42)

²⁹ Ikanta ipiyotapaaka osheki atziri, ikantanake Jesús: “¿Opaitama ikovantari iriñeena kaariperoshireri nontasonkaventante? Eero noñaakimaitari,

intaani iriñeero kempitarori iñaakeri pairani Jonás.³⁰ Tema ikantara pairani Jonás jiñeeyakeri Nínive-satzi, ari inkemitaiyaari eejatzi Itomi Atziri iriñeeri irikaite.³¹ Apaata aririka iramenakoyeetairo okaratzi jantayeetziri, ari iyakoventaimi tsinane pinkatharitatsiri pairani nampitsiki Sabá, tema opokashitakeri iroori iyotaneri paitachari Salomón, okempisantairi. Irika saikimotakemiri iroñaaka eeroka, janayiri Salomón.³² Eejatzi okempitari ari iriyakoventaimi apaata Nínive-satzi, tema ikempisantaiyakerini irirori pairani Jonás, jovashaantanakero jametayevetari. Irika saikimotakemiri iroñaaka eeroka jaka, janayirira Jonás.”

Iñaaventziri Jesús ootamentotsi
(Mt. 6.22-23)

³³ “Tema ankooverika ootyaari ootamento, ¿arima ovakotakeri otapinaki? Aña avakotziri jenoki inkene onkoñeenkate maaroni.³⁴ Kameetharika poki, piñaantaro kameethaini, okempitaro pinkoñeetyaakotatyeeemi. Terika apantaro poki, eero piñaantaro kameethaini, kempitaka pintsirenikitakotatyeeemi.*³⁵ Paamaventaperotya poitsivakirikari ootamentotsi saikantakamiri.³⁶ Omaperotarika isaikantakami ootamentotsi, terika pantanairo kaariperori, aritake pooñaakantairo irooperori kameethari, pinkempitanaiyaari aparoni ootamentotsi joorentantzi.”

Iñaaventakota iyotaanzirori Ikantakaantaitane
(Mt. 23.1-36; Mr. 12.38-40; Lc. 20.45-47)

³⁷ Ikanta ikaratapaakero ikinkithatake Jesús, ipokashitapaakeri aparoni Fariseo iriyaatakairi ipankoki iroya. Ikanta jareetaka Jesús pankotsiki, saikapaake jovapiintaita.³⁸ Osheki okompitzimotakari Fariseo jiñaakeri Jesús te irimonkaratero jametapiintari, inkivaakotapaakya irovantyaari.³⁹ Iro kantamaitacha Jesús, ikantanake: “Pikempitakotakaro piraamento eejatzi povamento okiteveta kameetha jakakiroki, irooma inthomointa, kipatsi okantaka. Ari pikempiyetakari eeroka kantatsi iriñeetemi kameethashire pinatzi, aña koshintzi kaariperoshireri pinatzi.⁴⁰ Masontzi. Tema tzimatsi ovetsikakemiri pivathaki koñaayetsiri, ¿kaarima ovetsikashiretakemiri eejatzi inthomointa pañaantareki? ⁴¹ Okovaperotatya pimpashitantaiyaaro tzmimomshiretzimiri inthomointa pañaantareki, ari onkantya pinkifeperoshoretantaiyaari.

⁴² ¡Ikantamacheetzimi Fariseo! Pashitakaapiintari Pava inchashimpoki. Iro kantacha te panteneri ikoviri: Ontzimatyepinkameethashiretai, petakoshiretaiyaari eejatzi. Tema iro kovaperovetachari pantayeromiroka, eero povashaantamaitaro pashinera.†⁴³ ¡Ikantamacheetzimi Fariseo! Osheki pikovapiintziro posatekya niyankineki japatotapiintaita, ari pikempitaitaro eejatzi pikovi ñaapinkatha irovethatapiintaiyaami aririka iriñeetemi.⁴⁴ ¡Ikantamacheetzimi iyotzinkariite ipoña Fariseo, kamataviriri pinatzi! Pikempitashitakaro kaari jiyoitzi ari ikitayeetziri kaminkari, te iriyoyete atziri jaatzikakotatziri kaminkari.”

* **11:34** Oshiyakaaventachari oki kameethari, aparoni pimantaneri (kaari mashihatatsi), iri ñeerone inkemathatairo okaratzi irantakairiri Pava, tema isaikanaatzi okitaintatzi. Oshiyakaaventachari eerorika apantaro oki, aparoni mashithari, tsika itzimi kaari ñeerone inkemathatairo okaratzi irantakairiri Pava, tema isaikatzi tsika otsirenikitzi. † **11:42** Iro ikantaitziri jaka inchashimpoki: Menta, ruda, maaroni okaratzi ivankireetari. Irootake kempitarori pinitzi.

⁴⁵ Ari jakanake aparoni iyotaantzirori Ikantakaantaitane, ikantanakeri Jesús: “Iyotaantanerí, pikemakaakenaro eejatzi naakaite okaratzi pikan-takeri.” ⁴⁶ Jakanake Jesús, ikantzi: “¡Ikantamacheetzimi eejatzi eeroka iyotaantzirori Ikantakaantane! ¿Opaitama piñaatenatakaantariri atziriite? Te piñaantamaityaaro eeroka pinkematenatyaaro. ⁴⁷ ¡Ikantamacheetzimi eeroka, opaitama povetsikapiriniyetantarori ovaneenkatachari tsika ikitayeetakeri etayetakarori kamantantanerí!. Iriitajaantake jovamaayetakeri pairani pivaisatziite. ⁴⁸ Tema eerokatake ovetsikashiyetakeri tsika inkitayee-teri, ari okoñaatziri pakakotatziiri okaratzi jantayetakeri pivaisatziite. ⁴⁹ Tema iyotane jinake Pava, ikantake: ‘Ari notyaantake kamantantanerí intsipayetakyaari otyaantaari. Aparopayeeni irimaimaneete, irovayee-take pashine.’ ⁵⁰ Ari onkantya irovasankitaantaityaarimi eeroka, okan-takaantziro povamaayetakeri kamantantanerí etajaantanakarori pairani. ⁵¹ Eeroka pinataityaarone iroñaaka okantakaantziro jovamaakaantaitakeri pairani, jetanakaro Abel-ni irojatzi Zacarías-ki tsika itzimi jovamaitakeri ipiyavetanaaro tasorensipankoki ipometziniri Pava. ⁵² ¡Ikantamacheetzimi iyotaantzirori Ikantakaantaitane! Te pimataajatero eeroka piyotanetya, arira pikenakaakerori eeroka kaari ikemathatantaro pashinepayeeni.” ⁵³ Ikanta Jesús ithonkakero ikantayetakeri. Ari jetanakaro Fariseo itsipayetapaakari iyotzinkariite, japatoventaari Jesús ikovake inkompitakaiyaari onkantya inkemantyaariri ompaitya inkanteri. ⁵⁴ Ishintsithavaitakeri, ikovi iñaavaitakairi ñantsi kaariperori onkantya inkamantakotantyaariri.

12

Shineyakairori itantane Fariseo

¹ Ipoña ipiyotzimentaitapaakari Jesús, anavyaapirinitaka ikantaka atziriite. Irojatzi ikantantanakari iriyotaane: “Ontzimatyepaamaventyaaro shineyakaarori itantane Fariseo, iramatavimento onatzi. ² Tema ontzimatyepa onkoñaatakoyetai okaratzi omanakoyevetainchari, oñaarontaiya kaari ikemathaveeta pairani. ³ Okaratzi pomanakaavetari, ari onkoñaatakotai. Okaratzi piñaavaiziri apaniro pipankoki, ari inkemakoyetairo iriñaaventaiteero shintsini.”

¿Intzimekama añaapinkathateri?

(Mt. 10.26-31)

⁴ Ikantzi Jesús: “Asheninká, eero pipinkashivaitari materone irovemi, tema ari overaapaakari jaavyiiri irirori. ⁵ Jirika tsika intzime pimpinkeri: Iriitakera pimpinke Pava matzirori jovamaantzi, impoña irotyaantemi sarinkaveniki. Intaani iri piñaapinkathatai apaniro. ⁶ Tema te impinaperovetya tsimeripayeeni, iro kantamaitacha jiyotzi Pava aririka inkamakaante, tekatsi iramaakiite aparoni.* ⁷ Jiyotzitaro Pava okaratzi tzi-mayetatsiri aishi. Tema piñaakero jaamakotari tsimeripayeeni, eerokara imaperotzirori jaamakotami, eero pipinkantashivaita.”

Inkarate ñaaventakotainane atziriite

⁸ “Intzimerika kanterine isheninka: ‘Jashitaana Jesús.’ Eejatzi inkempitaiya Itomi Atziri inkantairi imaninkarite Pava: ‘Nashitaari irika.’ ⁹ Iriima tsika intzime kantairine isheninka: ‘Te jashitana Jesús.’ Ari inkempiitairi

* **12:6** Kantakotachari jaka “te impinaperoty tsimeri,” irojatzira kantakotachari jamanantamatsi-tantaitari apite kireeki inkarate 5 tsimeri.

irirori, inkantaiteri imaninkarite Pava: ‘Te nashitaiyaari irika.’¹⁰ Tsikarika intzime kantzimatakerine Itomi Atziri, kantatsi impeyakoitairi. Iriima intzime kantzimatakerine Tasorentsinkantsi, eerora jñiuro impeyakoitairi.¹¹ Aririka iraaheetemi japatotapiintaita isaikayetzi pinkatharensi, eero okantzimoshirevaitashitami, pinkante: ‘¿Opaitama nonkanteriri?’¹² Tema Tasorentsinkantsi iyotakaimirone opaitarika piñaavaiteri janta.”

Iñaaventakoitziri masontzitsiri ashaarantzinkari

¹³ Ipoña iñaavaizti aparoni piyotzimentakariri, ikantzi: “Iyotaanari, pinkantenari nirentzi impainaata kashetani jookanairi ashitanari.”¹⁴ Ikantzi Jesús: “Asheninká, tera naaka amenakoyetzirori tzimaventavakaantsi nonkantantyaariri pirentzi.”¹⁵ Eekero ikantanakitzi Jesús: “Paamaventya pineveyetaro ashaakaronsi. Tera iro ovañaayetemine.”¹⁶ Ipoña joshiyakaaventanakeneri, ikantzi: “Tzimatsi aparoni ashaarantzinkari kithotaintsiri osheki ivankivaire irovaneki.¹⁷ Ipampithashirevaitaka, ikantzi: ‘¿Tzikatya noveroka oshekitaintsiri novankire?’¹⁸ Ipoña ikantashiretanake: ‘Jiroka nanteri. Notantoryeero novantapiintari novankire. Impoña novetsikakaante iniroite, ari noverori okaratzi novankiretari, eejatzi nashaakaro.¹⁹ Ari onimoteneri, tema osheki novanontakari. Osheki osarensi nomakoryaavaite, novatziivaitya, niravaite nomire, noimoshirenkavaitya.’²⁰ Iro kantamaitachari, ikantzi Pava: ‘Masontzi, iroñaaka tsireni iraashinenkaitaimi, tera piyote impaitya agairone okaratzi pashitari.’²¹ Arira ikantakotari oshekyaaavaitashitarori irashaakaro, te joshekyaaamaityaaro okaratzi jashitari Pava.”

Iñaaventziro Jesús kantzimoshiretaantsi (Mt. 6.25-34)

²² Ipoña ikantanairi iriyotaane: “Pinkeme nonkante: Tera onkameethate onkantzimoshirevaityaami, pinkante: ‘¿Impaitya noyaari, impaitya nomiretyaari, impaitya nonkithatyaari?’²³ Tema tzimatsi pashine ampampithashiretakotapiinteri añaantareki, iro kovaperotacha anayiro okaratzi ovayetapiintari, okaratzi akithaayetapiintari eejatzi.²⁴ Pimpampithashiretakoteri tsimeri. Te iriyote impankitanontya iroyaari, te irovetsike ipanko irovanontya ivankire. Iro kantamaitacha Pava, ipayetapiintakeri irovarite. Aakara jimaperotzi jetakotai Pava.²⁵ Aririka paakoventyaaro onkantzimoshirevaityaami, ¿arima pinkantakaakyaaro povavineentavairo posarentsite kapicheeni?²⁶ Tera onkantatye povavineentero kapicheeni, ¿opaitama okantzi-moshiretantamiri?²⁷ Pimpampithashiretakotero inchateya, te añaero antavainete, te ontyaanontya onkithatyaari. Iro kantamaitacha te onkantzimoshirevaityaaro, onkante: ‘¿Opaita nonkithatyaari?’ Aña ovaneenkata kameetha, anayiri jovaneenkaveta Salomón pinkatharivetachari pairani.²⁸ Iriitakera Pava ovaneenkatzirori, okantavetaka kapiche añaavetaro ovaneenkatapainta, iro osamani, tekatsi apantyaarone aririka onkamateyatanake, tema inchekeyetakeri, impoña intaayeetakeri. Eeroka irimaperote inkempoyaaaventemi Pava, aritake, eero pikisoshirevaitzi.²⁹ Aritapaake okantzimoshirevaitakami eeroka, pikantzi: ‘¿Opaita noyaari, opaita nireri?’³⁰ Apatzirora okantzimoshirevaitari ikaratzi kaari kempisantsi. Irooma eeroka, jiyotakoyetzimiro Ashitairi opaitarika kovityiimoyetamiri.³¹ Iro kovaperotacha pinkokovatairi impinkatharishireventaimi, impoña piñaavetairo impayetaimiro okaratzi kovityiimoyetamiri.”

Iñaaventziro Jesús inkitesato ovaararontsi
(Mt. 6.19-21)

³² “Eerokaite kempitakariri nopira, eero pitharovashitaiyani, tema iri-itake Pava kovaintsiri impinkathariventaimi. ³³ Pimpimantayetero tz-irimotzimiri, pimpashaitanyaaro. Iro kameethatsi pantayetairo iroka piñaantaiyaarori pisaikai kameetha inkiteki. Kempitavaitaka povaarantaty-eeyaami inkiteki tsika te ompathaanetapai, tsika te intzimapai koshintzi. ³⁴ Tema tsika janta povaarantaka, ari pimpampithashiretapiinterori eejatzi.”

Omperataari aamaventachari

³⁵ “Povathakanakero piithaare. Poisayeteri pootamento. ³⁶ Pinkempityaari omperataari oyaaventariri irareetaiva ivinkatharite jomoshirenka, inkene irantavaineri thaankiini romperatapaiyaariri. ³⁷ Kimoshirera inkantaiya aparoni omperataari itzimi iñaapairi ivinkatharite aamaventa ikantaka. Omaperora nonkante, aritake iromisaikairi jovapiintaita iriitake oyiitainerine irovarite. ³⁸ Kimoshirera inkantayetya, intzime iriñeetapairi aamaventa ikanta, onkantavetya te iriyote tsikapaita irareetya, niyankiite terika onkitaizimatake. ³⁹ Pinkemero iroka. Aririkami iriyote aparoni ashitaanitachari impokatye koshiterine, ari iramaaventakyaami, eero ikoshitaarantaitzirimi. ⁴⁰ Iro piyoteri eerokaite, ontzimatye paamaventayetya. Tema te piyote tsikapaita impiyantaiyaari Itomi Atziri.”

Kaariperori omperataari
(Mt. 24.45-51)

⁴¹ Ari ikantanake Pedro: “Pinkathari. ¿Arima nokaratziri maaroni atziri poshiyakaaventakena?” ⁴² Ikantzi Jesús: “Pinkempitakotyaaari aparoni otzikataari kameethashireri itzimi pampithashiretachari kameetha. Jookanakeri ipankoki omperatariri, ikantanakeri: ‘Pamenenari ikaratzi saikatsiri pankotsiki.’ ⁴³ Kimoshirera inkantya irika omperataari, aririka impiye ivinkatharite iñaapairi jimonkaraakero ikantanakeriri. ⁴⁴ Aritake ishinetaakeneri iramaakoventyaaniri okaratzi jashitari. ⁴⁵ Irooma inkantashiretakemi omperataari: ‘Eero ipiyita novinkatharite.’ Impoña irantavaitakeri ikaratzi jomperaitari eejatzi inkempitaakero tsinane jomperaitari. Jatake irovatziivaitya, ishinkivaitya. ⁴⁶ Onimovaitziri irika omperataari, iromapokashitaiyaari irareetaiva omperatariri. Irimaperoteri irovasankitaapairi, irookapairi janta tsika ikashiyakaitakari kisoshireri. ⁴⁷ Tema irika omperataari jiyovetakaro okaratzi inintakaavetariri ivinkatharite, temaita iramaaventaiyaari impiye. Irootake impasaperoitantaariri. ⁴⁸ Iriima itzimi kaari iyotakoterone okaratzi inintakariri, eero ipasaperoitairi. Tema ikaratzi ishinetaaheetziri irantaperoyeteromi ikovaitziri, osheki iromperaityaari. Intzimerika osheki javentaayeetakari, osheki inkovakoyeeteriri irirori.”

Iñaaventakota Jesús
(Mt. 10.34-36)

⁴⁹ “Tema iro nopokantari novasankitairi kaariperoshireri, okempivaitakero iriimi paampari namakemi kipsatsiki. Osheki nokovataikemi etataitya irovasankitaayeete, aperotaiyaami kaariperori. ⁵⁰ Iro kantacha ontzimatye netanakyaaro naaka nonkemaantsitanakya, irojatzi nomonkaraantakyaarori. ⁵¹ Piñaajaantake iro nopokantari iñaamatsiyeetairo atziri isaike kameetha. Aña nopokakera, namatziiro

antaminthatavakaantsi. ⁵² Iroñaaka iriñeetero irantaminthatavakaiya atziri isaikavankotavakaiyani, apite atziri irantaminthatateri pashine atziri karatatsiri mava. ⁵³ Aparoni evankari ari impithokashitakyaari iriri, impiyatziyaari eejatzi iriri inkisaneenteri itomi. Ompithokashityaaro tsinane iniro, ompiyatzityaaro eejatzi iniro. Ompithokashityaaro tsinane ayirontari, ompiyatzityaaro eejatzi ayiro.”

*¿Tema piyotero kantainchari?
(Mt. 16.1-4; Mr. 8.11-13)*

⁵⁴ Ipoña Jesús ikantziri atziri piyotzimentakariri: “Tema aririka piñeero menkori ikyaapiintzi ooryaatsiri, pikantapiintzi: ‘Omparyaaty e inkane.’ Omata pikantakeri. ⁵⁵ Tema aririka pinkemero tampyaa ompoñeeya katonko, pikantapiintzi: ‘Osaryaaty kameetha iroka kitaite.’ Omata okaratzi pikantziri. ⁵⁶ ¡Kamataviri! Piyovetaro eeroka tsika okanta piñaayetapiintzi inkite, eejatzi kipatsi. ¿Opaitama kaari piyotakotantaro okaratzi kantachari iroñaaka?”

*Paapatziyaari kisaneentzimiri
(Mt. 5.25-26)*

⁵⁷ “¿Opaitama kaari pamenantaro eeroka okaratzi kameethatatsiri? ⁵⁸ Aririka intzime kishemineri, impoña iraanakemi pinkatharentsiki, pintharovakote eeroka avotsiki, pinkanteri: ‘Eero pikisavaita, thame aakameethatavakagaiya.’ Tema aririka irareetakaakyaami pinkatharentsiki, inkantaitakeri aamaventaneri: ‘Paanakeri irika.’ Irojatziri irantaitanakyaamiri irashitakoitemi. ⁵⁹ Tema eerorika pipinatashitari okaratzi pireevere, eerora piñagairo iroimishitovakaantaimi. Omaperora.”

13

Eerorika povashaantairo pameyeteri, ari pimpeyaashitaiya

¹ Ari ipokaiyakeni kamantziriri Jesús, tema Pilato jovamaakaanake Galilea-satzi janta ipometajaantaitapiintziniri Pava piratsi. ² Ikantanake Jesús: “¿Piñaajaantzima eerokaite iro jantantaitakarori iroka tsika ikantaitakeri jovamaitakeri, tema janaatziiri ikaariperoshiretzi pashine Galilea-satzi? ³ Nokantzi naaka: Te ari onkantya. Eerorika povashaantziro pameyeteri eeroka, ari pinkempitakotaiyaari irirori. ⁴ Ari ikempitakari karatatsiri 18 kamaintsiri atsinakakeri pankotsi janta Siloé, ¿piñaajaantzima iri maperotziri ikaariperoshiretzi janayiri pashine Jerusalén-satzi? ⁵ Nokantzi naaka: Tera ari onkantya. Tema eerorika povashaantziro pameyeteri, ari pinkempitakotaiyaari.”

Joshiyakaaventaitziro pankirentsi kaari kithotatsine

⁶ Ipoña Jesús joshiyakaaventanakero, ikantzi: “Otzimi aparoni atziri ivankire irovaneki. Aparoni kitaite jiyaatake iramenero tzimakerika okitho, temaita iriñaapaake. ⁷ Ikantakeri aamakoventaniriri: ‘Tzimake mava osarentsi nopokaveta nameniro novankire onkithote, temaita noñe. Pinchekero, amenaashivaita okatziya jaka.’ ⁸ Ari jakanakeri irirori, ikantzi: ‘Eero novinkatharite, añaavairo iroka osarentsi eerorika okithotzi, nonkithatashitavakero oponkitziki notyaakitavairo onkithotantyaari. ⁹ Aririka onkithotai, kameetha onatzi. Irooma eerorika, aripaitera pintovakaantero.’”

Jovavisaakotziro Jesús aparoni tsinane kitaite imakoryaantaitari

¹⁰ Ikanta jiyotaantzi Jesús kitaite jimakoryaantaitari janta japatotapi-intaita, ¹¹ ari osaikiya aparoni tsinane tzimakotaintsiri 18 osarentsi jaakaitziro. Tsinkamitzitake, te onkante onkatziye kameetha. ¹² Ikanta iñaapaakero Jesús, ikaimapaakero, ikantziro: “Tsinané, eshitakotaimi pimantsiyaveta.” ¹³ Jantzitakero kapicheeni otsinkamitzitake. Tampatzikatanai kameetha. Osheki otharomentaventanakari Pava. ¹⁴ Iro kantamaitacha te onimoteri jevatatsiri japatotapiintaita, iniroite ikisanaka, iñaakeri jovashinchaantake Jesús kitaite jimakoryaantaitari. Ikantanakeri atziriite: “Tzimatsi 6 kitaite jantavaitantaitari, ari pimpokeri inkene irovashinchagaitemi. Te onkameethate kitaite jimakoryaantaitari.” ¹⁵ Irojatzí jakantanakari Jesús, ikantzi: “¡Kamataviri! Kitaiteriki jimakoryaantaitari pithataryaakotapiintziri pipira pashitakoyetziri pirakairi imire.* ¹⁶ Tema iroka tsinane asheninka onatzi, iro isarontari Abraham-ni tzimakotake 18 osarentsi iñaashitakaakaro peyari. ¿Tema onkameethate ovashincheero kitaite jimakoryaantaitari?” ¹⁷ Ikantanakera Jesús, iniroite ipashiventanaka ikaratzi kisaneentziriri. Iro kantamaitacha kimoshire ikantaiyanakani atziri ikaratzi ñaakerori jantakeri Jesús.

Joshiyakaaventaitziro okitho inchato iryaanitsiri
(Mt. 13.31-32; Mr. 4.30-32)

¹⁸ Ipoña ikantanake Jesús: “¿Opaitama oshiyari ipinkathariventantai Pava? ¿Ipaitama noshiyakaaventemirori? ¹⁹ Aña oshiyaatyaaro aririka impanki-itero okitho iryaanitsiri pankirentsi. Tema tzimatsi aparoni atziri pankitakerori irovaneki, anaanakero pashine pankirentsi, antaro oteveyetanake, ari imavoshiyetari tsimeri otsimankatapeshitake.”†

Joshiyakaaventaitziro shineyakairori tanta
(Mt. 13.33)

²⁰ Ipoña japiitakero ikantzi Jesús: “¿Ipaitama noshiyakaaventemirori ipinkathariventantai Pava? ²¹ Aña okempitayaaro shineyakaarori tanta. Aparoni tsinane, aakero kapicheeni, okonovakero tantapatha, tekera osamanite, shineyanake maaroni.”

Iñaaventaitziro iryaanityenkakiini ikyaapiintaitzi
(Mt. 7.13-14, 21-23)

²² Ithonka ikenayetake Jesús nampitsiki jiyotaantayetzi. Irojatzí ikenantanakari Jerusalén-ki. ²³ Ari josampitaitakeriri, ikantaitziri: “Pinkathari, ¿kapichema avisakotaatsine?” Ipoña ikantzi Jesús: ²⁴ “Ontzimatyepiñaashintsitya pinkempitakaantyaaro pinkyaagaatyeeemi iryaanityenkakiini ikyaatapiintaitzi. Tema osheki kovavetachane inkyaanitayaaro, eeromaita imatziro. ²⁵ Aririka irashitanakero ipanko ashitarori, irojatzirika pisaikake jakakiroki, pinkantavetya: ‘Pinkathari, pashitaryeenaro.’ Impoña irakanake irirori, inkante: ‘Te niyotemi tsika pipoña eeroka.’ ²⁶ Impoña pinkantavetanakya eeroka: ‘¿Tema piyotena akaratziranki avaiyani, akaratziranki iravaitaiyini? Piyotaantapiintake nonampiki.’ ²⁷ Inkante irirori: ‘Omapero, te niyotemi tsika pipoña. Piyaataveete pankiventarori kaariperori.’ ²⁸ Arira piraavaityaari, patsikaikivaitya, aririka piñaayetairi Abraham, Isaac, Jacob intsipataiyaari ikaratzi kamantantaneriite isaike ipinkathariventantai Pava. Irooma

* **13:15** Iri ipirayetari janta: buey ipoña asno. † **13:19** Iro ikantakoitzi jaka okitho iryaanitsiri pankirentsi paitachari mostaza, iro shookatsi inampiki pashine atziri.

eeroka jakakiroki pisaikai. ²⁹ Tema inkarate avisakoshiretaatsine impoñaayetaiya tsikarika overaapaa kipatsi, isaikayetai irayooyetairi Pava tsika ipinkathariventantai. ³⁰ Tema tzimatsi etayetarori iroñaaka, iriira ñeerone irimpoiyyetai. Tzimayetatsi eejatzi impoiyyetatsiri iroñaaka, iriira ñaayetairone iretayetaiyaaro.”

Jiraaneentakotaro Jesús Jerusalén
(Mt. 23.37-39)

³¹ Ari jareeyetapaaka Fariseo, ikantapaakeri Jesús: “Piyaatai, kaakitaintsi Herodes ikovi irovemi.” ³² Ikantzi Jesús: “Piyaate, pimpiyanake, pinkanteri kempitakariri sagari, novashinchaayetziri jaakiri kamaari, novashinchaayetziri mantsiyari. Intaani okapatapaaka mava kitaite nonkaratantyaarori nantziri. ³³ Iro kantamaitacha, eekero niyaatatye irojatzi mavatapaintsine kitaite, tema iro aritatsi irovayeeteri maaroni kamantantaneriite Jerusalén-ki. ³⁴ ¡Jerusalén-satziite! Osheki povake kaman-tantaneriite. Pitsitokayetakeri ikaratzi jotyaaantaveetakamiri. Tema nokovavetapiintaka nonkempityaarimi tsimeri isamoronkiitziri iriryaanite. Ari nonkanterimi naaka ikaratzi notomintaari. Iro kantamaitacha te pinkovaiyeni. ³⁵ Iroka pinampi tsika pisaikapiintayeveta, eero iñeetai impaitya nampitaiyaarone. Pinkeme nonkante: Eerora piñiitaana, irojatzi apaata pinkantantaiyaari: ‘Tasonkaventaari inatzi, tema Pinkatharentsi apaitziri otyaantakeriri.’”

14

Jesús jovashinchagairi eeniyavaitatsiri

¹ Okanta aparoni kitaite jimakoryaantaitari, ikenake Jesús ipankoki ijevare Fariseo iroya. Osheki kempoyaakeriri ompaitya iranteri. ² Ariya isaikakeri janta aparoni mantsiyari eeniyavaitatsiri. ³ Ipoña Jesús josampitakeri iyotaantayetzirori Ikantakaantaitane itsipataakeri Fariseo, ikantziri: “Kitaite jimakoryaantaitari onatzi iroñaaka, ¿tema oshinetaantsite ovashinchaante?” ⁴ Te irakaiyeni, irojatzi imairetaiyakeni. Jaakeri Jesús mantsiyari, jovashinchagairi, jotyaaantari. ⁵ Ipithokashitanakari irikapayeeni, ikantziri: “Aririka irotetya pipira omoroki kitaite jimakoryaantaitari, ¿tema ari pinoshikairi thaankiperoini?”* ⁶ Tema tekatsi inkante irakanakeri.

Oimoshirenkachari aavakaantsiki

⁷ Ari isaiki Jesús ipampoyiiri inkarate ayooterine ijevare Fariseo, tharovako ikantaiyani ikovi irosatekayetya intsipatantyaari jevari iroya. Ipoña Jesús joshiyakaaventanakeneri, ikantanake: ⁸ “Aririka inkaimayeetemi poimoshirenkya aavakaantsiki, eerora pikovashita posasatekatya pinkove pintsipatyaari jevari, tema tzimatsi pashine pokatsine anaakotzimiri jiriiperotziri irirori. ⁹ Aririka irareetapaakya kaimakaantzimiri, inkantapaakemi: ‘Eero posasatekata eeroka, piyaate pisaikae jantyaatziini.’ Iniroitera pimpashiventanakya. ¹⁰ Aña iro kameethatatsi aririka piyaate eero posasatekavaita, pisaikapaake jantyaatziini. Impoña impokake kaimakemiri, inkantemi: ‘Asheninka, pimpoke posatekya eeroka janta.’ Aripaitera iriñapinkathayeetemi. ¹¹ Tsikarika itzimi kovashivaitachane iriñapinkathayeeterimi, aritake iriñakero intsinampashiretakaitari. Iriima tsika itzimi tsinampashirevaitatsiri, iriitake ñeerone iñapinkathayeetairi.”

* 14:5 Iri ipirayeetari janta: buey ipoña asno.

¹² Ipoña ipithokashitanakari Jesús aanakeriri irovakaiyaari, ikantziri: “Aririka pinkaime atziri povakaiyaari, eero pikaimashitari pisheninkajanotari eeroka, pirementi, ipoña ikaratzi ashaarantachari, tema ari onkantake impiyataiyami eeroka irovakaiyaami. ¹³ Aririka poimoshirenkyä, iri pinkaimayete ashinonkainkari, mavityaakiri, pesaponthoyetsiri. ¹⁴ Ari piñeero pinkimoshiretai, tema irikapayeeni, eero okantzi impiyataiyami apaata iroimoshirenkyä. Iro kantamaifacha ari impinayeetaimi pantakeri aririka irañaaeyetai kameethashireri.”

Joshiyakaaventaitziro iniroite jovaita

¹⁵ Ikanta ikemavakera aparoni ikaratzi isaiki jovaiyani, ikantanake: “Ki-moshirera inkantya inkarate ovaachane impinkatharitanakerika Pava.” ¹⁶ Ipoña ikantzi Jesús: “Tzimatsi aparoni atziri, jovetsikakaante iniroite oimoshirenkaantsi, ari irovaiyaani. Ithonka ikaimakeri ikarataiyini. ¹⁷ Ikanta omonkaratapaaka irovantyaari jotyaantakeri iromperatane inkamanteri ikaratzi ikaimakaantakeri, tema irootaintsi irovaiyaani. ¹⁸ Tera inkove impokaiyeni ikaratzi ikaimakaantaveetakari. Jetanakero aparoni, ikantzi: ‘Eero okantzi niyaate, niyaatatyete namenero ovaantsi namanantakeri. Irootake eero okantanta niyaate.’ ¹⁹ Ikantake pashine: ‘Niyaatatyete noñaantyaari namanantakeri nopirapayeeni, irootake eero okantanta niyaate.’† ²⁰ Ari ikantake pashine eejatzi: ‘Eero okantzi niyaate, tema ovakera naavakaaka.’ ²¹ Ipoña ipiya omperataari, ikamantapairi ivinkatharite kantainchari. Iniroite otsimaanakari, ikantanakeri iromperatane: ‘Piyaate, paniitero tsika overaa nampitsi, pamakeri ashinonkainkari, mavityaakiri, pesaponthoriite inkarate piñeeri janta.’ ²² Ari jimatakero iromperatane. Ipoña ikantairi ivinkatharite: ‘Nomatakero okaratzi pikantakeri. Iro kantamaitacha eeniro okaankitzi pankotsi.’ ²³ Ipoña ikantziri iromperatane: ‘Pinthonkero paniitero avotsi, piyaayete tsikarika, pishintsiventero inkarate piñeeri janta, impokeeta ojaikityaata nopanko. ²⁴ Pinkeme nonkante: Oshekira netavetakari nokaimakaantziri, eeromaita iñaajatziro iroya kapicheeni novetsikakaantakeri ovaritentsi.’”

Pomerentsitachari ankempitakotyaari Cristo

²⁵ Osheki ikaratzi oyaatakeriri Jesús. Ipoña ipithokashitanakari, ikantziri: ²⁶ “Aña iro onimotzimiri petakoyetari piri, piniro, piina, pitomi, pirementi, pitsiro, petakota eejatzi aparono eeroka. Iro kantacha aririka anaanakero okaratzi petakotyaanami naaka paventaana, tera pinkyaaryoote pinkempisantena. ²⁷ Ontzimatyete pinkyaaryooventero noñaaventayetakemiri, onkantavetakya impaikakoitemi. Aririka povashaantakero, eerora nokempitakaantami eeroka niyotaane. ²⁸ Aparoni kovatsiri irovetsike pankotsipenthakii, iretavakyaaro impampithashiretya tzimatsirika irimatantyaarori irovetsikero. ²⁹ Ari onkantya inthonkantyaarori iretanakyaaro irovetsikero, tema aririka irookaventakero ari ishironaventakyaari inkarate ñeerine. ³⁰ Inkantaiyeni: ‘Piñaamatsiteri irika, te iravyeero, jookashitaro.’ ³¹ Ari ikempitari eejatzi, aparoni pinkathari tzimatsiri 10,000 irovayirite, iriminthatya irovayirityaari pashine pinkathari tzimatsiri 20,000 irovayirite. Ontzimatyera iretavakyaaro impampithashiretavakya, aririka iroitsinampaakeri. ³² Iñaakerorika eero joitsinampairi, eenirora joveraa intaina pashine pinkathari pokatsiri irovayirityaari, irotyaantake kanterine: ‘¿Tzikama ankantyaaka eero ovayiritavakaanta?’ ³³ Ari okempitari eejatzi ontzimatyete petavakyaaro

† 14:19 Iri kantakotachari jaka nopirapayeeni, karatsirsi 5 buey.

pimpampithashiretavakya eerokaite, tema eerorika povashaantziro petakoyetaro okaratzi pashiyetari, eerora nokempitakaantaami niyotaane.”

Kempitarori tzivi kaari katyotaatsine

(Mt. 5.13; Mr. 9.50)

³⁴ “Tema kameetha okanta tzivi okatyotzi. Iro kantacha aririka inkono-vaiteero tsika ompaitya, eero apantaaro inkatyokantaityaaro. ³⁵ Tekatsi apantaiyaarone tzivi, eero aritaajatzii eejatzii isaiponkitziantaiyaaro pankirentsi, ontzimatyee irookaitero. Kovirori inkemathatero iroka, irovayempitaya inkempisante.”

15

Jiñaaventaitziri oisha peyavetachari

(Mt. 18.10-14)

¹ Osheki kovakotziriri kireeki isheninka itsipatakari atziri kaariperoshireri, ikempisantzi jiyotaantzi Jesús. ² Ikanta Fariseo itsipatakari iyotzinkariite, iñaaventanakeri Jesús, ikantzi: “Pameneri irika, ikempiyakari atziri kaariperoshireri, itsipatari jovapiintaiyani.”

³ Ipoña Jesús joshiyakaaventanakeri, ikantanake: ⁴ “Tzimatsi pirat-achari ikaratzi 100 iroishate. Okanta aparoni kitaite, ipeyaka aparoni iroishate, jookanakeri pashine 99 oisha tsika te inampiitaro, jatake ikokovatairi peyeenchari. ¿Tema pimatziro eeroka iroka? ⁵ Ikanta iñaapairi iroishate, kimoshire ikanta janatapairi. ⁶ Tema jareetara ipankoki, japatopairi isheninka, ikantapairi: ‘Pimpoke pintsipatyaana aimoshirenkya, tema noñagairi noishate peyavetainchari.’ ⁷ Eekero ikantatzi Jesús: “Arira onkempitagaiya inkiteki, iniroite inkimoshirevetaiteri aparoni atziri ovashaantairori ikaariperoshireveta. Iranaanakeri 99 kameethashiretaiyatsiri.”

Joshiyakaaventaitziri kireeki peyavetachari

⁸ Ipoña ikantzi: “Aparoni tsinane tzimatsi 10 oireekite. Okanta aparoni kitaite ipeyapithatakaro aparoni oireekite, ovaampatake ootamento, opishitakero maaroni opanko okokovatairi oireekite.* ⁹ Okanta oñagairi, okaimakeri osheninka, okantakeri: ‘Pimpoke, pintsipatyaana noimoshirenkya, tema noñagairi noireekite peyavetainchari.’ ¹⁰ Eekero ikantatzi Jesús: “Arira inkempitagaiya imaninkarite Pava iniroitera inkimoshireyetai iñaakerika aparoni atziri jovashaantairo ikaariperoshirevaitzi.”

Iñaaventaitziri tomitsi aparavaitatsiri

¹¹ Ipoña ikantanake eejatzii Jesús: “Aparoni atziri tzimatsi apite itomi. ¹² Ikanta iyaapitsi itomi, ikantakeri iriri: ‘Apá, pimpenaro okaratzi pashitakaiyaanari.’ Ari ikantakero, itsiparyakeneri itomi okaratzi irashitakaiyaariri apaata aparopayeeni. ¹³ Tekera osamanite, jatake iyaapitsi itomi intaina pashineki nampitsi. Ari japaravaitashitakari iireekite. ¹⁴ Ikanta japerotakeri japaratakari maaroni, iñeetake iniroite tashetsi janta nampitsiki. Ari ikovityaanaka ikaratzi japaratashivaitakari. ¹⁵ Ipoña jiyaatashitakeri nampitarori janta ikovi antavairentsi, jotyaantaitakeri iramaventyaari chancho. ¹⁶ Iniroite itashaake, ikovake irayooteri chancho, tema tekatsi perine iroyaari. ¹⁷ Ipoña ikantashiretanake evankari: ‘Osheki janintaavaita jovatziita antavaitatsiri ipankoki

* **15:8** Ikantakoitziri jaka “kireeki,” irijatzira ipaitayeetziri “dracma,” kireeki inatzi jashiyetari Grecia-satzi. Iriitake ipinatantairiri antavaitatsiri aparoni kitaite.

ashitanari, ¿ipaitama nashinonkaantavaitantari naaka jaka notasheneentzi? 18 Ontzimatyé nayaatai ashitanariki, nonkantapairi: Apá, tzimatsi kaariperori nantzimotakemiri, eejatzi nokempitaakeri Inkitesatzi. 19 Te arite pinkempitakaantaina pitomi, intaani nokovi pinkempitakaantenari ikaratzi antavaitzimiri.’ 20 Ari ipoña ikatziyanaka, pokai ashitariki. Ikanta ashitariri, amenavookitatsi irirori iñaavairi ipokai, ishiyashitavaari, javithanotavairi, inintaaporotavairi. 21 Ikantapaake itomi: ‘Apá, tzimatsi kaariperori nantzimotakemiri, eejatzi nokempitaakeri Inkitesatzi. Te arite pinkempitakaantaina pitomi.’ 22 Iro kantamaitacha ashitariri, ikantakeri iromperatane: ‘Pamake irooperori kithaarensi, pinkithaatavairi notomi. Poveneri irakoki mareryaatatsiri, pinkyaantakaiyaari eejatzi zapato. 23 Impoña pamenake evonkiri vaca kameetha ivathate, povamayeri. Nokovi aimoshirenkya. 24 Tema irika notomi kamavetaka, iro kantamaitacha añagai iroñaaka. Pairani ipeyaka, iñeetairi iroñaaka.’ Ari jetanakaro joimoshirenkaiyani.

25 Ikanta irantarite irirentzi saikatsi jantavaitzi ovaantsiki. Pokai pankotsiki, ikemapaatziiri joimoshirenkaiyani. 26 Josampitapaake aparoni iromperatane opaita ikimoshiretantaitari. 27 Ari ikantanakeri: ‘Areeta pirentzi, irootake jovamaakaatantakari piri evonkiri vaca, tema kameetha jareeta pirentzi tekatsi avishimoterine.’ 28 Ari ikisapaaka, te inkove inkyaa-pai pankotsiki. Ipoña jiyaatashitakeri iriri, osheki ipankiventakeri intsi-patantyaariri joimoshirenka. 29 Irojatzí ikantantanakariri iriri: ‘Piñaavetana naaka osamani nosaikimotzimi, tekatsi nantzimotemi. Tetya pimpajaatena aparoni piratsi noimoshirenkya.’† 30 Iro kantamaitacha ipokaira iyeka thonkitakemiriri piireekite ipiro mayempiro, iriyya povamainiri vathatatsiri poimoshirenkavairi.’ 31 Ari jakanake iriri, ikantziri: ‘Notomí, ari pashi poviro pisaikimotakena eeroka, maaroni okaratzi nashitari, eerokara ashitaro maaroni. 32 Irootake ankimoshiretantyaari iroñaaka, tema irika pirentzi, kamavetaka, iro kantacha añagai iroñaaka. Ipeyavetaka jiñeetairi iroñaaka.’”

16

Joshiyakaaventaitziri kaariperori omperataari

1 Ipoña Jesús ikantakeri eejatzi iriyotaane: “Tzimatsi aparoni atziri ashaarantachari. Itzimi irirori iromperatanepayeeni. Okanta aparoni kitaite tzimatsi pokaintsiri, ikantaitakeri ashaarantachari: ‘Irika ijevare pomperatane, japaratakemiro pashaakaro.’ 2 Ikanta irika ashaarantaneri ikaimakeri iromperatane, josampitakeri: ‘¿Opaitama pantakeri? Nokemake ikantaitana. Nokovi poñaakenaro okaratzi pantavaitakenari. Tema ari okaratapaake pijevatziri nomperatanepayeeni.’ 3 Ari ikantashiretanake irika omperataari: ‘¿Tsikatyá nonkantyaaka iroñaaka? Iromshivotatyeena omperatanari. Te onkante nonpankivaite, aririka nonkampitane impashityaana, osheki nonpashiventya.’ 4 Ipoña ikantashiretzi: ‘Niyotake ompaitya nanteri iriakameethatantaityaanari pankotsiki aririka iromshivotavaitakena.’ 5 Japatotakeri ikaratzi ireevetziriri ivinkatharite, ikantakeri etakarori: ‘¿Tsikama ikaratzi pireevetziri novinkatharite?’ 6 Ikantzi irirori: ‘Nireevetziri ikaratzi 100 inchatonaa jovaitzi yeenkantsi.’ Ipoña ikantziri: ‘Jiroka pireevere, thaanki posankinate, intaani inkaratai 50 inchatonaa pireeveteri.’ 7 Ipoña josampitakeri pashine ikantziri: ‘¿Eeroka tsikama

† 15:29 Ikantakoitzi jaka “piratsi,” iriitakera cabra.

ikaratzi pireevetzi?’ Ikantzi: ‘Nireevetzi okaratzi 100 ipiyotakoyeetziro trigo.’ Ipoña ikantziri eejatzi: ‘Jiroka pireevere, posankinate, intaani onkaratai 80 ipiyotakoyeetziro.’⁸ Ikanta irika pinkathari, joñaakantakeri iromperatane tema iñaakeri omatatziri jiyotzi tsika inkenakairo kantainchari. Arira ikantayetari atziripayeeni iroñaaka, imataya jiyotzi tsika ikenakairo irakameethayetantyaariri isheninka, janayiri tsika ikanta kempisantzinkariite.”⁹ Irojatziki ikantantanakari Jesús: “Ontzimatyete piyote paakameethatantyaaro pashaarantayetari iroñaaka onkantavetya te apantaperotaro, iroora onantaiyaari irakameethayeetaimi apaata eeroka janta inkiteki.

¹⁰ Itzimirika kyaaryootaintsiri kapicheeni, iriitake kyaaryooperotaat-sine. Itzimirika kaariperoshiretatsiri kapicheeni, iriitake maperotairone inkaariperotai. ¹¹ Terika pinkyaaryoovero ashaakarontsi kaari apantaperotaro jaka, tekatsira ameentyaamine irooperoriki. ¹² Terika pinkyaaryoovero ashinentsi, tekatsira pemineri pashityaari eeroka. ¹³ Tekatsira aparoni omperataari materone irantavaitene apite pinkathari. Tema aparoni inkovaperote jomperatari, iriima pashine inkisaneentakeri. Ari okempitari eejatzi, tekatsira materone inkempisanteri Pava, aririka impampithashiretakotero ashaakarontsi, kempivaitaka omperanatayeeyarimi.”

¹⁴ Ari ikaratzi ikemaiyakeni Fariseo, tema irijatzi nevetarori ashaakarontsi, ishirontzimentakari Jesús ikemiri ikantayetakeri. ¹⁵ Ipoña ikantanakeri: “Piyotzi potzikaaventaiyani eeroka eero jiyotantami atziri, iro kantamaitacha jiyotzimiro Pava okaratzi pipampithashireyetai. Tema okaratzi irooperotziimovetariri atziri, ipinkimatziro Pava.”

Ikantakaantaitane ipoña ipinkathariventantai Pava

¹⁶ “Tema pairani iñaaventayeetakero Ikantakaantaitane ipoña irosankinare kamantantaneriite. Ipoña ikinkithatake Juan. Ikematziro iroñaaka atziriite Kameethari Ñaantsi tsika ikanta ipinkathariventai Pava. Iniroite ikovi iriñeero okempitaro ishintsitaitzi aririka irovayiritaitya. ¹⁷ Te opomerentsita aperotaiya apaata kipatsi eejatzi inkite, iro kantamaitacha eero aperotzi-maitaatsi Ikantakaantaitane.”

Jiyotaantzi Jesús ikantzi: “te apantyaaro pookero piina”

¹⁸ “Itzimirika ookerone iina, aririka iragai pashine tsinane, jimayempiventakero etavetarori. Ari ikempitari eejatzi agairone tsinane jookiri oime, imayempitake irirori.”

Ashaarantachari ipoña Lázaro

¹⁹ “Tzimatsi aparoni atziri ashaarantachari, tsika itzimi ovaneenkatachari ikithaaptaiinta. Jaakoventaro kitaiteriki joimoshirenka ovaneenka jovatziivaita.* ²⁰ Tzimitacha eejatzi aparoni ashinonkaavaitachari ipaita Lázaro, ithonka ipathaavaitake irika. Ari jonoryaapiinta jakakiro ipankoki ashaarantaneri. ²¹ Iriitake kovatsiri iriyoyeero jovaryaayetziro irovanaro ashaarantachari. Pokatsi otsitzi ithotziri ivathaaroki. ²² Ikanta apaata kamake ashinonkainkari, jaanakeri imaninkarite Pava, jatake isaikira Abraham. Ipoña kamitaka eejatzi ashaarantachari, ikitaitakeri. ²³ Ikanta janta sarinkaveniki, osheki ikemaantsivaitaka irika ashaarantavetachari. Jame-nakotakeri intaina jiñaatziiri Abraham itsipatakari Lázaro. ²⁴ Ari ikaimanake irirori, ikantzi: ‘Chariné, Abraham, pineshinonkatena. Potyaanteri

* **16:19** Iro ikantakoitziri jaka “ovaneenka,” kithaarentsi jonkeromaitatsiri. Osheki ovinaro iroka. Intaani ikithaayetaro ashaarantachari.

Lázaro iramaajatakena kapicheeni jiña nomiretavakyaari, tema itashineentatyaana shintsiini paampari.’²⁵ Ikantanake Abraham: ‘Nochariné, poshiretyaaro pashaakaro pairani, eejatzi ikempita Lázaro joshiretaro iñaashivaitakari. Iro kantamaitachari kimoshire ikanta irirori jaka, irooma eeroka ontzimatyé pinkemaantsivaitaiya.’²⁶ Tekatsi pinkene pimpoke, tzimatsi iniroite impereta otzikairi, eero okantzi eejatzi niyaatashitemi eeroka.’²⁷ Eekero ikantaveta irirori: ‘Pinkeme nokantzimi chariné, potyaante jatatsineri isaiki ashitanari.’²⁸ Tzimatsi janta ikaratzi 5 nirentzi, pinkamanteri eero ipokanta irirori jaka, osheki jiñaashitaitaro.’²⁹ Ari ikantzi Abraham: ‘Tzimatsi Ikantakaantakeri Moisés, tzimatsi eejatzi ikantayetakeri kamantantneri, iro inkempisanteri.’³⁰ Ipoña ikantzi eejatzi: ‘Eerotyaaami, Chariné, Abraham. Tzimatsirika aparoni kamatsiri kamantairine añaatsiri atziri, ari irovashaantairo kaariperori jameyetari.’³¹ Eekero ikantanakitzi Abraham: ‘Tema te inkempisantero ikantayevetari Moisés eejatzi ikantayetakeri kamantantneri, eerotyaa ikempisantaajatziri inkamantavetyaari aparoni kaminkari.’”

17

Eero pantakaantziro kaariperori

¹ Ipoña Jesús ikantanakeri iriyotaane: “Ari intzimapiintatyé antakaanterone kaariperori. Inkantamacheeteri irika.”² Tsikarika itzimi antakaakerine kaariperori aparoni eentsi aventaanari, ari irovasankitaayeetari. Iro kameethatatsimi inthayeeteneri mapi ikentsiki, iroviinkaitakeri inkaareki, ari onkanta eero ikaariperotakaantantami.”³ Ontzimatyé pampaventya eeroka. Tema intzimerika aparoni antzimotemine kaariperori, pinkamainairi. Aririka irovashaantanairo jantayevetakari, pimpeyakotero jantimovetakamiri.”⁴ Ari okempitari eejatzi. Tzimatsirika atziri osheki irantzimotapiintakemi, okempitaajatatyaama onkarate ⁷ irapiipiitero aparoniki kitaite, ontzimatyéera papiipiiterye pimpeyakoterye aririka impokashitapiintakemi inkovakotemi pimpeyakotari.”

Paventaaperotakaina

⁵ Ikanta Otyaantajanoriite, ikantanakeri Jesús: “Nokovi poshiretakaaperotyaaana.”⁶ Ipoña ikantzi Avinkatharite: “Onkantavetakya eero iniroitetzhi poshiretaana, onkempityaaro okitho iryaani pankirentsi, aritake pimatakeri iniroite inchato katziyeenchari, pinkantero: ‘Pishirinke, piyaate pinkatziye janta inkaareki.’ Nonkante, arira omatakya.”*

Irantayeteri omperataari

⁷ “Aririka intzime pomperatane, piñaavairi irareetaiya joshevavaitzi povaneki, jaamaakoventari pipira jarima pinkantavairi: ‘Payootapaina?’⁸ Aña eero, intaani pinkantavairi: ‘Ponkotsitapai ovaritensi. Povathakitya inkene poyiitena, irojatzhi novantakyaari, nirake nomire eejatzi. Impoña pimpoite eeroka povaiya.’⁹ ¿Arima pimpaasoonketakeri okaratzi iranteri pomperatane? Aña eero.”¹⁰ Arira pinkempityaari eejatzi eeroka, aririka pimonkarataakero okaratzi inintakaimiri Pava, ompoña pinkante: ‘Eero asagaaventavaita jomperayeetai, tema intaani amonkaraamatsitero okaratzi ikovakaayeetakairi antero.’”

* **17:6** Iro ikantakoitzi jaka “okitho iryaani pankirentsi,” paitachari “mostaza,” iro shookatsiri inampiki pashine atziri. Iro ikantakoitzi jaka “iniroite inchato,” paitachari “sicómoro,” irojatzhi shookatsiri pashineki inampi atziri.

Jovashinchagaitziri 10 pathaavaitatsiri

¹¹ Ipoña javisanake Jesús iriyaatero Jerusalén-ki, ikenanakero Samaria-ki ipoñaanakaro Galilea. ¹² Ikanta jareetapaaka apononiki nampitsi, ari jomonthaavakari 10 shirampari pathaavaitatsiri, intaina ikatziyeyepaaka. ¹³ Ikaimaiyini, ikantzi: “¡Ilyotaanteri Jesús, pineshinonkatinanaaka!” ¹⁴ Ari jamenanakeri irirori, jiñaatziiri ikatziyeyani, ikantzi: “Piyaatashiteri omperatasorentsitaari iramenavakemiro pivathaaro.” Ikanta jiyaataiyanakera, omapokashitaka opeyanaka ivathaaro, eshitakoyetanai. ¹⁵ Ikanta apononi iñaakerora jeshitakotai ipathaavaaitzi, tharomentaka ipiyaa irirori, ikimoshireventanakeri iniroite Pava. ¹⁶ Jotyeerovashitapaakari iitziki Jesús, ipaasoonketapaakeri. Irika piyaachari Samaria-satzira inatzi. ¹⁷ Ipoña ikantzi Jesús: “¿Tema 10 ikaratzi eshitakotaatsi, tsikama ikenakeka pashine?” ¹⁸ Tekatsira nosheninka piyaatsine inkimoshireventairi Pava impaasoonketeri, intaani ipiya pashinesatzi atziri.” ¹⁹ Ari ikantanakeri Jesús pathaavaivetachari: “Pintzinaanai, piyaatai. Iro ovashinchagaimi poshoretana.”

Etantanakyaarori impinkathariventantaitaite (Mt. 24.23-28, 36-41)

²⁰ Ipoña Fariseo josampitakeri Jesús, ikantzi: “Tsikapaita etantanakyaarori impinkathariventantaita Pava.” Ari jakanake irirori: “Omapokashitaiyaara impinkathariventantaita Pava. ²¹ Eero ikantaitzi: ‘Jiroka jaka. Jironta janta.’ Tema aritake pinkatharishireventantaita Pava.” ²² Ipoña ipithokashitanakari iriyotaane, ikantzi: “Ari pinkovavetaiya apaata piñeerimi kapicheeni irika Itomi Atziri, eero okantzimaita. ²³ Ari pinkemake inkantaite: ‘Jirika jaka.’ Pashine kantatsine: ‘Jirinta janta.’ Eerora piyaatashitziri, eero poyaatziiri eejatzi. ²⁴ Aririka impiye Itomi Atziri, inkempitapaiyaaro oporeki ookatharontsi, ompoñaanakya tsika overaa kipatsi irojatzi tsika janta othapitapaa. ²⁵ Aña etavakya iriñaavakero inkemaantsitya iniroite, irimanintavaiteri irikaite atziriite zimayetatsiri iroñaaka. ²⁶ Tema onkempityaaro tsika okanta pairani eeniro isaikaveta Noé. Ari onkempitzitaiya eejatzi aririka impokimatai Itomi Atziri. ²⁷ Onimotziri atziri jovavaiyeta, jiravaitaiyini, jaavakaayeta eejatzi. Irojatzii ikyaanakanakari Noé irirori pitotsiki jovetsikakeri. Okanta oonkanaka kipatsiki, aperotakeri maaroni atziri ipiinkake. ²⁸ Ari onkempityaaro eeniro isaikaveta pairani Lot. Onimotziri atziri jovaiyani, jiravaitaiyini, jiyomparitaiyani, ipankivaitaiyini, jovetsikaiyini ipanko eejatzi. ²⁹ Iro kantamaitacha omonkaratapaaka kitaite ishitovantanakari Lot nampitsiki Sodoma, jomapokashitaka iparyaapaake iririite paampari, ari japerotakariki maaroni atziri itaga. ³⁰ Aritakera onkempitagaiyaari eejatzi aririka impiye Itomi Atziri. ³¹ Tzimatsirika saikatsiri jakakiroki ipanko, arira impoñaanakya irishiye, eerora ikyapaanaatzi irapanaate tsika ompaitya. Itzimirika saikatsine irovaneki, irishiye tsika ikantara, eero ipiyapanaata. ³² Pinkinkishiretakotero okaratzi avishimotakerori iina pairani Lot. ³³ Ikaratzi etakovaitachari apaniro jantayetziro inevetashiyetari, ari impeyaashitakya. Iriima inkarate kamimentenane jantanairo nokovakairiri naaka, aritake iravisakoshiretai.” ³⁴ Eekero ikantatzi Jesús: “Tzimatsi tsipatavakaachane irimaye. Apononira iraaeyetai inkiteki, iriima pashine irookayeetanairi. ³⁵ Tzimatsi apite tsinane tsipatavakaachane otononkavaitzi. Apononi iraaeyetai inkiteki, irooma pashine irookayeetanairo. ³⁶ Irisaika apite atziri irovaneki. Apononi

iraayeetai inkiteki, iriima pashine irookaitanairi.”³⁷ Ipoña josampitanakeri ikantzi: “¿Tsikatya janta Pinkathari?” Ikantzi Jesús: “Tsikarika osaikai ivatha kaminkari, ari impiyoventyaarira tziso.”†

18

Iñaaventaitziri kamaimetzinkaro ipoña kaariperori pinkathari

¹ Ipoña joshiyakaaventanako Jesús onkanta iramanayeetantyaarimi kitaiteriki, eero jovashaantayeetantaro. ² Ikantzi: “Tzimatsi aparoni nampitsi, ari isaikiri kaariperori pinkathari, te iriñaapinkathateri irirori Pava, iri ovatsipero te iriñaapinkathateri atziri. ³ Ari osaikitari eejatzi aparoni tsinane kamaimetzinkaro. Opokashitakeri kaariperori pinkathari, okantziri: ‘Nokovi pinkaimenari kisaneentanari, povetsikainaro avishimotanari.’ ⁴ Teya inkovavetya pinkatharika. Ipoña ikantashiretake: ‘Te noñaapinkathateri Pava, eejatzi nokempitairi atziri. ⁵ Iro kantacha iroka kamaimetzinkaro, ontzimatyete nantenero kameethari okoviri. Nosamarokari aririka oñaashirenkena ompipiyatashitena.’ ⁶ Ikantzi Jesús: “Piñaakero ikantashiretakei kaariperori pinkathari. ⁷ Iri maperotzirori Pava irirori, eero ishenkaatsi irantaineri kameethari ikoyaayetairi, tsika itzimi aakoventanaarori jamanairi kitaiteriki.” ⁸ Eekero ikantatzi Jesús: “Eerora ishenkaita irantantaityaarori kameethari. Iro kantacha aririka impiyapaake Itomi Atziri, ¿eekeroma iriñaapaatyete aventaapiintyaarine kipatsiki?”

Joshiyakaaventaitziri Fariseo ipoña kovakotziri kireeki isheninka

⁹ Tzimayetatsi pampithashiretachari kameethashire inatzi. Ipoña imanintashirevaitziri pashine atziri. Irootake Jesús joshiyakaaventantanakariri, ikantzi: ¹⁰ “Tzimatsi apite atziri jiyaatake tasorentsipankoki iramane. Fariseo inatzi aparoni, iriima pashine iri kovakotziriri kireeki isheninka. ¹¹ Ikanta ikatziyapaaka Fariseo jamani, ikantzi: ‘Pava, iniroite nopaasoonketzimi, tema te nokempitari naaka pashine atziri, koshintzi ini, kaariperoshire ikanta, mayempiri ini, ari ikempitakari irika kovakotziriri kireeki isheninka. ¹² Apitesatzi notzitapiintaro novarite avisayetzira kitaite jimakoryaantaitari, nookapiintzi kireeki ikaratzi ipinaitanari.’ ¹³ Ipoña irirori kovakotziriri kireeki isheninka, ikatziyapaaka jantyaatziini, oyootapaaka jamani te iramene jenoki. Tema okatsitzimoshiryaanakeri, ikantzi: ‘Pava, pinkaminthayena naaka, kaariperoshire nonatzi.’”^{*} ¹⁴ Ikantzi Jesús: “Iritake jaakameethayeetairi irika, kameethashire ikanta jiyaatai ipankoki, te inkempityaari pashine. Tema tsikarika itzimi iriiperovaitatsiri iroñaaka, ari intsinampashiretakaitairi. Iriima tsika itzimi tsinampashirevaitatsiri iroñaaka, ari iriñeero iririiperotakaitairi.”

Itasonkaventziri Jesús eentsipayeeni

(Mt. 19.13-15; Mr. 10.13-16)

¹⁵ Ipoña jamayeetapaakeneri Jesús eenchaaniki, ikovaitzi irantantavakyaari kapicheeni irako. Iro kantacha iriyotaanera Jesús, ikisathatavakeri amayetziriri eentsi. ¹⁶ Irojatzi ikantantanakari Jesús: “Pishineteri eenchaaniki impokashitena. Eero pithañaana. Tema inkarate kempitaiyaarine

† **17:37** Ikempitara añaapiintziri amempori jevotaiyani, ayotzi tzimatsi kamaintsiri. Ari okempitari eejatzi aririka añaayetakero okaratzi iñaaventayetakeri jaka Jesús, ayotzira irootaintsi impiyimatai.

* **18:13** Kantakotachari jaka “okatsitzimoshiryaanakeri,” iroora kantakotajantachari jomposashipaneetanakitya irika atziri. Tema irootake jametyetari judío-payeeni aririka onkatsitzimoshireteri tsikarika ompaitya. Onashitara okaratzi ametari aakapayeeni aririka amposashipaneetya, tema asagaaventavaitatya.

irirori, iriitakera ñaagairone ipinkathariventantai Pava. ¹⁷ Omaperora, eerorika iñaapinkathaitziri Pava inkempitakoityaari ikantara eentsipayeeni, eero iñeetairo ipinkatharital.”

Evankari ashaarantachari
(Mt. 19.16-30; Mr. 10.17-31)

¹⁸ Ikanta aponi pinkathari josampitakeri Jesús, ikantziri: “Kameethari Iyotaanteri, ¿opaitama nanteri noñaantaiyaarori kantaitaachaneri añaantarensi?” ¹⁹ Ipoña jakanake Jesús, ikantzi: “¿Opaitaka pikantantari: ‘kameethari pini?’ Apanirora ikantakaaro Pava ikameethatzi, tekatsi pashine. ²⁰ Piyotakotakeroma Ikantakaantaitane, kantatsiri: Eero povantzi, eero pimayempitzi, eero pikoshitzi, eero pithaiyakotanta, eero pamatavitantzi, piñaapinkathateri ashitamiri.” ²¹ Ari jakanake evankari, ikantzi: “Iyotaanteri, nothotyaakero maaroni irojatzí netanakaro pairani eeniro neentsitapaakeni.” ²² Ikanta ikemakerira, ikantzi Jesús: “Tzimatsi aponi kovityaapainchari kaari pante. Pimpimantero okaratzi pashitari, pimpashiyetyaari ashinonkaachari. Tema ari piñagairo paníntagaiya inkiteki. Impoña pimpokanake, poyaatena.” ²³ Ikanta ikemavakera, ovashire ikantanaka, tema ashaarantaperoneri jinatzi. ²⁴ Tema iñaakerira Jesús iniroite jovashiretanaka, ikantanake: “¿Omaperora opomerentsita iriyaatai ashaarantzinkari tsika impinkatharital Pava! ²⁵ Tema eero okantzi inkye piratsi camello imoroki kithapi, iro ovatsipero ompomerentsitya inkye ashaarantzinkari tsika ipinkatharital Pava.” ²⁶ Ikantayetanake ikaratzi kemakeriri ikantake Jesús: “¿Impaityaakama avisakoshiretaatsine?” ²⁷ Ipoña ikantzi Jesús: “Tzimatsi opaiyeta pomerentsitzimoyetariri atziri, iriima Pava te opomerentsizimotari.” ²⁸ Ari ikantanake Pedro: “Jirika nokarataiyakeni naaka, nookayetanakero okaratzi tzimimoyetanari, noyaataiyakemi.” ²⁹ Ikantanake Jesús: “Omaperora, tzimatsirika kovanairori impinkathariventairi Pava, irootake jookaventantanakarori ipanko, ashitariri, irirentzi, iina, ipoña irovaiyaneete, ³⁰ tema osheki impayetariri Pava irika, ari anaanakero okaratzi jookaventanakeri. Ari inkempitagairiri eejatzi apaata aririka iriñeero kantaitaachaneri añaantarensi.”

Japiitairo Jesús ikamantakota irovamagaiteri
(Mt. 20.17-19; Mr. 10.32-34)

³¹ Ipoña Jesús japatotairi karatatsiri 12 iriyotaane, ikantziri: “Aataty-eera iroñaaka Jerusalén-ki. Ari omonkaratyaari onkarate avishimoterine Itomi Atziri, tema irootake josankinatakoyetakeriri pairani kamantantaneri. ³² Arira iraaakaantaiteri, irayeri atziri kaari asheninkata. Iniroite ishironzimentavaitaityaari, inkemaantsitakaityaari, impoña inchoontaporovaitaiteri. ³³ Aririka onkaratake impasavaitaiteri, ari irovamagaiteri. Iro avisavetakya mava kitaite, ari irañagai eejatzi.” ³⁴ Iro kantamaitacha, te inkemathatero irikapayeeni ikaratzi kemavetainchari, tema te inkovaitenkemathatakagaiteri.

Jamenakagaiteri Jericó-satzi
(Mt. 20.29-34; Mr. 10.46-52)

³⁵ Ikanta Jesús areetzimatata nampitsiki Jericó. Ari isaikiya aponi mavityaakiri avotsinampiki ikampitantzi impashiityaari. ³⁶ Ikemake mavityaakiri, josampitakeri avisayetatsiri atziri, ikantziri: “¿Ipaita pokatsiri?” ³⁷ Ikantaitanakeri: “Ipokatzí Jesús, ipaitaitziri Nazaret-satzi.”

38 Irojatzji ikaimantanakari, ikantzi: “Jesús, icharinentari David-ni, pineshi-nonkataina naaka!” 39 Osheki ikisathaveetanakari irimairtantyaari. Eekero ikaimanakitzi shintsii, ikantzi: “¡Icharinentari David-ni, pineshi-nonkataina naaka!” 40 Ari ikatziyapaaka Jesús, ikantzi: “Pamakenari jaka.” Ikanta jamaitapaakeneri, josampitavakeri. 41 Ikantziri: “¿Tsikama pikovi nonkantaimi?” Jakanake mavityaakiri, ikantzi: “Nokovi nokiryagai, Pinkathari.” 42 Ikantzi Jesús: “Kantatsi pokiryagai, iro ovashinchagaimi paventaana.” 43 Omapokashitanaka jamenanai, joyaatanakeri Jesús, kimoshire ikantaventanakari Pava. Ikanta atziriite iñaakero okaratzi jantakeri Jesús, jimatanakero iriroriite itharomentaventanakari Pava.

19

Jesús ipoña Zaqueo

1 Ikanta jareetapaakara Jesús Jericó, janiitapaakero nampitsiki. 2 Ikanta aparoni shirampari ijevare kovakotziriri kireeki isheninka ipaita Zaqueo. Ashaarantzinkari inatzi. 3 Ikovaperotake irirori iriñeeri Jesús. Iro kantacha te onkante tema osheki atziri otzikaakeri, ikaraporoityokitziini eejatzi. 4 Ipoña jeevatanake Zaqueo, ataitapaake inchatoki inkene iñeeri Jesús, tema ari inkenapaakeri.* 5 Ikanta jareetapaaka jataitakera, jamenapaake jenoki, iñaapaakeri, ikantziri: “Zaqueo, payiitanake thaankiini, tema ari noshiretaro nomayimotemi pipankoki.” 6 Thaankiperoini jayiitanake Zaqueo. Kimoshire jaanakeri ipankoki. 7 Ikanta jiñeetakeri, ñaavaitanake atziriite ikantzi: “¿Opaitama ikyaavankotantariri Jesús aparoni kaariperoshiretatsiri?” 8 Ipoña ikantake Zaqueo: “Pinkathari, ari nompakeri ashinonkainkari kashetani nashaakaro. Tzimatsirika ipaita namatavitakeri nokoshitziri, ari noipiyeeneri onkarate 4 nayitakeriri.” 9 Ikantanake Jesús: “Iroñaaka piñeero pavisakoshiretai. Tema pimatanairo pikempitakotanaari Abraham-mirinkaitejanori. 10 Tema iro ipokantakari Itomi Atziri ikokovayetairi ikaratzi peyaashivetainchari irovavisaakoshireyetairi.”

Joshiyakaaventatziri 10 kireeki

11 Irojatzji ikempisantaiyakeni atziri iñaaventakeri Jesús. Ipoña joshiyakaaventanakeneri, tema iñaajaantake atziriite koñaaroini impinkathariventantai Pava, tema jiñaakero irootaintsi irareetzimataiyaani Jerusalén-ki. 12 Ikantanake: “Tzimatsi aparoni jevari jiyaatake pashineki nampitsi, impinkatharitakaiteri, impoña impiye. 13 Japatotanakeri 10 iromperatane, ipanakeri 10 kireeki, ikantayetanakeri: ‘Pantavaitakairi kireeki nopayetakemiri, irojatzji nompianatapaakyaari.’† 14 Iro kantachari tzimatsi kaari koverine impinkathariventante. Jotyaaantake kantatsineri: ‘Te nonkovaiyeni impinkatharite.’ 15 Ikanta ipiya, aritake impinkatharitakaitakeri. Japatotapairi iromperatane ipayetanakeri kireeki, ikovi iriñeeri tsika ikanta jantavaitakaakeri iireekite. 16 Jetapaakaro ipokake aparoni, ikantapaake: ‘Pinkathari, noshekyaaakeri piireekite, nagai pashine ikaratzi 10.’ 17 Ikantanake irirori: ‘Kameethatake nomperatane, kapiche pikyaaryootake, aritake piñaakero pijevaventero onkarate 10 nampitsi.’ 18 Ari ipokapaake pashine iromperatane, ikantapaake: ‘Pinkathari, noshekyaaakeri piireekite, nagai pashine

* 19:4 Kantakotachari jaka inchatu, irootake ipaitatziri pashineki nampitsi sicómoro. † 19:13 Ikantakotiziri jaka kireeki, iri ipaitayetziri pairani “mina.” Iñaantaityaari irayyeeteri aparoni mina, ontzimatyte irantaventaiteiri inkarate mava kashiri.

ikaratzi 5.’ ¹⁹ Eejatzi ikantanakeri irirori: ‘Ari pinkempityaari eeroka, ari piñaake pijeavante onkarate 5 nampitsi.’ ²⁰ Ipokapaake pashine, ikantapaake: ‘Pinkathari, jirika piireekite kameetha noponatakemiri. ²¹ Tema iniroite notharovakaami omaperotatziiimi pimashirenkata, te piñaakotya poshekyaanteriri piireekite.’ ²² Ikantanake irirori: ‘Kaariperori nomperatane pinatzi. Eeroka apeshityaarone okaratzi pikantakerari. Piyoveta ovanaa nomashirenkata, te noñaakonetya noshekyaanteriri noireekite. ²³ Piñaaveta eero pimatziro eeroka, pamenemi impaitya antavaitakaimirine noireekite, ari iroshekineentakemi iroñaaka, iri pimpavainarimi nopiyaara.’ ²⁴ Ari ikantziri atziri piyotainchari: ‘Payiteri kireeki, pimperi oshekyaaakeriri ikaratzi 10.’ ²⁵ Ikantaiyanake atziri: ‘Pinkathari, ¿opaitama impantaityaariri, tema tzimake irirori 10 kireeki pipakeriri inkaaranki?’ ²⁶ Eekero ikantatzi ashitariri iireekite: ‘Tsikarika itzimi otzimimotakeri, ari ontzimimotairi osheki. Iriroma kaari otzimimotzi, eekero iriyaataty eiriñeero eero otzimimoperoyetairi.’ ²⁷ Ikantake eejatzi: ‘Pamakeri ikaratzi kisaneentanari kaari kovatsine nompinkathariverteri, noñeeri pinthatzinkenari.’”

Areetaa Jesús Jerusalén-ki
(Mt. 21.1-11; Mr. 11.1-11; Jn. 12.12-19)

²⁸ Ithonkanakero ikantakeri Jesús, eevatanake jiyaatziro Jerusalén-ki. ²⁹ Ikanta jareetzimataka nampitsiki Betfagé ipoña Betania omontenampitakaro otzishi Olivos. Ari jityaantakeri Jesús apite iriyotaane. ³⁰ Ikantakeri: “Piyaate nampitsiki amontetakari. Ari piñeeri evonkiri burro inthatakotya, teker akyaaakoitariiti. Pintharyaakoteri, pamakenari jaka. ³¹ Aririka irosampiitavakemi: ‘¿Pinkanterika pithataryaakotantariri burro?’ Pinkantanakeri eeroka: ‘Ikovatziiri Pinkathari.’” ³² Jataiyanakeni jityaantaitakeri, jiñaakero okaratzi ikantaitakeriri. ³³ Ithataryaakotapaakeri burro. Josampitakeri ashitariri, ikantziri: “¿Pinkanterika pithataryaakotantariri?” ³⁴ Ikantanake irirori: “Ikovatziiri Pinkathari.” ³⁵ Irojatzi jamantakaniriri. Jovanketakeni manthakintsi imitzikaaki, ikyaaakotakaitakari Jesús. ³⁶ Ikanta janiitakaanakerira Jesús burro, jomaronkashiitanakeri manthakintsi avotsiki tsika inkenanakera. ³⁷ Ikanta jiyotaapiintakeri Jesús, oirinkimatata otzishi Olivos, ikaimaiyini itharomentaventanakari Pava, tema iñaayetapiintakero itasonkaventantake Jesús. ³⁸ Ikantaiyini: ¡Kaakitataike avinkatharite! Tasonkaventaari inatzi, tema Pinkathari apaitziri otyaantakeriri. ¡Isaikakaayetairi kameetha nampitarori inkiteki! ¡Iro aritaitatzi otzimimotziri irovaneenkaro Pava nampitarori ojenokita-jaantzira inkite!

³⁹ Ikanta Fariseo saikayetaintsiri eejatzi janta, ikantakeri Jesús: “Iyotaantaneri, pinkisathateri piyotaane.” ⁴⁰ Jakanake Jesús, ikantzi: “Aririka noimairantakeri ikaratzi kaimayetaintsiri, kempitaka ari onkantakemi mapi onkaimanake iroori.”

⁴¹ Ipoña jareetzimatapaakara Jesús Jerusalén-ki, jiraakotapaakaro iñaapaakerora. ⁴² Ikantzi: “¡Osheki aritemi pinkemathataajatavakeromi iroñaaka iroora kitaite piñaantaiyaarori pisaik kameetha! Iro kantamaitacha eero okantzi tema mavityaaki ikantakaitakami. ⁴³ Tema irootaintsi impoke kisaneentzimiri, irovetsikayetashitapaakemi iraperotantyaamiri. Inthonka intapotapaakemi overaa potanto, eero piñeero tsika pinkene pishiye. ⁴⁴ Ari

imporokakoitakemi, irashiryeyyaari maaroni. Eero ifneetairo mapipayeeni okaratzi oveviryaayetchari iroñaaka, okantakaantziro te piyotavakeri itzimi pokashitakemiri.”

Jomishitoviri Jesús pimantayetsiri tasorentsipankoki
(Mt. 21.12-17; Mr. 11.15-19; Jn. 2.13-22)

⁴⁵ Ipoña ikyaapaake Jesús tasorentsipankoki, jomishitovapaakeri piman-tayetsiri eejatzi ikaratzi amanantayetsiri. ⁴⁶ Ikantayetziri: “Pairani josankinaitakero kantatsiri: ‘Nopanko onatzi iroka, ari iramanapiintaite-nari.’ Iro kantamaitachari eeroka pamatavitantapiintake janta pipiman-tayetzira, pikempitakaantakero koshintzipanko.” ⁴⁷ Arira ikantapaakitya Jesús jiyotaantzi kitaiteriki tasorentsipankoki. Iro kantacha ijeware omper-atasorentsitaneri, itsipatakari iyotzinkariite ipoña antarikonaite, jameme-natakero tsika inkenakairo irovakaanteri. ⁴⁸ Te onkantamaitya iriñe tsika inkenakairo, tema ovayempita ikantaiyakani atziriite ikempisantziri Jesús.

20

Ishintsinka Jesús
(Mt. 21.23-27; Mr. 11.27-33)

¹ Ikanta Jesús jiyotaayetakeri atziri tasorentsipankoki, iñaaventziniri Kameethari Ñaantsi. Irojatzii ipokantapaakari ijeware omperata-sorentsitaari, itsipatakari iyotzinkariite, ipokake antarikonaite eejatzi. ² Josampitapaakeri Jesús, ikantziri: “Pinkantena, ¿ipaitama otyaantakemiri poñaakantero pishintsinka?” ³ Ipoña jakanake Jesús, ikantziri: “Tzimatsi eejatzi nosampitemiri naaka, ontzimatyepakena. ⁴ Tema joviinkaantantake Juan-ni, ¿ipaitama otyaantakeriri? ¿Pavama? ¿Iriima otyaantakeri atziri?” ⁵ Ari ikantavakaiyanakani irirori: “Aririka ankantakeri Pava otyaantakeriri, ari inkantanakai: ‘¿Opaitama kaari pikempisantantari?’ ⁶ Irooma ankanteri: ‘Añaajaantzi atziri otyaantakeriri,’ ari ishemyeetakai. Tema maaroni atziriite ikantaiyini kamantantaneri inatzi Juan-ni.” ⁷ Irojatzii ikantantaiyakani: “Te niyote ipaita otyaantakeriri.” ⁸ Ari ikantzitanakari Jesús irirori: “Eejatzi naaka, eero nokamantzimiro ipaita otyaantakenari.”

Kaariperoshireri antavarentzi
(Mt. 21.33-34; Mr. 12.1-11)

⁹ Ipoña Jesús joshiyakaaventanakeneri atziriite, ikantzi: “Tzimatsi apa-roni pankitzirori chochokimashi. Ipoña jamenake impaitya amenerone ivankiremashi, jatake irirori intaina osheki ipeyaka. ¹⁰ Ipoñaashitaka jotyaaantai iromperatane iragaatemi okitho ivankire. Ikanta iñaavakeri antavarentzi, ipasavaitavakeri, joipiyeeri tekatsi iraanai. ¹¹ Jotyaaantake pashine. Ari ikempitaaakeri, ikisavaitavakeri, itsitokavaitakeri, joipiyeeri eejatzi tekatsi iraanai. ¹² Ipoña jotyaaantake mavatanaintsiri iromper-atane. Ari ikempitaitakeriri eejatzi, jantavaitavakeri, joipiyakeri. ¹³ Ikantzi ashitarori ivankiremashi: ‘¿Tsiikatya nonkantyaaka? Iriirika notyaantake netakotane notomi naaka, ari iñaapinkathatakeri.’ ¹⁴ Ikanta antavarentzi iñaavakeri itomi ipokake, ikantavakaiyani: ‘Jirika ipokake ashitaiyaarone apaata pankirentsishashi. Thame avamayeri, ayeroota aaka.’ ¹⁵ Jaavakeri, jaanakeri othapikitapaara pankirentsishashi, jovakeri. ¿Opaitama iranteri ashitarori pankirentsishashi? ¹⁶ Tema impokanake irirori, irovakeri maaroni aamaventarori irovane, iramenai pashine atziri.” Ikanta irikaite ikaratzi kemakerori ikantakeri Jesús, ikantaiyanake: “¡Onkamintha eero

omata!”¹⁷ Ipoña Jesús ikempoyaanakeri atzirriite, ikantanakeri: “¿Opaitama okantziri osankinatainchari?

Imanintavetakaro mapi irikaite ovetsikirori pankotsi.

Iro kantamaitacha jovatziyeetairo mapi pankotsinampiki, ikempitaka-gaitaaro iroorikami tzinkamintsi.”

¹⁸ Jiroka okantakota mapi: Intzimerika paryaatsine osaiki iroori, ari iriñaakero intankavaite. Iriima inkarate anavyeeri, ari iriñaakero oshemyeeri.

Iñaaventakota kireeki impayeeteriri pinkathari

(Mt. 21.45-46; 22.15-22; Mr. 12.12-17)

¹⁹ Ari ikovavetaka ijevare omperatasorentsitaari itsipatakari iyotzinkariite irakaanterimi Jesús, tema jiyotake iriitake iñaaventakotzi. Temaíta onkante, osheki itharovakaayetakariri atziri piyotainchari.

²⁰ Ipoña jotyaaantaitake amamenavairentzi, inkempitapaakyaari atziri kameethashireri, ikovaiyaveta inkompitakaiyaarimi Jesús, inthavetakotzimaityaari pinkathariki. ²¹ Ikanta jareetaiyaka, ikantapaakeri Jesús: “Iyotaantaneri, okaratzi piñaanetari eeroka irooperori onatzi, kaarira inintakaantashitari atziri. Piyotaantziro eeroka kyaaryooperoini inintakaantziri Pava. ²² ¿Okameethatzima amperi kireeki ikovakotakaantane Pinkathari César?”

²³ Iro kantamaitacha Jesús jiyotavake ikovatzi iramataviteri ikaratzi osampitakeriri, ikantanakeri irirori: “¿Opaitama piñaantantanari? ²⁴ Intsityaa poñaakenari kireeki. ¿Ipaítama ashitarori iporo oshiyakaantainchari? ¿Ipaítama ashitarori ivairo eejatzi?” Ikantaiyini: “Irashi César.” ²⁵ Eekero ikantatzi Jesús: “Tema iri César ashitari, pantantyaaniri okaratzi ikovakayimiri. Irooma okaratzi jashitari Pava, pantantyaaniri ikovakaayetzimiri irirori.” ²⁶ Te inkitsirinkeri inkompitakaiyaari, intaani ipampoyaanakeri ikemakerira ikantake, tekatsi inkantanake.

Josampitakoventaitziro aririka iriñaagai kamayetatsiri

(Mt. 22.23-33; Mr. 12.18-27)

²⁷ Ipoña ipokaiyakeni Saduceo iriñeeri Jesús. Iriitake Saduceo kantayetatsiri eero jañagai kamayetaintsiri. Josampitapaakeri Jesús, ²⁸ ikantapaakeri: “Iyotaanari, josankinatake pairani Moisés-ni, kantatsiri: ‘Aririka inkame aparoni shirampari, irookaventanairo iina. Eerorika jovaiyantakairo, okameethatzi iragairo irirentzi iinantaiayaaro irirori. Aririka ovaiyantai tsi-nane, kempivaitaka iriirikami ashityaarine oime kamaintsiri.’ ²⁹ Thame oshiyakaaventavakero: Tzimatsi 7 shirampari, irirentzi jinaiyatzi. Etarori itzimi jaavetaka iina, tekerá osamanite, kamake, te irovaiyantakaanakero iina.

³⁰ Ipoña jaavetaaro pashine irirentzi apitetatsiri itzimi. Ari ikempitakariri irirori, kamake, te irovaiyantakairo. ³¹ Ipoñaavetapaaka mavatanaintsiri itzimi, eejatzi ikempitaka irirori. Ari ikantakariri maaroni ikarataiyakenira 7 irirentzi. Tekatsi aparoni ovaiyantakairone tsinane. ³² Okanta osamanitake kamai eejatzi iroori. ³³ Aririkami iriñaayetaimi apaata ikamayetakera, ¿tsikama itzimi oimentaperotari tsinaneka? Tema ari ikaratzi 7 jiiinantavetakaro.”

³⁴ Ari jakanakeri Jesús, ikantanakeri: “Intaanira jaayetzi iina atzirite añaayetzi iriñaaka jaka, jaakaavakaayetaro iina eejatzi. ³⁵ Iriima inkarate kitsirinkairone iriñaayetai apaata ikamayetakera, eero jaayetatsi iina, eero jaakaavakaayaetaatsi iina eejatzi. ³⁶ Tema eero iñaapairo inkaamanetapai janta, inkempitapaiyaari maninkariite, tema itomi Pava jinayetaatzi jañaayetaira. ³⁷ Irooma ikantakota iriñaayetai kamayetaintsiri,

¿tema piñaanatero irosankinare Moisés-ni tsika ikanta Pava iñaanatantakariri otaara kitocheemaishi? Ikantakeri:

Moisés, Naaka Pava, iñaapinkathaziri Abraham, Isaac, eejatzi Jacob.

³⁸ Ari ayotziri, añaayetatsira irirori, tema te imatziro kaminkari iriñaapinkathateri Pava, intaani añaayetatsiri. ¿Ñaaero? Tema ikaratzi kamayevetachari, irojatzi jañiimotziri Pava.” ³⁹ Ari ikantanake aparoni iyotzinkari: “Iyotaantanerí, ari pimatajaantakero.” ⁴⁰ Tekatsira kovanaatsineri irosampitanairi.

¿Ipaita charinentariri Cristo?

(Mt. 22.41-46; Mr. 12.35-37)

⁴¹ Ipoña Jesús josampitantake, ikantzi: “¿Opaitama ikantantaitari, ‘irika Cristo-tatsine icharine irinatye David-ni?’” ⁴² Aña iri David-ni osankinatakero kantatsiri:

Iñaavaitake Pinkathari, ikantavairi Novinkatharite, ikantziri: Pisaikapai nakojanoriki, ampinkathariventante,

⁴³ Irojatzí apaata novasankitaantaiyaariri ikaratzi kisaneeentayetakemiri, Ari paatzikairiri pinkempitakaantairi pimakoryaakiimonto.

⁴⁴ Ñaaero, ikantzitaita David-ni irirori: ‘Novinkatharite inatzi Cristo.’ ¿Tsikama inkene incharinentyaari?”

Iñaaventakoitziri iyotzinkariite

(Mt. 23.1-36; Mr. 12.38-40; Lc. 11.37-54)

⁴⁵ Maaroni atziriite ikemaiyakeri Jesús ikantakeri iriyotaane: ⁴⁶ “Paamaiaari iyotzinkariite. Osheki inebetaro irovaneenkatziiya, ishametakaayero iithaarethanthanaa. Ikovi ñaapinkatha irovethatapi-intaityaari aririka iriñeeteri. Aririka iriyaate pankotsiki japatotapiintaita, ikovapiintzi irosatekya niyankineki. Ari ikempitari aririka irovaiyaani isheninka, ikovapiintzi irosatekya. ⁴⁷ Jampoyetaro eejatzi kamaimetzinkaro jaapithayetziro opanko. Iro josamaninkantayetarori jamanayetapiintzi eero jiyotantaitari. Iro kantamaitacha osheki irovasankitaayeetairi.”

21

Ashinonkainkaro tsinane

(Mr. 12.41-44)

¹ Ari jamenaminthatziri Jesús irika ashaarantzinkari joteyetziri iireekite janta joteyetapiintzira. ² Ipoña opokapaake tsinane kamaimetzinkaro ashinonkainkaro oni, otetapaake iroori apimentyakiteeni kireeki. ³ Ikantzi Jesús: “Omapero anaantake iroka tsinane, anaakeri ikaratzi oteyevetainchari. ⁴ Tema ikaratzi oteyevetainchari osheki ikashiyakaavetariri Pava, jotetashitakari tzimakaantatsiri iireekite. Irooma iroka kamaimetzinkaro, apintziyaakeri otetakeri oireekite amanantantyaarimi ovarite.”

Iñaaventziro Jesús omporoke tasorentsipanko

(Mt. 24.1-2; Mr. 13.1-2)

⁵ Tzimatsi kantayetaintsiri: “Kameetha inatzi mapi jovetsikantayetarori tasorentsipanko, ovaneenka okanta.” Ipoña ikantanake Jesús: ⁶ “Okaratzi piñiiri ovetsikayetainchari, irootaintsira iraperoyeetero imporokaitero, eero iñagaitairo peviryaaetachari mapi.”

Iriñeeteri aririka onthonkimataiya

(Mt. 24.3-28; Mr. 13.3-23)

⁷ Ipoña josampitaitanakeri, ikantaitziri: “Iyotaanarí, ¿tsikapaitema omatya pikantakeri? Aririka omonkaratzimatakya, ¿tsika onkantyaaka iriyotantaityaari?” ⁸ Ari jakanake Jesús ikantzi: “Paamaventya jamataviitizimikari. Tema osheki kovatsine iramatavitemi apaata, impairyapaakero novairo, inkante: ‘Irootaintsira omonkaratzimatya, Naakatake Cristo.’ Eerora poyaatziri. ⁹ Ari pinkemakotakero ovayiritaantsi, maimanetavakaantsi, pamaia omapokimikari, tema ontzimatye omonkarayetya iroka, iro kantacha eekero iyaatatyte.

¹⁰ Irantaminthatavakaanakya maaroni nampitsiki inkarate iromityaantayeteri pinkathariyetatsiri. ¹¹ Iriñeetero osheki onikayetya kipatsi, intashaaneentayeete, irimantsiyayeete. Iriñeete eejatzi osheki intharovakaayeetyaari, iriñeete inkiteki kaari iñeetapiintzi. ¹² Iroora etayetanakyaarone irakaantavaitanakemi atziri, imaimanevaitanakemi. Impoña impasatakaantavaitaitemi japatotapiintaita, irashitakotakaantavaitemi. Iraayetanakemi isaikayetzi pinkatharentsijanori okantakaantziro pipairyana pikempisantaana. ¹³ Iroora omayetantyaari iroka onkantya piñaaventantyaanari janta. ¹⁴ Ontzimatyeera paventaiyaana naaka, eero pipomerentsiventashivaitaro ompaitya pinkantapaakeriri. ¹⁵ Tema naaka iyotakaimirone, ari onkantya eero piñaantaro impiyatyaami onkarate pinkanteriri. ¹⁶ Arira piñaake irakaantemi ashitamiri, irakaantemi pirentzi, irakaantemi pisheninkathori eejatzi. Tzimayetatsira irovamaakaantaite. ¹⁷ Osheki piñeero inkisaneentaitemi okantakaantziro pipairyana pikempisantaana. ¹⁸ Iro kantamaitacha eero opeyakaantaajata aparoni piishi. ¹⁹ Aririka pamavetero, iroora piñaantayetaiyarori pavisakoshireyetai.

²⁰ Aririka piñaake intapotapaakero ovayiriite Jerusalén, ari piyote monkaratapaaka iraperoitantyaarori. ²¹ Inkarate nampitaiyaarone apaata Judea-ki, ontzimatyeera ishiyayetai otzishiki. Inkarate saikatsine tsika inampitaitaro, ari impoñeeya irishiyanaake. Inkarate saikatsineri irovaneki, eero ipiyapanaata ipankoki. ²² Tema ipiyakoventaitatyaari irikaite, ari omonkaratayetyaari okaratzi josankinayeetakeri pairani. ²³ ¡Inkantamacheetero apaata onkarate thomonteyetatsine, eejatzi onkarate tziimatyatsine eentsite eeniro ithotayetzi! Tema antaro onkantya irashinonkaayeetya aririka irovasankitayeetairi. ²⁴ Iraperoyeetairimi Jerusalén-satzi. Iromperatane irovayetairi atziri poñaayetachari pashineki nampitsi. Iri oipatsitakerori nampitsi Jerusalén-ki kaari asheninkata, irojatzzi omonkaratantaiyaari okaratzi ikovakaakeriri Pava irikaite.”

Impiyantaiyaari Itomi Atziri (Mt. 24.29-35, 42-44; Mr. 13.24-37)

²⁵ “Ari iriñeetake apaata kaari iñeetapiintzi inkiteki, impashineyetai ooryaatsiri, kashiri, eejatzi impokiro. Ari onkempityaari kipatsiki, iniroite irashinonkaayetaiya atziriite, eero jiyotai ompaitya irantayetairi onkantakaantero oyameninka otamakaane inkaare. ²⁶ Ari ovamaimatakeri itharonka atziriite impampithashiretakotero onkarate avisatsineri jaka kipatsiki. Ari irimatziytakyaaro eejatzi inkiteveri otzimimoyetziri ishintsinka, osheki inkakantayetanakya. ²⁷ Aripaitera impokai Itomi Atziri, inkenapai menkoriki, iriñeetavairo ishintsinka, eejatzi irovaneenkaro. ²⁸ Aririka piñaayetakero etanakyaaro kantayetachane, ovenokatamako pinkantya tema irootaatsi intsiparyaakoventayeetem.”

²⁹ Ipoña joshiyakaaventanakeneri, ikantzi: “Pimpampithashiretakotero tsika okanta piñaayetapiintziro inchatopayeeni.* ³⁰ Aririka piñaakero eereshiyetai, piyotzi irootaatsi osarentsitzimatai. ³¹ Iroora piyoteri eerokaite, aririka piñaayetakero nokamantayetakemiri, irootaatsi impinkathariventantai Pava. ³² Omapero nonkante, eerora ikamayetzita irika asheninkapayeeni, irojatz iiriñaantayeetakyarori nokamantayetakemiri. ³³ Eero okantaitatyaani piñeero inkite eejatzi kipatsi, irooma noñaaneyetakari omaperoitatyaeni iroori.

³⁴ Aamaventa pinkantayetaiyea eerokaite, eero otyaami piyaariperonka, ayimavaitemi eejatzi pishinkitya, onkantzimovaiyetyaami. Ñaa jomapokaizimikari. ³⁵ Inkempiitapaakyaaro aparoni ivirentsi. Ari irivitaiyaari ikaratzi saikayetatsiri kipatsiki. ³⁶ Paamaiya, aakoventa pinkantya pamane, pinkante: ‘Pookaakoventena eero nokemaantsitantaro ñaaventayetainchari. Povetsikashiretakaiyaana nomonthaantavaiyaariri Itomi Atziri.’ ”

³⁷ Tema kitaite jiyotaantzi Jesús tasorentsipankoki. Irooma tsiteni, jiyaatzi otzishiki Olivos, ari jimayiri. ³⁸ Ananenkayetaka osheki atziri ikempisantziri Jesús jiyotaantzira tasorentsipankoki.

22

Ikamantavakaita irakaantaiteri Jesús

(Mt. 26.1-5, 14-15; Mr. 14.1-2, 10-11; Jn. 11.45-53)

¹ Irootaatsi iroimoshirenkaitero jovantapiintaitarori tantaponka ipaitatziro kitaite Anankoryaantsi. ² Ari ikamantavakaari ijevare omperatasorentsitaari itsipatakari iyotzinkariite, ikantavakaiyani: “Thame avamaakaanteri Jesús.” Iro kantamaitacha iniroite itharovakaayetakari atziriite.

³ Ikanta Judas ipaitaitziri eejatzi Iscariote ikaravetapiintari 12 iriyotaane Jesús, ikamaarishiretakaanakeri Satanás. ⁴ Jiyaatashitakeri ijevare omperatasorentsitaari, eejatzi ijevare aamaventarori tasorentsipanko, ikinkithavaitakaakeri tsikapaita irakaanteri Jesús. ⁵ Iniroitera ikimoshiretaiyanakeni jevari, ikamantavakaiyaka imperi kireeki. ⁶ Aripaita jamematananako Judas tsikapaita irakaanteri, eero jiyotzimaita atziriite.

Overaantarori jovakaanaari iriyotaane

(Mt. 26.17-29; Mr. 14.12-25; Jn. 13.21-30; 1 Co. 11.23-26)

⁷ Ari omonkaratapaakari kitaite jovantapiintaitarori tantaponka, jova-maapiintaitziri eejatzi oisha jovaitari kitaiteriki Anankoryaantsi. ⁸ Ipoña Jesús jotyaaantakeri Pedro itsipatanakari Juan, ikantakeri: “Piyaaite ponkot-sitakaante oyaari kitaite Anankoryaantsiki.” ⁹ Ikantaiyini irirori: “¿Tsika janta pikovika nonkotsitakaante?” ¹⁰ Ikantzi Jesús: “Aririka pareetzimatakya nampitsiki, ari pomonthaakya shirampari aakotzirori iriñaate kovityaaniki. Poyaatzishitanakeri irojatz pankotsiki tsika inkyapaake. ¹¹ Tsikarika inkyapaake, pinkanteri ashitarori ipanko: ‘Ikovi iriyote iyotaanari tsika janta irovakaiyaari iriyotaane, iroimoshirenkero kitaite Anankoryaantsi.’ ¹² Ari iroñaakanakemiro jenoki ipanko, antaro okantaka jovesikaitakero inkene irovaitya. Arira ponkotsitakaanteri janta.” ¹³ Jataiyake iriyotaane, jiñaakero okaratzi ikantakeriri, ari jonkotsitakaantakeri iroyaari.

* **21:29** Iro ikantaitziri jaka piñaayetapiintziro inchatopayeeni, pankirentsi higuera shookatsiri pashineki nampitsi.

¹⁴ Okanta omonkarataka irovantyaari, saikapaake Jesús itsipatakari iriyotaane. ¹⁵ Ipoña ikantakeri: “Tema irootaintsi noñero inkemaantsitakaitena, iniroite nokimoshiretzi ovaiyani iroñaaka kitaite Anankoryaantsiki. ¹⁶ Tema eerora novitaaro iroka, irojatzi apaata omonkarantantyaari impinkathariventantai Pava, aripaite napiitapairori.” ¹⁷ Ipoña jaakotakero imiretairi, ipaasoonkeventakero, ipakotakeri iriyotaane, ikantakeri: “Pirero iroka, pantetaiyaaro pikarataiyini. ¹⁸ Tema eero nritaaro naaka, irojatzi apaata aririka omonkarataiya impinkathariventantai Pava.” ¹⁹ Ipoña jaanakero tanta, ipaasoonkeventakero, ipetoryaakero, ipayetakeri iriyotaane, ikantziri: “Poyaaro, novatha onatzi, tema iro kamimentemine. Irootakera pinkinkishiretapiintantyaanari.” ²⁰ Ari ithonkakero jovaiyani, jaakotakero imiretairi, ikantzi: “Niraane onatzi, irootake shitovatsine onkantya iravisakotantantyaari osheki atziri. Irootakera oñaakantairone ovakerari antzimotavakaiyaari. ²¹ Omapero nokantzi: Pikarataiyakeni payootana, tzmatsira aparoni pithokashitenane irakaantena. ²² Tema omapero impeyaakotya Itomi Atziri, ari matzimaitaka ikovaitakeri pairani. Iro kantacha. ¡Inkantamacheeteri aakaanterine!” ²³ Ipoña iñaanatavakaiyanakani iriyotaane, ikantzi: “¿Itzimikama materone?”

Tsika itzimi iriiperotatsine

²⁴ Ipoña iñaanatavakaiyakani iriyotaane, ikantzi: “¿Tsikama itzimi iriiperotatsine apaata?” ²⁵ Ipoña ikantanake Jesús: “Piyotaiyini eeroka tsika ikanta pinkatharitatsiri jaka, jomperatanta. Tema iriiperotatzi jinayetzira ipashitan-tayeta ikosheka iromperantyaari. ²⁶ Eerora pimatziro eerokaite aririka piriiperoyete iroñaaka, aña pinkempitakotyaari iyaapitsi jovaiyantaitziri. Aririka pijevatakaante, pinkempitakotyaari otzikataari. ²⁷ ¿Tsikama itzimi iriiperotatsiri? ¿Tema iriitake iriiperotatsiri kempitariri oyaaventachari irantavaitaiteneri? Irooma naaka nonkempitakaantya pantavaitakaanemi poveni.

²⁸ Iro kantamaitacha, eerokaite tsipatapiintakanari, noñaayetzirora okaratzi pomerentsitzimoyetanari. ²⁹ Irootake noshinetantemirori pimpinkathariventante, ikempitaakenarora Ashitanari naaka ishinetaakenaro. ³⁰ Ari piñero ankarate avaiya, iravaitai janta tsika nompinkatharitari. Ari pinkempitaiyaari ikantara aparoni pinkathari isaikantaro ovaneenkatachari isaikamento, pimpinkathariventayetairi maaroni incharinentayetyaari Israel, karatatsiri 12 jinashiyeta.”

Iñaaventziro Jesús irookaventante Pedro

(Mt. 26.31-35; Mr. 14.27-31; Jn. 13.36-38)

³¹ Ipoña Jesús ikantanakeri iriyotaane: “Simón, ikampitantakemi Satanás iriñaantashireyetyaami, inkempitakaantemi intsikaatatyemimi.* ³² Iro kantamaitacha osheki namanakoveentakemi eero povashaantantaro pikempisantanari. Tema aririka pimpiyashiretapaake, eerokatake aavyaashiretakaapaakerine pisheninka.” ³³ Ari jakanake ikantanake: “Aña ayimatak-ena Pinkathari ankarate irashitakoitai, aritake ankarate eejatzi irovama-gaitai.” ³⁴ Ipoña japiitanakero Jesús ikantziri: “Pedro, nonkantemi, iroñaaka tsirenika, tekeraata iriñe tyoopi, mavasatzitake papiitero pinkantake: ‘Te noñiiri Jesús.’”

* **22:31** Ikantakoitziri jaka intsikaatatyemimi, ari ikempitaitzirori trigo-pane itsikaataitziro. Tema intsikaataitakero, iyoshiitanakya oshiteki kaari apantyaarone. Irootake joshiyakaaventaitantari iriyotaaneete ikempitakotaro itsikaataitziro trigo-pane. Tema ari iriñeeteri tera irimatero inkameethashirete.

Tharato ipoña osataamentotsi

³⁵ Ipoña Jesús josampitanakeri ikaratzi iriyotaane, ikantziri: “Chapinkiranki notyaantakemi tera paanake pitharate, tera paanake pi-zapato-te. ¿Tzimatsima kovityiimotakamiri?” Ikantaiyini irirori: “Tekatsitya.” ³⁶ Ipoña ikantziri eejatzi: “Aritatsira iroñaaka payero pitharate. Iriima inkarate kaari tzimatsine irosataamento, impimantero iithaare, iramanantantyaari. ³⁷ Tema omapero omonkaratya okaratzi josankinatakoitakenari pairani, kantatsiri:

Ari itsipataitakeri kaariperoshireri.

Eero okantashita iroka, ontzimatyé omonkaratya.” ³⁸ Ikaimaiyanakeni iriyotaane: “Pinkatharí, tzimatsi jaka apite osataamentotsi.” Ikantzi Jesús: “Aritapaake.”

Jamani Jesús Getsemaní-ki (Mt. 26.36-46; Mr. 14.32-42)

³⁹ Ipoña ikenanai Jesús otzishiki Olivos ikempitapiintzirora, ari itsipatari iriyotaaneete. ⁴⁰ Ikanta jareetayakani janta, ikantapaakeri iriyotaane: “Pamanaiyeni eeroka jaka inkempoyaaventaitantyaamiri otzimikari inkenaashitakaityaamiri.” ⁴¹ Ari jovaaneentanaka irirori. Otyeerovapaaka kipatsiki, amanapaake.† ⁴² Ikantzi jamani: “Ashitanarí, iroorika pikovakaanari, paavyaakainaro pintsiparyaakoventenarimi onkarate nonkemaantsityaari. Iro kantamaitacha, eerora pantanaro nokovavetari naaka, aña iro panteri okaratzi pikovakaakenari eeroka.” ⁴³ Ari jomapokaapaaka maninkari poñaachari inkiteki, ishintsishiretakaapaakeri. ⁴⁴ Tema iniroitera okantzimoshireneentanakari, jamanaperotanake. Iro oshito-vantanakari iramasavitane okempivaitanakaro iriraane thaatanainchane ovitenkapaaka kipatsiki. ⁴⁵ Ikanta jamanake, piyapaaka, iñaapaatziiri iriyotaane jimagaiyini okantakaaro jovashiretaiyani. ⁴⁶ Ikantapaakeri: “¿Opaitama pimaantari? Pinkakitaiyeni, pamane eeroka inkempoyaaventaitantyaamiri otzimikari inkenakaashitakaityaamiri.”

Jagaitakeri Jesús (Mt. 26.47-56; Mr. 14.43-50; Jn. 18.2-11)

⁴⁷ Iñaavaiminthaitzi Jesús, iñaashitakeri pokaiyeentsiri. Iri eevatapaintsiri Judas ikaravetapiintari 12 iriyotaane. Jontsitokapaakari Jesús inthovoroteri. ⁴⁸ Ipoña Jesús ikantavakeri: “Judas, ¿Arima pipithokashitariri Itomi Atzirí pithorotapaakeri?” ⁴⁹ Ikanta iñaavakero ikaratzi itsipatakari Jesús, ikantanakeri: “Pinkatharí, thame ampiyatantyaari osataamento.” ⁵⁰ Akotanake, itotzitakeri irakojanori iyempita irotzikatane ijevajanore omperatasorentsitaari. ⁵¹ Ari ikantzi Jesús: “Aritapaake, eero pimaimanetziri.” Ipampitzitairi iyempita, eshitakotanai itoveetakari. ⁵² Ipoña Jesús ikantanakeri ikaratzi pokashitakeriri, ijevave omperatasorentsitaari, aamakoventorori tasorentsipanko, antarikonaiite, ikantziri: “¿Naakama koshintzi pamashitantanari posataamento, ipoña pipasamento? ⁵³ ¿Tema piñaavetapiintana tasorentsipankoki niyotaantzi? ¿Kaarima paantana janta? Aritake onkantya, tema aripaitera jimatakaimiro iroñaaka tsireniveri kaari pimatzi pairani.”

Ikantzi Pedro: “Te noñiiri Jesús” (Mt. 26.57-58, 69-75; Mr. 14.53-54, 66-72; Jn. 18.12-18, 25-27)

† **22:41** Kantakotchari jaka jovaaneentanaka, tema jovaanakara kapiche Jesús, te osamani iriyaate, okempivaitakaro overaa osanthatziranki aririkami irapishoonkaitero mapi.

⁵⁴ Ikanta joosoitanakeri Jesús, jagaitanakeri isaikira ijevajanore omperatasorentsitaari. Impoitatsi Pedro irirori joyaatakoventziri intainaini Jesús. ⁵⁵ Ipoña jovaampataitake paampari pankotsinampiki, jakitsitaiyani. Ari isaikitapaaka eejatzi Pedro jakitsita. ⁵⁶ Okanta aparoni tsinane omperataaro, oñaapaakeri Pedro isaiki jakitsita. Opampoyapaakeri, ari okantzi: “¿Tema irijatzi irika itsipatapiintakari Jesús?” ⁵⁷ Iro kantamaitacha Pedro, ikantanake irirori: “Te noñeeri.” ⁵⁸ Okanta osamaniityaake, ikenapai pashine, ikantapairi Pedro: “¿Tema eejatzi eeroka ari pikaratziri Jesús?” Ikantanai Pedro: “Tera naaka.” ⁵⁹ Iro osamani eejatzi, tzimatsi pashine kantapaakeriri Pedro: “Omaperotyaa eerokatake tsipatariri Jesús chapinki, tema Galilea-satzi pinatzi.” ⁶⁰ Ipoña ikantanai Pedro: “Te nyoteri pikantanari.” Aripaite iñaanake tyoopi. ⁶¹ Ari ipithokapainta Jesús, jamenapaintziri Pedro. Irojatzii ipampithashirentantanakari Pedro ikantakeriranki: “Tekera iriñe tyoopi, mavasatzi pinkante: ‘Te noñiiri Jesús.’” ⁶² Shitovanake jakakiroki, iniroite jiraavaitanaka.

Ipasavaaitziri Jesús

(Mt. 26.67-68; Mr. 14.65)

⁶³ Ikanta irikaite ikaratzi aamaventakotariri Jesús, ishirontaventavaitakari, ipoña ipasavaitziri. ⁶⁴ Jotzimikaporotakeri, jomposaporomaitari, ikantziri: “¿Tema kamantantaneri pinatzi, intsityaa piyote ipaita omposaporotakemiri?” ⁶⁵ Tzimatsi osheki opaita ikantavaitziriri kaariperori ñaantsi.

Japatoventaitari Jesús

(Mt. 26.59-66; Mr. 14.55-64; Jn. 18.19-24)

⁶⁶ Ikanta okitaitamanake, apatotaiyakani ijevajanore omperatasorentsitaari itsipatakari antarikonaite, ipoña iyotzinkariite. Ari jamaitakeriri Jesús, josampiitakeri, ikantaitziri: ⁶⁷ “Pinkantena, ¿Eerokatakema Cristo?” Ari ikantzi irirori: “Aririka nonkantakemi, eero pikempisantana. ⁶⁸ Aririka nosampitemi, tema eero pakana, eero papakaana eejatzi. ⁶⁹ Iro kantamaitacha etanakyaarora iroñaaka, ari iriñeero Itomi Atziri isaike irakojanoriki Pava iroñaakantairo ishintsinka.” ⁷⁰ Ipoña ikantaiyanake ikaratzi apatoventakariri: “¿Eerokatakema Itomi Pava?” Ari ikantzi Jesús: “Eerokatake kantatsi naakatake.” ⁷¹ Irojatzii ikantantaiyanakari: “¿Ipaitema ankoveri iroñaaka? Aakatake kemaiyakerini ikantakeri.”

23

Jagaitanakeri Jesús Pilato-ki

(Mt. 27.1-2, 11-14; Mr. 15.1-5; Jn. 18.28-38)

¹ Ipoña ikatziyeyanaani ikaratzi apatotainchari, jaanakeri Jesús Pilato-ki. ² Ikantapaakeri Pilato: “Irika atziri osheki jovaariperotakero nampitsi, ikaminaakeri atziriite eero ipantaari kireeki pinkathari César, ikantake eejatzi Cristo inatzi iri pinkatharitatsi.” ³ Ipoña Pilato, josampitanakeri irirori, ikantziri: “¿Eerokama ivinkatharite Judío-payeeni?” Ari jakanakeri ikantzi: “Irootake pikantakeri.” ⁴ Ikantziri Pilato omperatasorentsitaari, eejatzi maaroni atziriite: “Tekatsitya noñe ompaitya inkenakaashityaari irika.” ⁵ Iro kantamaitacha atziripayeeni eeniro ishintsitanakitzi ikantzi: “Osheki ikaminaantake irika irimaimanetante atziriite nampitsiki, jetanakaro Galilea-ki irojatzii iroñaaka jaka Judea-ki.”

Jovavisaitakeri Jesús janta Herodes-ki

⁶ Ikanta ikemavake Pilato ikaminaantake Galilea-ki, josampitakoven-tanakeri Jesús irirorika Galilea-satzi. ⁷ Ikematzi ikantaitzi iriitake. Jovav-isaakeri Herodes-ki ipokira irirori jareeta Jerusalén-ki. ⁸ Ikanta Herodes iñaavakeri Jesús, iniroite ikimoshiretanake, tema osheki ikovavetapiintaka iriñeeri, osheki ikemakovantakeri eejatzi okaratzi jantayetakeri, ikovaper-otake iriñeeri irirori intasonkaventante. ⁹ Osheki josampitavakeriri. Iro kantamaitacha Jesús te irakeri. ¹⁰ Ari isaikitakari ijevare omperatasorensi-taari itsipatakari iyotantaneriite, osheki ikantakovetakariri. ¹¹ Ikanta Herodes itsipatakari irovayirite irirori, imanintashiretanakeri, ikaviyavai-tanakeri. Ikithaatantakari irooperori kithaarentsi, joipiyeeri isaikira Pilato. ¹² Aripaite jaakameethatanakeri Herodes irika Pilato, tema pairani osheki ikisaneentavakaavetaka.

Jiyakoventaitziri Jesús

(Mt. 27.15-26; Mr. 15.6-15; Jn. 18.38–19.16)

¹³ Ipoña Pilato japatotakeri ijevare omperatasorensitaari itsipataakeri ikaratzi jevatakaantatsiri nampitsiki, eejatzi maaroni atziriite. ¹⁴ Ikantakeri: “Aña pamavetakanari irika atziri ovaariperoterone mi nampitsi, nosasampivetakari, te noñeero onkaariperote okaratzi jantakeri ikantakoyeetziriri. ¹⁵ Ari ikempitaka eejatzi Herodes, tema notyaantavetakanari irirori. Tekatsitya irante irika atziri inkene ovakaanteri. ¹⁶ Intaani nompasatakaantakeri naaka, napakagairi.” ¹⁷ Irooya jametapiintari Pilato joimishitovakaantzi aparani aakaantari kitaiteriki iroimoshirenkaitya.

¹⁸ Iro kantamaitacha ikantaiyanakeni atziriite: “¡Te nonkoveri irika! ¡Iri poimishitovakaante Barrabás!” ¹⁹ Irika Barrabás iri jashitakoitziri okantakaantziro jovantake jimaimanetakeri pinkatharitatsiri nampitsiki. ²⁰ Ipoña japiivetaka Pilato tema ikovavetatyia irirori iroipakaakaanterimi Jesús. ²¹ Iro kantacha japiitanakero atziriite ikaimaiyini: “¡Pimpaikakotakaanteri, pimpaikakotakaanteri!” ²² Iro mavasatzi japiivetakaro Pilato josampitantz: “¿Opaitama kaariperori jantakeri irika? Tekatsitya ompaitya irante, eero okantzi ovakaantashityaari. Intaani nompasatakaantashityaari, iriyaaita.” ²³ Eekero ishintsitatzi atziriite ikaimaiyini, ikovi impaikakoiteri Jesús. Iro japiipiitaiyini ikaimaiyini eejatzi ijevare omper-atasorensitaari, ari omatakari. ²⁴ Irojatz jantantakarori Pilato okaratzi ikovakeri. ²⁵ Jomishitovakaantakeri ovantzinkari maimanetziriri jevatakaantatsiri nampitsiki, tema iri ikovaiyakerini atziriite. Ishinetakeneri inkantavaiteri Jesús ikovakaari iriroriite.

Ipaikakoitakeri Jesús

(Mt. 27.32-56; Mr. 15.21-41; Jn. 19.17-30)

²⁶ Ikanta jagaitanakeri Jesús, jomonthagaitakari paitachari Simón poñaachari Cirene, ari jareeta irirori ipoñagaaro irovaneki, ishintsiventaitakeri iranatanakero impaikakoitanyaariri Jesús. ²⁷ Osheki atziri oyaatakovenanakeriri Jesús. Tzimatsi tsinane iraakotanakariri. ²⁸ Ari jamenapaintziro Jesús okaratzi tsinane iraakotakariri, ikantziro: “Jerusalén-sato, eero piraakovaitashitana naaka, aña piraakotaiya eero, eejatzi poyaiyaneete. ²⁹ Tema irootaatsi piñeero inkantayetai: ‘Kimoshire onatye tsinane kaari ovaiyantatsi, othotaavaitantashitakari. ³⁰ Impoña inkaimayeetai, inkantaite: “Pintarankashitena otzishi, pinkitatenata.”

' 31 Tema piñaakero tsika ikantaitakero inchato añainkaro, aña iro irovatsiperoite kaminkaro."

32 Ari jagaitanake eejatzi apite kaariperoshireri itsipataitanakeri Jesús irovaiteri. 33 Ikanta jareetakaitapaakari ipaitaitziro atziriiitoni, ari ipaikakoitakeriri. Jovatzikakoitake aparoni kaariperoshireri irampateki, iriima pashine irakojanoriki. 34 Ari ikantzi Jesús: "Ashitanarí, te iriyote opaita jantziri kemaantsitakaakanari, pimpeyaakoteri." Ipoña jagaitakero iithaare Jesús itsiparyaavakaakaro, ikempitakaantakero jiñaaretaita. 35 Irojatzí jamenaiyakeni atziríite. Jimatzitakaro jevatakaantatsiri nampitsiki, itsinampaimatakeri Jesús, ikantzi: "Jovavisaakotziri pashine, ¿kaarima imatantaro irovavisaakotya irirori? Aña iriimi Cristo iriyoshiitane Pava, ari irimatakero." 36 Ari jimatzitakaro eejatzi ovayiriite, ithainkakeri Jesús, ipoña jamakotakeneri kepishaari. 37 Ikantapaakeri: "Intsityaa povavisaakotya, omaperorika eeroka ivinkatharite Judío-payeeni." 38 Tzimatsi osankinarentsi ikentakoitakeri jeñokiini ipatziitoki, iñaaneki Judío, iñaaneki Roma-satzi, iñaaneki eejatzi Grecia-satzi, okantzi: "IVINKATHARITE JUDÍO-PAYEENI."

39 Ari imatzitakaro eejatzi iñaanaminthatziri aparoni kaariperoshireri itsipatakari ipaikakota, ikantziri: "Eerokatakerika Cristo, povavisaakotya, impoña povavisaakotzityaana naaka eejatzi." 40 Irojatzí jakantanakari pashine kaariperoshireri, ikisathatanakeri ñaanatakeriri Jesús, ikantziri: "Pimatzi-taroma eeroka te piñaapinkathateri Pava, arira akaratakeri jovasankitaayetai. 41 Tema tzimatsi antakeri aaka añaantakarori jovasankitaayetai. Iriima irika jovasankitaashiitakeri, tekatsi kaariperori irante." 42 Ipoña jamenanakeri Jesús, ikantziri: "Pinkatharí, eerora pipeyakotana naaka apaata aririka pimpiye pimpinkathariventantai." 43 Jakanake Jesús, ikantzi: "Omaperora nonkantemi, aritakera pintsipatapaiyaana iroñaaka eeroka janta tsika ikimoshiretapai."

44 Ikanta itampatzikatapaake ooryaatsiri, omapokashitapaaka otsirenitanake, irojatzí sheeteeni ithaperotanaka ooryaa.* 45 Ari itsivakanakeri ooryaatsiri. Okanta janta tasorentsipankoki, saperyaanake niyanki tontamaitatsiri ithatashiitziirori. 46 Irojatzí ikaimantanakari Jesús shintsiiini, ikantzi: "Ashitanarí, paavakenaro noshire." Ari ikantanake, kamanake. 47 Ikanta ijevare ovayiri katziyamentakariri iñaakero okaratzi avisaintsiri, iniroite itharomentaventanakari Pava, ikantanake: "Omaperotyaaama ikameethashiretzi irika shirampari." 48 Eejatzi ikaratzi ñaayetakerori avisaintsiri, okatsitzimoneentanakeri jiyaayetai.† 49 Iriima ikaratzi ñaapiintakeriri, eejatzi tsinanepayeeni, tsipatakari ipoñaantakeri Galilea-ki, intaina ikatziyeeyakani jamenakotakeri opaita avisaintsiri.

Ikitaikeri Jesús

(Mt. 27.57-61; Mr. 15.42-47; Jn. 19.38-42)

50 Ikanta José poñaachari nampitsiki Arimatea saikatsiri Judea, kameethashire inatzi irika, iriitake itsipatapiintari japatota jevariite judío, 51 temaita onimoteri okaratzi ikantavaitaitakeriri Jesús, tema osheki

* 23:44 Iro ikantaitziri pairani: joveraanaka ooryaa 6, ari omapokapaaka otsirenitanake irojatzí joveraanaka ooryaa 9. † 23:48 Kantakotachari jaka "okatsitzimoneentanakeri," iroora kantakotajaantachari jomposashipaneentanakitya irika atziri. Tema irootake jametayetari judío-payeeni aririka onkatsitzimoshireteri tsikarika ompaitya. Onashitara okaratzi ametari aakapayeeni aririka amposashipaneetya, tema asagaaventavaitatya.

joyaaventakari irirori Pava impinkathariventantai. ⁵² Jiyaatashitakeri Pilato, ikantapaakeri: “Pishinetenari Jesús, nonkitatairi.” ⁵³ Ipoña ikentakoryaakotairi, japonatantakari manthakintsi, ikitatakeri ikiyeetziro imperetanaki, tsika otzimi kaari ikitatantaita kaminkari. ⁵⁴ Tema irootake kitaite jamenarontapiintaita iroyaari osaitekira kitaite jimakoryaantaitari. ⁵⁵ Okanta tsinanepayeeni tsipatakariri ipoñaantakari Jesús Galilea-ki, oyaatakoventanakeri, oñaakero tsika ikanta jonoryeetapaintziri ikitaitakerira. ⁵⁶ Okanta opiyeeyapaakani ovetsikayetakeneri kasankaari. Omakoryeeyakeni, tema iro kitaite ikantakaantaitziri imakoryaantaityaaro.

24

Jañaantaari Jesús

(Mt. 28.1-10; Mr. 16.1-8; Jn. 20.1-10)

¹ Okanta okitaitamanai domingo, ananenkamanaka tsinane iyaate imperetamoroki tsika jominkyaakoitakeri Jesús, aanakero kasankaari ovet-sikakeri chapinki. Ari okaratakero eejatzi pashinepayeeni tsinane. ² Okanta amenavetapaaka, oñaatzi otamikanaka mapi jashitantaitakarori omorona. ³ Kyaapaake inthomoi, te oñaapairi tsika jovakoveetakarira. ⁴ Osheki otharovanake. Oñaashitaka ikatziyimotapaakaro apite evankari, shipakiryaa okantaka iithaare. ⁵ Tema otharovanakitziira, otyeerovashitanakari. Ari ikantziro: “¿Ipaitama pamemenatariri añaagatsiri jaka kaminkarimoroki? ⁶ Tera isaiki jaka, aritake añaagai. Pinkinkishiretero okaratzi ikantakeri isaikantavetari Galilea-ki. ⁷ Ikantziranki: ‘Irootaintsira irakaantaiteri Itomi Atziri, impaikakoteri kaariperoshireri atziri. Avisavetakya mava kitaite, aritake irañaagai eejatzi.’” ⁸ Ari okinkishiretaiyanakero iroori okaratzi ikantakeriranki Jesús. ⁹ Opiyapithatanakero omorona, okamantapaakeri 11 iriyotaane Jesús eejatzi pashinepayeeni. ¹⁰ Jiroka okaratzi tsinane: María Magdala-sato, Juana, María iriniro Jacobo ipoña pashinepayeeni tsinane, irootake kamantapaakeriri otyaantajanoriite. ¹¹ Iro kanta-maitacha ikaratzira okamantavetapaakari, te inkempisantero, iñaajaantake okantashivaita irokaite tsinane. ¹² Ikanta Pedro, jatanake omoronaki irirori, ishiyaperotanakitya. Jamenavetapaaka inthomointa omoronaki, jiñaapaatziiro onoryaaka manthakintsi japonatantakariri. Ipampoyaa-paakero jiñaapaakeri, piyaa pankotsiki.

Avotsi jatachari Emaús-ki

(Mr. 16.12-13)

¹³ Tekera osamanite, janiitaiyini apite iriyotaane Jesús iriyaatero nampitsiki paitachari Emaús. Te osamaniperote osaiki Jerusalén okaratzi 11 kilómetro.* ¹⁴ Iro iñaaventaiyini janiitziira okaratzi avisaintsiri. ¹⁵ Ikinkithavaiminthaizti janiitaiyinira, pokapaake Jesús irirori itsipatapaakari janiitziira. ¹⁶ Iro kantamaitacha irika iriyotaane, kempitavaitaka irotzimikaitatyeerimi irookiki, eero jiyotantavaari. ¹⁷ Ikantapaakeri: “¿Opaitama piñaaventziri paniitaiyinira? ¿Opaitama povashireneentantari?” ¹⁸ Ari jakanake aparoni ipaitaitziri Cleofas, ikantanake: “¿Eerokama apintzi kaari iyotakoterone okaratzi avisaintsiri Jerusalén-ki?” ¹⁹ Ikantziri: “¿Opaitama avisaintsiri?” Ari ikantaiyini iriyotaane: “Iri Jesús ipaitaitziri Nazaret-satzi, tsika itzimi jotyaaantakeri Pava,

* **24:13** Iro ikantakoitziri jaka 11 kilómetro, ikantaitziro pairani 60 estadio.

inkamantantannerite, iri jiyotavake atziriite. Tema okaratzi jantayetakeri, okaratzi ikantayetakeri eejatzi, ari joñaakantzirori ishintsinka. ²⁰ Iro kantamaitacha jaakaantakeri ijevare omperatasorentsitaari itsipatakari pinkathariite, jovakaantakeri janta ipaikakoitakeri. ²¹ Aña noñaajaantavetaka naakaite iri ookaventairine maaroni asheninka. Irootakera mavatatsiri iroñaaka kitaite jovantaitakariri. ²² Tzimayetsiya tsinane nokaratapiintziri omapokashitakanari, ananenkamanaka iyaatamanai omoronaki. ²³ Tera oñaapairi jovakoveetakari Jesús, opiyaa okamantapai: ‘Noñaake maninkari, ikantakena: “Añagai Jesús.”’ ²⁴ Ari jiyaataiyanake nokarataiyini janta omoronaki, iñaapaakero okaratzi okantaiyakerini tsinane, te iñaamaitapaari Jesús.” ²⁵ Ari jakanakeri irirori, ikantanakeri: “¡Tetya piyotanyeta eroakaite, osheki pithainkashiretakero okaratzi ikamantantayetakeri kamantantanneriite! ²⁶ Aña iro kovaperotacha avishimoteri Cristo irokapayeeni, impoña irisaikai irovaneenkaroki.” ²⁷ Arira jetanakaro jooñaarontziniri okaratzi osankinayetainchari tsika jiñaaventakoitziri Cristo. Ipoñaanakaro irosankinareki Moisés japerotakeneri okaratzi josankinayetakeri maaroni kamantantanneriite.

²⁸ Areetaiyakani nampitsiki tsika joshiretaro. Ari ikovi Jesús iravisanakemi irirori kempivaitaka iriyaatatyeeemi intaina. ²⁹ Ikantaiyirini irika apite: “Eero pavishi, ari pisaikanake. Tema tsireniityaake.” Irojatzisi isikantanakari Jesús pankotsiki isaikapaakera. ³⁰ Ipoñaashitaka isaikaiyini irovaiyaani, jaakero Jesús tanta, ipaasoonkeventakero, ipetoryaakero, ipayetakeri. ³¹ Aripaitera jiyotakaayeetanairi iriitakera Jesús. Iro kantamaitacha Jesús ipeyashitanaka, te iñaavairi tsika ikenake. ³² Ikantavakaiyani: “¿Tema tharomentashire pikanta ikinkithavaitakairanki avotsiki, jiñaaventairora osankinarentsi eejatzi?” ³³ Tera isaikanake, piyanaka Jerusalén-ki. Iñaapaatziri ikaratakari 11 iriyotaane japatotaiyani, itsipayetakari ikaratapiintaiyini. ³⁴ Ikantaiyini: “Omaperora jañagai Avinkatharite. Tema joñaakaari Simón.” ³⁵ Ipoña ikamantantapaakero irirori okaratzi avishimotakeri avotsiki, tsika okanta jiyotantaariri ipaasoonkeventapairo tanta.

Jesús joñaakari iriyotaane

(Mt. 28.16-20; Mr. 16.14-18; Jn. 20.19-23)

³⁶ Ikinkithavaiminthaitzi iriyotaane, osatekapaaka Jesús, jovethatapaakari ikantziri: “Pisaikaita kameetha.” ³⁷ Iniroite itharovaiyanakeni, iñaajaantake iri shiretsi ñaanatziriri. ³⁸ Ipoña ikantanakeri eejatzi: “¿Opaitama pitharovantari? ¿Opaitama pikisoshireventantanari? ³⁹ Pamenenaro nako, eejatzi noitzi, naakatake. Pimpampitena, pokityaana. Tema aaroni shiretsi te ontzime ivatha, te ontzime eejatzi itonki. Irooma naaka tzimatsi.” ⁴⁰ Ikantakerira, joñaakimaitari irako eejatzi iitzi. ⁴¹ Okantakaakari itharomentanaka te impampithashiretya aña iriivetaka Jesús. Eekero josampitanakitziiri, ikantziri: “¿Tsimatsima oyaari?” ⁴² Ari ipaitakeri tzimakaantatsiri shima itsipataitakeneri iyaaki pitsi. ⁴³ Jaavakeri Jesús, jiñaakeri ikaratzi iriyotaane jovakari.

⁴⁴ Ari ikantziri: “Irootakera nokantzikamiri eeniro notsipayetami. Ontzimatyee omonkarayetya okaratzi josankinatakoyetakenari Moisés-ni, kamantantanneriite, ipoña salmos.” ⁴⁵ Ikemathatakaakeri Jesús okaratzi osankinatakoyetainchari. ⁴⁶ Ikantziri: “Irootake josankinayeetakari. Ontzimatyee inkemaantsitakaityaari Cristo, iro avisavetakya mava kitaite ari-

take irañagai. ⁴⁷ Ontzimatyeeera iriñaaventaitero novairo maaroni kipatsiki, ari iretaitanakyaaro Jerusalén-ki. Ari onkantya irovashaantantaityaarori kaariperori jantayeetziri, impeyakoyeetairi eejatzi. ⁴⁸ Eerokatake ñaayerone iroka. ⁴⁹ Ari piñaakero notyaantemiro okaratzi ishinetaakemiri Ashitanari. Arira pisaikaiyavakeni jaka Jerusalén-ki, irojatzi ishintsitakaan-takyaamiri poñaachaneri inkiteki.”

Jovajenokaitakaanakari Jesús inkiteki
(Mr. 16.19-20)

⁵⁰ Ipoña Jesús jaanakeri iriyotaaneete janta Betania-ki. Ari itzinaavakotanaka, itasonkaventanairi. ⁵¹ Ikanta itasonkaventakeri, jomapokashita jovajenokaitakaanakari inkiteki. ⁵² Ikanta iñaapinkathaiyanakeri iriyotaane. Piyeeyaani Jerusalén-ki, iniroite ikimoshiretaiyanake. ⁵³ Ari ikantaitanakitya ithamentaventanaari Pava janta tasorentsipankoki. Ari onkantyaari.

Kameethari Ñaantsi Josankinatakeri Juan

Jatziritake ipaitayeetziri “Ñaantsi”

1 Ovakera etantanakari jovetsikantayeetzi pairani, aritake tzimake ipaitayeetziri “Ñaantsi.” Ari itsipatari Pava. Tema Pava jinatzi irirori. 2 Iriitake ikaratakeri pairani Pava ovakera etantanakari. 3 Iriitake ovetsikajaantakerori maaroni tzimayetatsiri. Tekatsira aparoni okaratzi tzimayetatsiri kaari irovetsikajaante irirori. 4 Ikempitakovaitakari kitainkari ikitainkatakotairira atziriite onkanya inkañaanetakaantayetaiyariri. 5 Ikempitakotapaakari kitainkatakotantatsiri otsirenikitzi. Temaita inkitsirinker iroitsivakavakeri kempitakotakarori tsirenikiri.

6 Pairani jotyaantake Pava aparoni shirampari, ipaita Juan. 7 Iriitake ñaaventakotapaakeriri ipaitayeetziri “Kitainkari,” ari onkanya inkempisantayeetantayarori maaroni iriyotaanteri. 8 Irika Juan kaarira ipaitayeetziri “Kitainkari.” Aña iriitake pokaintsiri iriñaaventakoteri.

9 Tema aritake pokataike jaka kipatsiki maperotzirori ikempitakotari kitainkari, iriitakera kitainkatakotairiri atziriite. 10 Isaikapaintzi kipatsiki. Tema iriitake ovetsikakero kipatsi. Iro kantamaifacha te iriyotavakeri atziriite. 11 Isaikimovetapaintari isheninkamirinkaite. Iro kantacha te iraakameethatavakeri. 12 Iriima ikaratzi aakameethatataivakeriri, pairyaapiintanairiri ikempisantairi, iriiyetakera ishinetake Pava itomiyyetaari. 13 Itomi jovajaantayetairi Pava. Temaita oshiyaro itomitantapiintayeta atziriite, inevetankakiini, ikovi irovaiyantavaite. Aña iri Pava kovashitainchari intomitantya.

14 Irika ipaitayeetziri “Ñaantsi,” jatziritake, isaikimoyetapaintai. Kaminthaatziitantaneri inatzi. Kyaaryoori onatzi iñaanetari. (Naakaite ñaajaantakero itasorenka, ari okempitajaantakero itasorenka irapintzite itomi Ashitariri.) 15 Iriitake icheraaventapaakeranki Juan, ikantapaake: “Jirika noñaaventakeri pairani, nokantake: ‘Aatsikitake impoyaatapaakyaanane, janaakovaitakena naaka, tema iri etataikaro pairani tekeramintha nontzime naaka.’” 16 Tema kameethatziivaitake irirori, irootake añaantayetaarori maaroiteni ikaminthaatziiyetapiintai. 17 Pairani, iriira Moisés-ni josankinatakaaveetakari Ikantakaantaitane. Iriima Jesucristo iriitajaantakera neshinonkayetairi, irijatzi ñaavaiyetapaintzirori kyaaryoori. 18 Tekatsira materone iriñeeri Pava. Iriima irapintzite itomi Ashitairi, itzimi saikimotajaantziriri, iriitakera kamantairi aakaite ayotantaari tsika ikanta irirori.

Ikamantantakeri Juan oviinkaataneri (Mt. 3.11-12; Mr. 1.7-8; Lc. 3.15-17)

19 Ikanta judio-payeeni nampitarori Jerusalén-ki, jotyaantake omperatsoresitsaariite itsipataakeri Leví-mirinkaite, iriyaate irosampiteri Juan, inkantapaakeri: “¿Niinkama eeroka?” 20 Te iromanakotya Juan, ikamantantake, ikantzi: “Te naaka Cristo.” 21 Ipoña japiitaitziri josampiitzi, ikantaitziri: “¿Tsikama pipaitatyaaka? ¿Eerokama Elías-ni?” Ikantzi Juan: “Tera naaka.” Eekero ishintsitaitziri josampiitzi: “¿Eerokama Kamantantaneri noyaakoneentari?” Ikantzi: “Te.” 22 Ari ikantaitziri: “¿Niinkama eeroka? Pinkamantena, inkene nonkamantapairi naaka otyaantanari. Intsityaa

pinkamantakotya.”²³ Japiitanakero Juan, ikantzi: “Naakatakera cheraacheraatapaintsine tsika te inampiitaro, inkantante: ‘Povameethataineri Avinkatharite tsika inkenapaake, pinkempitakaantero itampatzikaiziro avotsi.’ Irootajaantake iñaaventzitaikari pairani kamantantaneri Isaiás-ni.”

²⁴ Ikanta irika irotyaantaneete Fariseo-payeeni,²⁵ eekero josampitanakitziiri, ikantziri: “Te Cristo pinatye eeroka, te eeroka Elías, te Kamantaneri pinatye eejatzi. ¿Opaitama poviinkaantantantari?”²⁶ Ari ikantzi Juan: “Intaani noviinkaantantamatsitaro naaka jiña. Iro kantamaitacha tzimatsi aparoni jaka pikaratayakeri, kaari piyotaiyeni,²⁷ iriitakera impoyaatapaakyaanane. Te aritaajate naaka inkempitakaantyaana iromperatane onkantya no-zapato-ryaantyaariri.”²⁸ Maaroni iroka, iro avisaintsiri pairani janta ipaitayeetziro Betábara, intatsikeronta jiña Jordán tsika joviinkaantantziranki Juan.

Iroishate Pava

²⁹ Okanta okitaitamanai jiñaavairi Juan ikenapai Jesús, ikantzi: “Jirika iroishate Pava, iriira peyakotzirori iyaariperonka atzirite.”³⁰ Iriitake noñaaventzitaka nokantake: ‘Aatsikitake shirampari impoyaatyaanane, janaakovaitakena naaka, tema iri etaikaero pairani tekeramintha nontzime naaka.’³¹ Te niyovetari naaka. Aña iro nopokantakari noviinkaantante, onkantya iriyotantyaariri Israel-mirinkaite.”³² Jiroka ikantanake eejatzi Juan: “Noñaataikeri Tasorentsinkantsi ikenapaake jenoki ikempitakari shiro. Jookantapaakari.”³³ Tera niyovetari naaka. Iro kantacha irika otyaantakaneri noviinkaantante, ikantakena: ‘Aririka piñaake intzime iroshaaviinkatashitakeri Tasorentsinkantsi irookantapaakyaari iitoki, iriitakera kempitakaantyaarone iroviinkantantyaarimi Tasorentsinkantsi.’³⁴ Naakajaantake ñaakeri, iro noñaaventakotantariri tema Itomi Pava jinatzi.”

Etanakarori jiyotaanetari Jesús

³⁵ Okanta okitaitamanai ari isaiki Juan itsipatakari apite iriyotaane.³⁶ Ikanta jiñaavairi Jesús ikenapai, ikantzi Juan: “Jirinta iroishate Pava.”³⁷ Ikemavakera apiteka iriyotaane Juan, joyaatanakeri Jesús.³⁸ Ari ipithokanaka Jesús, jiñaatziiri joyaataiyakeri, ari ikantziri: “¿Tsikama piyaateka?” Ikantaiyini irirori: “Rabí (Iro ikantayeetziro ‘Iyotaaneri’), ¿tsika pinampitaroka?”³⁹ Ikantzi Jesús: “Pimpoke piñeero.” Ikanta joyaataiyanakeri, jiñaakero tsika jinampitaro. Ari jimayimotapaintziri tema aritake sheetyaake.*⁴⁰ Irika kemakeriri Juan, oyaatanakeriri Jesús, iriitake Andrés irirentzi Simón Pedro.⁴¹ Ikanta Andrés, apatziro jiyaatashitanakeri irirentzi, irika Simón, ikantapaakeri: “Noñaataikeri Mesías (iro ikantaitziri eejatzi, ‘Cristo.’)”⁴² Ipoña Andrés jaanakeri Simón isaikira Jesús. Ikanta Jesús jiñaavakeri irirentzi Andrés, ikantavakeri: “Eeroka Simón, itomi Jonás. Iroñaaka pimpaitaiya ‘Cefas.’” (Iro ikantaitziri eejatzi, Pedro.)†

Ikaimaitakeri Felipe ipoña Natanael

⁴³ Okanta okitaitamanai, jatake Jesús Galilea-ki. Ari jiñaakeriri Felipe, ikantapaakeri: “Poyaatena.”⁴⁴ Irika Felipe, Betsaida-satzi jinatzi, iro-jatzi inampi Andrés eejatzi Pedro.⁴⁵ Ikanta Felipe, jiyaatashitanakeri Natanael, ikantapaakeri: “Noñaataikeri josankinatakotakeri Moisés-ni janta

* **1:39** Kantakotachari jaka “sheetyaake,” irootake oshiyarori ikantaitziri pairani “joveraaka ooryaatsiri 10.” † **1:42** Ikantaitziri “Cefas” iñaaneke arameo, irootake “Mapi.”

Ikantakaantaitaneki, itzimi josankinatakotzitaikari eejatzi kamantantanerite. Iriitake itomi José, Nazaret-satzi.”⁴⁶ Ari ikantzi Natanael: “¿Tzimatsima kameethashireri janta Nazaret-ki?” Ikantzi Felipe: “Pimpoke, piñeeri.”⁴⁷ Ikanta Jesús jiñaavakeri ipokake Natanael, ikantanake: “Kaakitataike irika Israel-mirinkajanori, tera inthaiyanetya.”⁴⁸ Ari ikantzi Natanael: “¿Tsikama janta piñaanaka piyotantanari?” Ikantzi Jesús: “Noñaakemitya tek-eramintha inkaimemi Felipe pisaiki pankirentsitareshiki.”⁴⁹ Ikantanake Natanael: “Rabí, ¡Eerokatake Itomi Pava, eerokatake Ivinkatharite Israel-mirinkaite!”⁵⁰ Ikantzi Jesús: “Iro pikempisantantamatsitanakari nokantakemi ‘noñaakemi pisaiki pankirentsitareshiki.’ Iro kantacha, arimaitaka piñaake pashine anayerone iroka.”⁵¹ Eekero ikantanakitzi Jesús: “Ari piñaakero ashitaryeeya inkite. Ari impipiyatayeni maninkariite iriniryaashiteri Itomi Atziri.”⁵

2

Aavakaantsi Caná-ki

¹ Okanta mavatapaintsiri kitaite ari jaavakaitakari nampitsiki paitachari Caná, saikatsiri Galilea-ki. Ari osaikakeri eejatzi iriniro Jesús janta. ² Ari ikaimakaantaitakeri eejatzi Jesús itsipatanakari iriyotaanepayeeni. ³ Ikanta joimoshirenkaiyani, thaatapaaka jimiretaiyari. Ipoña iriniro Jesús, okantakeri otomi: “Thaatapaaka imire.”^{*} ⁴ Ikantzi irirori: “Tsinané, ¿Opaitama pikantantanari naaka? Aña tekera omonkarapaitetyaata noñaakantantya.”⁵ Okantanakeri iroori ikaratzi pakotantatsiri: “Panterora onkarate inkantemiri notomi.”⁶ Ari othointaka janta 6 kovitzi mapinatatsiri, iro jovantapiintari judío-payeeni jiña ikivayetantari inkitevathatantyaari. Iroka kovitzi, tzimayetatzi antetachari 50 litro jiña, pashine 60 litro.⁷ Ikantanakeri Jesús ikaratzi pakotantatsiri: “Pijaikite jiña maaroni kovitzi.” Ijaikiperoyetakero kovitzi. ⁸ Ipoña ikantzi Jesús: “Pinkitanake iroñaaka kapicheeni, paanakeneri amenakaantzirori oimoshirenkaantsi.” Ari ikantayakero. ⁹ Ikanta irika amenakaantzirori oimoshirenkaantsi ikemaantavakaro kapicheeni jimireetari otzimi peyanainchari ojiñaaveta, te iriyote tsika okenakotapaake irooperori jimireetari. Intaani jiyotaiyini pakotantatsiri, tema iriyyetake jaikitakerori jiña. Ipoña irika amenakaantzirori oimoshirenkaantsi, ikaimakeri aavakaachari, ¹⁰ ikantziri: “Iro jameyetari atziriite jetapiintaro ipakotantziro irooperori jimireetari, aririka inkematziitaiyakaani oimoshirenkachari, ari impakotantayeetero jentaakyaari. Irooma eeroka povapithaantakaro irooperori jimireetari irojatzi iroñaaka.”¹¹ Iroka jantakeri Jesús nampitsiki Caná saikatsiri Galilea-ki, iro etanakarori itasonkaventantzi ari joñaakantzirori ishintsinka. Ari ikempisantaperotanakeri iriyotaanepayeeni.

¹² Ikanta okaratapaake iroka, jatanake Capernaum, itsipatanakaro iriniro, irirentzipayeeni, eejatzi iriyotaanepayeeni. Te osamani isaikapainte janta.

Jomishitoviri Jesús pimantayetsiri tasorentsipankoki (Mt. 21.12-13; Mr. 11.15-18; Lc. 19.45-46)

† **1:48** Paitachari jaka “pankirentsitareshiki,” irootake ikantayeetziri “higuera.” § **1:51** Oshiyakaaventachari jaka “ashitaryeeya inkite,” tema aritake onkantake iriñaayeetairi inkiteveri, kaari kantavetachari iriñeetaapiintaiteri. * **2:3** Kantakotachari jaka jimireetairi, irootake “vino.” † **2:6** Kantakotachari jaka 50 litro pashine 60 litro jiña, irojatzi oshiyarori ikantaitziri pairani 2 cántaro pashine 3 cántaro.

13 Okarikitzimatai joimoshirenkapiintantarori judío-payeeni Anankoryaantsi. Jatake Jesús Jerusalén-ki. 14 Jiñaapaakeri tasorentsipankoki iyomparitariri ipirapayeeni, ipoña ishironepayeeni. Ari isaikayetakeri eejatzi iyomparitariri kireeki. † § 15 Ikanta jiñaapaakeri, jampithatake Jesús ipasamento, jomishitovakeri maaroni iyomparitachari tasorentsipankoki, ari itsipataakeri ipirapayeeni. Josokitakeri iireekite ikaratzi iyomparitariri kireeki, jotatsinkitakeri isaikamentopayeeni. 16 Ikantakeri Jesús iyomparitariri ishirone: “¡Paanairi pipira! ¡Te arite pinkempitakaantero ipanko Ashitanari iyomparentsipanko!” 17 Ari ikinkithashiretanakero iriyotaane okaratzi josankinayeetakeri, kantatsiri: Iniroite nonkisakotyaaaro pipanko.

18 Ikanta judío-payeeni ikantanakeri Jesús: “Intsityaa poñaakena iroñaaka pintonkaventante onkantya noñaantyaamiri omapero otzimi pishintsinka pimantantakarori iroka.” 19 Ikantzi Jesús: “Pimporokero iroka tasorentsipanko, ari avisavetakya mava kitaite, ari nontzinagairo eejatzi.” 20 Ikantaiyini judío-payeeni: “Aña okaratzi 46 osarentsi jantavaitaitzi jovetsikayeetantakarori iroka tasorentsipanko, ¿impoña pintzinagairoya eeroka onkarate mava kitaite?” 21 Iroka “tasorentsipanko” jiñaaventakeri Jesús, iro ikantakotzi ivatha irirori. 22 Ikanta itzinagaaranki Jesús, ikinkithashiretanairo iriyotaa-neete iroka otzimi jiñaaventzikari. Irootake ikempisantaperotantanakarori Osankinajanorentsi, eejatzi okaratzi ikantayetakeri Jesús.

Maaroiteni jiyoshiretzi Jesús

23 Eenirora isaiki Jesús Jerusalén-ki joimoshirenkaitziro Anankoryaantsi, osheki kempisantanageriri jiñaayetakeri itasonkaventantake. 24 Iro kantacha Jesús, te iraventaashiretziyari irikaite, tema jiyoshiretziri maaroiteni. 25 Te onkovajaantya Jesús inkamantayeeteri tsika ikantashireyeta atziriite, aña jiyoshiretetziri irirori.

3

Jesús ipoña Nicodemo

1 Tzimatsi aparoni Fariseo ipaita Nicodemo, iriiperori Judío jinatzi. 2 Ikanta irika jatake tsireni iriñeeri Jesús. Ikantapaakeri: “Rabí, niyotaiyini iri Pava otyaantakemi piyotaayetena, tema tekatsi kanterone irantero okaratzi poñaakantakeri eeroka, eerorika itsipashiretari Pava.” 3 Ari jakanake Jesús, ikantziri: “Intsityaa pinkempisantavakena. Itzimirika kaari apiitairone intzimai, eerora jiñeero impinkathariventantai Pava. Omaperora.” 4 Ikantzi Nicodemo: “¿Kantatsima irapiitairo intzimai aparoni shirampari antarikitantsiri? ¿Arima onkantake inkya-gai eejatzi othomonteki iriniro, inkene irapiitairo intzimai?” 5 Ari jakanake Jesús, ikantziri: “Itzimirika kaari tzimaatantaiyaarone jiña, kaaririka intzimashiretakaayete Tasorentsinkantsi, eerora jiñeero tsika ipinkathariventantai Pava.* 6 Ikaratzi jovaiyantayetziri atziriite, atziri

† 2:14 Kantakotachari jaka ipirapayeeni iriitake buey ipoña oisha. § 2:14 Ikaratzi pokayetatsiri Jerusalén-ki, jamayetzi iireekite ipoñaakaayetari inampiiteki irirori. Iro okovantari iriyomparityaari iireekiteki Jerusalén-ki, onkantya iramanantantyaari piratsipayeeni impometeneriri Pava. * 3:5 Okaratzi ñaaventakotachari jaka “intzimaatantaiyaaro jiña,” tzimatsi oshiyakaaventayetachari: (1) Tzimatsi kantatsiri iri ñaaventakotacha ikaratzi oviinkaantanaachari jovashaantanaaro kaariperori. (2) Tzimatsi kantatsiri iro ñaaventakotacha itzimaare eenchaaniki. (3) Tzimatsi kantayetatsiri iri ñaaventakotacha Tasorentsinkantsi, tema añaakotapiintakeri Tasorentsinkantsi joshiyakaaventayeetziri jiña.

jinatzi. Iriima ikaratzi tzimantaariri Tasorentsinkantsi, tasorentsishire ikantanaa. ⁷ Eero okompitzimotami nokantakemi: ‘Ontzimatyepapiyetairo pintzimayetai.’ ⁸ Okempitara tampyeenka otasonkantapiintzi tsika okovakaaro. Pikemavetaro oyameninka, temaita piyote tsikarika okenapaake, tsikarika iyaatziro. Ari ikempiyetari eejatzi ikaratzi intzimashiretakaayetairi Tasorentsinkantsi.” ⁹ Japiitanakero Nicodemo josampitziri: “¿Tsikama okantakotaka iroka?” ¹⁰ Ikantzi Jesús: “¿Eeroka, iyotaapiintziriri Israel-mirinkaite, tema piyote tsika okantakota iroka?” ¹¹ Noñaaventaiyimiro okaratzi niyotakoyetziri. Noñaaventaiyimiro okaratzi nokitapiintajaanari. Iro kantamaitacha te pinkempisantaiyeni eerokaite nokantayetzimiri. Omaperora. ¹² Tera pinkempisantena noñaaventzimiro osavisato, iro ovatsipero eero pikempisantana aririka noñaaventimiro inkitesato. ¹³ Tekatsira aparoni jataintsine inkiteki, intaani itzimi aparoni poñeenchari inkiteki. Iriira añaaventzi, Itomi Atziri.† ¹⁴ Tema pairani Moisés-ni jovatzikakotakeri maranke tsika te inampiitaro, ari inkempitayeeteriri eejatzi Itomi Atziri, ontzimatyepiyoventakoyeeteri irirori, ¹⁵ onantyaari inkañaaneyetai inkarate kempisantairine.”

Jetakotaari Pava maaroite osavisatzi

¹⁶ “Tema jetakoperokitaari Pava osavisatzi, ishinetakeri irapintzite Itomi inkamimenteriri, iro eero ikaamaneyetantaa inkarate kempisantairine, aña inkañaaneyetai. ¹⁷ Tema Pava te iro irotyaantantyaariri Itomi jaka kipatsiki iriyakoventayetairi osavisatzi, aña irovavisaakoshireyetaatyeeeri. ¹⁸ Ikaratzi kempisantairine Itomi Pava, eero jiyakoventayeetziri. Iriima itzimi kaari kempisantayetaatsine, aritakera iriyakoventayeetairi, okantakaantziro te inkempisantairi irapintzite Itomi Pava. ¹⁹ Maaroni kaari kempisantsine, aritakera iriyakoventayeetakeri, tema jantapiintatziro kaariperori. Tema jareevetapaintaranki kipatsiki ipaiyeetziri ‘Kitainkari,’ iro ikovaperotajaananake tsirenikiri, jimanintavakeri ‘Kitainkari.’ ²⁰ Maaroni antayetzirori kaariperori ikisaneentatziiri ipaiyeetziri ‘Kitainkari.’ Ikoimentavaita onkantya eero jiyotakoyentaro jantayeziro kaariperori. ²¹ Iriima itzimi matapiintanairori kyaaryoori, javentaatziitari ‘Kitainkari,’ onkantya iriñeetantyaariri jantavaiventapiintanaatziiri Pava.”

Iraapatziyaminthare iimentaitari

²² Ikanta okaratapaake iroka, jatanai Jesús Judea-ki itsipatayetanaari iriyotaane, ari ikaratakeri joviinkaantantzi. ²³ Matzitacha eejatzi Juan joviinkaantantzi irirori Enón-ki, tsika okarikitapai Salim, tema janta ari otzimaperotziri jiña. Ikaratzi jatayetaintsiri janta, joviinkaayeetavakeri. ²⁴ Tema tekera iriakaantayeeteriata Juan irashitakoiteri.

²⁵ Ikanta tsika ikaratzi iriyotaane Juan jiñaanaminthatake aparoni Judío tsika onkantya inkitevathayeetantyaari. ²⁶ Ipoña jiyaataiyakeni isaiki Juan, ikantapaakeri: “Rabi, irintaranki tsipatakamiri intatsikero jiña Jordán, tsika itzimi piñaaventakotakenari, joviinkaantantatzi iroñaaka irirori, osheki atziriite pokashitziriri.” ²⁷ Ari jakanake Juan, ikantzi: “Tsikara ikanta piñaakeri irika, tera ompoñaashivaitya, aña iri Pava iriiperotakaakeri. ²⁸ Eerokayetake kemajaantakena nokantakeranki: ‘Te naaka Cristo, aña intaani jotyaantaitakena neevatapaakeri irirori noñaaventakoteri.’ ²⁹ Thame noshiyakaaventemiro: aparoni aavakaantsiki, iri aapiintziro tsinane itzimi iimentaitari. Iriima itsipaminthare, eero jiñaaperovaita irirori, intaani

† 3:13 Tzimatsi osankinarentsi kantatsiri Itomi Atziri saikatsiri inkiteki.

inkimoshiretanake inkemakeririka iñaavaitanake jimetsi. Ari nokempitzi-takari naaka iroñaaka, te niriiperovaite, iro kantamaitacha, antaro noki-moshiretake. ³⁰ Eekerora iriyaataye iririiperote irika, irooma naaka ari nompairaniityaakoteri.”

Itzimi poñenchari jenoki

³¹ “Itzimi poñenchari jenoki janayiri maaroiteni. Iriima nampitarori kipatsiki, osavisatzi jinatzi, jiñaaventashitapiintaro osavisato. Iriima poñenchari inkiteki janayiri maaroiteni, ³² jiñaaventakotziro okaratzí jiñiiri, okaratzí ikemiri. Iro kantamaitacha eero ikempisantaitziro okaratzí jiñaaventziri. ³³ Iro kantacha inkarate kempisantanairine, ari irimatanakya irirori iñaaventanakeri Pava kyaaryoori jinatzi. ³⁴ Itzimi jotyaaantakeri Pava, iñaane Pava jiñaaventzi. Tema Pava jothotyiro inampishiretakaantantaro Itasorenka. ³⁵ Irika Ashitairi jetakotari Itomi, ipinkathariventakaakeri maaroiteni tzimayetatsiri.

³⁶ Itzimirika kempisantanairine Itomi, ari inkañaanete. Iriima kaari kempisantairine Itomi, eero ikañaanetai irirori, intaani irapeshitaiyaaro irovasankitagairi Pava.”

4

Jesús ipoña Samaria-sato

¹ Ikanta Fariseo-payeeni ikemaiyake, ikantaitzi: “Tzimake osheki iriyotaane Jesús, joviinkaatake osheki atziriite, janaanakeri Juan.” Jiyotake irirori Jesús okaratzí ikemaiyakerini Fariseo. ² (Kaarimacheeni Jesús oviinkaantantsine, aña iriyotaaneete inatzi.) ³ Irootake Jesús ishitovan-tanakari Judea-ki, ipiyaaro Galilea-ki. ⁴ Ari eentathakitziro inkenanairo iipatsiteki Samaria-satzi. ⁵ Irojatzí jareetantakari aparoni nampitsi saikat-siri Samaria-ki opaita Sicar, iro tsipanampitarori iipatsite pairani Jacob-ni ipanairiri itomi, José. ⁶ Ari osaikiri jiña aiyakotane naaka Samaria-sato Tema jimakokitakera Jesús janiitake, isaikimotapaakero jiña, joveraaka ooryaa tampatzika.*

⁷ Ari opokake aparoni Samaria-sato onkaye jiña. Ikantziro Jesús: “Pim-pena jiña niravake.” ⁸ Tema jiyaataiyatziini iriyotaane nampitsiki iramanante ovaritentsi. ⁹ Maaroni Judío-peroriite te jaapatziyari kameethaini Samaria-satziite. Ari akanakeri tsinane okantanakeri: “¿Tsika pinke-nakairoka eeroka, Judío pinatzi, ipoña pikampitane naaka Samaria-sato nompemi jiña?” ¹⁰ Ari jakanakero Jesús, ikantziro: “Arimi piyote opaita ipantziri Pava, ari piyoterimi kimpitakemiri jiña, eerokara kimpitanemi naaka. Aritake nompakemiro jiña añaakaantatsiri.” ¹¹ Okantanake tsinane: “Pinkathari, tekachaajatake pinkitanyaaari jiña, inthomoi okan-taka omoro, ¿tsikatya payeroka pimpenari jiña añaakaantatsiri? ¹² Iri achari-neete Jacob-ni panairori pairani iroka jiña, irootake jimiretajaanakari irirori, irojatzí jimireyetaka itomipayeeni, jimireyetakaro eejatzí ipiraite. ¿Panayirima eeroka?” ¹³ Jakanakero Jesús, ikantanakero: “Maaroni miretarori iroka jiña, eero opeya imiretzi. ¹⁴ Iriima itzimi miretakyaaarone jiña nomperiri naaka, eerora jimirenetai. Tema jiñaatatsiri nopantziri naaka ari oshitovaashiretantaiyaari onkempivaiyaaro oshitovaatantaty-eyaaarimi jiña añaakaantatsiri.” ¹⁵ Okantziro tsinane: “Pinkathari, pimpenaro

* 4:6 Ikantayeetziro jaka “ooryaa tampatzika,” irojatzí ikantaitziro pairani joveraaka ooryaa 6.

naaka iroka jiñaatatsiri, eero napiitantaaro nomiretai, eero nopipiyavaitanta jaka nonkaye jiña.”

¹⁶ Ari ikantziro Jesús: “Piyaate, pinkaimeri piime, impoña pimpiyake jaka.” ¹⁷ Okantzi tsinane: “Tekatsi noime.” Ikantziro Jesús: “Kameetha pikantake, te intzime piime, ¹⁸ tema tzimavetaka pairani ikaratzi 5 piime. Iriima itzimi pitsipatari iroñaaka, kaarira piime. Omaperora okaratzi pikantake.” ¹⁹ Okemavakera ikantakero, okantanake tsinane: “Pinkathari, niyotanakemi naaka kamantantaniro pinatzi. ²⁰ Pairani nocharineete Samaria-satziite jiñaapinkathatapiintakeri Pava jaka, otzishikira. Iro kantamaitacha eerokaite Judío-perori pikantaiyini janta Jerusalén-ki, ari añaapinkathatapiintairiri.” ²¹ Ikantanakero Jesús: “Pinkempisantavake tsinane, irootaintsira piñaapinkathayetairi eerokaite Ashitairi, eero okovajaanta pimpoke jaka otzishiki, eero okovajaanta piyaate eejatzi Jerusalén-ki. ²² Omaperovetaty, te piyotaiyerini eerokaite ipaita piñaapinkathatapiintziri. Irooma naakaite niyotziri itzimi noñaapinkathatzi. Tema irika intzime ovavisaakotantatsine, judío irinatye. ²³ Iro kantacha, irootzimataintsisi. Iriitake iroñaakara ñaapinkathatajaantziriri Ashitairi itzimi ñaapinkathashiretataitziriri. Tema iriyyetake ikoviri Ashitairi ñaapinkathayetairine. ²⁴ Pava iriijatzi Tasorentinkantsisi, kaari koñaatatsine. Inkarate ñaapinkathayetairine, ontzimatyte ñaapinkathashiretairi, te onkovajaantaiya irantayetairo koñaayetsiri.” ²⁵ Okantzi tsinane: “Niyotzi naaka, ari impokakeri Mesías, ipaiyeetziri Cristo. Aririka irareetakya irirori, ari inkamantapaakairo maaroni tsika okantakota.” ²⁶ Ikantzi Jesús: “Naakatake, itzimi ñaanatajaantakemi.”

²⁷ Ari jareetaiyapaani iriyotaane. Ipampoyaaminthatapaakeri jiñaapaakeri ikinkithavaitakairo tsinane. Iro kantamaitacha tekatsi osampitapaakerine opaita okoviri tsinane, tsikarika opaita ikinkithavaitakairori. ²⁸ Ari ookanakero tsinane oyovitenaki, jatake nampitsiki, okantapaakeri atziriite: ²⁹ “Pimpokaiyeni piñeeri aparoni shirampari itzimi iyotakenarori maaroni nantayetakeri pairani. ¿Kaarima ikantaka Cristo?” ³⁰ Ikanta ishito-vaiyanakeni atziriite nampitsiki, pokaiyanakeni isaikakera Jesús.

³¹ Ari ipankiventaiyarini iriyotaane, ikantziri: “¡Rabí, poya!” ³² Ikantzi Jesús: “Tzimatsi opaita novari naaka, te piñeeyeroni eeroka.” ³³ Ari josampitavakaayetanaka iriyotaane: “¿Tzimatsima ipaita amakeneriri irovarite?” ³⁴ Iro kantacha Jesús, ikantanake: “Iro nokempitakaantari novarite naaka nantero ikoviri itzimi otyaantakenari, ontzimatyte nonthonkero eejatzi antavarentsi ipakenari. ³⁵ Jiroka pikantapiintaiyini eeroka: ‘Kapatapaaka 4 kashiri osampatantyaari pankirentsi.’ Iro kantacha naaka nonkan-temi pamene pankirentsimashiki, aritake sampainkatake ontzimatyte aavaty. ³⁶ Inkarate antavaitatsine iravatero pankirentsi ari impinay-eetairi. Okaratzi pankirentsi iravayeetairi iriyyetakeri oshiyakaaventacha inkarate kañaanetatsineri. Iroora inkimoshiretantaiyaari itzimi pankitakerori intsipataiyaari itzimi aavatairori. ³⁷ Tema omaperotaty iroka joshiyakaaventaitakeri, ikantaitzi: ‘Tzimatsi aparoni itzimi pankitakerori, tzimatsi pashine intzime aavatairone.’ ³⁸ Notyaantakemi naaka piyaate eerokaite paavayetairo kaari pipomereentsiventapaavaventero. Tema tzimayetatsi pashine pankiventakarori jantavaiventakero. Eerokayetake anintagaarori irantavaitane irikaite.”

³⁹ Tema osheki Samaria-satzi saikatsiri nampitsiki kempisantavakeriri Jesús okantakaantziro tsinane okantantapaake: “Jiyotakenarori maaroni

nantayetakeri pairani.”⁴⁰ Ikanta Samaria-satziite, jareetaiyapaakani ipankinatapaakari Jesús isaikimotanakeri inampiki. Ari jimatakeri Jesús, apite kitaite isaikanake,⁴¹ osheki pashine kempisantantantsi ikemajaantakerira iriroriite okaratzi ikantayetziri Jesús.⁴² Ari ikantayeetanakero tsinane: “Kempisantayetaana naaka iroñaaka, tera iro intaani nonkempisantantayiaari okaratzi pikamantapaakena, aña naaka kemajaantairi okaratzi ikantayetziri. Niyotaiyeerini eejatzi omaperotatya iriitake ovavisaakoshiretantaatsine jaka kipatsiki, iriitake Cristo.”

Jovashinchagairi Jesús itomi aparoni jevari

⁴³ Ikanta omonkarataka apite kitaite isaikapaake Jesús Samaria-ki, avisanake iriyaatero Galilea-ki.⁴⁴ Tema iri Jesús kantajaantantsi: “Aparoni kamantantneri te iriñaapinkathayeeteri inampijanoriki.”⁴⁵ Ikanta jareetaa Galilea-ki, osheki jaakameethayeetavairi janta, tema ari ikaratake jiyaataiyake Jerusalén jomoshirenkiro Anankoryaantsi, jiñaakero maaroni jantayetakeri Jesús janta.

⁴⁶ Ari jareetaari Jesús janta Caná-ki saikatsiri Galilea-ki, tsika ipeyakero jiña okempivaitanakaro jimireetari. Tzimatsi janta aparoni iriiperori jevari, mantsiyataintsiri itomi janta Capernaum-ki.⁴⁷ Ikanta irika jevari ikemakotakeri Jesús ari jareeta Galilea-ki ipoñagaaro Judea-ki, jivaatashitanakeri iriñeeri. Ipankinatapaakari, iriyaate ipankoki, irovashinchagairi itomi, irootaintsi inkamake.⁴⁸ Ari ikantanake Jesús: “¿Opaitama kaari pikempisantantana eerokaite? Pikovajaantziya noñaakemiro kaari piñaapiintzi pairani, pikovajaantzi notasonkaventantavake.”⁴⁹ Iro kantacha jevari ikantanakeri: “Pinkathari, thameeta iroñaaka, tekera ikamanakeeta notomi.”⁵⁰ Ipoña ikantzi Jesús: “Pimpiye pipankoki. Eshitakotai pitomi.” Ikempisantanake shirampari okaratzi ikantakeriri Jesús, piyanaka.⁵¹ Ipiyaminthaita ipankoki, jomonthaakari iromperataneete, ikantavairi: “¡Eshitakotai pitomi!”⁵² Josampitanakeri irirori tsika joveraa ooryaa jamataakoneentantanaari itomi, ikantaiyini iromperatane: “Chapinki, itainkanakera ooryaatsiri, ari avisanakeri ikatsirinkavaitzi.”†⁵³ Ari ikinkishiretanakero ashtariri aritake joveraakari ooryaatsiri chapinki ikantakeri Jesús: “Eshitakotai pitomi.” Iroora ikempisantanakanakari irirori, ari okempitanakari eejatzi maaroni isheninkamirinkaite irirori ikempisantanakeri Jesús.⁵⁴ Irootakera apitetaintsiri joñaakantziro Jesús itasonkaventantzi jareetaara Galilea-ki ipoñagaaro Judea-ki.

5

Kisoporokiri Betesda-satzi

¹ Okanta okarayetapaake iroka, jomoshirenkaiyaani Judío Jerusalén-ki. Ari jiyaatzitakari eejatzi Jesús.

² Janta Jerusalén-ki, ari osaikiri jovaankanaayeetziro jiña ipaitayeetziro iñaaneke hebreo “Betesda.” Tzimatsi okaratzi 5 opankoshetaaniki. Ari otsipanampitaro osaiki ashitakorontsi ipaitayeetziro “Oisha.”³ Ari ipiyotakari osheki mantsiyari, mavityaakiri, kisoporokiri, ethorivaitatsiri jonoryaayetaka kipatsiki joyaaventaro oshevaate jiña.⁴ Tema ikantayeeetzi: Inatzi ipokapiintzi maninkariite ishevaataakairo jiña, intzimerika

† 4:52 Kantakotachari jaka “itainkanake ooryaa,” irootake ikantayeetziri pairani “hora.”

etanakyaarone impiinkaantantakyaaro jiña oshevaatara, aritake ireshi-takotanai jimantsiyavaitzi. ⁵ Tzimatsi janta mantsiyarimashiki aparoni tzi-makotaintsiri 38 osarentsi imantsiyavaitake. ⁶ Ikanta Jesús jiñaapaakeri jono-ryaaka, jiyotapaake osamani okantaka jimantsiyavaitake irika, josampita-paakeri, ikantziri: “¿Pikovima peshitakotai?” ⁷ Ari jakanake mantsiyari: “Pinkathari, te intzime impaitya oviinkenari aririka oshevaapaitetya jiña. Tema nokovavetapiintara nompiinkaatemina naaka, aritake janaakotakena pashine ipiinkaatake irirori.” ⁸ Ari ikantzi Jesús: “Pintzinaye, paanairo ponoryaamento, piyaatai.” ⁹ Apathakero jeshitakotanai irika, jaanairo ironoryaamento, aniitanai. ¹⁰ Iro kantacha, tema kitaite jimakoryaantaitari onatzi, ¹⁰ ikantakeri judío-payeeni irika shirampari eshitakotaatsiri: “Kitaite jimakoryaantaitari onatzi iroñaaka, te oshinetaantsite paanairo ponoryaamento.” ¹¹ Jakanake irika shirampari, ikantzi: “Irinta itzimi ovashinchagaanari, ikantakena: ‘Paanairo ponoryaamento, piyaatai.’” ¹² Ari ikantaiyanakeni Judío: “¿Niinka kantakemiri: ‘Paanairo ponoryaamento, piyaatai?’” ¹³ Iro kantacha irika shirampari te iriyoteri niinka ovashinchagairiri, tema te iriñaavairi Jesús tsika ikenanake, ipiyotaiyakanira atzirite janta. ¹⁴ Ipoña Jesús jiñagairi shirampari janta tasorentsipankoki, ari ikantziri: “Pinkeme, aritake eshitakotaimi iroñaaka, eerora papiitairo pantairo kaariperori, ari onkantya eero avishimotantami koveenkaperotatsiri.” ¹⁵ Ikanta irika shirampari jatanake, ikamantakeri judío-payeeni iriitakera Jesús itzimi ovashinchagairiri. ¹⁶ Iro opoñaantari ikovi judío-payeeni iroveri Jesús, tema jovashinchaantake kitaite jimakoryaantaitari. ¹⁷ Iro kanta-maitacha, ikantakene Jesús: “Ari ikantaityaani jantavaitzi Ashitanari, ari nokempitzitari eejatzi naaka nantavaitzi.” ¹⁸ Irootakera, ikovaperotantakari judío-payeeni iroveri Jesús, tema te intaani jantavaitantakaro kitaite jimakoryaantaitari, aña joshiyakotakari Pava, ikantakera Jesús iriitake Pava jiritajaantari irirori.

Ishintsinka Itomitari Pava

¹⁹ Ipoña Jesús jakanakeri, ikantzi: “Irika Itomitari Pava tekatsi irantashivaitya irirori ikovakaaneekiini. Intaani jantziro okaratzi jiñaakotziriri Ashitariri. Maaroni okaratzi jantziri Ashitariri, irojatzi jantziri Itomi. Omapero. ²⁰ Tema jetakotari Ashitariri irika Itomitari, joñaakiri maaroni jantayetziri irirori. Eekero iroñaakatyeeri tsikarika opaiyeteri iniroitetasiri, irootake pimpampoyaaaminthataiyerine eerokaite. ²¹ Tema ikempitara Ashitariri jovañaayetziri kaminkari, ikañaanetakairi, ari ikempitari eejatzi Itomitari, iriñaakaayeteri inkoveri irirori. ²² Tera iriyakoventantat-sine Ashitariri, aña iri Itomi ishinetake iriyakoventantai, ²³ ari onkantya maaroitani iriñaapinkathayetantyaariri Itomi ikempitaayetzirira Ashitariri. Itzimi kaari ñaapinkathatairine Itomitari, tera jiñaapinkathatzitari Ashitariri, itzimi otyaantakeriri.

²⁴ Itzimirika ovayempitairone nokantayetziri, impoña inkempisantanari itzimi otyaantakenari, aritake inkañaaneshireyetai. Eero jovasankitaavaitaitziri, tema karatapaake ikamaanevaitzi, kañaane ikantayetaa. Omapero. ²⁵ Irootzimataintsira omonkaratya, iroñaakatajaantake, inkemapaaitairo kamashirieri itaane Itomi Pava. Inkante kemavairone, aritake iriñaashireyetai. Omapero. ²⁶ Tema ikempitara Ashitariri jañaakaantajaantzi, iro ishinetaakeriri eejatzi Itomi iriñaakaante irirori, ²⁷ ishinetakeri eejatzi iriyakoventantai, tema iriitake Itomi Atziri. ²⁸ Eero pipampoyaaaminthatashitara iroka. Tema

irootzimatainsi omonkaratya inkemayetantaiyaarori kaminkariite iñaane, ²⁹ ari impiriintayetanake tsika ikitayetaka. Ikaratzi antayetakerori kameethari, ari inkañaaneyetai. Iriima ikaratzi antayetapiintakerori kaariperori, irañaaeyetaiya irovasankitaayeetairi.”

Ñaayetajaantakeriri Cristo

³⁰ “Tera nantashivaitaro naaka nokovashitari, iri Ashitanari shinetanarori namenakotemi. Okaratzi nokantakoventantziri tampatzika okantaka, tema te nantashivaitaaro nokovakaari naaka, aña iro ikoviri Ashitanari otyaantakenari. ³¹ Naakami kinkithatakovaitashitachane apaniro, tekatsira apantyaarone nokinkithatakovaivetaka. ³² Iro kantamaitacha tzi-mataitatsi pashine kinkithatakotanari, niyotzi irootake kyaaryooperotatsiri okaratzi ikinkithatakotakenari irirori. ³³ Omaperovetatya iñaaventakena Juan potyaantantakariranki irosampitakiteri. Tema okaratzi ikinkithatakotavakenari omaperotatya. ³⁴ Iro kantacha tera iro noñaaventamatsite iroñaaka okaratzi ikinkithatakotanari aparoni atziri kempitakariri Juan. Aña iro noñaaventataitzi matzirori ovavisaakoshiretaimi. ³⁵ Tema Juan ikempivetakari aparoni ootamentotsi itzimi kitainkatapaintsiri. Iro pikovapaintziri eerokaite panintaavakyaaro ikempitari kitainkari. ³⁶ Iro kantacha tzi-matsi kinkithatakotanari naaka, anayiriri Juan. Okaratzi nantziri naaka, irootake ikantanari Ashitanari nantero, iroora oñaakantzirori iriira Ashitanari otyaantakenari. ³⁷ Ari ikempitakari Ashitanari, itzimi otyaantakenari, ikinkithatakotakena irirori, temaita pinkempisantero iñaane. Te piñaavorotaneteri. ³⁸ Te onkyaantaajatyaaami iñaane, tema te pinkempisanteri irotyaantane. ³⁹ Amatsinka pikantaveta piñaanatziro Osankinajanorensi, tema ari poyaakoneentarori piñaayetairo pinkañaneyetai. Iro kantamaitacha, aña naakavetaka okinkithatakotzi Osankinajanorensi, ⁴⁰ temaita pinkovayetaiyeni eeroka paventaayetyaana onkantya pinkañaanetantaiyaari. ⁴¹ Te nonkokovatashityaaro naaka intharomentavaiyaana atziriite. ⁴² Aña niyotzитайami tsika pikantaiyani eeroka, niyotzitam eejatzi te petakotari Pava. ⁴³ Naakatake jovake Ashitanari nompoke nopairyagairo ivairo. Temaita paakameethataiyenani eerokaite. Irooma aririka impoke pashine pairyaashivaitapaakyaarone ivairojanori irirori, iriia paakameethataiyerine. ⁴⁴ ¿Tsikama pinkene pinkempisantaiyeni, eerokara tharomentashivaitavakaacha, teya pinkokovatero iri tharomentavetai Pavanjanori? ⁴⁵ Eerora pikinkishirevaitashita naakara thavetakotemine Ashitanariki. Intzime thavetakotajaantaimine iriitake Moisés-ni, itzimi paventaapiintayetaari eerokaite. ⁴⁶ Tema arimi pinkempisantajaantakerimi Moisés-ni, aritakemi pinkempisantavakenami naaka, tema naakatake josankinatakotake Moisés-ni. ⁴⁷ Irooma te pinkempisantero okaratzi josankinateriki, ¿tsikama pinkene pinkempisantero onkarate nonkatayetemiri naaka?”

6

Jovakaari Jesús 5,000 shirampari

(Mt. 14.13-21; Mr. 6.30-44; Lc. 9.10-17)

¹ Ikanta okaratapaake iroka, montyaanaka Jesús intatsikero inkaare saikatsiri Galilea-ki, irojatzi ipaiyeetziri Tiberias. ² Osheki atziri oyaantakeriri, tema jiñaayetakiziri itasonkaventantake jovashinchaayetairi mantsiyariite. ³ Ipoña itonkaanake Jesús otzishiki, ari isaikapaake itsipayetakari iriyotaane. ⁴ Irootake areetzimataiya kitaite Anankoryaantsi, aripaite joimoshirenkapiintari judío-payeeni. ⁵ Ikanta jamenapaake Jesús, jiñaatzi

osheki atziri oyaatakeriri, ikantakeri Felipe: “¿Tsikama amananteka ovaritentsi ovakayaariri maaroni irika atziri?”⁶ Aña josampitashitari Felipe iriñaantyaariri tsika inkante, tema jiyotajaantake Jesús opaita iranteri.⁷ Ari jakanake Felipe, ikantanake: “Eerotyia jantetaajata 200 denario amanantemi ovaritentsi, aña eepichokiini irovamatsitakya aparapayeeni irikaite.”⁸ Ipoña ikantanake Andrés, iriitake pashine iriyotaane, irirentzira Simón Pedro, ikantzi: “Jirika jaka aparoni eentsi amaintsiri 5 tanta, apite shima. Iro kantacha, ¿arima irantetakyaari osheki atziri?”⁹ Ari ikantzi Jesús: “Pinkanteri maaroni isaikayete.” Okataroshimashitatzí janta, ari isaikaiyakeni. Ikarataiyini 5,000 shirampariite.¹¹ Ari jaakotanakero Jesús tanta, ipoña ikaratakero ipaasoonketakeri Pava, itsiparyeetakeneri ikaratzi saikamashitaintsiri. Ari ikempitaakeriri shima, ipayeetakeri maaroiteni kovatsiri.¹² Ikanta ikemaiyapaakani maaroni, ikantairi Jesús iriyotaane: “Paayetairo opetoki okaratzi tzimakaantapaintsiri, eero apaavaitanta.”¹³ Jiyoyaayetairo iriyotaaneete, ijaikitai 12 kantziri opetoki tzimakaantapaintsiri karavetachari 5 tanta.¹⁴ Irikaite atziri, jiñaakerora itasonkaventakero Jesús ovaritentsi, ikantaiyanakeni: “Omaperotaajatatyia, iriitakera irika Kamantantneri itzimi ishinetaitakeri impoke jaka kipatsiki.”¹⁵ Iro kantacha Jesús jiyotake ishintsiventaitatyeeri iraaeyetanakeri impinkathariventereri atziriite, eejatzi itonkaanai otzishiki, inkene isaikavaite apaniro.

Janiitantaro Jesús inkaare

(Mt. 14.22-27; Mr. 6.45-52)

¹⁶ Ikanta osheetyaanake, oirinkaiyaani inkaareki iriyotaane Jesús,¹⁷ otetaiyapaani pitotsiki, montyaakotaiyaani iriyaatairo Capernaum-ki. Aritake tsireniperotanake, tekera impiyeeta irirori Jesús.¹⁸ Ari otampyaatapaake, iniroite otamakaanake inkaare.¹⁹ Aritake santhatake jimontyaakotaiyani, jiñaatziiri Jesús ipokashitairi janiitantaaro inkaare. Antaro itharovaiyanakeni iriyotaane.[†] ²⁰ Ikantapai Jesús: “iNaakatake, eero pitharovaiyini!”²¹ Kimoshire ikantaiyani jotetavairi pitotsiki, tekera osamanite, aatakotaiyapaakeni ikovirora irareetya.

Osheki atziriite amenenatakeriri Jesús

²² Okanta okitaitamanai, irojatzi isaikaiyakeni atziriite intatsikero, jiyotaiyakeni iro apinto pitotsi jimontyaantanaa iyotaariite, te inkaranairi Jesús.²³ Ari areetakotantapaaka pashine pitotsi poñaayetachari Tiberias-ki, aataiyapaakeni tsika okarikitzi jovaiyakani tanta chapinki ipaasoonkeventakeri Avinkatharite.²⁴ Ikanta jiñeeyake te isaike Jesús, eejatzi iriyotaaneete, otetaiyanakani atziriite pitotsiki, jatake Capernaum-ki inkokovatairi.

Ipaíyeeztziri Jesús “ovaritentsi añaakaaneriri”

²⁵ Ikanta jareetaiyapaakani intatsikero, jiñaapairi Jesús, josampitapaakeri: “Rabí, ¿tsikapaitema pipokake eeroka jaka?”²⁶ Ikantanakeri Jesús: “Irootakera pikokovatantanari eerokaite tema pikemaneentaiyakani chapinki povaiyakani, aña tera iro pikokovatantanari pikemathanakero notasonkaventantake. Omapero.”²⁷ Te arite piñaashintsiventashivaitaro ovaritentsi thonkanetachari, aña iro piñaashintsiventya ovaritentsi enitatsiri, ontzime kañaanetakaimine. Iroora ovaritentsi ipantziri Itomi Atziri,

* **6:9** Ikantaitzi jaka iroka tanta, iro jovetsikayeetake cebada. † **6:19** Kantakotachari jaka “santhatake jimontyaakotaiyani.” irojatzi ikantaitziri “5 terika 6 kilómetro,” ikantaitziri eejatzi pairani “25 terika 30 estadio.”

tema Pava, Ashitariri, iriitake jookotakeri.”²⁸ Ipoña josampiitanakeri, ikantaitziri: “¿Tsikama nonkantayetyaaka noñaashintsiventantaiyaarori ikoviri Pava?”²⁹ Jakanake Jesús: “Ikoviri Pava pantayetairi, ontzimatye pinkempisantairi irika itzimi jotyaaantakeri.”³⁰ Ipoña josampiitanakeri eejatzi: “¿Intsityaa pintasonkaventante onantyaari nonkempisantemi? ¿Opaitama pantayetakeri?”³¹ Pairani acharineete jovayetakaro janta tsika te inampiitaro ipaiyeetziri ‘maná,’ irootake okantziri Osankinarentsi:

Pava pakeri iroyaaro ovaritentsi paryeentsiri inkiteki.”[†]

³² Jakanake Jesús, ikantzi: “Okaratzí ovaritentsiperotatsiri poñeenchari inkiteki, kaarira Moisés-ni panterone. Aña iri Ashitanari payetemirone. Omaperora.”³³ Tema irika ovaritentsi ipantziri Pava, iriitakera poñeenchari inkiteki, iri kañaanetakaayetairine osavisatziite.”³⁴ Ari ikantayeetanakeri: “Pinkathari, pimpapiintenaro iroka ovaritentsi.”

³⁵ Ikantzi Jesús: “Naakatakera ovaritentsi kañaanetakaantaneri. Inkarate oshentashiretainaneri naaka, eero itashaavaitai. Inkarate kempisantanainane naaka, eero jimirevaitai.”³⁶ Tema aritake nokantaiyakemi, temaita pinkempisantaiyena okantavetaka piñaavetakana.

³⁷ Ikaratzí joshentashiretakaakanari Ashitanari, iriyyetakera oshentashireperotainane, eerora nomanintavakeri naaka.”³⁸ Tema te iro nompokantakyaari jaka nopoñaaka inkiteki nantayetero nokovashivaitari naaka, aña iro nantapiinte ikoviri Ashitanari, itzimi otyaantakaneri.

³⁹ Jiroka ikoviri Ashitanari otyaantakaneri, eero nopeyakaantaajatzí aparoni ikaratzí joshentashiretakaayetaanari, aña ontzimatye noviriintayetairi overaantapaakyaarone kitaite.”⁴⁰ Tema ikovi Ashitanari eejatzí, maaroni itzimi amenairine Itomi Pava, inkarate kempisantaiirine, aritake inkañaanetakaayetairi. Naakatajaantakera oviriintairine omonkaratapaakyaarika kitaite.”

⁴¹ Irootakera ipoñaantanakari judío-payeeni ikishimavaitanakeri Jesús, tema ikemakera ikantake: “Naakatake ovaritentsi poñeenchari inkiteki.”

⁴² Ari ikantavakaiyanakani: “¿Kaarima irika Jesús, itomi José? Niyotaiyirini naaka ashitariri. ¿Opaitama ikantantari: ‘Nopoñaatya inkiteki?’”

⁴³ Ikantanake Jesús: “Aritapaake pikishimavaitakena.”⁴⁴ Tekatsira oshentashirevaitashityaanane naaka, eerorika jamashiretaiiri Ashitanari itzimi otyaantakaneri. Naakatake oviriintajantairine omonkaratapaakyaari kitaite.”

⁴⁵ Irosankinareki kamantantaneriite, ikantake:

Iriitajaantake Pava iyotagairine maaroiteni.

Maaroni itzimi kemairiri Ashitanari, itzimi iyotairiri irirori, joshentashiretaana naaka.”

⁴⁶ Tera nonkantatye tzimatsira ñaavorotakerine Ashitanari, aña apaniro jiñaavorotataitziri poñeenchari Pavaki.”

⁴⁷ Itzimirika kempisantaiirine naaka, aritake inkañaanetai. Omaperora.”⁴⁸ Naakatakera ovaritentsi añaakaanereri.

⁴⁹ Jovavetakaro picharineete ‘maná’ janta tsika te inampiitaro, kamayetzimaitaka.”

⁵⁰ Iriima oshiyakarori ovaritentsi noñaaventziri naaka ipoñaatya inkiteki. Intzimerika ovaiyaarine irika, eero ikaamane-tai.”

⁵¹ Naakatakera kañaanereri ovaritentsi poñeenchari inkiteki. Intzimerika ovakyaarone iroka ovaritentsi, ari inkañaanetai. Iroka ovaritentsi

[†] 6:31 Jaka tsika oñaaventakota “ovaritentsi,” irootake ikantayeetziri pairani “tanta.” Ari okempitari eejatzí, jiñaaventakoyeetzirora pairani tanta, iroora jiñaaventakoyeetzí maaroni ovaritentsi. Iroovaitake akantapiintaiyini aakaite: “Poya kaniri,” tera itaani añaaventero kaniri, aña tzimataitatsi eejatzí vathatsi oyaari.

nopantziri naaka, novathajanora onatzi. Iriira noshinetakoventa osav-
isatziite inkañaaneyetantaiyaari.”

⁵² Ari ikantavakaiyani judío: “¿Tsikama inkenakairoka irika irovakaan-
tairori ivatha?” ⁵³ Ikantanake Jesús: “Eerorika povaro eerokaite ivatha
Itomi Atziri, eerorika piriro iriraane, eerora pikañaaneyetai. Omap-
ero. ⁵⁴ Itzimirika ovakyaarone novatha, itzimi irakerone niraane, ari
inkañaaneyetai. Naakatake oviriintajaantairine omonkaratapaakyaarika
kitaite. ⁵⁵ Tema iroka novatha ovaritentsiperori onatzi, iroka niraane
iro jimireperoitari. ⁵⁶ Intzimerika ovakyaarone novatha, intzime eejatzi
irakerone niraane, itsipashiretaatyaana naaka, eejatzi naaka notsipashire-
taari irirori. ⁵⁷ Tema Ashitanari, itzimi otyaantakenari, kañaaneri jinatzi,
iriitake añaakaanari naaka. Ari okempitari eejatzi, intzimerika ovaiyaa-
nari naaka, iriitake nañaakaayetairi. ⁵⁸ Nokinkithatakotatziirora ovarit-
entsi poñeenchari inkiteki. Iroka ovaritentsi te oshiyaro ‘maná’ otzimi
jovayetakari pairani picharineete eeroka, okantavetaka jovayevetakaro,
ikamayetake. Iriima inkarate ovakyaarine irika oshiyarori ovaritentsi,
ari inkañaanetai.” ⁵⁹ Irooyetakera jiyotaantakeri Jesús ipiyotaiyakani janta
japatotapiintaita saikatsiri Capernaum-ki.

Iñaaventayeetziro kañaanetaantsi

⁶⁰ Ikanta ikemayeetakero iroka iyotaantsi, irikaite ikaratzi oyaatziriri
Jesús, ikantaiyanakeni: “Iroka ikantayetakeri Jesús pomerentsitaka
akantyaarori. ¿Ipaítama kempisantamatsiterine?” ⁶¹ Ikanta Jesús, jiyotake
okaratzi ikishimavaitaiyiri, josampitanakeri: “¿Tema onimotemi iroka?
⁶² ¿Opaítama avisatsine, aririka piñeeri Itomi Atziri irovajenokaiya tsika
ipoñaaka pairani? ⁶³ Okaratzi noñaaventakoyetakemiri, iroora kantakotacha
okaratzi añaashiretakaanatsiri, kaarira avathajanori noñaaventakote, tekatsi
ompaiperotajaantya avatha. Aña iro noñaaventzi aventaashirenkantsi
kaari koñaanetatsi, kañaanetakaanatsiri. ⁶⁴ Iro kantacha enirotatsi
tsika pikaratzi eerokaite kaari kempisantatsine.” Tema jiyotzitaitaka
Jesús itzimi kaari kempisantatsine, tsika itzimi pithokashityaarine.
⁶⁵ Eekero ikantanakitzi Jesús: “Iroora nokantzitantakamiri: ‘tekatsira
oshentashirevaitashityaanane naaka: eerorika ishineshiretaanari
Ashitanari.’”

⁶⁶ Aripaitera, jiñeetake osheki piyapithatanakeri Jesús oyaavetapiin-
takariri. ⁶⁷ Ipoña Jesús josampitanakeri 12 iriyotaane: “¿Pikovima eejatzi
eerokaite piyaatayetai?” ⁶⁸ Ari jakanake Simón Pedro: “Pínkathari, ¿Intz-
imekama niyaatashiteri? Aña eerokatake ñaaventajaantakerori kañaanetaantsi.
⁶⁹ Aritake nokempisantaiyakemi naakaite. Niyotaiyini eerokatake Cristo,
Itomi Pava Kañaaneri.” ⁷⁰ Jakanake Jesús, ikantziri: “¿Kaarima naaka iyoy-
aakemiri pikaratakera 12? Iro kantamaitacha, tzimatsi aparoni pikaratak-
era kamaari jinatzi.” ⁷¹ Jiñaavaitakerora iroka Jesús, jiñaaventatziiri Judas,
Itomi Simón Isariote. Tema iriitake Judas pithokashityaarine, iriivetaka
aparoni karatapiintakeriri 12 iriyotaane.

7

Irirentzipayeeni Jesús te inkempisantaiyerine

¹ Ikanta okaratapaake irokapayeeni, jareetantavaita Jesús janta Galilea-
ki. Te inkove isaikanai Judea-ki, tema janta ikokovatatziiri judío-payeeni
iroveri. ² Iro kantacha monkaratzimataa kitaite ikimoshireventapiintziro
judío-payeeni ipaiyeetziri “pankoshetantsi.” ³ Ithinkitanakari, irirentzi

irirori okarikiini, ikantanakeri: “Eero pomanatziita jaka, piyaate Judea-ki iriñaantyaamiri janta piyotaaneete onkarate pantayeteri. ⁴ Tema ikaratzi kovatsiri irasagaamentaityaari, te jomanakaatziitaro jantayetziri. Pimatziroera eeroka pantayetziro opaiyetari, poñaakantero tsika ipiyotaiyani atziriite.” ⁵ Tetya inkempisantaajateri eejatzi irirentzipayeeni. ⁶ Ari ikantanake Jesús: “Aña tekerana omonkarapaitetyaata noñaakantantya naaka, irooma eerokaite aritzimovaitzimi maaroni kitaiteri. ⁷ Te inkisaneentemi eerokaite osavisatziite. Irooma naaka osheki ikisaneentana, tema koñaaro nokantziro naaka, okaratzi jantayetziri kaariperori onatzi. ⁸ Piyaataiyeni eeroka joimoshirenkaita, eero niyaatzita naaka, tema tekerana omonkarapaitetyaata noñaakantantya.” ⁹ Ikantakeri iroka, irojatzisi isaikanake Galilea-ki.

Joimoshirenkiro Jesús ipaiyeetziri “pankoshetantsi”

¹⁰ Iro kantacha aritake jataiyake irirentzipayeeni, jatanake eejatzi Jesús joimoshirenkaita te iroñaakantajaaantya, aña iromananeekiini ikantaka. ¹¹ Ikokovatakeri judío-payeeni janta joimoshirenkaita, ikantaiyini: “¿Tsikama isaikaajatzika shirampari?” ¹² Osheki atziriite ñaaventakeriri Jesús. Tzimatsi kantayetziri: “Kameethari inatzi shirampari.” Tzimatsi pashine kantatsiri: “Te inkameethate, aña jamatavitakeri atziriite.” ¹³ Iro kantamaitacha, omanaantsikiini jiñaaventayetziri Jesús, tema itharovakaayetatyari judío-payeeni.

¹⁴ Okanta oniyankitake joimoshirenkaita, kyaapaake Jesús tasorentsipankoki, jiyotaantapai. ¹⁵ Pampoyaavaka ikantaiyanakani judío, ikantaiyini: “¿Tsikama jiyotanetantari irika, te inkyaaperovetaajaty tsika jiyotaantayeetzi?” ¹⁶ Ari jakanake Jesús, ikantzi: “Okaratzi niyotaantziri tera naaka iyotashityaarone, aña iri iyotakaanaro otyaantakenari. ¹⁷ Inkarate kovaperotajaanairone ikoviri Pava, ari iriyotairo iri Pava iyotakaanarori okaratzi niyotaantziri, tema te naaka iyotashivaityaarone. ¹⁸ Tema ikaratzi iyotaantzirori jiyotashivaitari, ikokovatatzi iriñaapinkathayeetashityaari. Iriima itzimi kovakantzirori iñaapinkathayeetairi otyaantakeriri, iriira ñaavaaitzirori kyaaryoori. Tera intzipishirevainete irirori. ¹⁹ ¿Tema josankinavetakami pairani Moisés-ni Ikantakaantaitane? Iro kantacha, te pimonkaratayeerone. ¿Opaitama pasaryaantantari naaka povena iroñaaka eeroka?” ²⁰ Ari ikantaiyanakani atziriite: “¡Kamaari! ¿Ipaitama asaryaamiri iroveni?” ²¹ Ikantzi Jesús: “Maaroni eerokaite osheki pipampoyaakero piñaajatakana nantakeri kitaiteki jimakoryaantaitari. ²² Iro kantamaitacha, ikantakaantake Moisés-ni pintomeshitaanitapiintante. (Okantavetaka kaari Moisés-ni poñaakaantyaarone iroka, aña iri poñaakantanakaro avaisatziite tekeramintha intzime Moisés-ni.) Iro opoñaantari pitomeshitaanitapiintantzi eerokaite, okantavetaka kitaite jimakoryaantaitari. ²³ Piñaakero, pimonkaaraantyaarori eerokaite Ikantakaantane Moisés-ni pitomeshitaanitapiintantake kitaite jimakoryaantaitari. ¿Ipaitama pikisaneentantantari naaka novashinchagairi ivathaki maaroni aparani atziri kitaite jimakoryaantaitari? ²⁴ Paamaventya ovapyiimotashitamikari aririka piyakoventante. Aña tampatzikashirepero pinkantya pamenayetakotante.”

¿Iriitakema irika Cristo?

²⁵ Tzimayetatsi Jerusalén-satzi, osampitantanaintsiri, ikantzi: “¿Kaarima irika ikokovataitzi irovaiteeri? ²⁶ Jirinta isaikake, maaroni jiñeetziri ikinkithavaite. Tekatsitya akotashiterine. ¿Jiyotatziima jevariite

omaperotatya Cristo jinatzí irika shirampari? ²⁷ Iro kantacha irika, ayotaiyirini tsika ipoñaaro. Irooma apaata aririka impokake maperotzirori ipaita Cristo, tekatsira iyotatsine tsika ipoñaaro.” ²⁸ Ikanta ikemake Jesús, isaikakera jiyotaantzi tasorentsipankoki, shincheenka ikantanake: “¡Arima, piyotaiyana eerokaite tsika nopoñaaro! Iro kantacha tera naaka nintakaashityaarone nompoke, aña irotyaantane nonatzi itzimi javentaaperoyeetari. Tsika itzimi kaari piyotaaajataiyini eerokaite. ²⁹ Niyotziri naaka tema ari nokaratziri, iriitake otyaantakenari.” ³⁰ Ari ikovavetanaka irakaantayeetanakerimi, iro kantacha tekatsi akotashiterine, tema tekerá omonkarapaiteta. ³¹ Osheki kempisantanageriri Jesús, ikantaiyini: “Kaaririkami irika Cristo intzime pokatsine, eerotyaami itasonkaventantayetaajatzimi irika shirampari, ñaakero.”

Jotyaantake Fariseo oirikerine Jesús

³² Ikanta Fariseo-payeeni ikemakero ikantayetakeri atziriite jiñaaventziri Jesús, jaapatziyanakari ijevare omperatasorentsitaari, jotyaantake kempoyaaventarori tasorentsipanko iroirikakiteri. ³³ Ari ikantzi Jesús: “Kapichepaitetapaake nosaikimoyetanaimi eerokaite, impoña niyaatai isaikira otyaantakenari. ³⁴ Osheki pinkokovavetaiyaana eerokaite, iro kantacha eero piñagaana, tema eero pitsipatana tsika nosaikapai naaka.” ³⁵ Ari josampitavakaanaka judío-payeeni: “¿Tsikama iriyaamatsiteka irika eero añaatari? ¿Iriyaatayeema pashineki nampitsi joivaraayetaka asheninkapayeeni judío, inkene iriyotaayetairi kaari asheninkata? ³⁶ ¿Opaitama ikantakotziri: ‘Pinkokovavetaiyaana, eeromaita piñagaana, tema eero pitsipatana tsika nosaikapai naaka?’”

Jiñaa kañaanetakaantatsiri

³⁷ Ovekaraantapaakarori kitaite ari joimoshirenkaperoyeetari. Arira ikatziyanakari Jesús, shintsiiini ikanta jiñaavaitanake, ikantzi: “Itzimirika mireneentavaitatsineri, iroshentashiretaiyaana naaka, imirevaitaiya. ³⁸ Tema okantzi Osankinajanorentsi: Inkarate kempisaintanane naaka, onkempivaityaaro oshiyaashiretantyaarimi jiñaa kañaanetakaantatsiri.” ³⁹ Iriira joshiyakaaventzi Jesús jaka inkarate kempisaintairine ari inampishiretantaiyaari Tasorentsinkantsi. Okantavetaka tekeramintha irotyaantayeeteriita Tasorentsinkantsi, tema Jesús tekeráata irovajenokashitaiyaaro irovaneenkaro.

Itzimporokanake atziriite

⁴⁰ Tzimayetatsi atziri kemakeriri Jesús ikantakeri, ikantaiyanake: “Omaperotatya irika shirampari kamantantaneri jinatzí.” ⁴¹ Tzimatsi pashine kantainantsiri: “Cristo jinatzí irika.” Iro kantacha tzimatsi pashine kantatsiri: “Kaari, tema Cristo eero ipoñaaro Galilea-ki. ⁴² Tema okantzi Osankinajanorentsi: Icharine irinatye pinkathari David-ni intzime Cristo-tatsineri, impoñeeyaaro Belén-ki, inampikira pairani David-ni.”

⁴³ Ari itzimporokanakeri atziriite iñaanatavakaamentanakarira Jesús. ⁴⁴ Tzimayetatsi kovavetanainchari irakaanterimi, tekatsimaita akotashiterine.

Tera iriñeetaajate kempiyaarine irika iñaavaitzi

⁴⁵ Ikanta kempoyaaventarori tasorentsipanko jataiyeeni isaikira Fariseo-payeeni itsipayetakari ijevare omperatasorentsitaari, ari josampitavairiri, ikantziri: “¿Opaitama kaari pamantakari?” ⁴⁶ Ari ikantaiyini irirori: “¡Tera iriñeetaajate kempityaarine irika iñaavaitzi!” ⁴⁷ Ikantaiyanake Fariseo: “¿Pimatizakaroma eerokaite pishinetaka iramatavitemi? ⁴⁸ ¿Tzimatsima aparoni ajevarite kempisantakeriri irika shirampari? ¿Tzimatsima eejatzi naakaite Fariseo kempisantakeriri? ⁴⁹ Intaanira ikempisantamatsitziri atziriite kaari iyotakoterone Ikantakaantaitane, ovasankitaarira irinayete.” ⁵⁰ Ikanta Nicodemo, Fariseo-tatsiri itzimiranki pokaintsiri iriñeeri Jesús, ikantanake: ⁵¹ “Okantzi Ikantakaantaitane, te oshinetaantsite iyakoventeri atziri terika ankemajaanteri aakaite inkene ayotero opaita jantakeri.” ⁵² Ari ikantaiyanake irirori: “¿Eerokatakema eejatzi Galilea-satzi? Píñaanaperotero Osankinajanorentsi, ari piñaakero tekatsira kamantantaneri poñaachane Galilea-ki.”

Tsinane mayempiro

⁵³ Ipoña jiyaataiyeeni ipankopayeeniki.

8

¹ Iro kantacha Jesús tonkaanake irirori otzishiki Olivos. ² Ikanta okitaitamanai, ipiyaa tasorentsipankoki. Osheki atziri piyotzimentavaari, saikapai Jesús jiyotaapairi atziriite. ³ Ikanta iyotzinkariite itsipayetakari Fariseo-payeeni jamakeneri aparoni tsinane jomonthagaitakari omayempitzi. Jovatziyapaakero niyankineki ipiyotaiyani. ⁴ Ikantapaakero Jesús: “Iyotaantaneri, iroka tsinane jomonthaakotajaantaitakaro omayempivaaitzi. ⁵ Ikantakaantake pairani Moisés-ni intsitokaiteero, kantachari tsinane. ¿Tsikatyá pikantzika eeroka?” ⁶ Iro josampitantariri irikaite ikovi inkompitakaityaari, ontzimantyaari ompaitya inkantakoteriri. Iro kantacha Jesús oyootanaka josankinavaitantaro irako kipatsiki. ⁷ Eekerora josampiyeetziiri, ari ikatziyanaka joyootakara, ikantanakeri: “Terika pinkaariperoshiretaiyeni pikarataiyakenira eerokaite, petakaantyaaro pintsitokantyaaro mapi iroka tsinaneka.” ⁸ Eejatzi joyootanaa, japiitanairo josankinavaitzi kipatsiki. ⁹ Ikanta ikemaiyvakero kantachari, ari ipiyayetanaa, ikinkishiretakoyetanakero tsikara ikantayeta iriroriite. Iriira etainakaro ipiyanaka antarikonaita. Ikanta isaikanake Jesús apiteroini itsipatakaro tsinane jamayeetakeri, ¹⁰ ikatziyanaa joyootaka, ari josampitziro ikantziro: “Tsinané, ¿Tsikama ikenaiyakeni? ¿Tekatsima iyaatakairone iriyakoventemi?” ¹¹ Akanakeri iroori okantziri: “Tekatsitya, Novinkatharite.” Ikantzi Jesús: “Eejatzi naaka ero niyakoventzimi. Piyatai iroñaaka, eerora papiitairo pinkaariperoshirevaitai.”

Jesús kitainkatakotziri osavisatzi

¹² Ipoña japiitanakero Jesús jiyotairi atziriite, ikantziri: “Naakatake kitainkatakotziri osavisatziite. Itzimirika oshentashiretaiyaanane naaka, aritake nonkitainkashiretakotairi, onkempivaityaaro te inkenavaitai otsirenikitzi.” ¹³ Ari ikantaiyanakeni Fariseo-payeeni: “Povakoventavaitashitaka pikinkithatakovaita apaniro, tekatsira apantyaarone okaratzi pikinkithatakovaietaka.” ¹⁴ Ari jakanake Jesús: “Aparanto okaratzi nokinkithatziri naaka, okantavetaka noñaaventakovaietaka apaniro. Tema niyotzi tsika nopoñaakero, tsika janta niyaatai. Iro kantamaitacha eerokaite, te piyotaiyeroni. ¹⁵ Iro pametashitapiintakari eerokaite poshiyakotari atziriite jiyakoventantzi.

Irooma naaka tekatsi niyakovente. ¹⁶ Irooma aririka niyakoventante naaka, okaratzi nokantayetziri omaperotatya, tema te apaniro niyakoventante, aña ari nokaratziri Ashitanari itzimi otyaantakenari. ¹⁷ Jiroka okantzi Ikantakaantaitane ipayeetakemiri eerokaite: Aririka oshiyavakaa inkantayeteri apite kamantakotantatsine, omaperotatya okaratzi ikinkithatziri.

¹⁸ Naakatajaantakera kamantakotaincha. Eejatzi Ashitanari otyaantakenari irijatzi pashine kamantakotanari. Apitera nokaratziri nokamantakotaka.” ¹⁹ Ari josampitanakeri: “¿Tsikama isaikiri Ashitamiri?” Ikantzi Jesús: “Eerokaite te piyotaiyenani naaka, eejatzi pikempitairiri Ashitanari. Arimi piyotaiyenami naaka, ari piyotakerimi eejatzi Ashitanari.” ²⁰ Arira ikinkithayetakero Jesús jiyotaantzira tasorentsipankoki, janta tsika jovay-eetapiintziri kireeki jashitakaayeetariri Pava. Iro kantamaitacha tekatsira aakaanterine, tema tekera omonkarapaiteta.

Tsika janta niyaatai naaka, ero pareeyetaa eerokaite

²¹ Ipoña japiitanakero Jesús ikantzi: “Aririka niyaatai, osheki pinkokovayetaina eerokaite, iro kantamaitacha ari pinkamakoyetairo piyaariperonka. Tema tsika janta niyaatai naaka, ero pareeyetaa eerokaite.”

²² Ari ikantaiyanake judío-payeeni: “¿Ishinevaitatyaama irika. Irootya ikantantari ero areeta aakaite tsika iriyaate irirori?” ²³ Ikantanake Jesús: “Osavisatzi pinayetzi eeroka, irooma naaka jenokisatzi nonatzi. Ari pinampitaro eerokaite kipatsiki, irooma naaka inkiteki nonampitaro.”

²⁴ Irootake nokantantamiri: ‘Ari pinkamakoyetairo piyaariperonka. Tema eerorika pikempisantairo nokamantakovetakara niinkarika naaka, irootakera pinkamakotantaiyaarori piyaariperonka.’” ²⁵ Ipoña josampitanakeri: “¿Niinkama eeroka?” Ari jakanake Jesús: “Aritake nokamantzitakami ovakeraini. ²⁶ Tzimatsi osheki nonkantemiri, ari niyakoventakemi eejatzi. Tema okaratzi iñaavaitziri otyaantakenari kyaaryoori onatzi. Okaratzi nokamantayetzimiri eerokaite osavisatziite, irootake ikamantajaantanari irirori.” ²⁷ Iro kantacha irikaite kemakeriri Jesús, te inkemathatavakeri jiñaaventatziiri Ashitairi. ²⁸ Irootake ikantantanakari Jesús: “Aririka pimpaikakotakaantakeri Itomi Atziri, aripaitera piyote naakatake. Tera naaka antashivaityaarone nokovakaari. Intaani niyotaantziro okaratzi jiyotaanari Ashitanari. ²⁹ Tema itzimi otyaantakenari ari itsipashiretana naaka. Te irookaventena Ashitanari, tema nantapiintziniri okaratzi ookimotariri.”

³⁰ Ikanta iñaaventayetakerora Jesús iroka, osheki kempisantanakeriri.

Iro kyaaryoori isaikakaashivaitanaiyaamine

³¹ Ipoña Jesús ikantanakeri judío-payeeni ikaratzi kempisantanakeriri: “Aririka poisokerotanakyaaro noñaane, eerokatake kyaaryoori niyotaneete. ³² Aritake piyotairo kyaaryoori, iro saikakaashivaitanaiyaamine.”

³³ Jakaiyanakeni irikaite: “Icharineete Abraham-ni nonayetzi naakaite. Te intzime impaitya omperavaiyaanane. ¿Opaitama pikantantanari eeroka: ‘Ari pisaikashivaitanaiya?’”

³⁴ Ikantzi Jesús: “Ikaratzi antapiintzirori kaariperori, kempivaitaka omperatayeeyaarimi. Omaperora. ³⁵ Aparoni omperataari kapichera isheninkavaitayeeyaari, iriima aparoni itomiitari inkantaitayeeyaani isheninkamirinkayeetari. ³⁶ Tema aririka isaikakaashivaitanaiyaami Itomiitari, arira pisaikashitziivaitaiya. ³⁷ Niyotaiyimi icharineete Abraham-ni pinatzi. Iro kantamaitacha pikovaiyakeni povenana, tema te ookimotami noñaaneyetari. ³⁸ Iroora noñaaventayetzi naaka okaratzi joñaakanari

Ashitanari. Irooma eerokaite pantayetashitaro pikemakotairira ashitamiri eeroka.”

Iriira ashitariri kamaari

39 Ari jakaiyanakeni iriroriite: “¡Aña iri Abraham-ni ipaiyeetziri Ashitanari, iriitake novaisatziite!” Ipoña ikantzi Jesús: “Eerokami charinetyaarinemi Abraham-ni, ari pantakeromi okaratzí jantayetakeri irirori. 40 Iro kantacha, okantavetaka noñaaventaperotakemiro okaratzí jiyotakaakenari Pava, pikovaiyakeni eerokaite povená. ¡Iro kaari irimatanete pairani Abraham-ni! 41 Irojatzí pantapiintaiyakeri okaratzí jantakeri pairani pivaisatziite.” Ari ikantaiyanakeni iriroriite: “¡Tera naakaite irovaiyantane thainkatasorentsivaitaneri. Apaniro ikanta Ashitanari, iriitake Pava!”* 42 Ari jakanakeri Jesús: “Omaperomi iri Pava ashityaamine, ari petakotakyaanami, tema Pavaki nopoñaakaro naaka, jirikatakana. Tera naaka pokavaitashitachane nonintakaanekiini, aña iri Pava otyaantakenari. 43 ¿Opaitama kaari pikemathatantana eerokaite? Iroora kantakaantzirori tera pinkovaiyeni pinkempisantero noñaane. 44 Iriitake ashitakamiri kamaari, pantapiintakeneri okaratzí ikoviri. Tema ari jashi jovakero kamaari ovakera etantanakarori, jovamaashiretantzi. Thairi jinatzí, te iriñaavaiteero kyaaryoori. Aririka inkove iramatavitante, jiñaavaitziro thaiyaantsi. Iriiite thairi jinatzí. 45 Irooma naaka noñaavaitziro kyaaryoori ñaantsi, temaita pinkempisantaiyena eerokaite. 46 ¿Tzimatsima jaka aparoni pikarataiyake iyoperotajaanziro ikantzira: ‘Kaariperoshireri jinatzí Jesús?’ Tema kyaaryoori onatzi okaratzí noñaavaitziri ¿opaitama kaari pinkempisantantana? 47 Itzimirika jashitari Pava, ikempisantziro iñaane Pava. Irooma eerokaite tera jashitaami Pava, te pinkove pinkempisantaiyeni.”

Itzimitaika Cristo

48 Ikanta judío-payeeni ikantanakeri Jesús: “Omatatya nokantaiyakemi Samaria-satzi pinatzí, tema kamaari pinatzí.” 49 Ari jakanake Jesús: “Te nonkamaarite, noñaapinkathatziri naaka Ashitanari. Irooma eerokaite, te piñaapinkathatayenani. 50 Kaarira naaka kovashitachane piñaapinkathayetena, aña tzimatsi pashine kovatsiri iriñaapinkathayeetena, iriitakera iyakoventantaatsine. 51 Itzimirika kempisantairone noñaane, eerora ikaamaneyetai. Omaperora.” 52 Ari ikantaiyanake judío-payeeni: “Ari niyoperotaiyini omapero pikamaaritzí. Tema kamake Abraham-ni, ari ikempitakari kamantantneriite, kamayetake maaroiiteni. Ipoña pikantziya eeroka: ‘Itzimirika kempisantairone noñaane, eero ikaamaneyetai.’ 53 ¿Panayirima eeroka nocharinemi Abraham? Kamake irirori, ari ikempiyetakari kamantantneriite eejatzí. ¿Tsikama pimpaimatsityaaka eeroka?” 54 Jakanake Jesús: “Naakami kovashitachane iriñaapinkathayeetenami, tekatsi apantyaarone. Iro kantacha itzimi ñaapinkathatakaantanageri, iriitake Ashitanari. Irijatzí pikantapiintavetaiyarini eerokaite ‘Novavane.’ 55 Iro kantamaitacha eerokaite te piyotaiyerine. Irooma naaka noñiiri. Aririkami nonkante ‘te noñiiri,’ thairi nonake nokempitakotamiro eerokaite. Iro kantacha omapero noñiiri. Nokempisantziro iñaane. 56 Pairani Abraham-ni, picharineyetanakari eerokaite, ikimoshiretake iriñeerora nompokapaitete. Aritake jiñaamaitakana, iniroite ikimoshiretake.” 57 Ipoña judío-payeeni ikantanakeri Jesús: “Tekeraminta

* 8:41 Ikantakoitziri jaka “thainkatasorentsivaitaneri,” irijatzira ikantayeetziri mayempiriite. Tema joshiyakaaventapiintakeri pairani judío-payeeni, te inkinatanetyaari Pava, jantayetziroora kaariperori.

ontzime eeroka 50 posarentsite. ¿Ipoña pikantzi piñiiri Abraham-ni?” ⁵⁸ Ari jakanake Jesús: “Tekeraminta intzimeeta Abraham-ni. ‘Naakatzitaka.’ Omaperora.”[†] ⁵⁹ Ikanta irikaite jaayevetanaka mapi ikovi impicheerimi. Iro kantamaitacha Jesús, jomanapithatanakari. Shitovanake tasorentsi-pankoki.

9

Jovashincheeri Jesús mavityaakitatsiri itzimapaake

¹ Ikanta ikenayetzira Jesús, jiñaake aparoni mavityaakitatsiri, jashi jovatzi-iro ovakera itzimapaake. ² Ikanta iriyotaane josampitakeri, ikantziri: “Rabí, ¿Ipaítama imavityaakitantari itzimake irika shirampari? ¿Irooma kantakaan-tarori iyaariperonka ashitariri? ¿Irojatzima kantakaan-tarori iyaariperonka irirori?” ³ Ari jakanake Jesús, ikantzi: “Te iro kantakaanterone iyaariperonka irirori, te onkantakaantero iyaariperonka ashitariri eejatzi. Iro okantantari iroka, onkantya iriñaantayeetarori iroñaakantayeetero ish-intsinka Pava. ⁴ Eenirora okitaitetzi, ontzimatyte antero irantavaire itzimi otyaantakenari. Tema aririka ontsirenitanake, tekatsira kanterone irantavaite. ⁵ Eenirora nosaiki naaka jaka kipatsiki, naakatake kitainkatakotziri osavisatzi.” ⁶ Ikaratakero iñaavaitake Jesús, ichoontanake kipatsiki, jamirokake kapicheene kipatsipitha irakoki, jotziritaaakitakeri mavityaakirika. ⁷ Ipoña jiñaanatziri ikantziri: “Piyaate pinkivaakitya janta ovaankanaata paitachari Siloé.” Ari ikenanake mavityaakiri, ikivaakita-paaka. Ikanta ipiyapaaka, kantanai jameni kameetha. ⁸ Ikanta isheninkapayeeni, ikaratzi ñaayetapiintziriri ikampitantzi impashiyeetyaari, josampitavakaayeta, ikantzi: “¿Kaarima irika saikapiintatsiri ikovakotantzi impashiyeetyaari?” ⁹ Tzimayetatsi kantatsiri: “Iriitake.” Pashine kantayetatsi: “Aña kaari, iriivaivetaka.” Iro kantamaitacha, ikantzi irirori: “Naakatake.” ¹⁰ Ipoña josampitanakeri: “¿Tsikama pikantairoka pamenantaari kameetha iroñaaka?” ¹¹ Ari ikantanake irirori: “Irinta shirampari paitachari Jesús, iriitake matakenarori, tzimatsi jotziritakenari nokiki, ipoña ikantakena: ‘Piyaate ovaankanaata Siloé. Ari pinkivaakityaari.’ Ikanta niyaatanake, ari nokivaakitapaaka, kantanai namene.” ¹² Ipoña josampitanakeri: “¿Tsikama iroñaaka irika shirampari?” Ari ikantzi irirori: “Te niyote.”

Fariseo-payeeni josampitziri mavityaakiri eshitakotaatsiri

¹³ Ipoña jaayeeanakeri mavityaakivetachari isaikayetzi Fariseo-payeeni. ¹⁴ Tema kitaite jimakoryaantaitari onatzi, jotziritaaikipaitetantakariri Jesús mavityaakivetachari, iro jamenantaari kameetha. ¹⁵ Ari josampitakeri Fariseo-payeeni tsika okanta jamenantaari kameetha. Ikantanake irirori: “Jotziritantakanaro nokiki kapiche kipatsi, ipoña nokivaakitaka. Amenaana iroñaaka kameetha.” ¹⁶ Ari ikantayetzi Fariseo: “Itzimi antakero iroka kaarira irashi Pava, tema te iriñaapinkathatero kitaite jimakoryaantaitari.” Iro kantacha ikantaiyini pashine: “¿Kaariperoshireri irinatyeemi, eero jantaajatziro mi iroka?” Tera jaapatziyavakaamentaro ikantaiyakerini Fariseo-payeeni. ¹⁷ Ari japiitakeri josampitziri mavityaakivetachari: “¿Ipaítama

[†] **8:58** Ipaaryaapiintakara Jesús ikantzi: “Naakatzitaka,” ari oshiyakaro jiñaavaitake Pava pairani, jiñaanantakariri Moisés-ni. Tema pairani Moisés-ni josampitakeriranki Pava, ikantziri: “Tsikama pipaitaka.” Ari jakanake: “Naakatzitaka.” Iro jiyotantaiyarini Judío-payeeni jiñaavaitake Jesús, ikovatzi irimonkaraiyaari Pava. * **9:7** Iroka paitachari “Siloé,” irojatziri ipaitayeetziri: “Otyaantaari.”

pikinkishiretari eeroka, itzimikama amenakagaimiri kameetha?” Ikantzi irirori: “Kamantantaneri jinatzi.”

¹⁸ Kantaira iroñaaka jamenavaitai kameetha, te inkempisante judio-payeeni mavityaakiperi jinaveta. Irojatzii ikaimantakariri ashitariri, ¹⁹ josampitavakeri, ikantziri: “¿Iriima pitomi irika? Pinkantenatya ari ikantatya imavityaakitzi ovakera itzimapaake ¿Tsikama okantaka jamenantaari iroñaaka kameetha?” ²⁰ Ikantanake ashitariri: “Niyotaiyini iriitake novaiyane, ari ikantatya imavityaakitzi ovakera itzimapaake. ²¹ Iro kantacha te niyote tsika okanta jamenantaari kameetha iroñaaka, te niyote eejatzii ipaita amenakagairiri kameetha. Posampitiri irirori, antari jinake, iriitake kamantemine.” ²² Iro ikantantari ashitariri tema itharovatzi, ikantaiyakera judio-payeeni: “Intzimerika kantaintsineri Cristo inatzi irika Jesús, eerora noshineyetairi inkyagai apatotapiintaiyani.” ²³ Irootake ikantantakari ashitariri: “Posampitiri irirori, antari jinake notomi.”

²⁴ Japiitakeri judio-payeeni ikaimairi mavityaakivetachari, ikantziri: “Piñaapinkathateri Pava, pinkamantena kyaaryooperoini, eero piñaapinkathavaitashitari irika shirampari kaariperoshireri jinatzi.” ²⁵ Ari ikantanake irirori: “Te niyote naaka kaariperoshireri jinatzi. Intaani niyotzi naaka mavityaakiri nonaveta. Iro kantacha amenaana kameetha.” ²⁶ Japiitakeri josampitzi: “¿Tsikatya ikantakemika? ¿Opaita jantakeri jamenakaantaamiri?” ²⁷ Ari jakanairi: “Aritake nokantakemi, iro kantacha te pinkempisante. ¿Opaitama pikovantari napiitemiro? ¿Pikovatziima pinkempisantaiyerini eerokaite?” ²⁸ Ari jetanakari ikaviyavaitanakeri, ikantaiyini: “Pinkempisanteri eeroka irika shirampari, irooma naakaite nonkempisantero Ikantakaantane Moisés-ni. ²⁹ Niyotaiyini naakaite jiñaanatakeri Pava pairani Moisés-ni. Iriima irika, tekatsi iyoterine tsika ipoñaakari.” ³⁰ Ari jakanake shirampari, ikantzi: “¿Tsikama okantatyaaka iroka! Aña jamenakagaana naaka kameethaini, teya piyotataiteri eerokaite tsika ipoñaakari. ³¹ Ayotaiyini maaroni te ikemiri Pava kaariperoshireri. Intaani ikemiro iñañaatane itzimi ñaapinkathatziiriri, ikaratzi antanairori ikovakayiriri. ³² Tekatsira ankemakoventapiinte tzimatsi amenakagairine mavityaakitatsiri itzimapaake. ³³ Eeromi ipoñaakaro irika shirampari janta Pavakinta, eerotya jimataajatziro mi iroka.” ³⁴ Ari ikantanakeri: “Piyariperonka pitzimakaake eeroka. ¿Pikovima piyotaayetaina naaka iroñaaka?” Jomishitovakaantaitakeri.

Mavityaakishireri

³⁵ Iyotake Jesús jomishitovakaantaitakeri mavityaakivetachari. Ikanta jiñagairi apaata, josampitairi: “¿Pikempisantzirima eeroka Itomi Atziri?” ³⁶ Ari ikantzi irirori: “Pinkathari, pinkantena tsika itzimi, inkene nonkempisanteri.” ³⁷ Ikantzi Jesús: “Aritake piñaakeri, naakatake itzimi pikinkithavaitakaake.” ³⁸ Ikanta irika shirampari jotyeerovashitanakari Jesús iñaapinkathatanakerira, ikantziri: “Nokempisantzimi Pinkathari.” ³⁹ Ipoña ikantzi Jesús: “Nopokake naaka jaka kipatsiki namenakoyetantai, ari onkantya iramenayetantaiyaari mavityaakiri. Iriima ikaratzi amenavetachari, mavityaaki inkantaiya.” ⁴⁰ Tzimayetatsi Fariseo tsipatakari Jesús, ikemakerira ikantakeri, josampitanakeri: “¿Pikempitakaantatyaanarima naakaite mavityaakiri?” ⁴¹ Ikantanake Jesús: “Omaperomi pinkempityaari mavityaakishireri eerokaite, tekatsira iyakoventemirone piyariperoshirenka. Irooma

pikantaiyini te pikempitari mavityaakishireri, irootataikera piñaantaiyaarori iriyakoventantaiyaamiro pipiyathatakana.”

10

Joshiyakaaventaitziro oishatanto

¹ Ipoña ikantanake Jesús: “Itzimirika kaari kyaatsine omorojanoki oishatanto, irataitashitakyaarika onampinatantoki inkyaantakyaari, koshintzi jinatzi, kaariperori jini. Omaperora. ² Iriima itzimi kyaatsiri omorojanoki, iriitakera aamaventapiintariri oisha. ³ Iriirika ashitaryaajaanterone aamaventarori ashitakoronsi, impoña inkye aamaventariri oisha, impairyayetaapaakeri oisha inkaimayetaipari, ari iriyovaantetavairi oisha. Iri omishitovajaanterine jaamaventapiintari iroishate. ⁴ Aririka iromishitovakeri jakakiroki maaroni, iri eevaterine aamaakoventariri, iroyaatzimaityaari oisha tema jiyovaantetziri iri aamaventariri. ⁵ Iro kantacha tera joyaatziri kaari jiñaapiintzi, aña osheki ishiyapithatari, tema te iriyovaanteteri.” ⁶ Ari ikantake Jesús joshiyakaaventziniri, iro kantacha te inkemathatayerini irikaite opaita ikantziri.

Ikempitari Jesús kameethari aamaakoventantaneri

⁷ Ipoña japiitanakero Jesús ikantziri: “Naakatajaantakera oshiyarori omorojano oishatanto. Omaperora. ⁸ Ikaratzi kaariperoriite etakarori ipokake tekeramintha nompoke naaka, joshiyashitakari koshintzi. Irootake kaari ikempisantantaiyarini oisha. ⁹ Naakatajaantake oshiyarori omorojano. Intzimerika kyagaatsine noshiyakarora omorojano, aritake irav-isakoshiretai. Ari iroshiyakotaiyaari oisha ipipiyata ikyaapiintzi, ishito-vapiintzi eejatzi. Te onkovityimotyaari irovarite. ¹⁰ Iriima koshintzi intaani ipoki inkoshite, irovante, iraperotante. Irooma naaka nopokake nañaakaashiretziyetantai. ¹¹ Naakatake oshiyari kameethari aamakoven-tariri oisha. Tema aparoni kameethari aamaakoventariri oisha, ishin-eventari iroishate. ¹² Tema aparoni impinayeeteri jaamaventari ois-hanentsi, aririka iriñaavakeri ovaminthatariri piratsi, jookaventziri, ari onkantya irovakaantayeetantyaari piratsi ishiyanakara aamaventariri, oivaraa inkantayetanakya pashine piratsi. ¹³ Iro ishiyantari aamaven-tashitariri, tema intaani ikovashita impinayeeteri. Tera iri oisha inkovap-erote iraamaakoventyaari. ¹⁴ Naakatake oshiyari kameethari aamakoven-tariri oisha. Niyoyetziri noishate. Jiyotayetana eejatzi irirori. ¹⁵ Ikempitara jiyoperotana naaka Ashitanari, ari nokempitzitari eejatzi naaka niyoperot-ziri irirori. Noshineventari naaka noishate. ¹⁶ Eeniroyetatsi eejatzi pashine noishate kaari saikatsine jaka. Ontzimatyete namayetairi irirori jaka. Aritake inkempisantayetaina irirori. Aparoni inkantya ipiyotaiyaani. Aparoni inkantaiya aamaakoventaiyaarine. ¹⁷ Jetakotana naaka Ashitanari tema noshinetero nañaantare inkene nañagai eejatzi. ¹⁸ Tekatsira shintsiventene, aña naakatake shinetashitacha. Otzimimotana noshintsinka noshine-tantari, iro nañaantaiyaari eejatzi. Tema irootake ikovakeri Ashitanari nan-tero.”

¹⁹ Ikanta ikemaiyavakeroni judío-payeeni iroka ñaantsi, japiitanakero te irapatziyavakaanaiya. ²⁰ Tzimatsi osheki kantayetanaintsiri: “¿Opaitama pikempisantantari? Ikamaaritatziri, iro ishinkiventantakari.” ²¹ Iro kan-tacha pashine kantatsi: “Tekatsira kamaari materone iriñaavaitero iroka ñaantsi. ¿Kantatsima kamaari iramenakagairi mavityaakivetachari?”

Ikisaneentanakeri judío-payeeni irika Jesús

²² Aritake kyaarontsipaitetai. Okanta janta Jerusalén-ki, joimoshirenkai-tatziiro tasorentsipanko. ²³ Ari isaikitakari Jesús tasorentsipankoki, janiivaizti avisatapeshitzira ipaitayeetziro “Irashi Salomón.” ²⁴ Ipoña judío-payeeni ipiyotzimentapaakeri, josampitakeri: “¿Tsikapaitema onkarate pinkishohiretakaayetena? Eerokarika Cristo, intsityaa pooñaarontataitenaro.” ²⁵ Jakanake Jesús ikantzi: “Aritake nokamantaiyakemi, temaita pinkempisantena. Okaratzi omatakaayetakenari ishintsinka Ashitanari, ooñaarontaperovaitakero kameethaini. ²⁶ Iro kantacha eerokaite te pinkempisantaiyeni, tema te pinkempitakaantayetya eerokami noishate. ²⁷ Ikarayetzi kempitakaantaachari noishate jiyovaantetana, niyotzitari eejatzi naaka. Joyaayetana iriroriite. ²⁸ Naakatake kañaanetakaayetairine. Eero ipeyavaita, tekatsi aapithatenarine. ²⁹ Ikaratzi jashitakaakanari Ashitanari, tekatsira aapithatenarine, tema iri matzirori jiririitetzti anaakoperotantatsiri maaroni. ³⁰ Tema itsipashiretanara Ashitanari, kempivaitaka aparonimi nonkantya.”

³¹ Ikanta judío-payeeni jaavetanaa mapi ikovi intsitokerimi, ³² iro kantacha Jesús, ikantanakeri: “Iro ishintsinka Ashitanari antakaayetakenarori osheki kameethayetatsiri okaratzi piñaakoyetakenari eerokaite. ¿Tsikama otzimika pintsitokaventenari?” ³³ Ari ikantaiyanakeni judío: “Te iro ompoñaantyaari nonkove nontsitokaventemiro kameethari okaratzi pantayetakeri, aña iro nontsitokaventemi pithainkatasorentsitakeri Pava. Tekatsi pimpaimat-sitya eeroka, atziri pinatzi, iro kantzimaitacha pikempitakaantashivaitaka Pavami pinatye.” ³⁴ Ikantzi Jesús: “Jiroka osankinata Ikantakaantaitane, Naaka kantatsi: ‘Pavaite pinaiyini eerokaite.’

³⁵ Ayotaiyironi Osankinajanorentsi, eero okantzi atekañaanetero. Iriita-jaantake Pava paitakeri atziriite ‘Pavaite’ itzimi jiyotakaayetakeri iñaane. ³⁶ ¿Ipaitema pikishimatantanari eerokaite pikantaiyini nothainkatasorentsitake nokantakera naaka Itomi Pava? Aña naakatataike jookotake, jotyaan-takena nompoke kipatsiki. ³⁷ Eeromi nantziro naaka okaratzi jantziri Ashitanari, eerora pikempisantaiyini. ³⁸ Iro kantacha aritakera nantakero. Ontantavetya eero pikempisanta naaka, iro pinkempisante okaratzi notasonkaventantayetake, iro piyoperotajaantantyaari ari notsipashiretari Ashitanari, itsipashiretana eejatzi irirori.” ³⁹ Ari ikovavetaiyani eejatzi irakaanterimi, iro kantacha Jesús ishiyapithatanakari.

⁴⁰ Piyanaa Jesús katonkokero jiña Jordán. Ari isaikapai janta, tsika jovi-inkaantanziranki Juan-ni. ⁴¹ Osheki atziri jatashitakeriri jiñiiri Jesús. Ika-taiyini: “Okantavetaka Juan-ni te intasonkaventantayete irirori, iro kan-tacha okaratzi ikinkithatakotakeriri irika shirampari kyaaryoori onatzi.” ⁴² Oshekira kempisantanakeriri Jesús janta.

11

Ikamantakari Lázaro

¹ Tzimatsi aparoni mantsiyari shirampari paitachari Lázaro, Betania-satzi jinatzi, ari janta onampitaranki María ipoña Marta irento. ² (Iroka María, iritsirora Lázaro, irootakeranki saitantakari kasankaari iutziki Avinkatharite ipoña oshetantanaari oishi.) ³ Okanta apiteka iritsiro Lázaro, okantakaantakeri Jesús: “Pinkathari, jimantsiyatatzti paapatziyane.” ⁴ Ikanta ikemavakera Jesús, ikantzi: “Iroka mantsiyarentsi eero ovamaantzi, aña ari iriñeeterori ishintsinka Pava, ari iriñeeterori eejatzi ishintsinka Itomi Pava.”

⁵ Okantavetaka Jesús osheki jetakotaro Marta, eejatzi irento, ipoña Lázaro, ⁶ ikemavetakara ikantaitakeri jimantsiyatatz, eekero jovavisaanaatzi apite kitaite isaikavaitanai. ⁷ Ipoñaashitaka ikantanairi iriyotaane: “Thame ampiye Judea-ki.” ⁸ Ari ikantaiyanakeri iriyotaane: “Rabí, irovakera ikovaiyini janta judío-payeeni irovemi. ¿Eejatzima pikovi pimpiyanai janta?” ⁹ Ikantzi Jesús: “¿Tema omapero osamanitzi aparoni kitaite ikaratzi 12 hora? Itzimirika aniitatsiri kitaipaiteki, te jantzivavaita, tema jiñaakeri kitainkari jaka kipatsiki.” ¹⁰ Iriima itzimi aniitatsiri tsirenipaiteki, jantzivavaita, tema ikovityaatya janta kitainkari.” ¹¹ Eekero ikantanakitzi Jesús: “Makoryaakera aapatziyane Lázaro, iro kantacha ontzimaty niyaate noviriintairi.” ¹² Ari ikantaiyanake iriyotaane: “Pinkathari, kempitaka iro ireshitakotai, tema imakoryaatzi.” ¹³ Okaratzi Jesús ikantavetariri iriyotaane imakoryaatziira Lázaro, iñaajaantaiyini iriyotaane iro jiñaaventakotzi Jesús makoryaantsi. ¹⁴ Ipoña ojoñaarontanakeneri, ikantziri: “Kamakera Lázaro. ¹⁵ Ovana nokimoshiretake te nosaika janta, tema iro pinkempisantaperotantyaari, thame aate ameneri.” ¹⁶ Ikanta Tomás ipaitayeetziri “Tsipari,” ikantanakeri ikaratayini jiyotaanetari: “Thametya oyaatanakeri, añaamatsite eerorika jovamaayeetai aaka.”†

Iri Jesús, oviriintaneri, añaakaantaneri

¹⁷ Ikanta jareetzimatapaaka Jesús, ikemapaake tzimakotake Lázaro 4 kitaite ikitayeetantakariri. ¹⁸ Tera intainaperote Betania osaikira Jerusalén, † ¹⁹ iro jiyaatashitantakarori judío-payeeni iroka Marta ipoña María, onkantya imposhenkatyaarori ikamakera iyaariri. ²⁰ Okanta iyotakera Marta iro irareetzimatya Jesús, jatanake omonthaavakyaari. Iro saikanaintsi María pankotsiki. ²¹ Okantavakeri Jesús iroka Marta: “Pinkathari, arimi pisaikemi eeroka jaka, eeromi ikamimi noyaariri. ²² Iro kantacha niyotzi naaka aririka pinkampiteri Pava ompaitya irantemiri, aritake irimatakemiro.” ²³ Ari jakanakero Jesús: “Aritake irañagai piyaariri.” ²⁴ Okantzi Marta: “Niyotzi aritake impiriintai apaata overaantapaakyaarone kitaite impiriintantayetaiyaari ikaratzi kamayetatsiri.” ²⁵ Ipoña Jesús ikantanakero: “Naakatake oviriintantsiri, naakatake ovañaantaneri. Itzimirika kempisantainane naaka, onkantavetakya inkame, ari irañagai. ²⁶ Ikaratzi añaayetatsiri iroñaaka, intzime kempisantainane, eero ikaamaneyetai. ¿Pikempisantiroma iroka?” ²⁷ Ari okantzi iroori: “Ari Pinkathari, nokempisantzimi naaka eerokatake Cristo Itomi Pava, itzimi ishinetaitakeri impoke jaka kipatsiki.”

Jiraapaaka Jesús ikitayeerira Lázaro

²⁸ Ikaratakero Jesús ikantayetakero iroka, jatanake Marta okaimiro irento María, okamantathatapaakero, okantziro: “Areetapaaka iyotaantaneri,

* **11:9** Oshiyakaaventachari jaka “12 hora,” irañaaantare onatzi Jesús, iro kempitakarori aparoni kitaite. Tema jiñaavaaitakerora Jesús iroka, jiyotzi teker a omonkarapaiteta irovamaantaityaariri. Jiroka ikantakeri: “Pinkinkishiretakotero opaita avisatsiri aririka aniite kitaipaite. Tema aririka aniite kitaipaite, kameetha ojoñaatzi, eero antzivavaita, añaari eejatzi tsika ankene eero amenaashivaita tsikarika aate. Irooma aniiterika tsirenipaite, osheki antzivaty, amenaashitya tsikarika aate. Irootake aatantyaari iroñaaka tsika jinintakairo Pava, eero amenaashivaite aate. Eerorika aatzi tsikarika ikovakairo Pava, aritake amenaashivaitakya tsika aate. Tema iriitake Pava oshiyarori iroñaaka kitainkari, tsikarika aate, eero amenaashivaita.” † **11:16** Ikantakoyeetziri jaka “Tsipari,” irijatzira ipaiyeetziri pairani “Dídimo.” ‡ **11:18** Kantakotachari jaka “te intainaperote,” iro oshiyarori ikantayeetziri iroñaaka 3 kilómetro, irojatzzi ikantayeetziri pairani 15 estadio.

ikaimimi.”²⁹ Okanta okemavake María, katziyanaka, jatanake oñeeri Jesús.³⁰ Tekeratsita irareetya Jesús nampitsiki, irojatzí isaikake omonthaavakarira Marta.³¹ Ikanta jiñeetakero María okatziyanaka ipoña oshiyana, irikaite judío ikaratzí tsipatakarori opankoki, iposhenkaro, joyaataiyanakero jiñaajaantake iraaavaitayeeya kitataariki.³² Okanta areetapaaka María isaikake Jesús, otyeerovashitapaakari okantziri: “Pinkatharí, arimi pisaikemi eeroka jaka, eeromi ikamimi noyaariri.”³³ Ikanta Jesús, jiñaakero María irayimotapaakari, ari ikempitapaakari eejatzí judío-payeeni oyaatapaakerori, iniroite jovashiretanaka, okatsitzimoshiretanakeri,³⁴ josampitanakero: “¿Tsikama janta pikitatakerika?” Ari ikantaitanakeri: “Pimpoke Pinkatharí, piñeeri.”³⁵ Ari jiraapaakari irirori Jesús.³⁶ Ipoña ikantaiyanakeri judío: “¿Pameneri iniroite jetakotataikari!”³⁷ Iro kantacha tzimatsi pashine kantainantsiri: “Iriivetaka irika amenakairiri mavityaakiri, ¿kaarima jamenanta tsika inkenakairo eero ikamantami Lázaro?”

Ipiriintaa Lázaro

³⁸ Apiitanakeri Jesús okatsitzimoshiretanakeri, jiyaatashitanakeri okarikiñi kitataari. Omorona onatzi, iro mapi joshepitayeetantakari.³⁹ Ikantanake Jesús: “Potanampyeero mapika.” Ari okantanake Marta iritsiro kamaintsiri: “Pinkatharí, kempitaka aritake jenkaake, tema tzimake 4 kitaite ikamantakari.”⁴⁰ Ari jakanake Jesús: “¿Tema nokantakemi, pinkempisantenarika, ari piñaakero ishintsinka Pava?”⁴¹ Jotanampyeetakero mapi. Ipoña jamenanake Jesús inkiteki, ikantanake: “Ashitanari, nopaasoonketzimi eeroka, tema pikemana.”⁴² Niyotzi ari pinkantapiintya pikemana. Irootake nokantantari inkemantyaari irikaite atziri saikaintsiri jaka, onkantya inkempisantantyaari eerokatake otyaantakenari.”⁴³ Ikanta okaratapaake iñaavaítakero iroka, ikaimanake: “¡Lázaro, pishitove!”⁴⁴ Shitovapai kaminkari, joosotakero manthakintsi irako eejatzí itziki, irojatzí japonaporotakero jankovítayeetantavakariri. Ari ikantzi Jesús: “Poosoryaakoteri, iriyaataita.”

Ikamantavakaita irovakaantaiteri Jesús

(Mt. 26.1-5; Mr. 14.1-2; Lc. 22.1-2)

⁴⁵ Irootakera ikempisantantanakari osheki judío-payeeni ikaratzí jataintsiri itsipataro María, ikaratzí ñaakerori okaratzí jantakeri Jesús.⁴⁶ Iro kantacha tzimayetatsi jatashitanakeriri Fariseo-payeeni. Ikamantapaakeri okaratzí jantakeri Jesús.⁴⁷ Ikanta Fariseo-payeeni itsipatakari ijevare omperatasorentsitaari, japatotaiyakeri jevariite, ikantaiyini: “¿Tsikama ankantyaarika? Irika shirampari osheki itasonkaventantake.”⁴⁸ Aririka añaashiminthatayaaari, ari inkempisantaiteri maaroiteni. Impoña impokake ijevarepayeeni Roma-satzi, imporokakaantakero tasorentsipanko, iraperotakaantakero anampitsite.”⁴⁹ Iro kantacha, aparoni ikaratayini, paitachari Caifás, iriitake ijevajanore omperatasorentsitaari, ikantanake irirori: “Te piyotaiyeni eeroka.”⁵⁰ Iroora aritatsi ashinete aparoni atziri inkamimentayetai, ari onkantya eero japeroyeetantai anampiki.”⁵¹ Iro kantacha Caifás, iriitakera omperatasorentsijanori, iñaavaítakaakeri Pava. Okantavetaka te iriyovetyaaro, iriira Jesús jiñaaventajaantake inkamimenterí isheninkapayeeni.⁵² Tera intaani inkamimenterí isheninkapayeeni, aña ontzimatyé inkamimenterí maaroiteni itomiite Pava oivaraayetainchari,

onkantya irovithaakaantaiyaariri inkarate irashitaiyaari. ⁵³ Aripaitera ikovaiyakeni ijevare judío-payeeni irovamairi Jesús.

⁵⁴ Irootake Jesús kaari ikovantanaa inkempiyayetaniyaari judío-payeeni. Aña shitovanake isaikakera Judea, jatake tsika te inampiiitaro osaiki nampitsi paitachari Efraín. Ari isaikakaapairiri iriyotaane.

⁵⁵ Irootaintsira iroimoshirenkapaitetairo judío-payeeni Anankoryaantsi, osheki atziri jatatsiri Jerusalén-ki irovetsikashireyetya. ⁵⁶ Ari ikokovayee-takeri Jesús, josampitavakaiyani janta tasorentsipankoki: “¿Tsikama pikan-taiyini eeroka? ¿Arima impokake irirori joimoshirenkaita?” ⁵⁷ Ikanta Fariseo-payeeni itsipayetakari omperatasorentsijanoriite, ikantantayetake: “Intzimerika iyotaintsine tsika isaiki Jesús, inkamante, naakaanteriita.”

12

Isaitantaitari Jesús kasankaari

(Mt. 26.6-13; Mr. 14.3-9)

¹ Aritake kapatapaaka 6 kitaite iroimoshirenkantyaarori Anankoryaantsi, jatake Jesús Betania-ki, inampiki Lázaro itzimi joviriintairiranki. ² Ari joimoshirenkaitakeriri Jesús. Iro Marta oyiitantatsi. Ari isaikitakari eejatzi Lázaro itsipatakari Jesús jovaiyani. ³ Amakotapaake María kasankaari. Osheki ovinaroni iroka. Osaitantapaakari iitziki Jesús. Ipoña oshetantanaari oishi. Kasankainka okantanaka maaroni pankotsiki.*

⁴ Ikanta Judas Iscariote, iriyotaane Jesús itzimi pithokashityaarine apaata, ikantanake: ⁵ “¿Opaitama kaari ipimantayeetantaro iroka kasankaari? Ari aantakyaami osheki kireeki, iri aneshinonkayetantyaaririmi ashinonkainkari.”† ⁶ Iro kantacha Judas tera iro inkantantyaari jetakotatyaari ashinonkaariite, aña koshintzi jinatzi. Iriitake jovayeetake inkempoyeeri kireeki, iro kantacha ikoshitapiintziri kapicheeni. ⁷ Ari ikantanake Jesús: “Piñaashiminthatyaaro, aña iroovetaka okashiyakaakanari, inkitayeetakenara.”‡ ⁸ Iriima ashinonkainkariite ari inkantaitatyeeni isaikimotemi, irooma naaka eero nokantaitatyaani nosaikimotemi.

Ikamantavakaita irovaiteri Lázaro

⁹ Osheki Judío-payeeni iyotaintsi ari isaiki Jesús janta Betania-ki. Jiyaataiyakeni janta, tera intaani irameneri Jesús aña eejatzi Lázaro, itzimiranki joviriintairi Jesús. ¹⁰ Iro kantacha omperatasorentsijanoriite ikamantavakaayeta eejatzi iroveri Lázaro. ¹¹ Tema iriitake Lázaro kantakaantakerori kaari jaapatziyayeetantanaari judío-payeeni ikempisantaitanakerira Jesús.

Areetaa Jesús Jerusalén-ki

(Mt. 21.1-11; Mr. 11.1-11; Lc. 19.28-40)

¹² Osheki atziri jataintsiri Jerusalén-ki iroimoshirenkero Anankoryaantsi. Okanta okitaitamanai, ikemaiyakeni ari impokeri Jesús nampitsiki. ¹³ Ipoña ichekaiyanake oshiyarori kompiropena. Jataiyanake iromonthaavakyaari, ikaimaiyini ikantzi:

* **12:3** Iroka kasankaari ñaaventachari jaka, iro jovetsikayeetzi inchataya paitachari “nardo.” Okaratchi otenatzi aparoni libra, irojatzi ikantayeetairi iroñaaka 300 gramo. † **12:5** Kantakotachari jaka “osheki kireeki,” irijatzira ikantayeetziri pairani “300 denario.” Iri ipinayeetziriri antavairyaaantzi, aririka imonkaratzimatakero aparoni osarentsi irantavaitake. ‡ **12:7** Tzimatsi jameyeetari pairani. Aririka inkamakaantayeete, isaitantari kasankaari, inkene inkitataiteri.

¡Kaakitataike añaaapinkathare!

Tasonkaventaari jinatzí, tema pinkathari apaitziri otyaantakeriri.

¡Iriitake Avinkathariperotetaiyaari aakaite Israel-mirinkaite!

¹⁴ Ari jiñaapaake Jesús evonkiri burro, ikyaakotanakari, tema okamantakotz-itakari Osankinajanorentsi, ikantaitake:

¹⁵ Sion-satoité, eero pitharovaiyini,

Pokataike Pivinkatharite,

Ikyaaakotakari evonkiri burro.

¹⁶ Ovakeraini, te inkemathatayeroni iriyotaane iroka. Iro kantacha jova-jenokashitaaroranki irovaneenkaro Jesús, aripaitera ikinkishiretanaka iri-itakera Jesús josankinatakoyeetzi. ¹⁷ Atziriite ikaratzi tsipatakariranki Jesús joviriintairi Lázaro, ikinkithatakoyetakero okaratzi jiñaakeri. ¹⁸ Irootakera, jiyaatantayetanakari atziriite jomonthaavakari Jesús, tema ikemakotakeri joviriintantake. ¹⁹ Iriima Fariseo-payeeni ikantavakaiyani iriroriite: “Piñaakero, kempitaka eero akitsirinkiri. Pameneri, iro iriyaatashiteri maaroiteni.”

Ikokovatziri Jesús griego-thatatsiri

²⁰ Tzimayetatsi griego-thatatsiri konovakariri atziriite jataintsiri joimoshirenkaiyani. ²¹ Ipokashitapaakeri griego-thatatsiri irika Felipe, Betsaida-satzi, nampitsi saikatsiri Galilea-ki. Ikantapaakeri: “Pinkathari, nokovi noñeeri Jesús.” ²² Ari jiyaatanake Felipe, ikamantapaakeri Andrés. Apiteroite jiyaataiyanake, ikamantakeri Jesús. ²³ Ari ikantanake Jesús: “Monkarapaitetapaakara irovajenokashitantaiyaarori irovaneenkaro Itomi Atziri. ²⁴ Aparoni okitho kaari sampiikitatsine impankiitero, ari ashi ovamatsitero onkantya apakithoroini. Irooma aririka osampiikitapainte ikitakiitakero, ari iriñeetakero onkithokiperotai. Omapero. ²⁵ Itzimirika etakotashivaitachari jantayetziro inevetashiyetari, ari impeyashitaiya. Iriima itzimi manintanakerone jantashivaiyetari jaka kipatsiki, ikamaventanaatziirora inkañaaneyetai. ²⁶ Tzimatsirika kovatsiri nonkempitakaanteri notzikatane, inkempitakotyaanaro naaka. Tsikarika nosaikai naaka, ari isaikitaiya eejatzi irirori notzikatane. Itzimirika nokempitakaari notzikatane naaka, iriira Ashitanari kankakaiyaarone iriñaapinkathayeetantaariri apaata.”

Ikamantakota Jesús irovamaiteri

²⁷ “¡Iniroite okatsitzimoshiretakana iroñaaka! ¿Tsikama nonkanteka? ¿Nonkantema: ‘Ashitanari, povatsinaryaakoshiretaina?’ ¡Aña irootakera nopokantakari, nomonkaratairo! ²⁸ Ashitanari, poñaakantero povaneenkaro.” Ikemayeetatzi ñaavaitanaintsiri inkiteki, ikantaitzi: “Aritake noñaakantakero, iroñaaka napiitero.” ²⁹ Atziriite piyotainchari ikaratzi kemavakerori, ikantaiyanakeni: “Ookatharontsi onatzi.” Iro kantacha ikantayetzi pashine: “Aparoni maninkari ñaanatakeriri.” ³⁰ Ari ikantanake Jesús: “Tera intaani naaka iñaaneyete, aña eeroakaite jiñaavaizimentaitake. ³¹ Irootzimatataikera iriñeeteri irovasankitaayeeteri okantakaantziro iyaariperonka osavisatziite, iroitsinampaayeetairi eejatzi pinkathariventashivaitantainchari. ³² Iro kantacha aririka irovatzikakoitakana jaka kipatsiki, aritake nonkaimashiretanari maaroiteni.” ³³ Ari jooñaarontzirori Jesús tsika onkantya aririka irovamaayeetakeri. ³⁴ Ari jakaiyanakeni atziriite: “Ayotaiyini okantziri

Ikantakaantaitane: ‘Kañaaneri inatzi Cristo.’ ¿Opaitama pikantantari eeroka ontzimaty e irovatzikakotaiteri Itomi Atziri? ¿Niinkama Itomi Atziri?”
³⁵ Ikantzi Jesús: “Eenirotsira isaikimotanaimi ipaiyeetziri ‘Kitainkari,’ iro kantacha intaanira isaikanai kapicheeni. Pinkempitakaantero paniitayeemi okitainkatzi, ari onkantya eero omapokantami kempitarori tsireniri. Tema ikaratzi aniitatsiri otsirenikitzi, te iriñeero tsika ikeni.
³⁶ Pinkempisantairi ipaiyeetziri ‘Kitainkari’ eenirora isaikimoyetzimi, pinkempitakotyaari irirori.”

Te ikempisantaiyini judío-payeeni

Ithonkanakero iñaavaitanakero iroka, shitovanake Jesús. Te joñaakantanaa.

³⁷ Okantavetaka Jesús osheki itasonkaventantavetaka inampiitekira irikaite, te inkempisantaiyeni. ³⁸ Ontzimaty omonkaratya josankinatakeri kamantantaneri Isaías-ni, kantatsiri:

Pinkathari, ¿Niinkama kempisanterone añaane?

¿Niinkama joñaakayeetakeri ishintsinka Pinkathari?

³⁹ Jiroka pashine josankinatakeri Isaías-ni, irootake kaari ikempisantantayeeta, ikantakeranki:

⁴⁰ Iri Pava mavityaakitakaakeriri,

Imasontzitakaayetakeri,

Ari onkantya eero jokichaatanta

Eero ikemathavainetanta.

Ari onkantya eero ipiyashitantaana naaka,

Novavisaakotantaiyaariri.

⁴¹ Iro iñaavaitantakarori iroka Isaías-ni tema jiñaamampyaakityaaro irova-neenkaro Jesús, irootake ikinkithatakotantakariri. ⁴² Iro kantacha, osheki judío-payeeni kempisantanairiri Jesús, ari jimatzitanakaro iriiperoriite. Iro kantacha te iroñaarontero, tema itharovakaayetayaari Fariseo-payeeni, eerora ishineyetairi inkyaayetai japatotapiintaiyeni. ⁴³ Ari okantamaitaka. Iriira ikovaperotajaantanakeri Fariseo-payeeni irapatziyaminthatyaari, iriima Pava, tera.

Jesús iyakoventairine atziriite

⁴⁴ Ari iñaavaitanake shintsiini Jesús, ikantanake: “Itzimirika kempisantaiwane naaka, tera apaniro ikempisantanana, aña ikempisantzitakeri otyaantakenari. ⁴⁵ Ikaratzi okitaanari naaka, okempivaitakoro iriimi irokitaayaami otyaantakenari. ⁴⁶ Irootake nopokantakari naaka, nonkempitaiyaari ‘Kitainkari,’ ari onkantya nonkitainkatakotantaiyaariri osavisatzi. Eero isaikayetai otsirenikitzi inkarate kempisantaiwane. ⁴⁷ Tema te iro nopokantyaari naaka jaka kipatsiki novasankitaante, aña iro nopokantakari novavisaakotante. Iro kantacha ikaratzi kemayevetarori noñaane, temaita inkempisante, kaarira naaka ovasankitayerine. ⁴⁸ Itzimirika manintakenari, kaari kempisantaiwane noñaane, tzimakera impaitya ovasankitayerine. Kempivaitakara iroka ñaantsipayeeni okaratzi noñaavaiyetakeri atzirimi onaty, iroora ovasankitaantaatsine apaata, ipiyathavaantetaitanara. ⁴⁹ Tema naaka te noñaavaitashivaitya nonintakaanekiini. Ashitanari, itzimi otyaantakenari, iriitake kantakenarori okaratzi nokantayetakeri, okaratzi niyotaantayetakeri. ⁵⁰ Niyotzi naaka okaratzi ikantakaantziri Ashitanari iro kañaanetakaanatsiri. Ari okantari, okaratzi nokantayetakeri naaka, nothotyaatziirora okaratzi ikantajaantakenari Ashitanari.”

13

Jesús ikivakiitzi iriyotaaneete

¹ Ari kapatapaaka aparoni kitaite iroimoshirenkantayeetyaarori Anankoryaantsi. Jiyotake Jesús monkarapaitetapaaka irookaventantyaarori kipatsika iro iriyaata intsiapatapaiyaari Ashitariri. Iniroite jetakoyetakariri ikaratzi kempisantakeriri, ari ikantapiintatya jetakotari irojatzi ovekaraanantapaakarori. ² Ikanta isaikayini jovaiyani, aritakera kamaaritanake Judas Iscariote, itomi Simón, itzimi pithokashityaarine Jesús. ³ Jiyotake Jesús tema ipoñaatyaaro irirori Pavaki, aritake impiye janta. Iriitake shintsitakaaperotakeriri Ashitariri. ⁴ Ari ikatziyanaka isaikakera jovaiyani, isapokanakero iveviryaakoro, jovathakitanakaro aparoni manthakintsi. ⁵ Ipoña jaake jiña isakero kivaakomentoki. Ikivakiyyetakeri iriyotaane, ipoña joshekiiyetantaari manthakintsi jovathakitakari.* ⁶ Iro inkivakiitantiyaaririmi Simón Pedro, ikantanake irirori: “Pinkathari, ¿eerokama kivakiitenane naaka?” ⁷ Ari ikantzi Jesús: “Te pinkemathatero iroñaaka okaratzi nantziri, iro kantacha apaata, ari pinkemathatairo.” ⁸ Ikantanake Pedro: “¡Eero noshinetamaitami poshiyaari onampitaari pinkivakiitena!” Jakanake Jesús: “Eerorika nokivakiitizimi, tera paapatziyana.” ⁹ Ikantzi Simón Pedro: “¡Pinkathari, eerotya pikivakiitashitana, aña pinkivena maaroni nakoki eejatzi noitoki!” ¹⁰ Iro kantacha Jesús, jakanairi: “Ikaratzi ovakera kaatainchari intaani onkovajaantya iroñaaka inkivakiyyetya, tema ari kitetake maaroni. Aritake kitetaiyakemi eerokaite, okantavetaka te maaroite pinkiteshiretaiyeni.” ¹¹ Tema jiyotakeri Jesús itzimi pithokashityaarine, irootake ikantantakari: “Te maaroite pinkiteshiretaiyeni.”

¹² Aritakera ithonkakero ikivakiyyetakeri, ikithaatanaaro Jesús iroveviryaakoro, saikanai eejatzi tsika jovaiyani, ari ikantzi: “¿Pikemathakeroma eerokaite okaratzi nantakeri? ¹³ Pikantapiintaiyana eerokaite ‘Iyotaanari, Pinkathari.’ Omatatya pikantantanari eerokaite, tema naakatake. ¹⁴ Naakara ‘Iyotaaneri,’ naakara ‘Jevari.’ Iro kantacha, noshiyakotakari onampitaari eejatzi nokivakiyyetakemi, ari pinkempitayetyaari eerokaite pinkivakiitavakaayetya. ¹⁵ Naakatake oñaakakemirori, onkantya pinkempitakotantyaanarori eerokaite tsika nokantakemi naaka. ¹⁶ Tera iñaapinkathayeetziri aparoni onampitaari iranaakoteri itzimi onampitariri. Tekatsi eejatzi aparoni otyaantaari anaakoteri itzimi otyaantakeriri. Omaperora. ¹⁷ Aririka pinkemathatanairo iroka impoña pantanairo, aritake pinkimoshiretai. ¹⁸ Jiroka nonkantemiri, iro kantacha, tera maaroiteni noñaaventaiyemi. Niyotziri naaka ikaratzi niyoshiyyetairi. Arimaitaka omonkaratyaari Osankinajanorentsi, kantatsiri: Tzimatsi ayootakenari, iriitakera pithokashityaanane.

¹⁹ Aririka omonkaratasya iroka, iroora pinkempisantaperotantyaanari ‘Naakatzitaka.’ Irootakera neevatantamirori nokamantzimiro.†

* **13:5** Iro jameyeteri judío-payeeni ikivakiyyetapiinta inkyaaetapiintantyaari ipankoki. Iroka antavarentsi, intaanira jantapiintziro aparoni onampitaari. Tema aparoni iriiperori atziri, eero okantzi inkivakiyyetante. Irootake kaari okameethatziomotantari ikivakiyyetakeriranki Jesús iriyotaane. Iro jantantakarori iroka Jesús, onkantya iriyotaantyaariri iriyotaane, onkantavetya jevarimi irinatye aparoni atziri, ontzimatyete irapatziaari pashine, inkempitakotyaaari ikantara aparoni onampitaari, tsinampashire inkantya. † **13:19** Ipaaryaapiintakara Jesús ikantzi “Naakatzitaka,” ari oshiyakoro jiñaavaitake Pava pairani. Pamenero eejatzi Jn. 8:58.

²⁰ Intzimerika aapatziyaarine notyaantane, naakajaantake jaapatziyaka eejatzi. Itzimirika aapatziyakaanari naaka, iri jaapatziyajaantaka itzimi otyaantakenari.”

Ikamantzi Jesús iri pithokashityaarine Judas
(Mt. 26.20-25; Mr. 14.17-21; Lc. 22.21-23)

²¹ Ari ithonkanakero iñaavaaitakero iroka, iniroite okatsitzimoshiretanakeri Jesús. Eekero jooñaarontanakitziiro iñaaventakeri, ikantzi: “Pikarataiyakeni eerokaite jaka tzimatsi aparoni pithokashityaanane. Omaperora.” ²² Ari ipampoyaavakaanaka iriyotaane, te iriyote tsika itzimi iñaaventzi. ²³ Ikanta aparoni iriyotaane, iretakoperotane Jesús, itzimi saikimotakeriri okarikiini jovaiyani, ²⁴ jiñaakeri Simón Pedro jiñaanacheratziri, ikantziri: “Posampiteri niinka jiñaaventziri.” ²⁵ Ikanta irirori, jontsitokanakari okarikiini, josampitakeri: “Pinkathari, ¿Niinkama?” ²⁶ Ari jakanake Jesús: “Piñeena nashete kapicheeni tanta, intzimerika nompake, iriitakera.” Jashetake kapicheeni tanta, ipakeri Judas Iscariote, itomi Simón. ²⁷ Ikanta jovavakaro Judas tanta. Aripaitera ikamaaritanake. Ari ikantziri Jesús: “Panterootara thaankiini pikinkishiretapiintakari.”[†] ²⁸ Iro kantacha ikaratzira jovaiyani tekatsira kemathatavakerone opaita ikantantariri. ²⁹ Tema Judas iriitakera kempoyiiriri kireeki, iñaajaantaiyini ikantatziiri Jesús iriyaateeta iramanante tsika ompaitya iroimoshirenkaiyaarini, iñaajaantake eejatzi iramanantatye impayeteriri ashinonkainkariite. ³⁰ Aritakera jovavakaro Judas tanta, jatanake. Aritake tsirenitanake.

Ovakerari Ikantakaantaitane

³¹ Aritakera jatanake Judas, ikantzi Jesús: “Monkarapaitetapaakara irovajenokashitantaiaarori irovaneenkaro Itomi Atziri. Iro ompoñaantyaari eejatzi iriñeetairo irovaneenkaro Pava. ³² Tema ari okantari, iriitajaantakera Pava oñaakanterone iriñeetantyaarori irovaneenkaro. Iroñaakatajaantakera irantero. ³³ Notomiite, kapichetapaakera nosaikimoyetanaimi. Osheki pinkokovavetaiyaana eerokaite, iro kantacha eero piñagaana, Irojatziri nokantzitakariri asheninkapayeeni judío, irojatziri napiitziyaamiri nonkantemiro eerokaite, tema eero pitsipatana tsika nosaikapai naaka. ³⁴ Jiroka ovakerari nokantakaantane. Ontzimatyera petakotavakaayetaiya. Nokempitara naaka netakoyetami, ari pinkempitanaiyaari eerokaite, petakotavakaayetaiya. ³⁵ Aririka petakotavakaanaia eerokaite, ari iriyoyeetaimi maaroiteni eerokayetake niyotaane.”

Iñaaventziro Jesús irookaventante Pedro
(Mt. 26.31-35; Mr. 14.27-31; Lc. 22.31-34)

³⁶ Ikanta Simón Pedro josampitanakeri Jesús: “Pinkathari, ¿tsikama piyaateka?” Ari jakanake Jesús, ikantzi: “Tsika janta niyaate naaka, eero okantzi poyaatena eerokaite iroñaaka, irooma apaata ari onkantake poyaatena.” ³⁷ Ikantanake Pedro: “Pinkathari, ¿opaitama eero okantanta noyaatemi iroñaaka? ¡Aritake noshineventakyaami!” ³⁸ Jakanakeri Jesús, ikantziri: “¿Omaperoma pishineventyaana? Aña tekeramintha iriñeeta tyoopi, mavasatzi pinkante: ‘Te niyoteri Jesús.’ Omapero.”

[†] **13:27** Kantakotachari jaka “aripaitera ikamaaritanake,” tera iro kantakaanterone jovavakaro Judas tanta, okanta ikamaaritantanakari, aña iriitajaantake kantakaashitarori ikamaaritantanakari.

14

Iri Jesús oshiyarori avotsi jareetantaitari Ashitairiki

¹ “Eero povashirevaitaiyani. Paventaiyaari Pava, paventaiyaana eejatzi naaka. ² Janta ipankoki Ashitanari tzimatsi osheki tsika anampitapaiyaaro. Eeromi otzimi, eero nokantavaizimi niyaatai novetsikayetapaimi tsika pinampitapaiyaaro. ³ Aririka niyaatai, aririka novetsikayetaimi tsika pi-saikai, ari nompiyashitaimi naayetaatemi, onkanta ya pintsipantaiyaanari eerokaite tsikarika nosaikajaantai naaka. ⁴ Piyotaiyironi eerokaite avotsi jiyaatantaitari tsika nosaikai.” ⁵ Ari ikantanake Tomás: “Pinkathari, te niyotaiyeni tsika piyaate. ¿Tsikama nonkantyaaka niyotantayarori avotsi?” ⁶ Jakanake Jesús, ikantzi: “Naakara ‘Avotsi,’ ‘Kyaaryoori,’ ‘Añaarentsi.’ Intaanira impampithavookitayeetaina naaka, ari irareeyeetaiya janta Ashitanariki. ⁷ Arimi piyoperotaiyenanemi, ari piyotairimi eejatzi Ashitanari. Aña aritake piyotzitaiikari iroñaaka, iriitake piñaapiintakeri.”

⁸ Ikantanake Felipe: “Pinkathari, intsityaa poñaakenari Ashitamiri, tekatsi pashine nonkove.” ⁹ Ari ikantanake Jesús: “Felipe, ari osamanitake notsipayetakami eerokaite, ¿tekerama piyotena? Ikaratzi ñaakenari naaka, jiñaakeri Ashitanari. ¿Opaitama pikantantari? ¹⁰ ¿Tema pinkempisantena ari nokaratziri Ashitanari, ari ikaratana irirori? Okaratzi nokantayetziri, tera naaka nintakaashivaityaarone noñaaventemiro. Aña iri Ashitanari tsipashiretanari, iriitake antakaajaantanaro irantavaitane. ¹¹ Pinkempisantena ari nokaratziri Ashitanari, ari ikaratana irirori. Okompitzimotamirika iroka, irootya pinkempisantaajate notasonkaventantayetake.

¹² Inkarate kempisantainane naaka, ari intasonkaventantayetai eejatzi. Aritake irimaperotanakero intasonkaventante, anaanakero okaratzi jiñaakoyeetakenari, tema niyaatzimatai naaka nontsipatapaiyaari Ashitanari. Omaperora. ¹³ Maaroni pairyagainane naaka inkovakoyetaina iñañaatana, aritake nomatakeneri. Ari onkanta ya intharomentayeetantayariri Ashitanari, okantakaantziro jimatzimotantakeri Itomi. ¹⁴ Ompaityaarika pinkovakoyetainari pimpairyagaina naaka, aritake nomatakemiro.”

Ishinetaantaitziri Tasorentsinkantsi

¹⁵ “Aririka petakoyetaiyaana, aritake pinkempisantaero nokantakaan-tane. ¹⁶ Ari nonkampitairi Ashitanari irotyaantemi pashine Ookaakoven-taneri, ¹⁷ Tasorentsijanori irinatye, iriitake tsipashiretapiintaiyamine. Iri-ima osavisatziite eero isaikimotziri, tema te onkante iriñeeri te iriyoteri eejatzi. Irooma eerokaite piyotaiyirini, tema isaikimotakemi, iriira nampishiretantaiyamine.

¹⁸ Eerora pikempitakotari miritzi jookaventayeetziri, ari nom-piyashitaimi. ¹⁹ Irootaintsira, eero jiñaayetaana osavisatziite. Iro kantacha eerokaite ari piñaayetaina, kañaaneri pinkantayetaiya tema kañaaneri nonatzi naaka. ²⁰ Aripaitera piyoyetai notsipashiretari Ashitanari, eejatzi eerokaite pitsipashiretana, ari nokempitari naaka notsipashiretami eerokaite. ²¹ Inkarate kempisantavaanteyetainane, joñaakantziro kyaaryooperoini jetakotana. Irootake iretakotantaiyaariri Ashitanari, eejatzi naaka ari netakotaiyaari, ari noñaakayetaiyaari.” ²² Ikanta Judas (kaarira Iscarote) josampitanakeri: “Pinkathari, ¿Opaitama poñaakantaiyaanari naakaite, eeroya poñaakayetaari pashineete?” ²³ Jakanake Jesús: “Ikaratzi etakotanari naaka, ikempisantavaantetana. Irootake iretakotantaiyaari Ashitanari. Ari nokaratairi Ashitanari nontsipashireyetaiyaari irikaite.

²⁴ Iriima kaari etakotyaaanane, ipiyathavaantetakana. Tera naaka iyotashivaityaarone okaratzi nokantayetakemiri, aña Ashitanari otyaantakenari iri iyotakaayetakenarori.

²⁵ Nokamantaziimiro maaroni irokapayeeni eenirora nosaikimoyetzimi. ²⁶ Iriima Tasorentsinkantsi, Ookaakoventaneri, irotyaantemiri Ashitanari intzime impoyaatyaaaneneri, iriira iyotakaapaakemirone maaroni, impampithashiretakaayetaimiro okaratzi nokantayetakemiri. ²⁷ Kameethara pisaikayetai. Tera iro noñaaventashitya tsika okanta isaikakaantzi osavisatziite. Aña naaka matzirori onkantya pisaikantayyaari kameethaperoini. Eero povashirevaitashita, eero pitharovavaitashita eejatzi. ²⁸ Aritake pikemayetakena nokantake: 'Iro niyaatai, impoña nompiye ari ankaratai asaikayetai.' Arimi petakoperoyetyaanami, eeromi povashirevaitami nookayetanaimira, aña aritakemi pinkimoshireventakenami piyotakera niyaataty Ashitanariki, anaataikenari iroñaaka natziritaipaintzira. ²⁹ Nokamantzitatyaamirora iroka, onkantya pinkinkishiretantyaari apaata, omonkarapaitetapaakyaarika. ³⁰ Eerora nonkinkithavaizitakaayetyaami, tema aatsikitake pinkathariventantashivetachari kipatsiki. Okantavetaka te ipinkathariventana naaka. ³¹ Aritake onkantyaari, onkantya iriyotantyaari osavisatziite netakotari naaka Ashitanari, nantziniri okaratzi ikantanari irirori. Pinkatziyeyeni. Thame aate."

15

I Kempitaro Jesús oponkitzithapero pankirentsi

¹ Eekero ikantanakitzi Jesús: "Naakara kempitarori oponkitzithaperori pankirentsi. Iriima Ashitanari iri kempitakariri itzimi pankitzirori. ² Eerorika okithotzi nohevatha, ichekathatziro ashitarori. Irooma otzimi kithotatsiri, jovameethachevatziro, jovaankiityaakotziro inkene onkithoperote. ³ Kempivaitaka iroñaaka aritake kaankiityaakoyetakemi eerokaite, okantakaakami ñaantsipayeeni nokamantayetakemiri. ⁴ Aparoni ohevatha pankirentsi otzimi chevoryaathataintsiri eero okithotai, aña ontzimaty oshookantyaaro oponkitzitha. Ari okempitari eejatzi eerorika poisokerotana, eerora okantzi pantayetairo kameethari. ⁵ Naakatake kempitakarori oponkitzitha pankirentsi, irooma eerokaite pikempitakaro nohevatha pinayetatzi. Ikaratzi oisokerotanari naaka ari nokempititakariri irirori, kempivaitaka oshekimi inkithoperotai. Eerorika pitsipashireyetaana, tekatsira pantayetai. ⁶ Ikaratzi kaari oisokerotyaaanari naaka, ari nookaventayetairi. Ari inkempitayetaiyoaro okamachevathatzi pankirentsi, jaayetziro intagaiteero. ⁷ Oisokerorika povayetaina, pinkyaaryooventanairorika okaratzi niyotaaayetakemiri, pinkovakotairi Ashitanari opaiyetarika pikoviri, aritake irimatakemiro. ⁸ Aririka pimatanairo joshiyakaaventayeetakero kithokiperotatsiri pankirentsi, aritake iriyoyeetaimi omapero niyotaaaneyetaami. Iroora iriñaapinkathayeetantyaari Ashitanari. ⁹ Iniroite netakoyetakami, noshiyakari Ashitanari jetakotana naaka. Panintaavaityaarora netakoyetaami. ¹⁰ Eekerorika pinkempisantankityeero nokantakaantane, ari panintaavaitaiaaro netakotanka, nokempitairora naaka nokempisantavaantetziri Ashitanari nanintaavaitaro iretakonka. ¹¹ Iro nokamantamirori iroka inkene ankarataiyeni ankimoshirete, irootake pinkimoshiretziitantayyaari eeroka.

¹² Jiroka nokantakaantane: Ontzimaty petakotavakaayetaiaa nokempitairora naaka netakoyetaami eerokaite. ¹³ Tsikarika

itzimi shineventariri inkamimentera irapatziyane, joñaakantatziirora jetakotziitanta. ¹⁴ Naapatziyane pinayetatzi eerokaite aririka pantanairo okaratzi nokantzimiri. ¹⁵ Aritapaake nokempitakaantami onampitaari, tema aparoni onampitaari te iriyote okaratzi jantayetziri onampitariri. Aña nokempitakaantami naapatziyane, tema nokamantaimiro maaroni ikantanari Ashitanari. ¹⁶ Tera eerokaite iyoshiitakenaneri, aña naaka iyoshiitayetaimi eerokaite. Naakatake otyaantayetemine piyaayete tsikarika, pinkempitakotaiyaaro pankirentsi kithoperotatsiri, ari pinkantapiintanakitayeya. Ari onkantya irimayetantaiyaamirori Ashitanari ompaityaarika pinkovakotenari pimpairyaayetainarika. ¹⁷ Jirokatake nokantakaantzimiri: Ontzimatyete petakotavakaayetaiya.”

Inkiseentayetanakemi osavisatziite

¹⁸ “Aririka piñaayetakero inkiseentayetanakemi osavisatziite, pinkinkishiretero ari ikantaitakena naaka ikiseentavaitaitakena. ¹⁹ Eekeromi poshiyaakotyaari osavisatziite, ari iretakoyetakyaamimi, ikempitavakaara irirori jetakotavakaiyani. Iro kantacha niyoshiitayetaimira naaka, pikempiyayetari osavisatziite, irootake ikiseentantamiri. Kempivaitaka iroñaaka kaarimi eeroka osavisatziite. ²⁰ Pinkinkishiretero nokantzitakamiri: Tera iñaapinkathayeetzi aparoni onampitaari iranaakoteri itzimi onampitariri. Ari inkempitayeetemiri eerokaite inkovayeete irovaitemi, inkempitayeetenara naaka. Ari okempitari eejatzi ikaratzi kempisantavaantetakenari naaka, aritake inkempisantayetaimi eerokaite. ²¹ Iro inkovayeetantyaari irovayeetemi, naakatake irovimentaitemi, okantakaantziro tera iriyotaina iri Pava otyaantakenari. ²² Eero otzimaajatzimi ikenakaashitane, eerorikami nopokimi niyotaaayetairi. Iro kantacha iroñaaka eerora okantai irookaakoyentaiyaro iyaariperonka. ²³ Ikaratzi kiseentakenari naaka, ikiseentzitakari eejatzi Ashitanari. ²⁴ Eero otzimaajatzimi ikenakaashitane, eeromi notasonkaventzimoyetakeri okanta jiñaayeeentakaro kaari jiñaapiintaitzi. Okantavetaka jiñaayetakero irokapayeeni, eekero ikiseentatyaana, ikiseentzitakari eejatzi Ashitanari. ²⁵ Ari okantzimaita, tema ontzimatyete omonkaratya osankinarentsi, kantatsiri: Ikiseentashivaitaitakana. ²⁶ Iro kantacha aririka impokake ‘Ookaakoyentaneri,’ Tasorentsiperotatsiri, intzime notyaantapaimiri nontsipatyaari Ashitanari, iriitakera iyotaashiretakotantapaakenane naaka. ²⁷ Impoña pinkinkithatakoyetaina eerokaite, tema ari pitsipayetizakana ovakeraini etantanakarori.”

16

¹ “Iro nokantayetanamirori irokapayeeni, eero povashaantantaro paventaashiretyaana. ² Ari piñaayetakero eero ishineyetaimi pinkyagai tsika japatotapiintaita. Ari piñaayetakero eejatzi irovayeetemi, iriñaajaantayete jantatziiniri Pava kameethari. ³ Iro irimatantyaarori iroka, tema te iriyoteri Ashitanari, te iriyotena eejatzi naaka. ⁴ Aririka omonkaratakya iroka, iroora pimpampifhashiretakotantyaarori nokantayetakemiri. Irootakera neevatantamirori nokamantzimiro.”

Jantakaantziri Tasorentsinkantsi

“Tera nonkamantziyaamiro ovakeraini iroka, tema irojatzini nontsipayetami. ⁵ Iro kantacha iroñaaka jataana nontsipatapaiaari itzimi otyaantakenari. Iro kantacha tekachajaini osampitakoyentaroni tsikara niyaatai, ⁶ intaani povashiretaiyani pikemakenara nokantakemiro

irokapayeeni. ⁷ Iro kantacha pinkeme nonkantemiro kyaaryoori. Iroora kameethatzimotzimiri eerokaite niyaatai. Tema eerorika niyaatai, eerora ipoki paitachari 'Ookaakoventaneri' intsipashiretapiintayetaiyaami. Irooma aririka niyaatai, naakatajantake otyaantapairine. ⁸ Aririka impokapaake Tasorentsinkantsi, iriira oofaarontapaakeneri ikinkishirevaishitari osavisatziite, tema ikenakaashivaitakaro ikinkishiretakotaro tsika okantakota kaariperonkantsi, tsika okantakota kameethashirenkantsi, tsika okantakota iyakoventaantsi. ⁹ Ari iriyotakaayetairi iroora kaariperonkantsi eerorika ikempisantayeetana naaka. ¹⁰ Ari iriyotakaayetairi iroora kameethashirenkantsi, nomatzirora naaka novameethashiretantzi, tema niyaatairika Ashitanariki eero jokiyetaana. ¹¹ Ari iriyotakaayetairi itzimi jiyakoventayetakeri, iriitakera irika pinkathariventashivaitakariri osavisatziite.

¹² Eenirotatsi osheki onkarate nonkantemiri, iro kantacha iroñaaka kempitaka aritake anaanakemi nokantayetakemiri. ¹³ Aririka impokake Tasorentsijanori, iriitake iyotakaapaakemirone maaroni kyaaryoori. Tema eero ifaavaitashivaitaro ikovakaashitari irirori, aña inkamantantayetero ikemakeri. Ari iriyotakagaimiro onkarate avisayetatsine apaata. ¹⁴ Iri kemayetajaantainane noñaavaiteero, impoña irovaakayetaimiro eerokaite, ari onkantya iriyotantayeetaiyarori novaneenkaro. ¹⁵ Tema okaratzii jiyotanetari Ashitanari, irojatzi niyotanetari naaka. Irootake nokantantakari: 'Iri kemayetajaantainane noñaavaiteero, impoña irovaakayetaimiro eerokaite.'

Onkantavetya povashiretya, aritake pinkimoshireyetai

¹⁶ "Kapichetapaake eero piñaayetaana, iro osamanivetakya ari piñeena eejatzi. Tema niyaataatye naaka Ashitanariki." ¹⁷ Ikanta iriyotaane josampitavakaanaka: "¿Opaitama ikantakotziri? Ikantayetakai kapichetapaake eero añaayetairi, iro osamanivetakya ari añaagari eejatzi, tema iriyaataatye Ashitaririki. ¹⁸ ¿Opaitama ikantakotziri 'kapichetapaake'? Te ankemathatero opaita ifaaventziri." ¹⁹ Ari jiyotake Jesús ikovaiyatziini irosampiteri, ikantanakeri: "Nokantaiyakemi: 'Kapichetapaake, eero piñaayetaana, iro osamanivetakya ari piñeena eejatzi.'" ¿Irootakema iroka posampitavakaamentari? ²⁰ Ari piñaayetairo piraavaitaiya, ovashiretziita pinkantayetaiya, piñaaminthaterira osavisatziite ikimoshiretaiyini. Onkantavetya povashiretziitaiyaani, aritakera piñeero pinkimoshireyete. Omapero. ²¹ Aririka ontzimaanitzimate aparoni tsinane, okemaantsivaita. Iro kantacha aririka intzimake ovaiyane, ompeyakotanakero okemaantsivaitaka aña okimoshireventanakitziri enchaanikite. ²² Ari onkempityaari eejatzi, ontzimatye povashireneentavaiya eerokaite iroñaaka. Iro kantacha aririka piñaavaina, osheki pinkimoshiretanai, tekatsi ovashiretakaiyaamine. ²³ Apaata tekatsira posampitainari naaka. Tema iri Ashitanari matayetaimirone ompaitaayetari pinkovakotenari pimpairyaayetainarika. ²⁴ Tema pamanapiintayetzirira Ashitanari pikovakoyetziri opaiyetarika, pikampiminthavaitashitakari. Irooma iroñaaka aririka pinkovakoyetairi, ontzimatye pimpairyaapiintaina naaka. Arira pinkantya pinkovakotapiintari, aritake irimatakemiro, irootake pinkimoshiretziitantaiyaari."

Noitsinampaakero naaka osavisato

²⁵ "Noshiyakaaventatziimiro maaroni irokapayeeni noñaaventakemiri. Iro kantacha irootaintsi omonkaratya eero noshiyakaaventayetaimiro, aña

koñaaroini noñaaventaimiri Ashitairi. ²⁶ Apaata, ari piñaayetairo eerokaite pim-pairyagaina pinkovakoyetairirika Ashitanari. Tera naaka kampitakoven-taimine. ²⁷ Tema iriitajaantake Ashitairi etakoyetaami eerokaite. Iro jetakoyetantaamiri, tema eerokaite petakoyetaana naaka, tema pikemp-isantaiyakena ari nopoñaakari naaka Pavaki. ²⁸ Noshitovanake Ashitairiki okanta nopokantanakari jaka kipatsiki. Iroñaaka nookaventanairo kipatsi iro nompie Ashitairiki.”

²⁹ Ipoña ikantaiyanakeni iriyotaane: “Iroñaakara koñaatanake piñaavaiziri, te poshiyakaaventavaitero. ³⁰ Noñaayetakemi iroñaaka piyotziro maaroni tsikarika opaiyeta, te onkovajaantya intzime impaiya osampitemine, aña piyotziro opaiyetarika ikinkishireyeteri. Iroofakera nokempisantantari omapero pipoñaaka Pavaki.” ³¹ Ari jakanake Jesús, ikantzi: “¿Arima, kem-pisantayetaimima iroñaaka? ³² Monkarapaitetzimatapaaka. Iroñaakara, piñaayetero aparopayeeni eerokaite poivaraiya pinkenayete tsikarika, ari pookaventanakena apaniroini. Iro kantacha temaita nosaika apaniro, aña Ashitanari tsipatanari. ³³ Nokamantayetzimiro maaroni iroka onkanta piñaantyaarori kameetha pisaika pintsipatyaana naaka. Jaka osaviki, osheki piñaayetero eerokaite piñaashivaityaaro. Iro kantacha, pishintsishireyete. Tema noitsinampataikero naaka osavisato.”

17

Jesús jamanakotziri iriyotaane

¹ Ikanta ithonkakero ikantayetakero irokapayeeni, amenanake Jesús inkiteki, ikantanake: “Ashitanari, monkarapaitetapaaka. Poñaakantayetairo iroñaaka irovaneenkaro pitomi, ari onkanta iroñaakantantyaarori pitomi ee-jatzi povaneenkaro eeroka. ² Eerokatake ovakeriri okanta ipinkathariven-tantakariri maaroiteni atziri, ari onkanta inkañaaneyetakaantyaariri ikaratzi pashitakaakariri. ³ Aririka iriyoyeetaimi apaniro Pipavaperotzi eeroka, iriyoyeetairi Jesucristo itzimi potyaantakeri, arira inkañaanetakaayetairi. ⁴ Noñaakantakemiro povaneenkaro jaka kipatsiki, nothotyaakemirora pikan-takenari nantero. ⁵ Pishinetena nontsipataiyaami iroñaaka, Ashitanari, ari ankarate añaayetairo avaneenkaro akempitara pairani tekeramintha ovet-sikero kipatsi.

⁶ Irikaite piyoshiitairi pashitakaanari, niyotaayetairi niinkarika eeroka. Eerokatake ashitzitakariri, ipoña pashitakaayetanari naaka. Nokempisantakaayetaimiri piñaane. ⁷ Ikinkishireyeta iroñaaka, okaratzi niyotanetari naaka, eerokatake iyotakaayetanarori. ⁸ Niyotaayetairi okaratzi piyotakaayetanari, ikempisantayetanakero irikaite. Ipampithashiretanaa kyaaryoo nokaratzimi eeroka, ikempisantayetanai eerokatake otyaantakenari. ⁹ Naakatake kampitakoventziri irikaite. Tera iri nonkampitakovente nampitashivaitarori kipatsiki, aña nokampitakoventatziiri itzimi pashitakaanari. ¹⁰ Maaroni nashitari naaka irijatzi pashitari eeroka. Ikaratzi pashitari eeroka irijatzi nashitari naaka. Tema iriyyetake oñaakantayetarori novaneenkaro. ¹¹ Ero nosaikanai jaka osaviki, niyaataira naaka nonkaratapaimi eeroka, irooma irikaite eekero irisaikanaatyee. Ashitanari Tasorentsi, pinkempoyaaverteri onkanta impairyapiintantyaamiri, ari onkanta irovithaavakaantaperotyaari eejatzi, akempitavakara aaka. ¹² Eenirora nontsipayetari jaka osaviki, naamaakoventayetari, nokempoyaaventayetziri okanta ipairyapiintantamiri. Eerora itzimayetai

peyashivaitaachaneri, apatziro inkantakaiyaaro ipaiyeetziri ‘Otomi peyashivaitaantsi,’ tema ari onkanya omonkaratantyaari oñaaventakeri Osankinajanorentsi. ¹³ Iroñaaka niyaatai pisaikinta eeroka. Irootake nokantantayatarori iropapayeeni eenirora nosaiki jaka osaviki, onkanya inkempitanyaanari naaka inkimoshiretaiyeni kameethaini irikaite. ¹⁴ Niyotaayetakeri piñaane, iro kantacha osheki ikisaneentaitanakeri, tema te ikempitanaari osavisatziite, nokempitara naaka te osavisatzi nonatye. ¹⁵ Te nonkovakotemi paayetairi isaikira jaka osaviki, intaani pinkempoyaaventayetairi ikaariperotakaitzirikari. ¹⁶ Nokempitara naaka te osavisatzi nonatye, eejatzi irikaite te iroshiyanaiaari osavisatziite. ¹⁷ Pintasorentsishiretakairi irakoventantyaarori kyaaryoori. Tema kyaaryoori onatzi piñaanetari eeroka. ¹⁸ Pikempitaakena naaka potyaantakena nosaikimoyeteri osavisatziite, ari nonkempitzityaari naaka notyaantayeteri irisaikimoyeteri. ¹⁹ Okovaperotatya iroñaaka nontasorentsishiretai noshineventaiyaarira irikaite, ari onkanya intasorentsishireperotantyaari eejatzi irirori.

²⁰ Tera intaani nonkampitakoventeri irikaite, aña nokampitakoventzitari eejatzi inkarate kempisantainane aririka inkinkithatakaayetairi irikaite. ²¹ Namanakoventziri maaroni irikaite onkanya irovithaavakaantaiyaari, aparoni inkantaiya irovithaanaiyami eeroka. Ashitanari, akempitara aaka ovithaavakaiyani, ari inkempiyetaiaari eejatzi irovithaavakaaperotaiya, onkanya inkempisantantaiyaari osavisatziite eerokatake otyaantakenari. ²² Iroka novaneenkaro, okaratzi poñaakayetakenari, irojatzi nomatairi naaka noñaakayetairi iriroriite. Arira onkanya irovithaavakaantaperotyaari, akempitavakaara aaka. ²³ Tema pitsipashiretana eeroka, ari nonkempitzitakyaari eejatzi naaka nontsipashiretaiyaari iriroriite, ari onkanya irovithaavakaantaperotyaari. Iro inkinkishiretantayetyaari osavisatziite eerokatake otyaantakena, iniroite petakoyetakari pikempitaakenara naaka iniroite petakotakana. ²⁴ Ashitanari, eerokatake ashitakaayetakanariri irikaite, nokovi intsipayetayaana tsika janta nosaikai naaka, onkanya iriñaantaiyaarori novaneenkaro. Eerokatake ovaneenkatakaakanari, tema petakotzitaikana tekeramintha ovsikyaata kipatsi. ²⁵ Ashitanari tampatzikashireri, te iriyotaiyemine osavisatziite. Iro kantacha naaka niyotzimi, eejatzi ikempiyetaka irikaite jiyotzi eerokatake otyaantakenari. ²⁶ Niyotaayetairi niinkama eeroka, eekerora niyaatakaatyero niyotairi, tema nontsipashiretaiyaari, netakoyetaiaari pikempitaakenara naaka petakotakana.”

18

Jagaitakeri Jesús

(Mt. 26.47-56; Mr. 14.43-50; Lc. 22.47-53)

¹ Aritake ithonkanakero ikantayetakero iroka, shitovanake Jesús itsipatanaari iriyotaane iriyaatero intatsikeronta ovaryeenkaari ipaiyeetziro “Cedrón.” Ari otzimiri pankirentsimashi, tsika janta isaikapaake Jesús itsipayetakari iriyotaane. ² Jiñiitaro eejatzi irika Judas itzimi pithokashitanachane, tema ari isaikaapiintziriri Jesús iriyotaane janta. ³ Ari jareetapaaka Judas itsipatapaakari ovayiriite, ikonovakari kempoyaaventaneri jofyaantakeri ijevare omperatasorentsitaari, irotyaantane eejatzi Fariseo-payeeni. Joirikayetapaakero irovantamento, jamake eejatzi irootamento. ⁴ Iro kantacha Jesús jiyotzitaro maaroni avishimoterine, ishitovashitanakeri,

josampitavakeri: “¿Iɓaitama pikokovatziri?” ⁵ Ikantaiyini irikaite: “Nokokovatziri Jesús Nazaret-satzi.” Ari ikantzi Jesús: “Naakatake.” Irika Judas itzimi pithokashitakariri, ari ikaratakeri irikaite. ⁶ Jiñaavaitanakera Jesús, ipiyaponthotaiyanakani itaapiiki, tyeeyanakeni. ⁷ Japiitanakeri Jesús, josampitziri: “¿Iɓaitama pikokovatziri?” Japiitaiyanakero irirori, ikantzi: “Nokokovatziri Jesús Nazaret-satzi.” ⁸ Ari japiitanakeri Jesús, ikantzi: “Aritake nokantakemi naakatake. Naakarika pikokovataiyini, potyaantairi irikaite notsipayetakari, iriyaayetaita.” ⁹ Ari omonkaratari ikantzitajaan-takari Jesús: “Ashitanari, ikaratzi pashitakaakanari, eero ipeyakaantavaita aparoni.” ¹⁰ Ikanta Simón Pedro, otzimimotziri irirori irosataamento, jinoshikanakero, itotzitakeri iyempitaperonampi aparoni paitachari Malco, inampirera omperatasorensijanori. ¹¹ Ipoña Jesús, ikantanakeri Pedro: “Povairo posataamento. Aña iri Ashitanari shinetakenari nonkemaantsi-vaityaaro iroka, ¿eeroma okantzi nomonkarayeneri?”*

Jaayeetanakeri Jesús omperatasorensijanoriki
(Mt. 26.57-58; Mr. 14.53-54; Lc. 22.54)

¹² Ikanta ovayiriite itsipatakari ijevare, eejatzi ijevare kempoyaaventaneri irotyaantane judío-payeeni, joirikanakeri Jesús, joosotanakeri. ¹³ Ari jetapaintaro ikenakaanakeri ipankoki Anás. Tema iriitake irikonkiri Caifás itzimi omperatasorensijanotatsiri. ¹⁴ Irika Caifás iriitajaanakera kantakeriranki judío-payeeni: “Iroora aritatsi ashinete aparoni atziri inkamimentayetai.”

Pedro ikyaake iniyankiirentsite Anás
(Mt. 26.69-70; Mr. 14.66-68; Lc. 22.55-57)

¹⁵ Ikanta Simón Pedro itsipatakari pashine iriyotaane Jesús, joyaatakoventakari Jesús. Irika pashine iyotaari, iñaapiintane jinatzi omperatasorensijanori, irootake ikyaantapaakari joyaatakoventakari Jesús. ¹⁶ Iriima Pedro ari ikatziyapaakari jantakironta otantontsiki. Irootake irika iyotaari iñaatapiintane omperatasorensijanori, ikinkithavaitakaan-takarori aamaventarori ashitakorontsi, iro ominkyaantakariri eejatzi Pedro. ¹⁷ Okanta aamaventarori ashitakorontsi, osampitakeri Pedro: “¿Kaarima eeroa aparoni iriyotaane irika shirampari?” Ari jakanake Pedro, ikantzi: “Tera naaka.” ¹⁸ Tema okatsinkaityaatziira, irikaite onampitaari itsipayetakari kempoyaaventaneri jovaampataiyakeni paampari. Ari isaiki jakitsitaiyani. Ari itsipataiyakarini eejatzi Pedro irikaite, jakitsitaiyarini paampari.

Anás josampitziri Jesús
(Mt. 26.59-66; Mr. 14.55-64; Lc. 22.66-71)

¹⁹ Ikanta omperatasorensijanori jetanakeri Jesús josampitakoventziniri iriyotaanepayeeni, ipoña okaratzi jiyotaantayetakari. ²⁰ Ari ikantanake Jesús: “Nokinkithatakaapiintakeri maaroiteni atziriite. Niyotaantapiintake japatotapiintaita eejatzi janta tasorensipankoki, tsika japatotapiintaiyani maaroni judío-payeeni. Tetya nomanakaiyaaro okaratzi nokinkithayetziri. ²¹ ¿Opaitama posampitantanari naaka? Posampitayeteri ikaratzi kemayetak-enari. Iriiyetake iyotzirori okaratzi nokantayetakariri.” ²² Ikantakerora Jesús iroka, aparoni kempoyaaventaneri ipasavorotanakeri, ikantzi:

* **18:11** Jiroka ikantakotakeri jaka Jesús: “Iri Ashitanari shinetakenarori nomiretyaaro kepishaari.” Tema iro oshiyakaaventacha aririka inkemaantsivaitaitya, okempivaitaro jimireyeetaro kepishaari.

“¿Arima pinkanteri pakeri omperatasorentsijanori?” ²³ Jakanakeri Jesús, ikantanakeri: “Tzimatsirika kaariperori noñaavaitakeri, pinkantenaro tsika otzimi. Aña okaratzi noñaavaitakeri kameetha onatzi. ¿Opaitama pipasavorotantanari?” ²⁴ Ikanta Anás jotyaantakeri janta Caifás-ki itzimi omperatasorentsijanotatsiri, joosotaka.

Ikantzi Pedro: Te noñeeri naaka Jesús
(Mt. 26.71-75; Mr. 14.69-72; Lc. 22.58-62)

²⁵ Irojatziya ikatziyaka Pedro jakitsivaita paampariki. Ari josampitakeriri: “¿Kaarima eeroka aponi iriyotaane irika shirampari?” Ari jotekanakero Pedro, ikantanake: “Tera naaka.” ²⁶ Ikanta osamaniityaake josampitairi eejatzi aponi inampire omperatasorentsijanori, iriitakera isheninkathori itotzitakeri inkaaranki Pedro iyempita, ikantziri: “¿Kaarima eeroka noñaake itsipatami janta pankirentsishiki?” ²⁷ Ari japiitanakero Pedro jotekañaanentzi, aripaitera jiñaanake tyoopi.

Jaayeetanakeri Jesús Pilato-ki
(Mt. 27.1-2, 11-31; Mr. 15.1-20; Lc. 23.1-5, 13-25)

²⁸ Tema aritake kitaitzimatake, jomishitovaitanairi Jesús ipankokira Caifás, jaayeetanakeri isaikinta Pilato ijevarite Roma-satzi. Te inkyeeyapaakeni judío ipankoki Pilato, tema aririka inkyaaavankotakeri ipiyathatakaro Ikantakaantaitane ikitevathatantairi, eerora okantzi iromoshirenkero kitaite Anankoryaantsi. ²⁹ Irootake ishitovantapaakari Pilato, ikinkithavaitakairi, ikantziri: “¿Opaitakama jantakeri irika shirampari?” ³⁰ Ikantaiyini irirori: “Eeromi ikaariperotzimi irika, eerotya namirimi jaka.” ³¹ Ari ikantzi Pilato: “Paanairi eerokaite, povasankitairi tsika okantzira ikantakaantaitzimiri.” Ikantaiyanakeni judío-payeeni: “Aña te pishinetapiintaiyena noveri nosheninkaite.” ³² Ari omonkaratakari ikantzitajaantakari Jesús tsika onkanta irovamaaeyereri.

³³ Ipoña ipiyanaka Pilato ikyaapaintzi inthomoi ipankoki, ikaimapaakeri Jesús, josampitakeri: “¿Eerokatakema Ivinkatharite judío-payeeni?” ³⁴ Ari ikantzi Jesús: “¿Piyotashitaroma iroka posampitanari? Kempitaka tzimatsi ipaita kantakemiri niinkarika naaka.” ³⁵ Jakanake Pilato: “¿Naakama judío? Aña iri pisheninkaite amakemiri jaka itsipayetakari ijevare omperatasorentsitaari. ¿Ipaitema pantakeri?” ³⁶ Ari ikantzi Jesús: “Te nompinkathariventante naaka jaka osaaviki. Ari onkantyaami, aritakemi piñaakemi osheki novayirite kisakoventyaanari, eero jaakaantantana judío-payeeni. Iro kantacha tera ari nompinkathariventante jaka.” ³⁷ Japiitanakeri Pilato josampitanakeri: “¿Arima, eerokatake Pinkathari?” Ari ikantzi Jesús: “Eerokatake kantaintsiri. Irootake notzimantakari, irootake nopokantakari jaka kipsatsiki noñaaventavo kyaaryoori. Tema ikarayetzi kamaitanaarori kyaaryoori, ikempisantavaanteyetana.” ³⁸ Ari ikantzi Pilato: “Irojatzitaveetacha, kyaaryoori.” Ikantanakerira, shitovanake ipiyotaiyakani judío-payeeni, ikantapaiiri: “Tetya noñeero ompaitya inkenakaashityaari irika shirampari.

³⁹ Poimoshirenkapaitetapiintziro Anankoryaantsi, pametapiintaiyaroni nomishitove aponi jaakaantaitziri. ¿Nomishitovakaantairima ipaiyeetziri ‘Pivinkatharite?’” ⁴⁰ Ari ikaimaiyanakeni maaroiteni, ikantaiyini: “¡Eero pomishitoviri irika! ¡Iri pomishitove Barrabás!” Irooma irika Barrabás, koshintzi jinatzii.

19

1 Ikanta Pilato ipasatakaantakeri Jesús. 2 Ikanta ovayiriite jampitatapotake kitochee ikempitakaantakero amathairentsi, jamathaitakaakari Jesús. Ipoña ikithaantakari jonkeromaitatsiri kithaarentsi.* 3 Ipoña ipiyotzimentapaakari, ishironzimentavaitari ikantaiyirini: “¡Jirikataa Ivinkatharite judío-payeeni!” Ipasavorotzimaitari. 4 Eejatzi ishitovapai Pilato, ikantapairi judío-payeeni: “Pameneri, jirika nomishitovakeri onkantya piyotantyaari te noñe ompaitya inkenakaashityaari irika.” 5 Ari ishitovakaapaakero Jesús jamathaitayeetantakari kitocheetapo iitoki, ikithaayeetantakari eejatzi jonkeromaitatsiri kithaarentsi. Ikantzi Pilato: “¡Jirika shiramparika!” 6 Ikanta jiñaavakerira ijevare omperatasorentsitaari ipoña kempoyaaaventaneriite, ikaimaiyanakeni, ikantaiyini: “¡Pimpaikakotakaanteri! ¡Pimpaikakotakaanteri!” Ipoña ikantzi Pilato: “Jirika paanakeri eerokaite pimpaikakoteri, tema naaka te noñe ompaitya inkenakaashityaari irika.” 7 Jakaiyanakeni judío-payeeni: “Tzimatsi naakaite Ikantakaantaitanari, ontzimatyev rovamagaitheri irika, tema ikempitakaantashivaitaka Itomi Pava.” 8 Ikemavakera Pilato ikantaiyakeni ikempitakaanta Itomi Pava jinatzi, osheki itharovanake. 9 Eejatzi ipiyanaa inthomointa ipankoki, josampitapaakari Jesús: “¿Tzikama pipoñaajaantaka eroka?” Iro kantacha Jesús te irakeri. 10 Ikantzi Pilato: “¿Eeroma pakana? ¿Tema piyote pinkathariperori nonatzi naaka, ari onkantake nompaiakakotakaantemi, ari onkantake eejatzi nomishitovakaantaimi?” 11 Ipoña jakanake Jesús, ikantzi: “Eeromi ishinetakemiromi Jenokisatzi, eerotyev pipinkathariventaperotaajatanami. Irootakera nokantantari naaka, iriitake maperotainchari ikaariperotake itzimi amakanari jaka, anaanakero piyaariperonka eeroka.”

12 Aripaite ikokovavetanaka Pilato iromishitovakaantairimi Jesús, iro kantacha eekero ikaimakotaiyatziirini judío-payeeni ikantaiyirini: “¡Aririka pomishitovakaantairi irika, tera paapatziyari pivinkathajanorite César! ¡Tema itzimirika kempitakyaarine irika, ikempitakaantashivaitaka pinkatharimi irinatye, ikisaneentatziiri César!” 13 Ikanta ikemavakera Pilato, jamakaantakeri Jesús, jagaitanakeri ipiyotzimentaitakari, jomisaikapaakari tsika jamenakoyeetapiintziri iyakoventaari, ipaiyeetziro “Mapipankaa,” iro ipaiyeetziri eejatzi iñaaneki hebreo “Gabata.” 14 Ikanta jovetsikaventapaitetarora Anankoryaantsi iroimoshirenkayeetantyaarori, ari tampatzikatapaake ooryaatsiri. Ikantziri Pilato irikapayeeni judío: “¡Jirika Pivinkatharite!” 15 Iro kantacha irikaite ikaimaiyini, ikantzi: “¡Inkame! ¡Inkame! ¡Pimpaikakotakaanteri!” Ari ikantzi Pilato: “¿Kantatsima nompaiakakotakaanteri pivinkatharite?” Ari jakaiyanakeni ijevare omperatasorentsitaari, ikantaiyini: “¡Intaanira César novinkathariteta, tekatsi pashine!” 16 Ikanta Pilato, joipiyeeri Jesús iraanari judío-payeeni impaikakoteri. Ari jaanakeriri.

Ipaiakoyeetakeri Jesús irojatziki kamantakari

(Mt. 27.32-50; Mr. 15.21-37; Lc. 23.26-49)

17 Ikanta Jesús irijatziki anatanakero inchakota impaikakotantyaari, iriyaate ipaiyeetziro “Atziriitoni,” irojatziki ipaiyeetziri iñaaneki hebreo “Gólgota.” 18 Ari ipaiakoyeetakeriri, itsipaitakeri apite atziri, aparoni jovatzikakoitake irakoperoriki, jovatzikakoitakeri pashine irampateki.

* 19:2 Tema irootake jameyetapiintaiyarini pinkatharite jamathaiyetaro poreryaayetsiri, ikithaayetaro eejatzi kithaarentsi jonkeromaitatsiri.

¹⁹ Ikanta Pilato jontarekakotakaantake ipaikakoyeetakeri Jesús aparoni osankinarentsi, kantatsiri: “JESÚS NAZARET-SATZI, IVINKATHARITE JUDÍO-PAYEENI.” ²⁰ Osheki judío-payeeni ñaanatakerori iroka osankinarentsi, tema te intainaperote osaiki nampitsi, tsika ipaikakoyeetakeri Jesús. Tema josankinayeetakeri iroka osankinarentsi ñaaneki hebreo, ñaaneki griego, ñaaneki Roma-satzi. ²¹ Irootakera ikantantakariri Pilato irikaite ijevare omperatasorentsitaariite, ikantziri: “Eero posankinatziro: ‘Ivinkatharite judío-payeeni.’ Aña onkantatyeeemi posankinatakaante: ‘Kempitakaantashivaitachari ivinkatharite judío-payeeni.’” ²² Iro kantacha Pilato, ikantanakeri: “Okaratzí nosankinatakeri, aritake ashi ovatyeeero osankinataka.”

²³ Ipoña ovayiriite aritakera ipaikakotakeri Jesús, jayitanakeri imanthaki, itotakero 4-kotate ipavakaayetakaro aparopayeeni. Ipoña jayitakeri eejatzi iithaare, tera ovavikotatya, aparoni okanta jontyeeetziro irojatzí osaviki.

²⁴ Ari ikantavakaiyani ovayiriite: “Eero athatyaavaitziro iroka, intaani ñaareventyaaro, ari ñaero intzime ayerone.” Arira omonkaratari Osankinajorentsi, kantatsiri:

Ipavakaayeetakaro nomanthaki.
 Ñaareventayeetakaro noithaare.

Irootakera jimataiyakerini ovayiriite. ²⁵ Okanta janta ipaikakoyeetakerira Jesús ari osaikitakari iriniro otsipatakaro irirento, María iinara Cleofas, ipoña María Magdalena. ²⁶ Ikanta Jesús jiñaakero iriniro, otsipatakari okatziyaka iriyotaane itzimi jetakoperotari, ikantanakero iriniro: “Tsi-
 nané, iriitakera pintomintaiyaari irika.” ²⁷ Ipoña ikantanakeri iriyotaane: “Irootakera pinirontaiyaari iroka.” Aripaitera osaikavankotanakeri irika iyotaari.

²⁸ Okanta avisayetakera maaroni iroka, iyotake Jesús aritake jimonkaratakero, ikaimanake: “¡Nomirevé!” Ari omonkaratari oñaaventakotakeriri Osankinajorentsi. ²⁹ Ari othointakotakari kepishaari janta chomoki. Jaayeetanake inchateva, jankoviitaitake atsimiyaaterone kepishaari, jovaankakoitakeneri ipaantekira Jesús.† ³⁰ Jatsimiyaavakero Jesús iroka kepishaari, ipoña ikantanake: “Othotyaapaaka maaroni.” Ari ithamenkotanaka, jatashinenkatanake.

Josataamerekitaitakeri Jesús

³¹ Ari monkarapaitetapaaka jovetsikaventapiintaitaro kitaite jimakoryaantaitari. Irootake kaari ikovantaiyani judío-payeeni inkatziyakote ipaikakoyeetakeri kitaiteriki jimakoryaantaitari, tema iroka kitaite iro jiñaapinkathaperoyeetziri. Irootake ikovakotantakariri Pilato inkaraaporitakaanteri paikakotaari inkamantanakyaari thaankiini, irovatzikaryaakoyetairiita eejatzi. ³² Ikanta jiyaataiyankenani ovayiriite, ikaraaporitapaakeri aparoni ikaratakari Jesús ipaikakoitziri, ipoña jimatakeri pashine. ³³ Ari ipithokashivetanakeri Jesús, jiñaatzi aritake kamake. Irootake kaari ikaraaporitantaitari irirori. ³⁴ Iro kantacha, aparoni ovayiri josataamerekitantanakari irosataamento, ari iyovanakeri iriraane okonovakero jiña. ³⁵ Itzimi kinkithatziro iroka, iriitakera ñaajaantakerori. Omaperotaaajatatyaara ikamantziro ari onkantya pinkempisantantayetyaari eejatzi eerokaite. ³⁶ Tema iro

† 19:29 Kantakotachari jaka “inchateva,” irojatzí ikantayeeetziri pairani “isopo.”

avisantayetakari irokapayeeni onkantya omonkaratantyaari okantzitakari Osankinajanorentsi:

Eerora ikaraavaitaitziniri aparoni itonki irirori.

³⁷ Okantzitaka eejatzi Osankinajanorentsi:

Ari iramenakoyeetakeri irosataamerekitaiteri.

Ikitaitakeri Jesús

(Mt. 27.57-61; Mr. 15.42-47; Lc. 23.50-56)

³⁸ Ikanta okaratapaake iroka, José Arimatea-satzi, ikampitairi Pilato, ikantziri: “Pishinetenari naanairi Jesús.” Irika José irijatzi kempisantakeriri Jesús, iromananeikiini ikempisantzi itharovakaarira judío-payeeni. Ikanta Pilato ishinetaakeneri. Jatake José, jaanairi. ³⁹ Ari ipokitapaakari eejatzi Nicodemo, itzimi jatashitakeriranki Jesús tsireni, jamakotapaake ikonovaataitziro kasankaari, osheki otenanka iroka.† ⁴⁰ Ipoña José itsipatakari Nicodemo jaanairi Jesús, iponatantakari manthakintsi jashetantakaro kasankaari. Iro jametaiyarini judío-payeeni ikitatapiintziri iyaminkarite. ⁴¹ Janta tsika ipaikakoyeetakeri Jesús, ari otzimiri pankirentsimashi, ari janta osaikiri ovakerari omorona tsika ikitaitziri kaminkari, tekera inkitay-eetantyaaro. ⁴² Ari jovayeetakeriri Jesús, tema okaarikiini osaikira iroka omorona, tema irootzimatapaake kitaite jimakoryaantapiintaiyarini judío-payeeni.

20

Jañaantaari Jesús

(Mt. 28.1-10; Mr. 16.1-8; Lc. 24.1-12)

¹ Okanta avisanakera kitaite jimakoryaantaitari, eenirora otsireñeenkatzi, ananenkanaka María Magdalena iyaate omoronaki jovayeetakerira Jesús. Oñaapaatziro otanampyaaka mapi jashiyeetantakarori omorona. ² Ipoña opiyana iroori oshiyaperotanakitya iyaatashiteri Simón Pedro itsipatakari pashine iyotaari, iretakoperotane Jesús, okantapaakeri: “Jagaitakeri Avinkatharite, te ayote tsikarika jovayeetairi!” ³ Ikanta Simón Pedro itsipatakari pashine iriyotaane Jesús, jatanake kitataariki. ⁴ Ishiyanakitya jiyaataiyanake apiteroite. Iro kantacha pashine ishiyaperotanakitya jookanakeri Pedro, iri etapaakaro jareetaka kitataariki. ⁵ Jinetapitapaake omoronakira, jiñaapaakitziro onoryaamaitaka iponayeetantakariri, temaita inkyaapaake inthomoi. ⁶ Ari jareetapaakari Simón Pedro, ikyaapaake inthomointa, jiñaapaakero eejatzi irirori onoryaamaitaka iponayeetantakariri. ⁷ Jiñiitapaakero manthakintsi jankoviyeetantavakariri iitoki, inashita jovayeetanakero te ontsipatyaaro iponayeetantakariri, kameetha jotzipiyeetanairo. ⁸ Ipoña ikyaapaake eejatzi pashine iyotaari itzimi etapaakarori jareetaka kitataariki. Jiñaapaakero okaratzi kantainchari, ari opoña ikempisantaperotanake. ⁹ Tekeramaita inkemathatero okantziri Osankinajanorentsi, aritake irañagai Jesús. ¹⁰ Ipoña ipiyeeyaani ipankoki irika apite iyotaari.

Joñaakaaro Jesús María Magdalena

(Mr. 16.9-11)

† **19:39** Iroka kasankaari, ikonovayeetakerori mirra, ovaaki inchashi ipaiyeetziri áloe. Osheki otenanka okaratzi 100 libra, irojatzi ikantayeetairi iroñaaka 30 kilo.

¹¹ Ari osaiki María opatzimoroki iravaaita. Okanta iravaaitaka, ari onepapitzi inthomointa omoronaki, ¹² oñaatziiri apite maninkari okitamarakitake iithaare, isaikaiyakeni tsika jonoryaaveetakari Jesús. Aparoni isaikake jütoveetakari, isaikake pashine jütziveetakari. ¹³ Ikanta maninkariite, josampitakero ikantziro: “Tsinané, ¿opaitama piraantari?” Akanakeri iroori, okantzi: “Tema jaayeetakenari Novinkatharite, te niyote tsika janta jovay-eetakeri.” ¹⁴ Iro okantakitziini, ari opithokanaka, oñaatziiri Jesús, iro kantamaitacha te iyotavairi iritakera. ¹⁵ Ari josampitanakero Jesús, ikantziro: “¿Ipaitama piraantari tsinané? ¿Ipaitama pikokovatziri?” Oñaajaantzi iroori iri ñaanatziirori aamaventarori pankirentsimashi, okantanakeri: “Pinkatharí, eerokarika aakeri, pinkamantena tsika janta povakeri, niyaateeta naaka namenairi.” ¹⁶ Ari jiñaanatanakero Jesús, ikantziro: “¡María!” Ari amenanakeri iroori, okantzi: “¡Raboní!” (iro ikantaitziri iñaaneki hebreo “Iyotaañeri.”) ¹⁷ Ikantziro Jesús: “Eero poirikana, tema tekera niyaataita nontsipatapaiyaari Ashitanari. Iro kantacha piyaate pinkamantenari iyekiite, iroora niyaatai nonkaratapairi Ashitanari tsika ifzimi Ashitzitamiri eejatzi eerokaite. Iri Novavanetari naaka, irijatzi Pivavanetzitari eerokaite.” ¹⁸ Okanta iyaatanake María Magdalena, okamantapaakeri maaroni iyotaari oñeeri Avinkatharite, okamantapaakeri eejatzi okaratzi ikantakerori.

Joñaakaari Jesús iriyotaaneete

(Mt. 28.16-20; Mr. 16.14-18; Lc. 24.36-49)

¹⁹ Okanta otsirenitanake avisanakera jimakoryaantaitari kitaite, apatotaiyakani iyotaari jashitakotaiyakani shintsiiñi itharovakaarira judío-payeeni. Ari ikyaapaakeri Jesús, ikatziyimotapaakari, jovethatapaari ikantapai: “¡Pisaikayetai kameetha eerokaite!” ²⁰ Ari jovethatapaakarira, joñaakapaakeri irako, eejatzi imereki. Ikimoshireyetaianake irikaite jiñaavairira Avinkatharite. ²¹ Ipoña japiitanakero Jesús, ikantziri: “¡Pisaikayetai kameetha eerokaite! Ikempitaakenara jotyaantakena naaka Ashitanari, ari nonkempitzityaamiri eejatzi eerokaite notyaantayetyeemi.” ²² Ari itasonkiri iyotaariite, ikantziri: “Isaikashiretantyaamiita Tasorentsinkantsi. ²³ Inkarate pimpeyakoyetairi eeroka jaka, aritakera ipeyakoyetairi janta. Iriima kaari pimpeyakoyetai eeroka jaka, tera impeyakoyetairi eejatzi.”

Iisoshirenkatane Tomás

²⁴ Ikanta Tomás ikaratapiintziri 12 iyotaari, itzimi ipaiyeetziri “Tsipari,” te isaike irirori jareetantapaakari Jesús.* ²⁵ Ipoña pashinepayeeni iyotaari ikamantairi, ikantziri: “Noñeeri Avinkatharite.” Iro kantacha Tomás jakanakeri, ikantziri: “Eerorika noñeeri naaka tsika ipaikavakoyeetakeri, eerorika nokyaantavakotari irakoki, eerorika nokyaantamerekitari eejatzi, eero nokempisantzi.”

²⁶ Okanta avisanake 8 kitaite, japiitairo iyotaari japatotaiyani. Arira isaik-itakari eejatzi Tomás irirori. Jashitaiyakeroni shintsiiñi ashitakorontsi, iro kantacha Jesús kyaapaake, ikatziyimotapaari, jovethatapaari ikantapai: “¡Kameetha pisaikaiyeni eerokaite!” ²⁷ Ipoña ikantapaakeri Tomás: “Jiroka nako, pinkyaantavakotyaaana, pinkyaantamerekityaana eejatzi. Eero pikisoshirevaitzi, ¡Pinkempisante!” ²⁸ Ari ikaimanake Tomás, ikantanake:

* 20:24 Ikantakoyeetziri jaka “Tsipari,” irijatzi ipaiyeetziri pairani “Dídimo.”

“¡Novinkatharite, Novavane!” ²⁹ Ikantzi Jesús: “Aña iro pikempisantantamatsitanakari piñaakena. ¡Kimoshirera irinayetai inkarate kempisantaatsine kaari ñayetaajatenane!”

Opaita josankinayeetantarori iroka

³⁰ Osheki japiipiitakero Jesús itasonkaventzimotakeri iriyotaaneete, te osankinatakoyetya jaka. ³¹ Iroomaitaka osankinayetantakari irokapayeeni onkantya pinkempisantantayetyaari, irika Jesús iriitake Cristo, Itomi Pava. Aririka pimpairyaapiintanairi pinkempisantanairi, aritake inkañaanetakaayetaimi.

21

Joñaakari Jesús 7 Iriyotaane

¹ Ikanta okaratapaake iroka, japiitakero Jesús joñaakari iriyotaane, inkaarethapyaaki ipaitayeetziri Tiberias. Jiroka okantaka. ² Ari itsipatavakaiyani isaiki Simón Pedro, Tomás, ipaitayeetziri eejatzi “Tsipari,” Natanael, poñaachari Caná-ki saikatsiri Galilea-ki, itomipayeeni Zebedeo, ipoña apite pashine iyotaari.* ³ Ipoñaashita ikantzi Simón Pedro: “Niyaataye noshimaatya.” Ikantziyini pashine: “Ari ankarataiyanakemi.” Jataiyanakeni, otetaiyapaakani pitotsiki. Iro kantacha, tekatsimaita iraye ishimaavetaiyakani tsireni.

⁴ Okanta okitaitzimatake, katziyapaaka Jesús oparaiteki inkaare. Iro kantacha iriyotaaneete te iriyotavairi iriitakera. ⁵ Ikaimakotapaakeri, ikantziri: “Evankariite, ¿Tekatsima pagaiyeni?” Ari jakaiyanakeni iriroriite: “¡Tetaavé!” ⁶ Ikantzi Jesús: “Poviinkero pakoperoriki piithamento, ari paake.” Ari jimataiyakeroni ikantaitakeriri. Tema jaakera osheki shima, tera iravayagairo irinoshikairo iithamento. ⁷ Ikanta iyotaari iretakoperotane Jesús, ikantanakeri Pedro: “¡Iriitakera Avinkatharite irinta!” Ikemavakera Simón Pedro, ikithaatanaka, ookaatanaka inkaareki. ⁸ Iriima pashinepayeeni iyotaari pitotsiki ikenakoyetanai jinoshikaatakotairi ishimane, irojatzji jaatakotantapaari oparaiteki. Tema isaikakotakitziira niyankyaakiini.†

⁹ Ikanta jayiitaiyapaakeni, jiñaapaakitzi joisaka paampari, ari itashitakari shima, itsipataitakeri tanta. ¹⁰ Ari ikantzi Jesús: “Pamake shima ovakera paakeri.” ¹¹ Ikanta Simón Pedro, joosoryaakotakeri ishimane, jinoshikakotakeri irojatzji oparaiteki. Antaripayeeni ikantayeta shima, íkaratzji 153. Temaita ontzimpeshe iithamento. ¹² Ari ikantzi Jesús: “Thame oya.” Tekatsira aparoni iyotaari osampiterine niinkarika, tema jiyoperotaiyakeri iriitake Avinkatharite. ¹³ Jaapaakero Jesús tanta, ipayetakeri aparopayeeni, ari ikempitaakeri eejatzji shima. ¹⁴ Irootakera mavatanaintsiri joñaakari Jesús iriyotaaneete jañagaira.

Paamakoventaiyaanari noishate

¹⁵ Ithonkanakero jovaiyani, josampitanakeri Jesús irika Simón Pedro, ikantziri: “Simón, itomi Jonás, ¿Petakoperotanama eeroka?” Ikantzi Pedro: “Piyotzi eeroka Pinkathari, naapatziyami.” Ikantzi Jesús: “Paamakoventyaanarira nokempitakaantaari noishate.” ¹⁶ Japiitakeri josampitziri: “Simón, itomi Jonás, ¿petakotanama?” Ikantzi Pedro: “Piyotzi eeroka naapatziyami.” Ikantzi Jesús: “Paamakoventapiintyaanari

* **21:2** Ikantakoyeetziri jaka “Tsipari,” irijatzira ipaiyeetziri pairani “Dídimo.” † **21:8** Kantakotachari “niyankyaakiini,” okaratzji osanthatzi “200 akonaki,” irojatzji ikantayeetairi iroñaaka “100 metro.”

nokempitakaantaari noishate.” ¹⁷ Iro mavatanaintsiri josampitziri, ikantziri: “Simón, itomi Jonás, ¿paapatziyanama?” Ari jovashiretanaka Pedro, tema mavasatzi josampiminthatakeri, ari jakanakeri: “Pinkathari, eerokatake iyotziro maaroni, piyotzi eeroka naapatziyami.” Ikantzi Jesús: “Paamakoveventyaanari nokempitakaantaari noishate. ¹⁸ Tema eenirora pevankariperovetani, pikithaataapiintayeta ikeni piyaatayetzi tsika pinintakaaro. Irooma aririka pantarikonatapaake, intaani povaankavakotaiya, pashine kithaataimine, irayeetaimi tsika te pikovavetaro piyaate. Omaperora.” ¹⁹ Ikantantakarori Jesús iroka, ikovatzi inkemathayeetero tsika inkantya inkamai apaata Pedro iñaapinkathatairira Pava. Ipoña ikantanakeri eejatzi: “¡Poyaatena!”

Iyotaari iretakoperotane

²⁰ Ikanta ipithokanaka Pedro, jiñaatziiri joyaatakeri iyotaari iretakoperotane Jesús, irijatzi apitetzitaririri Jesús jovaiyaniranki, itzimi osampitakeriri, ikantziriranki: “¿Pinkathari, itzimikama pithokashityaamine?” ²¹ Arira jiñaavakeri Pedro irika impoitapaintsiri, josampitanakeri Jesús: “Pinkathari, irikasa, ¿ipaitama avishimoterine?” ²² Ikantzi Jesús: “Arimi nonkovemi aritake onkantake irañe irika, irojatzi nompiyantakyaari apaata, ¿tera onkovajaantya piyotero iroka? Poshiretyaana eeroka.” ²³ Okanta apaata ithonka oivaraakotanaka iroka ikantakeri Jesús, ikemayetakero maaroni iyekiite, iñaajaantayetanke eero ikamita irika iyotaari. Iro kantacha, tera inkantatyete: “Ari nokovi...” aña ikantatzi: “Arimi nonkovemi, aritakemi onkantake irañe irika, irojatzi nompiyantapaakyaari, ¿tera onkovajaantya piyotero iroka?”

²⁴ Naakatajaantakera ñaaventakotainchari nokantakera “irika iyotaari,” tema naaka osankinatajaantakerori iroka osankinarentsi. Irootakera ayoperotantaari omaperotatya iroka.

²⁵ Tera noñaaventero maaroni jantayetakeri Jesús, tema osheki onatzi. Arimi osankinatakoyetyaami maaroni, kempivaitaka arimi anaanakero maaroni kipatsi ompiyotya osankinarentsipayeeni. Ari onkantyaari.

Jantayetakeri Otyaantajanoriite

Ishinetakaantaitziri Tasorentsinkantsi

¹ Teófilo, pairani ovakera netantanakarori notyaantzimiro nosankinare, ari noñaaventakemiro maaroni jantayetakeri Jesús, noñaaventakemiro eejatzi okaratzi jetanakari jiyotaantziri, ² irojatzí omonkaratantapaakari jovajenokaa inkiteki. Tekera irovajenokaiyaata, jiyoshiitakeri Irotyaantajanorite, ikantakaakarira Tasorentsinkantsi, jiyotakaakeri ompaitya irantayeteri. ³ Ikanta ikamavetakara, jiñeetavairi koñaaroini, ari jiyotaiyini iriyotaane añagai. Okaratzi 40 kitaite joñaakapanaatari iriyotaane, jiyotaapanaatziri tsika ikanta ipinkathariventantzi Pava. ⁴ Eenirora itsipayetari Irotyaantajanorite, ikantzitakari irojatzitara isaikayetavake Jerusalén-ki, ikantakeri: “Arira poyaaaventavakyaaro omonkaratya okaratzi ishinetaakemiri Ashitanari, tsika otzimi noñaaventzitakamiri. ⁵ Tema omapero Juan joviinkaantantakaro jiña, iro kantacha eero osamanitzimaita piñaayetantyaariri Tasorentsinkantsi irinampishiretantyaami kempivaitakami iroviinkaayeetantyaamirimi.”

Jovajenokantaari Jesús

⁶ Ikanta irikaite tsipatakariri Jesús, josampitakeri, ikantziri: “Pinkathari, ¿Irootaintsima pintsiparyakoventairi nosheninkapayeeni Israel-mirinkaite?” ⁷ Ari jakanakeri Jesús, ikantziri: “Te onkovajaantya piyotero eerokaite tsikapaita, apaniro jiyotzi Ashitanari tsikapaiterika, iriitajaantake otzimimotzi ishintsinka irantantyaarori. ⁸ Iro kantacha aririka impokake Tasorentsinkantsi irinampishireyetantyaami eerokaite, iriitake aavyaashiretakaimine, impoña piyaayetanake piñaaventaina naaka, Jerusalén-ki, maaroni janta Judea-ki ipoña Samaria-ki, irojatzí intaina tsika overaapaa kipatsi.” ⁹ Ithonkara iñaavaaitakero iroka, jamenaminthaitziri iriyotaane, jovajenokayeetairi Jesús, irojatzí ipeyantapaakari menkoriki, tera iriñeetanairi. ¹⁰ Jamenaminthaitzi tsika ikanta Jesús jovajenoka inkitekinta, apite shirampari katziyimotapaakari okitamaraanikitake iithaare, ¹¹ ikantapaakeri: “Galilea-satzi, ¿Opaitama pipampoyiiri inkiteki? Piñaakeri tsika ikanta Jesús jovajenokaa jiyaatai, arira inkantajaantaiya eejatzí apaata aririka impiye.”

Jiyoyeetake pashine impoyaatyaarine Judas

¹² Ikanta ipiyeeyaani iyotaari janta Jerusalén-ki ipoñagaaro otzishiki ipaiyeetziri Olivos, te intainatajaante, oshinetaantsitzi iraniitayeete kitaiteriki jimakoryaantaitari. ¹³ Ikanta jareetaiyaani nampitsiki, ataitaiyapaini jenokinta pankotsi tsika jimaapiintaiyini. Jirika ikarataiyini: Pedro, Jacobo, Juan, Andrés, Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, Jacobo itomi Alfeo, Simón ipaiyeetziri “Kisakotaneri,” ipoñaapaaka Judas irirentzi Jacobo. ¹⁴ Maaroni irikaite ari ikantaitapiintatya japatotaiyani jiñaañaataiyini itsipayetakeri irirentzi Jesús, itsipataro María irinirora, ipoña pashinepayeeni tsinaneete.

¹⁵ Ikanta japatotaiyanira kempisantzinkariite, ikarataiyini 120 atzirriite. Ari jiñaavaitanakeri Pedro, ikantanake: ¹⁶ “Iyeekiite, monkarataka okaratzi

* 1:15 Ikantayeeetziri jaka kempisantzinkariite, irijatzí ipaiyeetzirira “iyeekiite.”

josankinatakaakeriri Tasorentsinkantsi pairani David-ni, jiñaaventakeri Judas itzimi jevatapaintsiri jaakaantziri Jesús. ¹⁷ Irika Judas iri atsipatapiintakari, ari akaravetari antavaireki. ¹⁸ Iro kantacha jaakeri kireeki ipinaveetakariri iyaariperonka, jamanantantaka aparoni kipatsi. Ari iparyaakeri janta Judas, jovatziitotanaka, ithonka itankavaitapaake, ookaporenthakeerekivaitapaaka isheeto. ¹⁹ Ikanta ikemaiyakeni Jerusalén-satzi, ipaitakero kipatsika 'Iraantsipatha,' ikantziro iñaaneki irikaite 'Acéldama.'

²⁰ Tema osankinarentsiki Salmo-ki, ikantaitake:

Kaankithaanteveya onkantya ipanko,

Tekatsi nampitantaiyaarone.

Ikantaitake eejatzi:

Intzime pashine impoyaataiyyarine irantavaireki.

²¹ Tzimatsira jaka shirampariite itzimi tsipatapiintakari eenirora itsipavetai Avinkatharite Jesús, ²² itzimi akaratzitakari ovakera joviinkaataka Jesús irojatzi jovajenokantaari inkiteki. Okovatya amenai aparoni ankaratairi itzimi ñiitakariri eejatzi Jesús jañagaira." ²³ Ipoña jookoitake apite: José, ipaiyeetziri Barsabás, irijatzi ipaiyeetzitari Justo, ipoñaapaaka Matías. ²⁴ Ari jiñaañaatakoventanakeri, ikantzi: "Pinkathari, eeroka iyoshiretziriri maaroitni, jirika apite nookotakeri, poñaakenari aparoni tsika itzimi pikoyaakeri eeroka, ²⁵ iriitake nonkaratairi notyaantjanoritzisi nantavaitaimi, irimpoyaataiyyaari Judas-ni opeyaashitakaakarira iyaariperonka irirori. Tema Judas, jatake irirori tsika iriyaatera." ²⁶ Ipoña ikempitakaantakaro irikaite jiñaaretaita, jiñaatzisi iriitake Matías. Iriitakera karatanairiri irikaite 11 Otyaantajanoriite.

2

Ipokantakari Tasorentsinkantsi

¹ Okanta omonkarataa joimoshirenkaitziro kitaiteri "Aavataantsi." Japatotaiyaani maaroni iriyotaane Jesús.* ² Ari omapokashitaitakari iniroite poimpatapaintsiri oshiyavetapaakaro antaro tampyaa, okenapaake jenoki inkiteki, ookantapaakaro pankotsi tsika japatotaiyakani. ³ Iñaashitaitaika paampashithakeerekitapaintsiri, jookantapaakari aparopayeeni ikaratzi apatotainchari. ⁴ Maaroitnira inampishiretantapaakari Tasorentsinkantsi. Ari jetanakaro iñaavaiyetanakero pashinetatsiri ñaantsi, iriitakera Tasorentsinkantsi ñaavaitakaanakeriri.

⁵ Okanta janta Jerusalén-ki, ari isaikayetziri Judío-payeeni poñaayetachari intaina pashineki nampitsi. Iriiyetakera ñaapinkathatasorentsitaneriite.

⁶ Ikanta ikemaitakero poimpatapaintsiri, ipokaiyapaakeni osheki atziri, te iriyotavakero opaita kantachari, tema ikemathatakero aparopayeeni ñaantsi okaratzi jiñaavaiyeetziri, irootake iñaane. ⁷ Ipampoyaavakaanaka, ikantavakaiyani: "¿Tema Galilea-satzi inatzi ikaratzi ñaavaiyetakerori pashineyetatsiri ñaantsi?" ⁸ ¿Tsikama ikantakeroka akemantariri jiñaavaitziro añaanepayeeni aaka?

⁹ Tema akarayetakeri jaka Parto-satzi, Medo-satzi, Elam-satzi, Mesopotamia-satzi, Judea-satzi, Capadocia-satzi, Ponto-satzi, Asia-satzi, ¹⁰ Frigia-satzi, Panfilia-satzi, Egipto-satzi, ipoña Africa-satzi okarikitapaira Cirene. Tema akaratakari eejatzi poñaayetachari Roma, Judío-tatsiri ipoña kaari Judío-vetacha pairani. ¹¹ Eejatzi Creta-satzi, ipoña Arabia-satzi. Ari akaratakari maaroni irirori

* **2:1** Kantakotachari jaka "Aavataantsi," irojatzi ikantayeetzitari "Pentecostés."

akemayetakeri iñaavaitantayetakaro añaanepayeeni, ikinkithatakotziri Pava itasonkaventantzi.”¹² Ipampoyaavakaiyanakani atziripayeeni, te iriyote opaita jiñiiri. Ikantavakaiyani: “¿Opaitama iroka?”¹³ Iro kantacha tzimatsi eejatzi atziri thainkantaneri, ikantayetzi irirori: “¡Aña ishinkitaiyatyaani irikaite!”

Etanakarori ikinkithatanakeri Pedro

¹⁴ Ipoña ikatziyanaka Pedro irirori, itsipatakarira 11 Otyaantajanoriite, iñaavaitanake shintsiini, ikantzi: “¡Asheninká! ¡Jerusalén-satziite! Pinkempisantavakena onkantya piyotantyaari.¹⁵ Piñaajaantakema eerokaite ishinkitaty irikapayeeni. Tera, tema ovakera ijenokiityaapaake ooryaa.†¹⁶ Aña omonkaratya okaratzi josankinatakeri pairani kamantaneri, Joel-ni, ikantake:

¹⁷ Ikantzi Pava:

Tzimatsi avisatsine ovekaraantapaakyaarone kitaite.

Ari notyaantakeneri atziriite Notasorenka okempivaitakero irisakoperotaitatyeenerimi.

Ari inkinkithatakoyetanaina itomipayeeni eejatzi irishintopayeeni.

Ari iriñaavyayetakya evankariite,

Ari imishiyetake antarikonayetaintsiri.

¹⁸ Ari nonkempitaakeri evankaripayeeni jotzikayeetari, eejatzi evankaropayeeni.

Notyaantaineri Notasorenka apaata, ari inkinkithayetai.

¹⁹ Ari iriñeetake inkiteki kaari iriñaapiintaite.

Iriñeetero kipatsikika iraantsi, paampari, antaro kachaareenka.

²⁰ Ompona iriñeeteri ooryaatsiri intsivakimate,

Iriñeeteri eejatzi kashiri inkempityaaro iraantsi,

Irootaatsira omonkaratya kitaite impokantaiyaari Pinkathari.

Tema antaro irovaneenkaro onkantaiya.

²¹ Inkarate pairyaanairine Pinkathari, javentaayetaari, iriiyetakera avisakoshiretaatsine.

²² ¡Shirampariite! ¡Israel-mirinkaite! Pinkemaiyeni nonkante. Piñeeyakerini eeroka, irikaranki Jesús Nazaret-satzi, iriitakera jotyaantakemiri Pava. Itasonkaventayetakemi, joñaakayetakemiro okaratzi kaari piñaayevetaiyani pairani.²³ Iro kantamaitacha, jamayeetapaakemiriranki irika, povamaakaantakeri eerokaite ipaikakotantakariri kaariperoshireriite, ari omonkaratakari onkarate avishimoterine, tema irootake ikinkishiretzitakariri Pava.

²⁴ Ikanta joviriintairiranki Pava ikamavetakara, tera irishinetanairi inkemaantsivaitaiya. Tema te aavyaajateri kaamanetaantsi.²⁵ Tema iri josankinatakotakeri eejatzi pairani David-ni, ikantake:

Noñaapiintziri Novinkatharite itsipatana.

Tema isaikatziira irirori nakoperoriki, tekatsira impaitya kitsirinkenane.

²⁶ Irootake nokimoshiretantari,

Kamenivaante nokanta notharomentari.

Iriitakera noyaakoperotaiyaari, naventagaiyaarira.

²⁷ Tema eero pookaventanaro noshire sarinkaveniki aririka nonkamavetakya.

Eero pishinetziro eejatzi novatha ompathaye, pitasorentsine nonatziira.

²⁸ Piyotaakenaro tsika nonkantya nañaashiretai.

† 2:15 Kantakotachari jaka “ijenokiityaapaake ooryaa,” irootake ikantaitziri pairani “ooryaa 3.” Okaratzi jametari judío-payeeni irirori, te ishinkineta ovakera onkaitaayaanake.

Osheki poimoshirenkaina aririka nontsipataiyaami.

²⁹ Iyeekiite, ayotaiyini aaka tera iri acharineete David-ni ñaaventachane jaka, aña kamataike pairani irirori, ikitaitakeri, irojatzi isaiki iroñaaka.

³⁰ Tema Kamantanteneri jinake irirori, jiyotaitake pairani tzimatsi ishinetakeneri Pava, ari impinkatharitakairi aparoni incharinentyaari. †

³¹ Tema okempivaitakaro iriñaakityeeromi David-ni, jiñaaventakero irañagai Cristo, ikinkithatakotakeri eero isaiki irika sarinkaveniki, eero opathayi eejatzi ivatha.

³² Iriitakera jovañagairi Pava irika Jesús. Omaperotatya, maaroni noñeeyavairini naaka. ³³ Aritake ovajenokaa, isaikimotapairi irakojanoriki Pava ipinkathariventantapai. Ari omonkaratari okaratzi ishinetzitakariri pairani Ashitariri, aritake irotuyaantakeri Tasorentsinkantsi okempivaitakaro irisakoperotaityeenerimi.

Irootajaantakera piñaayetakeri iroñaaka. ³⁴ Tema kaarira David-ni ovajenokaachane inkiteki, aña iriitaitake ñaavaitakerori pairani iroka, ikantake:

Íñaavaitake Pinkathari, ikantavairi Novinkatharite: Pisaikapai nakojanoriki ampinkathariventante.

³⁵ Irojatzi apaata novasankitaantaiyaariri kisaneentakemiri, ari paatzikairiri pinkempitakaantairi pimakoryaakiitamento.

³⁶ ¡Asheninkál iro kameethatatsi ayotaiyeroni iroka maaroni aakaite icharineyetaira Israel-ni. Irika Jesús itzimi pipaikakotakaantakeri eerokaite, iri Ipinkatharitakaakeri Pava, irijatziita Cristo.”

³⁷ Ikanta ikemaiyavakera ikaratzi apatotainchari, antaro oimeraashiretanakeri, josampitanakeri Pedro, eejatzi pashinepayeeni otyaantajanori, ikantaitanakeri: “Iyeekiite, ¿tsikatya nonkantaiyaaka naaka?”

³⁸ Ari jakanakeri Pedro: “Pimpiyashireyetai, poviinkaatzimentaiyaari Jesucristo, pimpairyaaayetanageri. Iro iriyotantaiyaari impeyakotaimiro Pava pikaariperovetaka, ari inampishiretantaiyaami Tasorentsinkantsi.

³⁹ Irootake ishinetaitekemiri eejatzi eeroka, irojatzi ishinetzitaitakariri pitomipayeeni, ipoña ikaratzi nampiyetarori intaina. Tema maaroni ikaimashireyetairi iriitakera ishinetzিয়েetakaniri eejatzi irirori.” ⁴⁰ Osheki okaratzi íñaaventakeneriri Pedro, ishintsithantakariri eejatzi, ikantayetakeri: “¡Povavisaakoshiretya! ¡Pintinaryeeyaari irika atzirite kenashivaiyetainchari!”

⁴¹ Irojatzi ikempisantantanakariri osheki atziri oviinkaayetanaaka, aamaaka ikaratzi 3,000 atziri kempisantanaatsiri. ⁴² Oisokero jovanakero okaratzi jiyotayetakeriri Otyaantajanori, kameetha jaapatziyavakaana. Ari ipetoryaapiintaiyironi tanta, jaakoventanakero eejatzi jiñaañaatayini. §

Irañaantare etayetanakarori ikempisantzinkaritzi

⁴³ Ipampoyaanakero jiñaakero itasonkaventantayetake Otyaantajanori, jantayetakero kaari íñaayeetapiintzi. ⁴⁴ Osheki jaapatziyavakaanaka ikaratzi kempisantaatsiri, jantetaavakaanaro okaratzi tzimimoyetziriri.

⁴⁵ Ipimantayetziro tzimimoyetziriri. Jayira kireeki itsiparyaayetziniri pashinepayeeni kempisantaatsiri ikaratzi ashinonkaayetachari.

⁴⁶ Ari ikantaitanaatya kitaiteriki jaapatziyavakaana japatotaiyanira

† **2:30** Tzimatsi osankinarentsi paariyiriri Cristo isaikimotairi Pava tsika ipinkathariventantzi irirori. § **2:42** Kantakotachari jaka “ipetoryiirori tanta,” iroora jantayetanairi kempisantzinkariite aririka inkinkishiretakoteri Jesucristo ikamimotantake. Ari ikantziro jayootavakayani, ipetoryiirori tanta, jovaiyani, jiraiyini eejatzi imire. Tema jimatakotaatziiri Jesús tsika ikantanairo joveraanaaro jovakaanari iriyotaanepayeeni. Irootakera jiñaaventapiintaitakeri, ikantaitzi “Pimpetoryeero tanta.”

tasorentsipankoki. Te irovashaantanakero ikaimavakaiyani ipankoki irovaiyaani, ari ipetoryiirori tanta. Kimoshire ikanta ikempiyavakaiyani, itsinampashireyetanaira. ⁴⁷ Itharomentapiintanakari Pava. Iroora onimoyetakeri atzirite jiñaayetakero tsikara ikantayetanaa. Arira okantaitanaaya kitaiteriki joshekyaanairi Avinkatharite kempisantzinkariite inkarate avisakoshireyetaatsine.

3

Jovashinchagaitziri kisoporokiri

¹ Okanta pashine kitaite, aritake sheetyaake jiñaañaatapiintantari. Ari itonkaanakeri Pedro itsipatanakari Juan, iriyaatero tasorentsipankoki.*
² Ari jomonthaakotantaka jamaitziri aparoni shirampari kisoporokitatsiri. Ari ikantzitaya ovakera itzimapaake. Maaroni kitaite jamaitapiintziri omorokira tasorentsipanko ipaiyeetziro “Ovaneenkaanto.” Ari isaikapiintziri onkantya impashiyetantyaariri kireeki ikampiyetzirira ikaratzi kyaayetsiri. ³ Ikanta irika jiñaavakeri Pedro itsipatakari Juan, iro inkyaanapaakyaarimi tasorentsipankoki, ikampitavakeri impashitanakyaari kireeki. ⁴ Ari ipampoyaanakeri. Ikantziri: “¡Pamena!” ⁵ Ikempisantatzi shiramparika, iñaajaantake impatyeeri tsika ompaitya. ⁶ Iro kantacha Pedro, ikantanakeri: “Te intzime noireekite, te intzime eejatzi oro, iro kantacha tzimatsi nantzimotemiri. ¡Pintzinaye! ¡Paniitai! Nompairyemiri Jesucristo Nazaret-satzi, iriitakera antemirone.” ⁷ Jakotashitanakeri, jakathatakeri, jovatziyakeri. Omapokashitanaka ishintsitanai iitziki eejatzi ishoonkitziki. ⁸ Ari jimitaanaka ikatziyanakara, aniiitanake. Ari itsipatanakari irikaite ikyapaake tasorentsipankoki, aniiivaitanai, mitaamitaavaitanaa, itharomentanaari Pava. ⁹ Ithonkara jiñeetakeri janiitanaira, ikemakeri eejatzi itharomentanaara. ¹⁰ Ipampoyaatziitaitanakeri jiñaakerora avisaintsiri, te inkompiyeetavakyaari irika shirampari, iriitake kampilantapiintatsiri impashiyeeetyaari janta omorokira tasorentsipanko, ipaiyeetziri “Ovaneenkaanto.”

Ikinkithatakaantzi Pedro ikyapiintaitzi tasorentsipankoki

¹¹ Ikanta kisoporokivetachari, te irookane jovanakeri Pedro itsipatakari Juan. Ipampoyaatziitanakeri atzirite, thaankiperoini ipiyotzimentapaakari avisatapeshitakera tasorentsipankoki ipaiyeetziro “¡Irashi Salomón.” ¹² Ikanta jiñaavakeri Pedro, ikantavakeri: “¡Shirampariite! ¡Israel-mirinkaite! ¿Opaitama pipampoyaaaminthatantanari naaka? Eerora pikinkishiretashivaite naakara ashitaro noshintsinka, naakara tasorentsi nomatantariri naniitakagairi irika. ¹³ Aña Ivavane Abraham-ni, Isaac-ni, Jacob-ni, ivavanetanakari eejatzi acharineete, iriitakera matakeroiri iroka, ari onkantya iriñaapinkathayeetantyaariri Itomi Jesús, tsika itzimi paakaanakeri eerokaite janta jevariiteki. Ikovavetaka Pilato irirori iromishitovakaantairimi, te pikovimaita eerokaite. ¹⁴ Iriitakemira pomishitovakaantaimi Tasorentsitsitsiri, matzirori itampatzikashiretzi, aña intaani pomishitovantashitaari ovantzinkari. ¹⁵ Ari okanta eerokaite povamaantakariri ovañaashiretaneri. Iro kantacha Pava jovañagairi. Noñeeyakerini naakaite jañagai. ¹⁶ Okaratzi ovashinchagairiri irika shirampari piñaapiintziri eerokaite, iroora matakaakeriri javentaashiretanaaro

* 3:1 Kantakotachari jaka “sheetyaake,” irootake ikantaitziri pairani “ooryaa 9.”

nopairyaakenerira Jesús. Irootakera piñaantaiyakariri iroñaaka jeshitakotai kyaaryooperoini. ¹⁷ Iyekiite, niyotzi naaka, tera piyoperotero okaratzi pantayetakeri, ari ikempitakariri eejatzi pijevarepayeeni. ¹⁸ Iro kantacha Pava, ari ikenakairori jimonkarairo okaratzi ikinkithatakaayetakeriri maaroni kamantaneriite, ikantake: ‘Aritake inkemaantsitakaitakyaari Cristo apaata.’ ¹⁹ Irootakera, pimpiyashitantaiyaariri eerokaite Pava, povashaantayetairo piyaariperonka, onkempivaitakyaaromi iroshetakotaatyeeromi irirori pikaariperovetaka. Ari piñagairo intsipashiretaiyaami Avinkatharite, irovatsinaryaakoyetaimira. ²⁰ Aritake irotyaantairi Pava eejatzi Jesucristo, tema ishinetzikamairo pairani aritake impiye. ²¹ Onkantavetakya iroñaaka, ontzimatye isaike Jesucristo inkiteki irojatzi irinintapaitetantakyaari Pava irovakeratakagairo maaroni okempiyevetara pairani. Tema iro ikinkithatakaayetakeriri Tasorentsishireri kamantantneriite. ²² Irootakera jiñaaventakeri pairani Moisés-ni, ikantake:

Ari irotyaantake apaata Pava pashine Kamantaneri, ari iroshiyakota-paakyaanaro naaka jotyaantakenara. Asheninka irinatye. Maaroni inkamantayetapaakairi, ontzimatye ankempisantero.

²³ Tema maaroni kaari kempisanterine irika kamantantneri, ari iraperoyeetakeri, eero jiñeeri isheninkapayeeni.

²⁴ Ari ikempitzitakariri eejatzi Samuel-ni, iñaaventakotakero okaratzi añaayetakeri iroñaaka, irojatzi iñaaventayetakeri eejatzi maaroni pashinepayeeni Kamantaneriite. ²⁵ Eerokayetakera ñeerone okaratzi ishinetantakeri Pava otzimi ikinkithatakoyetakeri kamantantneriite. Eerokayetakera ñeerone eejatzi okaratzi jantzimotavakaakari pairani Pava itsipatakari acharineete. Tema Pava ikantakeri Abraham-ni: Iriira picharine tasonkaventairine maaroni sheninkatavakaachari tsikarikapayeeni janta kipatsikinta.

²⁶ Ikanta jovañagairi Pava itomi, ari jetakari jotyaantakemiri eerokaiteki, onkantya intasonkaventantyaamiri, ari onkantya maaroni eerokaite povashaantantaiyaarori piyaariperonka.”

4

Pedro ipoña Juan jaayetanakeri jevariiteki

¹ Eenirotatsi Pedro itsipatakari Juan ikinkithatakaayetziri atziriite, areetaiyapaakani omperatasorentsitaari, itsipatapaakari ijevare aamaventarori tasorentsipanko, ipoña Saduceo-payeeni. ² Ikisaiyayaani, tema Pedro ipoña Juan jiyotaatziri atziripayeeni, ikantayetziri: “Omapero irañaayetai kamavetachari, iritakera Jesús oñaakantapaintzirori.”

³ Joirikaiyapaakeri, jashitakotakaantakeri irojatzi onkitaaitamanai, tema aritake sheetyaake. ⁴ Iro kantacha osheki ikaratzi kemayetavakerori kinkitharentsi, ikempisantayetanake. Jiroka ikaratzi tziমানaintsiri kempisantzinkariite, ikarataiyini 5,000 shirampariite.

⁵ Okanta okitaaitamanai, japatotaiyakani Jerusalén-ki maaroni ijevarite judío-payeeni, antarikonaite, ipoña iyotzinkariite. ⁶ Ari isaikakeri eejatzi Anás omperatasorentsijanori, Caifás, Juan, Alejandro, ipoñaapaaka isheninkamirinkaite omperatasorentsijanoriite. ⁷ Ikaimatakaantakeri iramayetakari Pedro ipoña Juan. Josatekaitavakeri niyanki japatoyiakari, josampitakeri: “¿Niinkama shintsitakaimiri okanta pimatantakarori iroka? ¿Niinkama pipairyakeri?” ⁸ Ipoña jakanake Pedro, ikantakaatziitakarira Tasorentsinkantsi, ikantanake: “Pinkathariite, Antarikonaite. ⁹ ¿Iriima

piñaatsikoventaiyanari mantsiyari novashinchagairi? ¿Pikovatziima piyotaiyeni tsika ikanta jeshitakotantaari? ¹⁰ Ari nonkamantaiyakemiro, onkantaya iriyotantyaari maaroiteni Israel-mirinkaite. Irika shirampari atsipataiyakari jaka, iriira Jesucristo ovashinchaakeriri, ipaiyeetziri Nazaret-satzi. Iriitakera nopairyaakeri, irijatzira pipaikkakotakaantakeri eerokaite. Iro kantamaitacha jovañagairi Pava. ¹¹ Irika Jesús iri oshiyakarori mapi pimanintakerira eerokaite, pikempitakovaitakari ovetsikirori pankotsi. Iro kantacha jovatziyeetairo pankotsinampiki ikempitaaro iroorikami tzinkamintsi.* ¹² Tera intzime pashine kempityaarine Jesús jovavisaakotantzi. Tekatsi ampairyagai jaka osaviki kipatsi, apaniro ikantakaaro Jesús.”

¹³ Ipampoyaitanakeri Pedro, eejatzi Juan, ikantaiyanakeni piyotzimentakariri: “Piñeeri irika, te iriyotaapiintaperoveetyaari, iro kantamaitacha ñaapinkathañaaane jovayeetziri. ¿Iriima iyotaakeriri Jesús itsipatakari pairani?” ¹⁴ Irojatzí itsipatakari Pedro ipoña Juan irika atziri jovashinchagairi. Tera ontzime ompaitya inkantakanakeriri. ¹⁵ Ipoña jomishitovakaantairi japatotaiyanira, ari isaikaiyanakeni irirori iñaanatavakaiyani. ¹⁶ Ikantzi: “¿Tsikama ankanterika irikaite shirampari? Maaroiteni Jerusalén-satzi jiyotaiyakeni itasonkaventantake. Eero amatairo omanakoteri. ¹⁷ Thame asaryiimatashityaari, ari onkantya eero jiyaataakaantaro iriñaaventerí Jesucristo, impairyaaapiintairi.” ¹⁸ Ipoña ikaimairi eejatzi. Ikantaiyakeri: “Aritapaakera piñaaventakeri Jesús, eero papiitairo piyotaantakoyetairi, pimpairyaaayetairi.” ¹⁹ Iro kantacha jakanakeri Pedro ipoña Juan, ikantanakeri: “¿Aritatsima nompiyathatyaari Pava, onkantya nonkempisantantyaamiri eerokaite? Intsityaa pinkantena. ²⁰ Eerora okantzi novashaantairo noñaaventayetero okaratzi noñaajaantakeri, nokemajaantakeri eejatzi.” ²¹ Ikanta jasaryiimavaivetakarira jevariite, japakagairi. Tema maaroni atziriite itharomentanakari Pava jiñaayetakero avisagatintsiri, tera ontzimatye ompaitya irovasankitaamenteriri. ²² Irika shirampari itzimi jovashinchaayeetairi, anaaneentanakero 40 tzimatsiri irosarentsite.

Jamanaiyini kempisantzinkariite iraventaashireperotantyaari eero itharovantaiyani

²³ Ikanta Pedro ipoña Juan, aritakera japakagaitairi, jatake japatotaiyani ikarataiyini, ikamantakeri okaratzi ikantakeriri ijevare omperatasorentsitaari ipoña antarikonaite. ²⁴ Aritakera ikemaiyakeroni, maaroiteni jiñaañaataiyanakeri Pava, ikantziri: “Pinkatharijanori, eerokatake ovetsikakero inkite, kipatsi, inkaare, ipoña okaratzi tzimantayetarori. ²⁵ Eerokatake kinkithatakaakeri pairani pinampire David-ni, ikantake: ¿Ipaitama ikiñaaneventaiyirini atziriite?

¿Ipaitama ikinkishirevaitashitantakari?

²⁶ Apatotaiyakani pinkathariventantatsiri jaka kipatsiki,

Ipiyotayetaka jevariite,

Irimaimanetantyaariri Pinkathari, eejatzi iriyoshiitaneka Cristo.

²⁷ Arimaitaka jimatakero Herodes ipoña Poncio Pilato japatotaiyakani nampitsikika, eejatzi Israel-mirinkaite ipiyotaiyakani itsipatakari pashinesatzi atziriite, imaimanetakeri Jesús, pitasorentsita Pitomi, piyoshiitane. ²⁸ Ari okantaka, jimatakero irikaite okaratzi pikinkishiretakari tsika onkantya. ²⁹ Iroñaaka, Pinkathari, pamenero

* **4:11** Pamenero Mt. 21.42; Ef. 2.20; 1 P. 2.6-8.

eeroka jasaryiimatakana, pishinetainaro pinampiyetaanara eero notharovavaitanta nonkamantantairo piñaane. ³⁰ Iroora pishintsinka povashinchaantayetantyaariri mantsiyayetatsiri. Iroora pintasonkaventakaantakyaanariri nompaiyeeri Tasorentsi Pitomi Jesús.” ³¹ Ikanta ikaratakerora jiñaañaataiyakeni, ontziñaanaka janta tsika japatotaiyakani. Ikantakaantziitanakarira Tasorentsinkantsi iñaaventanakero iñaane Pava, tekatsi intharovakaanakya.

Maaroni tzimimoyetziriri ari ikaratzi jashitaiyaroni

³² Oshekitanakera kempisantanaatsiri. Aparoni okantanaa ipampithashiretanaari. Te imashitavakaiyaaro opaitarika, ipayetavakaaro okaratzi kovityiimoyetariri. ³³ Irikaite Otyaantajanori eekero jiyaatatzi ikinkithatakotziro tsika okanta jañaantaari Pinkathari Jesús. Iniroitera ikaminthaayetakeri Pava maaroiteni. ³⁴ Te intzimavaite aparoni kovityaaneentavaitatsine, tema itzimirika tzmimatsine iipatsite, ipanko, ipimantayetziro. Iraakeri kireeki, ³⁵ impakeri Otyaantajanori, iriitake antetaariri maaroitte jaantayetari aparopayeeni opaita ikoviri. ³⁶ Iroora jimatakeri aparoni Levi-mirinkaitte ipaiyeetziri José, Chipre-satzi jinatzzi, iri ipaitakeri Otyaantajanoriite irirori, Bernabé. (Oshiyakaaventachari iroka vairontsi Bernabé: “Itomi poshenkantaneri.”) ³⁷ Irika shirampari tzmimatsi iipatsite, ipoña ipimantakero. Jaanakeri ovinaro iipatsite, ipapaakeri Otyaantajanoriite.

5

Ananías opoña Safira

¹ Iro kantacha tzmimatsi pashine atziri ipaita Ananías, itsipatakaro iina opaita Safira, ipimantakero irirori iipatsite. ² Irika shirampari jaapatziyakaro iina, jomanakaarantake ovinaro iipatsite. Jamakeriya tzi-makaarantapaintsiri, ipapaakeri Otyaantajanoriite. ³ Ikantavakeri Pedro: “Ananías, ¿ipaitama pishinetantakariri Satanás inthaiyakaiyaami, iro pikovantari pamataviteri Tasorentsinkantsi, pomanakaarantantakariri ovinaro piipatsite?” ⁴ “¿Kaarima eeroka ashivetyaarone kipatsika? ¿Kaarima eeroka ashityaarine ovinaro? ¿Opaitama pikinkishiretzitantakarori pantero iroka? Tera iri atziriite pamatavite, aña iriira Pava pikovavetaka pamataviterimi.” ⁵ Ikanta ikemavakera Ananías, tyaanake, kamanake. Iniroitera itharovaiyanakeni ikaratzi kemayetaintsiri. ⁶ Ipoñaanaka evankariite, iponatapaakeri, jaanakeri, ikitatakeri.

⁷ Tekera osamanite, ari okyaapaake iina Ananías, te iyote iroori opaita avisaintsiri.* ⁸ Josampitavakero Pedro, ikantziro: “Pinkantena, ¿Arima ikaratzi ovinaro?” Akanake iroori: “Jee, ari ikaratzi.” ⁹ Ikantziro Pedro: “¿Opaitama paapatziyavakaantakariri pikovi piñaantyaari Itasorenka Pinkathari? Jirika ipiyeeyakani aanakeriri piime ikitatziri, iroñaaka irayitanakyaami eejatzzi eeroka.” ¹⁰ Apathakerora okantanaka Safira otyaanake ikatziyakara Pedro, kamanake. Ikanta ikyeeyapaakeni evankariite, jiñaapaatziro kamake. Jaanakero, itsipatagairo oime ikitatakara irirori. ¹¹ Iniroite itharovaiyanakeni kempisantzinkariite, eejatzzi ikempitayetanakari ikaratzi kemakoyetakerori avisaintsiri.

Osheki itasonkaventantayeetake

* 5:7 Kantakotachari jaka “tekera osamanite,” iroora ikantayeeztitari eejatzzi “3 horas.”

¹² Eekero jiyaatakaanakiziro Otyaantajanoriite japatotapiintaiyanakani janta avisatapeshitakera tasorentsipanko ipaiyeetziro “Irashi Salomón.” Eekero itasonkaventantayetanakitzi atzirimashiki. ¹³ Ipinkanera jovayetanageri pashineete, te inkovayetana intsipatanaiaaari. Iro kantamaitachari tzimataitsira osheki tharomentaperoventanakariri. ¹⁴ Eekero ipokanakitzi shirampariite eejatzi tsinaneete, oshekitanake ikaratzi kempisantanairiri Pinkathari. ¹⁵ Jamakoyetapaakeri atziri imantsiyarite jonoryaakoyetapaakeri ishitashiki tsika inkenapaake Pedro. Ikantayetzi: “Inkenapaakerika Pedro jaka, aririka intsimankantanakyaari kapicheeni irampare, aritake iredhitakotai.” ¹⁶ Ari ikempiyetapaakeri atziriite poñaayetainchari nampitsiki saikanampitzirori Jerusalén, jamayetake osheki mantsiyariite eejatzi osheki jaakayetziri peyari, jovashinchaayetavakeri maaroiteni.

Ikisaneentaitanakeri Pedro ipoña Juan

¹⁷ Ikanta omperatasorentsijanori, itsipatakari ikaratzi aapatziyakariri, irikaite Saduceo-payeeni, ikisaneentaiyanakani. ¹⁸ Jaakaantakeri Otyaantajanoriite, jashitakotakaantakeri. ¹⁹ Iro kantacha otsirenivetanakara, pokake imaninkarite Pinkathari, jashitaryaakotairi, jomishitovayetaari, ikantavairi: ²⁰ “Piyaaete tasorentsipankoki, piñaaventaineri atziriite tsika okantakota ovakerari añaantarensi.” ²¹ Okanta kapichekitaite, areetaiyapaakani tasorentsipankoki, jetapaakaro ikinkithatakaantapaake. Tetya iriyotaajataiyeni irirori omperatasorentsijanori, apatotaiyachani itsipayetakari irapatziyane, eejatzi maaroni irantarkonaite Israelmirinkaite. Ipoña jotyaaantake iramayeetakeri Otyaantajanoriite jashitakoveetakarira.

²² Ikanta jiyatashivetanakari irashitakotane, te iriñaapairi. Piyapaaka, ²³ ikantapaakeri: “Tera añaagairi. Irojatzii okanta noñaavetapaakaro ashita kameethaini, irojatzii ikatziyaveveta aamaventariri. Iro kantacha nashitaryaakovetapaakeri, te noñaapairi.” ²⁴ Ikanta ikemavakera omperatasorentsijanori, ipoña ijevare aamaventarori tasorentsipanko, ipoña ijevare omperatasorentsitaari, josampitavakaiyanakani ompaityaarika avisatsineri. ²⁵ Ariya jareetapaakari itzimi kamantapaakeriri: “Irikaite pashitakotakaantavetakari eerokaite, isaikaiyini janta tasorentsipankoki ikinkithatakaayetziri atziriite.” ²⁶ Irojatzii jiyatantanakari ijevare aamaventanerite, jaanake osheki iratziirite, jamairi eejatzi. Iro kantacha te irakotashivaiteri. Tema intharovakaayetyaari atziriite intsitokantyaari mapi.

²⁷ Ikanta jareetakaapaakari, jovavisaapaakeri tsika japatotaiyakani jevariite. Ikanta omperatasorentsijanori josampitavakeri, ²⁸ ikantziri: “¿Tema pikemi nokantzi chapinki: ‘Aritapaake piñaaventakeri Jesús?’ Eekero piyotaaatziri maaroni Jerusalén-satzi. Pikantakotakena eejatzi naaka, pikantzi: ‘Iri ovamaakaantakeri Jesús.’” ²⁹ Ari jakanake Pedro ipoña pashineete Otyaantajanoriite, ikantanake: “Iriira Pava nonkempisantaperote, eerora nokempisantashivaitari atziri. ³⁰ Tema omapero povamaakaantakeri eeroka Jesús, pipaikkakotakaantakeri. Iro kantacha jovañaagairi Pava itzima-jaantzi ikempisantakeri pairani acharineni. ³¹ Jovajenokairi Pava, jomi-saikairi irakojanoriki, itsipataari ipinkathariventantzi. Iriira jovavisaakotagaineri eejatzi. Ikovake ampiyashireyetaishitairi maaroni aakaite Israelmirinkaite, ari onkantya impeyakotantairori akaariperoshireyevetaka.

³² Naakara ñaakero okaratzi jantayetakeri Jesús, ontzimatyé noñaaventero. Irijatzira Tasorentsinkantsi matakainarone, tema iriitakera jotyaaantakenari Pava inampishireyetantaiyaana naakaite nokempisantairira.”

³³ Ikanta ikemaiyakeni, antaro ikisanaka, ikovanake iroverimi. ³⁴ Iro kantacha ari ikatziyanaaka aparoni janta, paitachari Gamaliel. Fariseo inatzi irirori, irijatzira iyotaantzirori Ikantakaantaitane. Ñaapinkatha joviri maaroni atziri. Ikantanake: “Asheninká, intsityaa amishitovavakeri kapicheeni irikaite.” ³⁵ Ipoña ikantzi: “¡Shirampariite! ¡Israel-mirinkaite! ontzimatyé pinkinkishiretavakya kameetha tsikarika pinkanteri irika shirampariite. ³⁶ Pinkinkishiretakoteri paitachari Teudas, ikantakaaperovaitaka irirori. Japatotake pairani 400 atziri. Iro kantamaitachari jovamacheetakeri Teudas, ithonka itzimporokayetanake maaroni tsipayevetakariri, ari ipeyari. ³⁷ Eejatzi okempitaka pairani josankinatakotantari maaroni atziri, itzimaveta pashine paitachari Judas, Galilea-satzi inatzi. Japatotake atziri. Iro kantacha jovamaitakeri eejatzi irirori. Ipoña itzimporokayetanake maaroni tsipayevetakariri, ari ipeyari. ³⁸ Pinkeme nonkantemi naaka: Eero pimaimanetziri irika, piñaashiminthatavakyaari. Iriirika antashivaitaro inintakaanekiini, ari impeyashitaiya apaniro, inkempitayetyaari apiteroka noñaaventakotakeri. ³⁹ Iro kantamaitacha, iriirika Pava matakaayetziriri okaratzi jantayetziri, eerora pimatziiri eerokaite poitsinampayeri. Paa-maventya pimaimanetzirikari Pava.”

⁴⁰ Onimotanakeri maaroni kemaintsiri. Ikaimairi eejatzi Otyaantajanori, ipasatakaantakeri, ikantakeri: “Aritapaake piñaaventakotziri Jesús.” Irojatziri japakaantaariri. ⁴¹ Ipoña ishitovaiyanaini Otyaantajanori japatoventaitakari. Tharomenta ikantaiyanakani, ikantaiyini: “Piñaataitero ikempitakaantayeetairi apantaperoyetachari jovasankitaaventaitakairira Jesús, apairyiri.” ⁴² Ari ikantapiintanaatya jiyotaantzi maaroni kitaite, ikinkithatakaantzi tasorentsipankoki, ikantzi: “Cristo inatziira irikaranki Jesús.” Arira ikempitaayetakerori eejatzi janta pankotsipayeeniki.

6

Jiyoyeetake 7 ampitakotaneri

¹ Ikanta joshekiperotanakera iriyotaane, ñaavaiyetanake griego-thatatsiri, ikantzi: “Pameneri jantapiintayetakeri hebreo-thatatsiri, ipapiintayetzirora ovaritentsi kamaimetzinkaro, jamaakiyetziro kaari isheninkatajaantayeta iriroriite.” ² Ipoñaashitaka 12 Otyaantajanoriite, japatotakeri maaroni iriyotaane, ikantakeri: “Tera arite nookero noñaaventanairi Pava naaka, nompapiintayetantyaamiri poyaari. ³ Iyekiite ontzimatyé pamene jaka akarataiyini, inkarate 7 atziri, iriitakera amenakaantapiinterone iroka. Pinkoye kameethashiretzimotakemiri, iyotanetachari, inampishiretziitantari Tasorentsinkantsi. ⁴ Ari onkantya naakoventantyaarori naakaite noñaañaayete, nonkinkithatakaante, niyotaantayete eejatzi.” ⁵ Ikanta maaroni apatotainchari, onimotanakeri okaratzi ikantakeriri. Ari ikoyeetakeriri Esteban, aventaariri kameetha Pava, inampishiretziitantakari Tasorentsinkantsi. Ikoyeetakeri eejatzi Felipe, Prócoro, Nicanor, Timón, Parmenas, ipoñaapaaka Nicolás Antioquía-satzi, tsika itzimi kempitakotaariri judío-payeeni, tema irika kaari isheninka judio pairani. ⁶ Ipoña jaayee-tanakeri irika 7 janta isaikakera Otyaantajanori, ari jiñaañaatakotavakeri, itasonkaventayetakeri jotzimikapatzii toyetantakari irako.

⁷ Eekerora oivaraanakitya iñaane Pava. Eekero joshekiperotanakitzi eejatzi iriyotaane janta Jerusalén-ki. Ari jimatzitanakaro ikempisan-tayetanake osheki omperatasorentsitaariite. Jaakaantantaitakariri Esteban

⁸ Ikanta Esteban osheki itasonkaventantayetake janta atzirimashiki, tema Pava neshinonkatariri, ipakeri ishintsinka. ⁹ Iro kantamaitacha, tzimayetatsi judío ikaratzi apatotapiintachari itzimi paitachari “Jotzikaveetari.” Iriiyetake poñaayetainchari Cirene-ki, Alejandria-ki, Cilicia-ki ipoña Asia-ki. Ari iñaanaminthatanakeri Esteban. ¹⁰ Iro kantamaitacha te inkitsirinker, tema omapero Esteban jiyotanetakaakari Tasorentsinkantsi.

¹¹ Irootakera ikantantakariri iromananekiini isheninka: “Nokovi pinthaiyakotyaaari Esteban. Pinkante: ‘Nokemakeri Esteban ithainkimavaitziri Moisés-ni, ari ikempitakeriri Pava eejatzi.’”

¹² Iroora ovatsimaaperotanakeriri atziriite ikisaneentanakeri Esteban, ari ikempitanakari anfarikonaita, eejatzi iyotzinkariite. Jaakaantaitakeri, jaayeeatanakeri japatotaiyani jevariite. ¹³ Arira jamaitapaakeri thaiyakotakariri Esteban, ikantapaake: “Irika shirampari osheki ithainkakero tasorentsipanko, ithainkakero Ikantakaantaitane eejatzi.

¹⁴ Nokemakeri ikantake: ‘Ari imporokakero tasorentsipanko Jesús ipaiyeetziri Nazaret-satzi, ipoña irovashiñaayetairo ameyetari aakaite jiyotaayetairi Moisés-ni.’” ¹⁵ Ikanta jevariite apatotainchari, ipampoyaanakeri Esteban, iñaatziiri iporoki ikempitanakari maninkari.

7

Joipiyanakeneri ñaantsi Esteban irojatzji jovayeeantakariri

¹ Ikanta omperatasorentsijanori josampitakeri Esteban, ikantziri:

“¿Omaperoma ikantakoitzimiri?” ² Ari jakanake irirori, ikantzi: “¡Ilyekiitel! ¡Ashitaanitachari! Pinkeme nonkantemi. Pairani isaikavetantakari acharine Abraham-ni janta Mesopotamia-ki, joñaakakari ovaneenkatachari Pava, tekeraminthara iriyaatanakeeta irinampityaaro Harán-ki. ³ Ikantakeri: ‘Pookanairo pinampitsite, pookanairi pisheninkamirinkaite, piyaate pashineki kipatsi noñaakemiri naaka.’ ⁴ Ikanta Abraham-ni, jookanairo inampitsite paitachari Caldea. Irojatzji ipokantaari inampitaaro Harán-ki. Ikanta ikamaira iriri, irojatzji jotyaaantantakariri Pava jaka, tsika anampitaro iroñaaka aakapayeeni. ⁵ Iro kantamaitacha, tera irashitakaaperotyaaari, teachaajaini irashitakaiyaari kapicheeni. Ishinetzimaitakaniri imperi apaata, aririka inkamake. Iriira ashitaiyaarone inkarate charinetaiyaarine. Irootakera ikantakeriri okantavetaka Abraham-ni tekeramintha intzime irovaiyane. ⁶ Iro kantacha ikantakeri eejatzi: ‘Iriñeero pincharineyetyaari irinampityaaro ipatsiteki pashine atziri. Onkarate 400 osarentsi inkemaantsivaitya iromperavaitaityaari janta. ⁷ Impoña novasankitaakeri naaka inkarate omperavaitakyaarine. Iriima pincharineyetyaari namairi maaroni jaka nampitsiki, ari irantavaitainari naaka.’ ⁸ Ipoña ikantakeri Pava eejatzi pairani Abraham-ni: ‘Ontzimatyte pintomeshitaanitya, tema tzimatsi antzimotavakaiyaari.’ Jimatakero pairani Abraham-ni. Eejatzi ikempitaakeriri itomi irirori, iro jimaakotapaakitziini ⁸ kitaite, itomeshitaanitakeri. Ari ikempitaakerori Isaac itzimakeranki Jacob-ni. Ari ikempitaakeriri eejatzi Jacob-ni ¹² itomipayeeni, itzimi acharineyetanakeri aakaite. ⁹ Ikanta irikaite, itzimi acharineyetaari aakaite, ikisaneentakeri irirentzi José, ipimantakeri. Ari okanta jareetantakari inampiki Egipto-satzi. Iro kantacha, arira itsipatapiintakari Pava, ¹⁰ jovavisaakotairi okaratzi ikemaantsivaivetaka. Ipakeri

iyotanetaantsi, irootake jaakameethatantakariri ivinkatharite Egipto-satzi paitachari Faraón. Irojatzi ipinkathariventantakariri irirori maaroni Egipto-satzi, eejatzi maaroni isheninkamirinkaite irirori Faraón. ¹¹ Ipoña areetaka antaro tashetsi janta. Osheki ikovityaaneentaiyakeni Egipto-satzi. Ari okempitakari eejatzi janta inampiki Canaán-satzi. Te iriñeero pairani acharineni ompaitya irovayetaiyaari. ¹² Ari ikemakari Jacob eenirotatsi ovaritentsi janta Egipto-ki. Jotyaantakeri itomiite iramanantakite.* ¹³ Ikanta japiitakero jiyaataiyini, ari jiyotakagaari José irirentzipayeeni. Ari okanta jiyotantakari Faraón tsika itzimi isheninkamirinkaitetari José. ¹⁴ Ipoña José, ikaimakaantairi iriri Jacob, eejatzi maaroni isheninka, aamaaka ikaratzi 75 atziri jataintsiri Egipto-ki. ¹⁵ Ari okanta jareetantakari Jacob Egipto-ki. Ari ikamairi irirori janta. Ari ikempitakari eejatzi ikaratzi acharineyetanakari. ¹⁶ Ipoñaashitaka jaatonkiyeetanairi Siquem-ki, jotyeetairi janta, otzimi pairani Abraham-ni jamanantakeneriri itomipayeeni Hamor.

¹⁷ Okanta omonkaratzimataka okaratzi ikantakeriri pairani Pava acharine Abraham-ni. Tzimanakera osheki irentsitsite asheninkapayeeni janta Egipto-ki, ¹⁸ irojatzi itzimantakari pashine pinkathari janta Egipto-ki, kaari iyotakoterine José. ¹⁹ Ikanta irika pinkathari, osheki jamatavitakeri asheninka, jovashinonkaavaitakeri. Ishintsiventakeri irookaventeriri irenchaanikite, onkantya inkamantyaari, eero joshekitanta. ²⁰ Aripaitera itzimakeri Moisés irirori. Iriitakera irika eentsi ookimotakariri Pava. Ikaratzi mava kashiri jomanavetakari ipankoki ashtariri. ²¹ Okanta omonkarapaitetapaaka irookaventantyaari inkamemi, oñaakeri irishinto Faraón, aakeri, opiraanitaari okempitakaantakeri iriirikami ovaiyane iroori. ²² Ari ikantakari Moisés-ni jiyotantakarori okaratzi jiyotanetari Egipto-satzi. Iriiperori shirampari jinake, irooperori okantayetaka jantayetakeri.

²³ Ikanta otzimakera 40 irosarentsitsite Moisés-ni, ikovake irareetyaari isheninkapayeeni, Israel-mirinkaite. ²⁴ Iro kantacha iñaapaake aponi Egipto-satzi jovasankitairi aponi isheninka. Ikisakoventapaakari Moisés isheninka, jovakeri Egipto-satzi. ²⁵ Iñaajaantake Moisés-ni ari ikinkishiretaiyakeni isheninkapayeeni, iriitakera jotyaantakeri Pava intsiparyaakoventayetairi. Iro kantamaitacha irikaite te iriyotakotaiyeri. ²⁶ Okanta okitaaitamanai, iñaake jantavakaiyani isheninka. Ari ikovavetaka Moisés irookakairimi, ikantavetapaakari: ‘Eero povashinonkaavakaiyani pantavaka, pisheninka povavakaiyani.’ ²⁷ Ipoñaanaka irika antziriri isheninka, jotatsinkavakeri Moisés. Ikantziri: ‘¿Niinkama kantakemiri iroñaaka eerokara novinkatharite? ¿Pikovatziima eeroka piyakoventena? ²⁸ ¿Pikovatziima poveni naaka pikempitaakeri chapinki povantakariri Egipto-satzi?’ ²⁹ Ikanta ikemavakera Moisés ikantakeriri isheninka, ari ishiyanaka. Jatake iipatsiteki Madián-satzi. Ari isaikakeri janta nampitsinentsiki, irojatzi itzimantakari apite itomi.

³⁰ Okanta avisake okaratzi 40 osarentsi. Janta tsika te inampiitaro, okaakitapaira otzishi paitachari Sinaí, ari joñaakakariri aponi imaninkarite Pava, ipaampatakaero kitocheemaishi. ³¹ Ipampoyaaaminthananakero Moisés iñaakeri. Ikovajaantzi iramenero okarikiini, ari ikemakakeri Pinkathari iñaanatziiri, ikantziri: ³² ‘Pava nonatzi naaka, naakatake iñaapinkathatake

* 7:12 Kantakotachari jaka “ovaritentsi,” irootakera ikantayeetziri eejatzi “trigo.”

picharine, Abraham, Isaac, eejatzi Jacob.’ Ari itharovanakeri Moisés, okavaitanaka, tera inkove iramenanairo. ³³ Ipoña ikantanakeri eejatzi: ‘Pi-zapato-ryeeya, tema pikatziyantatyaaro iroñaaka kipatsi notasorentsi-pathataakaakeri. ³⁴ Noñaakeri janta Egipto-ki nokoyaakeri pisheninkapayeeni, osheki jashinonkaavaitaka. Nokemakeri jatekashirevaitiyakani. Irootake nopokantakarini nontsiparyaaakoventaimi. Eerokatake notyaante janta Egipto-ki pantero.’

³⁵ Tema pairani imanintaveetakari Moisés-ni, ikantaitakeri: ‘¿Niinkama kantakemiri iroñaaka eerokara novinkatharite?’ Iriitajaantakera jotyaantakeri Pava iroñaaka impinkathariventairi isheninkapayeeni, iri intsi-paryaaakoventairi eejatzi. Iriitakera matakairine imaninkarite Pava iñaakeri ipaampatakiro kitocheemaishi. ³⁶ Irijatzira Moisés-ni omishitovairiri pairani asheninkapayeeni Egipto-ki, osheki itasonkaventantzi janta. Arira ikempitaakerori eejatzi janta inkaareki ipaiyeetzi ‘Kityonkaari,’ eejatzi okempitaka isaikavaivetantakarini okaratzi 40 osarentsi tsika te inampiitaro. ³⁷ Irijatzira Moisés-ni kantakeriri pairani asheninkapayeeni: ‘Ari irotyaantake apaata Pava pashine Kamantaneri, ari iroshiyakota-paakyaanaro naaka jotyaantakenara. Asheninka irinatye.’ ³⁸ Irijatzira Moisés-ni apatotakeriri pairani asheninkapayeeni janta tsika te inampiitaro, ikinkithavaitakaakeri maninkari janta otzishiki Sinaí, itsipayetakari asheninkapayeeni. Iriitake aajaantakero ovañaantaneri ñaantsi, irojatzini jovavisaantakairori aakaite. ³⁹ Iro kantacha te inkove acharineete inkempisanteri Moisés-ni, osheki ipiyathatakari. Iro ikovaiyakeni impiyeemi inampiki Egipto-satzi. ⁴⁰ Irootake ikantantakarini Aarón-ni: ‘Iriivetaka Moisés tsiparyaaakoventaanari Egipto-ki. Iro kantacha te ayote opaita avishimotakeriri kaari ipokanta jiyaaatzira chapinki otzishiki Sinaí. Povetsikena novavanetaiyaari.’ ⁴¹ Ari jovetsikaitakeneri kempitavetyaarine evonkiri vaca. Ikovaiyakeni inkempitakaanteri Pava. Jovamaakeneri ipirapayeeni iroimoshirenkantayarini ivavane. Aña iriivetaiyakanira ovetsikakeri. ⁴² Irootakera, jintainaryaaantanakarini Pava irikaite, ishinetanakeri iriñaapinkathatashityaari oorentayetachari inkiteki, tema iriitake josankinatakotzitakarini kamantantaneriite, ikantake: ¡Israel-mirinkaite! ¿Naakama piñaapinkathatantaka pipirapayeeni pipometapiintzirira?

Tema iro pantapiintakerini okaratzi 40 osarentsi janta tsika te jinampiitaro.

⁴³ Aña iri Moloc piñaapinkathatashitapiintakarini, pikekenatakaapiintakero ipankoshetaitzirira.

Arira pikempitapiintakerini jivavanetashiitari kempitarini impokiro ipaiyeetzi Renfán,

Piñaapinkathatashivaitakarini povetsikayetane eerokaite.

Irootakera noshinetantyaamiri irayyeetemi intaina panaanakero Babilonia.

⁴⁴ Isaikavaitantakarini pairani acharineete tsika te inampiitaro, otzimimotziri tasorentsithaante. Ari jovakoyetzirori irosankinare Moisés-ni. Iroka tasorentsithaante, irootajaantakera jovetsikakaanterini Moisés-ni tsikara okantajaanta joñaakakeri Pava. ⁴⁵ Irootakera iroka jaajaapiintakerini pairani acharineete, irojatzini jareetantakarini kipatsiki tsika ontzime irashitaiyaari. Iroora jamayetairini ijevatantakarini Josué, joitsinampaantakarini ashivetarori iipatsite, ikantakaarira Pava. Arira ikantaitatziro joisokerotakero tasorentsithaante, irojatzini itzimantakarini pairani David-ni.

⁴⁶ Ikanta pinkathari David, osheki jaakameethatakari Pava, ikantake irirori: ‘Tema eeroka Pava iñaapinkathatake pairani Jacob-ni, pishinetena naaka

novetsikemi aparoni pankotsi pisaikantyaari.’⁴⁷ Iriimaitaka Salomón ovetsikakeneriri tasorentsipanko.⁴⁸ Iro kantamaitacha Pava, Jenokisatzi te inampitantaro pankotsi irovetsikane atziri. Iroora ifaaventakeri kamantantani, ikantake:

⁴⁹ Jiroka ikantakeri Pava:

Irootakera inkite nothointantari nopinkathariventantzi.

Irooma kipatsi iroora nomakoryaakiitantiintari.

¿Tsikama onkarateri pankotsi irovetsikayeetenari?

Eerora nantetaro nomakoryaantyaaro.

⁵⁰ ¿Kaarima naaka ovetsikayetakeri maaroni tzimayetatsiri?

⁵¹ Eekero ikantatzi Esteban: ‘Iro kantacha eerokaite, ari pinkantapiintaatya pikisoshiretzi, tera pinkempisantanete, pikempitakari pashinesatzi atziri kaari asheninkayeta. Pashi povapiintakero pipiyathatakari Tasorentsinkantsi pikempitakoyetaari picharineete.’⁵² ¿Tzimaajatatsima aparoni kamantantani kaari inkemaantsitakaavaitya pairani picharineete? Jovamaayetakeri ikaratzi kinkithataintsiri, ikantake: ‘Aatsikitakera itzimi matzirori itampatzikatzi.’ Aritakera pokake iroñaaka matzirori, iriitake pipithokashitaiyakari eerokaite, povakeri.⁵³ Tema eerokaite iyotayevetaaro Ikantakaantaitane okaratzi jiyotaayevetakari maninkari, iro kantacha osheki pipiyathataka.”

⁵⁴ Ikanta ikemaiyavakera apatotainchari, antaro ikisanakeri Esteban, jatsikaikithashitanakari.⁵⁵ Iriima Esteban inampishiretziitantakarira Tasorentsinkantsi, jamenanake inkiteki, ifaakero irovaneenkaro Pava, ifaakeri eejatzi Jesús ikatziyaka irakojanoki Pava.⁵⁶ Ipoña ikantanake: “jPamene! Noñaakero inkite ashitaryanaaka, noñaakeri Itomi Atziri ikatziyaka irakojanoki Pava.”⁵⁷ Ari joshepiyempitanakari irikaite. Ikaimaiyanakeni shintsiini, ishiyashitapaakari Esteban. Joirikapaakeri.⁵⁸ Ipoña jaayetanakeri othapitapaa nampitsi. Ari jetapaakari itsitokantari mapi, isapokaiyanakero iithaare, jookanakeri aparoni evankari paitachari Saulo, ikantakeri: “Pamenavakenaro noithaare, nontsitokavakeriita.”⁵⁹ Ikanta itsitokaitzirira Esteban, ifaanaatanakeri irirori Pava, ikantziri: “Novinkatharite Jesús, jatashinenkatakenera noñaapaimi.”⁶⁰ Ari jotziverokanakari, ifaavaitanake shintsiini, ikantanake: “Novinkatharite, eerora poipiyiniri iroka kaariperonkantsi.” Ikaratakerora ifaavaitekero iroka, makoryaanake.

8

Ipatzimaminthatziri Saulo kempisantzinkariite

¹ Ikanta Saulo jamenakotakeri Esteban itsitokaitziri, ikantanake irirori: “Arivé, kamake Esteban.” Aripaitera etanakero ipatzimaminthataitziri kempisantzinkariite janta Jerusalén-ki. Irootakera ishiyayetantanakari maaroitani Judea-ki, ikenayetanake eejatzi nampitsiki Samaria. Eenromaita isaikanake Otyaantajanori iriroriite.² Ikanta ifaapinkathatasorentsitaneriite ikitatakeri Esteban, iniroitera jiraakovaitakari.³ Iriima Saulo ikovavetaka irirori iraperoterimi kempisantanantsiri. Jiyaatapiintashiyetakeri ipankoki, jinoshikayetziri shirampari, tsinane, maaroni. Jominkyakaanayetakeri.

Ikinkithayeetziro Kameethari Nãantsi nampitsiki Samaria

4 Iro kantacha maaroni shiyayanainchari, jatayetanake pashineki nampitsi. Ikinkithatakoyetakero Kameethari Ñaantsi janta. 5 Ikanta Felipe, iriitakera aparoni shiyayanainchari eejatzi, areetaka nampitsi Samaria-ki. Ikinkithatakotapaakeri Cristo. 6 Ari japatotaiyanakani maaroni atziri-payeeni, jovayempitatakero ikinkithatziri Felipe, tema iñaayetakero ita-sonkaventantapaake eejatzi. 7 Jovashinchaayetai osheki atziri jaakavetari peyari. Antaro ikaimayetzi peyari ishiyayetara. Eejatzi okempitakari, osheki atziri kisoporokivetachari, kaari kameethavetachane iitzi, jovashinchaayetai maaroni. 8 Irootake ikimoshiretantakari maaroni nampitarori janta nampitsiki.

9 Iro kantacha tzimatsi janta paitachari Simón. Sheripiyari inavetaka pairani. Jamatavitake osheki atziri nampitachari Samaria-ki. Osheki ikantakaaperovaitaka. 10 Iñaapinkathatzivetakari atziriite, jevariite, maaroni, ikantayetzi: “Thame ankempisanteri, tema irika Simón imatakero iñaavyatari Pava.” 11 Ikempisantaiziri Simón maaroni ikantayetziri. Oshekira osarentsi ipampoyaaminthataitakeri isheripiyarinkakiini. 12 Iro kantacha jareetapaakara Felipe, ikinkithatapaakero Kameethari Ñaantsi iñaaventakotziriiriri Jesucristo, iñaaventakotziri eejatzi Pava tsika inkantaiya impinkathariventantai. Joviinkaayetanaka shirampariite, eejatzi tsinanepayeeni. 13 Ari jimatzitanakaro eejatzi Simón irirori, ikempisantavetanaa, oviinkaavetaka eejatzi. Te irookane itsipatanakari Felipe, iñaakerira ita-sonkaventantayetzi. Ipampoyaaminthatanakeri.

14 Ikanta Otyaantajanoriite saikatsiri Jerusalén-ki, ikemakotakeri Samaria-satzi ikempisantayetairo iñaane Pava. Irootakera jotyaaantakariri Pedro ipoña Juan. 15 Ikanta jareetaiyakara Samaria-ki, jiñaañaatakotapaakeri kempisantzinkariite, onkantya irinampishiretantaiyaariri iriroriite Tasorentsinkantsi. 16 Tema intaani joviinkaayeetakeri ipaiyeetakeri Avinkatharite Jesús. Tekeramintha inampishiretantayari iriroriite Tasorentsinkantsi. 17 Ikanta Pedro ipoña Juan, jotzimikapatziiitoyetantakari irako aparopayeeni. Arira inampishireyetantanakari Tasorentsinkantsi. 18 Jiñaakerira Simón jantakeri Otyaantajanori, ikaratzi jotzimikapatziiitotantakari irako atziri, inampishiretantaari Tasorentsinkantsi, ipinavetanakari irirori Otyaantajanori, 19 ikantanakeri: “Jirika kireeki, pimpena eejatzi naaka pishintsinka, nonkempitanyaaamiri eeroka, onkantya nonampishiretakaantyaariri Tasorentsinkantsi nosheninka, notzimikapatziiitotantyaarira nako.” 20 Ari jakanakeri Pedro, ikantziri: “¡Arira pinkarataveetai piireekite pimpeyashitaiya! ¿Piñaajaantakema ari pamanantantakyaaro piireekite ipashitantari Pava? 21 Eerora pimataajatziro pinkempitakotyaanaro naaka, tema jiñaakemi Pava te pintampatzikashirete. 22 Povashaantairo piyaariperonka, pinkovakotairi Pava, añaamatsite ari impeyakotaimiro pikinkishirevetakari. 23 Niyotakemi naaka, osheki pikisashirevaitaka. Arira pikantapiintatya pikaariperoshirevaitzi.” 24 Ipoña jakanake Simón, ikantanake: “Pamanakotaina eeroka Pinkathariki, onkantya eero avishimotantana okaratzi pikantakenari.”

25 Ikanta Pedro ipoña Juan, ikaratakero ikinkithatakotakeri Pava. Ipoña ikenayetanake pashine nampitsiki okaratzi saikatsiri janta Samaria-ki, ikinkithatakero janta Kameethari Ñaantsi. Arira ipiyeeyaani Jerusalén-ki.

²⁶ Ikanta imaninkarite Pava, iñaanatakeri Felipe, ikantziri: “Piyaate nampitsiki paitachari Gaza, iro pimpampithatanake avotsi poñaachari Jerusalén-ki irojatzji janta.” Tema iroka avotsi irootake kenachari tsika te inampiitaro. ²⁷ Jatake Felipe. Okanta niyanki avotsi, jomonthaakeri Etiópía-satzi. Iriiperori inatzi. Iriitake kempoyiiri kireeki janta Etiópía-ki tsika opinkathariventantzi tsinane paitachari Candace. Ipoñagaatyaaaro irirori Jerusalén-ki iñaapinkathatziri Pava.* ²⁸ Iroora iriyaatairo irirori inampiki, isaikantakaro ishiyakomento, jiñaanavaitziro irosankinare Kamantantaneri Isaías-ni. ²⁹ Iñaanashiretanakeri Tasorentsinkantsi irika Felipe, ikantziri: “Piyaate, pokarikityaari shiyakotainchari.” ³⁰ Ikanta ipokashitapaakeri Felipe, ikematziiri Etiópía-satzi iñaanatziro irosankinare Isaías-ni. Ari ikantziri: “¿Pikemathatziro piñaanatzi?” ³¹ Ari ikantzi Etiópía-satzi: “¿Tsika inkene nonkemathatero, tera intzime impaitya iyotainarone? Pimpoke eeroka, pintsipatyaana.” ³² Jirokara Osankinarentsi iñaanatziro: Ikempitakaayeetakari jaayeetziro oisha irovayeeteri. Ikempitakari oisha te inkaimavaite irameeyeeteri, Ari ikempitakari eejatzji irirori, maire ikantaka.

³³ Tsinampashirera ikantakaayeetakari, te ontampatzikate okaratzi ikantakoveetakariri.

Ari jovamaayeetakari, tema ita intzime irovaiyanepayeeni irirori.

³⁴ Ikanta irika iriiperori Etiópía-satzi, josampitanakeri Felipe: “Pinkantena. ¿Niinkama iñaaventziro Kamantantaneri? ¿Iriijatzima ñaaventacha? ¿Pashinema iñaaventzi?” ³⁵ Ari jetanakaro Felipe ikinkithatakaanakeri irosankinereki Isaías-ni, iñaaventanakeneri Kameethari Ñaantsi ñaaventakotziro Jesús.

³⁶ Okanta osamaniityaake, ikenimotapaakero jiña, ikantzi Etiópía-satzi: “Jiroka jiña. ¿Eeroma okantzi noviinkatya naaka?” ³⁷ Jakanakeri Felipe, ikantziri: “Pikempisantaperotanairika, ari onkantake.” Ikantzi Etiópía-satzi: “Nokempisantzji, iriitake Jesucristo Itomi Pava.” ³⁸ Ari jovatziyakaan-tapaakero ishiyakomento Etiópía-satzi. Ayiitanake apiteroite, jatanake jiñaaki. Ari joviinkaatakari. ³⁹ Ikanta itonkaanai jiñaaki, jaanairi Felipe Tasorentsinkantsi. Irika iriiperori Etiópía-satzi, tera iriñaanairi tsika ikenanake. Iro kantacha irika atziri kimoshire ikanta jiyaatai irirori. ⁴⁰ Iriima Felipe jiñaashitaaro irirori isaikapai Azoto-ki. Ipoña javisayetana pashineki nampitsi ikamantantayetziro Kameethari Ñaantsi, irojatzji jareetantaari Cesarea-ki.

9

Pashinshiretai Saulo (Hch. 22.6-16; 26.12-18)

¹ Ikanta irirori Saulo, te irovashaantero jasaryiimayetari irovamayeri iriyotaane Pinkathari. Irootake jiyaatashitantakari omperatasorentsijanori Judío, ² ikantakeri: “Posankinateneri omperatasorentsitaari saikatsiri nampitsiki Damasco, pinkanteri: ‘Pishineteri Saulo iraaayeri karatanairiri ipaiyeetziro ‘Avotsi.’” Inkyaaete japatoyeetapiinta, iroosoyeteri shi-rampari eejatzji tsinane, iramakeri jaka Jerusalén-ki.” ³ Iro jareetzji-mataka nampitsiki Damasco, ari jomapokakeri morekanaintsiri inkiteki, joorentapaaka ikatziyakara Saulo. ⁴ Tyaanake Saulo. Ikematzi ñaantsi

* **8:27** Kantakotachari jaka “Iriiperori inatzi,” Totaanikiri inatzi. Tema iro jametaiyarini pairani ikaratzi saikavankoyetziriri pinkathari, itotaanikiyeetziro, onkantya eero jovaiyantakaantantayeta ipankoki pinkathari.

inkiteki, ikantaitzi: “¡Saulo! ¡Saulo! ¿Opaitama pipatzimaminthatantanari?”⁵ Jakanake Saulo, ikantzi: “¿Niinkama eeroka Pinkathari?” Ari ikantaitanakeri: “Naakatakera Jesús itzimi pipatzimaminthatakeri. Eerokatakera ovasankitaavaitacha apaniro, okempivaitakar pimpatziminthatatyeyaaromi thoyempithovari.”⁶ Ikanta Saulo, okavaitanaka itharovanakera, ikantanake: “Pinkathari, ipaita pikoviri nantairi naaka.” Ari ikantanakeri Avinkatharite: “Pintzinaye, piyaate nampitsiki. Arira inkamantayeetemiro ompaitya panteri.”⁷ Osheki itharovanake ikaratzi oyaatakeriri Saulo, tema ikemavakero eejatzi irirori ñaantsi, te iriñaamaityaari ñaavaitatsiri.⁸ Ipoña ikatziyavetanaa Saulo. Ikovaveta irokiryaañai, te onkante iramenanaí. Irootakera jakathatantanaariri itsipayetakari, jaanakeri nampitsiki Damasco.⁹ Ari isaikeri janta okaratzi mava kitaite, te onkante iramenavaitai, te irovaiya, te irirai eejatzi imire.

¹⁰ Okanta janta Damasco, ari isaiki aparoni iyotaari ipaita Ananías. Iriitake iñaanatakeri Avinkatharite imishireki, ikantziri: “¡Ananías!” Ari jakanakeri irirori: “¿Ipaita, Pinkathari? Jaka nosaiki.”¹¹ Ikantziri: “Piyaate janta avotsiki ipaiyeetziri ‘Tampatzikari.’ Ari osaiki ipanko paitachari Judas, ari posampitakoventeri aparoni shirampari ipaita Saulo, iri poñaachari nampitsiki Tarso. Ari isaikiri irirori iñaañaatzi.¹² Nomishitakaakeri irirori. Jiñaakemi pikyaashitapaakeri, potzimikapatziitotantakar pako, irojatzí jamenavaitantanaari.”¹³ Ikanta ikemavakera Ananías, ikantanake: “Pinkathari, osheki nokemi iñaaventayeetziri irika shirampari, koveenka okanta jantayetakeri Jerusalén-ki jovasankitaayetziri pitasorentsitakaane.”¹⁴ “Iro ipokantari iroñaaka jaka, tema jotyaañatziiri omperatasorentsijanori iraayeeteri paíryimiri javentaanaami.”¹⁵ Ikantzi Pinkathari: “Piyaate. Tema irika shirampari iriitake nokoyaakeri naaka iñaaventaina maaroni nampitsiki. Inkinkithatakairi Israel-mirinkaite isheninkatari irirori, eejatzi pashinesatzi atziri kaari isheninkata, eejatzi ivinkatharite.”¹⁶ Ari noñaakakeri eejatzi tsika onkarate inkemaantsiventyaana naaka.”¹⁷ Ipoña jiyatake Ananías pankotsiki isaikake Saulo. Kyaapaake, jotzimikapatziitotantapaakeri irako. Ikantziri: “Iyeki, jotyaañakena Avinkatharite Jesús, tsika itzimi oñaakakamiri avotsiki pikenapaakeranki. Iro jotyaañantanaari onkantya pokiryaañatziyaari, onkantya inampishiretantyaamiri eejatzi Tasorentsinkantsi.”¹⁸ Arira oparyaanake irookiki kempitavetariri shimapentaki, amenanai kameetha. Ipoña ikatziyanaka, jatanake iroviinkaataiteri.¹⁹ Arira jovavaitanaa, irojatzí ishintsitantaari kameetha. Kapichera isaikimovaitapaintziri kempisantzinkariite nampitarori Damasco.

Ikinkithatzi Saulo Damasco-ki

²⁰ Arira jetanakaro Saulo ikinkithatakaantanake japatotapiintayeta judío-payeeni, ikantzi: “Iriitakera Itomi Pava paitachari Jesús.”²¹ Ipampoyaaminthatanakeri ikaratzi kemiriri, ikantavaka: “¿Tema iriitake irika kisanantziri Jerusalén-ki ikaratzi paíryiriri Jesús? ¿Tema irijatzí pokantsiri jaka irayeri kempisantzinkari janta omperatasorentsijanoriki?”²² Iro kantacha Saulo eekero ishintsitatzí ikinkithatakaantzi tekatsi intharovakaiya. Te iriyote opaita inkantayeteri judío-payeeni nampitarori Damasco-ki, ikemirira Saulo ikantzi: “Irikaranki Jesús Cristo inatzi.”

Saulo ishiyapithatari Judío-payeeni

²³ Okanta avisanake osheki kitaite, ikantavakaaka Judío-payeeni: “Thame overi Saulo.” ²⁴ Tema kitaiteriki eejatzí tsireniriki jonyaaventakari ishitova-piintaitzira nampitsiki, inkene iroveri. Iro kantacha Saulo jiyotake ikovatzí irovamairi. ²⁵ Ikanta kempisantzinkariite, jotetakeri antaroki kantziri, jovaníryaakotakeri tsirenipaite jakakiroki janta jotantoyeetziro nampitsi. Ari okanta ishiyantakari Saulo.

Areetaa Saulo Jerusalén-ki

²⁶ Ikanta jareetaa Saulo Jerusalén-ki, ikovavetaka intsipatapayiaarimi iriyotaane Pinkathari. Iro kantacha osheki itharovakaakari, iñaajaantzi te ikempisantaperotai irirori. ²⁷ Iro kantacha tzimatsi kempisantzinkari paitachari Bernabé, jaapatziyanakari Saulo, jatake iroñaakantairi ipiyotara Otyaantajanori. Ikantapaakeri: “Irika Saulo iñagairi Avinkatharite janta avotsiki jatachari Damasco-ki, ari ikinkithavaitakaakeri. Ari jentanakaro Saulo janta nampitsiki Damasco iñaaventanairi ivairo Jesús. Tekatsi intharovakaanaya.” ²⁸ Ari ikantakari Saulo isaikantapaari Jerusalén-ki, itsipayetapaari irikaite Otyaantajanori. ²⁹ Iñaaventakeri ivairo Jesús Pinkathari, tekatsi intharovakaiya. Arira ikinkithatakaayetziri judío-payeeni Griego-thatatsiri. Iro kantacha ikovake iroveri irikapayeeni. ³⁰ Ikanta jiyotaiyakeni kempisantzinkariite, jaanakeri Saulo janta Cesarea-ki. Ipoña jolyaantairi Tarso-ki.

³¹ Ikanta kempisantzinkariite, nampiyetarori Judea-ki, Galilea-ki ipoña Samaria-ki, kameetha ikanta isaikavaitaiyini, eekero jantakishireperotanakitzi, ñaapinkatha jovapiintanakeri Pinkathari, jookakoventakerira Tasorentsinkantsi. Eekerora jiyaatatzi joshekiperotanake.

Jovashinchagaitairi Eneas

³² Ikanta jareetantayetaka Pedro nampitsiite, irojatzí jareetantaka Lida-ki inampiyetarora itasorentsishiretakaitairi. ³³ Ari jiñaapaakeriri paitachari Eneas, kisoporokiri inatzi, tzimakotake 8 osarentsi jonoryaavaitaka. ³⁴ Jiñaanatapaakeri, ikantziri: “¡Eneas, irovashinchagaimi Jesucristo. Pinkatziye, paanairo ponoryaamento!” Arira ikatziyanakari Eneas. ³⁵ Ikaratzi nampitarori Lida-ki eejatzí Sarón-ki, jiñaayetairira ikatziyavaita Eneas, iroora ikempisantantanakariri Avinkatharite.

Añaantaari Dorcas

³⁶ Okanta nampitsiki Jope, tzimatsi aparoni iyotaaro opaita Tabita, iñaaneki griego ikantaitziro “Dorcas.” Iroka tsinane okaminthaantapiintake, oneshinonkatantapiintake. ³⁷ Ipoña aparoni kitaite, omantsiyatake Dorcas, kamake. Jaayeetakero, ikaataitakero, jonoryeetapaintziro jenoki opankoki. ³⁸ Okanta janta Jope-ki te intainaperote osaiki nampitsi Lida, tsikara jareetaka Pedro. Ikanta ikemaiyakeni iyotaariite ari isaikiri Pedro janta, jolyaantake apite shirampari inkamantakiteri: “Pimpokanake thaankiperoini Jope-ki.” ³⁹ Jatanake Pedro. Ikanta jareetapaaka janta, jaayeetanakeri jenoki tsika jonoryeetakero. Otapotapaakeri maaroiteni kamaimetzinkaro, iragaiyapaakani, oñaakayetapaakeri kithaarentsi oshirikapiintane Dorcas. ⁴⁰ Ipoña Pedro jomishitovakero maaroiteni, ari jolyeerovanaka, ñañaañatanake. Ipoña ipithokashitanaaro kaminkaro, ikantziri: “¡Tabita, pintzinaye!” Ari okiryaaanai iroori, oñaatziiri Pedro, thointanaa. ⁴¹ Jakathavakotakero irirori, jovatziyakeri. Ipoña ikamayetakero kamaimetzinkaroite eejatzí ikaratzi itasorentsitakaitane, jiñaayetairo añagai. ⁴² Ikanta ikemakoyeetakero nampitsiki Jope, osheki kempisantanakeriri

Pinkathari. ⁴³ Oshekira kitaite isaikavaitanake Pedro nampitsikika, iri isaikimotake shirampari paitachari Simón “Meshinantsipakori.”

10

Pedro ipoña Cornelio

¹ Tzimatsi Cesarea-ki aparoni shirampari paitachari Cornelio, iriitake ijevarite ovayiriite Roma-satzi ipaiyeetziri “Italia-satziite.” ² Irika shirampari ñaapinkathatasorentsivaitaneri jinatz, ari ikaramirinkatziri isheninkaite ñaapinkathatziri Pava. Ipapiintziri ashinonkainkari osheki iireekite okantavetaka te isheninkatari. Jiñaañaatapiintakeri Pava irirori. ³ Okanta aparoni kitaite, aritake sheetyaake, tainkaperotake ooryaa, ari jomapokakeriri imaninkarite Pava ikyaaashitapaakeri isaikakera irirori, iñaavakeri koñaaroini, ikantapaakeri: “¡Cornelio!”* ⁴ Ipampoyaaminthatavakeri Cornelio, itharonkakiini josampitanakeri, ikantziri: “¿Pinkathari, ipaitama pikovakotanari?” Ikantanakeri maninkari: “Ikemakemiro Pava piñaañaatane, jiñaakemi pineshinonkayetantapiintaka. ⁵ Potyaante potzikatane nampitsiki Jope onkanta iramantyaariri Simón, ipaiyeetziri eejatzi Pedro. ⁶ Ari jimayimotziri pashine Simón, ‘Meshinantsipakori’ saikathapyaatzirori inkaare. Iriira kamantemineri opaita pantairi.” ⁷ Ikanta ishitovanai maninkari, ikaimake Cornelio apite inampire. Ikaimake eejatzi aparoni ovayiri, iraventaane joviri, ñaapinkathatasorentsivaitaneri jinayetatziri irirori. ⁸ Ikamantakeri okaratziki ikantaitakeriri. Jotyaantakeri Jope-ki.

⁹ Okanta okitaitamanai, joveraaka tampatzika ooryaa, irootaintsi irareet-zimataiyaani Jope-ki jotyaantakeri. Ari jataitanake irirori Pedro iriñaañaate jenoki pankotsipankaki. ¹⁰ Ikemaminthatakeri itashe, ikovake iroya, iro kantacha ovakera jonkotsiyeetzi iroyaari, ari jiñaavyatakari. ¹¹ Jiñaakero ashitaryaanaka inkite, jovayiiyeetakero kempivetarori antaro manthakintsimaanka, ithatoyeetakero opatziki. ¹² Okanta janta manthakintsimaankaki tzimatsi osheki kantashivaiyetachari piratsi, ipoña ikaratzi kamathayetsiri kipatsiki, ipoñaapaaka tsimeripayeeni. ¹³ Ipoñaashita ikemake ñaanatakeriri, ikantziri: “Pedro, pintzinaye, povamayeri irikapayeeni, poyaaari.” ¹⁴ Ari jakanake Pedro: “Eero Pinkathari. Te novapiintari naaka irikapayeeni ipinkayeetziri.” ¹⁵ Japiiyeetanakeri Pedro iñaanaitziri, ikantziri: “Tema irikapayeeni ikaratzi ishinetaantairi Pava, eerora pipaitashivaitari eeroka ‘Ipinkayeetziri.’” ¹⁶ Mavasatzi apiitaka iroka. Ipoñaashitaka jaayee-tanairo manthakintsimaanka inkiteki.

¹⁷ Antaro okantzimoshirevaitanakari Pedro, ipampithashirevaita opaita oshiyakaaventachari okaratziki jiñaakeri. Arira jareetaiyapaakani irotyaantane Cornelio, josasampiventakotapaakero ipanko Simón. ¹⁸ Jareetapaakara pankotsiki, ikaimaiyapaakitziini josampitantapaake, ikantziri: “¿Ari jimayiri jaka Simón, ipaiyeetzi eejatzi Pedro?” ¹⁹ Ipampithashiretakominthaitaro Pedro jiñaakeri, jiñaanashiretakeri Tasorentsinkantsi, ikantziri: “Pamene, areetapaakara mava shirampari amemenatzimiri. ²⁰ Pinkatziye, payiite. Eerora pikisoshirevaitzi, pintsipatyaari, tema naakatake otyaan-takeriri.” ²¹ Arira jayiitapaake Pedro, ikantapaakeri shirampariite: “Naakatake pikokovatzi. ¿Ipaitema pipokantari?” ²² Ikantaiyanakeni irirori: “Nopoki jotyaantana Cornelio, ijevare ovayiriite. Tampatzikashireri jinatz,

* **10:3** Kantakotachari jaka “itainkaperotanake ooryaa,” irootake ikantaitziri pairani “ooryaa 9.”

ñaapinkathatasorentsivaitaneri jini, iri irakameethatapiintane pisheninkapayeeni judío. Tema chapinki ipokashitakeri imaninkarite Pava, ikan-takeri: “Pinkaimakaanteri Pedro, onkantya impokantyaari pipankoki, ari pinkemero onkarate inkamantemiri.” ²³ Ikanta Pedro ikyaakaanakeri pankotsiki, ari jimagaiyapaakeni. Okanta okitaitamanake, jatake Pedro joyaataiyanakeri pokashitakeriri, arira itsipatanakari eejatzi Jope-satzi, “iyekiite” inatzi.

²⁴ Okanta pashine kitaite areetaiyakani Cesarea-ki. Arira joyaaventakari Cornelio itsipayetakari isheninkamirinkaite, eejatzi irapatziyaminthatane ikaratzi ikaimayetakeri irirori. ²⁵ Jareetapaakara Pedro pankotsiki, ishi-tovashitanakeri Cornelio, jotyeerovashitavakari, iriñaapinkathatavakerimi. ²⁶ Iro kantacha Pedro jovatziyakeri, ikantziri: “Pinkatziye, atziri nonatzi eejatzi naaka, arira nokempitami eeroka.” ²⁷ Ikanta jiñaanatzirira Cornelio, ikyaakaapaakeri, jiñaapaakitzi osheki atziri apatotainchari. ²⁸ Ikantanake Pedro: “Piyotaiyini eeroka, naakaite judío-payeeni te ishinetaitana nonkem-piyaami eerokaite kaari nosheninkata, te aritaajate nonkyaavankotemi. Iro kantacha ovakeraini jiyotaakana naaka Pava, te arite nonkantayetemi: ‘Novinkane pinatzi.’” ²⁹ Irootakera kaari noshenkaantanaka nopokanake pikaimakaantakena. Iroñaaka nokovi niyote opaita pikaimakaantantari.”

³⁰ Ikantanake Cornelio: “Chapinki, aritake tzimake 4 kitaite, ari ikarata-jaantake iroñaaka ooryaatsiri, ifainkakeri. Nosaiki naaka jaka nopankoki notziventavaita, noñaañaatzi osheetyaakera, ari ikoñaatzimotakena aparoni shirampari, shipakiryaa okantapaaka iithaare.† ³¹ Ikantapaakana: ‘Cornelio, ikemakemi Pava piñaañaatziri, ikinkishiretakeri pineshinonkantan-tapiintake. ³² Potyaante nampitsiki Jope amerine Simón, ipaiyeetziri eejatzi Pedro. Ari jimayimotziriri pashine Simón, meshinantsipakori nampitarori inkaarethapyaaki.’” ³³ Ari notyaantakeri thaankipaiteeni iriñeetemi, pimatakero eeroka pipokanake thaankipaiteeni. Jirikayetak-ena iroñaaka ipiyotakaakana Pava. Intsityaa pinkantenaro okaratzi ikan-takemiri Avinkatharite.”

³⁴ Ipoña ikantanake Pedro: “Arira niyotataiziri iroñaaka omaperrotatya Pava te iramaakitaneeteri atziri, ³⁵ año jaakameethayetzi iriñaapinkathatanairiri, tampatzikashiretatsiri, okantavetaka tsikarika inampiyetaro, kaari nosheninkaveta. ³⁶ Tema iroka Ñaantsi ñaaventakotziriri Jesucristo, okaratzi jatakotaintsiri nosheninkaki Israel-mirinkaite, iriitakera Pava kantaakarori nokinkithatokatantaaariri irika. Tema iriitake pinkathariventaneri maaroiñi, iriitakera saikakaayetaineri eejatzi kameetha. ³⁷ Piyoperotaiyironi eerokaite okaratzi avisaintsiri noipatsiteki. Tema pikemakoventakero jiñaaventakeroranki Juan-ni okantakota oviinkaantaantsi. Irojatziri opoñaantanakari Galilea-ki, ³⁸ jiñeetakeri Jesús Nazaret-satzi. Iriira Pava ipakeri ishintsinka eejatzi Itasorenka. Ipoña ikenayetanake irirori jineshinonkantayeta, jovavisakoyetake osheki jaakayetzi peyari. Iroora jimatantakarori iroka tema Pava tsipatakari. ³⁹ Naakayetake ñaayetajaantakeri maaroni jantayetakeri Jesús janta Judea-ki ipoña Jerusalén-ki. Ipoñaashitaka jovamaitakeri, ipaikakoyetakerira. ⁴⁰ Iro kantacha omonkaratakara mava kitaite jovañagairi Pava, ikantakaakarora irirori noñaayetairi naakaite. ⁴¹ Tera iroñaakapanaatyaari maaroiñi atziri, intaani naakaite, ikaratzi jiyoshiiyetakeri pairani Pava iriñaayetairi. Aritakera jañagai, notsipatavaari novaiyani eejatzi niravaitaiyini.

† 10:30 Kantakotachari jaka “itainkakeri,” irootakera ikantayeetziri pairani “ooryaa 9.”

42 Iriitakera otyaantayakenari nonkamantayetairi atziriite, nonkantairi: 'Iriira Jesús jovakeri Pava iriyakoventairine maaroni añaayetatsiri, ipoña ikaratzi kamayetaintsiri eejatzi.' 43 Irijatzira Jesús jiñaaventakotzitakari pairani Kamantantanerite, ikantake: 'Inkarate kempisantairine irika impairyeyetairira, aritake impeyakotaineri iyaariperonka.'

44 Jiñaavaiminthaitzi Pedro, arira inampishiretantapaakari Tasorentsinkantsi maaroiteni kempisantakeriri ikinkithatzi. 45 Ipampoyaaminthataiyakerini ikaratzi oyaatakeriri Pedro, jiñaakerora inampishireyetantapaakari Tasorentsinkantsi kaari isheninkata, okempivaitakaro irisakoperotaityeenerimi,† 46 ikemaiyakeri jiñaavaiyetantanakaro pashineyetatsiri ñaantsi, itharomentanakeri Pava. 47 Ipoña ikantanake Pedro: "¿Kantatsima ompetapithatyaari iroviinkayetya irikaite atziri, kempiyetanakairi aakaite inampishiretantayetaari Tasorentsinkantsi?" 48 Ari jotyaantake iroviinkaayeeteri irikaite impairyeyeteri Jesucristo. Ipoñaashitaka irikaite ikantanakeri Pedro: "Pisaikimovaitanakena."

11

Ikamantapairiri Pedro kempisantzinkariite Jerusalén-ki

1 Ipoña ikemaiyakeri pashine Otyaantajanoriite ipoña iyekiite nashpitarori Judea-ki, ikantaitzi: "Ikemaiyetairora Iñaane Pava kaari asheninkata, ikempisantayetai irirori." 2 Iro kantacha jareevetaara irirori Pedro Jerusalén-ki, jiñaanaminthataivairi judío kempisantayetaatsiri.* 3 Ikantavairi: "¿Opaitama pareetantari kaari asheninkata, payooyetakeri eejatzi?"† 4 Ari ikamantanakeri Pedro tsika okantajaanta opoñaantakari. Ikantanakeri: 5 "Nosaiiki naaka nampitsiki Jope, noñaañaaminthatzira, ari noñaavyatakari. Noñaake kempitavetarori iniroite manthakintsimaanka, ithatoyeetakero opatziki, jovaniiryeetakero okenapaakero inkiteki irojatzi tsika nosaikakera naaka. 6 Ari namenaperotanakero, noñaake oshkei katsimari piratsi, noñaake ikaratzi kamathayetsiri kipatsiki, ipoña tsimeripayeeni. 7 Ipoña nokemake ñaanatakenari, ikantana: 'Pedro, pintzinaye, povamairi irikapayeeni, poyaari.' 8 Ari nakanake: 'Eero Pinkathari, tema te namonkotaajatapiinteri naaka irikapayeeni ipinkayeziri.' 9 Japiiyeetanakena iñaanaitana, ikantaitana: 'Tema irikapayeeni ikaratzi ishinetaantairi Pava, eerora pipaitashivaitari eeroka 'Ipinkayeziri.'" 10 Mavasatzi apiitaka iroka. Ipoñaashitaka jaayeeetanairo inkiteki okaratzi noñaakeri. 11 Arira jareetaiyapaakani mava shirampari kokovatanari, jotyaantaitakeri ipoñaakaro Cesarea-ki. 12 Jiñaanashiretanakena Tasorentsinkantsi, ikantakena: 'Poyaatanakeri irikaite, eerora pikisoshirevaitanake.' Irootakera nomatakeri. Jirikara 6 iyekiite notsipatanakeri. Iriira nokaratakeri nokyavankotakeri aparoni shirampari kaari asheninkata. 13 Ikamantavakena, ikantana: 'Chapinki, noñaake maninkari ikatziyapaaka jaka nopankoki, ikantakena: "Potyaante jatatsineri nampitsiki Jope onkantya iramantyaariri Simón, ipaiyeetziri eejatzi Pedro. 14 Iriitakera kamantemirone tsika pinkantya pavisakoshiretantaiyaari, pinkaratairi maaroiteni pisheninkamirinkaite."

† 10:45 Irikaite "oyaatakeriri Pedro," irijatzira ipaiyeetzitari "Totameshitaaniri." * 11:2 Kantakotachari jaka "judío," irijatzira ipaiyeetzitari "Totameshitaaniri." † 11:3 Kantakotachari jaka "kaari asheninkata," irijatzitara ipaiyeetziri "kaari totameshitaaniri."

’ 15 Ikanta nokinkithavaitakaapaakeri, arira omapokashitainakari inampishiretantapaakari Tasorentsinkantsi iriroriite, iroovaitakeranki inampishiretantakairi aakaite ovakeraini. 16 Arira nokinkishiretanakero ikantakeriranki Avinkatharite: ‘Omapero Juan joviinkaantantaro jiña, iro kantacha ari piñaayetakero eerokaite irinampishiretantaami Tasorentsinkantsi kempivaitakami iroviinkaayeetantyaamirimi.’ 17 Tema iriitajaantakera Pava neshinonkataririri eejatzi iriroriite ikempitaayetaira aakaite akempisantayetairira Pinkathari Jesucristo. ¿Niinkama naaka nonkovantyaari nomaimaneteri Pava?’ 18 Ikanta ikemaiyavakera iyekiite nampitarori Jerusalén-ki, tekatsi inkantaiyanakeni. Itharomentaiyanakarini Pava, ikantaiyanakeni: “¡Arira okantari! ¡Ineshinonkairi Pava kaari asheninkata! ¡Kantatsira iriroriite irovashaantairo eejatzi iyaariperonka, onkantya irañaashireyetantyaari!”

Kempisantaatsiri Antioquía-ki

19 Aritakera jovamayizitaitakari Esteban, jetaitantanakarori ipatzimaminthayeetzi kempisantzinkariite. Iroora opoñaantanakari ishiiyetzitanaka tsikarika ikaratzi kempisantzinkariite janta Fenicia-ki, Chipre-ki ipoña Antioquía-ki. Ari ikinkithatakaayetakeriri judío-payeeni tsika okantakota Kameethari Ñaantsi, temaita inkinkithatakairi kaari isheninkata. 20 Iro kantamaitachari, ari jareetaiyakani Antioquía-ki, kempisantaatsiri poñaachari Chipre-ki ipoña Cirene-ki. Ikinkithatakaayeta- paakeri eejatzi kaari isheninkata, jiñaaventakeneri Kameethari Ñaantsi tsika ikantakota Jesús, Avinkatharitera. 21 Okantakaatziitakarira ishintsinka Avinkatharite irikaite, jovashaantakaakeri pashinesatzi atziri jametashivaiyevetakari. Oshekira kempisantanairiri Avinkatharite. 22 Ikanta kempisantaayetaatsiri Jerusalén-ki, ikemakotaiyakerini, jotyaantakeri Bernabé janta Antioquía-ki. 23 Jareetakara Bernabé, iñaapaakeri tsika ikanta Pava ineshinonkayetakari irikaite, iniroite ikimoshiretapaake. Ikaminaayetapaakeri maaroiteni ari onkantya iroisokeroshireyetantyaari Avinkatharite. 24 Tema irika Bernabé neshinonkataneri jinatzi, javentaashiretziitari Avinkatharite, inamp- ishiretziitanti Tasorentsinkantsi. Irootakera joshekiperotantanakari kempisantanairiri Avinkatharite. 25 Ipoñaaka Bernabé, jatake Tarso-ki iriñeeri Saulo. 26 Ikanta iñaapairi, jamairi Antioquía-ki. Ari isaikimovaitakeri iriyotaneete aparoni osarentsi, jiyotaayetake osheki atziri. Arira etanakoro janta Antioquía-ki ipaiyeetziri “Cristo-veriite.”

27 Okanta aparoni kitaite, jareetaiyakani Antioquía-ki kamantantaneriite ipoñaanakaro Jerusalén-ki. 28 Ipoñaashitaka, aparoni kamantantaneri paitachari Agabo, ikatziyanaka japatotaiyani, ikantanake: “Arira iriñeetake iniroite tashetsi maaroni nampitsiki.” Iriira Tasorentsinkantsi ñaanashiretakeriri jiyotantakarori. Irootakera monkaratanchari pairani ipinkathariventantakari Claudio. 29 Irootakera ikinkishiretantaiyakari Antioquía-satzi irineshinonkatyaari Judea-satzi irotyaanteneri iyekiite okaratzi iravyaayeri. 30 Iroora jimataiyakerini, ipaiyeetakeri Bernabé itsipatakari Saulo iri amenakaanterone. Jotyaantakeneri antarikonaita janta Judea-ki.

1 Ikanta pinkathari Herodes ipatzimaminthatake tsikarika ikaratzi kempisantzinkari. 2 Ikantakaantake inthatzinkaiteri Jacobo, irirentzira Juan. 3 Ikanta jiñaakerora Herodes kameetha onimoyetakeri judio-payeeni, joirikakaantakeri eejatzi Pedro. Arira avisayetakeri iroka joimoshirenkayeeta jovantayeetapiintairori tantaponka. 4 Aritakera joirikakaantakeri Pedro, jashitakatakaantakeri. Jovayetake ikaratzi 16 ovayiriite aamaventapiintayetyaarine. Ikinkishirevetaka Herodes iroñaakanterimi atziriteki onkaratakerika joimoshirenkaitaro kitaite Anankoryaantsi. 5 Jashitakominthaitziri Pedro, ñaañaataiyatsini kempisantzinkariite japatoventakarira Pava.

Jomishitovaitairi Pedro

6 Okanta omonkaratzimatapaaka iraantyaariri Herodes irika Pedro iroñaakanteri atziriteki. Jimayira Pedro tsireni josatekakeri apite ovayiri, joosoyeentakareri apite ashirotha. Saikaiyatsini pashine ovayiriite ikyaapi-intayeetzi jaamaakoventari. 7 Ari jomapokashitakeri ipokake imaninkarite Avinkatharite, kitaisaante ikantakaapaakaro. Jotzinkamerekitapaakeri Pedro, jovakiryaaakeri, ikantziri: “¡Pintzinaanake!” Oparyaashivaitanaka ashirotha joosoyeentakariri irakoki. 8 Japiitakeri maninkari, ikantziri: “Pinkithaatya, pi-zapato-tya.” Ari ikantakero Pedro. Eekero ikantatzi maninkari: “Pinkyaaantyaaro piveviryaakoro, poyaatena.” 9 Shitovanake Pedro joyaatanakeri maninkari. Tera iriyote omaperorika okaratzi jantziri maninkari. Aña okempitzimovaitakari iriñaavyatayeeyaami. 10 Iro kantacha javisanake apani aamaventariri, ipoña javisanakeri pashine. Iro irishitovimate, jareetapaakaro ashirotsatsiri ashitakoronsi, ashitaryaashivaitanaka apaniro. Shitovaiyanake. Ikanta janiitakera, iro itaponeentanaka, ari jookanairi maninkari apaniro. 11 Arira ikinkishiretanakari Pedro, ikan-tanake: “Arira niyotziri iroñaaka omaperotatya jotyaantakeri Pinkathari imaninkarite, nitsiparyaakoventakana Herodes-ki, itsiparyaakoventakana eejatzi tsika inkantavaitenami judio-payeeni.”

12 Ikanta jiyotanakerora Pedro iroka, jatanake opankoki María, irinirora Juan, ipaiyeetziri eejatzi Marcos, tsika janta japatotaita iñaañaataitzi. 13 Kaimapaake ikyaapiintaitzi. Okanta apani evankaro paitachari Rode, jatanake ameneri niinkarika. 14 Ari iyovaantetavairi Pedro jinatzi, inroietera okimoshiretanake, te ashitaryaajanakeneri inkyaanapaakyaari, opiyatainaka inthomointa okamantantzi, okantapaake: “Pedro inatziira kaimatsiri.” 15 Ari ikantayeetavakero: “¡Te pishinkiventatya!” Iro kantacha eekero oshintsitatzi iroori, okantzi: “Omaperotatya.” Ikantaiyini irirori: “Aama imaninkarite jinatzi, kaarira Pedro.” 16 Eekero ishintsitatzi Pedro ikaimi. Ikanta jashitaryaakeneri, iñaatziiri Pedro inatzi, ikitakitziitaiyanakeni. 17 Ari jovaankanakero irako Pedro, onkantya imairetantaiyaarini. Ipoñaashitaka ikinkithatakotanakero tsika ikantakero Avinkatharite jomishifovantaariri. Eekero ikantanakitzi Pedro: “Pinkamanterira iroka Jacobo eejatzi pashine iyekiite.” Ari ishitovanai, jatanake pashineki nampitsi.

18 Okanta okitaitamanake, osheki okantzimoshiretaiyarini aamaventavetakariri, tema te iriyotaiyeni tsika ikenake Pedro. 19 Ikantakaantake Herodes inkokovayeetairi, iro kantacha tera iriñeetairi. Irootakera jookoyeentananakariri aamaventavetakariri, jovamaakaanaitakeri. Ikanta avisake iroka, shitovai Herodes Judea-ki, jatake irinampitapaintyaaro Cesarea-ki.

Ikamantakari Herodes

²⁰ Arira ikantzitayta Herodes imaimaneminthavaitakeri nampitarori Tiro-ki eejatzi Sidón-ki. Ikanta ikinkishiretaiyakani imaimaneminthataane irakameethayetairi, tema aritake jiyomparitapiintaiyani. Jotyaaantaiyake jatashiyetirine Herodes iraaapatziyeeyaari. Ikanta saikavankotziriri Herodes, iraventaaperotane, paitachari Blasto, jaakameethayetavakeri pokashitakeriri. Ikantakoventakeri Herodes-ki tsikapaite inkinkithavaitakaantyaariri. ²¹ Monkaratapaaka kitaite ikaimakaantakeri Herodes inkinkithavaitakairi. Ari ikyaantanakaro ovaneenkaro iithaare ikinkithavaitakaantapiintantari, thointapaaka isaikamentoki japatoyakani, ikinkithavaitanake. ²² Ari ikaimakotaiyirini atzirite, ikantzi: “¡Irinta ñaavaitantsiri, Pava jinatzi, kaarira atziri!” ²³ Tetya onkantzimovaitaajatyaaari Herodes ikempitakaantaitakari Pava itharomentaitakari. Irootakera omapokashitantanakari jomantsiyaakeri imaninkarite Avinkatharite, kenivaitanake, kamake.

²⁴ Iro kantacha, eekero iyaatakotanakitzi iñaanera Avinkatharite, eekero joshekiperotanakitzi kempisantzinkariite.

²⁵ Ikanta Bernabé ipoña Saulo jimonkaratakeri jantakero jotyaaantaitakariri Jerusalén-ki, piyeeyaani Antioquía-ki, ari itsipataari Juan ipaiyeetziri eejatzi Marcos.

13

Jetanakaro ikinkithatakaantzi Bernabé ipoña Saulo

¹ Tzimayetatsi kamantantaneriite janta Antioquía-ki japatotapiintaiyanira kempisantzinkariite, tzimayetatsi eejatzi iyotaantaneriite. Jirika ikarataiyini: Bernabé, Simón ipaiyeetziri eejatzi Kisaakiri, Lucio poñaachari Cirene-ki, Manaén ikaratakeri pairani Herodes joimonkaiyakani, ipoñaapaaka Saulo.* ² Okanta japatoventaiyarinira Avinkatharite, itziventaiyarini, jiñaanashiretakeri Tasorentsinkantsi, ikantakeri: “Pimpairyeenari Bernabé pintsipataakenari Saulo onkantayantavaitakaantyaariri.” ³ Ikanta ithonkatakero jiñaañaataiyakani, itziventaiyani, jotzimikapatziitoyetantakari irako irikaite, jotyaaantaiyakerini.

Ikinkithataiyini Otyaantajanori Chipre-ki

⁴ Ikanta irotyaantanera Tasorentsinkantsi, jataiyanakeni Seleucia-ki, ari jotetaiyanakani iriyaatero Chipre-ki. ⁵ Aatakoiyapaakeni Salamina-ki. Jetapaakaro ikamantantapaakero iñaane Pava japatotapiintaiyani judío-payeeni. Arira jiyaaatztanakari eejatzi irirori Juan irampitakovaiteri. ⁶ Jaathakiryaaanakero othampishi, irojatzjareetantakari Pafos-ki. Ari jiñaakeri aparoni sheripiyari judío, thairi kamantantaneri jinatzi, ipaita Barjesús. ⁷ Irika sheripiyari iraaapatziyane inatzi janta pinkathari Sergio Paulo. Iyotaneri inatzi irika pinkathari, ikaimakaantakeri Bernabé ipoña Saulo, tema ikovatzi inkemero iñaane Pava. ⁸ Iro kantacha sheripiyarika paitachari iñaaneki griego Elimas, ikovavetaka irotzikatzikateri pinkathari eero ikempisantanta. ⁹ Ikanta Saulo, ipaiyeetziri eejatzi Pablo, ipampoyaanakeri irika, ikantakaatziitakarira Tasorentsinkantsi, ¹⁰ ikantanakeri: “¡Thairi! Kaariperori pinatzi. Itomi kamaari pinatzi. Pimanintakero kameethari. ¿Eeroma povashaantaajatairo potzizikayetziro okaratzi tampatzikatzimotziriri Novinkatharite? ¹¹ Iroñaaka irovasankitaataveetemi,

* 13:1 Irika “Herodes,” iritakera pinkathariventantatsiri pairani Galilea-ki.

osamani pinkantya pimavityaakite.” Apathakerora ikantanaka, te iro-kichaatanai. Ikokovavaitzi akathavakotairine. ¹² Ikanta jiñaakerora pinkathari avisaintsiri, ikempisantanake. Ipampoyaaminthatanakero iñaaventayeetzirira Avinkatharite.

Areetaka Pablo ipoña Bernabé Antioquía-ki saikatsiri Pisidia-ki

¹³ Ikanta ishitovanaira Pablo janta Pafos-ki itsipayetakari ikarataiyini otetanaka iriyaatero Perge-ki saikatsiri janta Panfilia-ki. Iro kantacha Juan, te iroyaatanairi, piyanaka irirori Jerusalén-ki. ¹⁴ Ikanta jareetaka Perge-ki avisanake pashineki nampitsi Antioquía saikatsiri janta Pisidia-ki. Ikanta janta, ikyeeyakeni japatotapiinta judío-payeeni kitaiteki jimakoryaantaitari, thointaiyapaakani. ¹⁵ Aritakera ithonkaitakero iñaanayeetziro irosank-inare Kamantantaneriite, Ikantakaanaitane eejatzi, ikantake jevatakaantatsiri japatotapiintaita: “Iyekiite, kempitaka tzimatsi pinkanteri iroñaaka onkantya intharomentantayetyaari atziriite.” ¹⁶ Ipoña ikatziyanaka Pablo, jakovakotanake onkantya irimairetantayeetyaari, ikantanake: “¡Shiramparite! ¡Israel-mirinkaitel! ¡Maaroni eerokaite ikaratzi ñaapinkathairiri Pava!

¹⁷ Iriitakera Pava iyoshiitakeriri pairani avaisatziite, Israel-mirinkaitel. Iriitakera oshekyaakeriri. Ipoña joñaakantakero ishintsinka itsiparyaakoventairira Egipto-ki. ¹⁸ Ipoña ipiyathavaitakari Pava janta tsika te inampiitaro okaratzi 40 osarensi. Iro kantacha Pava jamavetakero ipiyathayetakari. ¹⁹ Ipoña japerotake Pava ikaratzi 7 isheninkamirinkatavakaa janta Canaán-ki, irootakera iipatsitetakaayetaariri avaisatziite. ²⁰ Maaroni iroka noñaaventakemiri avisakera 450 osarensi okaratzi osamanitake. Ipoña ipairyakeneri jevariite amenakoyeterine, irojatzi jovekaasantapaakarori Samuelni, kamantantaneri. ²¹ Iro kantamaitacha ikovavetaka aparoni ivinkathariteperotyaaari. Irootakera Pava ipairyaaantanairiri Saúl-ni, itomi Cis, isheninkamirinka Benjamín. Iriira pinkathariventakeriri okaratzi 40 osarensi. ²² Iro kantacha Pava jovinkatharyaakeri Saúl-ni, jimpoyaataantaari David-ni. Tema iri David-ni jiñaaventakeranki Pava, ikantzi: Noñaakeri David itomi Isaí, onimotakena, Iriitake materone irantere nokoviri naaka.

²³ Ikanta itzimakera Jesús, icharinemirinkatakari David-ni. Iriitakera ishinetakeri Pava irotyaanteri irovavisaakoyetai aakaite Israel-mirinkaitel. ²⁴ Tekeratsitara impokeeta Jesús, ikinkithakotzitakari Juan-ni, ikantake: ‘Ontzimatyepimpiyashireyetai, poviinkaatzimentaiyaari Pava.’ ²⁵ Ikanta Juan-ni jimonkaratzimatakero irantavaitane, ikantanake: ‘¿Piñaajaantakema naakatake irika? Tera naaka. Aña aatsikitakera noñaapinkathaperotzitari naaka, te aritaajate inkempitakaantyaana iromperatane onkantya nozapato-ryaantyaariri.’

²⁶ ¡Iyekiite! ¡Abraham-mirinkaitel! ¡Maaroni eerokaite ikaratzi ñaapinkathairiri Pava! Aakatajaantakera jotyaaantayeetaki iroka Ñaantsi avisaakoyentaiyaari. ²⁷ Tema ikaratzi nampiyetarori Jerusalén-ki ipoña ijevarepayeeni, tera iriyotaiyavakerini Jesús, aña jiyakoventaiyakeri. Arira okanta kaari jiyotantaajatavakaro imonkaratakayaaarora okaratzi jiosankinatakoyetakeri kamantantaneriite, okantaveta japiipiitziivetakero iñaanapatiintziro japatotapiintaiyanira kitaiteriki jimakoryaantaitari. ²⁸ Ipoña ikovakotakeri Pilato irovakaanteri Jesús, okantavetaka tekatsi inkenakaashitapaintya irirori. ²⁹ Ikanta ithonkakero jantayetakero okaratzi jimonkaratakayetakari josankinatakoyeetakeriri pairani,

jovatzikaryaakotakeri ipaikakotakeri, ikitatakeri. ³⁰ Iro kantacha Pava joviriintairi. ³¹ Arira jetanakaro Jesús joñaakapanaatari ikaratzi tsipatakariri pairani ipoñaantakari Galilea-ki irojatzji Jerusalén-ki. Oshekira okaratzi kitaite joñaakapanaatari. Iriitajaantakera ñaaventayetairiri iroñaaka tsikarikapayeeni isaikayetzi atziri. ³² Irijatzjiitara noñaaventzitamiri iroñaaka erokaite, noñaaventzimorora Kameethari Naantsi tsika okantakota ishinetakeneriri Pava avaisatziite. ³³ Arira jimonkaratakeri Pava okaratzi ishinetakeneriri, tema joviriintairira Jesús joñaakayetairi aakaite, tema icharineete anaiyatziini. Irootakera osankinatakotachari Salmo-ki, okantzi: Notomi novimi eroka.

Naakatake pirintana iroñaaka.†

³⁴ Aritakera iñaaventzitikari Pava iroviriintairi Jesús, eero oshitzivaitanta ivatha. Ikantake iñaavaitake:

Ari nomonkaratakeneri David-ni okaratzi noshinetaajaantakeneriri.

³⁵ Pashineki Salmo okoñaatakoperotzi iroka, okantzi:

Eerora pishinetziri oshitzivaite ivatha pitasorentsiti.

³⁶ Omaperora, kaarira David-ni oñaaventakote jaka, tema jañaavaitakaapaintziri Pava irika David-ni, ipoña imakoryaake, itsipataari ivaisatziite ikitayetaa, arira oshitzitairi ivatha. ³⁷ Irooma ivatha irika joviriintairi Pava, tera iriñeero oshitzivaite ivatha irirori. ³⁸ Iyekiite, ontzimatyeeera piyotayetai erokaite, iriira noñaaventi Jesús, tema iri matairori ipeyakotaimiro piyaariperonka. ³⁹ Eekerorika paakoventatyeeyaaro Ikantakaantane Moisés-ni, eerora ipeyakotaitzimiro piyaariperonka. Irooma aririka pinkempisantanaari Jesús, ari impeyakotaimiro irirori.

⁴⁰ Paamaventaiaani erokaite, papeshitarokari josankinatakotakeri kamantantaneeriite, ikantake:

⁴¹ Pinkemaiyeni manintzirori kyaaryoori,

Ari pinkitakitziitapainte, irojatzji pimpeyantakyaari.

Tema ontzimavetakya apaata ompaitya nantzimotaimiri,

Eeromaita pikempisantziro, intzimavetakya ooñaarontemirone.”

⁴² Ikanta ishitovimatanaira Pablo japatotapiintaita, ikovakotaiyakerini kaari isheninkata, ikantziri: “Pimpiyeera pashineki kitaite jimakoryaan-taitari, papiitero pinkinkithatakainaro iroka ñaantsi.” ⁴³ Ikanta jiyaataiy-eeenira judío-payeeni eejatzji kaari isheninkata japatotaiyani, tzimatsira osheki oyaatanakeriri Pablo ipoña Bernabé. Ari ikaminaathayetakeri onkanta iroisokerotantyaarori ikaminthaayetairira Pava.

⁴⁴ Okanta areetapaa pashine kitaite jimakoryaantapiintaitari, ipiyotaiyakani osheki atziri inkempisantero iñaane Pava. ⁴⁵ Iro kantacha jiñaakerira judío-payeeni ipiyotaiyapaakani atziriite, ikishashiretaiyanakani, jetanakaro imaimanevaitanakeri Pablo, ithainkimavaitanakeri. ⁴⁶ Tera intharovanake Pablo itsipatakariri Bernabé, ikantakeri irirori: “Iro arivetachari netavakyaami nonkamantayetemiromi erokaite iñaane Pava, tema judío pinayetzi. Irooma pimanintaiyakerora, eero piñeero irañaashiretakaayeetaimi. Irootakera nonkinkithatakantyaariri iroñaaka kaari asheninkata. ⁴⁷ Tema ari okanta jotyaantakena Novinkatharite, ikantakena:

Eeroka nopairyaaake pinkitainkatako yetairi kaari pisheninkata,

Ari onkantya piñaaventantaiyaaniriri avisakotaantsi.

† 13:33 Kantakotachari jaka “Salmos,” irojatzji ikantayeetzitari “apitetanantsiri.” Tema panthaantsi onayetatzji ikantayeetziri Salmos. Oshekira onatzi, iroora apitetanantsiri josankinayee-takero pairani iroka.

Pothotyeero maaroni kipatsi.”

⁴⁸ Ikanta ikemaiyavakera kaari isheninkaveta, ikimoshiretaiyanakeni, ikantaiyanakeni: “Osheki okameethatataitzi iñaane Pinkathari.” Tema ithonka ikempisantaiyeeni ikaratzi jiyoshiyeetakeri irifaashireyetai. ⁴⁹ Ithonka ikinkithatakiyeetanakero iñaane Avinkatharite nampit-sipapeyeni. ⁵⁰ Iro kantacha judío-payeeni, ikinkithavaitakaake iriiperoriite jevatakaantatsiri nampitsiki, tsinaneete ñaapinkathataaro, tsipatapiintavetakari judío-payeeni japatotaiyani, jiminthatakaakari impatzimaminthateri Pablo ipoña Bernabé, jomishitovairi inampitsitekira. ⁵¹ Ikanta Pablo itsipatakari Bernabé jotekanairo iipatsikiite onkantya iriyotantayeetyaari te inkempisantaiteri Pava janta. Ari jiyaataiyanake pashineki nampitsi Iconio-ki. ⁵² Iro kantacha kimoshire ikantaiyakani iriyotaaneete, inampishiretziitantanakari Tasorentsinkantsi.

14

Jiyaatake Pablo itsipatakari Bernabé Iconio-ki

¹ Ikanta Pablo itsipatakari Bernabé, ikyeeyakeni japatotapiintaiyani judío janta Iconio-ki. Ikinkithatakaapaakeri, ari ikempisantaiyanake osheki judío-payeeni ipoña kaari isheninkata. ² Iro kantamaitacha, tzimayetatsi kisoshireri judío, ikaminaakeri kaari isheninkata irimaimaneteri kempisantaantaapaintsiri. ³ Irootakera, isaikantapaakari osamani janta. Eekero jiñaaventanakitziri Avinkatharite te intharovaiyeni. Itasonkaventakaayetakeri, ari okanta jiyoyeetantari omaperotatya iñaaventziro iyaminthaanka Avinkatharite. ⁴ Iro kantacha jimaimanetavakaanaka ikaratzi nampitarori janta. Tzimatsi aapatziyanakariri judío-payeeni, tzimatsi pashinepayeeni aapatziyanakariri Otyaantajanoriite. ⁵ Ipoñaashitaka judío-payeeni itsipayetakari kaari isheninkata, ikinkithavaitakaakeri jevariite irovasankitaavaiteri impoña intsitokakaantantyaari mapi. ⁶ Iro kantacha iriroriite, jiyotake okaratzi irantaiteri, shiyaka ikenaiyake Listra-ki ipoña Derbe-ki, iro nampitsiite saikayetatsiri janta Licaonia-ki. Ipoña jiyaayetanake eejatzi pashineki nampitsi okaratzi tzimayetatsiri janta. ⁷ Ari ikinkithayetakero eejatzi Kameethari Ñaantsi janta.

Itsitokaveetakari Pablo Listra-ki

⁸ Okanta janta Listra-ki tzimatsi aparoni shirampari kisoporokiri, te iraniivaitanete, tema ari ikantatya ovakera itzimapaake. Ari ithointaka irika shirampari, ⁹ ikempisantziri Pablo. Ipoñaashitaka Pablo ipampoyaanakeri shiramparika, jiyotakeri osheki javentaashiretziivaitaka, kantatsi irovashinchagairi. ¹⁰ Iñaananakeri shintsiiini, ikantanakeri: “¡Pinkatziye, pintampatzikatero piitzi!” Apathakerora jimitaanaka shiramparika katziyanaka, aniiitanai. ¹¹ Ikanta iñeetakero jantakeri Pablo, ikaimaiyanakeni atziriite iñaaneiki Licaonia-satzi, ikantaiyini: “¡Janiiryimoyetakai pava joshiyakari atzirive!” ¹² Ikempitakaanakari Bernabé iriimi ivavane paitachari “Júpiter,” iriima Pablo ikempitakaanakari iriimi ivavane paitachari “Mercurio,” tema iriitakera ñaavaitatsi. ¹³ Ikanta iromperatasorentsise Júpiter, saikatsiri itasorentsipankote tsika ikyaapiintaitziro nampitsiki, jamake ipirapayeeni, inchatyapayeeni. Itsipayetakari atziriite ikovavetaiyani iriñaapinkathateri

Otyaantajanoriite, irovamayeneri ipiraite, impometeneri.* ¹⁴ Iro kantacha Bernabé itsipatakari Pablo jiyotake irirori ikoviri irantaiyeri, isaperyaanakero iithaare, josatekantanakari atziriite, ikaimanake, ¹⁵ ikantzi: “¿Opaitama pantantayaarori iroka? Atziri nonayetatzi naaka, ari nokempitami eerokaite. Irootakera nopokantakari nonkamantayetaimi povashaantayetairo pametashitapiintakari. Aña ontzimatyepinkempisantairi Pava Kañaanetsisiri, ovetsikakerori inkite, kipatsi, inkaare, eejatzi maaroitetzi mayetantarori. ¹⁶ Irijatzira shineyeteriri pairani pivaisatziite jantapiintayetantakarori inevetashiyetari iriroriite. ¹⁷ Iro kantamaitacha tera iromanapithaperotyaaari onkantya eero jiyotantaajata añaasira irirori. Tema iri Pava neshinonkatapiintakairi aakaite, jovyaryiinkane, okithoyetanitari avankirepayeeni, iri payetairori maaroni ovayetari, ari okanta akimoshireyetantari.” ¹⁸ Okantavetaka ikantayevetakari atziriite iroka, osheki opomerentsitaka irovashaantakaantyaariri irovamayeneri ipirapayeeni impometeneri.

¹⁹ Ariya jareetayapaakani judío poñeenchari Antioquía-ki eejatzi Iconio-ki. Ikaminaayetapaakeri atziriite. Irootake itsitokantavetakariri Pablo. Jinoshikanakeri jookakeri nampitsithapiki, iñaajaantake aritake jovamaakeri. ²⁰ Ipoña iriyotaaneete Pablo japatoventapaakeri, ari ipiriintanaari eejatzi ipiyanaa nampitsiki. Ikanta okitaitamanake jatake Derbe-ki itsipatanaari Bernabé. ²¹ Ikanta ikamantantapaakero Kameethari Ñaantsi janta Derbe-ki, ikempisantakaake osheki atziri. Ipoñaashitaka ipiyaaro Lистра-ki, Iconio-ki irojatzi Antioquía-ki. ²² Ari ikinkithatakaayetanairi iriyotaaneete, ikaminaayetanairi onkantya iroisokeroyetantyaariri javentaashireyetanakari, ikantayetziri: “Ontzimatyeeera añaero osheki anke maantsivaityaari onkantya ankyaantayaaari tsika ipinkathariventantai Pava.” ²³ Jiyoyaanaake tsikarika ikaratzi antarikonaite jevaterine kempisantzinkariite tsikarika japatotapiintaiyani. Ipoña jiñañaatakoventakeri, itziventayetakari, ikantapiintake: “Novinkatharite, paamakoventaiyaari irikaite aventaayetanaamiri.”

Piyaa janta Antioquía-ki saikatsiri Siria-ki

²⁴ Ipoña ikenapairo Pablo janta Pisidia-ki, irojatzi Panfilia-ki. ²⁵ Ikinkithatakaantanake janta Perge-ki, ipoña javisanake irojatzi janta Atalia-ki. ²⁶ Arira jotetanaa irojatzi Antioquía-ki, tsika janta jiyoyetakeriranki iriyaantyaari inkamantantero okantakota ikaminthaantai Pava. Irootakera jimonkarayetakari iroñaaka jantayetakero. ²⁷ Ikanta jareetaa Antioquía-ki, japatoyetapairi kempisantzinkariite, ikamantapairi okaratzi jantakaayetakeriri Pava, tsika ikanta Avinkatharite javentaashiretakaayetaari kaari isheninkata. ²⁸ Ari isaikapairi Pablo itsipatakari Bernabé itsipayetapaari iriyotaaneete.

15

Japatoyeeta Jerusalén-ki

¹ Ipoña jareyetaka Antioquía-ki, tsikarika ikaratzi shirampariite ipoñaayetakaro Judea-ki, jiyotaantayetapaake, ikantantapaake: “Iyekiite, eerorika pimonkarayetziro Ikantakaantane Moisés-ni, pintomeshitaanitaiya, eerora pavisakoshireyetai.” ² Ikanta Pablo itsipatakari Bernabé osheki iñaanaminthatakeri irikaite areetapainchari. Irootakera ikovayeeetantakari irotyaantaiteri Pablo, Bernabé ipoña

* 14:13 Kantakotachari jaka “ipirapayeeni,” iriira toro-payeeni.

pashinepayeeni, iriyaate Jerusalén-ki iriñeeri Otyaantajanoriite ipoña antarikonaita, inkinkithavaitakotero kantainchari. ³ Ipoña jotyaantakeri ikananake Fenicia-ki iroatzi Samaria-ki, ikamantantayetanake tsika ikantayetaa ikempisantayetai kaari isheninkata. Ikimoshiretaiyanakeni iyekiite ikemavakera. ⁴ Ipoña jareetaiyakani Jerusalén-ki. Kameethara jaavakeri kempisantzinkariite, Otyaantajanoriite ipoña antarikonaita. Ikamantapaakeri iriroriite jantakaayetakeriri Pava. ⁵ Iro kantacha tsikarika ikaratzi Fariseo-payeeni kempisantaatsiri, ikatziyanaka iriroriite, ikantanake: “Ikaratzi kempisantayetaatsiri kaari asheninkata, okovaperotatya imonkarayetairo Ikantakaantane Moisés-ni, intomeshitaanitaya.”

⁶ Arira japatoiyakani Otyaantajanoriite itsipayetakari antarikonaita iriñaanatakotero tsika okantakota iroka. ⁷ Ikanta osamanitake jiñaanataavakaventakaro, ikatziyanaka Pedro, ikantanake: “Iyekiite, pinkinkishiretaiyeroni eerokaite tzimatsi jantzimotayetakairi Pava pairani. Jotyaantakena naaka nokinkithatakaayetairi Kameethari Ñaantsi kaari asheninkata, ari okanta ikempisantantayetaari iriroriite. ⁸ Tema Pava jiyotake tsika ikanta ishireki, ari joñaakayetairoi ikovi irirori inampishiretantayetaiyaari Tasorentsinkantsi kaari asheninkata ikempitaayetakairanki aakaite. ⁹ Tema jaakameethatairi Pava irikaite ikempitakaira eejatzi aakaite, joiintoshireyetairi javentaashiretaarira. ¹⁰ ¿Aritatsima piñaantavaiyaari iroñaaka Pava? ¿Opaitama piñaatenatakaantavaiyaari ayotaane? Tema pishintsiventavaitakeri irimonkarayero kaari aavyaajatzii aakaite, kaari iraaavyaajate eejatzi avaisatziite. ¹¹ Irootakera iyaminthaanka Avinkatharite Jesús ovavisaakoshireyetairi aakaite. Arira inkempitziyetaiyaari eejatzi iriroriite.”

¹² Ari jimairetaiyanakeni maaroiteni, ikempisantanakeri Bernabé ipoña Pablo ikinkithatakotziro okaratzi jantakaayetakeriri Pava janta pashinesatziki atziriite, itasonkaventakaayetakeri. ¹³ Ikanta ithonkakero ikamantantake, ikantanake Jacobo: “Iyekiite, pinkempisantavakena: ¹⁴ Ikamantakairo Simón tsika ikanta Pava jetantanakarori jiyoyaayetake pashinesatzi atziriite, onkanta inkempisantaiaariri, impairyaaayetairi. ¹⁵ Arira omonkaratari iroñaaka josankinatakotakeri pairani kamantantaneriite, ikantake:

¹⁶ Aririka onkaratapaake iroka, ari nompiee.

Novatziyeero ipanko David tyagaintsiri.

Nompinkatharitakairi incharinetyaari ari inkempitaiyaari tsika ikanta irirori nopinkatharitakaakeri.

¹⁷ Ari onkanta inkokovatantyaanari pashinesatzi atziri, inkantayetaina: ‘Novinkatharite,’

Ari onkanta nashiyentantaiyaariri kaari pisheninkata, impairyaaayetainara.

¹⁸ Arira ikantake jiñaavaitake Avinkatharite, oñaakantzirori ikinkishiretzitakari ovakeraini etantanakarori.

¹⁹ Irootakera nonkantantyaari naaka, eero aritzi añaakaayetyaari kaari asheninkata ikaratzi kempisantayetairiri Pava. ²⁰ Intaani otyaanteneri osankinarentsi ashintsiverenti eero jovayetantari vathatsi jashitakaitariri ivavanetashiyetari, eero jimayempivaiyetanta, eero jovakoyentaro iriraane piratsipayeeni. ²¹ Tema irooyetake iroka irosankinareneni Moisés iñaaventakoyetapiintaitziri tsikarikapayeeni japatotapiintayetara judío kitaiteriki jimakoryaantaitari. Irootake jetanakari pairani. Irootakera

irovashaantantyaarori irokapayeeni eero ikantzimoshiretakaantari asheninkapayeeni.”

²² Ikanta Otyaantajanoriite ipoña antarikonaite, itsipayetakari kempisantzinkariite, jiyoyaake irotyaanteri Antioquía-ki intsipatyaaari Pablo ipoña Bernabé. Jirika ikaratzi jiyoyaakeri: Judas itzimi ipaiyeetziri eejatzi Barsabás, ipoña Silas. Iriiyetakera jevatakaayetakariri iyekiite janta. ²³ Iriiyetakera aanakerone osankinarentsi. Jiroka okantzi osankinata: “Iyekiite, naakaite Otyaantajanoriite, antarikonaite. Novethataiyami eerokaite kaari nosheninkamirinkata nampiyetarori Antioquía-ki, Siria, ipoña Cilicia-ki. ²⁴ Niyotaiyake tzimatsi poñaayetanainchari jaka, iri oñaashirenkakemiri janta, ikovi pimonkarayetairo Ikantakaanaitane, pintomeshitaanitiaya. Kaarira notyaantane naakaite. ²⁵ Irootakera nokinkithavaitantakariki jaka, ari niyoyaake tsika ikaratzi akarataiyirini, onkantya iriyaatantyaari irifeemi intsipatanakyaari etakokitane Pablo ipoña Bernabé. ²⁶ Iriiyetakera apeshiventakariri Avinkatharite Jesucristo. ²⁷ Jirika notyaantakemiri iroñaaka: Judas ipoña Silas. Iriitake kinkithavaitakaapaakemineri janta inkamantapaakemiro maaroni iroka. ²⁸ Tera arite noñaakaavaityaami eerokaite, tema iro kameethatzimotakariri Tasorentsinkantsi, eejatzi naakaite. Aña intaani pimayetanairo okaratzi kovajaantachari. Jirokara: ²⁹ Eerora povayetari vathatsi jashitakaitariri ivavanetashiyeetari. Eero povakoyetaro iriraane piratsi. Eero pimayempivaiziti. Aririka pimonkarayetanakero iroka, kameethatake. Ari okaratzi.”

³⁰ Ikanta jotyaaantaitakeri, jatake Antioquía-ki. Ari japatotapaakeri kempisantzinkariite, ipapaakeri osankinarentsi. ³¹ Ikanta jiñaanatavakero, ikimoshiretziitaiyanakeni. ³² Tema kamantanerira jinayetzi Judas ipoña Silas, itharomentakaapaakeri iyekiite iroisokerotyaaari Pava, ikinkithavaitakaapaakerira. ³³ Okanta osamanitakera isaikimovaitakeri kameetha, jotyaaantairi tsika ipoñaakaro pairani. ³⁴ Iro kantacha Silas okameethatzimotakariri irirori irisaikanake. ³⁵ Eejatzi Pablo itsipatakari Bernabé irojatzi isaikanake iriroriite Antioquía-ki, ikarayetakari osheki pashinepayeeni, eekerora jiyotaantanakitzi, ikamantantziro iñaane Avinkatharite.

Pablo itsiparyaaari Bernabé, japiitakero jiyaatzi ikinkithatzi

³⁶ Ikanta osamanitake, ikantairi Pablo irika Bernabé: “Thame apiitero areetyaari inampiiteki iyekiite tsika akamantantakero iñaane Avinkatharite. Amenairi tsika ikantayeta.” ³⁷ Ari ikovavetaka Bernabé iraanakerimi Juan, ipaiyeetzitari eejatzi Marcos. ³⁸ Iro kantacha te onimoteri Pablo iraanairi, tema Marcos jookaventakeri janta Panfilia-ki, te irothotyero intsipatyaaari tsika ikenayetake ikinkithatakaantzi. ³⁹ Arira iñaanaminthatavakaiyakani. Aripaitera itsiparyaaavakaanakari. Jaanakeri Bernabé irika Marcos, otetanaka ikenanake Chipre-ki. ⁴⁰ Iriima Pablo, jiyoyaaakeri Silas. Ipoña jiñaañaatakotavakeri iyekiite, ikantaiyini: “Novinkatharite, naventaami eeroka, aritake pinkaminthaakeri irika.” Ari jiyaataiyanakeni. ⁴¹ Ikanta ikenanake Siria-ki, ipoña Cilicia-ki, iminhashiretakaayetakari ikaratzi kempisantayetaatsiri.

16

Timoteo itsipatariki Pablo ipoña Silas

¹ Ikanta jareetaka Pablo janta Derbe-ki itsipatakari Silas irojatzi jareetantakariki Listra-ki. Arira jiñaake aparoni iriyotaane Avinkatharite ipaita

Timoteo, otomi judío kempisantatsiri, griego-thari jirintari. ² Ikanta irika Timoteo kameetha iñaaventaiyirini kempisantzinkariite nampitarori Listra-ki eejatzi Iconio-ki. ³ Ari ikovakeri Pablo inkarateri Timoteo. Iro kantacha jetavakari itomeshitaanakeri onkantya eero ikisavaitanta judío-payeeni nampitarori janta, tema jiyotaiyini maaroiiten griego-thari jinatzji jirintari Timoteo. ⁴ Ikanta ikenayetanakera nampitsiiteki, ikamantayetanakeri kempisantzinkariite imonkarayetairo josankinatakeriranki Otyaantajanoriite itsipatakari antarikonaite janta Jerusalén-ki. ⁵ Ari okanta ikyaaryooyetan-kanakari kempisantzinkariite javentaayetanaka, eekero jiyaatanakitzi ki-taiteriki joshekiperotanake. Jomishimpyaakeri Pablo aparoni Macedonia-satzi.

⁶ Ikanta Pablo joshinampitanakero Frigia ipoña Galacia, tema te ishinetairi Tasorentsinkantsi inkinkithatakaante janta Asia-ki. ⁷ Irojatzira jareentakarari Misia-ki. Ari ikinkishirevetakeri iriyaatero Bitinia-ki, iro kantacha te ishinetairi Itasorenka Jesús. ⁸ Avisanake janta Misia-ki, oirinkaiya-paakani nampitsiki Troas. ⁹ Arira janta jimishivaitakeri Pablo tsireniki, jimishitake aparoni Macedonia-satzi, ikantziri: “Pareetyaana nonampiki, pinkaminthaayetaina naakaite.” ¹⁰ Ikanta jimishivaitakera Pablo, arira novetsikaiyanakani niyaataiyeni Macedonia-ki, tema niyotanake iriira Pava kaimashireyetakenari janta noñaaventero Kameethari Ñaantsi.

Jashitakoyeetakeri Filipos-ki

¹¹ Ari notetaiyanakani Troas-ki, apatziro novanakero niyaatziro Samotracia-ki. Okanta okitaitamanake irojatzji naatakotantapaakari nampitsiki Neápolis. ¹² Ipoña navisanake irojatzji Filipos-ki, inampiyetarora poñaayetainchari Roma-ki, otzinkami nampitsi onatzi janta Macedonia-ki. Ari nosaikavaitapaakeri janta. ¹³ Okanta aparoni kitaite jimakoryaantapiintari judío-payeeni, niyaatake jiñaathapyaaki, tema nokinkishiretaiyakani ari iñaañaatapiintaiyani. Ari noñaapaakeri tsinane apatotaiyakani, nothointaiyapaakani noñaaventziniro Kameethari Ñaantsi. ¹⁴ Okanta aparoni tsinane apatotainchari opaita Lidia, ipoñaaro iroori nampitsiki Tiatira. Opoki iyomparivaita manthakintsi jonkeromaiyetatsiri. Tema oñaapinkathatapiintakeri Pava iroka tsinane, okemaminthatakeri ikinkithatzi Pablo, jiminthashiretakaanakaro Avinkatharite. ¹⁵ Oviinkataka, otsipatakari ikaratzi saikavankotziri. Ipoñaashitaka okantaiyanakana: “Piyofzirika eerokaite nokyaaryooventairi Avinkatharite, pimpokaiyemi pimaye nopankoki.” Ari nomataiyakeroni, tema irootake shintsiventakenari.

¹⁶ Ipoñaashitaka aparoni kitaite, niyaataiyini noñaañaate, nomonthaaka aparoni evankaro otzikataaro. Jaakashiretzirora peyari, jiyotakaayetziro opaitarika avishimoterine atziri. Irootakera ipinayeetantari osheki onampitarori. ¹⁷ Iroka evankaro etanakaro oyaatanakeri Pablo, oyaataiyanakana eejatzi naakaite, okantzi okaimi: “jirika shirampariite inampire jinatzji Pava Jenokisatzi, iriitakera kamantemirone eerokaite ovatsikashiretantaiyaari!” ¹⁸ Ari okantapiintatya iroka kitaiteriki, irojatzji pavisimashiretantakariri Pablo, ipithokashitanakaro, jiñaanatanakeri peyari aakashiretakerori, ikantziri: “Piyaapithatairo evankaroka, iri Jesucristo matakaimirone nopairyaaakerira.” Apathakero ikantanaka peyari jiyaapi-thatairo.

¹⁹ Ikanta jiñaakero omperatarori, jiyotanake eerora jaantaaro osheki kireeki. Joirikakeri Pablo itsipataakeri Silas, jaanakeri jevariiteki, irojatzji janta ipiyotzimentapiintantayeeta. ²⁰ Ikantapaakeri

amenakotaneriite: “Irikaite judío jinatzi. Ichapishiryaayetakeri atziriite jaka anampiki, ²¹ jiyotaayetakeri kaari ashineyetzi irantayeetero, tema asheninkamirinkaite inayetatzi Roma-satzi.” ²² Arira ipithokashitaitanakariri Pablo ipoña Silas, ikantake amenakotaneriite: “Pisapokayeri, pimpasavaiteri.” ²³ Aritake ipasavaiteri osheki, jashitakotakaantakeri. Ikantanake: “Paamaakoventaperotatyeeayarira.” ²⁴ Ikemakera aamaakoventaneri ikantaitakeri, jominkyaaperotakeri inthomointa, javikiitantakeri inchakota.

²⁵ Okanta niyankiite tsireni, jiñañaatzi ipoña ipanthagayini Pablo itsipatakeri Silas, kemaiyatsini pashine ashitakotaari. ²⁶ Omapokashitanaka onikanaka, eevokapaakero jashitakoitakeri. Apathakero ashitaryaayetana ashitakorontsi, javitaryaakovaishitanaka ashitakotaari ithatakoveetantakeri ashirotha. ²⁷ Ipoña ikakitanake aamaakoventaneri, jiñaatziiro ashitaryaaka jashitakoveetakari, ari jinoshikanakero irovathaamento ikovi irosataiya, jiñaajaantake shiyayetaka ashitakotaariite. ²⁸ Iro kantacha Pablo ikaimitakotanakeri, ikantziri: “¡Eero povashinonkaavaitashita, eenirotatsi nosaikaiyini maaroiteni jaka!” ²⁹ Ipoñaashitaka irika aamaakotaneri ikaimatakaantake ootamentotsi, ishiyaperotanakitya ikyaapaake, okavaitanaka itharovanakera, jotyeerovashitapaakari Pablo ipoña Silas. ³⁰ Ipoña jomishitovanakeri, josampitakeri, ikantziri: “Pinkathari, ¿lpaitama nanteri naaka navisakoshiretantaiyaari?” ³¹ Ikantanakeri irirori: “Pinkempisantairi Pinkathari Jesús, aritake pavisakoshiretai eeroka eejatzi ikaratzi saikavankotzimiri.” ³² Jiñaaventanakeneri tsika ikantakota Avinkatharite eejatzi ikaratzi saikavankotakeriri. ³³ Ipoñaanaka eeniro niyankiite tsireni irika aamaakotanteneri ikivanakeneri jaavyaavaitakerira ipasayeetakeri. Ipoña joviinkaayetaka irika itsipayetakari isheninkamirinkatari. ³⁴ Ari jaanakeri ipankoki, ipapaakeri irovarite. Kimoshirera ikantanaka irika ikempisantairira Pava itsipayetaari ikaratzi saikavankotakeriri.

³⁵ Okanta okitaitamanake, irikaite amenakotaneriite ikantakaantakeri aamaakotanteneri, ikantake: “Pomishitovakaantairi irikaite.” ³⁶ Ipoña aamaakotanteneri, ikantakeri Pablo: “Ikantakaantakena amenakotaneriite nomishitovayetaimi. Kantatsi iroñaaka piyaatayetai kameetha.” ³⁷ Iro kantacha Pablo ikantanake irirori: “Irosankinatakotajaantanera Roma-satzi nonatzi naaka, iro kantacha ipasavaitekana janta ipiyotzimentapiintaitanta, te iramenavakero tzimatsirika noke-nakaashitane. Jashitakotakaantakena. ¿Iroñaakama ikovi iromanakaiyaana iromishitovayetaina? ¡Te nonkovero! Pinkanteri impokajaantanake irirori iromishitovayetaina.” ³⁸ Ikanta irika aamaakotanteneri, ikamantakeri amenakotaneriite. Ikemavakera irosankinatokane inatzi Roma-satzi, iniroitera itharovaiyanakeni. ³⁹ Jatanake amenakotaneriite, ikantapaakeri Pablo ipoña Silas: “Pimpeyakotaina novasankitaakaantavaitekemi.” Ari jomishitovakaantairi, ikantavairi: “Piyaataityaami.” ⁴⁰ Ari jiyaataiyeeni opankoki Lidia. Ikinkithatakaayetanairi kempisantanzinkariite, itharomentashiretakaayetanaari, jataiyeeni.

17

Iimamanetaitantake Tesalónica-ki

¹ Ikanta jareetantayetara Pablo ipoña Silas ikenayetanake Anfípolis-ki, Apolonia-ki irojatzí jareetantakeri Tesalónica-ki, ari otzimiri janta japatotapiintaiyani judío-payeeni. ² Tema iro jametapiintakeri Pablo

aririka irareetya pashineki nampitsi, ikyaapiintzi tsikarika japatotapiinta judío-payeeni, ikinkithatzi. Irootakera jimatapaakeri iroñaaka. Ipoña japiitairo pashineki kitaite jimakoryaantaitari, japiitairo eejatzi. Ari iñaanaminthatapiintakeri judío. ³ Jookoyetatziiinirira Osankinajanorentsiki tsika iñaaventakota Cristo inkamimotante, impoñaashitakya irañagai eejatzi. Ikantayetziri: “Irika Jesús noñaaventakemiri, iriitakera Cristo.” ⁴ Arira ikempisantanakeri tsika ikaratzi judío, ikempiyanakari Pablo ipoña Silas. Ikempisantaiyanake eejatzi osheki griego-thatatsiri ñaapinkathatasorentsitaneri, ari okempitzitakari eejatzi ñaapinkathataaro tsinaneete. ⁵ Iro kantacha judío-payeeni kaari kempisantansine, te onimoshiretanakeri. Japatotake kaariperoshireite. Jotyaantakeri irimaimanetante nampitsiki. Jimaimanevankotakeri eejatzi Jasón, ikokovatziri Pablo ipoña Silas. ⁶ Tera iriñaashityaari janta, jinoshikanakeri Jasón itsipataayetanakeri pashine kempisantzinkariite, jaanakeri isaikira jevatakaantzirori nampitsi, ikantaiyapaakeni: “¡Tzimatsira shirampariite ochapishiryaaantaisiri nampitsiite, pokake iroñaaka jaka. ⁷ Jirika Jasón omisaikavakeriri ipankoki! Ithainkayetakerora irikaite ikantakaantane pinkatharitatsiri Roma-ki, ikantaiyakeni: ‘Tzimatsi pashine pinkathari, ipaita Jesús.’” ⁸ Ikanta ikemayeetavakero iroka, te onimotaiyanakeri atziriite eejatzi jevariite. ⁹ Ikovakoyeetakerira Jasón impinaventya itsipayetakari pashinepayeeni, ari onkantya irapakaantayeetapaintyaariri.

Jatake Pablo ipoña Silas Berea-ki

¹⁰ Ikanta kempisantzinkariite, jotyaantairi tsirenipaite Pablo ipoña Silas, iriyaatai Berea-ki. Ikanta jareetaiyakani janta, jataiyakeni japatotapiintaiyani judío. ¹¹ Irikaite judío, nethaantaneri jinayetaiyini te inkempityaari Tesalónica-satzi, kameethara ikempisantavakero ñaantsi. Jaakoventanakaro kitaiteriki jiñaananakero Osankinajanorentsi iriñaantyaarori omaperotatyaarika ikamantayeetziriri. ¹² Osheki judío-payeeni kempisantaantsiri, ari ikempitzitakari eejatzi griego-thatatsiri ñaapinkathataari, eejatzi tsinaneete. ¹³ Iro kantacha judío-payeeni nampitarori Tesalónica-ki, ikemakotakeri ikinkithatakaantatzi Pablo janta Berea-ki, pokaiyanakeni, imaimaneminthavaitapaakeri atziriite. ¹⁴ Iro kantacha kempisantzinkariite apathakerora jaanakeri Pablo inkaarethapyaaki. Iriima Silas ipoña Timoteo ari isaikanake irirori. ¹⁵ Ipoña javisakaitanakeri Pablo irojatzi jareetantakari Atenas-ki. Ikanta ipiyeeyaani Berea-ki, ikantapairi Silas ipoña Timoteo: “Ikaimakaantaimi Pablo, piyaatai thaankiperoini.”

Isaiki Pablo Atenas-ki

¹⁶ Ikanta Pablo joyaaventari Atenas-ki Silas ipoña Timoteo, osheki oñaashirenakeri irirori iñaayetziri Atenas-satzi iñaapinkathatziri oshiyakaantsipayeeni.* ¹⁷ Irootakera ikinkithavaitakaantakariri judío-payeeni, eejatzi pashinepayeeni ñaapinkathatasorentsitaneri janta japatotapiintaiyani. Oshekira ikinkithavaitakaapiintake eejatzi kitaiteriki tsikarika ipiyotapiintaiyani atziriite janta nampitsiki. ¹⁸ Iñaanaminthayetziri eejatzi iyotaneriite janta nampitsiki. Tzimatsi kantayetatsiri: “¿Ipaitematsita jiñaaventziri irika kiñaaneri?” Ikantaiyini pashine: “Kempitaka jiñaaventatzi pashinetatsiri pava.” Iro ikantayetantakari tema Pablo ikamantantatziiro

* **17:16** Iroka nampitsi Atenas otzinkami onatzi nampitsi, ari inampitarori osheki iyotaneriite Griego-thayetatsiri.

Kameethari Ñaantsi tsika ikantakota Jesús, ipoña jañaantaari eejatzi.†¹⁹ Ipoña jomiyaanakeri otzishiki paitachari “Areópago,” tsika japatotapiintaiyani. Josampitakeri: “Intsityaa piñaaventenaro ovakeratatsiri piyotaantziri jaka nonampiki. ²⁰ Tema piñaaventakenaro eeroka kaari nokemapiintaiyini. Nokovaiyini niyote opaita kantakotachari.” ²¹ (Tema okaratzi itzimaventziri Atenas-satziite ipoña areetzinkariite janta, ikempisantayetziro ovakerayetatsiri ñaantsi, irovaakimaityaaro.)

²² Ikatziyanaka Pablo ipiyotzimentaitakari, ikantanake: “Atenas-satziite, noñaakemi naaka, tzimatsi osheki pivavaneyetari, piñaapinkathatapiintayetakari. ²³ Nokenayetzira pinampiki, noñaayetakero pipomepirinimento. Tzimatsi aparoni josankinataka, okantzi: ‘PAVA KAARI JIYOYEETZI.’ Irijatzitara noñaaventakotzimiri naaka. ²⁴ Iriira ovetsikakerori kipatsi ipoña maaroitene ikaratzi tzimantayetarori, irijatzitzi Pinkathariventziorori inkite eejatzi kipatsi. Te isaikantaro tasorentsipanko irovetsikane atziriite. ²⁵ Te inkovityeero irirori irovetsikayeeteneri tsikarika ompaitya. Tema iriitake añaakaayetairi maaroni aakaite, irijatzitzi ovineenkatakaayetairi, ipayetairo maaroni tsikarika opaiyetarika. ²⁶ Iriitake ovetsikakerori etarori shirampari, joshеkyaakeri, joivaraakeri irinampitanyaaaro maaroni kipatsiki. Ipampithashiretzitaka tsikarika onkarate osamanite irinampiyetyaaro tsikarikapayeeni. ²⁷ Iroora jantantayetakarori iroka, onkantya inkokovayeetantaiyaariri. Kempivaitakami impapampivaitayeemi ikokovayeetzirira. Ari iriñaayetairi. Tema te intaina isaiki Pava ari itsipayetari maaroni aakaite. ²⁸ Tema iri añaakaayetairi iroñaaka, ishevatakaayetai, iri tzimakaayetairi. Irojatzira ikantayetzitari pisheninkaite eeroka, kinkitharyaantzi, ikantake: ‘Jashiyetai Pava.’ ²⁹ Tema jashiyetai Pava, te arite ankinkishiretakovaityaari ari ikempitari oshiyakaantsi irovetsikane atziriite, jovetsikayetzirira oro, kireeki, mapi. ³⁰ Tema pairani osheki jamavetakero Pava okaratzi jantashivaitakari imasontzinkakiini. Iro kantacha iroñaaka ikantayetairi maaroni tsikarikapayeeni inampiyetarori, ikantairi: ‘Povashaantairo kaariperori pametashiyetari.’ ³¹ Tema Pava aritakera jiyoshiitake aparoni shirampari, iriitakera irotyaantairi iramenakoyetairo okaratzi antayetakari. Aritakera jiyotajaantakero irirori Pava tsikapaiterika irimatairo. Tema joñaakantakeri shiramparika joviriintairira ikamavetaka.”

³² Ikanta ikemavakera iñaaventakeri kaminkari ipiriintaa, ishirontaventaianakari. Tzimamaitacha pashine kantanakeriri: “Ari apiitero apaata nonkememi piñaaventero iroka.” ³³ Jiyaapithatanairi Pablo. ³⁴ Iro kantacha joyaantanakeri tsikarika ikaratzi, kempisantayetai irirori. Jirika ikaratziri kempisantaatsiri Dionisio, irijatzitara aparoni karavetariri ipiyotapiinta Areópago-ki. Ipoñaapaaka aparoni tsinane paitachari Dámaris, tzi-mayetatsi pashine.

18

Areetaka Pablo Corinto-ki

† **17:18** Ipaieyetziri jaka “iyotaneriite,” iriayetakera kempisantayetzirori okaratzi jiyotaantayetziri paitachari “Epicuro,” ikantzi: “Iro kovaperotachari ankimoshirevaite.” Tzimatsi eejatzi pashine ipaieyetziri jaka “iyotaneriite,” ipaita “Stoa-satziite.” Ikempisantaayirori iriroriite okaratzi jiyotaantakeri pairani paitachari “Zenón,” ikantake: “Ontzimatyе añaakoperotanetya.” Iroora ipaiyetantari “Stoa-satziite,” tema japatotapiintaiyani janta ipaiyetziro iñaaneke iriroriite “Stoa,” ovaankiityaantsi onatzi, pothoporoki ikantayetziro.

¹ Ikanta okaratapaake iroka, ishitovanake Pablo janta Atenas-ki, jatake Corinto-ki. ² Arira iñaakeri aparoni judío paitachari Aquila, Ponto-satzi jinatzi irika. Irovakera jareetaka Aquila itsipatakaro iina Priscila ipoñaakaro Italia-ki, tema pinkathari Claudio ikantakaantake janta Roma-ki irishi-ovayete maaroni judío-payeeni. Jatake Pablo jareetari Aquila. ³ Ari isaikapaake Pablo intsipatyaari. Tema okaratzi jantavaitapiintakeri irika, ishirikayetziro tontamaitatsiri manthakintsi, impankoyeetyaaro. Irojatzira jantavaitzitari pairani Pablo irirori. ⁴ Arira ikantapiintatya Pablo jiyaatzi japatotapiintaita kitaiteriki jimakoryaantaitari, ikinkithatakaantayetake onkantya inkitsirinkantyaariri judío-payeeni inkempisantakaayetairi, eezatzi griego-thatatsiri.

⁵ Ikanta Silas ipoña Timoteo areetaiyapaakani ipoñaagaaro Macedonia-ki. Arira jaakoventanakaro Pablo ikinkithatakaantanake. Ikantayetakeri judío-payeeni: “Irika Jesús, Cristo jinatzi.” ⁶ Iro kantacha te onimoteri judío-payeeni, ikisaneentanaka, ikaviyavaitanakeri. Ari jotekanairo iithaare Pablo onkantya iriyotayetantyaari te inkempisantaiyerine, ikantanakeri: “Eerokayetakeri kantashityaarone pimpeyashitantaiyaari, tera naaka kantashityaarone. Iroñaaka nompithokashityaari kaari asheninkata.”

⁷ Shitovanake japatotapiintaita. Jatake ipankoki aparoni shirampari paitachari Justo, ñaapinkathatasorentsitaneri jinatzi. Isaikanampitziro irirori japatotapiintaiyani judío-payeeni. ⁸ Ikanta Crispo, jevatatsiri japatotapiinta judío, ikempisantanakeri Avinkatharite, ari ikempitaakerori eejatzi ikaratzi saikavankotziriri. Eejatzi ikempitaanakari osheki Corinto-satzi, ikemayetakerora ñaantsi, kempisantaiyetanake, joviinkaayeetakeri. ⁹ Ikanta Pabvo, jomishimpyaakeri Avinkatharite tsirenipaite, ikantakeri: “Eero pitharovi. Piyaataakairo pinkamantanero ñaantsi jaka, eero pimairetzi.”

¹⁰ “Tema ari notsipatami naaka, eerora jovatsinaavaitaitzimi jaka, tema tzimatsi osheki nashiyetaari naaka jaka nampitsiki.” ¹¹ Iroora isaikantanakeri Pablo Corinto-ki, anaaneentanakeri aparoni osarentsi.

Jiyotaayetantziro iñaane Pava.*

¹² Okanta ijevatantari Galión janta Acaya-ki, jetanakaro judío-payeeni imaimanetanakeri Pablo. Ipoña jaanakeri janta jevariki.

¹³ Ikantapaakeri: “Irika shirampari ikenakaashitakarora jiyotaayetziri atziriite iñaapinkathatairi Pava, ipiyathatakaro ikantakaantayeetairi.”

¹⁴ Iro iriñaavaitanakemi Pablo, ikantanake Galión jiñaanatanakeri judío-payeeni: “Iroorika piñaaventzi ikenakaashitakeri irika shirampari, jovantake, aritake nonkemakemi pinkantayetenari. ¹⁵ Aña kempitaka pikantavakaamentashitaro okaratzi piñaavaiminthatashitari, okaratzi pipairyaaaminthavaitashitari, okaratzi pipaitashivaitari: ‘Ikantakaantaitanari.’ Piyotaiyeroni eerokaite tsika pinkantero, te nomeraaventavaitaro naaka.” ¹⁶ Jomishitovavetaiyakarini. ¹⁷ Ikanta griego-thatatsiri, joirikanakeri paitachari Sóstenes, iri jevatztachari japatotapiinta judío. Ipasavaitanakeri. Iro kantamaitachari Galión, te irimatziivaityaaro irirori.

¹⁸ Oshekira kitaite isaikavaitanai Pablo janta Corinto-ki. Ipoña jiyaatai itsipatanaro Priscila ipoña Aquila, iriyaatairo Siria-ki. Ikanta janta Cencrea-ki, tekera irotetanaiyaata, jameetanakeri iishi, ari irimonkarayerori okaratzi ishinetanakeri. ¹⁹ Ikanta jareetaka Efeso-ki, jatake Pablo japatotapiintaita, ari ikinkithatakaayetaapaakeriri judío-payeeni. Ari jookanairiri Aquila

* **18:11** Kantakotachari jaka “anaaneentanakeri aparoni osarentsi,” irojatzira ikantayetziri aparoni osarentsi ipoña 6 kashiri.

ipoña Priscila. ²⁰ Ikovakovetavaari judío-payeeni osamani irisaikanake, iro kantacha Pablo te inkove. ²¹ Ikantanairi jiyaatzimatanaira: “Ontzimatyé nareetaiya Jerusalén-ki joimoshirenkaitara. Iriirika Pava kovatsine, ari nompíyè noñaayetaatemi.” Ipoñaashitaka jotetana Pablo, jatai.

Piyaa Pablo Antioquía-ki ipoña ipiyanaaro ikinkithatzi

²² Ikanta jareeta Cesarea-ki, avisapai Jerusalén-ki irovethayetapaiyaari kempisantzinkariite. Ipoña javisanai Antioquía-ki. ²³ Ikanta osamanitake, japiifairo eejatzi jareetantayeta aparopayeeni nampitsi tzimatsiri janta Galacia-ki ipoña Frigia-ki, iminhashiretakaayetari iriyotaane.

Ikinkithatzi Apolos janta Efeso-ki

²⁴ Okanta janta Efeso-ki, areetaka aparoni judío paitachari Apolos, Alejandria-satzi jinatzi. Kameetha ikinkithatzi, jiyotakotajaantziro Osankinajanorentsi. ²⁵ Tzimatsira ñaaventzitaniriri Juan-ni oviinkaatananeri, ñaaventziyeetakaniri eejatzi okaratzí ikamantantakeri Juan-ni ikantakotara Jesús. Arira overaa jiyotakotziro irirori. Iro kantacha, kameetha ikanta jooñaarontavetaro ñaaventzirira Jesús. ²⁶ Ari ikinkithatakaanapaake Apolos japatopiintaita. Ikanta okemakeri Priscila ipoña Aquila, jaanakeri Apolos, jiyotaakeri tsika ikantakotajaantaka Jesús. ²⁷ Ikovake Apolos iravishe Acaya-ki. Ari ipavakeriri kempisantzinkariite Efeso-satzi aparoni osankinajarentsi iraa kameethatantavakyaariri Acaya-satzi. Ikanta jareetaka Acaya-ki, osheki itharomentakaapaakari kempisantzinkariite ikaratzi ikaminthaayetairi Pava. ²⁸ Imatziiri Apolos ikitsirinkayetakeri judío-payeeni, joñaakayetziri Osankinajanorentsiki ñaaventakoitziri Cristo, ari okanta jiyotakotantanakariri Jesús, iriitakera Cristo.

19

Areetaa Pablo Efeso-ki

¹ Ikanta Apolos isaikira Corinto-ki, anonkanake Pablo otzishimashi, areetaka Efeso-ki. Ñaapaake kempisantavetaachari. ² Josampitapaakeri: “¿Inampishiretantakamima Tasorentsinkantsi ovakera ikempisantakaayee-takemi?” Ari ikantaiyanakeni iriroriite: “Tetya. ¿Opaitama kantakotachari iroka? ¿Ipaítama ikantatziiri Tasorentsinkantsi?” ³ Ari ikantzi Pablo: “¿Niinkama poviinkaatzimentakari pikempisantavetaara?” Ikantaiyini iriroriite: “Iro noviinkaatzimenta okaratzí jiyotaantakeri Juan-ni.” ⁴ Ipoña Pablo jiyotaanakeri, ikantayetziri: “Joviinkaatananzira Juan-ni, oshiyakaaventamatsityaara jovashaantayeetairo kaariperori. Iro kantamaitacha ikantzitakara Juan-ni: ‘Pinkempisantairi aatsikitaintsiri, iriira impoyaatapaakyaananeri.’ Iriitakera Jesucristo ñaaventakotakeri jaka.” ⁵ Ikanta ikemaiyavakera irikaite, joviinkaatzimentanakari Avinkatharite Jesús, ipairyaayeetaineri irirori. ⁶ Ipoña Pablo jotzimikapatziiyoyetantakariri irako, ari inampishireyetantanakariri eejatzi iriroriite Tasorentsinkantsi. Jiñaavaiyetantanakarori pashineyetatsiri ñaantsi. Ikamantantayetanakero ñaantsi jiyotakaayetanairiri Pava. ⁷ Ikarataiyini 12. ⁸ Ipoña javisake Pablo japatopiintaiyini judío, arira ikinkithatakaanapaakeri ikaratzi mava kashiri. Tekatsi intharovakaiya, ikovi iriyotakaayetairi atziiriite tsika ikanta Pava ipinkathariventantai. ⁹ Iro kantacha tzimatsi tsika ikaratzi kisoshirevaitatsiri, te inkove inkempisantaiyeni,

ikishimavaitakeri karatanairiri ipaiyeetziri “Avotsi.” Ikanta Pablo, jin-tainaryaanakari irikaite. Jomiyaanakeri iriyotaaneete iparaavateki ipaiyeetziri “Tiranno.” Ari jiyotapiintakeri maaroni kitaite. ¹⁰ Ari ikantapiin-tanakitziro, tzimakotake apite osarentsi. Ikemakoyetairora iñaane Pava nampiyetarori Asia-ki, judío-payeeni, griego-thatatsiri, maaroni.

¹¹ Oshekira itasonkaventantayetake Pablo janta ikantakaakarira Pava. ¹² Matataitachara eejatzi ovashinchaantanake imanthakiyetari Pablo. Aririka irayeetero tsikarikapayeeni, irotziriyeetantantakyaari mantsiyari, aritake ireshitakotai. Aritake onkantake eejatzi ireshitakoyetai jaakashireyetziri peyari. ¹³ Ikanta tsikarika ikaratzi judío kenakenavaitatsiri janta jovashinchaayetziri jaakashireyetziri peyari, ikovavetayaka iriroriite irovashinchaante impairyeei Jesús. Ikantavetari peyariite jiñaanatzi: “¡Piyaapithateri, tema nompairyemiri Jesús, jiñaaventakotziri Pablo!” ¹⁴ Irootakera jimavetaiyakarini 7 itomiite aparoni judío paitachari Esceva, jevavetariri omperatasorentsitaneriite janta. ¹⁵ Iro kantacha jakakeri peyariite, ikantakeri: “Noñiri Jesús, niyotakotziri Pablo. Irooma eerokaite, te niyotakotemi.” ¹⁶ Ikanta jaakashiretziri peyari joirikanakeri irikaite, iniroitera iñaashintsitanakari joitsinampaakeri maarointeni, jomishiyeeri ipanko isapokamerekitakeri, antaro jovatsinaavaitakeri ivathaki. ¹⁷ Ikemaiyakeni nampitarori Efeso-ki, judío-payeeni ipoña griego-thatatsiri, maaroni. Osheki itharovaiyanakeni. Arira okanta iñaapinkathatantayeetanakariri Avinkatharite Jesús. ¹⁸ Ari ipokayetanakeri eejatzi osheki kempisantayetaatsineri, ithavetakoyeta-paakero iyaariperonka. ¹⁹ Jamayetapaakero sheripiyarivetachari tsika jiñaanatakotapiintziro, itaayetapaakero. Ikanta jamenayeetakeri tsikarika okaratzu opinatari itaayeetakeri, areetaka ikaratzi: 50,000 ikitho kireeki. ²⁰ Eekerora ikemakoperoyeetanakitziiri Avinkatharite.

²¹ Okanta okaratapaake irokapayeeni, jiminthataka Pablo irareetantya Macedonia-ki ipoña Acaya-ki. Impoña iravisanake irojatzu Jerusalén-ki. Ikantzitaka eejatzi: “Aririka niyaatake Jerusalén-ki impoña niyaatake Roma-ki.” ²² Ipoña jotyaantake Macedonia-ki apite ampitakotapiintakeriri, Timoteo ipoña Erasto, eenirotatsi isaikanake irirori Asia-ki.

Imaimanetantaitzi Efeso-ki

²³ Okanta janta Efeso-ki iniroitera ikantavakaamentaitakari karatanairiri ipaiyeetziri “Avotsi.” ²⁴ Iriira poñaakaantakarori paitachari Demetrio, kireepakori. Tzimayetatsi eejatzi kempitakariri irirori jovetsikayetziro iryaani oshiyakaantaro otasorentsipankote ivavanetashiitari ipaiyeetziri “Diana.” Iriira jaantayetari osheki kireeki. ²⁵ Japatotaiyakani maaroni kireepakoriite. Ikantake Demetrio: “¡Shirampariite! Tema iro añaantayani aakaite iroka antavaire.” ²⁶ Iro kantacha, aritake pikemakotaiyakeri ipaiyeetziri Pablo, ikitsirinkake osheki atziriite, ikantayetziri: ‘Irovetsikane atziriite tera impavate.’ Tera intaani ikantakero anampitsiteki Efeso, aña jimatzitaitaikaro maaroni jaka Asia-ki. ²⁷ Tera intaani onkantzimoshireyetai eero jamanantaperoyeetanairi ovetsikane, iroora kantzimoshireperotairi, arira ompeyakotakya ikemakoyeetziro iniroite avavane Diana maaroni jaka Asia-ki, arira irovashaantayeetanakero ipokayeetzi otasorentsipankoteki.”

²⁸ Ikanta ikemaiyakeni, antaro ikisaiyanakani, ikaimaiyanakani: “¡Iniroite onatzi Diana avavanetari jaka Efeso-ki!” ²⁹ Eekero jakivaaminthavaitashitanakitya irikaite. Ipoñaashitaka joirikaiyanakeri Gayo ipoña Aristarco, jaanakeri tsika japatotaiyapiinta atziriite. Irika

jaayeetanakeri iriyyetakera itsipatapiintari Pablo jareetantayeta, Macedonia-satzi jinaiyini. ³⁰ Ikovavetaka Pablo inkyaapaakemi irirori, temaita ishineteri iriyotaaneete. ³¹ Ari ikempitzitakari eejatzi tsikarika ikaratzi jevariite irapatziyane Pablo, ikantakaantakeri: “Eerora pimatzitaro eeroka janta.” ³² Ikanta janta japatotaiyakani, eekero ichecheraataiyatziini, tera oshiyavakaa okaratzi icheraavetaiyakarini. Tema irikaite atziiriite te iriyoperotaiyeni opaita japatoventaiyarini, ikaikaimavaitashitaiyani. ³³ Iro kantacha tsikarika ikaratzi judío, iñaakeri Alejandro josatekaka janta ipiyotaiyakani, ishintsiventanakeri iriñaaventeri. Ikanta Alejandro jakotanake irimairetantayeetavakyaari, ikinkithavaitakaavetakari. ³⁴ Iro kantacha jiyotaiyakani atziiriite judío jinatzi irika Alejandro, eekero japiitanakitziuro ikaimaiyini, osamani ikantaka ikaimi, ikantaiyini: “Iniroite onatzi Diana avavanetari jaka Efeso-ki!”* ³⁵ Ipoña ikatziyanaka osankinaryaantzi, joimairentakeri, ikantakeri: “Efeso-satzi, jiyotaitzi maaroni, aakaitera kempoyaaventarori otasorentsipankote avavane Diana, eejatzi oshiyakaane poñeenchari inkiteki. ³⁶ Irootakera pinkinkishiretantavakyaari kameetha, eero pimaimaneminthatantashivaita. ³⁷ Tema irikaite shirampari pamayetakeri, te irovaariperotero tasorentsipanko, te inkishimaminthatero eejatzi avavane. ³⁸ Ikovirika iriyakoventante Demetrio itsipayetakari ikarayetziri, iraanakera ajevariki iramenakoteneri, iri ovetsikayeterine okaratzi kantzimoshiretariri. ³⁹ Irooma okovatyaaarika ayotakotero maaroni aakaite, kempitaka kantatsi apatoteri maaroni jevariite, iramenakotantyaarori. ⁴⁰ Okaratzi avisayetaintsiri iroñaaka, kempitakara aritake irovasankitaaventaitakairo amaimanentanake. Eerora otzimi ompaitya ankanteri ampikoyakantyaari.” ⁴¹ Ikanta ithonkakerora iñaavaiyetakero iroka, jotyaantayetairi atziiriite.

20

Jiyatzi Pablo Macedonia-ki ipoña Grecia-ki

¹ Ikanta othonkakara jakivaaminthataita, japatotakeri Pablo iyotaaneete ikaminaayetanaari. Ipoñaashitaka jovethayetanaari, jatake Macedonia-ki. ² Ari jareetayetanaari maaroni nampitsi tsika isaikayetzi iyekiite, ikaminaayetanaari. Irojatzira jareetantakari Grecia-ki. ³ Ari isaikavaitapaakeri ikaratzi mava kashiri. Iro irotetanaiyaami iriyaatantyaari Siria-ki, ari ikemakeri irovamaatyeeemi judío-payeeni irareetakyaarika janta. Irootakera ipiyantanaari Macedonia-ki. ⁴ Ari itsipatanaari Sópater Berea-satzi inatzi irirori itomi Pirro. Ipoñaapaaka Aristarco, ipoñaapaaka Segundo, Tesalónica-satzi inatzi. Ipoñaapaaka Gayo, Derbe-satzi inatzi. Ipoñaapaaka Timoteo, eejatzi Tiquico ipoña Trófimo, Asia-satzi inayetatzi irika. ⁵ Ari jeevataiyanaakeni irikaite iyekiite, joyaaventapaakena naaka Troas-ki nantsipatakari Pablo. ⁶ Okanta avisanakera kitaite jovapiintayeetantarori tantaponka, ari notetanaari Filipos-ki. Avisakera 5 kitaite, noñaayetapairi iriroriite janta Troas-ki, ari nosaikaiyapaakeni okaratzi 7 kitaite.

Jareetantaka Pablo Troas-ki

* ^{19:34} Kantakotachari jaka “osamani ikantaka ikaimi,” apite okanta hora osamanitake.

⁷ Okanta areetapaa kitaite japatotantapiintaitari, ari napatotaiyakani nompetoryeero tanta, ikinkithatakaantayetakeri Pablo. Tema navisaty-eera onkitaitamanake, eekero jiyaatakaanakitziro ikinkithatzi niyankiite-takotakena.* † ⁸ Ari napatotaiyani jenoki pankotsi, osheki ootamentotsi joisayeetake. ⁹ Ikanta aponi evankari paitachari Eutico ithointaka opatzimoroki pankotsi. Tema osamanitakera ikinkithatake Pablo, ayimatakerira ivochokini evankarika, paryaanake osaaviki, kamapaake. ‡ ¹⁰ Ipoña jayitapaake Pablo, joyootashitapaakari evankari, javithanotapaakeri. Ikan-tanake: “Eero pitharovaiyini, añagai.” ¹¹ Ipoña ipiyanaa Pablo jenoki, ipetoryaapaakero tanta, ovaiyakani. Eekero ikinkithatanakitzi, irojatzi oki-taitantanakari. Ipoña navisaiyanakani. ¹² Iriima evankarika, jaayeetanairi jañagaira. Irootakera tharomentashireperotakaanakariri.

Javisanake Troas-ki irojatzi Mileto-ki

¹³ Ari neevataiyanakani naakaite, notetaiyanakani irojatzi Aso-ki, ari nokinkishiretakari naanairi Pablo, tema ikovakitziira irirori inkenanake kipatsiki. ¹⁴ Ikanta noñaapairira Pablo janta Aso-ki, ari jotetanaari, jataiyak-ena Mitilene-ki. ¹⁵ Ipoña navisaiyakani janta, nokitaitakotapaake janta Quío-ki, ipoña namaatakotanai aponi kitaite areetakana Samos-ki, ari naatakota-paintzi janta Trogilio-ki. Ipoña navisanake pashine kitaite, areetaiyakana Mileto-ki. ¹⁶ Ari okanta navisantanakarori Efeso te naatakotapainte, tema Pablo te inkove iriyaatapainte janta, onkantya eero josamaniperovaitanta Asia-ki. Ikovatziri irareetzitaiya Jerusalén-ki, tekera iroimoshirenkaitanakero kitaiteri “Aavataantsi.” §

Inkinkithatakaari Pablo irantarikonaite Efeso-satzi

¹⁷ Ikanta nareetakara Mileto-ki, ikaimakaantapaakeri Pablo irantarikonaite kempisanzinkariite Efeso-satzi. ¹⁸ Ikanta ipokaiyakani, ikantavakari: “Piyotaiyini eerokaite tsika nokanta nosaikimotaiyakemi ovakera nareetantakari Asia-ki. ¹⁹ Ari nokantapiintatya nantavaizini Avinkatharite, tsinampashire nokanta, osheki niraavaitaka noñaayetakero ikovavetaiyakani judío-payeeni irimaimanevaitena. ²⁰ Iro kantacha te novashaantanakero nokinkithatakaayetzimiro onkarate panintaavaityaari, niyotayetapiintakemi pipankoiteki, eejatzi tsikarika ipiyotapiintaiyani atzirite. ²¹ Nokinkithatakaayetakeri nosheninkapayeeni judío ipoña griego-thatatsiri, nokantayetziri: Pimpiyashiyetairi Pava, paventagaiyaari Avinkatharite Jesucristo. ²² Iroñaaka niyaatayeera Jerusalén-ki, Tasorensinkantsi minthashiretakaanari, te niyotzimaitya ompaiyaarika avishimotenari janta. ²³ Iro kantacha tsikarika niyaatayetzi, jiyoshiretakana Tasorensinkantsi, ikantashiretana: ‘Oshekira piñaashivaitetyaaro irashitakovaitemi.’ ²⁴ Iro kantamaitacha naaka, tekatsira ompaitzimotaajatyana onkarate nonkemaantsivaityaari, te nonkaminthaatziitanakya. Iro kovaperotacha nonkimoshireventero

* **20:7** Kantakotachari jaka “japatotantapiintaitari,” irojatziro ikantayeeztitari “etapiintarori kitaite pashineki domingo.” † **20:7** Kantakotachari jaka “impetoryeero tanta,” iroora jantayetanairi kempisanzinkariite aririka inkinkishiretakoteri Jesucristo ikamimotantake. Ari ikantziro jayootavaiyani, ipetoryiro tanta, jovaiyani, jiraiyini eejatzi imire. Tema jimatakotaatziri Jesús tsika ikantanairo joveraantanaaro jovakaanaari iriyotaanepayeeni. Irootakera iñaaventapiintaitakeri, ikantaitzi “impetoryeetero tanta.” ‡ **20:9** Kantakotachari jaka “paryaanake osaaviki,” irootakera ikantakoitziri aponi pankotsi, mava okanta oveviryaa jovetsikayeetziro. Arira ipoñaakari iparyaae evankarika irojatzi osaaviki. § **20:16** Kantakotachari jaka “Aavataantsi,” irojatzi ikantayeeztitari “Pentecostés.”

nonkempitakaantanakero irootaintsimi nomatakero noyiishitanti nareetya janta tsika overaa noshiye. Tema irootaintsi nothotyeeero ikantakenari Avinkatharite Jesús nonkamantantairo Kameethari Naantsi okantakota ikaminthaayetaira Pava. ²⁵ Nokinkithatakaayetakemi eejatzi eerokaite tsika okantakota ipinkathariventantai Pava. Eeromaita papiitairo piñaayetaina. ²⁶ Irootake nokovantari nonkantayetemi iroñaaka tera naaka kantakaashityaarone intzimayetantaiyaari peyashitaachaneri, ²⁷ tema noñaaventakemiro maaroni ikinkishiretzitakari Pava iranteri, tekatsi aparoni nomanimotemi. ²⁸ Pinkempoyaaayetaiya, ari pinkempitakaayetaiyaariri eejatzi piyotapiintayetachari janta tsikara jovayetakeri Tasorentsinkantsi. Pinkempitaiyaari aamakoventaneri onkantya paamaventantaiyaariri kempisantayetairiri Avinkatharite, tema iriitake ikapathainkatzimentairi ipinaventayetairira. ²⁹ Niyotzi naaka aririka niyaatai ari impokapaake pashineete, inkempitapaakyaari katsimari piratsi, inkovapaake iraperoteri kempisantzinkariite. ³⁰ Arira intzinaanake pikarataiyakeni eerokaite iramatavitanakeri kempisantzinkariite, irovashaantakaanakeri ikempisantavetari. ³¹ Pinkinkishiretero eerokaite, mavara osarentsi nosaikimovaitapaintzimi, te novashaantapaintero nokaminaayetzimira maaroiteni, niraakovaitataikami. ³² Naventaari naaka Pava iroñaaka iyekiite, iriitake aamaventyaamine, iriitake kaminthayemiri tema irootake ikantayetakari. Ari itharomentashiretakaayetaiyami, aritake iriñaakaayetaimiro okaratzi ishineyeteriri maaroni itasorentsitakaanane. ³³ Te noñeero naaka nonevetakotantyaari, kireeki, oro, eejatzi ikithaayetari. ³⁴ Piyotaiyini eerokaite, naakatajaantake antavaiventaincha okanta naantari kovityiimoyetanari, ari nokempitzitakaakariri eejatzi ikaratzi tsipayetakanari. ³⁵ Arira nokenakairori niyootaantakamirori tsika ankantero antavaiperotapiintai, aneshinonkayetantyaariri kovityaaneentavaitatsiri. Ari nokinkishiretakaimirori iñaaventapaintziri Avinkatharite Jesús, ikantake: ‘Kimoshireperoventaari inatzi neshinonkataneri, tera ari inkantajaantaiteri ipashitaitari.’”

³⁶ Ikanta ithonkanakero Pablo ikantakero iroka, jotyeeerovanaka jiñañaataakaanakeri maaroiteni piyotainchari. ³⁷ Maaroitte jiragaiyakani, javithanotavakaayetaka, ari jovethatavaari Pablo iriyaataira. ³⁸ Ovashire ikantaiyanakani, tema ikantakerira eerora jiñagairi. Ipoña joyaataiyanakeri irojatzi jotetantanaari Pablo.

21

Jiyaatantaari Pablo Jerusalén-ki

¹ Ikanta nookanairi iyekiite, otetaiyanaana, tampatzika novanakero niyaatake Cos-ki, okitaitamanake areetakana janta Roda-ki, ipoña navisanake irojatzi Pátara-ki. ² Ari noñaapaakeri janta antaro pitotsi jatatsiri Fenicia-ki, ari notetaiyanakani. ³ Ikanta namaatakotzira, name-nakoteranero nampateki othampishi Chipre, nokenakotanake naakaite nakoperoiniki irojatzi Siria-ki. Tema tzmatsira ovaakarontsi irookay-eetanakeri janta Tiro-ki, ari naatakotaiyapaake. ⁴ Noñaapaatziiiri kempisantzinkariite, ari nosaikimovaitanakeri okaratzi 7 kitaite. Ikantavakeri Pablo: “Eerora piyaatzi janta Jerusalén-ki.” Iro ikantantakari, tema jiyoshiretakaayetakitziiiri Tasorentsinkantsi. ⁵ Iro kantacha avisanakera 7 kitaite, iro navishimatantanakyaarimi. Ari joyaataiyakenani maaroiteni iyekiite, itsipayetakero iinaite, eejatzi ireentsite. Irojatzi othapikitapaa nampitsi, ari notyeerovaiyapaakani janta impanekiite, noñañaataiyakeni.

⁶ Ipoña novethatavakaayetanaa, otetanaana naakaite, piyeeyanaani irirori-ite ipankoiteki.

⁷ Ipoña namaatakotanai irojatzí Tolemaida-ki, ari novethayetapaari iyeki-ite, aparoni kitaite nosaikimovaitanakeri iriroriite. ⁸ Okanta okitaita-manake avisakotanakena, areetakana Cesarea-ki. Ipoña nokenanake ipankoki Felipe kinkithatakaaneri, ari nosaikapaakeri. Irika Felipe iri-itakera aparoni karatatsiranki ⁷ ipairyetakeri irampitakoyeteri otyaan-tajanoriite. ⁹ Tzimatsi Felipe 4 evankaro irishinto, kamantantanero on-ayetatzí. ¹⁰ Aritake oshekítake kitaite nosaikapaake janta, ari jareetakari aparoni kamantantaneri ipoñaakaro Judea-ki, ipaita Agabo. ¹¹ Ikanta iñaayetapaakena naakaite jaapaakeri irovathakiro Pablo, joosotakeri irakoki eejatzí iitziiki ipoña iñaavaitanake, ikantzí: “Arira inkantyaari ashitakariri irika ovathakironsi iroosoteri judío-payeeni janta Jerusalén-ki, impoña irakaantakeri janta kaari asheninkata. Irootakera jiyotakaakenari naaka Tasorentsinkantsi.” ¹² Ikanta nokemaiyavakeroni iroka, nokakantave-tanakari Pablo: “Eerora piyaatzí janta Jerusalén-ki.” Arira ikantzí-tavetakariri eejatzí Cesarea-satziite. ¹³ Iro kantacha ikantanake irirori: “¿Opaitama piraantaiyarini, ovana povashiretakaakana? Aña minthatakana naaka. Aririka onkantya iroosoyeetena irojatzí nonkamimentantyaariri Avinkatharite Jesús janta Jerusalén-ki, omavaityaata.” ¹⁴ Tera nonkit-sirinkatyeeeri, intaani nokantanakeri: “Omatyaata ikoviri Avinkatharite.”

¹⁵ Ikanta okaratapaake iroka, ovetsikaiyanaana, jataiyakena Jerusalén-ki. ¹⁶ Ari joyaataiyanaakena tsika ikaratzí Cesarea-satzi iyotaariite inatzi. Iriitakera aayetanakenari ipankoki aparoni shirampari Chipre-satzi paitachari Mnasón, pairanítake jiyotaaritzí irika, iriitakera nomayimotaiyerini.

Joirikayeetakeri Pablo tasorentsipankoki

¹⁷ Ikanta nareetaiyapaakani Jerusalén-ki, kimoshire ikantaiyani iyekiite iñaavakena. ¹⁸ Okanta okitaitamanake, jaayetanakena Pablo nareetyaari Jacobo, ari isaikitakari eejatzí maaroitemi antarikonaite. ¹⁹ Jovethatapaakari Pablo, ipoña ikamantapaakeri maaroni opaiyeta jantakaayetakeriri Pava janta inampiiteki pashinesatzi atziríite. ²⁰ Ikanta ikemaiyavakeni, itharomentanakari Pava. Ipoñaashitaka ikantaitanakeri Pablo: “Iyekí, ompero joshekítake jaka asheninka judío-payeeni kempisantayetanaintsiri eejatzí, eeniromaita ishintsiventayetziri kempisantzinkariite irimonkarayetero Ikantakaantane Moisés-ni. ²¹ Ikemakoyentakemi eeroka piyotaaayetakeri asheninka nampiyetarori pashineki nampitsi, pinkantayeterimi: ‘Te onkovajaantya pinkempisanetero Ikantakaantane Moisés-ni, te onkovajaantya pintomeshitaaniyetairi pitomiite, te onkovajaantya eejatzí antayetairo okaratzi ameyetari pairani.’ ²² ¿Tsikama ankantyaaka? Arira iriyoyetake iroñaaka asheninka, areetaami jaka. ²³ Iro kameethatatsi pantero iroka: Tzimayetatsira akarataiyakeni jaka, ikaratzí 4 shirampari intzime monkaraterone ishinetaantziri. ²⁴ Pintsipatanakyaari irikaite, pantero onkarate kite-vathatakagaimineri. Eerokara pinakoventerine inkarate impometayeteri, aririka irameetaitakeneri iishi. Ari onkantya iriyoyeetantyaari thaiyaantsi onatzi okaratzi ikantakoyeetakemiri eeroka, aña pimatzítataitaro eeroka pimonkarayiro Ikantakaantaitane. ²⁵ Irooma naakaite, niyotaiyini ikenakaashitakaro asheninkapayeeni shintsishintashivaiyetchari irimonkaratakanteromi Ikantakaantaitane. Terna ikaratzí kaari asheninkayeta kempisantayetaatsiri, aritakera notyaantakeneri pairani

osankinarentsi okaratzí nopampithashiretaiyakarini jaka, nokantakeri: ‘Eerora povayetari vathatsi ipometaitziniriri ivavanetashiyeeetari. Eero povakoyetaro iriraane piratsi. Eero pimayempivaitzi.’ Intaanímacheenira irantayetairo iroka.”²⁶ Ipoña Pablo jaanepari 4 shirampari. Okanta okitaitamanake itsipayetakari inkitevathayetakaitairi, ikyaake tasorentsipankoki inkamantante tsika onkarate kitaite onthonkantyaari ishinetakaantakeri, iñaaventakotakero tsikapaiterika iramayetantyaariri aparopayeeni irashitakaiyaariri Pava.

²⁷ Ikanta omonkaratzimatapaaka 7 kitaite, tsikarika ikaratzí judío poñaayetachari Asia-ki, iñaakeri Pablo janta tasorentsipankoki. Japatotake atziriite, impokashiteri Pablo iroiikeri,²⁸ ikaimaiyini, ikantzi: “¡Shirampariite! ¡Israel-mirinkaitel! ¡Pampitakotena! Iriitakera irika shirampari kenakenayetatsiri tsikarikapayeeni jiyotaayetziri atziriite pithokashitariri asheninkapayeeni, pithokashitarori Ikantakaantane Moisés-ni, pithokashitarori eejatzi iroka tasorentsipanko. Iro ovatsiperotainchari, ikyaakaakeri iroñaaka kaari asheninkata janta tasorentsipankoki, ithainkatasorentsivaitakero.”²⁹ Iro ikantantarori iroka tema iñaakitziiri Pablo janta Jerusalén-ki itsipatakari Tróximo poñaachari Efeso-ki, iñaajaantayakeni ikyaakaakitziiri tasorentsipankoki.³⁰ Apatotaiyapaakani osheki atziriite, shiyeyapaakani, joirikapaakeri Pablo, jinoshikanakeri jomishitovakeri jakakiroki tasorentsipankoki, jashitaitanakero.³¹ Iroovetaincha iroverimi, ari ikamantaitakeri ijevare ovayiriite poñaachari Roma-ki, ikantaitakeri: “Jimaimanetavakaatyaa janta.”³² Ikanta jevarika japatotanakeri irovayirite, ishiiyeyanankani piyotaiyakani atziri. Ikanta ineevakerini ipokera, jovashaantanakeri ipasavaitziri Pablo.³³ Joirikaitapaakeri Pablo, ikantanakeri irovayirite: “Poosotantyaari apite ashirotha.” Ipoña josampitanakeri atziriite: “¿Niinka irika, opaita jantakeri?”³⁴ Tzimayetatsi cheraacheraatanaintsiri, temaita oshiyavakaa okaratzí icheraavetaiyakarini. Tera onkante iriyotero irika jevari opaita avisatsiri. Jotyaantakeri irovayirite iraanakeri Pablo janta jimaapiintaiyini.³⁵ Ikanta joirinkakaaveetarira Pablo, eekero ishintsitatzi atziriite ikovi impasavaiteri, irootakera janatantainakariri ovayiriite inkene irotzikaaventerí.³⁶ Tema maaroiteni joyaatakoventaitakeri, ikaimaiyini: “¡Povamayerivél!”

Iñaaventakotari Pablo

³⁷ Irootzimatake irominkyeeeteri jimaapiintzi ovayiriite, josampitanakeri Pablo jevarika, ikantziri: “¿Kantatsima nonkinkithavaitakaimi kapicheeni?” Ari ikantanake jevari: “¡Tsika piyotziroka noñaane! ³⁸ Tetya Egiptosati pinatzi eeroka poñaakaantakarori chapinkipaité maimanetaantsi, kenapaintsiri tsika te jinampiitaro, jamake 4,000 ovayiriite.”³⁹ Ikantzi Pablo: “Judío nonatzi naaka, nopoñaaro Tarso-ki saikatsiri janta Cilicia-ki. Otzinkami onatzi nonampi, nokovi pishinetena eeroka nokinkithavaitakairi nosheninka.”⁴⁰ Ishinetakeri. Katziyanaka Pablo pavitsiki, itzinaavakotanaka irimaireretantavakyaari isheninkapayeeni. Ari jimaireretaiyanakeni. Kinkithavaitanake hebreo-ki iñaanekira iriroriite, ikantanakeri:

22

¹ “Iyekiite, Ashitaanirí, pinkeme noñaaventakotyaari.”

² Ikanta ikemaiyavakeri hebreo-ki iñaanekira iriroriite, ari jimaireperotaiyanake. Eekero ikantanakitzi Pablo:

³ “Judío nonatzi naaka. Notzimake Tarso-ki saikatsiri janta Cilicia-ki, iro kantacha jaka Jerusalén-ki nokimotatake, iriyotaane nonatzi Gamaliel, niyoperokitziro ikantakaantane avaisatziite. Nokovapiintavetaka naaka noshireperotyaaari Pava, pikempiyetara eerokaite iroñaaka. ⁴ Pairani nopatzimaminthavaitakeri tsipatanaaari ipaiyeetziri ‘Avotsi’ novamaayeri. Osheki nonoshikayetake shirampari, tsinane, maaroni, nashitakotakaan-tayetakeri. ⁵ Iñaayetakena nantayetakeri iroka maaroite ijevare omperata-sorentsitaari eejatzi antarikonaite. Iriiyetake payetakenari osankinarentsi ipakaanziri asheninka judío janta Damasco-ki. Ipoña niyaatake janta nokokovayetziri irikaite, namayeri jaka Jerusalén-ki irovasankitaayee-teri.”

Ikamantakota Pablo ikempisantantaari
(Hch. 9.1-19; 26.12-18)

⁶ “Ikanta naniitzi avotsiki, irootzimatake nareetya Damasco, joveraaka tampatzika ooryaatsiri, ari jomapokakenari morekanantsiri inkiteki, joorentakotapaakena nokatziyakara, ⁷ ari notyaanakeri kipatsiki. Noke-matzi ñaanatanari, ikantana: ‘¡Saulo! ¡Saulo! ¿Opaitama pipatzimaminthatan-tanari?’ ⁸ Nosampitanakeri naaka: ‘¿Niinkama eeroka Pinkathari? Ari jakai-tanakena: ‘Naakatakera Jesús Nazaret-satzi itzimi pipatzimaminthavaitak-eri.’ ⁹ Ikaratzi tsipataiyakanari iñeeyakeri oorentapainchari, iniroite itharovaiyanakeni, temaita inkemathatayeroni iriroriite iñaanataitakenara. ¹⁰ Ipoña nosampitanakeri, nokantziri: ‘Pinkathari. ¿Ipaitama pikoviri nan-tairi naaka?’ Ari ikantanakena Pinkathari: ‘Pintzinaye, piyaate nampitsiki Damasco. Arira inkamantayeetemiro ompaitya pantayeri.’ ¹¹ Tema mavityaaki jovanakena oorentakenari, jakathashitanaana notsipayetakari irojatzzi Damasco-ki.

¹² Ari isaikeri janta aparoni shirampari ipaita Ananías, ñaapinkathatasorentsitaneri jinatzi, jimonkarayetziro Ikantakaantane Moisés-ni. Ñaapinkatha joviri maaroiteni judío nampitayetarori Damasco-ki. ¹³ Pokake Ananías iriñeena. Ikanta jareetapaaka, ikantapaakena: ‘Iyeki Saulo, pokiryagai.’ Apathakero nokantanaka nokiryaana, amenavaitanaana. ¹⁴ Eekero ikantanakityaana Ananías: ‘Eerokara iriyoyaane Ivavane avaisatziite. Jiyoyaakemi onkanta piyotantaiyaarori ikovakaimiri irirori, ari piñaakeriri Cristo tampatzikatatsiri, ari pikemañaanetakeri eejatzi. ¹⁵ Eerokatake kamantakotairine maaroni atziriki. Piñaaventayetairo okaratzi piñaakeri, okaratzi pikemakeri. ¹⁶ Iroñaakatake, tekatsi poyaaventanake. Pintzinaye, poviinkatya, pimpairyagai Avinkatharite pinkovakotairi onkanta impeyakotantaiyaamirori piyaariperonka.’”

Ikamantantziro Pablo jotyaaantatzi inkinkithatakayeri pashinesatzi atziri

¹⁷ “Ikanta nopiyapaaka Jerusalén-ki, niyaatake tasorentsipankoki noñañaate, ari noñaavyavaitakari janta. ¹⁸ Noñaakeri Avinkatharite, ikantakena: ‘Pishintsitanake, pishitove Jerusalén-ki, tema ero ikempisantayeetzimi piñaaventena jaka.’ ¹⁹ Ari nokantanakeri naaka: ‘Pinkathari, jiyotaiyini maaroiteni niyaatapiintake tsika japatotapiintaita, nominkyaakaantayetakeri ikaratzi kempisantayetzimiri eeroka, osheki nopasatakaantavaitakeri. ²⁰ Tema jovamaayetakeriranki pinampire Esteban, ñaaventakotzimiri eeroka, ari nokaratzitakari eejatzi naaka janta, naapatziyakotakari ovamaakeriri, naamaventakaniri eejatzi

iithaarepayeeni.’ ²¹ Iro kantacha ikantanakena Pava: ‘Piyaate, tema naakatake otyaantemine intaina isaikayetzira kaari pisheninkata.’”

Isaikimotakeri Pablo ijevarite ovayiriite

²² Ikanta ikemavakerora atziriite iroka, japiitaiyanairo ikaimaiyini ikantzi: “¡Irika shirampari te arite irañe! ¡Pashiryeyaaari!” ²³ Eekerora ishintsitatzí ikaimaiyini, jotekakotaiyani iithaareki.* ²⁴ Ikanta jevari, ikantakeri irovayirite: “Paanakeri inthomointa irika, ampasavaitavakeri onkantya inkamantantairori opaita iñaavaitakeri okanta jovatsimaantakariri isheninkapayeeni.” ²⁵ Aritakera joosotayeetakeri impasavaitantaityaariri, josampitanakeri Pablo pashine jevari, ikantziri: “Irosankinatakotane Roma-satzi nonatzi naaka. ¿Shinetaantsitsitsima impasavaitaitena, tekeratara iramenakoyeetavakenaro opaita nokenakaashitakeri?” ²⁶ Ikanta ikemavakera irika, ipiyashitanaari ijevajanore irirori, ikantapairi: “Novinkatharite, ¿Piyotakema opaita antakeri? Iriitakera irika, irosankinatakotane Avinkatharijanorite saikatsiri Roma-ki.” ²⁷ Ikanta ikemavakera, ipokashitapaakeri Pablo, josampitapaakeri: “¿Omaperotatyaama posankinatakotano eroaka?” Ari jakanaké Pablo, ikantzi: “Jee.” ²⁸ Ikantzi jevari: “Oshekira nopinakoventakari naaka onkantya nosankinatakotantyaari.” Ikantzi Pablo: “Tetya naaka, josankinatakotzitaitakanara ovakera notzimapaake.” ²⁹ Ikemaiyavakera ikantake, apathakero ikantanaka joosoryaakotanakeri. Itharovakaanakaro jevari, joosotakaantakerira osankinatakotachari Roma-ki.

Jaayetanaari Pablo japatoyetapiintaiyani ijevare judío-payeeni

³⁰ Okanta okitaitamanake, ikovi iriyotajaante jevari opaita jimaimane-minthantantari judío-payeeni irika Pablo. Japatotakaantakeri ijevare omperatasorentsitaari, ipoña ijevajanore judío-payeeni. Jomishitovakaantakeri Pablo, jomisaiakeri tsikara japatotaiyani.

23

¹ Jamenaminthatapaakeri Pablo jevajanoriite apatotainchari, ipoña ikantanakeri: “Iyekiiite, naamaakoventapiintaka naaka ero otzimanta nantz-imoteriri Pava.” ² Ikanta Ananías, omperatasorentsijanori, ipasavaantetakaantakeri Pablo. ³ Iro kantacha Pablo, ikantanakeri: “¡Kamataviri, Pavara pasatemine eroaka! Saikavetakami jaka pamenakotantyaanaro Ikan-takaantaitane, ¿Tema pipiyathataro pipasatakaantakenara?”* ⁴ Ikanta apatotainchari, ikantanakeri Pablo: “¿Arima pinkanteri pinkaviyeri iromperatasorentsijanore Pava?” ⁵ Ikantzi Pablo: “Iyekiiite, te niyoveta naaka omperatasorentsijanori jinatzi, tema okantzi Osankinajanorentsiki: ‘Eero pikaviyiri jevatakaantatsiri.’”

⁶ Jiyotzi Pablo tsikarika ikaratzi jevajanoriite apatotainchari, Saduceo jinayetatzí iriima pashinepayeeni Fariseo jinatzi, ikantanake: “Iyekiiite, Fariseo nonatzi naaka, eejatzi nosheninkamirinkaite. Iroora jiyakoventantaitanari iroñaaka tema nokempisantaatziiro irañaaayetai kamayetatsiri.” ⁷ Ikantakera Pablo, ari iñaanaminthatavakaanakari Fariseo-payeeni ipoña Saduceo-payeeni. ⁸ Tema ikantapiintaiyini Saduceo-payeeni: “Eero jañaayetai kamayetatsiri, te intzimanete maninkariite, te intzimanete eejatzi shiretsi.” Iriima Fariseo-payeeni, ikempisantayetzi irirori

* 22:23 Ikantaitzi eejatzi, jookavanetzitaka kipatsi tsika ipiyotaiyakani, tema ikisaiyatyaani.

* 23:3 Kantakotachari jaka kamataviriri, iriyetakero omperatasorentsitaneriite, kempitarori okitamaroveta jovantaitariri kaminkari. Pamenero Mt. 23.27.

omaperoyetaty irokapayeeni. ⁹ Ari ichecheraataiyini maaroiteni. Ikanta iyotzinkariite Fariseo, ikatziyayetanaka, ikantanake: “Irika shirampari te ontzime ikenakaashitane. Kempitakara maninkariitsi ñaanashiretakeriri, aamaashityarika shiretsi.” ¹⁰ Eenirora ishintsitayetatsi ichecheraataiyini, itharovanake ijevare ovayiriite ari irovatsinaavaitakeri Pablo, ikaimakaantake irovayirite iromishitovairiita janta, iraanairi jimaapiintaiyini.

¹¹ Okanta otsirenitanai, joñaakagaari eejatzi Avinkatharite, ikantairi: “Pablo, eero pitharovi, arira piñaaventakena janta Roma-ki pikempitaakerora jaka Jerusalén-ki.”

Ikinkithashireeta irovaiteri Pablo

¹² Okanta okitaitamanake, ikinkithatavakaiyakani tsikarika ikaratzi judío, ikantavakaiyani: “Thame amashekaventaiyerine Pablo irojatzii ovantakyaariri.” ¹³ Anaanakero 40 ikarataiyinira shirampariite kantantsiri. ¹⁴ Ipoña jiyaatashitanakeri ijevare omperatasorentsitaari, eejatzi antarikonaite, ikantaiyakerini: “Nokantaiyakani nomashekaventaiyerine Pablo irojatzii novantakyaariri.” ¹⁵ Intsiyaa pintsipatavakaiyaani eerokaite pikaratzi papatotapiintaiyani, pinkampitairi ijevare ovayiriite, pinkantairi: ‘Pamainari Pablo onkitaitamanake namenakoperotaineri ikenakaashitakeri.’ Impoña naakaite aamaventa nonkantaiyakya novavakeri tekera irareetapaakyaata jaka.”

¹⁶ Kemake itzineri Pablo, jatanake imaapiintaiyini ovayiriite inkamanta-paakeri. ¹⁷ Ipoña Pablo ikaimake aparoni ovayiri, ikantakeri: “Paanakeri irika evankari janta pijevariteki, tzimatsi opaita inkamanteriri.” ¹⁸ Ikanta ovayirika jaanakeri ijevariteki, ikantapaakeri: “Jevari, ikovakotakena Pablo namakemiri irika evankari, tzimatsi ikoviri inkamantemiri.” ¹⁹ Ipoña jevarika, jaanakeri evankarika jantyaatziini, josampitakeri: “¿Opaita pinkamantenari?” ²⁰ Ikantanake evankari: “Ikinkithashiretaiyakani judío-payeeni inkovakotemi onkitaitamanai paanairi Pablo janta japatotapiintaiyani jevajanoriite, iramenakoperotero ikenakaashitane. ²¹ Eerora pikempisantziri, tema omanaiyakani 40 shirampariite. Ikantaiyake: ‘Thame amashekaventaiyerine Pablo irojatzii ovantakyaariri.’ Aritakera ovetsikaiyakani iroñaaka, joyaaventaiyani tsika pinkante eeroka.” ²² Ipoña jevarika jotyaaantairi evankari, ikantavairi: “Eerora pikamantantziro iroka.”

Jovavisaitakeri Pablo janta pinkathariki Félix

²³ Ikanta jevarika ikaimake apite pashine ijevarite ovayiriite, ikantakeri: “Papatote 200 povayirite, pintsipataakeri 70 ovayiriite kyaakotachaneri moraki, eejatzi pashine 200 aatsineri irovathaamento. Paanakeri tsireni-paite Cesarea-ki. ²⁴ Impoña povetsikake mora inkyaaotanakyaari Pablo, pinkempoyaaventerira kameetha. Paanakeri pinkathariki Félix.” ²⁵ Ari josankinatakerori irotyaanteneriri pinkathari, okantzi:

²⁶ “Irosankinare Claudio Lisias jotyaaantziniri pinkathari Félix: Osheki novethatami. ²⁷ Irika shiramparika notyaantakemiri, joirikakaantavetakari judío-payeeni jaka, iroovetainchami iroverimi. Ikanta niyotake irosankinatakotane ajevajanorite Roma-ki jinatzi, naanake novayirite, nookaventakeri. ²⁸ Nokovatziiira niyote opaita ikenakaashitakeri irika jimaimanentaitariri, naanakeri japatotapiintaiyani ijevajanorite, ²⁹ noñaatzi imaiman-eventashiitari Ikantakaantaitane jashiyetari iriroriite. Tekatsi ompaitya irovantaityaariri, te arite eejatzi irashitakovaitaiteri. ³⁰ Tema nokemakera ikovaiyatziini judío-payeeni iroveri, irootakera notyaantantakamiriri

iroñaaka eeroka. Nokantzitakari eejatzi irikaite maimanevaitziriri inkamantemiro eeroka opaita itzimaventantariri irika.”

³¹ Jimonkaratakeri ovayiriite. Jaanakeri tsirenipaite Pablo janta Antipatris-ki. ³² Okanta okitaitamanake, piyeeyaani ovayiriite aniitashitanainchari. Iriima ikaratzi kyaakotainchari eekero jooaatanakitziiri Pablo. ³³ Ikanta jareetakaakari Cesarea-ki, ipapaakeri osankinarentsi pinkatharika, ipoña ikantapaakeri: “Pinkathari, jirikara Pablo.” ³⁴ Arira ithonkakero pinkathari iñaanatavakero osankinarentsi, josampitanakeri Pablo, ikantziri: “¿Tsika pipoñaaka?” Ikantzi Pablo: “Nopoñaaro Cilicia-ki.” ³⁵ Ikantanake: “Ari nonkemakemi apaata aririka irareetapaakya ikaratzi maimanetzimiri.” Ipoña ikantakaantake iraaheetanakeri ipankoki Herodes, ari iraaaventayeetyaariri.

24

Iñaaventakotari Pablo janta Félix

¹ Okanta avisanake 5 kitaite, areetapaaka Cesarea-ki, Ananías omperatsoresitsjanori itsipayetakari antarikonaita ipoña iyakoventaneri ipaita Tértulo. Javisashitapaakeri pinkathari irimaimanetakaanteri Pablo. ² Ikanta jamayeetapaakeri Pablo, ñaavaitanake Tértulo, ikantanakeri Félix: “Paasoonke eeroka, pinkathari, noñeeyironi kameetha nosaiki, paasoonke piyotaneta osheki pantakeneri kameethatsiri nosheninka. ³ Okaratakera iroka noñaapinkathaperojanorite Félix, oshekira ipaasoonketapiintaiyakemi maaroiteni nosheninka. ⁴ Iro kantacha eero osamanitanta, nokovatzi pinkempisantavakena kapicheeni nonkantemiri. ⁵ Noñaakeri naaka, irika shirampari ovaariperotaneri jinatzi. Ithonka ikekenayetake nampitsiki, tera intaani imaimanetakeri nosheninka nokaratzi no-judio-tzi, irijatzi jevatakaanairiri ikaratzi paitashivaitachari ‘Oshiretanaariri Nazaret-satzi.’ ⁶ Ikovake eejatzi irovaariperoteromi notasorentsipankote, irootake noirikakaantakariri, nokovaiyavetaka namenakotantyaarimi Ikantakaantaitanari naakaite. ⁷ Iro kantacha, ipokapaake jevari Lisias, jaapithatanakeri, jovatsinaavaitanakena. ⁸ Ikantanakena: ‘Ontzimatyé piyaataiyeni janta pinkathariki irovetsikemiro kantainchari.’ Intsitya posampitajaanteri eeroka ayotantyaarori kyaaryoori okanta nomaimaneminthatantakariri.”

⁹ Irojatzira ikantzitaiyarini eejatzi judío-payeeni ikaratzi pokaintsiri.

¹⁰ Ari itzinaavakotanaka pinkathari onkantya iriñaavaitantyaari Pablo. Ipoña ikantanake Pablo: “Osheki nokimoshireventakemi eerokatakera kemenane noñaaventakotyaaara, tema niyotzi eerokatake ovsikapiintakeneriri nosheninkapayeeni imaimanetavakaa.

¹¹ Kantatsi posampitakoventero eeroka, ovakera nareetaa naaka Jerusalén-ki okaratzi 12 kitaite, nokovaveta noñaapinkathatapairimi Pava. ¹² Tera noñaanaminthatantavaite, te nomaimaneteri atziripayeeni tasorentsipankoki, eejatzi nokempitakari jantapayeeni nampitsiki, tekatsira nomaimaneyete japatotapiintaita. ¹³ Irikaite kamantakotakenari iroñaaka jaka, eerora iñeetziro omaperotatyaara ikantakotanari. ¹⁴ Ari okantavetakari, notsipataari naaka ikaratzi ipaiyeetziri ‘Avotsi.’ Irootakera ikantayetakari iroñaaka irikaite iyakoventaneri nokempisantashivaitane onatzi. Aña ari nokenakairori naaka noñaapinkathatziri Pava ikempisantziri pairani novaisatziite. Nokempisantziro Ikantakaantane, eejatzi irosankinarepayeeni Kamantaneririite. ¹⁵ Ari noshiyayetari iriroriite, jooaaventari Pava irovañaayetairi kamayetaintsiri, tera intaani iriñaayetai

kameethashireri aña irimatzeitaiyaaro kaariperoshireri. ¹⁶ Irootake nokovantapiintakari eero otzimi ompaitya nantzimoteriri Pava, eejatzi atzirite irirori. ¹⁷ Avisakera osheki osarentsi nokekenavaitake, nopiyaa nonampiki namai nompashitapaiyaariri nosheninka kovityaavaitatsiri, nokovavetapaa eejatzi nompometapainerimi Pava. ¹⁸ Irootakera nantziri tasorentsipankoki, aritake nameetakero noishi onkantya nonkitevathatantaiyaari, tetya osheki nonkarataiyeni, tekatsitya nomaimanevaite janta. Aripaitera iñaayetapaakenari tsikarika ikaratzi judío poñeenchari Asia-ki. ¹⁹ Iriiyetakemi pokatsine jaka inkinkithatakotena opaitarika iñaakotakenari. ²⁰ Tera impokaiyatyeeni irirori. Jirikatzimaitaka pokaintsiri jaka apatoventzitanakari, intsityaa inkantemiita tzimatsirika iñaakotajaantakenari janta nokenakaashitzitakari. ²¹ Aama iro ikantakotanari nokantaiyakeri japatoventantanari, chapinkipaite, nokantakeri: ‘Iroora jiyakoventantitanari iroñaaka tema nokempisantaatziro irañaayetai kamayetsiri.’”

²² Tema pinkathari Félix jiyotakoperotzitarira ipaiyeetziri “Avotsiveri,” irootakera jovashaantantanakarori, ikantanakeri: “Aririka impokake jeveri Lisias, ari inkamantaperotapaakenaro iroka.” ²³ Ipoña ikantakeri ijevare ovayiriite: “Eekerora paamaventatyeeyaari Pablo, pishinetzimaityaari irareetyaari irapatziyane impantavakyaariri kovityiimotariri.”

²⁴ Okanta pashine kitaite, aritakera piyaara Félix, itsipatakaro iina Drusila, judío onatzi iroori. Ikanta ikaimakaantapairi Pablo inkemavakeri iriñaaventeneri tsika okantakota javentaashiretantaariri Jesucristo. ²⁵ Iro kantacha Pablo jetanakaro iñaaventanakeneri tampatzikashiretaantsi, ñaakoshiretaantsi, irovasankitaantayeetai apaata. Ari itharovanakeri Félix, ikantanakeri: “¡Aritapaake, piyaatai! Ari napiitairo nonkaimakaantaimi apaata nosaikashivaityaarika.” ²⁶ Tema joyaaventavetatya Félix impinaterimi Pablo, onkantya irovashaantakaantantaiyaariri. Irootake japiipiitantavetakariri ikaimakaantziri inkinkithavaitakairi. ²⁷ Avisakera okaratzi apite osarentsi. Ari okaratapaakeri ipinkatharitziri Félix. Ikovatziiira irapatziyapiintyaari judío-payeeni, jashitakotakaantanakeri Pablo. Arira jimpoayaatapaariri pashine pinkathari paitachari Porcio Festo.

25

Ikovake Pablo iriitajaantake amenakoterine César

¹ Aritake ipaiyeetakari Festo impinkathariventante. Iro avisanake mava kitaite jatake Jerusalén-ki ipoñaanakaro Cesarea-ki. ² Ikanta ijevare omperatasorentsitaari itsipayetakari iriperoriite judío-payeeni, ikamantakotavakeri Pablo. ³ Ikovakotakeri irotyaantairi Pablo Jerusalén-ki. Ikinkishiretaiyakani iriroriite irovakaanteri niyankithakineki avotsi. ⁴ Ari ikantanake Festo: “Aritake jashitakoyeetakari Pablo janta Cesarea-ki, irootzimatake niyaatai janta. ⁵ Intsityaa iroyaataiyanakenani pijevarite, tzimatsirika ikanaakashitane irika shirampari, ari piyakoventeriri janta.”

⁶ Tera osamaniperote isaikavaitapainte Festo janta Jerusalén-ki, piyaa Cesarea-ki. Okanta okitaitamanake, ithointapaa isaikamentoki ipinkathariventantzira, ikaimakaantakeri Pablo.* ⁷ Ikanta ikyaapaake Pablo, ari ipokaiyapaakeni judío-payeeni poñaayetainchari Jerusalén-ki, ikantakovaitapaakeri osheki kaariperori, okantaveta te iriñaayevetyaaro

* **25:6** Kantakotachari jaka “tera osamaniperote,” irojtzira ikantakoyeetzitari 8 terika 10 kitaite isaikavaitapaintzi.

omaperotatyaarika okaratzi ikantakoyetziriri. ⁸ Iriima Pablo ñaaventakotanaka irirori, ikantake: “Tekatsi kaariperori nantake naaka, te nompiyathatyaaro Ikantakaantaitakeneriri nosheninkapayeeni, te novaariperotero tasorensipanko, te nonkaviyavaiteeri eejatzi César ijevajanore Roma-satzi.” ⁹ Iro kantacha pinkathari Festo ikovatziiira irapatziyapiintyaari judío-payeeni, josampitanakeri Pablo: “¿Pikovi piyaate Jerusalén-ki, namenakotantyaamiri janta?” ¹⁰ Ikantanake Pablo: “Iroora tampatzikatatsi nosaika naaka jaka pamenakotena, tema eerokatake jovake César ijevajanore Roma-satzi. Aritake piyotaiyakeni tekatsi kaariperori nantzimoyeteriri nosheninkapayeeni judío. ¹¹ Ontzimatyeeerikami nokenakaashiperotane, aritatsimi irovamaayeetenami. Irooma tekatsira nonkenakaashitakya, te aritzi potyaantena janta. Nokovatziiira iriitajaantake pinkathari César amenakotene.” ¹² Ipoña Festo ikinkithavaitakaakeri ikaratayini ipinkatharitzii. Ari ikantanakeri: “Pikovatziiira iramenakotemi César, arira piyaateri janta.”

Jaayeeatanakeri Pablo pinkathariki Agripa

¹³ Ipoña pinkathari Agripa itsipatakaro iina Berenice pokaiyakeni Cesarea-ki, irovethatyaari Festo.† ¹⁴ Ikanta isaikavaitapaintzira janta, ikinkithavaitakaakeri Festo ikantakotara Pablo, ikantakeri: “Tzimatsi jaka aparoni shirampari jookanairi pinkathari Félix jashitakoyeetakeri. ¹⁵ Tema niyaatakera chapinkipaite Jerusalén-ki, osheki ikantakovaitavakeriri ijevare omperatasorensitaariite itsipayetakari antarikonaite, ikovakotakena novakaanteri. ¹⁶ Ari nokantanakeri naaka: ‘Jiroka nametaiyarini naakaite Roma-satzi: Ontzimatyee irapatotaiyaani ikaratzi maimanetavakaachari, onkantya iriñaaventakotantyaari iyakoventaaari. Omaperorika otzimi ikenakaashitane, aritake onkantake irovayeeteri.’ ¹⁷ Irootakera nomatakeri ipokaiyakera iriroriite, te noshenkaapaake, jatakena nosaikamentoki, nokaimakaanteriki shiramparika. ¹⁸ Iro kantamaitacha okaratzi ikantayevetapaakari iyakoventavetakariri, te noñeero onkantaperotya okaratzi nokinkishiretakovetakariri. ¹⁹ Intaani iñaaventashiyetakaro ikempisantashivaiyeteri, iñaaventakeri eejatzi ipaiyeetziri Jesús jovamaayeetakeri, iriitakeya ikantziri Pablo eeniro jañi. ²⁰ Temaita niyotero naaka tsika nonkantero iroka, nosampitakeri Pablo ikovirika iriyaate Jerusalén-ki onkantya iramenakoyeetantyaariri janta. ²¹ Iriima Pablo ikovake iriitajaantake amenakoterine César Augusto avinkatharijanorite Roma-ki. Irootakera nokantantakeri irashitakoyeetavakeri irojatzii notyaantantakyaariri.” ²² Ipoña Agripa, ikantanakeri Festo: “Nokovira nonkemeru naaka irika shirampari.” Ari ikantzii Festo: “Aritake pinkemajaanakeri onkitaitamanake.”

²³ Okanta okitaitamanake, ikyaae janta Agripa itsipatakaro Berenice ova-
neenka ikantayetaka. Itsipayetakari eejatzii ijevare ovayiriite, ipoña iriiper-
oriite atziri saikayetatsiri janta. Ikantakaantake Festo iramayeeteri Pablo.
²⁴ Ari iñaavaitanakeri Festo, ikantzii: “Pinkathari Agripa, ñaapinkatharaariite
ikaratzi apatotainchari jaka, jirikatake irika shirampari. Osheki jiyakoven-
tavaitakeri judío-payeeni janta Jerusalén-ki eejatzii jaka Cesarea-ki. Ichecher-
aatapiintaiyini ikovi irovamaayeeteri. ²⁵ Noñaamaitakaro naaka tekatsi
inkenakaashitara irika irovamaayeetantyaariri. Iro kantamaitachari, iri-
itajaantakera kovaintsiri iramenakoteri Augusto, iroora okovantaitakeri

† 25:13 Irika Agripa, ipaitatziri eejatzii Herodes.

notyaanteri janta. ²⁶ Iro kantacha tera noñaatye naaka ompaitya nosankinateneriri pinkatharijanori tsika ikantakota irika, irootake namakaantantakariri piñeeyerine eerokaite, eerokatajaantakera pinkathari Agripa namakeneri, onkantya aririka pinkaratero posampiminthateri, tzimataikera nosankinateri. ²⁷ Tema te onkameethat zimotena naaka notyaante aparoni ashitakotaari, eerorika otzima jaantzi tsika osankinatakotya okaratzi ikenakaashitakari.”

26

Iñaaventakota Pablo Agripa-ki

¹ Ipoña Agripa ikantanakeri Pablo: “Kantatsi piñaavaite eeroka.” Ari itzinaavakotanaka Pablo, ñaavaitanake, ikantzi: ² “Pinkathari Agripa, ovanaa nokimoshiretake nonkinkithavaitakaimi iroñaaka, nokovi noñaaventero okaratzi ikantakovaiyetakenari judío-payeeni. ³ Tema piyoperotziro eeroka okaratzi jameyetari asheninkapayeeni judío. Irootakera nokovantari pinkempisantavakena nonkantemiri.”

Irañaantare Pablo tekera inkempisantanakeeta

⁴ “Jiyotaiyinira nosheninkapayeeni judío tsika nokanta eeniro nevankar-itapaake, nosaikimoyetantakariri janta Jerusalén-ki, ⁵ naakatapiintakera monkaravaitaneri Fariseo, te nompiyathanetyaaro Ikantakaantaitane. Inkovayeterikami, kantatsira inkinkithatakotena. ⁶ Irootajaantakera nosaikantari iroñaaka jaka, tema noñaaventakitziro okaratzi ishinetakeneriri Pava pairani avaisatziite, tsika otzimi oyaakoneentaiyakarini aakaite. ⁷ Pinkathari Agripa, irojatzira noyaakoneentzikariri naaka, irootake ikantakoyetakenari iroñaaka asheninkapayeeni. Irojatzira jonyaakoneentzikariri maaroni asheninkaite itzimi icharineyetaari 12 itomiitani Israel-ni. Irootake iñaashintsiventashivaitapiintayetakari jantavaitaineri Pava onkantya iriñaantayetaiaarori. ⁸ ¿Opaitama kaari pikempisantantayeta eerokaite jovañiirira Pava kamavetainchari?”

Ipatzimaminthavetakari Pablo kempisanzinkariite

⁹ “Nomatzitavetakarora naaka pairani noñaashintsivaitashitaka, nokinkishirevaivetaka nantayetemi osheki tsika ompaitya onkantya nomaimanentantyaariri ikaratzi pairyaanairiri Jesús Nazaret-satzi. ¹⁰ Irootakera nantakeri Jerusalén-ki. Ishinetakenaro ijevare omperatasorentsitaari, osheki nashitakotakaantakeri irikaite itasorentsitakaitairi. Ikanta noñaayetziri jovamaayetziri onimotana. ¹¹ Tzimatsi osheki novasankitaayevetakari onkantya irovashaantantyaarori ikempisantzi. Ari nokantapiintayetakariri tsika japatotapiintaita. Osheki nokisaneentakitakeri irikaite, nopatzimaminthavaitakeri, ari nomatzitakeri saikayetsiri pashineki nampitsi.”

Japiitziro Pablo ikinkithatakota ikempisantaantari

(Hch. 9.1-19; 22.6-16)

¹² “Iroora niyaatantakeri nampitsiki Damasco, jotyaaantakenara ijevare omperatasorentsitaariite. ¹³ Iro kantacha niyankithakineki avotsi, joveraaka tampatzika ooryaatsiri noñaake oorentanainchari inkiteki, janaanakeri ishipakiryaaane ooryaa, joorentakotapaakena nokatziyaka naaka, eejatzi ikaratzi tsipatakanari. ¹⁴ Notyeyanakeni maaroitani kipatsiki. Nokematzi iñaanayeeantanakena noñaaneki hebreo-thatatsiri, ikantana: ‘¡Saulo! ¡Saulo! ¿Opaitama pipatzimaminthatananari? Eerokakera ovasankitaavaitacha apaniro, okempivaitakaro pimpatziminthatatyeyearomi thoyempithovari.’ ¹⁵ Ipoña nakanakeri

naaka: ‘¿Niinkama eeroka Pinkathari?’ Ari jakanakena Novinkatharite: ‘Naakatakera Jesús, itzimi pipatzimaminthatakeri. ¹⁶ ¡Pintzinayel! Iroora noñaakantamiri iroñaaka pantavaitantanakyaanari. Ari onkantya pinkinkithatantanakyaarori okaratzí piñaakeri iroñaaka, onkarate piñeeri eejatzi apaata nantakimiri. ¹⁷ Aritakera piñeero nontsiparyaakoventaimi pisheninkaki, eejatzira janta kaari pisheninkata tsika notyaantemira iroñaaka. ¹⁸ Onkempivaitaiyaaro pokiryaakaayetairimi. Aritapaake ikenashivaitaka tsirenikiriki, aña iraniiyetai kitainkariki. Aritapaake ipinkathariventakeri Satanás, aña iri Pava pinkathariventairine. Ari onkantya nompeyakotantaiyaariri iyaariperonka, notasorentsitakaayetairi aventaashiretaiyaanari naaka. Tema irootake ishinetayeetakeneriri.’”

Te impiyathavaitanakya Pablo joñaakayeetakerira

¹⁹ “Pinkathari Agripa, tera nopiyathanakana joñaakayeetakenarora inkiteki, ²⁰ aña netanakaro nokinkithatakaanakeri Damasco-satzi, Jerusalén-satzi, ipoña maaroiteni nampiyetarori Judea-ki eejatzi ikaratzi kaari asheninkata, nokantayetzi: ‘Pimpiyashiyetairi Pava, pantayetairo oñaakanterone povashaantairo piyaariperonka.’ ²¹ Irootakera kantakaantzirori, joirikakaantavetakanari nosheninkapayeeni tasorentsipankoki, ikovavetaiyakani irovena. ²² Iro kantacha jineshinonkatakana Pava eekero niyaatakaatziro noñaaventziro iroñaaka. Noñaaventaineri maaroiteni, iriiperorite ipoña kaari iriiperoyetsine. Okaratzira nokinkithatapiintake, tera notekapaintero okaratzí josankinayetakeri Moisés-ni, ipoña Kamantaneriite. Tema josankinatakoyetakero onkarate avisayetatsineri, inkantayetakeranki: ²³ Ontzimatyete inkae Cristo, iro kantacha aririka ikamavetakya iri etakaantyaarone irañagai eejatzi. Ari onkantya iriñaaventantayeetyaaniriri avisakotaantsi asheninkapayeeni, ipoña iriñaaventayeetaineri eejatzi kaari asheninkata.”

Ikovi Pablo inkempisantakairi Agripa

²⁴ Ikantayetakerora Pablo iroka, ikaimanake Festo: “¡Pablo, pishinkiventatya! Okantakaami paakoventakaro piñaanavaitzi.” ²⁵ Ari jakanakeri Pablo: “Pinkathari Festo. Te noshinkiventya, okaratzí nokantayetakeri omaperotatya. ²⁶ Jiyotakoperotzirori pinkathari Agripa iroka, irootake nokantantayetakarori irokapayeeni. Niyotzi naaka jiyotakotziro maaroni, tera omanakoyetya iroka. ²⁷ Pinkathari Agripa, ¿tema pinkempisantero okaratzí josankinayetzitakari Kamantaneriite? Niyotzi naaka pikempisantziro.” ²⁸ Ari jakanakeri Agripa: “¿Piñaamantsitakema pikantakena kapicheeni ari pinkempisantakaaakena, nokempitantaiyaariri ‘Cristoveriite?’” ²⁹ Ikantzi Pablo: “Okantavetaka kapicheeni nokantakemiri, terika, oshikirika nokantakemiri, onkamintha iri Pava kantakaiyaarone, tera intaani eeroka pinkathari, aña eejatzi maaroiteni pikaratzí pikemaiyak-enani iroñaaka, pinkempitakotaiyaanaro nokantakara naaka, onkantavetya eero joosoyeetantamiro ashirothaka.”

³⁰ Ipoña ikatziyanakana pinkathari Agripa itsipatakaro Berenice, eejatzi ikempitanakari pashine pinkathari Festo, ipoñaanaka maaroiteni ikaratzí thointainchari, ³¹ jataiyanakeni jantyaatziini ikinkithavaitakotziro iroka. Ikantantavakaiyani: “Eeromi jashitakovaitaajatzirimi irika shirampari, tekatsi inkenakaashitya onkantya irovamaayeetantyaariri.” ³² Ipoña Agripa ikantanakeri Festo: “Aritakemi apakagairimi irika shirampari, eeromi ikovajaantakemi irirori iramenakoteri César avinkatharijanorite Roma-ki.”

27

Jotyaantaitakeri Pablo Roma-ki

¹ Ikanta ikovaiyakeni irotyaanteri Pablo janta Italia-ki, intsipataitakeri pashinepayeeni ashitakotaari, arira niyaatzitanakyaari eejatzi naaka. Jovayeetakeri paitachari Julio jevatziriri irovayiriite pinkatharijanori Augusto, iriitakera aanakerine. ² Arira notetakanakari Adramitio-satzi niyaatero Asia-ki. Nokaratanakeri Aristarco Tesalónica-satzi saikatsiri Macedonia-ki. ³ Okanta okitaitamanake areetakana Sidón-ki, ari jariperota-paakari Julio irika Pablo, ishinetakeri irareetapaintyaari irapatziyanepayeeni impantavakyaariri kovityiimotariri. ⁴ Ipoña navisanakera Sidón-ki, ari omonhaakotakanari tampyaa, te onkante namaatakote, iro nokenakotantanakari othampishiki Chipre. ⁵ Naathakiryaaanakeri inkaare irojatzi janta Cilicia-ki ipoña Panfilia-ki. Ari nareetakari Mira-ki, nampitsi saikatsiri janta Licia-ki. ⁶ Ari jiñeetapaake pashine notetantanaiyaari poñaachari Alejandria-ki iyaatero Italia-ki, ari jotetaiyakenari jevari. ⁷ Osheki kitaite namasinkakota namaatakotzi. Osheki nopomerentsivaitaka nareetantakari Gnido-ki. Eenirora omonhaakotatyaana tampyaa, nomontyaakotanaka Salmón-ki, noshinampitanakero othampishi Creta. ⁸ Osheki opomerentsitaka namaatakotzi, irojatzi nareetantakari nampitsi ikantaitziro “Avchaaki” okarikitapai nampitsi Lasea.

⁹ Avisake osheki kitaite namaatakotake, aritake kyaarontsitzimatapai, koveenkatanake namaatakote. Irootake ikantantanakari Pablo:* ¹⁰ “Pinkempisanaiyavakena, kempitaka akoveenkatakotatzi amaatakote, aritake ampeyakero amaatakomentotsi, eejatzira povaakaropayeeni, aritake ankamakaarantayetake eejatzi.” ¹¹ Iro kantacha ijevare ovayiriite te inkempisanteri Pablo, iri ikempisantake ashtarori amaatakomentotsi ipoña antakotzirori. ¹² Tera onkameethatatie irovavisairo kyaarontsi tsika jaatakovetaka, ikovaiyakeni iriyaaneentaiyeni Fenice-ki saikitachari janta Creta-ki, ari onkantya eero oñaashirenkantari tampyaa kenayetsiri kirinka eejatzi katonko. Arira ikovaiyakeni irovavisairo kyaarontsi.

Itampyaatakotzi inkaareki

¹³ Ikinkishiretaiyani ari onkantake iramaatakote tema ovakera etapaakaro otampyaatzi kapicheeni. Ari namaatakotaiyanakeni othapyaaki Creta. ¹⁴ Iro osamanitake kapicheeni antarotapaake tampyaa, ipaitaiyirini iriroriite “Euroclidón,” ookantapaakaro amaatakomentotsi, ¹⁵ onoshikakotanakena. Te iriñe tsika inkantanairo iramaatakomento, ishinetakero onoshikakotena tampyaa. ¹⁶ Osheki nopomerentsitakaro pitotsi thatainchari amaatakomentotsiki. Nokenakotanakera othampishi paitachari Clauda te ontampyaaperote janta. ¹⁷ Ari noteyetakerori pitotsika janta amaatakomentotsiki. Tema itharovakaatyaro notzitakotya impanemashiki eentatzira inkaare ipaiyeetziro “Sirte,” joosoyetakero onampinaki amaatakomentotsi eero okotaanta. Ishinetanakero onoshikakovaitena tampyaa. ¹⁸ Ikanta okitaitamanake, eekero oshintsitatzit otampyaatzi, ari jetanakaro joviinkakaantanake irovaakaro. ¹⁹ Okanta pashine kitaite, joviinkayetanakero eejatzi okaratzi ashitajaantari amaatakomentotsi. ²⁰ Osheki kitaite avisaintsiri te noñaayetairi ooryaa eejatzi impokiro. Iniroitera notampyaatakote te niyotaiyeni aririka navisakoyetai.

* 27:9 Kantakotachari jaka “kyaarontsitzimatapai,” irojatziro ikantakoyeetziri “ikaratapiintakero itzivaitaiyani.”

²¹ Tema avisakera osheki kitaite te novaiyaani, ikantanake Pablo: “Pinkempisantavakena, okameethaveta arimi pinkempisantakenami irojatzí asaikakemi Creta-ki. Eeromi añaaetztiro okaratzi ovaariperoyetakairi. ²² Iro kantamaitacha iroñaaka, eero okantzimoneentami, tema eero pikamakaantavaitzi aparoni, onkantavetakya ompeya iroka amaatakomentotsi. ²³ Inkaaranki tsireni, noñaake maninkari, irotyaantane Pava Ashitanari, nantavaitziniri, ²⁴ ikantakena: ‘Pablo, eero pitharovi, tema ontzimatyé pareetya iriñeemi César pinkatharijanori Roma-ki. Irineshinonkatemi Pava eeroka pavisakotakaantayetaiyariri pikaratakerira jaka amaatakomentotsiki.’ ²⁵ Ari ikantakenari. Irootakera pintharomentashiretantayetyaari, tema naventaashiretakari naaka Pava, niyotake aritake omatataikyá okaratzi ikamantakenari maninkari. ²⁶ Iro kantacha ontzimatyé omposakotyá aparoniki othampishi.”

²⁷ Okanta aparoni tsireni, aritake avisanake 14 kitaite, areetakana inkaareki Adriático onoshikakovaitakena tampyaa. Niyankiityaake tsireni, ari ikaimaiyanakeni antakotzirori aamatakomentotsi ikinkishiretaiyani iro nareetaiya kipatsiki. ²⁸ Ari jimonkarataiyakero tsika overaa osaananaatzí, iñaatziiro te osaananaaperote, ipoña japiitakero eejatzi, iñaatzi kapicheeni osaananaatapai.† ²⁹ Itharovaiyini nomposakotyá, joviinkake 4 ayeenterone amaatakomentotsi opoopaki, ari iñaañaataiyakaneni onkitaite-tantayaari thaankiperoini. ³⁰ Iro kantacha ikaratzi antakotzirori ikinkishiretaiyakani irishiye, irotetantanakyaaromi pitotsi thatayetainchari, jamenatanakaro iroviinkaiyeroni ayeenterone othovaki amaatakomentotsi. ³¹ Iro kantacha Pablo ikamantakeri jevari, ipoña irovayirite, ikantakeri: “Aririka irishiyayetake irikaite, eerora pavisakoyetai eerokaite.” ³² Ari itotakotakanakerimi ovayiriite pitotsi, jovamaatakero.

³³ Irootaintsi onkitaizimate, ikantantake Pablo: “Aritake avisake 14 kitaite oyaaventa ompaiya avisatsine, te povayetaiya eerokaite. ³⁴ Okovaperotatya iroñaaka poya onkantya pañaantayetyaari, tema tekatsi kamakaantatsine aparoni.”‡ ³⁵ Ikantakera Pablo, jayimotakeri tanta, ipaasonketakeri Pava. Ipetoryaakero, ovanaka. ³⁶ Ipoña jiminthataiyakaneni maaroni, ovaiyanakani eejatzi. ³⁷ Jiroka joviinkataiyini notetaiyani 276 atziri. ³⁸ Aritakera ithonkakero jovaiyakani, joviinkakoyetanake ovaritensi onthomakaneentantyaari tenari.

Otsitsiyake

³⁹ Okanta okitaitamanake, irikaite antakotzirori, okompitzimotapaakari kipatsika, iñaapaake eejatzi oparaite. Ari ikovaiyanakeni iraatkotaiyeni janta. ⁴⁰ Itotakoyetanakero oosotantari ayeentzirori amaatakomentotsi, jookanakero, itzinaakoyetanairo iniroite manthakintsi, jovetsikaiyanairo iyomaro impoopatantyaari inkene iraatkote oparaiteki.§ ⁴¹ Iro kantacha ayeentkotaiyapaakani othovaki eentaatzi inkaare, te onkantana noshevatakotanai. Tankatainake opoopaki ookantaperotapaakarora otamakaane inkaare. ⁴² Ari ikovaiyanakeni ovayiriite irovanakerimi ashitakotaariite,

† **27:28** Kantakotachari jaka “te osaananaaperote,” irojatzira ikantayeetziri pairani 20 ashempavako, ikantaitziro iroñaaka 36 metro. Kantakotachari eejatzi “kapicheeni osaananaatapai,” irojatzira ikantayeetziri pairani 15 ashempavako, ikantaitziro iroñaaka 27 metro. ‡ **27:34** Kantakotachari jaka “tekatsi kamakaantatsine aparoni,” iroora oshiyarori ikantaitzi eejatzi “eero opeyakaantavaita aparoni kishitsi.” § **27:40** Kantakotachari jaka “itzinaakoyetanairo iniroite manthakintsi,” irootakera ookantari tampyaa inkene irishiyakoyete otetantayarori amaatakomentotsi.

eero jamaayetanta irishiyayete. ⁴³ Iro kantacha ijevare ovayiriite, ikovatzira irovavisaakoteri Pablo, te irishineteri irovamaayeeteri, intaani ikantayetanakeri: “Ikaratzi iyotziro jamaatzi, iramaateeta kipatsiki.” ⁴⁴ “Iriima pashinepayeeni irontarekayetya inchakotaki inkene iramaayete.” Arira okantari navisakotantaari maaroitte.

28

Isaikake Pablo othapishiki paitachari Malta

¹ Ikanta navisakoyetaira maaroiteni, ari niyotaiyake iroka othampishi opaita Malta. ² Ari jaakameethaiyavakena maaroiteni nampiyetarori janta. Tema oparyaatzii inkane, katsinkaite okantaka, jovaampatake paamari, ari ikaimiyakena. ³ Ari jiyaatanake eejatzi Pablo iraye irirori tsitsi, iro ipiyavetapaaka irovapairo itsima, shitovanake maranke, jatsikakeri irakoki. ⁴ Ikanta inaaayetakeri nampitarori janta jovikantapaakari, ikantavakaiyanakani: “Irika shirampari ovantzinkari jinatzi, okantave-taka javisakovetaka impiinkemi, temaita ishinetaiteri irañee.”* ⁵ Iro kantacha Pablo jotekanakeri maranke paampariki. Tekatsi avishimoterine. ⁶ Jovaaventaiyani ireeniyakairi irojatzii inkamantanakyaari. Ikanta osamanitakera inaaayetakeri tekatsi avishimoterine, ikantayetanai: “Pava jinatziira irika shirampari.”

⁷ Tzimatsiya janta jevari nampitarori othampishiki paitachari Publio. Otzimimotziri okarikiini irovane. Jaakameethayetakena maaroiteni jaanakena janta. Mavara kitaite nosaikimovaitakeri. ⁸ Ariya nokemakotakeri iriri Publio ikatsirinkavaitatzi, ishaavaitatya. Ikyaaashitanakeri Pablo. Ikanta inaañaatakoventakeri, jantantakari kapicheeni irako, apathakero ikantanaka, shintsitanai. ⁹ Jantakerora iroka, pokayetanake maaroni mantsiyariite ikaratzi nampitarori janta othampishiki, jovashinchaayetakeri. ¹⁰ Ari ipashiyetanakairi osheki tsikarika opaiyetarika. Ikanta notetanaara niyaatantaiyaari, ipayetavaana naayetanaari.

Areetaka Pablo Roma-ki

¹¹ Ikanta nosaikakera mava kashiri janta othampishiki, ari notetanaari pashineki amaatakomentotsiki, otzimi ovavisaakerori eejatzi janta kyaarontsi. Opoñaaro eejatzi iroka amaatakomentotsi janta Alejandria-ki. Jovetsikayeetakero othovaki iroshiyakaantaro “Tspantsi” ivavanetashivaitaitari.† ¹² Ari nareetaiyakani janta Siracusa-ki, mava kitaite nosaikanake janta. ¹³ Ipoña navisanake janta irojatzii nareetantakeri Regio-ki. Ikanta okitaitamanake, okamintha otasonkakotakena tampyaa kenatsiri katonko, irojatzii nareetantakari Puteoli-ki pashine kitaite. ¹⁴ Ari noñaapaake tsikarika ikaratzi iyekiite, ikantavakena nosaikavaitanake. Iroora nosaikimovaitantanakariri onkarate 7 kitaite. Arira nopoñaanaari irojatzii nareetantyaari Roma-ki. ¹⁵ Ikanta ikemakotaiyakana iyekiite nampitarori Roma-ki, jomonthaavakana avotsiki ipaiyeetziro “Apio” tsika jiyomparivaitaitapiinta. Okanta janta ipaiyeetziro “Mavapankori,” ari jovaaventakanari pashine. Ikanta Pablo inaaayetapaakerira iyekiite, ipaasonketanakeri Pava, tharomentashire ikantanaka. ¹⁶ Arira nareetapaaka Roma-ki. Ikanta ijevare ovayiriite jovavisaapaakeneri

* **28:4** Irootake ikantakeri, tema inaaajaantzi atziriite iri Pava otyaantakeneriri maranke, irovasankitairi. † **28:11** Ipaitaitziri jaka “Tspantsi,” iriyetakera apite itomipayeeni ivavanetashivaitaitari paitachari “Júpiter,” Cástor ipoña Pólux.

ashitakotaariite pashine jevari. Iriima Pablo ishinetakeri isaikavaitapaake tsikarika ikoviro, aparoni ovayiri aamaventakotariri.

Ikinkithatakaantzi Pablo janta Roma-ki

¹⁷ Ikanta avisanakera mava kitaite nareetapaakara, japatotapaakera Pablo iriiperoriite judio-payeeni nampitarori Roma-ki. Ikantakeri: “Iyekite, pairanitake jaakaantavaitakena asheninkapayeeni janta Jerusalén-ki, ipoña jovavisaakaantakena ijevareki Roma-satziite. Irootake jantayetak-eri, okantavetaka tekatsi nantzimoyevetyaariri, te nomaimanevetyaaro okaratzi jameyeteri pairani avaisatziite. ¹⁸ Josampisampivetakari ijev-ariite Roma-satzi janta, tera iriñaashitya nonkenakaashityaari onkantya irovamaantantyaanari, ikovavetaka irapakaakaantainami. ¹⁹ Iro kantacha asheninkapayeeni judio te inkovaiyeni, ontzimatyenonkovakoteri iriita-jaantake amenakotenaneri César, okantavetaka tekatsi niyakoventayete naaka asheninkapayeeni. ²⁰ Irootakera napatotantamiri iroñaaka eerokaite nonkamantayetemiro. Noñaaventakotapiintairira itzimi oyaakoneentayeteri maaroiiteni Israel-mirinkaite, irootakera piñaantakanari jaka joosoyetanta-naro ashirotha.” ²¹ Ari ikantaiyanakeni iriroriite: “Tera noñe naakaite irosankinatakotaitemi poñaachaneri Judea-ki. Tekatsi nonkemakotemiri eejatzi jareeyetara asheninkapayeeni jaka. ²² Intaani nokemakoventak-eri iñaaventakoyeetakeri kempisantashivaitaachari. Nokovaiyini nonkememi tsika pikantzi eeroka.”

²³ Ikinkishiretaiyakani irapatoty pashine kitaite. Arira japatoven-taiyakarini osheki atziri jimaapiintzira Pablo. Iñaaventakeneri tsika ikanta Pava ipinkathariventantai, joñaakayetakeri tsika josankinatakoyeetzitakari Jesús, jetanakaro irosankinareki Moisés-ni irojatz irosankinayetaneki Kamantaneriite. Tema jetanakarora okitaityaamanake irojatzira shee-teeni. ²⁴ Tzimatsira tsika ikaratzi kempisantavakeriri, iriima pashine-payeeni temacheeni. ²⁵ Tera irapatziyavakaatyeyeaani, aparopayeeni jiyaatayetanai. Joveraantavaari Pablo ikantavairi: “Jirokara ikantzi-taitakariri pairani pivaisatziite, iñaavaitakaakeri Tasorentsinkantsi Kaman-taneri Isaías-ni, ikantakeri:

²⁶ Piyaate, pinkanteri irika atziriite:
Pinkemaiyavetakya, eeromaita pikemathataiyavakero.
Pamenaiyavetya, eeromaita piñagaiyironi.

²⁷ Tema kisoshire ikantaiyakani irikaite.

Matayempi jinaiyake.

Mavityaaki jinaiyake eejatzi.

Irootake kaari iñaantaiyaroni.

Kaari ikemantaiyani,

Kaari ipampithashiretantaiyani,

Tera inkempisantaiyeni, eero novavisaakotairi.

²⁸ Piyotaiyeroni eerokaite iroka, aritakera irovavisaakoyetairi Pava kaari asheninkata. Aritake inkempisantayetai iriroriite.” ²⁹ Ikantakerora Pablo iroka ñaantsi, jataiyanakeni judio-payeeni, osheki iñaaminthatavakaanaka.

³⁰ Arira isaikapairi Pablo okaratzi apite osarentsi. Ari jaakameethayetapi-intakeriri ikaratzi areetayetariri. ³¹ Ari iñaaventapiintakerori ipinkatharivent-tantai Pava, jiyotaantapiintakotairi eejatzi Avinkatharite Jesucristo. Tekat-sira oñaashirenkavaiterine.

Irosankinare Pablo Jotyaantziniri Roma-Satziite

Ovethataantsi

¹ Naaka Pablo osankinatzimirori, iromperatane Jesucristo nonatzi, tema iriitake kaimashiretakenari notyaantajanorite, irijatzi pairyaakena nonkamantantero Kameethari Ñaantsi ñaaventakotziriri Pava. ² Iroka Kameethari Ñaantsi iroora ishinetaantakeri Pava, otzimi jiñaaventakeri pairani kaman-tantaneriite Osankinatasorensiki, ³ tsika ikantakota Itomi, Avinkatharite Jesucristo, itzimi kempitapaakari eenchaaniki itzimakera icharinetavakari David-ni. ⁴ Ikanta jañagairanki, aripaitera joñaakantakari Itomi Pava jinatzi otzimimotziri ishintsinka, tasorensishireri jinatzi. ⁵ Ikamintha Cristo okanta ikaminthaantaanari Pava. Iri pairyaakenari notyaantajanoritai, nonkamantayetairi pashinesatzi atziri kaari asheninkata, inkempisantayetaita iriroriite. ⁶ Eejatzira eerokaite Roma-satzi ari akaratzi-taka ikaimashiretai Jesucristo. ⁷ Ikaimashireyetaimi pintasorensishiretai pikaratzi pinampitaro Roma-ki. Iretakotane Pava pinayetzi. Onkamintha ineshinonkavaitaimi Ashitairi Pava, eejatzi inkempitayemi Avinkatharite Jesucristo, piñaayetero kameetha pisaikayete.

Ikovi Pablo irareetyaari Roma-satziite

⁸ Jiroka netavakyaari nonkante: Nopaasoonketziri Pava, okantakaantziro okaratzi jantziri Jesucristo. Nopaasoonketakoveztzimi eerokaite, tema ithonka ikemakoyeetakemi tsikarikapayeeni tsika pikantayetanaa pikempisantayetai. ⁹ Ari nokantapiintanaatya noñaañaatakoveztzimi. Iriira Pava iyotatsi, itzimi nantavaishintsitaineri noñaaventanairo Kameethari Ñaantsi tsika jiñaaventakotara Itomi. ¹⁰ Aririka noñaañaateri, nokovakotziri ishinetainata niyaate pisaikaiyini eerokaite, iroorika inkovakaakenari naaka. ¹¹ Tema nokovatzitataike noñaayetemi. Nokovi nonkaminthaashireyetemi onkantya paavyaashireyetantyaari. ¹² Ari onkantya nontharomentakaantyaamiri eeroka, piñaakenarika naaka tsika nokanta naventaashiretai Cristo. Ari pintharomentakaiyaanari naaka, noñaakemiri eejatzi eerokaite tsika pikanta pavaentaashiretai.

¹³ Iyekiite, nokovi piyotaiyeni iro nokinkishiretapiintaka niyaate pisaikaiyini eerokaite onkantya noñaantayetyaamiri povapyaayetaiya, nokempitaakerira pashinesatziite atziri. Iro kantacha, osheki otzitzikapiintakenari. ¹⁴ Iro kantacha ontzimaty niyaatashiyetairi Griego-thataintsiri, kaari griego-thatatsine, iyovaiyetanaatsiri, eejatzi kaari iyovaiyetatsine. ¹⁵ Irootakera, nokovantari noñaaventairo eejatzi Kameethari Ñaantsi janta pinampiyetaro eerokaite Roma-satziite.

Itasorenka Pava ovavisaakotantatsi

¹⁶ Tema te nonpashiventakonetyaaro naaka noñaaventero Kameethari Ñaantsi. Tema iro oshiyajaantakarori iroomi itasorenka Pava, iro ovavisaakoshireyetairine maaroni kempisantayetaatsine. Nokempitaakerora

naakaite no-judio-yetzi, naakatake etanakaro nokempisantana ke, ipoña jim-poiyetapaake griego-thataintsiri. ¹⁷ Tema iro Kameethari Ñaantsi kaman-takotziriri Pava tsika ikanta itampatzikashiretakairi atzirite. Arira ikan-taakaanta irirori iraventaashireyeetanakyaaririka. Tema irootake josanki-nayeetantakarori, kantatsiri:

Tampatzikashire irinaatyee aventaashireri, ari iriñeero irañaaantaiyaaro.

Kaariperoshireriite inatzi atzirite

¹⁸ Iriima atzirite kaari tampatzikashireyatsine, thainkatasorentsitat-siri, ikisaneentaperotaitakeri Pava, joñaakantataikero iyatsimanka janta inkiteki. Tema irikaite kaariperoshiretapiintatsiri, kempitavaitaka irotzikayetyeeromi kyaaryoori eero jiyotakoyeetantarori. ¹⁹ Tema jiyotakovetari iriroriite Pava. Iri Pava kantakaarori jiyotakovetantakarori.

²⁰ Tema ovakera jetanakaro Pava jovetsikakero kipatsi, ari iriyotemi atzirite tzimatsi Pava, jiñaayetakerora irovetsikane. Ari onkantya inkinkishiretantyaarimi otzimimotziri Pava ishintsinka, kañaaneri jinatzi irirori. Tekatsira otekañaanetachane iroñaaka, inkantayevetaiya: “Tera niyotero.” ²¹ Aña jiyotakovetaiyarini Pava, temaita iñaapinkathatapiintairi, te impaasoonketapiintairi eejatzi. Intaani ipampithashiretakotapiintashiv-aitanakaro kaariperotatsiri, irojatzi kaari ikinkishiretantanaa kameetha.

²² Ikantayevetaiyani: “Iyotaneri nonatzi,” iro kantacha aña masontzishireri jinayetanai. ²³ Iro opoñaantari jovashaantziro iñaapinkathavetari Pava, itzimi kañaanetatsiri. Ari jetayetanakaro iñaapinkathayetziro ovetsikaantsi iroshiyakaaro atziri, tsimeri, piratsi, eejatzi ikaratzi kamathayetsiri kipsitsiki.

²⁴ Irootakera ishinetantakarori Pava irikaite ayimaneenteri iyaariper-onka. Irootake jantantapiintakarori okaratzi impashiventaventyaarimi.

²⁵ Jovashaantaminthatashitana-karo ikempisantavaantetziri Pava otzimi kyaaryootatsiri, intaani ikempisantayetanakero thaiyaantsi. Jiñaapinkathayetanakero jovetsikayetziri, oshiyavaitakero iroomi omper-atayarinemi. Temaita iñaapinkathatanairi Pava itzimi ovetsikayetakerori maaroitani iroka, tsika itzimi añaapinkathatapiintziri aakaite. Ari onkantyaari.

²⁶ Irootakera ishinetantakarori Pava irikaite ayimaneenteri inevetashiv-aitane. Irootake jantapiintantakarori okaratzi impashiventaventyaarimi.

²⁷ Ari etanakarori tsikarika okaratzi tsinaneete opaantashivaitantayeta. ²⁷ Ari ikempiyetanakari eejatzi tsikarika ikaratzi shirampariite, ipaantashiv-aitantanaka, iro inekiperoyetaka impaantavakaiya ishiramparinkaki-ni, jantayetanakero impashiventaventyaarimi. Irijatzimaitaka ovasanki-taavaitaincha okantaantziro ikenakaashivaitakari.

²⁸ Iro opoñaantari ishinetayetziri Pava irikaite ayimaneentavaiyeteri iyaariperonka, iroora jantantayetakarori kaari aritatsine. Tema te inkinkishiretakotapiintanairi Pava. ²⁹ Iro jantapiintayetanake kaari tampatzikatatsine, imayempivaitzi, ipaantavaitanta, jineveperoki-vaiyeteri kireeki, jantayetziro kamaaroyetatsiri, jinevetantakovaita, jovantavaiyetake, jaimamanetavakaavaiyeta, jamatavitantavaiyetzzi, ikaviyantavaiyetzzi, ³⁰ ikishimatantavaitzi, ithaiyakotavakaavaita, ikisaneentavaitziri Pava, ikaviyavorotantavaitzi, ikantakaaperovaita, jiñaaperovaiyeta, jiyotashivaiyetero kaariperotatsiri, ipiyathavaiyeteri ashtarori, ³¹ imasontzishirevaiyetake, te irimonkaravainetzi, te irinethaantaneyete, te irariperotantayete, te irinethaantaneyete, te irinethaantaneyete, te irinethaantaneyete.

³² Jiyovetaiyaroni irikaite okaratzi ikantakaantakeri Pava, ikantake:

“Ikaratzi matayetakerone iroka inkamayetai.” Iro kantacha, eekero jantapiintayetanakitziro, joiminthatakaayetakari pashineete irimayetero.

2

Tampatzika jinatzi Pava aririka iriyakoventante

¹ Kempitaka pikantashirevaitaiyini eeroka, “Ontzimaty e irovasankitaayeteri irikaite ikaariperotake.” Eero pikantavaitziro iroka. Tema aririka piyakoventavaiteri pashine atziri, eerokatakera iyakoventashivaitaincha. ¿Tema pantapiintero eeroka kaariperori? ² Iro kantacha ayotaiyini tampatzikashire jinatzi Pava aririka iriyakoventante. Iri ovasankitaayetziri ikaratzi matayetakerori iroka. ³ Eerokaite patzirinkakiini, pikantapiintaiyinira, “Ontzimaty e irovasankitaayeteri irikaite ikaariperotake,” ¿Piñaajaantakema eero jovasankitagaimi eeroka Pava? ⁴ ¿Pimanintatziirima irika neshinonkatziitakamiri, itzimi oyaakoneentamiri, itzimi amatsinkaventamiri eejatzi? ¿Tema piyotakotero iroora jamatsinkaventantakamiri onkantya irovashaantakaantyaamirori piyaariperonka? ⁵ Eeromi pikovi povashaantairo piyaariperonka, arira piñeero papeshitaiyaaro iyatsimanka Pava. Tema apaata, aririka iroñaakantapaitetairo iyatsimanka, iramenakoyetairorika maaroiteni, tampatzikara inkantya irovasankitaantayetai. ⁶ Onkempivaityaaro impinayetairmi maaroiteni okaratzi jantayeetakeri. ⁷ Iri Pava añaakaayetairine ikaratzi kamaitanakarori kameethari, irootakera jiñaamampyaantakarori irovaneenkaro, jiñaamampyaaro iñaapinkathayeetairi, jiñaamampyaaro inkantaitatyeeni irañaanetai. ⁸ Iro kantacha, katsimakira inkantaiya Pava irovasankitaayetairi ikaratzi kamaitapiintanakarori inevetashivaitari, itzimi piyathavaitakariri, imanintavaitakero kyaaryootatsiri. ⁹ Inkemaantsivaitaiya, irovashiretziitaiya maaroiteni kamaitapiintakarori kaariperori. Iriira etanakyaarone iriñeero nosheninkapayeeni judío, impoña irimpoyetapaake griego-thatatsiri. ¹⁰ Iriima kamaitapiintakarori kameethari, ari irovaneenkayetaiya, iriñaapinkathayeetairi, kameetha isaikayetai. Iriira etanakyaarone iriñeero nosheninkapayeeni judío, impoña irimpoyetapaake griego-thatatsiri. ¹¹ Tema tekatsi atziri iramaakinete Pava.

¹² Maaroiteni kaari kemakoterone Ikantakaantaitane, ari ompeyakaashitaiyaari iyaariperonka, tema eero jamenakoyeetairi jimonkarataakerorika Ikantakaantaitane. Iriima ikaratzi kemakove-takarori, ari iramenakoyeetairi jimonkarataakerorika. ¹³ Tema ikaratzi kemakovetaajatakarori Ikantakaantaitane, kaarira irika tampatzikashiretziimotere Pava, aña iri tampatzikashiretziimotakeriri itzimi monkarayetakerori. ¹⁴ Irikaite kaari nosheninkayeta, kaari kemakovetyaarone Ikantakaantane Moisés-ni, kaari ñaayevetyaarone tsika osankinata, iro kantacha jimonkaraminthavaitashitakarori tsikarika okaratzi. Okempivaitakarora ontzimatyeeemi pashine ikantakaantaitane irashitaiyaarimi iriroriite. ¹⁵ Okempivaitakarora iroka Ikantakaantaitane osankinashiretantakyaarimi, tema jiyotayetziro ompaitya irantayeeteri. Aririka irimonkaratairo, kimoshire inkantya. Eerorika jimonkarayetziro, okempivaitakaro apaniromi iriyakoventavaitakya, tema jiyotakero ikaariperovaitake. ¹⁶ Irootajaantakera irantayetairi apaata aririka inkantari Pava irika Jesucristo: “Pamenakoyetairo maaroiteni jantayetakeri iromanekiini atziriite.” Irootakera nokantakotapiintakeri noñaaventzirora Kameethari Ñaantsi.

Judío-payeeni ipoña Ikantakaantaitane

¹⁷ Iroñaaka nonkantayetemi eerokaite judío nosheninkayetane. Kempitaka pikantaiyake eerokaite: “Niyotakotziro Ikantakaantaitane. Niyotziri Pava. ¹⁸ Niyotziro okaratzi ikoviri. Niyotziro tampatzikatatsiri, tema jiyotaayetakeno Ikantakaantaitane. ¹⁹ Ari onkantake niyotayeri kaari iyoterone, kempitainchari irimavityaakitayeeemi, nonkempitakaantero nonkitaikatakotatyeerimi saikayetatsiri otsirenikitzi. ²⁰ Ari niyotaayetairi masontzishireri. Kantatsi niyotairi kaari iyovaitatsine, kempivaitairi eenchaaniki. Tema otzimimotana naaka Ikantakaantaitane. Irootake matzironi iyotanepertakaanta.” ²¹ Aririkami okantaka piñaavaaitake piyotayeteri pashine, ¿Piyomatsitakema eeroka? Tema pikantapiintzi eeroka: “Eero pikoshitzi.” ¿Tema pinkoshinete eeroka? ²² Pikantapiintzi: “Eero pimayempitzi.” ¿Tema pimayempinete eeroka? Pikantapiintzi: “Eero piñaapinkathatziri oshiyakaansi.” ¿Tema pinkoshitasorentsitanete eeroka? ²³ Pikantakaaperovaitaka eeroka piyotakotziro Ikantakaantaitane. ¿Tema pipiyathataro eeroka, ari okanta pithainkantakariri Pava? ²⁴ Tema ari okanta josankinayeetakero, kantatsiri:

Eerokaite kantakaantakerori, iro ithainkatasorentsitantakari pashinesatzi atziriite ipairyaminthavaitashitakari Pava.

²⁵ Ikaratzi monkarayetzironi Ikantakaantaitane, arivetacha itomeshitaanitaka, tema irootake oshiyakaaventzironi jashiyetari Pava. Iro kantacha terika irothotyeeero irimonkarayetero maaroni Ikantakaantaitane, amenaashivaitakara itomeshitaanita. ²⁶ Iriima pashinesatzi kaari asheninkata, kaari tomeshitaanitachane, aririka irimonkaraminthashitakyaaro Ikantakaantaitane, iriitakera kempiperotanaiyaarinemi tomeshitaaniri, tema jashiperotatyaari Pava. ²⁷ Impoña irika kaari tomeshitaaniri monkaraminthatashitakarori Ikantakaantaitane, iriira amenakotaimineri apaata kyaaryoorika pimonkarayiro okaratzi piyotakotziri, pipiyathatarorika, iri iyakoventemine, irovasankitagaitemi, okantavetaka tomeshitaaniri pinavetaka eeroka. ²⁸ Tsikara akantayeta koñaaroini avathaki, tera iro kantakaantajaanterone ipaitantayeetairi “Judío.” Ari okempitari atominthavaitashitapiintaka avathaki, tera iro kantakaantajaanterone apaiyetantakari “tomeshitaari.” ²⁹ Aña opoñaantari a-judío-yetzi iroora kantakaantzironi tsikara akantashireyeta. Ari okempitzitari eejatzi añaantakarori atomeshitaka, iroora kantakaantajaantakerori ashiretakari. Tera iro amonkaraminthatashitantaarori osankinatachari, onkantya intharomentaventantairi asheninkapayeeni, aña ashiretakarira Pava, ari intharomentaventayetai irirori.

3

¹ Kempitaka pinkantake eerokaite: ¿Tekatsima apantaine aakaite a-judío-tzi? ¿Opaitama atomeshitaaritantari? ² Nokantzi naaka: Oshekira apantairi aakaite. Jiroka etanakarori, iriira avaisatziite etakarori jiñaanatarokari Pava. ³ Tema tzimatsi tsika ikaratzi avaisatziite te iroisokeroyetyari Pava, ¿Iroora ompoñaantyaari Pava irovashaantero joisokeroyetanta? ⁴ Te ari onkantya. Aña okantavetaka ithaiyanvetaka maaroitani atziriite, Pava irirori te inthaiyanetya. Ari okantzi josankinayeetakari, kantatsiri: Ari pikantatya eeroka, tampatzikañaaneri pinatzi, Eerokami iramenakoyeetaimi, ari panaakotantakemi.

⁵ Tema antapiintayetzirona kaariperonkantsi, oñaakantziro tampatzikashire jinatzi Pava. Kempivaitaka ari ankantakemi: Iroora noyaariperoshirenka

oñaakantzirori ovana ikameethaperotataike Pava, ¿Opaitama irovasankitaamentantyaanarori okaratzi oñaakantzirori ikameethaperotataitzira irirori? Kaarira tampatzikashireri. (Arira okanta akinkishirevaitari aakaite atzirinkakiini.) ⁶ Tera ari onkantzimaitya. Kaarimi tampatzikashireri Pava, eerotyja jamenakovaiyetairimi osavisatziite, irovasankitaavvaitairi. ⁷ Kempitaka akantzi: ¿Opaitama irovasankitaantyaanari Pava nothaiyaka, tema nothaiyapiintakara iro kantakaantakarori jiñaapinkathayeetantari Pava tera ithaiyaneta irirori? ⁸ Kempitaka akantake eejatzi: ¡Thame ankaariperote! tema iro oñaakanterone kameethari. (Irojatzira jiyakoventaitakenari naaka noñaaventakero kempitakarori iroka, omaperotatya.) Iro kantamaitacha irootake aritatsi irovasankitaayeeteri ikaratzi ñaavaitzirori iroka.

Tekatsira tampatzikashireri

⁹ ¿Irooma kantakotacha jaka, a-judio-yetzira aakaite te apantaperotai, eero okantzi anaakoyeteri pashinesatziite? Ari okantari, tema aritake nokantzi-taka maaroiteni akarataiyakeni, kempivaitakami ompeyakaashivaitakaimi ayaariperonka, okantavetaka a-judio-tzi eejatzi kaari judio-tatsine. ¹⁰ Tema aritake osankinakotaka, kantatsiri:

Tekatsira tampatzikashireri, te intzimaajate aparoni.

¹¹ Te intzime kemathavaitaneri.

Tekatsira kovakovaitairine iriyotairi Pava.

¹² Ithonka ipiyashiretaiyakani, tekatsi apantyaarine.

Te intzime impaitya matapiintairone kameethashireri.

Te intzimaajate aparoni.

¹³ Kaariperoñaanevaitake, okempivaitakaro ithano iroomi omorona tsika ikitayeetziri kaminkari.

Amenenetaka ithaiya,

Kepiyavaantevaitake joshiyakari ikanta maranke.

¹⁴ Tema ikishimavaitantapiintake, ikaviyantayetzi.

¹⁵ Amekiitaka jiyaaetzi irovamaante, ikovi inkapathainkatakaante.

¹⁶ Ipampithavokitapiintakero tsika ikenayeetzi japerotantaitzi, ikovi inke-maantsitakaantavaite.

¹⁷ Te impampithavookitapiintairo jatachari tsika isaikayeetai kameetha.

¹⁸ Te iñaapinkathaakitairi Pava.

¹⁹ Ayotzimaita iriyakoventairi Pava maaroiteni pankiventavaitakarori irimonkarayerotermi Ikantakaantaitane. Eero okantai irotekañaanetaiya inkante: “Tetya namaakivaitero.” ²⁰ Tema te intzime impaitya matakerone irimonkarayero Ikantakaantaitane, ari onkantya inkantantyaariri Pava: “Tampatzikashire nonatzi.” Aña aririka ayotakoperotanairo Ikantakaantaitane, arira ayoperotziri ovana akaariperokitake.

Pava ovatampatzikashiretairi, aririka aventaashiretanaiyaari

²¹ Iro kantamaitacha, ovakera iroñaaka, joñaakairo Pava tsika okanta antampatzikashiretantaiyaari. Te oshiyaro pairani, apankiventashivaitakarora Ikantakaantaitane onkantya antampatzikashiretantaiyaarimi. Irootakera josankinatakoyetakeri kamantantaneriite, irojatzira josankinatakotajaantaitakeri Ikantakaantaitane. ²² Iriira Pava ovatampatzikashiretaineri, aririka aventaashiretanaiyaari Jesucristo, ankempisantanairi irirori. Iroñaaka tera anashiyetaiya tsikara ikantayeta pashineete, ²³ aña maaroiteni akaariperoshiretake. Irootakera eero aritanta añaayetairo irovaneenkaro Pava. ²⁴ Iro kantamaitacha, Pava, jovatampatzikashireyetai, jineshinonkatziitantara irirori

jotyaantairi Cristo Jesús ipinaventayetaira aakaite. ²⁵ Irootake jotyaantantakariri Pava inkapathainkatzimentai Cristo jovamaitakeri, ari onkantya irotsimaryaantaiyaariri Pava aventaashiretaiyaaririka Cristo. Iro jimatantakarori Pava iroka, iriñaantayeetyaariri ari ikantaitatyaani itampatzikashiretzi irirori. Pairani Pava osheki ikisashivetakaro iyaariperonka atziriite, amaaki ikantapiintakero. ²⁶ Irooma iroñaaka, okempivaitaaro iroshepithatakairomi ayaariperonka, jovatampatzikashireyetai. Ari okanta itampatzikashiretantari irirori, ari okantzitari eejatzi itampatzikashiretakaantariri ikaratzi aventaashiretanaariri Jesús.

²⁷ ¿Tzimatsima iroñaaka ankantakaaperoventaiyaari? Tekatsira. ¿Opaitakama? ¿Irooma kantakaantzirori tera intzime impaitya monkarata-jaanterone Ikantakaantaitane? Kaarira, aña iro kantakaantzirori aventashirenka. ²⁸ Eerora okantzi inkantakaaperovaitya tampatzikashireri, tema tera inkitsirinkero ipankinaventavaivetakaro irimonkarayeteromi Ikantakaantaitane. Aña intaani jimatataikero javentaashiretaarira Cristo. ²⁹ ¿Intaanima aakaite a-judio-yetzi jantzimoyetairo Pava? Tera. Aña ari akaratairi kaari asheninkayeta, jantzimoyetairo maaroitani. ³⁰ Tema Pava aparoni ikanta, tsika ikantajaantayetaira aakaite jovatampatzikashireyetaira, arira inkempitaayetairira eejatzi kaari tomeshitaaritachane. ³¹ ¿Nomanintatziroma naaka Ikantakaantaitane noñaaventakotakerora aventashirenkantsi? ¡Tera ari onkantya! Aña apantaro iroka.

4

Joshiyakaaventantzi Abraham

¹ Thame ankinkishiretakotavakeri charinetanakairi Abraham-ni. ¿Tsikama ikantaitakeriri irirori itampatzikashiretantaari? ² Iroomi ipankiventane Abraham-ni tampatzikashiretakairinemi, aritakemi inkantakaaperovaitakyaami irirori. Eeromaita ikantakaaperoventaarimi Pava. ³ Jiroka okantziri Osankinajanorentsi: Javentaanakarira Pava irika Abraham, irootakera ikempitakaantaariri itampatzikashiretane.

⁴ Thame oshiyakaaventavakero: Aririkami irantavaite aparoni atziri, ipinayeetziri. Tera jineshinonkatashiyeetakari, aña ipinayeetatziiri jireeve-tayeetakeri jantavaitake. ⁵ Iriima kaari antavaitatsine, impoña iriñeero impinatashiyeetyaari, jineshinonkayeetatyaari irika. Arira ikantzitaari atziri thinkatasorentsvaitatsiri pairani, javentaashiretaarira Pava, aritake iriñeero irovatampatzikashiretairi. Ari jineshinonkataariri javentaashiretaarira, te impankiventavaitaiyaaro jimatantaarori. ⁶ Eejatzi David-ni jiñaaventzitakaro inkimoshiretakaayetairi Pava itampatzikashiretane, inkarate kaari ñaayerone iriñaashintsivaiventyaaro, ikantake:

⁷ Kimoshirera inkantaiya atziri itzimi ipeyakoyetairi ikaariperovetaka, Okempivaitaaro iromanakoyeetaateenerimi iyaariperonka.

⁸ Kimoshirera inkantaiya atziri, itzimi ipeyakoperotaineri Pava iyaariperonka.

⁹ Irikaite intzime kimoshireyetaatsine, ¿Intaanima aakaite akaratzi ipaiy-eetai “tomeshitaari?” Kempitaka tera, aña ari joshiyayetai eejatzi aakaite kaari tomeshitachane. Pinkinkishiretero akantakeri: Javentaanakara Abraham, irootakera ikempitakaantaitaariri tampatzikashiretaneri.

¹⁰ ¿Tsikapaitema ikempitakaantaari Pava irika Abraham-ni itampatzikashiretane? ¿Aripaitema jimatakeru itomeshitaaritakara? ¡Tera! Aña tekeramintha. ¹¹ Iroora jimpoyaavaita Abraham-ni itomeshitaarita. Tema iroka tomeshtaaritaantsi aririka ompiomatsitanake iro jiyoyeetantari javentaayeeitari Pava. Iro kantacha Abraham-ni javentaizitavaitakari Pava, aritake jovatampatzikashiretzitaitakari tekeramintha intomeshitaarite. Arira ikantaka Abraham-ni jetantakarori itampatzikashiretakaitziri. Irootake ikempitakaantaitakariri iriitakemi charinentyaaririmi maaroiteni tampatzikashiretiite, te onkovajaantaiya intomeshitaarite. ¹² Omaperovetatyaaakaite ipaiyeetai “tomeshitaari” aakatake icharineperotane Abraham-ni, akaratziri eejatzi atomeshitaarita. Iro kantacha tera iro ankempitajaantantyaari ikantara irirori itomeshitaarita, aña aventaashiretanaarira Pava, ikempitakerora irirori Abraham-ni, javentaashiretzitakari tekeramintha intomeshitaarite.

Iro aventaashirenka añaantaiyaarori ishineyetakairi

¹³ Tema ishinepaitetakeneri Pava irika Abraham-ni itsipataakerira inkarate charinentyaarine, ishinetzitaikaniri tekeramintha osankinatya Ikantakaantaitane. Intaanira javentaashirematsitanakara Abraham-ni. ¹⁴ Tema inkarate ñaayetairone ishinetane Pava, kaarira irikaite pankiventaventashivaitarori irimonkarayero Ikantakaantaitane. Arimi onkantaayami, amenaashivaityaami aventaashiretari Pava, tekatsira apantyaarone ishineetaakairi. ¹⁵ Itzimirika pankiventavaitarori irimonkatero Ikantakaantaitane, intaani iriñeero irovatsimayeri Pava tera inkitsirinkero. Tema eeromi otzimakemi Ikantakaantaitane, eero otzimimi eejatzi ikenakaashiitane.

¹⁶ Irootakera, itzimi ñaayetairone ishinetane Pava, iriiyetakera ikaratzii aventaashireyetaariri jineshinonkatziitanta irirori. Ari onkantaayami maaroiteni icharineyetaari iriñaayetairo, tera intaani añaayetairo aakaite judío, itzimi ipayetajaantaitakeri Ikantakaantaitane, aña maaroiteni inkarate aventaashiretanyarine Pava, oshiyakotaariri Abraham-ni. Ari oshiyavaitaaro incharineyetaimi Abraham-ni maaroni aakaite.

¹⁷ Irootakera josankinayeetantakarori, kantatsiri: Aritake noshekyaaagaimiri charinentyaamine, eero okantaajatai isheninkamirinkatavakagaiya.

Iroora iroka ishinetane Pava. Irootake javentaashiretantanakariri Abraham-ni. Omaperotatyari irimonkaratairo Pava iroka, tema kantatsi irirori iriñaakaayetairi kamayetatsiri, irijatzi ovetsikayetakerori kaari tzimayevetachane pairani. ¹⁸ Jirokatake ikantakeri Abraham-ni: “Aritake noshekyaaagaimiri charinetyamine.” Iroora ikempisantantakariri Abraham-ni, okantavetaka osheki opomerentsitzimovetakari inkempisantantyaariri.

¹⁹ Tera irovashaantapaintero kapiche javentaashiretanakara. Eekero ipampithashiretakotapiintanakityaaro iroka, ikantzi: “¿Tsikama onkantaajatyaaika iroka? Aña tzimataike naaka 100 nosarentsite. Irootzimatake nonkamake. Iroka notsipa, Sara, te ovaiyantane.” ²⁰ Ari okantavetaka ikinkishirevaitakaro iroka, te inkisoshireventero okaratzii ishinetakeri Pava, te okantzimoneentavaityaari javentaashiretakarira. Aña eekero jimaperotanakitziro javentaashiretziitanakari, ari ikantapiintanakitziro itharomentapiintanakari. ²¹ Jiyoperovaitake Abraham-ni ari irimatakero Pava okaratzii ishinetakeneriri. ²² Irootakera ikempitakaantaariri itampatzikashiretane. ²³ Iroora josankinatakaantantakarori Pava tsika okantakota iroka. Tera irosankinaminthatakaantashityaaro onkantaayami añaapinkathatantyaariri Abraham-ni. ²⁴ Aña iro josankinatakaantantakarori

onkantya ayoyetantaiyaari inkempitakaantai itampatzikashiretane eejatzi aakaite, aririka aventaashiretanaiyaari itzimi ovañagairiri Avinkatharite Jesucristo ikamavetaka. ²⁵ Tema iri Cristo itzimi kamimentayetairi aakaite, okantakaantziro akaariperovaitake. Irijatzira Cristo añagaatsi okanta itampatzikashiretakaantayetairi.

5

Opoñaantari itampatzikashiretakaitai

¹ Jiroka okantakari. Iroora aventaashirenka tampatzikashiretakaayetairi. Irootakera ariperotantaariri Pava. Iriitakera Jesucristo matakaaayetairori iroka. ² Tema aventaashireyetaarira Jesucristo, jiyotakaayetairo iroñaaka iyaminthaane Pava anayetai. Kimoshirera akantayetaa añaaayetairora apaata irovaneenkaro Pava. ³ Iro kantamaitacha tera intaani ankimoshirevente iroka, añaa ankimoshireventzityaaro eejatzi avishimoyetaineri. Tema ayotaiyini aririka añaaayetero ankemaantsivaitya, iroora ompoñaantyaari ankamaitanetya. ⁴ Aririka ankamaitapiintanetanakya, ari añaaayetakero aavyaashireyetanete. Aririka aavyaashirevaitapiintanakitye, ari añaaayetairo aventaaperotanaiyaari oyaakoneentane. ⁵ Eerora jamenaakaashivaitai oyaakoneentane. Tema aritake añaaatakero okaratzi jetakoperotakai Pava, jotyaaantakairi Itasorenka okempivaitakaro irisakoperotaitatyeenerimi.

⁶ Okanta ikovapaitetakera Pava, aripaitera ikamimentajaantayetakai Cristo, okantavetaka athainkatasorentsivaivetaka, tera aavyaavaitanete. ⁷ Tekatsira matapiintaajaterone inkamimenterini pashine atziri. Okantavetaka kantatsi añee kamimenterine aparoni atziri kameethashireri. ⁸ Iro kantacha okantavetaka aakaite kaariperoshireri anayevetaka, ikamimentetakai Cristo. Osheki jetakotziiyetakai Pava, jotyaaantakeri Cristo inkamimentayetai. ⁹ Jotyaaantakeri Cristo inkapathainkatzimentai onkantya intampatzikashiretakaantayetairi. Arira jimatataikero iroka eenirora akaariperoshirevaitaiyini, ¿Aritatsima iroñaaka antharovakaavaityaari iraperoyetai aritakera jovatampatzikashireyetaira? ¹⁰ Tema eeniropaiteranki akisaneentavaitziri Pava, jotyaaantakairi Itomi inkamimentayetai, ari okanta ariperotantaariri. Ari okanta eejatzi ayoperotantaari aritake avisakoshireyetai, tema jañaamentai Cristo. ¹¹ Ari okantakari, ikimoshiretziitakaayetai Pava, tema iri Avinkatharite Jesucristo ariperotakaayetairiri.

Adán ipoña Cristo

¹² Pairani aparonimacheeni shirampari etakaantanakarori ikaariperotake. Iro ovasankitagaantsi jiñaakeri, ikaamaneyetai. Irojatzira antetanainchari maaroiteni icharineeteki, ikaariperoyetanake maaroiteni osavisatziite, ikaamaneyetanake. ¹³ Iroora avisaintsiri tekeramintha irosankinayeetero Ikantakaantaitane. Tema irikaite añaaayetaintsiri pairani tekeramintha irosankinatayeetero Ikantakaantaitane, onashitya onkarate iriyakoventayeetairi. Iriima irikaite impoiyeetatsiri itzimayetai ikaratzi piyathatakarori Ikantakaantaitane onashiyetaira eejatzi iriyakoventayeetairi. ¹⁴ Iro kantacha ikamakitzii Adán, ikamiyetaka eejatzi charinetajaantanakariri irirori okantavetaka onashiyetaka iyaariperonka. Iroora jatakotanaintsiri irojatzii itzimapaitetantakari Moisés-ni. Iriira Adán oshiyakaaventakariri pashine shirampari pokaintsiri osamanitakera, ¹⁵ iriitakera Jesucristo irika. Jiroka okanta joshiyakaaventaitakeri: Atzirimacheeni jinake Adán, ikaariperovaitake, iriitake kantakaantakerori ikamayetantakari osheki atziriife. Eejatzi

ikempitzitakari Jesucristo, atziri jinake irirori, ikamimentantake, iri kantakaantakerori jañaashireyetantaari osheki pashine atziriite, ikantakaantakero Pava jineshinonkatantzi. ¹⁶ Iro kantacha Pava jinashivaitakaro jineshinonkatantaka irirori, te iroshiyakotyaaari etakaantanakarori ikaariperovaitake. Tema iyaariperonka aparonitsisiri atziri, iroora kantakaantakerori jovasankitaayeetantaari osheki atziriite. Iroora ineshinonka Pava iroora kantakaantakerori jovatampatzikashireyetantaari oshekitatsiri ikaariperovaivetaka. ¹⁷ Tema ikaariperopaitetakeranki Adán, kempivaitanakami atziritanakityeemi “Kaamanetaantsi” iro otzikavaitakyaarimi atziriite. Iroora jineshinonkayetantaara Jesucristo, okempivaitanakaro atziritanakityeemi “Añaantarensi,” iro onampiyetanaiyaarimi tampatzikashireyetaatsiri.

¹⁸ Jiroka okaratzi noshiyakaaventakotziri: Aparoni shirampari kaariperotaintsi, iri kantakaantakerori jovasankitaayeetantakari osheki atziriite. Ipoña aparoni pashine kameethashireri shirampari, iri kantakaantakerori iravisakoshireyetantaiyaari osheki atziriite, irañaashireyetaira. ¹⁹ Aparoni atziri piyathari, iri kantakaantakerori ikaariperoshiretantanakari osheki atziriite. Ipoña aparoni atziri kempisantineri, iri kantakaantakerori itampatzikashireyetantaari osheki atziriite. ²⁰ Iroora opoñaantari josankintakantaaitziro Ikantakaantaitane, ari onkantya iriyotantayetaiyaari atziriite kaariperori jinayetatzii. Okantavetaka iniroite ipiyathayevetaka, iniroitejanora jineshinonkataari Pava. ²¹ Pairani kempivaitaka atziritakityeemi “Kaariperonkaantsi,” iro onampiyetakyaarimi atziriite, irojatzii ovamaantayetakariri. Iro kantacha iroñaaka kempivaitaka atziritakityeemi “Neshinonkataantsi,” iro pinkathariventayetantaachanemi. Tema aritake jineshinonkayetai Avinkatharite Jesucristo, itampatzikashiretakaayetaira onkantya ankantaitantyaarori añaayetai.

6

Ikamapithayeetakero kaariperonkantsi

¹ ¿Aritatsima ankante: Thame ankaariperotapiintayetai onkantya ineshinonkaperotantari Pava? ² ¡Tera ari onkantya! Aña okempivaitanaatyaaro ankamapithakityeeromi aakaite ayaariperonka. ¿Kantatsima aparoni kaminkari iriyaatakaairo inkaariperote iyaamanenkakiini? ³ Aamaashitya eerokaite pipeyakotakaro oviinkaatzimentayetakarira Cristo Jesús, akempitakovaitanakityaari tsika ikanta jovamaayeetakeri irirori. ⁴ Iroora oshiyakaaventacha ankamakityeemi atzirinkakiini tsikara akantaveta pairani. Ikitayeetakai. Ipoñaashitaka apiriintaa eejatzii, akempitakotaari Cristo. Tema irovaneenkaro Pava oviriintairiri Cristo, ari okanta ikempitakaantayetairi aakaite ovakerarimi atziri añaayetaatsinemi.

⁵ Tema oshiyakotaarira irirori, kempitavaitakami ankamayetakityeemi, aritake eejatzii ampiriintayetai ikempitaakerora irirori. ⁶ Kempivaitaka atzirinkakiini tsikara akantayetara pairani, arimi intsipataiakarimi Cristo impaikakoyeetaimi. Iro okanta akamapithatantakari ikaariperovaitake. Irootakera kaari oshiyayetantaari onampiyetane “Kaariperonkantsi.”

⁷ Tema aparoni kaminkari tekatsira irantayetai ompaityaarika iyaamanenkakiini, te inkaariperotai. ⁸ Tema aritakera atsipayetaari Cristo jovamaayeetai, aventaashire akantayetaa antsipayetaiyaari jañaashireyetaira eejatzii. ⁹ Tema ayotaiyeeni eero japiitairo Cristo inkamimentantai. Aparosatzii okanta ikamake, aňagai. Okempivaitaaro iroñaaka te onampivaitaiyaarimi irirori “Kaamanetaantsi.” ¹⁰ Aparosatzira okantaka ikamimentakeri irirori

kaariperoshireriite. Irooma iroñaaka jañaamentairi Pava. ¹¹ Ari pinkempitajaantayetaiyaari eerokaite, pinkempitakaantaiya pinkamapithayetakityeeromi piyaariperonka, iri Cristo Jesús kantakaantakerori iroñaaka pañaamentantaariri Pava.

¹² Irootake, eero pishinetanta ompeyakaashivaityaami piyaariperonka. Aña poitsinampayero pinevetane. ¹³ Tema aritake kempitavaitakami pinkamakityeemi, piriintaami eejatzi, pinkempitakaantero aritakemi jatakemi Pavaki, pinkantapairimi: “Jiroka novatha, nantantapiintaarori kameethatsiri.” Aritapaake pikempitakaantavaitakaro pivatha iro pikaariperovaitantapiintakari. ¹⁴ Aritapaake pikempitakaantaro “Kaariperonkantsi” atziritakityeemi, irootake omperavaityaamine. Tera pañiimotairo eeroka Ikantakaantaitane, aña iroora pañiimoyetai neshinonkataantsi.

Onampiyetaari tampatzikashiretaantsi

¹⁵ ¿Aritatsima ankantayete iroñaaka: “Thame ankaariperoshireyete, onkantya eero añiimotantaaro Ikantakaantaitane, aña iro añiimotayetai neshinonkataantsi?” ¿Tera ari onkantya! ¹⁶ ¿Tema piyotzi aririka ironampitaityaami, ontzimatyee pinkempisantapiinteri onampitamiri? Pinkempitakaanteromi atziritakityeemi piyaariperonka, iro onampivaitakyaamine, aritake pinkamashiretai. Irooma pinkempitakaantanairo iri Pava pinkempisantapiintai, aritake pintampatzikashiretai. ¹⁷ Tema pairani, pikempitakaantavetakaro iroomi “Piyaariperonka” onampiyetyaamine. Irooma iroñaaka poisokerotaaro pikempisantanairo okaratzi jiyotaayetzitatakamiri. ¹⁸ Iroñaaka te onampitaami “Piyaariperonka,” aña “Tampatzikashirenkantsi” omperataamiri. ¹⁹ Noshiyakaaventatziimirora tsika okanta ayotakoperotapiintaiyironi aakaite aririka ironampiyetai, ari onkantya ankemathatantyaarori okaratzi kompitzimovaitairi aakaite. Tema pairani pikempitakaantavaitakaro atziritakityeemi “Kamaaroyetatsiri” iro onampivaiyetakyaanemi, ari okempitavetakamiri eejatzi “Piyathataantsi,” tema osheki pipiyathatapiintaka. Iro kantamaitacha iroñaaka iroora onampiyetaiyaamine “Tampatzikashiretaantsi,” tema ari onkantya piñaantaiyaarori pintasorentsishireyetai.

²⁰ Eeniroranki okempivaitaro iroomi onampityaaminemi “Kamaarotatsiri,” ari pisaikaminthavaitashitari, tekatsi shintsiventemine pintampatzikashirete. ²¹ Iro kantacha piyotai iroñaaka tekatsi apantyaarone iroka. Aña iro aritatsi pimpashiventakotairo iroñaaka tsika pikantavetara pairani. Piyotai eejatzi itzimirika antayetzirori irokapayeeni aritake inkamashireyetai. ²² Iro kantamaitacha tera onkempitakaantaimi eerokami onampitane “Piyaariperonka.” Aña iri Pava onampitaamiri. Irootake apantaperotzimotaamiri. Tema aritake pimatairo pintasorentsishireyetai, arira pinkantaitaatyero pañaanetai. ²³ Iroka “Kaamanetaantsi” okempivaitakaro iroomi impinayeetantyaaririmi itzimi antavaitapiintakenerori kaariperotatsiri, kempitavaitaka iriimi onampitane. Irooma “Kañaanetaantsi” okempivaitakaro iroomi ineshinonkatané Pava impashiyetaiyaarimi ikaratzi tsi-pashireyetaariri Jesucristo, Avinkatharite.

¹ Iyekiite, eerokaite noñaanayetzi pikaratzí piyotakoyetziro Ikantakaantaitane. ¿Tema piyotaiyeroni aririka inkame aparoni atziri, ikamapithatakerora Ikantakaantaitane? ² Ikempivaitakaro aparoni tsinane tzi-matsiri oime. Eenirora jañiimotziro oime, ontzimatyé ontsipatapiinytaari. Irooma aririka inkamapithatakerora, aripaitera osaikashivaitaiya ³ Irooma ari oñeeri pashine shirampari eenirora jañiimotziro oime, omayempitake. Irooma inkamakerika, arira osaikashivaitaari, kantatsi oimentaiya pashine, eerora ikempitakaantayeetaro mayempiro.

⁴ Iyekiite, okaratzí oshiyakaaventachari jaka kempivaitakara atziritakityeemi “Ikantakaantaitane,” iroomi piimentavetakyaarimi pairani. Iro kantacha pikamapithatakerora iroka, pikaratairira Cristo jovamaayeetakeri-ranki. Okempivaitaarora iroñaaka pisaikashivaitaiyaami piimentayetaarira pashine, itzimiranki jañaakaayeetairi. Iroora aritantaari eerokaite pantavaitaineri Pava iroñaaka. ⁵ Tekeraminthara añeero oshiyakaaventainchari “Kaamanetaantsi,” osheki apiyathatapiintakero Ikantakaantaitane, amatapiintakero kamaarotatsiri. Irootakera ovamaashiretaineri. ⁶ Irooma iroñaaka okempivaitaarora ankamapithatakiyeeromi, asaikashivaiyetaa. Añaayetairira iroñaaka ovakerari, iriitakera Tasorentsinkantsi, tsika itzimi kantakaantaarori antavaintaaniriri Pava. Te okempitaiyaaro pairani, apankiventavaitaro amonkarayero paisatori josankinayeetakeri.

Kaariperonkantsi saikashiretantanari

⁷ ¿Aritatsima ankante: “Tekatsira apantyaarone Ikantakaantaitane?” ¡Tera! Aña irootataike iyotakagaananorori nokaariperotapiintzi. Tema jiroka Ikantakaantaitane, kantatsiri:

Eero pineveshivaineta.

Iro kantacha, eeromi niyotakotairomi iroka, eerotyá niyotaaajataimi tzi-mataitatsira nokenakaashitakari noneveshivaitapiintara. ⁸ Irooma niyotakotairora iroka Ikantakaantaitane, te onkantai namavevainetai, osheki nonevevaitapiintaka. Eeromi niyotakotairomi iroka ikantakaantaitane, eerotyami okaariperovaitzimi nantayetziri. ⁹ Pairani te niyotavetya kaariperori onatzi aririka noneveshiryavaitya nokinkishiretaneki. Nosaikashivaitapiinta, tekatsi shintsiventenane. Irooma niyotakotairora Ikantakaantaitane, arira niyotanake nokaariperovaitaneta. Niyotanai eejatzi aritake nonkamashiretai. ¹⁰ Irootakera ovamaashiretanaanari iroka ikantakaantaitane. Iro opoñaantajaantavetari josankinayeetziro iroka Ikantakaantaitane, irootake kantakaanteronemi inkañaanetanayeetyaarimi. ¹¹ Nokempitakaantavaitaaro naaka atziritanakityeemi “noyaariperonka,” iroomi ampovaityaananemi netanakarora niyotakotanakero Ikantakaantaitane. Amatavivaitakena, irojatzí ovamaantakanari. ¹² Iro kantamaitachari iroka Ikantakaantaitane tasorentsi onatzi, tampatzikari onatzi, kameethari.

¹³ ¿Irootakema ovameethanka, kantakaarori nonkamantaiyaari? ¡Tera ari onkanyta! Kaarira Ikantakaantaitane ovamayenaneri, aña iroora noyaariperonka ovamayenari. Intaanira iyotakaamatsitakenaro noyaariperonka iroka Ikantakaantaitane. ¹⁴ Ayotaiyini iroora ashire oñaaventakotziri Ikantakaantaitane. Iro kantamaitacha, kempitavaitakara impimantayeetakityeeromi avatha irompernavaitaitaaro, iroomi “Kaariperonkantsi” kempitaiyaaronemi onampitaneri. ¹⁵ Iroora kaari niyotanta opaita nokaariperoshirentanari. Tera naaka kovaminthavaitashitachane. Otsimaashirevaitana. ¹⁶ Tera onimovaitaajatnara okaratzí nomatapiintakeri, ari niyotziri naaka kameethari onatzi Ikantakaantaitane. ¹⁷ Irootake okempivaitantakarori

tera naaka antashivaityaarone, aña “Kaariperonkantsi” onatzi tsika otzimi atzirintantakanari, irootake shintsiventanari nomatantarori. ¹⁸ Okantavetaka nokovi nanteromi kameethari, te nomatero. Okempivaitakaro irootajaantakemi novatha kaari kameethatsine. ¹⁹ Te nonkitsirinkero nomatero kameethari nokovavetakari. Irooya nomatapiintake kaariperori kaari nonevetari. ²⁰ Irootakera okempivaitantakarori atzirintakityeemi “Kaariperonkantsi” tsika otzimi atzirintantakanari, irootake antakaapiintakenarori kaariperori.

²¹ Iroora shintsiventapiintakenari nonkaariperoshirevaite, okantavetaka naaka kovavetajaantacha nantemi kameethari. ²² Aña noshirekira, nokantashiretzi: “Omaperora Ikantakaantane Pava.” ²³ Iroora jaka novathara koñaaroini, okempivaitakaro oñaashintsivaitayeeaaromi noshire. Okempivaitakaromi eejatzi iroka novatha ashitakotakaantayeeromi noshire, ari oshintsiventavaiteromi onkaariperoshirevaite. ²⁴ ¡Ikantamacheetana! ¿Niinkama matairone iromishitovakaantairo noshire ominkyakaantavaitakero novatha? ²⁵ Iriitakera Avinkatharite Jesucristo itzimi matairone. Nopaasoonketairi Pava itzimi otyaantakeriri jimatantaarori. Iroora noshire nothotyaaantarori nokempisantziro Ikantakaantane Pava. Iroora novatha koñaaroini iroora nomatantapiintantari okantakaantane “Kaariperonkantsi.”

8

Ikinkishiretakotapiintantari Tasorentsinkantsi

¹ Aritakera atsipashireyetaari Cristo Jesús, eerora añeero irovasankitaayetai. ² Tema te añiimotairo Ikantakaantaitane okaratzi ñaaventakotzirori kaariperonkantsi, tsika otzimi kantakaantzirori akamashiretantari. Aña añiimotaatziro iroñaaka pashine ikantakaantaitane okaratzi ñaaventakotzirori añaashireyetaari atsipashireyetaari Cristo Jesús. ³ Tekatsira kitsirinkeronone intampatzikashirete ipankiventavaivetakaro irimonkarayero Ikantakaantaitane, tema maaroni aakaite atzirinkakiini otzimimoyetai avatha kaari aavyaavaitatsine. Iriima Pava iriira kitsirinkairori itampatzikashiretakaayetaari atzirite, jotyaaantapaite-takerira Itomijanori iratziirizimotante, otzimimovetakari eejatzi irirori ivatha okempitara avatha aaka. Iriitakera jovasankitaamentake iyaariperonka maaroni atzirite. ⁴ Irootakera aavyaantayetaarori iroñaaka atampatzikashireperoyetai, tema iroojanotakera ikantakaantaitakeri. Irootakera amayetapiintai iroñaaka okaratzi jimatakaayetaari Tasorentsinkantsi. Tera amapiintashivaitanaiyaaro okaratzi anevetashivaitari aakaite. ⁵ Ikaratzi kinkishiretakovaitashitarori irantayetero inevetashivaitari, okempivaitakarora atzirintakityeemi “Nevetaantsi,” iroomi omperavaityaarini. Iriima ikaratzi kinkishiretakovaitantakarori inkempisanteri Tasorentsinkantsi, iriyetakera ijevatakeri. ⁶ Ikaratzi kinkishiretakovaitashitarori irantayetero inevetashivaitari, eerora ishenkaa iriñaantayearori inkamashireyete. Iriima itzimi kinkishiretakotapiintanakariri Tasorentsinkantsi, kameetha irañaayetai. ⁷ Ikaratzi kinkishiretakovaitashitarori irantayetero inevetashivaitari, eerora ishenka iriñaantayetaarori inkisaneentero Pava, tema eero ikempisantziro okaratzi ikantakaantzirori Pava, eero jaavyaajatziro inkempisantairi. ⁸ Ikaratzi matakakerori iroka eerora okantzi irinimotakairi Pava.

9 Irooma eerokaite te pimayetairo iroka, aña iro pikinkishiretakotapiintaka okaratzi ikovakayimiri Tasorentsinkantsi, tema iri saikashiretantakamiri. Ikaratzi kaari iyotairine Itasorenka Cristo, temacheeni jashitaari Cristo. 10 Okantavetaka pikaamanevathavetaka, okantakaantziro piyaariperonka, aritakera isaikashiretantaamira Cristo, añaashiretami, okantakaantakerora jovatampatzikashiretami. 11 Aritakera isaikashiretantakami Tasorentsinkantsi, irijatzitakera añaavathatakagaimineri eejatzi, tema aritake ikempitagairiri Cristo Jesús, jovañaavathatairi.

12 Ari okantari iyekiite, te arite antapiintashiyetyaaro okaratzi anevashivaitari. 13 Tema iroorika pantapiintakeri, aritake pinkamashireyetai. Irooma aririka pinkinkishiretakotapiintanaairo okaratzi ikovakaimiri Tasorentsinkantsi, okempivaitanakaro atziritanakityeemi “Pinevenka,” iroomi povamaakemi, aritakera pañaashiretai. 14 Ikaratzi antanairori ikoviri Tasorentsinkantsi, aritake intomiyetaiyaari Pava. 15 Tema irika Tasorentsinkantsi jotyaantakeri Pava, eero jookaventaimi onkantya eero papiitantaaro pinkempitakotaiyaari nampirentsi itharovavaizti. Aña iri kantakaanterone onantyaari intomityaami Pava. Irootake ariperotantaiyaariri Pava, ankantairi: “Apá, Ashitanari.” 16 Iriira Tasorentsinkantsi iyotakaajaantairori aakaitera itomi Pava. 17 Tema itomira Pava anayetai, arira atsipataari Cristo ashiyetaaro maaroni jashitari irirori. Tema atsipatakarira Cristo akemaantsivaitaka, arira antsipataiyaari eejatzi janta tsika otzimapai irovaneenkaro.

18 Nokinkishireta naaka kapiche onatzi akemaantsivaita iroñaaka, tekatsi ompaitamaitya iroka aririka añaagairo apaata irovaneenkaro. 19 Maaroni irovetsikane Pava joyaaneentataike irapatopaitetairi itomiite Pava. 20 Jamenaashivaiyetaka iroñaaka irovetsikane, te iraaavyeero okaratzi ikovayevetari, tema Pava kantakaarori okantantapaintari. Iro kantacha irikaite oyaaventacha 21 iriñaayetairo irovaneenkaro, aririka isaikashivaiyetaiya itomiyetaarira Pava. Arira onkaratapaake okempivaitakaro atziritanakityeemi “Shitzitaantsi,” iroomi onampitantachanemi. 22 Kempitaka iroñaaka maaroni jovetsikayeetakeri jatekavaitaiyatyaani, ikempivaitakaro tsinane ontzimaanite. 23 Eejatzi aakaite, okantavetaka añaavetakari Tasorentsinkantsi itsipashireyetai, kempivaitaka eeniromi atekavaitaiyenimi akovi avisakote eero akemaantsivaitanta, akokovayetziro tsikapaita intomiperoyetai Pava. 24 Iroora oyaakoneentane kantakaantziroiri avisakoshireyetaantaiyaari, okantavetaka teker añaayetero iroka. Arimi añaayetakeromi, ¿Eekeroma oyaakoneentatyero? 25 Arira okantari oyaakoneentane, ontzimatye amatsinkashirenetya, oyaakotero okaratzi kaari añaari.

26 Tema tera aavyaashiretanete, Tasorentsinkantsi neshinonkayetaine. Tema te ayoyete tsika ankantya amanayete. Iro kantacha iriira Tasorentsinkantsi amanakoventaine, okempivaitakaro iratekimentatyeeemi. 27 Ikemathatzirira Pava irika Tasorentsinkantsi jamanakoventaira. Tema iriitake iyotakoperotziriri Pava opaita ikovakayiriri ikaratzi itasorentsitakaitari.

Aritake ankisirinkayetakero maaroni

28 Ayotzi eejatzi tsikarika ompaiyetya avishimoyetaineri, aritake inkan-takaakyaaro Pava onkameethatzimoyetai. Tema iro ikaimashireyetzitan-tairi onkantya anteneri ikovakaakairi. 29 Ikaratzi jiyotzitakari Pava aritake

inkempisantairi, iriyyetakera inkempitakaanayetairi itomijanori. Irootakera irika Itomira, iri kempitanakarori ireevatane itomitari, ari jimpoyeta-paakeri pashine osheki iyekiite. ³⁰ Irikaite ikaratzi itomiyetaari Pava, iriyyetakera ikaimashireyetairi, jovatampatzikashireyetairi, ari onkantya iriñaantayetaiyarori irovaneenkaru.

³¹ ¿Tsikama ankantakoteroka iroñaaka iroka? Aritakera jinethaatziiyyetakaira Pava, ¿arima intzimajaantai impaitya kitsirinkaineri? ³² Tema Pava te inthañaaneentakyaari itomijanori, aña ishinetataikeri irovayeeteri okanta ikamimentantakairi aakaite. Aritakera jantzimoyetakairo Pava iroka, ¿eeroma jantzimoyetai tsikarika ompaiyetaari kovityimotaine?

³³ Aritakera añaayetairo jovatampatzikashiretai, ¿arima intzimajaantake impaitya iyakoventavaitaineri, iriitajaantakera Pava iyoshiitayetakairi?

³⁴ Iriitake Jesucristo kamimentayetairi, ipiriintaa eejatzi, isaikai iroñaaka irakojanoriki Pava itsipataari ipinkathariventantzi, iriitake kantakoventayetairi aakaite. Aritakera okanta, ¿arima intzimai

impaitya ovasankitaavaitaineri? ³⁵ ¿Tzimatsima impaitya materone intsiparyaaakairi Cristo, onkantya irovashaantantyaarori jetakoyetai? Okantavetaka añaayetziro opomerentsitzimovaivetakai, eekero jiyaatatzi jetakoyetai. Ari inkempitayerori eejatzi aririka ontzimimoyetai

ovashinonkaavaiyevetaineri, inkovaite irimaimanevaitaite, antasheneentavaite, ankovityaaneentavaite ankithaatyaaari, ankoveenkatakovaite, irapathakeroryeetai. ³⁶ Ari okanta osankinatakotaka, kantatsiri:

Ari okantaitatyaani jovamaakaanatayeetana naventaajatomira eeroka.

Ikempitakaanatayeetakenari piratsi jovamaaheetziri.*

³⁷ Okantavetaka añaayetero irokapyeeni, aritake ankitsirinkayetakero maaroni iroka, tema Pava jetakoyetai, aritake imatakaakairo ankitsirinkero.

³⁸ Jiroka naventaakari naaka: Okantavetakya añaayevetakyaaro tsikarika ompaiyetya: kaamanetaantsi, añaantarentsi, maninkariite, pinkathariite, avishimotantatsiri iroñaaka, avishimotantatsineri apaata, tzimatsiri ishintsinka, ³⁹ jenokisato, osavisato, tsikarika opaiyetaari jovetsikayeetzi, tekatsira aparoni impaitya ovashaantakairine Pava onkantya eeru añaantaaro iretakoyetai okantakaanakero jantzimoyetakairi Avinkatharite Jesucristo.

9

Jiyoshiitaitakeri Israel-mirinkaite

¹ Jiyotziro Cristo kyaaryoori onatzi nonkantemiri. Tema iriitake Tasorentsinkantsi itzimi pinkathariventashiretanari, iri iyotakaanari te nothaiyavaita, nonkantemiro iroka: ² Novashireperovaiventatyaari nosheninkapayeeni judío kaari kempisantatsine, osheki okatsitzimoshiretakena.

³ Osheki nonkovataikemi iravisakoshireyetaimi nosheninkamirinkaite, aritakera nonkovataikemi nonkamaventairimi onkantya iravisakotantaiyaari. Aritake onkantaajatakemi eejatzi nonkove irovashaantainami Cristo, arimi niyotakemi iroora kantakaanteromi iravisakoshireyetaantaiyaari nosheninkamirinkaite, ⁴ icharineyetairi Israel-ni. Tema iriyyetake itomivetakari Pava irikaite, jofaakayevetakari irovaneenkaru, tzimatsi irantzimotavakaiyaari, josankinayevetakanari ikantakaanaitane, janintaavaivetaka itharomentapiintakari, tzimatsi ishinetayetakeneriri. ⁵ Iriyyetake isheninkamirinkaitetakari avaisatziite.

* **8:36** Ikantakoyetziro jaka "piratsi," iriira kantakotachari "oisha."

Irijatzi isheninkamirinkaitetakari Cristo, itzimi Pavatatsiri anaayetziriri maaroni, ari inkantaityaani intharomentaityaari. Ari okantari.

⁶ Okantavetaa irikaite te inkempisantaiyerine, ¿aritatsima ankante eero omonkarata ishinetakari Pava? ¡Tera ari onkantya! Tema inkarate impaiyeetairi iroñaaka “Israel-mirinkaite,” pashinesatziitera irinatye, kaarira icharinejanoriite Israel-ni. ⁷ Ari okempitaaro avishimotakereri Abraham-ni. Te inkempitakaantaiteri isheninkamirinkaite apitetatsiri irovaiyane, aña intaani aparoni. Iriitakera jiñaaventayeetziri jaka, ikantaitake: Iri Isaac irovaiyanejanori.

⁸ Ari ikempitzitakari Pava te inkempitakaantairi iriimi itomijanori maaroiteni jovaiyantakaantakeri Abraham-ni, intaani itomitakaari itzimi ishinetakeneriri incharinemirinkaitetyaari. ⁹ Jiroka okaratzi ishinetakeneriri, ikantakeri:

Pashineki osarentsi onkempipaitetaiyoaro iroñaaka, arira napiitero nonki-vantaimi, intzimakera otomi Sara.

¹⁰ Ari okempitakari avishimotakerori Rebeca, itsipaanitakaantakarori acharineni Isaac. ¹¹ Tekera intzimayete irikaite, tekeramintha irantayete kameethari eejatzi kaariperori, aritake tzimake ikovakeri Pava ompaitya iranteri. Ari omonkaratari onkarate irantayeteri. Tera iri kovashivaityaarone irantero, aña Pava kantakaarori jantayetantarori opaita, ikaimashireyetairira. ¹² Jiroka ikantaitakerori Rebeca:

Iri iyaapitsi omperatyaarine irantarite.

¹³ Jiroka josankinayeetakeri eejatzi:

Netakotakari naaka Jacob, iriima Esaú nokisaneentakeri.

¹⁴ ¿Irooma ankantantyaari: “Te intampatzikashirete Pava, aparoni jetakotashita, iriima pashine ikisaneentashitakeri? ¡Tera ari onkantya!” ¹⁵ Tema Pava ikantakeri Moisés-ni:

Itzimirika nokoviri noneshinonkatyaari, aritake noneshinonkatakyaari.

Itzimirika nokoviri nonkaminthayeri, aritake nonkaminthaakeri.

¹⁶ Ñaakero, kaarira atzirite kovashivaityaarone irantayetero opaiyetarika, aña iri Pava kantakaarori jantayetantarori opaiyetarika ikaratzi ikaminthaayetairi irirori. ¹⁷ Ari ikantayeetakeriri eejatzi Faraón, jiroka josankinatakoyeetakeriri, ikantakeri:

Irootajaantakera nopinkatharitakaantakamiri onkantya iriñaantayeetyaarori noshintsinka onkarate natsipetakaiyaamiri eero. Irootakera iriñaaventayeetantaityaanari maaroni kipatsi impaiyaayeetaina.

¹⁸ Ari ikantari Pava, ikaminthayiri itzimirika ikoviri irirori. Irijatzi kantakaarori okanta ikisoshireyentantari itzimirika ikoviri irirori.

¹⁹ Kempitaka ari pinkantayetaina: ¿Opaitama jovasankitaantariri Pava ikaariperotakaayetziri, eeroma okantaajatai irovashiñagairo irika ikovakaakeri Pava irantero? ²⁰ Iro kantacha, nonkantemi naaka: Tekatsira piyomatsite eero patzirinkakiini onkantya pinkantantyaari. Tera piñaapinkathateri Pava. Intsityaa pinkinkishiretakoteri ovetsikayetzirori kovitzi. ¿Kantsimsa oñaanateri iyovite, onkanteri: Te apantaajatyaa povetsikakena? ²¹ ¿Tema arite irovetsike aparoni ovaneenkatachane, impoña irovetsikake pashine eero apantaperotaro iroori? Aña aritatsi, tema iriitake ashitarori iyovite. ²² Ari ikempitzitari eejatzi Pava irirori, jovetsikayetakeri ikaratzi oshiyayetakarori kovitzi. Tzimatsi tsikarika ikaratzi jovetsikajantakeri iriñaayetairo iratsipetaiyoaro iyatsimanka, iratsipetaiyoaro ishintsinka iraperotantaiyaari. Iro kantamaitacha Pava, amavera ikantaventapaintakari irikaite. ²³ Jovetsikayetantakariri Pava irikaite kaari apantari, onkantya irimonkatziyantaiyaariri

pashine irovetsikane itzimi ikovakeri irirori inkaminthaayetairi, itzimi jiyoshiitayetzitakari pairani iriñaayetairo irovaneenkaro. ²⁴ Aakayetakera itzimi jiyoshiiyetataikeri ikaimashireyetaira. Tera intaani aakaite a-judio-tzi, arira akaratayetairi pashinesatziite kaari asheninkata. ²⁵ Irootakera jiñaavaitakaakeriri Pava pairani Oseas-ni, ikantake:

Irika atziri kaari nosheninkaveta, nonkempitakaantairi, “Nosheninka.” Ikaratzi kaari netakoyeveta pairani, nonkempitakaantairi, “Netakotane.” ²⁶ Irooma janta, tsika ikantayeevetaka, “Te pisheninkatyaana eerokaite,” Arira ikantayeetai, “Itomiite pinayetzi Pava, Kañaaneri.”

²⁷ Jirokara ikantzitakari Isaías-ni jiñaaventayetziri incharineyetyaari Israel-ni:

Onkantavetakya osheki irinake incharinetyaari, inkempivaivetakyaaro oshekitzi impane jiñaathapyaaki,

Eepiyokiinira inkarate avisakoyetaatsine.

²⁸ Tema iromapokairi Pinkathari maaroni kipatsisatziite, tampatzika inkantya irovasankitaakaantayetairi.

²⁹ Ikantake eejatzi Isaías-ni:

Eeromi ikyaryooyetakemi avaisatziite, ikaratzi ikempoyaaventakari pinkathariventatziitaneri,

Arira añaayetairomi okaratzi jiñaataikeri pairani Sodoma-satzi, ipoña Gomorra-satzi.

Jovatampatzikashireyetairi javentaamatsitantaara

³⁰ ¿Irooma ankantantyaari: “Te inkokovavetaajatyaaaro irika kaari asheninkata, iro kantacha jimatzimaitaaro jovatampatzikashireyetairi javentaamatsitantaara iriroriite? ³¹ Irooma aakaite icharinejanoyetari Israel-ni, te ankitsirinkaajatero añaayetero, okantavetaka apankiventavetakaro Ikantakaantaitane.” ³² ¿Opaitama kaari ikitsirinkantaro? Iroora kaari ikitsirinkantaro tema ikinkishiretakovaitatyaaaro ipankiventashivaitakari irirori. Te inkinkishiretakotaajatero ikovakayiriri Pava itzimi javentaashiretari. Okempivaaitakaro irantzivavaitakityaami mapiki. ³³ Ari oshiyavaitakaro okaratzi josankinayeetzitakari, kantatsiri:

Novakero mapi ikovaperoitane janta otzishiki Sion. Ovaryaanzi iroka mapi aririka irantzivayeetakyaaro.

Inkarate aventaashiretaiyaarine kempitakarori mapi, eerora jamenaashivaitaa apaata.

10

¹ Iyeekiite, nokoviri naaka iravisakoshireyetai nosheninkapayeeni Israel-mirinkaite. Irootake namanantariri Pava. ² Niyoperotzi naaka itharomentaventashivaitatyaaari Pava irikaite, jantashivaifaro te inkemathaperotzimaityaaro. ³ Tema te iriyotaiyeni ikovatzi Pava irovatampatzikashiretairi, te inkempisantero, aña ikokovatashitaro intampatzikashiretantyaaro ipankiventashivaitari apaniro. ⁴ Tema iroñaaka Cristo jothotyaakero irirori okantakota Ikantakaantaitane, iriitakera tampatzikashiretakairiri ikaratzi aventaashireyetaanariri.

⁵ Jiroka okaratzi josankinavetakari Moisés-ni okantakota jimonkarayeevetaro Ikantakaantaitane intampatzikashireyetaantyaarimi, ikantake: Inkaraterika monkaratairone, iriitake ñeerone iriñaashireyetai.

⁶ Tera omonkatziyaaro okantakota aventaashirenkantsi otzimi ovatampatzikashiretantatsiri. Tema te onkovaperotajaantya ipankiventashivaitaitya irimonkarayeetero tsikarika ompaitya. ¿Kantatsima irikaite pankiventashivaitachari iriyaate inkiteki ishintsiventairi Cristo

irovavisaakoshiretante? ⁷ ¿Kantatsima iriyaate irikaite sarinkaveniki iroviriintairi Cristo ikamavetapaintara? ⁸ Aña jiroka ikantayeetake:

Aritake piyoshiretakero ñaantsi, aritake piyothatakeror eejatzi.

Okaratzi kantakotachari jaka “ñaantsi,” irootakera noñaaventapiintakemiri aventaashiretaarira Cristo. Jiroka okanta: ⁹ Aririka piñaanethataiyaaaro pinkante, “Novinkatharite inatzi Jesús,” aririka paventaashiretanakyaari Pava iri oviriintairi ikamavetakara, aritakera pavisakoshiretai. ¹⁰ Tema aritakera paventaashiretaari iro kantakaantakerori irovatampatzikashireyetantairi. Aritakera añaanethataaro iroka, iroora kantakaanterone irovavisaakoshireyetantairi. ¹¹ Tema ari okantzi Osankinajanorentsi:

Inkarate aventaashiretaiyaarine, eerora jamenaashivaitaa.

¹² Onkantavetakya aakarika judío, aakarika griego-thatatsiri, iriitakera Cristo Avinkatharitea maaroiteni. Intzimerika ñañaatairine aritake ineshinonkaperotakeri. ¹³ Tema jiroka ikantaitake:

Intzimerika ñañaatairine Pinkathari, impairyaaagairi, aritake iravisakotai.

¹⁴ ¿Kantatsima iñaañaayeetairi Pava tera javentaashireyeetari? ¿Kantatsima iraventaashireyeetayari Pava, tera inkemakotaiteri? ¿Kantatsima inkemakotaiteri, tera intzime kinkithatakaantatsine? ¹⁵ ¿Kantatsima inkinkithatakotaiteri, tera intzime otyaantantatsine? Irootake josankinayeetantakarori, kantatsiri:

¡Oshekira inkameethatziitaitera amerone kameethari ñaantsi isaikantaitari kameetha!

¹⁶ Iro kantamaitacha, tera maaroiteni inkempisantaiteero Kameethari Ñaantsi. Irootake ikantantakarori Isaías-ni:

Pinkathari, kempitaka te inkempisantaiteero nokinkithatziri.

¹⁷ Okovajaantatyaara iretaitavakyaaro inkemayeetavakero iñaane Pava onantyaari iraventaashireyetantyaari. ¹⁸ Nokantzi naaka, “¿Aritakema ikemayeetakeror?” Aritakera, tema jiroka josankinayeetakerori kantatsiri:

Jiñaaventayeetakeror nampitsiiteki,

Ikemayeetakeror tsikarika isaikayeetake jaka kipatsikika.

¹⁹ Napiitero nonkante, “Irikaite icharineyetakari Israel-ni, ¿Ikemathaperotakeroma?” Aña iriira Moisés-ni oñaarontakerori irosankinareki, ikantake:

Ari nonkantakaakyaaro pisamaneentyaari pashinesatzi atzirite kaari sheninkatavakaachaneri.

Osheki pinkisashireteri ikaratzi pipaiyetziri “masontzishireriite.”

²⁰ Irojatziki ikantakerori Isaías-ni irirori:

Jiñaayetaana kaaryaajaini kovakovatenane.

Noñaakayetaari kaari amemenatenane.

²¹ Iro kantacha jiroka jiñaaventakerori Isaías-ni ikantakota Israel-mirinkaite, ikantake:

Novaankavakotapiintashivetakari, iro kantamaitachari te inkempisantaityenani, piyathari jinaiyakeni.

11

Tzimayetatsi Israel-mirinkaite kitsirinkakerori

¹ ¿Nokantatziima jimanintziri Pava irika Israel-mirinkaite jashiyetari? ¡Tera ari nonkante! Tema naakatziitaka karatziriri Israel-mirinkaite, icharine

Abraham-ni nonatzi, icharine nonatzi eejatzi Benjamín-ni. ² Tema te jimanintana Pava, iriitake iyoshiitakenari. Pinkinkishiretero Osankinajanorentsi, tsika jiñaaventakota Elías-ni jiñaañatakoventziri isheninkapayeeni, ikantake:

³ Pinkathari, jovamaaheetakeri kamantaneriite, Iporokayeetakero pomepirinimentotsi.

Naakatake kapatapainchari, ikovaitatzi eejatzi irovamaaheetena naaka.

⁴ Jiroka ikantzi Pava jakanakeri:

Tera eeroka kapatapainchane. Aña nokempoyaaventataikeri pashine ikaratzi 7,000 shirampariite itzimayetzi kaari otyeerovashityaarine iriñaapinkathateri Baal.

⁵ Arira okantakari iroñaaka, tzimataitatsi kapicheeni nosheninka itzimi jiyoshiitakeri Pava irineshinonkatyaari. ⁶ Tera iro kantakaanterone ipankiventashivaitane okanta jineshinonkayetaantari Pava, aña Pava neshinonkashitaariri. Arira okantakotari neshinonkataantsi.

⁷ Ari okantari, tera inkitsirinkero maaroitani Israel-mirinkaite okaratzi ikovavetayarini. Iro kantacha tzimayetatsi kitsirinkakerori, ari ikempiyetakari itzimi jiyoshiiyetakari Pava. Iriima pashineete ikisoshiretakaayetakari Pava. ⁸ Irootakera josankinayeetantakarori iroka, kantatsiri: Iri Pava kantakaarori jeempashireyeetantari.

Tzimavetacha irooki temaita iriñaantayete.

Tzimavetacha iyempita temaita inkemayete.

Irojatzi ikantzimaitaro iroñaaka.

⁹ Jiroka josankinatakotakeri eejatzi David-ni, ikantake:

¡Onkamintha iraaheetataiteri tsika joreyeetakeri!

¡Onkamintha irantzivatataitya!

¡Onkamintha irovasankitaayeetataiteri!

¹⁰ ¡Onkamintha irimavityaakitataite!

¡Onkamintha intsinkamitziyetataite!

Iravisakoshireyetai pashinesatzi atziri

¹¹ Tema ikantai "Onkamintha irantzivatavakaayetya" nosheninkapayeeni, jirooma oshiyakaaventachari iraperoyeetairi? ¡Kaarira! Iroora oshiyakaaventachari ikenakaashiyetapaintarira, irovavisaakominthatairira Pava pashinesatzi atziriite, iroora jimatantataikarori Pava iroka onkantya iriñaatyaariri nosheninkapayeeni irikaite, iro inkovantaperotayarini iriroriite iravisakoyetai. ¹² Tema ikenishivaiyetakara iroora kantakaantakerori jineshinonkayetaantari pashinesatzi atziri nampitarori maaroni kipatsi. Iroora kameethaperotataifaatsine aririka irapiiyeetairo ineshinonkayee-tairi apaata nosheninkapayeeni.

¹³ Iroñaaka nonkantemi eerokaite kaari nosheninkayeta. Naakatake jovayeetake notyaantajanorite nonkinkithatakaayetaimi eerokaite pikaratzi kaari nosheninkata pipashinesatzitzi. Shirethara nonkantaventapiintanakaaro nantavaire. ¹⁴ Iroora nokokovatataitzirira isamaneentayetaiyaami nosheninkapayeeni, ari onkantya iravisakoshireyetaantyaari tsikarika ikaratzi irirori.

¹⁵ Tema jimanintashiyakerira irirori Pava, iroora opoñaantataikari jariperoyetaari Pava maaroni osavisatzi. Irooma apaata aririka irariperoshireyetaiyaari Pava nosheninkapayeeni, onkempivaityaarora impiriintaayeemi ikamayevetaka. ¹⁶ Intsityaa noshiyakaaventavakemiro: Tema okanta aparoni pathatsi, arira okantzitari eejatzi opitha. Jirokara oshiyakaaventachari: Tema iriyyevetaka etayetakarori novaisatziite itasorentsishiretake, arira inkempitayetaiyaari apaata inkarate

incharinetaiyaari. Inkempitaiyaaro eejatzi tsikarika okanta incharitha, arira okantzitari eejatzi oteva.

¹⁷ Jiroka oshiyakaaventari iroñaaka incharitha, iriyyetakera novaisatziite etayetakarori pairani. Oshiyakaaventachari oteva, iriyyetakera nosheninkapayeeni judío tziyayetaatsiri iroñaaka. Tema kempivaitaka inchekeyetakeromi iroka oteva, onkantya oshookatevatantyaari pashine oteva jontsirekayeetakeri, kameetha onkantya oshooke okantakaarora oparitha. Ikaratzi oshiyakaaventziri oteva jontarekayeetakeri, iriyyetakera atziriiite kaari nosheninkata.* ¹⁸ Irootakera eero aritanta pasagaaventashivaitaiya. Pinkinkishiretero, eerokatakera oteva inchatu, eerokatake añaakaayetzi oparitha. ¹⁹ Kempitaka ari pakakemi eerokaite, pinkantaiyeni: “Aña ichekayeetakeri oteva okanta noshookatevatantaari naaka.” ²⁰ Ari okantavetari, iro kantamaitachari pinkinkishiretero kempivaitaka iriimi nosheninkapayeeni judío inchekeyevayeetakemi okantakaantziro tera inkempisante. Irooma eerokaite kaari nosheninkata, eerokayetake impoyaatapaakariri okantakaantziro paventaashiretaa. Tera arite piriiperovaitashitya, aña piñaapinkathateri Pava. ²¹ Tema Pava iri chekakerori etayetarori oteva, paamaventyara jimataimikari eejatzi eerokaite. ²² Ari piñiuro katsima jinatzi Pava, iro kantacha neshinonkataneri jinatzi eejatzi. Ikaratzi antzivashireyetainchari jiñaayetakero ovana ikatsimatzi Pava. Irooma eerokaite, ari piñaapiintatyeero irineshinonkayetemi eekerorika poisokerotatyeeeri Pava. Irooma eerorika poisokerotari, ari inkempitakaantakemi oteva ichekayeetakeri. ²³ Ikaratzi inchekeyevayeetakeri pairani, aritake irontsirekayeetairi eejatzi, aririka irovashaantairo ithainkavaitziri Pava. Tema Pava kantatsi irimatero. ²⁴ Eerokaitera kempitakarori oteva pankirentsinuro jontarekayeetakeri pankirentsiiperoriki. Oshekira ariperotataite iroorika irontsirekayeetai otevaaperori oponkitzijanoriki iroori.

Impiyashiretakaitairi Israel-mirinkaite

²⁵ Iyekiite, nokovi piyotero kaari ikemathayeetzi pairani onkarate iranteri Pava. Eero pikinkishirevaitashita aritakera piyotakero maaroni. Añaayetakero iroñaaka irikaite nosheninka Israel-mirinkaite, tziyatsira kisoshiretakaayetakeri. Iro kantacha, onapaintatziira iroka irojatzi irimonkaratantakyaari inkarate avisakoshireyetaatsineri kaari nosheninkata. ²⁶ Impoña, iravisakoshireyetai eejatzi Israel-mirinkaite. Arira okanta josankinatakoyeetakeri, kantatsiri: Arira impoñeeya Sion-ki tsiparyaaakovenaneri, Iriira kantakaiyarone irovashaantantyaarori icharineete Jacob ithainkata-sorentsivaitzi.

²⁷ Ari onkantya othotyaantyaari okaratzi antzimotavakaantsi, Naakatakera aperotaironeri iyaariperonka.

²⁸ Tema irikaite nosheninka judío jimanintakero Kameethari Ñaantsi, ikempitakaantari iroñaaka Pava iri iisaneentane, ari okanta ineshinonkayetantaamiri Pava eerokaite. Iro kantacha Pava jiyoshiitzikityaari nosheninkapayeeni, eekerora iriyaatatyete iretakoyetyaari, ari onkantya iriñaantyaarori tsika okanta ishinetakeneri etayetanakarori novaisatziite.

²⁹ Tema aririka inkaimashiretante Pava, jineshinonkayetantzi. Eerora jovashaantziro. ³⁰ Pipiyathayetzitakarira pairani eerokaite Pava. Ipoñaanaka nosheninkapayeeni ipiyathanakariri, iroora opoñaantataikari

* **11:17** Ñaaventakotachari jaka pankirentsi ashitarori oparitha, ashitarori oteva, irootakera ikantay-eetzitari “Olivos.”

jineshinonkayetaami eerokaite. ³¹ Irikaite piyathavaivetachari iroñaaka, aritake iriñaayetairo apaata ineshinonkayeetairi ikempitaayeezimira eerokaite iroñaaka. ³² Arira okantakari, joñaakantakero Pava maaroitenera apiyathavaiyetaka, arira ikenakaakerori joñaakantantaarori ovana jineshinonkayetaitaikai maaroiteni.

³³ Ovana nopampoyaataikeri Pava jiyotanetziitaika, ikemathatziro maaroni. Tekatsira iyoperoterone irantayeteri irirori, tsikarika inkantayetero. ³⁴ Jiroka josankinatakoyeetakeriri, ikantaitake:

¿Tzimatsima iyotzirori ikinkishiretari Pinkathari?

¿Tzimatsima impaitya materone inkaminayeri?

³⁵ ¿Tzimatsima impaitya omapokakerine impanakerimi irirori, aña iriitaitakera etakarori ipayetantataike?

³⁶ Iriitakera Pava kantakaantarori otzimayetantari tsikarika opaiyetari, iriitakera poñaakaantayetarori, iriitake ashtarori. Arira irashi irovaitaaty-eeroni iñaapinkathayetairi. Ari onkantaayari.

12

Onkarate irantayeteri kempisantzinkariite

¹ Iyekiite, aritakera jineshinonkatakami Pava, nokovakotzimi pishineventaiyaari eeroke, pinkempitaiyaarimi ikantara piratsi ipometayeeziniriri. Tera poshiyakotajaantyaari piratsi, aña pañaapiintayetai eerokaite pinta-sorentsishireyetai, irootakera onimotziriri Pava. Tema arira okantataitara ikoviri Pava añaapinkathayetairi. ² Eero pikempitakovaitashitari osavisatziite. Aña iri Pava pishinete irovakerashiretakaimi. Ari onkantaayari piyotantaiyaarori ikovakayimiri, kameethatzimotziriri, onimotziriri, othotyaanetachari okameethatzi.

³ Iriira Pava neshinonkataanari naaka okanta niyotaaayetantaamiri, irootakera nokantantamiri: Eero pikempitakaanashivaita eerokatake iri-iperori. Aña pinkinkishiretakotya kameetha eeroke. Ari onkantaayari pimatantyaarori ikovakayimiri Pava eekero piyaatoye pavantaanakaayari.

⁴ Pinkinkishiretakotero tsika akantayetara avathaki. Tema tsikara akan-tavathayetara, iroora antakaayetairori opaiyetarika.* ⁵ Aakayetakera joshiyakaaventayeezti aventaashiretaarira Cristo. Akempivaiyetaa aakami ivatha Cristo. Okantavetaka anashitaiyavetaka aparopayeeni, iro kanta-tacha aparoni akantaa, kempivaitaka ovithaavakaayetaatyaami.

⁶ Maaroni aakaite itasonkaventayeeetakai onkantaayari amonkaratantyaarori antayetairi. Tzimatsirika aparoni kamantantaneritanaatsiri, irantayetero ikovakairiri Pava, eekerora iraventaaperotanakityeeyaari. ⁷ Tzimatsirika aparoni ampitakotantanaatsiri, irimonkarayero irirori. Tzimatsirika aparoni iyotaanetantanaatsiri, irimonkarayero irirori. ⁸ Tzimatsirika aparoni minthatanetakaantachari, irimonkarayero irirori. Tzimatsirika aparoni pashitanetachari, ipantaperotai osheki. Tzimatsirika aparoni jevatakaantanaatsiri, irishirethaventyaaro irantavaire. Tzimatsirika aparoni neshinonkatantanaatsiri, kimoshirera inkantya imonkarayetairo.

⁹ Ontzimatyete petakotantaiya kameetha, eero pamamenavaita. Samaneenta povairo kaariperori, irooma kameethari kiso povanaairo.

¹⁰ Pinkamaityaaro petakoyetantya, pinkempitakaantero petakotyaarimi pirentzi okarikiini. Piñaapinkathayeteri pashine. ¹¹ Shiretha pinkantayetya,

* **12:4** Okempitayati okitsi irootake jamenayeetantari, irooma kempitansi irootake ikemayeetantari, irooma paantentsi irootake joveyeeetantari, irooma akotsi irootake joirikayeetantari, irooma kitziitsi irootake janiyeeetantari.

eero piperavaita pantavaitaineri Avinkatharite. ¹² Kimoshire pinkantya poyaakoneenteri Cristo. Amavevaitane pinkantayetya aririka piñaayetero pomerentsitzimotyamine. Piñaañaatapiintai. ¹³ Ontzimatyepimpashiyetayeari okovityimovaitari itasorentsitakaitairi. Poimaantapiintayetai pipankoki.

¹⁴ Pamanakoyetairi ovatsinaavaitzimiri onkantya irineshinonkayeetan-taiyaariri irirori. Eero pipiyatari. ¹⁵ Pintsipatyaaari pinkimoshirete ikaratzi kimoshirevaitatsiri. Pintsipatyaaari piraavaitya ikaratzi iravavaitachari. ¹⁶ Aapatziya pinkantavakaayetaiya. Eero pimaninantantavaitzi, aña ontzimatyepintsipatyaaari kovityaavaitatsiri. Eero pikempitakaan-tashivaita iyotaneri pinatzi. ¹⁷ Tzimatsirika aparoni ovaariperovaitemiri, eero pipiyatari. Poñaakantero eeroka tampatzikatzimoterine atziriiite. ¹⁸ Pinkyaaryooventapiintairo pisaikayetantaiyaari kameethaini. ¹⁹ Netakotané, eero pipiyakoventashivaita eeroka, aña pashitakaiyaari Pava iri piyakoventyaamineri. Tema jiroka josankinayeetakeri, ikantaitake: Ikantzi Avinkatharite:

Naakatakera ovasankitaantatsine,
Naakatakera piyakoventantachaneri.

²⁰ Aririka intasheneente piisaneentane, pimperi irovarite. Aririka irimire-neente, pimperi imire. Aririka pimatayetanairo iroka, oshekira impashiv-entanakya irika iriñaakerorika pantakeri.† ²¹ Paamaventyaara oitsinam-paimikari kaariperonkantsi. Aña iro aritatsi pimatapiintanairo kameethari onkantya pinkitsirinkantyaarori kaariperori.

13

¹ Ontzimatyepinkempisantayetairi eerokaite pinkathariventzimiri pinampiki. Tera impinkatharentsivaitashitya irirori, aña Pava kantakaarori okanta ipinkatharentsitantari. ² Intzimerika aparoni kovatsineri irimaimanevaiteri pinkatharentsi, okempivaitakarora iriimi Pava imaimanevaitake, irootakera irovasankitaantaityaariri. ³ Ikaratzi antayetzirori kameethari, tekatsira ompaitya intharovakaan-tavaityaariri pinkatharentsi. Iriima antayetzirori kaariperori, iriira tharovakaavaityaarine. Ari okantari, pantzirorika eeroka kameethari, eero pitharovakaavaitashitari pinkatharentsi, aña iriitajaantake tharomen-taiyaamine. ⁴ Tema iri Pava kantakaarori ipinkathariventantari irikaite onkantya inkempoyaaventantyaamiri. Aririka pantero eeroka kaariperori, ontzimatyepinharove, tema te amenaashivaita otzimimoyetziri irosataamento. Tema iriitakera Pava kantakaarori ipinkathariyetantari irikaite, irijatziira Pava kantakaiyaarone irovasankitaakaantyaariri kaariperoshireriite. ⁵ Irootake pinkempisantantyaariri irikaite. Iro kantacha tera intaani pintharovakaiyaari jimashirenkata. Aña irootataike tampatzikatatsiri pimayetairo iroka. ⁶ Irootakera pimpinatantyaariri ikovakoyetzimiri jevaventzimiri pinampiki, iro iriñaantyaari irirori, tema jimonkaratziiro ikoviri Pava. ⁷ Ontzimatyepimpinayetairi maaroiteni pinkatharijanorentsi, eejatzi ikaratzi kempoyaaventantatsiri nampitsi. Ontzimatyepinkempisantayeteri, ñaapinkatha poveri.

⁸ Eero piñaashintsiventavaitaro pirevetante, aña piñaashintsiventaiyaaro petakotavakaayetaiya. Tema itzimirika etakotantachari, imonkaratziiro

† 12:20 Kantakotachari jaka “oshekira impashiventanakya” iroora oshiyarori ikantaitzi eejatzi “povaampateneri iitoki osheki paampari.”

Ikantakaantaitane. ⁹ Jiroka josankinayeetakeri Ikantakaantaitane, kantatsiri:

Eero pimayempitzi. Eero povantzi. Eero pikoshitzi. Eero pithaiyakotanta. Eero pineveshivaitaneta.

Tzimayetsira eejatzi osheki pashine ikantakaantaitakeri. Iro kanta-maitachari jirokara irooperotajaantatsiri ikantakaantaitakeri, kantatsiri:

Petakotaiyaari pisheninka pinkempitakaantyaari petakotapiinta eerokara.

¹⁰ Opoñaantari irooperotajaantzi iroka ikantakaantaitane, irootakera ap-atzizirori maaroni ikantakaantayeetakeri. Tema itzimirika etakotaariri isheninka, tera irovaariperovaitairi.

¹¹ Ontzimatyera amatapiintairo iroka, tema irootaatsi avisakoshireyetai. Okempivaitakarora iroñaaka amaayetyeemi, iro kantacha ontzimatyee ankakiyetai. ¹² Tema irootaintsi onthonkaiya tsirenikiri, iro onkitainkatai. Irootake ovashaantanyaarori antayetziro kaariperori, okaratzi jantapiintayeetziri tsireniriki. Aña iro aritatsi ankempitakaantairo ankithaatakotatyeeyaaromi ampiyakoventantyaari, ¹³ onkantya antayetantyaarori kameethari okaratzi jantayetapiintaitziri okitainkatzi. Ari onkantya eero aniyavaitanta, eero ashinkivaitanta, eero amayempivaitanta, eero antantayetaro kamaaroyetatsiri, eero amaimanevaitavakaanta, eero asamavakaantavaita. ¹⁴ Poshiyakotaiyaari Avinkatharite Jesucristo, pinkempitakaanteri iriimi pinkithaatakotaiya. Eero pantashivaitaro okaratzi pinevetashivaitari.

14

Eentashiretaneri

¹ Ontzimatyee paakameethayetairi eentashireyetsiri. Eerora pamamenavaitaro iroka onkantya piñaanaminthatashivaitantyaarori.

² Okempitayee, tzimayetsi kempisantzinkari kinkishiretachari kantatsi irovayetyaaro tsikarika opaiyetarika. Iro kantacha tzimatsi pashine eentashireri, intaani jovayetaro pankirentsi. ³ Irika kempisantzinkari ovayetarori tsikarika opaiyetarika, eero imanintavaitziri pashine kaari ovayetyaarone. Ari inkempitzityaari kaari ovayetyaarone eero imanintziri pashine ovayetarori, tema Pava te irimaninteri irirori. ⁴ ¿Kantatsima inkisathayeeteri nampirentsinentsi? Eerora, tema iri kisathatajaanterine itzimi onampitariri, irijatzi tharomentyaarine. Ari okantari, tema Pava iri onampiyetariri maaroitani ovayetarori tsikarika opaiyetarika, irijatzi tharomentyaarine.

⁵ Jiroka oshiyarori, tzimayetsi kempisantzinkari omairentantarori kitaite. Tzimayetsi pashine kaari ompashinetzimoteri kitaite. Ontzimatyee inkinkishiretakoyetaiya maaroni, te arite irotzitzikayeteri pashine opaitarika ikinkishiretari. ⁶ Itzimi ñaapinkathatziirori aparori kitaite, iri-itajaantakera Avinkatharite ñaapinkathatzi. Ari okempitzitari eejatzi, itzimirika ovayetarori maaroni tsikarika opaiyetarika, iri Avinkatharite ñaapinkathatzi jovayetarori, tema ipaasoonketapiintatziiri. Ari ikempitari itzimi pinkayetzirori ovaritentsi, iri Avinkatharite ñaapinkathatzitaka ipaasoonketapiintzirira. ⁷ Tera añaaminthavaitashitya aakaite, tera ankaminthavaitashitya eejatzi. ⁸ Eenirora añaayetzi, iriitakera Avinkatharite añaimeyetairi. Aririka ankamake, iriitakera eejatzi Avinkatharite ankamimote. Arira okantari, iriitake Avinkatharite ashitapiintari eenirora añaayetzi, ari okempitzitari eejatzi aririka ankamayetake. ⁹ Tema irootake itzimajaantakari Cristo, ikamimotantake, ari okanta jashitapiintantairi eenirora añaayetzi, aririka ankamayetake eejatzi.

¹⁰ ¿Opaitama pikishimatantariri pisheninka? ¿Opaitama pimanintantariri eeroka? Aña iriira Cristo intzime amenakoyetantaatsine maaroni apaata.

¹¹ Tema iro josankinatakoyeetakeri, kantatsiri:

Jiroka ikantakeri Avinkatharite: “Maarointenira irotyeerovayeetai iñaapinkathayeetaina. Omaperora.”

Aritakera intharomentayetairi maarointeni Pava.

¹² Aripaitera ankinkithatakotaiyaari maarointeni aakaite janta Pavaki.

¹³ Irootake ovashaantantyaarori akishimatavakaayeta. Aña ontzimaty e ankantashireyete:

“Eero nokantzimoneentakaavaitari pashine ‘nirentzitari,’ notzikhailirevaitzirikari.” ¹⁴ Niyotzi naaka tera inthañaapithatantyaaro Pava ovayetyaaro opaiyetarika. Iro kantacha, tzimatsirika kinkishirevaitachane aritatsi impinkavaitayeete, irimatero impinkavaite irirori. ¹⁵ Aririka poñaakyaari pashine kempisantzinkari povayetyaaro otzimi ipinkiri irirori, tera petakoshiretyaari. ¿Aritatsima pinkantzimoneentakaiyaari pashine okantakaantziro povamatsitaro ovaritentsi? ¿Pikovatziima povaariperoshiretai irika? Irijatzira irika kempisantaneri, ikamimentakeri Cristo eejatz. ¹⁶ Arira okantari, te arite poñaakaayeteri povayetari pikinkishiretari eeroka kameethari onatzi, impoña inkantayetemi: “Jantakero irika kaariperori.” ¹⁷ Aakaite akarayetzi ipinkathariventayetai Pava, te iro kovaperotajantachane okaratzi avayetari, okaratzi amireyetari eejatz. Aña iro kovaperotaitachari antampatzikashireyetai, asaikayetai kameetha, ankimoshireyetai, tema iriitake kantakaantakerori Tasorensinkantsi. ¹⁸ Itzimirika matanairori iroka jantavaitaineri Cristo, aritake irinimotakaakeri Pava, ari inkempitayeri eejatz atziiriite ari iriakameethakeri. ¹⁹ Ari okantari, ontzimaty e pantapiintayetairo kantakaantziro isaikantayeetari kameetha, kantakaanterone intharomentashiretavakaantayeetyaari. ²⁰ Aririka pinkokovavaite povayetyaaro opaiyetarika, paamaventya paparatzirokari okaratzi jimonkaratakeneriri Pava pashineete kempisantzinkari. Tema te onthañaantsitya ovayetari. Iro kantacha itzimirika ovayetari opaiyetarika impoña inkantzimoneentakaakyaari pashine, jantakero kaariperori irika. ²¹ Tera apantyaaro pinkantzimoneentakaavaityaari “pirentzitari,” okantakaantziro povayetari vathatsi, pimireyetao kachori, pantayetziro opaiyetarika. ²² Iroora apantaperotarori piyotakoshiretai iri eeroka, intaanira Pava iyotakotaimirone iroka. Intzimerika kaari eentashireventavaitairone iroka, aritakera irimatairo inkimoshireyetai. ²³ Iro kantacha itzimirika eentashirevaitatsine, aririka irovakyaaro opaiyetarika, ari onkempitzimotaiyaari jantakero kaariperori. Tema tera irantairo okaratzi jiyotakoshirevetaari, kaariperora onake iroka.

15

¹ Aakaite kempisantzinkari aavyaashireriite, ontzimaty e antsinampashiretzimoyetairi eentashireyetsiri, tera intaani antayetero okaratzi onimoyetairi aakaite. ² Ontzimaty e antayetairo okaratzi onimoyeterine asheninka, onkarate minthashiretakaiyaarine irantayetairo kameethari.

³ Irootakera jantakeri Cristo, te inkovakovatero otzimi onimoterine apaniro irirori. Tema josankinayeetakero, kantatsiri: Ikaratzi kaviyavaitemiri eeroka, irijatzira kaviyitananari naaka.

⁴ Tema maaroit e osankinatakotainchari pairani, kempitakarori iroka, josankinayeetakero iriyotaayeetairo. Ari okanta iroka Osankinajanorentsi, iro kantakaarori añaantarori atsinampashirevaitzi, iro tharomentashiretakairi oyaakoneentantari. ⁵ Iriitajaantake Pava kantakaarori añaantarori

atsinampashirevaitzi, irijatzi tharomentashiretakaineri. Osheki noko-
vakotapiintakeri inkantakaiyaaro onkantya paakameethataavakaantyaari,
maaroi teni pinkempitakotaiyaari ikantara Cristo Jesús. ⁶ Onkempivaityaaro
arimi pintsipatavakaiya maaroi teni eerokaite pimpanthaaventereri Pava, itz-
imi ashitariri Avinkatharite Jesucristo.

Ikinkithayeetaineri Kameethari Ñaantsi kaari judío-tatsine

⁷ Tema osheki jaakameethayetai Cristo aakaite, eejatzi pinkempitaiya
eerokaite, paakameethayetairi pashine atziri, tema ari onkantya
iriñaapinkathayeetantyaariri Pava. ⁸ Irootake nokantapiintakeri: Iri
Cristo jotyaantaitakeri irantavaiventereri nosheninkapayeeni judío. Iro
jimatantakarori iroka onkantya iriñaantayeetyaaro omaperotatya okaratzi
ishinetakeriri Pava pairani avaisatziite.* ⁹ Irojatzira jantakeneriri
ikaratzi kaari nosheninkata, ari okanta jiñaapinkathayetaariri iriroriite,
jineshinonkayetairi Pava. Jiroka josankinayeetakeri, kantatsiri:
Notharomentaventaime janta isaikayetzi kaari nosheninka.
Nompairyaayetaime nompanthaaventaimira.

¹⁰ Jiroka ikantzitaitakari eejatzi:

Pashinesatziite, pintharomentaina eerokaite pintsipayetaiyaari
jashiyetaari Pava.

¹¹ Ikantaitake eejatzi:

Pashinesatziite, pintharomentaiyaari Avinkatharite.

¡Maaroi teni atziriite pintharomentaiyaari!

¹² Ipoña ikantake eejatzi Isaías-ni:

Ari intzimake incharinentyaari Isaí.

Iriitake pinkathariventairine pashinesatzi atziriite.

Iriitakera iroyaakoneentairi kaari asheninkata.

¹³ ¡Iri Pava tharomentakaiyaamine, iri kameetha saikakaayetemine
pikempisantairira! Tema iri kantakaiyaarone oyaakoneentantyaariri. ¡Iri
Tasorentsinkantsi kantakaiyaamirone onkantya poyaakoperotantyaariri!

¹⁴ Iyekiite. Niyotzi naaka omapero pineshinonkayetavaka eerokaite,
iyotaneperori pinayetzi, pimatakeri piyotaavakaayetaka. ¹⁵ Iro

kantacha, nosankinatziimiro iroka noshintsithatziimiro onkantya
eero pipeyakotantaro. Tema ikaminthaayeperotaimira Pava,

¹⁶ jotyaantaana noñaaventaineri Jesucristo ikaratzi kaari nosheninkayeta.

Nokinkithatainerira Kameethari Ñaantsi ñaaventakotziriri Pava,
okempivaityaaro naakami omperatasorentsitaari. Iriima kaari
nosheninkata, iriyyetakera kempivaitakarorimi jashitakaayeetariri Pava,
namayetainerira Pava iroora ookimotaariri. Iriitakera Tasorentsinkantsi
materone irovatampatzikashireyetairi. ¹⁷ Okaratzi jantakaanari Cristo

Jesús, kantavetachara nonkantakaaperoventyaaroni naaka, noñaaventero
okaratzi nantavaitaineri Pava. ¹⁸ Iro kantamaitacha, intaani noñaaventairo
okaratzi jimatakaayetakenari irirori Cristo. Tema noñaayetakeri kaari

nosheninkata ikempisantayetairo okaratzi noñaaventayetakeneriri, okaratzi
nantavaitzimotakeri. ¹⁹ Iri Tasorentsinkantsi pakenarori shintsinkantsi
okanta notasonkaventantakari, iro nomayetantakarori kaari iñaapiintayeetzi

pairani. Ari okanta nomatantakarori nokinkithatairo Kameethari Ñaantsi
ñaaventakotziriri Cristo netanakaro Jerusalén-ki, ipoña nokenayetanake

irojatzi Ilírico-ki. ²⁰ Ari okanta nokovantakari noñaaventero Kameethari

* 15:8 Iri ikantakoyetzi jaka “judío-payeeni” itzimi ipaiyeetzi “tomeshitaari.”

Ŋaantsi janta tsika te inkemakoyeetero ivairo Cristo. Tera intaani nonkove niyaatero tsika janta jimayeetakero ikinkithatakaantaitzi. ²¹ Tema jiroka josankinayeetakeri, ikantaitake:
Ari iriñeeri nampiyetarori janta tsika te iriñaaventaiteri irika.
Ikaratzi kaari kemakoyeterine, ari inkemathatakotairi.

Ikovake Pablo iriyaatero Roma-ki

²² Irootake kaari okantanta niyaate pisaikaiyini eerokaite, okantavetaka osheki nokovapiintavetaka. ²³ Iro kantacha iroñaaka aritake nomatakerro, tema tekatsi nantayetanairi jaka nampitsiiteki, aritake oshekitake osarentsi nokovapiintavetara nareetyaamimi. ²⁴ Aririka niyaaminthatakeri España-ki, arira nokoviri nareetanakyaamiri pinampiki. Aririka nosaikimovaitanakemi janta, nokovi pampitakotena potyaantena España-ki. ²⁵ Iro kantacha, netapaintyaaro niyaate Jerusalén-ki nampitakoyeteri janta itasorentsitakaitaire. ²⁶ Tema irikaite Macedonia-satzi, ipoña Acaya-satzi, jotyaantaiyakena iriroriite kireeki onkantya nompantyaariri kempisantzinkariite ashinonkainkari nampiyetarori janta Jerusalén-ki. ²⁷ Iriiyetakera kovashiyetaincha impashitantayeta, tekatsira shintsiventerine. Okempivaitakero irikaite impinakoventatyeeyaami ikempisantakaakeri irika kaari isheninkata. ²⁸ Aririka nomonkaratakerro nompayetakeri Jerusalén-satzi ikaratzi jotyaantayeetakeneriri, aripaitera navisanakeri pinampiyetarora eerokaite niyaatera janta España-ki. ²⁹ Niyotzi iri Cristo tasonkaventatziitaineri aririka nareetakyaami janta.

³⁰ Iyekiite, nokovakotzimi piñaañaatakoyetapiintena eerokaite, pinkempitakotyaanaro tsika nokantapiintziro naaka. Iro nokovakotzimiri, niyotzira piñaapinkathatziri eerokaite Avinkatharite Jesucristo, iri Tasorentsinkantsi kantakaamirori petakotantakanari. ³¹ Pamanakotena eero jaakaantantana thainkashireri nampiyetarori Judea-ki. Pamanakoyetena onkantya iravakoyetantyaanarori kameethaini ipakaantayeetziriri itasorentsitakaitane Jerusalén-satzi, iro onimeyotantyaariri iriroriite. ³² Ari onkantya nonkimoshiretantyaari niyaatera pisaikaiyini eerokaite, irirorika Pava kovakaakenarone. Arira nomakoryiimovaitaiyemine eerokaite. ³³ ¡Onkamintha iri Pava tsipashiretyaamine, iri kameetha saikakaayetemine! Ari onkantyaari.

16

Jovethayeetari atziriiite

¹ Iroora Febe aanakerone iroka osankinarentsi. Iro nokempitakaantaa roomi notsiro. Osheki antavaitake iroori japatotapiintayeetaka janta Cencrea-ki. ² Paakameethatavakero iroori, irootake jashitaari eejatzi Avinkatharite, aritzi paakameethatero pikempitapiintziri paakameethatziri pashine itasorentsitakaitairi. Pampitakoyetero ompaityaarika onkovityaayete. Tema osheki ampitakoyetake iroori. Ari okempitakenari naaka eejatzi osheki ampitakoyetakena.

³ Povethatyaanaro Priscila ipoña Aquila. Irooyetake tsipayetakanari nantavaitziniri Cristo Jesús, ⁴ irootake shineventakanari ovavisaakotakena. Osheki nopaasoonketakero irokaite, ari ikempitayetakero pashinesatzi kaari nosheninkayeta ikaratzi apatoyetapiintachari pashineki nampitsi. ⁵ Povethatyaanari eejatzi ikaratzi apatoyetapiintachari opankoki. Povethatyaanari eejatzi netakotane Epeneto, tema iri etanakarori nokempisantakairi Cristo janta Acaya-ki. ⁶ Povethatyaanaro Maria, otzimi

antavaiventakemiri osheki eerokaite. ⁷ Povethatyaanari Andrónico, ipoña Junias nosheninkapayeeni jinatzi, iri tsipayetakanari jashitakoyeetana. Iriiyetake etakaro ikempisantzitaka tekeramintha naaka, irijatzi jiñaapinkathayetakeri otyaantajanoriite. ⁸ Povethatyaanari netakotane Amplas, itzimi jashitari Avinkatharite. ⁹ Povethatyaanari Urbano, itzimi karatapiintakenari nantavaitziniri Cristo Jesús. Povethatyaanari netakotane Estaquis. ¹⁰ Povethatyaanari Apeles, itzimi jaakameethatakeri Cristo. Povethatyaanari maaroiteni itzimi saikavankotziriri Aristóbulo. ¹¹ Povethatyaanari nosheninka Herodión. Povethatyaanari saikavankotziriri Narciso, ikaratzi inampshirentaari Avinkatharite. ¹² Povethatyaanaro Trifena, opoña Trifosa. Irootake tsipatakanari nantavaitziniri Avinkatharite. Povethatyaanaro netakotane Pérsida. Irojatzi notsipatakari nantavaitziniri Avinkatharite. ¹³ Povethatyaanari Rufo, itzimi jiyoshiitairi Avinkatharite. Povethatyaanaro eejatzi iriniro, otzimi nokempitakaanari naaka iroomi noniro. ¹⁴ Povethatyaanari Asíncrito, Flegonte, Hermas, Patrobas, Hermes, ipoña ikaratapiintayetziri iriroriite, itzimi apaiyetziri iyeekiite. ¹⁵ Povethatyaanari Filólogo, Julia, Nereo ipoña iritsiro, Olimpas, ipoña maaroiteni ikaratzi tsipayetariri iriroriite apaiyetziri itasorentsitakaitane. ¹⁶ Etakora pinkantya povethatavakaanaiya. Jovethayetami eerokaite maaroiteni itzimi apataventapiintakariri Cristo jaka.

¹⁷ Iyeekiite, jiroka nokovakotzimiri: Paamaventyaari ñaanaminthataavakaachari itzimi otzitzikamentavakaarori jiyotaayeetakemiri pairani. Eerora pikempiyayetari eerokaite. ¹⁸ Aña okempivaitakaro atziritanakityeemi “Inevvaitashitane,” iro omperatanakyaarinemi. Tema kaarira Avinkatharite Jesucristo omperayetanaiyaarine. Iriiyetakera nintathayetashitariri eentashireriite jamatavivaitzirira. ¹⁹ Nokemake naakaite kameetha pikantaiyani eerokaite, te pipiyathavaita, irootake oimoshirenkakenari. Nokovi naaka pinkameethashireperote, onkempivaityaaromi te piyoyetaajateromi okantakota kaariperori. ²⁰ Iriira Pava saikakaayetaimineri kameetha, irootaintsira inkantakyaaroo pinkitsirinkantyaariri Satanás, onkempivaityaaro povichoryaatyeerimi paatzikakeri. ¡Onkamintha ineshinonkataimi Avinkatharite Jesucristo!

²¹ Jovethatami Timoteo, itzimi tsipatanari nantavaitzi, eejatzi nosheninkapayeeni Lucio, Jasón, ipoña Sosípater.

²² Naakatakera Tercio itzimi osankinayetziniriri Pablo. Naakatake eejatzi ovethatami, naaka jashitayeta eejatzi Avinkatharite.

²³ Jovethatami Gayo. Arira nosaikiri iroñaaka ipankoki. Jovethayetami eejatzi ikaratzi nampiyetarori jaka. Jovethatami Erasto, itzimi oviriri kireeki ashitari nampitsi. Jovethatami eejatzi Cuarto, itzimi apaiyetairi iyeeki.

²⁴ ¡Onkamintha ineshinonkayetaimi maaroiteni Avinkatharite Jesucristo! Ari onkantyaari.

Ovekaraantaro tharomentaantsi

²⁵ Thame antharomentaiyaari iroñaaka matzirori inkempoy-aaventayetakemi, ari onkantya pinkyaaryoventapiintantyaarori Kameethari Ñaantsi okaratzi ñaaventakotziriri Jesucristo, tsika otzimi kaari ikemathatapiintayeevetaka pairani. ²⁶ Iro kantacha, joñaakayeetantaa iroñaaka jiyotaantayetakera maaroiteni nampitsiki, onkantya inkempisantayeetantyaari eejatzi janta. Irootajaantakera josankinatakayetakeriri kamantantaneriite irika Pava, Kañaaneri.

²⁷ Thame antharomentaiyaari apanirotatsiri Pava, Iyotaneri. Tema iriira Jesucristo kankantaiyaarone ankantaitantyaarori antharomentaiyaari. ¡Ari onkantyaari!

Jetakari Josankinatziniri Pablo Corinto-Satziite

Ovethataantsi

¹ Naakara Pablo otyaantzimoriri iroka osankinarentsi. Irotyaantajanore Jesucristo nonatzi, tema iri Pava kovakaakenarori, ikaimashiretakena. Ari notsipatakari Sóstenes nosankinatzimiro. Iriitake nokempitakaan-tairi iyeki. ² Eerokara nosankinayetzini pikaratzi papatoventaari Pava janta Corinto-ki, pikaratzi jovatampatzikashireyetaimi Cristo Jesús. Iriira kaimashireyetaimi pitasorentshihireyetaantari, pikempitaari pashineete nampiyetarori tsikarika janta, pairyaapiintayetairiri Avinkatharite Jesucristo, tema irijatzi Pinkathariventairi eejatzi irirori. ³ Onkamintha ineshi-nonkayetaimi Ashitairi Pava, kameetha isaikakaayetaimi, ari inkempitz-ityaamiri eejatzi Avinkatharite Jesucristo.

Ipaasoonketakaitziri Pablo itasonkaventantaitzi

⁴ Nopaasoonketapiintzirira naaka Pava, tema iniroite ikaminthaayetaimi, itsipashiretakagaamiri Cristo. ⁵ Irijatzi kantakaarori piñaaventapiintantaariri, okanta piyotakoperotantaariri eejatzi. ⁶ Irootakera poisokeroyetantarori okaratzi netakari noñaaventakemiri Cristo. ⁷ Pikantakara poyaaventari impiye Avinkatharite Jesucristo, tekatsi kovityiimotemine itasonkaventz-imira onkantya pantavaitantyaaniriri irirori. ⁸ Iriira kantakaiyaarone pinkyaaryooventantyaariri irojatzi impiyantakyaari, ari onkantya eero otz-imanta ompaitya iriyakoventapaimiri irirori. ⁹ Oisokero jovimi Pava, iri-itake kaimashireyetaimi okanta paapatziyantaariri Itomi, Avinkatharitera Jesucristo.

¿Itsiparyaatyaamaranki irirori Cristo?

¹⁰ Iyekiite, noshintsihatemi nompairyeeeri Avinkatharite Jesucristo. Nokovakotzimi paapatziyavakaayetaiya, onkempivaityaaro aparonimi onkantyaami pikinkishiretaneete, eero pikantavakaamentavaitaro ompaiyetyaarika. ¹¹ Tema nokemakeri isheninkamirinkaite Cloé ikantapaakena te paapatziyavakaa kameetha. ¹² Tzimatsi pitsipayetari janta kantatsiri: “Nokempisantziri naaka Pablo.” Pashine kantayetatsi: “Iri nokempisantzi naaka Apolos.” Pashine kantatsi: “Iri nokempisantzi naaka Pedro.” Tzimatsi pashine kantayetanaintsiri: “Nokempisantziri naaka Cristo.” ¹³ ¿Itsiparyaatyaamaranki irirori Cristo? ¿Naakatakema paikakotzimentakamiri? Tema poviinkaayetakaranki eerokaite, ¿Naakama ipairyeeetake, inkantaite: “Poviinkatzimentaari Pablo?” ¹⁴ Iroora nopaasoonketantariri Pava okamintha te naaka oviinkaayetemine. Intaani noviinkaamatsitakeriranki Crispo, itsipatakari Gayo. ¹⁵ Iroora eero itzimanta janta kantashivaitachaneri iroñaaka: “Noviinkatzimentakari Pablo.” ¹⁶ ¡Jaa! Irijatzira noviinkaatzitakariranki Estéfanos, notsipataakeri isheninkamirinkaite. Tera nonkinkshiretero tzimatsirika pashine noviinkaatakeri janta. ¹⁷ Tera iro irotyaantantyaanari Cristo noviinkaante, aña jotyaantakena nonkamantantairo Kameethari Ñaantsi. Tera nonkempitakotapaakyaari iyotaneri noñaaventayetzirora. Tema te nonkove amenaashivaityaaro irooperotataitzira ipaikakoyetakeri Cristo.

Iri Cristo, ishintsinka Pava, iriyotane eejatzi

¹⁸ Tema aririka ankinkithatakaavetyaari kaari oshiretachane tsika ikanta ipaikakoitakeri Cristo, ikempitakaantai masontzishireri anatyeeemi. Irooma aakaite avisakoshiretaari anai, ayoyetai omaperotaty joñaakantakero ishintsinka. ¹⁹ Tema josankinatakoyeetzitakari kaari oshiretachane, ikan-taitake:

Naapithateri iriyotane ikaratzi iyotanevetachari.

Nompeyapithateri ikinkishiretane ikaratzi kinkishiryaaavetachari.

²⁰ ¿Tsikama inkantaiyaarika iyotaneri? ¿Tsikama inkantaiyaarika iyotzinkari ikaratzi iyotaantashivaitarori irooperotzimotziriri iroñaaka iriroriite? Aña Pava jimasontyaaayetairi iroñaaka irika osavisatziite, ikaratzi iyotanevetachari pairani. ²¹ Tema irikaite iyotanevaitashitachari, tera irimatanetero iriyotairi Pava. Irooma Pava matanetzirori jiyotaneta, onimotakeri irirori jovavisaaakoshireyetairi ikaratzi kempisantañaanetairiri, okantavetaka itzimayetzi okempitzimovetakari masontzishirenkantsi onatzi iñaaneke Pava. ²² Aririka iriñeero nosheninkapayeeni judío intasonkaventantayeete, iroora inkempisantantayetyaari iriroriite. Iriima griego-thatatsiri, aririka inkemayeteri ikempitakaantari iriroriite iyotaneri inatzi, iriitakera inkempisantayeteri. ²³ Irooma naaka, nokinkithatakotanairi Cristo tsikara ikanta ipaikakotzimentantaka. Irootake okompitzimotantakariri nosheninkapayeeni. Iriima griego-thatatsiri ikempitakaantakena nomasontzishirevaitatyeeemi. ²⁴ Iro kantamaitachari aakaite, ayotaiyini joñaakantairo Cristo Itasorenka Pava, eejatzi iriyotane. Irojatzi jiyoyetairi maaroni ikaimashireyetairi Pava, okantavetakya Judío-rika inatzi, kaaririka Judío, maaroni. ²⁵ Tema Pava janayiri jiyotanevaitashitari atzirriite, okantavetaka irika atzirriite okempitzimovetakari masontzinkantsi onatzi ikantayetakeri Pava. Tema Pava janayiri atzirriite otzimimotziri ishintsinka, okantavetaka irika atzirriite okempitzimotakari te aavyaantanete okaratzi ikantavetakari Pava.

²⁶ Iyekiite, ontzimatyepikinkishiryaakotavakero tsikarika pikantaiyani eeroka pairani tekera inkaimashiretaitemiita. Tera intzimaperote iyotaneri pikarataiyini, te intzimaperote piijevarite, te intzimaperote iriiperori pinkathariventzimiri. ²⁷ Iro kantacha Pava jiyoshiiyetairi ikempitakaantavetakari atzirriite masontzi jinatzi, ari onkanya irovashiventaantaiyaariri apaata iyotanevaitashitaneri. Jiyoshiiyetairi eejatzi ikempitakaantayeevetakari kaari aavyaavaitaneri, ari onkanya irovashiventaantaiyaariri apaata iriiperoriite. ²⁸ Arira ikenakaakerori Pava jiyoshiiyetantaariri imanintaminthatane atzirriite kaari iriiperotzimoyeterine. Arira okanta opoñaantaari iroñaaka ineveyeetaaro okaratzi imanintaveetakari. ²⁹ Ari ikenakairori Pava eero itzimanta impaitya asagaaventavaitachaneri. ³⁰ Iriira Pava tsipashiretakagaamiri Cristo Jesús, tsika itzimi jotyaaantairi irirori iriyotanetakayetaiyaami, irovatampatzikashireyetaimi, irovameethashireyetaimi. Iri pinakoventaimi pisaikashivaiyetantaari. ³¹ Irootakera josankinatziyeetantakarori pairani, kantatsiri: Tema tekatsi apantyaarone irasagaaventashivaitaitya apaniro. Iroora apantaperotarori asagaaventaiaaro jantayetziri Avinkatharite.

2

Iñaaventayetairi Cristo ipaikakoyeetakeri

¹ Iyekiite, niyaapaitetakeranki naaka nareetami noñaaventantyaamiriri Pava, tera nonkempitakotapaakyaari iyotanevaitashitaneri, te nonintathavaitashitapaakyaami. ² Aña intaani nokovakitatainakero

noñaaventapiintanaimiri Jesucristo, ipaikakoyeetakeri. ³ Te noñeero onimotena kameetha nosaikimoyetakemi, aña tharovashire nokantaka. ⁴ Ari okanta te okitsirinkantaperotantami noñaaneyetakari, te oshiyaro iñaane iyotanevaitashitaneri. Iro kantacha okaratzi noñaaneyetakari, omatakeri oñaakantakeri Tasorentsinkantsi, oñaakantakero ishintsinka. ⁵ Arira okantakari, iroora ishintsinka Pava ikempisantakaantakamiri, kaarira iriyotane atziriite matakayemirone.

Itasorenkara Pava oñaakantayetzirori

⁶ Iro kantamaitacha, aririka ankinkithatakaayeteri antakishiretaneri, arira aritzirri añaaventakoteneri iyotanetaantsi. Iro kantacha iroka iyotanetaantsi, tera oshiyaro okaratzi jiyotanevaitashitari osavisatzi, okaratzi jiyotanevaitashitari pinkathariyevetachari iroñaaka. Tema eero ikantaityaani irikaite. ⁷ Aña iroka iyotanetaantsi noñaaventziri naaka, tera iriyotakoperoyeetero pairani. Okempivaitakaro iromanayeetateyeromi. Irootakera ikovitaitakari Pava, ari onkantya añaayetantaiyaarori apaata irovaneenkaro. ⁸ Irikaite pinkathariyevetachari iroñaaka, tekatsira aparani iyotakoperoterone iroka iyotanetaantsi. Arimi iriyotakeromi, eeromi ipaikakotakaantzimiri Avinkatharite, otzimimoperotataitziri irovaneenkaro. ⁹ Iro kantamaitachari, iroora josankinatakoyeetzitakari pairani, ikantaitake:

Okaratzi ishinetakeneriri Pava etakoyetaariri irirori, Anaaperotataitziro jokitapiintaitari, ikemapiintaitziri, Anaaperotataitziro okaratzi añaamampyaavetakari.

¹⁰ Irooma aakaite, jotyaantakairi Itasorenka Pava onkantya iriyotakaantairori. Arira ikantari Tasorentsinkantsi, jiyotakaaperotakagairi Pava. ¹¹ Tema tekatsi materone iriyoteneri ikinkishiretane pashine atziri, apaniro jiyotziro ishireki irirori. Ari ikempitari eejatzi Pava, tekatsi iyoteneriri ikinkishiretane, aña apaniro jiyotziro irirori ishireki. Irika Tasorentsinkantsitsisiri, ishira Pava jinatzi. ¹² Irootakera omatantari jinampishiretakairi Pava Itasorenka ashireki, onkantya ayoperoyetantaiyaarori okaratzi ishineyetakairi aakaite akempisantayetairi. Irootakera kaari kantaajatatsine iroka iriyotairo osavisatziite, ¹³ ikaratzi iyotaantapiintakerori jiyotashiminthavaitari irirori. Aña okaratzi añaaventakeri aakaite irootakera jiyotakaayetairi Tasorentsinkantsi. Irootakera akinkithatakaayetairiri antakishiretaneri tsika okantakotajaanta ashireka.

¹⁴ Iriima ikaratzi kaari antakishiretatsine, te inkempisantero iriroriite jiyotakaantavetakari Tasorentsinkantsi, aña okempitzimovaitakari ma-sontzishirenkantsi. Te onkantaajate iriyotakotairo irirori, tema te inampishiretantari Tasorentsinkantsi iyotakaantayetyaariri. ¹⁵ Irooma aakaite antakishiretaneri, aritake amayetairo ayotajaantairo maaroni tsikarika opaiyeta. Aritake okantari, okantavetaka te inkemathaperoyetai osavisatziite tsika akantayetanaa aakaite. ¹⁶ Irootakera josankinatakotziyeetakari jaka, kantatsiri:

¿Tzimatsima impaitya iyotakoperotairine ikinkishiretane Avinkatharite?
¿Tzimatsima impaitya materine iriyotairi? Irooma aakaite, jiyotakaayee-tairora tsika okantakota ikinkishiretane Cristo.

3

Antavaitanaineriri Pava

¹ Iyekiite, tetya nomataajatero nonkinkithatakaayetemi nokempitayirira nokinkithatakairi antakishiretaneri. Aña kempivaitakami ovakerami

petanakyaaro paventagaiyaari Cristo. Kempivaitakami eeniromi peenchaanikite,² eeniromi ithotaayeetzimi, tekerá impayeetemiro tatsinaayetat-siri ovaritentsi. Tema te onkante pinkemathayetairo okaratzí niyotaave-takamiri, eeniro pikantayeta irojatzí iroñaaka.³ Tekeraatará pantakishire-tanete. Okaratzíra píñaanamínthavaayeta pikisakoneentaváita. ¿Kaarima iroka jimatayetapiintakeri osavisatziite?⁴ Tema tzi mayetatsi janta, kantat-siri: “Nokempisantziri naaka Pablo.” Pashine kantayetatsi: “Iri nokemp-isantzí naaka Apolos.” ¿Kaarima iroka kempítakarori íñaanamínthavaakayeta osavisatziite?

⁵ ¿Niinkama naaka? ¿Niinkama Apolos? Naakamatsitake apiteroite iromper-atane Pava, jotyaantakena nonkinkithatakaayetaimi onkantya pinkemp-isantantayetaiyaari eerokaite.⁶ Tema naaka joshiyakaaventayeetake itzimi pankitaintsiri. Iriima Apolos iri joshiyakaaventayeetakeri itzimi oyaata-paakenari ithamaitakotziro nopankítakeri. Iriima Pava iriitakera mata-jaantzirori jantakitakaayetzíro pankirentsi.⁷ Te iririiperotajaante pankítakerori, ari ikempitari thamaitakotakerori. Aña iriira iriiperotajaantat-siri Pava, irantakishiretakaayetaimi.⁸ Kempivaitaka intzimerikami iran-tavaítakaitane. Irotyaantaitakeri impankivaite, irotyaantaitake pashine inthamaitakotero. Intaani impinamatsiyeetairi okaratzí jantavaimatsitake, iroiipyetairi inampiki, tema te inkovaperotajaantyá iriroriite.⁹ Arira nokantaiyani naakaite, kempítaváitaka naakami antaváitziniriri Pava. Irooma eerokaite, pikempivaitakaro eerokami pankirentsimashi. Pikempi-vaitakaro eejatzí eerokaite, eerokami pankotsi.

¹⁰ Naaka kempivaitakarori iyotzirori jovetsikiro. Naakara etakaan-tanakaro novetsikakero pankotsika, iriira Pava neshinonkatakanari okanta netantanakarori novetsikiro. Ipoña ipokapaake pashine thonkaterone irovetsikero. Iro kantacha ontzimatyé iramatsinkaventyaaro inthonkantayarori kameetha.¹¹ Iriitakera Jesucristo oshiyaventakarori etapiintarori jaayeetzíri jovetsikayeetantaro pankotsi. Eerora okantzí ontzime irimpoyaayeetantyaariri.¹² Aririka irovayeetakero etapiintarori, kantatsira iroñaaka inthonkayeetairo pankotsika. Irovetsikayeetantyaaro oro, kireeki, mapipayeeni poreryaayetatsiri. Ari onkantake eejatzí irovetsikayeetantyaaro inchakota, tsipanapayeeni.¹³ Iro kantacha, aririka ontaiya pankotsiyetatsiri, arira iriñeetero opaitarika jovetsikantayeetakarori pankotsiyetatsiri.¹⁴ Okempitaya, iroorika irovetsikayeetantakya mapipayeeni, eerora aperoyeta ontaayetya, omapero okisotanetake okaratzí jovetsikayeetantakari. Oshekira ipinaperoyeetakeri ovetsikakerori pankotsika. Arira inkempitayeetairiri eejatzí joshiyakaaventayeetakeri ovetsikiro pankotsi, impinaperoyeetairi eejatzí.¹⁵ Irooma, tzi matsirika ovetsikantakarori pankotsi kaari shenkaatsine ontaayetya, kapichera ipinayeetairi irika. Arira inkempitayeetairiri eejatzí joshiyakaaventayeetakeri ovetsikakerori iroka pankotsi, kapichera inkantaiya irivisakoshiretantaiyaari, iroshiyakovaitaiyaari avisakotatsiri intavetyaami.

¹⁶ ¿Tema piyotaiyeroni eerokaite, eerokayetakera oshiyakaaventari pankotsika? Tema kempivaitakami eerokami intasorentsipankotetyaami Pava, eerokatake inampishiretantaka Tasorentsinkantsi.¹⁷ Aririka intzime ovaariperomínthateriri oshiyakaaventari itasorentsipankote Pava, arira irovaariperotairi Pava irirori, tema tasorentsi onatzi ípanko. Arira okanta joshiyakaaventayeetzimi eejatzí eerokaite.

¹⁸ Paamaiya jamataviitzimikari. Kempitaka tzi mayetatsi janta kantatsiri: “Iyotaneri nonatzi.” Aña iro arivetachari irikaite inkinkishiretakoper-

otairomi okaratzi kempitzimovetakariri osavisatzi masontzishirenkantsi onatzi. Tema iroka, irootake kantakaiyaarone iriyotanetantaiyaari. ¹⁹ Tema Pava te apantzimotyaaari okaratzi ikempitakaantashitapiintakari osavisatziite iyotanetaantsi onatzi. Irootakera josankinatakotziyeetakari pairani, ikantaitake:

Tema iri Pava oirikayetakeriri iyotanevaitashitachari, iriyotashinenkakiini.

²⁰ Josankinatziyeetaka eejatzi kantatsiri:

Jiyotzitakaro Pava ikinkishiretashivaiyetakari iyotanevaitashitaneri.

²¹ Irootakera, eero jasagaaventavaintaro atziriite okaratzi jiyomatsivetari iriroriite. Irooma eerokaite, aritake onkantake piyotakoyetairo maaroni: ²² Okaratzi niyotaayetakemiri naaka, jiyotaayetakemiri Apolos, jiyotaayetakemiri Pedro, okantakota kipatsisato, añaantarentsi, kaamane-taantsi, avisayetatsiri iroñaaka, avisayetatsineri apaata. Aritake onkantake piyotakoyetairo eerokaite maaroni iroka, kempivaitaka eerokami ashityaaronemi maaroni,* ²³ tema eerokaite jashitayetaa Cristo, iriima Cristo jashitari irirori Pava.

4

Irantavaire otyaantajanoriite

¹ Arira okantari, ontzimatyete inkempitakaantayeetaina iromperatane Cristo, naakaite jovake niyotaantayetairo kaari jiyotakoveeta pairani. ² Iro kantacha itzimirika jovayeetake irantayetairo ompaiyaarika, ontzimatyete irika inkyaaryooventairo irimatantaiyaarori kameethaini. ³ Niyotzi naaka pimonkatziyantatyaanari nokarataiyinira. Tekatsi ompaitzimotyaaana pikovirika pamenakotenaro nantakerorika kameethaini. Tekatsi ompaitzimotaajatyaaana inkoverika iramenakoyetairo jevayetatsiri nampitsiki. Tema te nonkinkishiretakotapiintaajatyaaaro naaka nomonkatziyayetyaari nokarataiyirini.

⁴ Aririkami namenakotya naaka, kempitakatya te ontzimimotaajaten nokenakaashitane. Iro kantacha tera naaka amenakovaitachane, aña iriitakera Avinkatharite amenakojanotainaneri tzimatsirika. ⁵ Irootakera eero pimantantaro eerokaite pimonkatziyayetairi impaiyaarika. Aña iri Avinkatharite amenakoyetairine maaroiteni impiyapaitetapaakerika. Iriitakera oñaakantapairone okaratzi antayetakeri omanaantsikiini. Ari iroñaakantapairo eejatzi okaratzi akinkishirevetari antayerimi. Arira inkantaiyaari Avinkatharite tharomentaineri apaata.

⁶ Okaratzi noñaaventakemiri jaka, noshiyakaaventatyaara naaka notsipatakari Apolos. Iroora nokantantamiroi onkanta poisokerotantyaarori Osankinajanorentsi, tema irootake ikantaitapiintakeri: “Eero povanaatzi-itziro osankinatainchari.” Aritaima povashaantairo iroñaaka okaratzi pimonkatziyavakaapiintakana, pasagaaventapiintayetakana pinkantaiyeni, “Iriira irika anayiriri pashine.” ⁷ Pikantayetakera ¿Piñaajaantakema eeroka panaakoyetairi pashineete? ¿Piyotashitakaroma apaniro okaratzi kaari jiyotaayetzimi? ¿Opaitakama pasagaaventantari pinkempitakaantavaita apanirora piyotanetashitaa?

⁸ Pasagaaventavaitaiyakani eerokaite pikempitakoyetakari pinkathariite, ashaarantaneriite, ikaratzi aashiryaaaneentavaitziri irovarite. Kempitavaitakami te niyotaayetemimi naakaite. Onkaminthaajatyaaami pimpinkathariperovantayetemi, ari onkanta nonkaratantyaamiri naaka tsika pipinkathariventantzi. ⁹ Tema naakaite Otyaantajanoriite

* 3:22 Ipaaitziri jaka “Pedro,” irijatzira ipaiyeetziri “Cefas.”

tera nonkempitaajatyaaari pinkathariite, te niriiperotaiyeni. Aña okempivaitakaro iroñaaka irovamaakaantakenami Pava, maaroiteni jamenakoyentayeetakana tsika ikantaitakana jovamaayeetana, jamenakoyetakana atziiriite eejatzi ikempiyetakari maninkariite. ¹⁰ Ikinkishiretakoyeetakana tekatsi apantyaanane nokinkithatakotzirira Cristo. Irooma eerokaite pikinkishiretakoyeta iyotaneri pinayetatzi pikinkithatakoyetairira irirori. Irooma naakaite ikinkishiretakoyeetakana te naavyaashireperovainete. Irooma eerokaite ikinkishiretakoyeetakemi aavyaashirevaitaneri pinatzi. Osheki iñaapinkathayeetakemi eerokaite, irooma naakaite, temacheeni. ¹¹ Eekerora niyaatatzi noñaashivaitakaro, irojatzi nokantziro iroñaaka, notasheneentavaitzi, nomireneentavaitzi, thonkaneeronkatakotakana, jovatsinaavaitaitana, te ontzimimotena nopanko, ¹² osheki nantavaitake, naakajaantake antavaiventacha. Itzimirika impaitya kisaneentavaitaneri, neshinonkayetari naakaite. Aririka irovatsinaavaitakana, amave nokantaiyani. ¹³ Aririka inkaviyavaitaitena, nokokovayetziro nontsimaryaakaayetyaari. Ikempitakaantayetakana tekatsimi apantyaanane kaarashimi nonayetatye. Eeniro ikantayeetana irojatzi iroñaaka.

¹⁴ Tera iro nosankinatantarori iroka nokovi novashikyaayetemi, aña nokovatzi nonkaminaayetemi, nokempitakotari ashitaaniri ikaminayiri iretakotane itomi. ¹⁵ Kempitaka tzimavetaka osheki kovavetainchari iriyotayemimi eerokaite, iro kantacha te niyote tzimavetakarika kovavetainchane irakameethatemi iroshiyaari ashitamiri. Irootakera noshiyakaaventakeri naaka, kempivaitaka iriimi Jesucristo matakaakenarone noshiyakotyaaari ashitamiri, nokinkithatakaapaakemioranki Kameethari Ñaantsi.* ¹⁶ Irootakera nosankinatantamirori iroka: Pinkempitakotaiyaanaro naaka. ¹⁷ Irootakera notyaantantamiriri iroñaaka Timoteo, tsika itzimi nokempitakaantziro eejatzi iriimi netakotane notomi, iriitake kyaarvoventakeri Avinkatharite. Iriitakera kinkishiretakaapaimirone tsika ikantakaakana Cristo, tsika nokanta niyotayetairi kempisantzinkariite tsikarikapayeeni isaikayetzi. ¹⁸ Tzimayetatsi pikarataiyirini janta ñaaperovaitachari, ikovaiyini pinkempisanteri irirori. Iñaajaantzi eerora napiitairo nareetaiyaami. ¹⁹ Iro kantacha thaankipaitera nompiyitapaakya, iririka Pava kovaintsineri. Ari onkantya noñaantyaarori omaperorika jaavyaashirevaitanetzi ikaratzi ñaaperovaitainchari janta. Aamaashitya iñaavaiminthavaitashitaka. ²⁰ Tema ikaratzi ipinkathariperoventairi Pava, iriitakera oñaakanterone jaavyaashirevaitanetzi. Tera iriñaavaiminthavaitashitya. ²¹ ¿Arima onimotakemi nareetyaami novasankitaavaitapaakemi? Aña iro pinkovataike neshinonkayetapaakemi, eero noshintsiventavaitapaakemi.

5

Jiyakoyentayeetziri antayetzirori kamaaroyetatsiri

¹ Tema nokemake tzimatsi janta aparoni pikaratziri, jimayempivaitapiintake. Jimatataikero jantajaantakerori kaariperokitatsiri kaari ikemakoyeetzzi kempityarone irantayetero kaari kempisantatsine. Tema ipaantavaitaro irinirothori, iinatari iriri. ² ¿Opaitama piñaaperovaiyetantari itzimataitzira pikaratziri janta matakero iroka? Tetya povashiretakovaityaari piñaakeri jantakero. Aña iro arivetacha pomishitovakaanterimi irika shirampari.

* 4:15 Kantakotachari jaka "osheki," ikaratzi 10,000.

³ Okantavetaka te nosaikimotemi pinampiki, iro kantacha nokinkishiretakotapiintakami kempivaitaka arimi ankaratemi asaike janta. Irootakera pinkempitakaantantyaarori iroñaaka arimi ankaratemi janta, niyakoventakeri irika shiramparika. ⁴ Ontzimatayeera papatotaia, pimpairyeri Avinkatharite Jesús, pinkempitakaanteromi aririkami nonkaratajaantemimi janta. Pimaterora iroñaaka okaratzi ikantakemiri Avinkatharite, ⁵ pomishitoveri shiramparika, irovasankitaavaiteeriita Satanás. Aamaashitya aritake onkantai iravisakoshiretai apaata impiyeerika Avinkatharite Jesús.

⁶ Tera apantaro pasagaaventavaitya. ¿Tema piyotero okaratzi ikantayeetakeri: “Kapicheeni onavetaka shineyakairori tanta, iro kantacha oshineyakairo maaroni tantapatha?” ⁷ Pinkempitakaantairo eeroaka posokatyeeromi shineyapathatakairori tanta, posheyetairo kameetha. Irootakera pimayeteri, pomishitoveri matapiintakerori kamaaroyetatsiri, ari onkantya eero jantetaantaro. Aña ontzimatyepinkempitayaaro tanta kaari shineyatsine, jovapiintaitari joimoshirenkaitziroa kitaite “Anankoryaantsi.” Tema ikamimentayetakai Cristo joshiyakaaventari oisha jovayetari joimoshirenkayeetzirora Anankoryaantsi. ⁸ Iroora amayetantayaarori okaratzi joshiyakaaventayeetakeri. Ontzimatyeeera ovashaantayetairo kamaaroyetatsiri, kaariperoyetatsiri, oshiyakaaventakari shineyakairori tanta. Aña ontzimatyepinkempitayaaro ankameethashiretai, añaavaiyetairo kyaaryootatsiri, oshiyakaaventakari tanta kaari shineyatsine.

⁹ Aritake nosankinatzitakami pairani, nokantakemi: “Eerora paapatziyaminthateri ikaratzi matapiintakerori kamaaroyetatsiri.” ¹⁰ Nokantayetakemirora iroka, tera iri nonkantakote ikaratzi kaari kempisantayetsine, antayetzirori kamaaroyetatsiri, kisakovaitaneri, amatavitaneri, ñaapinkathatashivaitariri oshiyakaarontsi. Iriimi nonkantakoyetemi, eerotya okantaajataimi pisaikayetaimi kipatsikika. ¹¹ Iriira nokantakotzi ikaratzi paitashiminthavaitachari “Iyekiite.” Iriiyetakera eero paapatziyaminthayetaari, iriirika matapiintakerone kamaaroyetatsiri, kisakovaitaneri, iñaapinkathatashivaitakari oshiyakaarontsi, ikaviyantavaitake, ishinkivaitapiinta, jamatavitantapiintake. Tera aritaajate payootayetaari irikaite. ¹² Tema te irovayetai aakaite iyakoventayetaari ikaratzi kaari kempisantayetaatsine. Aña iroora aritatsi iyakoventayetaari kempisantayetsiri akaratapiintairi, irantayeterorika kaariperotatsiri. ¹³ Irootakera pookantyaariri irika shirampari matapiintakerori iroka kaariperori. Irooma Pava iriira amenakoyetairine ikaratzi kaari kempisantayetsine.

6

Te arite iramenakotairo amaimanetavakaane kaari kempisantatsine

¹ Aririka pimaimanetavakaiya pikaratzi pikempisantzinkaritz janta, te arite piyaate iramenakotemiro jevayetsiri nampitsiki, kaari kempisantzinkaritatsine. Aña iro aritatsi piyaatashitavakaiya pikaratziyini itasorentsishiretakaitaimi. ² ¿Tema piyotaiyeni eerokayetake amenakoyetairine apaata maaroni osavisatziite? ¿Eeroma pimatziro povetsikayetero pomerentsizimoyetamiri kapicheeni eerokaite? ³ Tema aakataitake amenakoyetairine eejatzi maninkariite. ¿Eeroma okantzi amenakotantero okaratzi añaakotantayetziri iroñaaka? ⁴ ¿Opaitama pishinetantariri iramenakoyetaimi atziriite kaari pikaratapiintziri papatoventyaari Pava? ⁵ Aña ontzimatyeeemi pimpashiventakotyaa

iroka. ¿Tekatsima iyotaneri pikarataiyini, ovetsikemironeri? ⁶ Aña jiroka pikantapiintaiyaka, piyaatashiyetakeri jevari kaari kempisantatsine, pikovakotakeri irovetsikayetemiro pimaimanetavakaa, okantavetaka pikantavakaiyavetaa “iyekiite.”

⁷ Iroora oñaakantzirori eenirotatsi pikenashivaiyeta, piyakoven-tavaitakeri pikarataiyini janta. ¿Opaitama kaari pamavetantaajataro inkaviyavaitaitemi, iramatavivaitaitemi? ⁸ Iroora pimayerimi iroka. Aña eerokatajaantaiyakenira kantzimoneentavakaacha, pamatavitavakaiyakani okantavetaka pikantavakaiyaveta “iyekiite.”

⁹ ¿Tema piyotaiyeni, eerora iñaayetairo apaata impinkathariventairi Pava ikaratzi kaariperoyetatsiri? Paamaventaiyaara, otzimikari pikenakaashitane. Arira ikantayetari ikaratzi antapiintayetzirori kamaaroyetatsiri, ñaapinkathayetakeriri oshiyakaarontsi, mayempiriite, pamatavakaayetachari ishramparinkakiini, ¹⁰ koshintzipayeeni, kisakovaitaneri, shinkiryaantzi, kaviyantaneri, amatavitaneri. Eerora iñaayetairo impinkathariventairi Pava irikaite. ¹¹ Pairani, ari pikantayevetakari tsikarika pikaratzii eerokaite. Iroora iroñaaka okempivaitakaro inkivayeetaimi, itasorentsishiretakaitaimi, jovatampatzikashireyetaimi, tema pipairyapiintairi Avinkatharite Jesucristo. Iriitakera Tasorentsinkantsi kantakayaetaamiri.

Piñaapinkathatantaiyaari Pava, tsikarika opaiyeta pantayetairi

¹² Tzimatsi kantayetatsiri: “Ishineyeetanaro nantayetero tsikarika ompaiyetya.” Iro kantacha tera apantaro maaroni irantayeetero. Aritake okantaveta, ishineyeetairo antayetero tsikarika ompaiyetya. Iro kantacha tera ankovaitaiteo atzirintantayetai ompaiyetyaarika ishineyeetairi. ¹³ Tzimatsi kantayetatsiri eejatzi: “Iroora otzimantari ovaritentsi onimoneentatziitantairi amotziki. Iroora otzimantari amotzi, ankematziitantaarori ovaritentsi.” Ari okantavetari, iro kantacha Pava irapiteroryaayetairo iroka, iraperotairo. Irootakera eero pikantavaitashitanta eeroka: “Iroora otzimantari avatha añaathatavakaantyaari.” Tera ari onkantyaari. Aña iro otzimantari avatha añaapinkathatantaiyaari Avinkatharite. Iroora itzimantari Avinkatharite animotakaantayetaiyaari avathaka. ¹⁴ Tema Pava, eero japerotajaantairo avathaka, aña ari iroviriintayetai, iroñaakantayetairo ishintsinka, ankempitaiyaari tsikara ikantaa ipiriintaaranki irirori Avinkatharite. ¹⁵ ¿Tema piyotaiyeni iri Cristo ashiyetaaro pivathaka? ¿Kantatsima aapithayetairi jashiyetaari irirori, ashinevaitairo avatha amayempivaitantyaaro? ¿Tera ari onkantya! ¹⁶ ¿Tema piyotaiyeni ikaratzi mayempivaitatsiri, kempitavaitanaka irovithaanakyaaromi iroka, aparoni ikantanaa ivathaki? Iro okantziri josankinayetakeri: Aparonira inkantayetaiya ivathaki jaavakaanaara.

¹⁷ Iriima itzimi karatanairiri Avinkatharite, jovithaashiretanaatyaarira, kempitavaitaka aparoni ikantakaanaari. ¹⁸ Ontzimatyepishishiyapithatero ñaathataantsitatsiri. Okarayetzira kantashivaiyetachari kaariperori jantay-eetziri, kaarira atziri ovashinonkaajaantachaneri irirori, aña pashinera atziri jovashinonkaavaitakeri. Iroora iro irantake ñaathataantsiyetatsiri, iriira ovashinonkaavaitajaantaincha aparoni ivathaki. ¹⁹ ¿Tema piyotaiyeni iroora pivatha oshiyakarori pankotsi isaikantari Tasorentsinkantsi? Iri-ira Pava omperayetamiri. Tera eeroka añaashivaitachane aparoni, ²⁰ aña iri Pava pinakovenaperotaimiri onantaari jashiyetaami. Irootakera piñaapinkathatantaiyaariri Pava, tsikarika opaiyeta pantayetairi, okaratzii pikinkishiretari eejatzi.

7

Imaimanetavakaiya aavakaachari

¹ Iroñaaka nakemiro okaratzi posampitanari posankinareki: Iroora ariv-
etacha eero jinanata aponi shirampari. ² Iro kantacha, ontzimatyé pi-
inantayetaiya, pimayempitzikari. Ari onkempitayetaiyaari eejatzi tsina-
neete, ontzimatyé oimentayetaiya. ³ Arira aritziri piñaavakaayetaipiintaiya
paavakaayetara. ⁴ Okaratzi jinanaitari, tera apaniro ashitaaro ovatha, aña
irijatzi ashitaaro oimetari. Ari okempitari eejatzi, ikaratzi jümetaitari, tera
apaniro jashitaaro ivatha, aña irojatzi ashitaaro iinatakari. ⁵ Irootakera,
te aritanta poshitaaventyaaro piñaavakaapiintayetaiya paavakaayetara. Iro
kantacha, kantatsiya pinkinkithavaitakaavakaiya onkantya pintziventá-
paitetantyaarori piñaañaatane. Impoña petanaiyaaro piñaavakaayetanaiya, ari
onkantya eero jampotantami Satanás, tera piñaakotanetajaantyaaro eerokaite.
⁶ Irooyetakera iroka noshinetantziri, iro kantacha tera noshintsiventantatyé
maaroiitani imonkarayetairo irokapyeeni. ⁷ Aña nonkovataavetya naaka
maaroiitani shirampariite inkempitakotaiyaananaromi tsika nokanta naaka.
Iro kantacha eerora omata iroka. Tema Pava jinashitakaro itasonkaven-
tayetakai maaroni aakaite. Ari ikanta Pava itasonkaventantakari tsikarika
ikaratzi kaari otzimayetanta itsipitari, iriima pashinepayeeni ontzimayete
itsipitari.

⁸ Ikaratzi kaari aavakaachaneriita, nokantziri: Iro aritatsi pisaikashiv-
aitaiya eero otzimi pitsipitari, nokempitara naaka. Irojatzira nokan-
tayetzitarini ikaratzi kamayetsiri itsipari. ⁹ Irooma terika pimatero
piñaakotanetya, ontzimatyé pintsipatayetaiya. Tema iro aritatsi pintsi-
pataiya, ari onkantya eero piñaantaro ayimavaitemi.

¹⁰ Okaratzi jinanaitakari, aavakainchari, nokantziro: Te arite
pookavakaayetaiya. Tera naaka kanterone iroka, aña iriitakera
Avinkatharite. ¹¹ Aririka pookavakaiya, iro aritatsi pisaikashivaitya apaniro
eero pitsipataa. Irooma eerorika, kantatsi pimpiyashitairi piimejanori.
Eerokaite jümetaitari, te arite pookayetero piinatakari.

¹² Nokantayetziri pashineete: Iyekiite, tziimsirika piinatari kaari kem-
pissantatsine, ontzimatyé poisokerotyaaro, aapatziyakotakamirorika iroori.
Ari nokantziri naaka, iro kantacha tera iri Avinkatharite shintsiventajaan-
temirone. ¹³ Ari okempitzitari, aponi tsinane oimetariri kaari kem-
pissantatsine, ontzimatyé oisokerotyaari irirori, jaapatziyakotakarorika.
¹⁴ Tema okantavetaka te inkempissantzinkarite oime, itasorentsishire-
takaitairi irirori, iroora kantakaantakerori iinaka. Ari ikempitzitari, apa-
roni shirampari kempissantaneri, iinantarori kaari kempissantatsine, ita-
sorentsishiretakaitairo iroori, iriira kantakaantakerori oimeka. Irooma
aririka irookavakaakya, kempitakara eero javisakoshireyetai irovaiyane.
Irooma itsipatavakaara, intasorentsishiretakaayetairi eejatzi irovaiyane.
¹⁵ Iro kantamaitacha, inkoverika irookavakaiya, kaari kempissantatsine,
kantatsi irimatero. Tekatsimaita shintsiverentine eero jookavakaa, akant-
ayetairi “Iyekiite,” eejatzi akantayetairi “Chookiite,” aayetziriri kaari kem-
pissantatsine. Irooma kantatsirika aapatziyavakaiya kameethaini, iroora
ikoviri Pava. ¹⁶ Eeroka jinanaitakari, tera piyotero, kempitaka eerokatakera
kantakaanterone iravisakoshiretantaiyaari piime. Eeroka jümetaitakari,
tera piyotero, kempitaka eerokatakera kantakaanterone avisakoshiretan-
taiyaari piina.

¹⁷ Ari okantari. Tsikara akantayeta asaikayetzi, eerora athavaavaitaro
ovashiñeero tsika akantapiinta. Iroora ikovakairi Avinkatharite, tema ari

akantayetzitari ikaimashireyetantairi Pava. Irootake nokantantapiintakeri naaka irantayeetero nareetayetarira kempisantzinkariite tsikarika japatotaiyani. ¹⁸ Thame oshiyakaaventavakero, aparoni shirampari itzimi tofameshitainchari, irashi irovatyevorera tsika ikantaka. Terika intomeshitaanitya jetantanakarori ikempisantantaari, tekatsi ompaitya intomeshitaanitantaiyaari iroñaaka. ¹⁹ Tekatsira ompaitya aakarika totameshitaaniri, terika antomeshitaanitya. Iro kovajanotachari antayetairo ikantairi Pava amayetairo. ²⁰ Arira ankantayetaiyaari maaroiteni, eerora athavaavaitaro ovashiñeero tsikarika akantayeta ovakera ikaimashireyetantairi Pava. ²¹ Ari okempitari eejatzi. Eerokarika omperanataari ikaimashireyetantakamiri Pava, eero okantzimoshirevaitami. Irooma aririka irothataakaapaintyaaro omperatamiri pishitovai, pimatero. ²² Ikarayetzi omperavaitaari ikaimashireyetari Avinkatharite, ontzimatye inkinkishiretya isaikakaashivaitaarira. Ikarayetzi kaari jomperanayeetari ikaimashiretantaariri, okempivaitaarora iroñaaka iromperatanemi irinaatye Cristo. ²³ Tema Pava pinakoventaperotaimi onantari jashiyetaami, iro aritatsi eero pikempitakotaari iroñaaka omperanataari, ishintsiventavaitaitziri irimonkaratero ikovakaashitairi pashine atziri. ²⁴ Iyeikiite, ontzimatye maaroiteni eerora athavaavaitaro tsikara akantayetara ikaimashiretantairi Pava okanta atspashireyetantaariri.

²⁵ Iroñaaka nakayeteri ikaratzi osampitakoventzirori evankaroite. Tera ontzime ikantakaantairi Avinkatharite okantakota iroka, iro kantacha nonkantemi naaka okaratzi nokinkishiretakotarori. Iriira Avinkatharite neshinonkataanari okanta paventaayetantaanari naaka. ²⁶ Jiroka okaratzi nokinkishiretakotarori: Tema asaikimopaiteyetatziirora iroñaaka tsika jashinonkaavaiyetaita, iro aritatsi pashi povayetairo tsika pikantayetara pisaikayetzira iroñaaka. ²⁷ Thame oshiyakaaventavakero, otzimirika eeroka piina, te aritzi pintsiparyeeyaaro. Terika ontzime piina, eero pikokovatzzi pintsipatya. ²⁸ Irooma aririka pintsipatakya, tera pantero kaariperori. Ari okempitzitari aririka ontsipatya evankaro otzimi ikampitanta-itakeri aantyaariri shirampari, tera antero kaariperori. Iro kantacha ikaratzi aavakaayetachari, aritake iriñaayetake pomerentsitzimotyaarine. Intaanira nokantashitami naaka onkanta eero piñaantayetaro pomerentsitzimovaiyetyaamiri eerokaite. ²⁹ Iyeikiite, kempitaka irootaintsi omonkarapaitetya. Ari etanakyaaro iroñaaka, ikaratzi tzimayetatsiri iinaite, ontzimatye inkempitakaantairo terikami ontzimatye. ³⁰ Ikarayetzi iraavaiyetachari, ontzimatye inkempitakaantairo tekatsi ompaitya iriraavaitantyaari. Ikaratzi kimoshirevaiyetatsiri, ontzimatye inkempitakaantayetairo tekatsi ompaitya inkimoshirevaitantyaari. Ikarayetzi amanantayetatsiri opaiyetarika, ontzimatye inkempitakaantairo te iriimi ashiyetyaarone. ³¹ Itzimirika otzimimoyetziri opaiyetarika jaka, ontzimatye inkempitakaantairo te apantaperotajaantyaaro. Tema irootzimatake ompeyashivaiyetya okaratzi tzimayetatsiri kipatsiki, okaratzi antapiintayevetakari.

³² Irootakera nokovakoyetaimiri eerokaite eero pikinkishiretakovaintantaro maaroni iroka. Ikaratzi kaari tsipayetachane, inkamaityaaro irantanairo ikoviri Avinkatharite, tsika onkanta irinimotakaantyaariri. ³³ Iriima ikaratzi aavakainchari, ontzimatye irinimotakaayetairo itsipatari, ontzimatye inkinkishiretakotapiintairo tzimayetatsiri jaka kipatsiki. ³⁴ Ñaakero, apitera onkanta iroshiretakotapiintaiyaari. Ari okempitzitari eejatzi tsinane kaari tsipatachane, eejatzi evankaro, kantatsi onka-

maityaaro ikoviri Avinkatharite, tsikarika opaiyetari antayetzi eejatzi okaratzi okinkishireyeteri. Irooma okaratzi tsipayetainchari, ontzimatyenonimotakairi oime, onkinkishiretakotairo eejatzi tzimayetsiri jaka kipatsiki. ³⁵ Tera noshintsiventatyeeemi nokantayetamirori iroka. Aña iro aritatsi nonkantayetemiro onkantya nominthatakaantayetyaamiri pantayetairo onkarate kameethatzimotemine, ari onkantya pinkamaiperotanaiyaariri Avinkatharite.

³⁶ Tzimatsirika ashityaarone irevankarote antarokitaintsiri, iriñaakerorika aritatsi ontsipaty, kantatsi omatero, te onkaariperote. Aavakaavaiya.*

³⁷ Iriima ashitarori evankoro, kaari kovatsine ontsipaty, kameethatake eejatzi okaratzi jantakeri, tema iro ikovakeri iranteri irirori. ³⁸ Ari okantari. Aririka aavakaakya irevankarote, jantakero kameethari irika. Irooma eerorika itsipatakaaro, jantajaantakerora kameethatajaantatsiri.

³⁹ Aparoni iinataitari, okovaperotaty ontsipatapiintyaari oime eenirora aavakaa. Irooma aririka inkamimotakero, osaikashivaitaara iroori, kantatsi agai pashine oime, iro kantacha ontzimata inkempisanzinkarite eejatzi irirori. ⁴⁰ Iro kantacha tzimatsi nokinkishiretari naaka, arira onkimoshireperoteri iroka osaikashivaitaiya, eerorika agai pashine. Kempitakara Itasorenka Pava ñaavaitakaanarori iroka.

8

Ovaritensi jashitakaitariri oshiyakaaronsi

¹ Iroñaaka nakayeteri osampitakoventzirori ovaritensi jashitakaay-eetariri oshiyakaaronsi. Tzimatsi opaiyeta ayotakotayetzirori irokapayeeni, kaari jiyotayetzi pashine kempisanzinkariite, arira onkantakemi asagaaventzimotyaaari. Eerora amatziro iroka, aña iro aritatsi etakoyetaiyaari irikaite, ankokovayetairo antharomentashiretakaantyaariri. ² Arira okanta itzimayetantari asagaaventavaitachari, kantatsiri: “Naaka iyoperotaneri.” Iro kantacha tekeraatara iriyotanetya ikaratzi kantayetsiri. ³ Iriima Pava jiyoyetziri irirori ikaratzi etakotaariri.

⁴ Nakavakeri iroñaaka osampitakoventzirori ovaritensi jashitakaay-eetariri oshiyakaaronsi. Tema ayotaiyini aakaite ipaitarika ikantayeetziri oshiyakaaronsi, te ontzimimotaajateri iriñaantare. Tera intzimayete pashine pavatatsine, aña apatziro ikanta Pavajanori. ⁵ Niyotzi tzimayetsi jaka kipatsiki oshiyakaaronsi ivavanetashuitakari, eejatzi ikaratzi tzimayetsiri inkiteki ivavanetashivaitaitakari. Iriiyetakera ipaitashivaitapiintakari, ikantaitzi: “pava,” pashine ikantaitzi “novinkatharite.” ⁶ Irooma aakaite, aparoni ikanta apaitziri “Pava.” Iriitake ashitari, itzimi ovetsikayetakero maaroni. Iriira kantakaarori atzimayetantari. Ari okempitari eejatzi, aparonira apaitziri “Novinkatharite.” Iriitakera Jesucristo, itzimi jovetsikakaayeetakeri maaroni. Iriira kantakaarori okanta añaantayetaari.

⁷ Iro kantacha tzimatsi osheki kaari iyotakoterone iroka. Irootake itzimayetantari ametapiintakarori jashitakaari ovaritensi oshiyakaaronsi, irovimaityaaroya ovaritentsika. Irikaite atzirite, ikaratzi matapiintavetakarori, okantavetaa ikempisantayetai, eentashirera ikantayetaka iroñaaka. Aririka irovayetaiyaaro ovaritentsika onkempitzimotyaaari jantakero kaariperori. ⁸ Iro kantacha tera iro ovayetari matakairone irakameethatantari Pava. Tema ontzimerika ovaritensi apinkapiintane, te antero kaariperori. Aririka antzivaivetakyaaromi iroka, tera ovameethashiretai eejatzi. ⁹ Iro kantacha ontzimatyenonimotakairi oime, onkinkishiretakotairo eejatzi tzimayetsiri jaka kipatsiki.

* **7:36** Kantakotachari jaka “ashitarori irevankarote,” irijatzira kantakotachari kempitantakerori inantyaaro evankaroka.

potzikaashirevaitzirikari eentashireriite, pinkantayete: “Nosaikashivaita naaka, kantatsi novayetyaari ipaiyetarika.”¹⁰ Pinkinkishiretakotero opaita avisatsineri irokityaami irikaite eentashiretaneri. Okempitayta iriñeemi povavaiyta janta jashitakaayeetari ovaritensi oshiyakaaronsi. Okantavetaka pikantapiintayevetaka eerokaite: “Niyotzi naaka, te ontzimajaante iriñaantare irika oshiyakaaronsi,” aamaashityaara kantatsi irimatanakero iroyaari irirori.¹¹ Arira onkantya irika eentashireri, irantantanakyaarori irirori kaariperotzimotziriri. Eerokatakera kantakaashitakyaarone. ¿Tema pipaitayeveetaari “Iyeikiite?” ¿Tema ikamimentayetaari irirori Cristo?¹² Arira pikenakaakerori eeroka okanta pikaariperotakaantakariri irikaite. Povatsiperotakerira, peentashireperotakaakeri. Aña pikaariperotzimomaitakari eejatzi eeroka Cristo.¹³ Irootakera eeromi novantapiintataitaarimi naaka vathatsi, ari onkantya eero noitzipinaashiretantari ikaratzi nopaiyetari “Iyeikiite.”

9

Irimonkarayeeteneriri Otyaantajanoriite

¹ ¿Eeroma okantzi naaka nosaikashivaitya? ¿Kaarima naaka Otyaantajanori ñaajaantakeriri Jesús, Avinkatharite? ¿Kaarima naaka kempisantakaajaan-taimiriri Avinkatharite? ² Kempitaka tzimayetatsi pashine kaari iyotenane naakara Otyaantajanori. Irooma eerokaite piyotaiyini, tema eerokayetake ikempisantakaayetai Avinkatharite nokinkithatakoyetaimirira, iroora oñaakantzirori naakatakera Otyaantajanori.

³ Jiroka nonkanteriri ikaratzi ñaaventavaitanari: ⁴ ¿Tema aritzi intziyeetena naakaite? ⁵ ¿Eeroma aritzi naaka ontzime notsipatari, kempisantatsiri eejatzi? Aririka ontzime, ¿eeroma aritzi nontsipatanakyaaro janta pisaikaiyini eerokaite? Iroora jimatapiintakeri pashine Otyaantajanoriite, iro jimatapiintzitari ikaratzi jirentzitari Avinkatharite, eejatzi Cefas.* ⁶ Piyotaiyini eerokaite eekero nantavaitatzi naaka, onkantya naantyaari nañaantyaari, irojatzit jantziri Bernabé. ¿Intaanima nokantakaayetakaro naakaite te ishineyeetenaro novashaantero nantavaire nonkinkithatakantyaari? ⁷ Pinkinkishiretakoteri tsika ikanta ovayiri tzimatsiri ijevare. ¿Aritatsima impinateri ijevare impantyaariri irovarite? Ari ikempitizitari pankivaitatsiri, ¿Eeroma aritzi irovaiyaaro ivankire? Eejatzi ikempitizitari piravaitachari, ¿eeroma aritzi iranintaiyaari ipira?†

⁸ ¿Pikinkishiretama eerokaite okaratzi nokantayetakemiri iroora jametashimatsitaiyarini atzirriite? Aña irojatzira oñaaventakotzitataitakari Ikantakaantaitane. ⁹ Tema josankinatzitakaranki Moisés-ni, kantatsiri: Aririka pantavaitakairi aponi piratsi, te arite intasheneentavaite. ¿Pikinkishiretama intaanira piratsi joshiretakotaka Pava ikantantakari? ¹⁰ ¡Tera! Aña aakayetaiike joshiyakaaventaitakeri. Irojatzira joshiyakaaventzityaetakairi ikantaitake: Tzimatsirika pankivaitaneri, tzimatsirika otekakivaitaneri, iro jimatantaroni iroka onkantya irovantaiyaarori.

¹¹ Ari okempitizitari, tema naakaite aventashiretakaayetaamiri, ¿Eeroma aritzi pimpayetaina nañaantyaari? ¹² Iroora pantapiintakeneriri pashinepayeeni janta. ¿Eeroma aritzi pimatataitenaro naakaite? Iro kantacha, tera nosh-intsiventapiintemi nonkantemiro iroka. Aña amave nokantaiyakero. Tema

* 9:5 Ikantayeetziri jaka “Cefas,” iriitakera Pedro. † 9:7 Kantakotachari jaka “ipira,” iriira cabra-payeeni, tsika itzimi jirayeetapiintziriri ichochone.

te nonkovaiyeni nomanonkemi eerokaite petanakarora pikempisantairora Kameethari Ñaantsi noñaaventayetaimirira Cristo.

¹³ ¿Tema piyotaiyeni jovapiintaro omperatasorentsitaari tzimakaantatsiri okaratzi jashitakaitarori fasorentsipankoki? ¿Tema piyotaiyeni ikaratzi piratsi jashitakaitariri Pava pomepirinimentotsiki, oshinetaantsitzi irovayetyaari omperatasorentsitaari? ¹⁴ Arira okempitzitari eejatzi okaratzi ikantakaantanari Avinkatharite nokinkithayetairora Kameethari Ñaantsi, ontzimatye impinayeetaina nantantyaarori.

¹⁵ Tera noshintsiventemi pairani nosaikimotantakamiri pimayetenaro. Tera noshintsiventemi eejatzi iroñaaka okaratzi nosankinatantamiri. Aña iro nokovotaike nonkamemi naaka, tekera intzimanakeeta impaitya kantatsineri: “Tera kyaaryoo onatye okaratzi jasagaaventavaitakari Pablo.” ¹⁶ Tera nasagaaventavaiyaaro naaka nokinkithatakaayetaimiro Kameethari Ñaantsi. Aña kempivaitakara iriira Pava shintsiventanari nantairo, okantavetaka te naaka minthatashivaiyaarone. Eerorika nomatairo iroka. ¡Ikantamacheetana naaka!

¹⁷ Naakami kovashivaitakyaarone nomatero, ari nonkokovatakeromi impinayeetena. Aña Pava ovataikenari nomayetairo iroka. ¹⁸ Arira okantaka, tekatsira ompaitya noyaaventantyaari pimpinayetaina eerokaite. Tema nokempitakaantaro iroomi impinayeetenarimi okaratzi noñeero nokimoshiretai. Tema iroora nokimoshiretantaari iroñaaka tera nonkovakotaimiro okaratzi nokinkithatakaayetaimiro Kameethari Ñaantsi. ¹⁹ Arira nokenakairo nosaikashivaitantaari, tekatsi impaitya shintsiventavaitenari ipinatanara. Iro kantacha naakatajaantake kempitakaantacha onampitaari. Tema ari onkantya navisakoshiretakaantaiyaari osheki atziri. ²⁰ Arira nokantzitaro eejatzi nontsipatyaaririka nosheninkapayeeni judío, nomatzitarora okaratzi jameyeteri iriroriite, ari onkantya iravisakoshireyetantaiyaari. Irojatzira nomatzitari nonkempiyaari pankiventarori Ikantakaantaitane, nomonkaratziro naaka eejatzi, okantavetaka niyovetaka tekatsi shintsiventenane nompankiventyaaro, tema ari onkantya iravisakoshireyetantaiyaari. ²¹ Ari okantzitari, aririka nonkarateri kaari kemakotaajaterone Ikantakaantaitane, nokempitakotari iriroriite, ari onkantya iravisakoshireyetantaiyaari. Iro kantacha tera nompiyathatajaantyaari Pava, tema ontzimatye nomonkarayero ikantanari Cristo nantero. ²² Ari okempitzitari, aririka nonkarateri eentashirevaitaneri, nokempitakotari jantayetziri iriroriite, ari onkantya iravisakoshireyetantaiyaari. Ari nokempitayetziriri maaroiteni nashiyetachari atziriite, ari onkantya iravisakoshireyetantaiyaari tsikarika inkarate iriroriite. ²³ Iro nomayetantaro maaroni iroka onkantya nonkinkithatakaantantyaarori Kameethari Ñaantsi, ari onkantya nonkarayetantaiyaari eejatzi naaka, itasonkaventayeetanara.

²⁴ ¿Tema pinkinkishiretero tsika ikanta monkatziyavakaachari ishiyeeyani onkantya iriñeetantyaariri intzime etyaarone irareetya? Aparonira inkantya etyaarone irareetya, iriitakera impinayeeteri. Arira pinkempitayetaiyari eerokaite. ²⁵ Ikaratzi ñaantapiintakarori onkantya irimonkatziyavakaantyaari, ontzimatyeera inkempoy-aavainetya, iriñaashivaiyaaro intzityetyaro okaratzi ineveyeteri. Iroora jimatantayetarori iroka onkantya impinayeetanariri, iramathaiyeetantaiyaari shivithatapo. Iro kantamaitacha sampianyetatsi iroka. Iroora aakaite, okaratzi oshiyakaaventachari impinayeetairi, eerora othonkaneta. ²⁶ Irootakera noshiyakaaventantapiintarori naaka

okempivaitaro noshiyatyeemi, te nontempaavaitya. Nokempitakaantaro noñaashintsivaityaaroni nonkaposante, te nonkaposashivaityaaro tampyeenka. ²⁷ Okaratzi noñaashivaitakaro notziventavaitaka, nokempitakaantavaitakero novatha nomperatayeeyaaaroni. Irootakera nomatantakarori, ari onkantya eero ikempitakaantyeetantaanari joiyishitayeetziri, eero amenaashivaitanta nokinkithatakantapiintakera.

10

Ikaminaaventaitziro okaratzi iñaapinkathatashiyeetari

¹ Iyekiite, eero apeyakotaro tsika okanta iñaayetakeri avaisatziite. Iro ipampithatake aparoni menkori janta tsika te inampiitaro. Jimontyaayetakaro inkaare, joviryataaitapaintakeneri. ² Arira joñaakantakero javentaashiretakari Moisés-ni, ipampithatakeri menkori, jimontyaakaro inkaare.* ³ Jovaiyakaroni eejatzi avaisatziite okaratzi itasonkaventayeetakeri. ⁴ Jimiretaiyakaroni jiña itasonkaventayeetakeri oshitovaatzimotakeri shirantaaki. Tema iriitajaantakera Cristo tspashireyetakariri, iri oñaakakeriri jiña shirantaaki. Aña iri Cristo kempivaitakarori iroka shirantaa. ⁵ Iro kantacha, tzimatsi osheki iriroriite kaari irinimote Pava, irootakera ikamakaantantayetakariri tsika te inampiitaro.

⁶ Okaratzi avisaintsiri, tzimatsira oshiyakaaventakairi, ari onkantya eero akempitanti iriroriite, anevyetyaaro antero kaariperori. ⁷ Iroora eero aritanta aakaite ankempiyari pashineete itharomentavaita iñaapinkathatashivaitari oshiyakaarontsi. Tema irootake jimayetakeri avaisatziite pairani, jiroka ikinkithatakoyeetakeriri: Ithointaiyakani atziri, jovavaitaiyani, jiravaitaiyini.

Ari ikatziyeeyanakani itharomentashivaitaiyanakani.†

⁸ Ari okempitari eejatzi, te arite antayetero kamaarotsiri. Irojatzii jantayetakeri avaisatziite, irootakera iñaantayetakarori ikamakaantake aparoni kitaite 23,000 atziri.‡ ⁹ Ari okempitzitakarori eejatzi te aritzi ovatsimayeri Pava. Irojatzii jimayetakeri pairani iriroriite, irootakera jatsikayetantakariri maranke.§ ¹⁰ Ari okempitzitari eejatzi te aritzi ankiñaanevaite. Irojatzira jimayetzitakarori. Iroora iñaantayetakarori japerotakeri ipaiyeetziri “Aperotantani.”** ¹¹ Maaroni irokapayeeni avisayetaintsiri, irootakera joshiyakaaventayeetakeri, josankinatakoyeetakero onkantya iriyotaayentairori iroñaaka aakaite, tema asaikapitetantatyaaro othonkimataara kipatsi. ¹² Paamaventayetaiya eerokaite. Eero pikantayetzi, “Eerora nomatataitziro naaka iroka,” omapokashitakarori pimatanaakero eejatzi eeroka. ¹³ Iro kantacha piñaakerorika pinevetashirevaityaaro, pinkinkishiretero tera aparoro pikantaka eeroka, aña jimatataikero ikit-sirinkayetakero pashine atziriite. Kinataneri jinatzii Pava, eero ishinetzimi irirori irineveshireperotakaityaamiro kaari pinkitsirinke. Aririka piñaakero

* **10:2** Iroora jimayetakeri kempitakarori oviinkaataantsi iroñaaka, tema aririka iroviinkaateyeetya, joñaakantairo tzimatsi javentaashiretanaari. † **10:7** Okaratzi ikantakoyeetziri jaka “itharomentashivaita,” iro jantakeri pairani ivaisatziite judío-payeeni jovetsikake oshiyakaarontsi kempivaitariri iryaani vaca, iri joimoshirenkaventaiyarini, iñaapinkathavaitziri irika oshiyakaarontsi. Pamenero eejatzi “Tsika Ikantayeetziro Ñaantsipayeeni” tsika okantakota “Ikantakaantaitane.” ‡ **10:8** Pamenero eejatzi “Tsika Ikantayeetziro Ñaantsipayeeni” tsika okantakota “Balaam.” § **10:9** Pamenero eejatzi “Tsika Ikantayeetziro Ñaantsipayeeni” tsika okantakota “Moisés.” ** **10:10** Pamenero eejatzi “Tsika Ikantayeetziro Ñaantsipayeeni” tsika okantakota “Coré.”

pinevetashirevaitya, iriitajaantakera Pava oñaakemirone tsika pinkantya pinkitsirinkantyaarori, onkempivaitanakyaaro pishiyapithatayeeromi.

¹⁴ Netakotaneete, irootakera pinkempitakaantantyaarori pishiyapithatayeeromi, piñaayeririka pashineete iroimoshirenkero iñaapinkathavaiziri oshiyakaaronsi. ¹⁵ Iroñaaka tzimatsi nonkantayetemiri, nonkempitakaantatyeeemi iyotaneri pinatyeeemi nonkantemirora. Pinkinkishiretakoyeterora. ¹⁶ Tema apatotapiintaiyanira iravaitaiyini, akinkithashiretakotziro iñaañaaventakeriranki Cristo, imiretaiyakarini iriyotaaneete, ¿Kaarima iroka ovithaavakaantsi, apatoyetaara oimoshirenkiri Cristo ikapathainkatzimentakai? Aririka ampetyeero tanta, ¿Kaarima iroka ovithaavakaantsi, oimoshirenkirora ivatha Cristo, akinkishiretakotziro ikamimentayetakai? ¹⁷ Ari okanta, aririka ovayetyaaro, intzimayevetakya osheki akaratayini apatoyaiyani, maaroni ovaiyaroni tanta jovetskayeetakeri apatharoini. Ari akantayetaari aakaite, akempitayetaaro apathatatsiri. ¹⁸ Ari ikempitayetari eejatzi nosheninkapayeeni Israel-mirinkaite, jovithaavakaayeta eejatzi iriroriite, itaayetairo jashitakaariri Pava janta pomepirinimentotsiki. ¹⁹ Irootakera kempitaitakarori okaratzi jantapiintayetakeri pashinesatzi atziiriite ipometayetziniri ivavanevaitashitari. ¿Piñaajaantakema nokantatziira añaanetsira ikaratzi ivavanevaitashitakarai? ²⁰ ¡Tera! Iro kantzimaitacha tzimataitatsira peyari amamenavaitachari, iri ikempitakaantakeri ivavane, iriitake jashitakaantapiintayetakari irovarite. Aña kaarira Pava irashitakaayetya irovarite. Irootakera kaari nokovakaayetzimiri eerokaite pinkempiyayetyaari povayetaiyaaro okaratzi jashitakaavaitashitariri peyariite, povithagaarikari iriroriite. ²¹ Tera aritzi pimiretyaaro otzimi amiretapiintari akinkishiretakotziri Avinkatharite, pimatakerorika pimiretapiintakaro okaratzi jashitakaayeetariri peyari. Ari okempitziari, tera aritzi poyaaro otzimi ovapiintari akinkishiretakotziri Avinkatharite, pimatakerorika povapiintakaro okaratzi jashitakaayeetariri peyari. ²² ¿Akovatziiima ovatsimayeri Avinkatharite? ¿Anayirima otzimira irirori ishintsinka?

¿Arima notzikashirevaitantake iñaapinkathashireyetairi Pava?

²³ Jiroka ikantayeetzi: “Ishineyeetanaro nantayetero tsikarika ompaiyetya.” Iro kantacha tera apantaro maaroni irantayeetero. Aritake okantavetaka, ishineyetairo antayetero tsikarika ompaiyetya. Iro kantacha tzi mayetatsira opaita antayetziri kaari minthatakaiaaraine pashinepayeeni irantayetairo kameethari. ²⁴ Tera aritzi intaani ankinkishiretakovaityaaro akovayetziri aakaite, aña iro aritatsi añaashintsiventaiyaaro kameethatzi moterine pashinepayeeni. ²⁵ Aririka pamanantzimate vathatsi, eero posampitakoventavaiziri, pinkante: “¿Ipoñaatyaama irika vathatsi janta ipomeyetziniri oshiyakaantsi?” Aña pamananteri, poyaari. ²⁶ Tema iri Avinkatharite, ashitari ikaratzi tzi mayetatsiri kipatsiki. ²⁷ Ari okempitziari, aririka inkaimemi payooteri kaari kempisantatsine, payooteri pikovirika. Eero posampitakoventavaiziri pinkante: “¿Ipoñaatyaama irika vathatsi janta ipomeyetziniri oshiyakaantsi?” Aña poyaari. ²⁸ Irooma tzimatsirika kamantemineri, inkantemi: “Irika vathatsi ipoñaatya janta ipomeyetziniri oshiyakaantsi,” eerora povari. Iroora pimatantakarori iroka pikinkishiretakotanakari kantakemiri, pikinkishiretanaka eejatzi kantatsi irovaariperoshiretante. ²⁹ Tema nokantakemira “kantatsi irovaariperoshiretante,” te iro nonkantakote irovaariperoshiretemi eeroka, aña iri nokantakotzi itzimi kamantakemiri, kantatsira irovaariperoshireteri irirori. Kempitaka ari posampitanakena naaka, pinkante: “¿Opaitama nontzitantavaiyaariri

naaka intaanimacheeni ikinkishiretakotana pashineka atziri? ³⁰ Tema nopaasoonkeventziri Pava noñaayetziro novari, ¿opaitama nonkinkishiretakotantyaarori onkarate inkishimaitenari?”

³¹ Jiroka nakemiro: Aririka povavaiyetya, pinkinkishiretakoterora, pinkantashirete: “Tzimatsirika ñaayetenaneri novavaiyetya, ¿arima notzikashirevaitakeri irika iñaapinkathashiretai Pava?” Arira pinkempitzityaarori pimirevaiyetya, eejatzi pantayetairo tsikarika opaiyetarika. ³² Ontzimatyepaamaventaiya eero poitzipinashiretantari Judío-yetatsiri, kaari judío-yetatsine, ikaratzi pikaratapiintziri papatoventari Pava, maaroni. ³³ Irootakera nantziri naaka, nopankiventaro nonimotakaantayetyaari maaroni atziriite okaratzi nantayetziri. Tera intaani nantero kameethatzimotanari naaka, aña iro nantzi onkarate kameethatzimoterine pashinepayeeni, ari onkantya iravisakoshiretantaiyaari.

11

¹ Pinkempitakotaiyaanaro naaka. Iroora nomatziri naaka, nokempitakotari Cristo.

Ovashikainaro tsinaneete

² Notharomentaiyami iroñaaka, tema pikamaitakaro okaratzi nametakaakamiri, okaratzi niyotaakemiri. ³ Iro kantacha, jiroka nokoviri piyotero: Iriira Cristo ijevaritari shirampariite. Iriima shirampariite iriira ojevaritari tsinaneete. Iriima Pava iriira ijevaritari Cristo.* ⁴ Okaratzi ametapiintakari ashiramparitzika, te apashikainata aririka añaañaate, aririka ankinkithatakaante. Aririkami ampashikainatzimotantakyaami, ovinkatharyaakero aito.† ⁵ Irooma tsinaneete kaari pashikainatachane oñaañaatayetzira, okinkithatakaantayetzi, ovinkatharyaantakera. Okempitakovaitakaro tsinanepayeeni ameeztirori oishi. ⁶ Aparoni tsinane kaari kovatsine ompashikainatya, ameeperotataiterotya oishi. Tema maaroni jiyotayeetzi pashiventaantsira onatzi, ontzimatyeeera ompashikainatya. ⁷ Iriima shirampariite eero ipashikainavaita irirori, tema ikempitakoyetari Pava, iriira Pava ovaneenkatakariri. Irooma tsinane, iri shirampari ovaneenkatakarori. ⁸ Tema pairani ovakera jovetsikantakarori Pava etanakarori tsinane, iroora jaake ivatha shirampari jovetsikantakarori. Irooma ovakera jovetsikantakariri Pava etanakarori shirampari, tera iro iraae ovatha tsinane. ⁹ Ari okempitzitakari, ovakera Pava jovetsikantakarori tsinane iriira jovetsikajaantakeneri shirampari, tema tekatsi intsipavaiyetya. Iriima shirampari, tera iro irovetsikaitene tsinane. ¹⁰ Irootakera ompashikainatantyaari tsinane onkantya oñaakantantyaarori tzimatsira oñaapinkathatane iroori, ari onkantya onimotakaantyaariri eejatzi maninkariite. ¹¹ Te ontzimashitya tsinane, te intzimashitya shirampari, aña apiteroite jashitari Avinkatharite, ikovityaavakaa apitero. ¹² Tema etanakarori tsinane ivatha shirampari

* **11:3** Kantakotachari jaka “ijevaritari,” irojatzira kantakotachari “iitotari.” Tema iroovaitake okaratzi saikantari aitoki otzimi kinkishiretakairi, akovantayetari antayetero akovayetziri, kempitavaitaka iroomi aito jevataineimi antayetero opaiyetarika. Kantatsira ankante: “Aitotari Cristo.” Irojatziki kempitakarori aririka ankante: “Ijevatai Cristo.” † **11:4** Kantakotachari jaka “ovinkatharyaakero aito.” Tera ayotakoperotajaantero opaita kantakotachari “aito.” Tema tzimayetatsi kantayetatsiri iri Cristo oshiyakaaventari “aito.” Tzimatsi pashine kantayetatsiri iroora kantakotachari “aitojanori.” Tema aririka ampashikainatya añaañaate, akempitakotakarora tsinane. Ovinkatharyaayetakera pashinepayeeni.

jovetsikayeetake. Iro kantacha eejatzi, ikaratzi shiramparitaatsiri iroñaaka, iro tsinane ovaiyantayetairiri. Tema apiteroka iriira Pava kantakaarori itzimayetantari. ¹³ ¿Ipaitema pikinkishiretakotarori iroñaaka okaratzi nokantayetakemiri? ¿Aritatsima tsinanepayeeni oñañaateri Pava eero opashikainata? ¹⁴ Aakaite ashiramparitzika iroñaaka, tera ametaro osanthaayetero aishi, aritake ampashiventakya. ¹⁵ Irooma tsinaneete, irootake ovaneenkatakaarori. Kempivaitaka iroomi oishi oshiyanyakyaarone ovashikainaro. ¹⁶ Tzimatsirika janta kovatsiri inkisakoshiretyaaro, jiroka nonkanteriri: Irootajaantakera nametapiintakari naaka niyotaantziro. Irojatzii ikantapiintayetziri apatoventariri Pava tsikarikapayeeni janta.

Amenaashivaitara jomoshirenkaitziro irayootane Avinkatharite

¹⁷ Iro kantamaitacha, tzimatsira pashine nonkantakotemiri, eerora notharomentakotamiro. Tema te onkameethatzimotena pantapiintakeri papatotaiyani. Onkaratemi kameethatzimotemine, irojatzitataikera jovasankitaaventaitakemiri. ¹⁸ Tema nokemake ikamantayeetakena pinashiyetavakaaka janta papototapiintaiyani. Iro nonkempisanterimi, ¹⁹ tema iro avisapiintatsineri iroka. Kempitaka tzimayetatsi kovashivaitachaneri inkantakotaiteri “Iriira iriiperori irika.” ²⁰ Arira okempitapiintari papatotaiyani eerokaite payootavakaiyani, amenaashivaitara poimoshirenkiro apaiyetziri “Irayootane Avinkatharite.” ²¹ Tema povapiintakaro thaankiperoini pashitari. Tasheneenta ikantayeta pashinepayeeni. Tzimatsi pashine shinkivaiyetachari. ²² ¿Arima onkantyaari? ¿Tekatsima pipankopayeeni tsika povapiintayetyaaro pashitari, tsika piravaitapiinte? ¿Pimanintatziirima ikaratzi apatotapiintachari iñaapinkathayetzirira Pava? ¿Pithainkavaitatziirima kovityaavaitatsiri? ¿Pikinkishiretama ari nontharomentakyaamiro? Eerora.

Opoñaantanakari irayootane Avinkatharite

(Mt. 26.26-29; Mr. 14.22-25; Lc. 22.14-20)

²³ Okaratzi niyotaakemiri pairani okantakota opoñaantanakari “Irayootane Avinkatharite,” iriitakera Avinkatharite iyotaakenarori. Jirokatakera: Okantaranki tsireni tekera impithokashitaityaari Avinkatharite Jesús, jaakero tanta, ²⁴ ipaasonkeventakero, ipetoryaakero, ipoña ikantake: “Poyaaoro, novatha onatzi, tema iro kamimentemine. Irootakera pinkinkishiretantapiintyaanari.” ²⁵ Ari ikempitaakero eejatzi ikaratakero jovaiyani, jaakotakero imiretairi, ikantzi: “Niraane onatzi, irootakera shitovaat-sine onkantya iravisakoshiretantaiyaari osheki atziri. Irootakera pimatapiintari aririka pimiretyaaro, aririka pinkinkishiretakotapiintena.” ²⁶ Arira povapiintaiyaaro, pimiretapiintaiyaaro eeroka, ari onkantya piyotakaan-taiyariri atziirite ikamimentayetai Avinkatharite. Irootakera pimatapiintayetairi irojatzii impiyantaiyaari Avinkatharite.

Ovaminthavaitashitakyaarone irayootane Avinkatharite

²⁷ Tzimatsirika ovaminthavaitashitakyaarone, iraminthavaitashitakyaarone, kempivaitakara iriitajaantakemi Avinkatharite inthainkavathatake, ithainkakero eejatzi iriraane. ²⁸ Aña iro aritatsi, tekera oyaaro, tekera irero, ontzimatyera ankinkishiretakotavakya kameethashiretakairika. ²⁹ Tzimatsirika ovashivaitakyaarone, irashivaitakyaarone kaari pampithashiretakoperoterone oshiyakaaventachari “ivatha,” arira irovasankitaitakeri. ³⁰ Irootakera itzimantayetari shipetavaitatsiri, mantsiyavaitatsiri, tzimayetatsi makoryaayetaintsiri. ³¹ Irooma

akinkishireperotanakarika tekera ovanakyaaro, eerora añaajaantziro irovasankitai Pava. ³² Iro kantacha aririka irovasankitaavaitakai, iñaantakaavaitatyeerora inkempitakaantatye aakatakemi itomijanori. Ari onkantya eero jovasankitaaperotantai apaata, ikempitakaantayetairi tsikara inkantayetairi osavisatziite.

³³ Iyeekiite, irootakera okovantari poyaakotavakaayetaiya eerokaite, eero posasatekavaita aririka papatotaiyaani payootavakaiyani. ³⁴ Pitashaatziirika, povanakya pipankoki tekera piyaatanakeeta, ari onkantya eero iñaakaantaitami papatotakya. Aririka nareetakya nonkivantemi, ari nothotyaaakemiro niyotaayetemiro irokapayeeni.

12

Tasonkaventashiretaantsi

¹ Iroñaaka nonkantemiro tsika okantakota tasonkaventashiretaantsi. Iyeekiite, te nonkove onkompitzimotyaami. ² Piyotaiyini eeroka, pairani tekera pinkempisantayetanake, tzimapiintatsi pikenakaashitane, iminhashiretakaapiintashiitami piyaatashiteri oshiyakaaronsi kaari ñaavaitaajatatsine. ³ Irootakera nonkamantantyaamirori iroka: Intzimerika janta kinkithatakaantatsine, inkantapaake “¡Kamaarivé Jesús!” kaarira Itasorenka Pava ñaavaitakairine irika. Irooma aririka inkante, “Avinkatharite inatzi Jesús,” iriira Tasorentsinkantsi ñaavaitakairiri.

⁴ Aparoni inatzi Tasorentsinkantsi, iro kantacha tzimatsi osheki tsika ikenakayiro itasonkaventayetakai onkantya amatantyaarori. ⁵ Aparoni inatzi Avinkatharite, iro kantacha tzimatsi osheki tsika ankenakayero antavaitaineri irirori. ⁶ Aparoni ikanta Pava, iro kantacha tzimatsi osheki tsika okanta opoñaantakari jimatakaayetairo opaiyetarika. ⁷ Maaroni aakaite, tzimayetatsi opaiyeta jimatakaayetairi Tasorentsinkantsi ari onkantya aminthatakaantayetaiyaariri pashine kempisantzinkariite irantayetairo irirori kameethari. Arira ikenakairori irirori Tasorentsinkantsi joñaakanta, jimatakaayetairora opaiyetarika. ⁸ Thame oshiyakaaventavakero, tzimayetatsi itzimi itasonkaventake Tasorentsinkantsi ari okanta jiyotanetantari. Tzimatsi pashine itzimi itasonkaventake Tasorentsinkantsi ari okanta ikinkithatakotantarori okaratzi ipampithashiretanaari. ⁹ Tzimatsi pashine itzimi itasonkaventajaantake Tasorentsinkantsi ari okanta javentaashiretziitantaari. Tzimatsi pashine itzimi itasonkaventake Tasorentsinkantsi ari okanta itekatsitakaantantari. ¹⁰ Tzimatsi pashine itzimi jimatakaakeri irirori intasonkaventante, pashine itzimi jimatakaakeri irirori inkamantantenerite, pashine itzimi jimatakaakeri irapiitakotairo okaratzi ikamantantakeri kamantanteneri, onkantya iriñaantyaarori iriirika Tasorentsinkantsi matakaakeri inkamantantero. Tzimatsi pashine itzimi jimatakaake iriñaavaiyetero pashineyetsiri ñaantsi, tzimatsi pashine itzimi jimatakaake irovaakañaanetairo okaratzi iñaaventayeetakeri. ¹¹ Maaroni iroka irootakera itasonkaventantayetakakeri Tasorentsinkantsi, jimatakaantakero tsikarika opaiyetarika. Aparoni ikanta Tasorentsinkantsi. Iriitajaantake matzirori itasonkaventayetakai aakaite, jimatakaayetairo okaratzi ikoviri irirori.

¹² Arira okantari ovithaavakaantayetaari, joshiyakaantayeetairo aakami ivatha Cristo. Tema tsikara akantavathayetara, irootakera matakaayetairori opaiyetarika. Arira akempitziyetaari eejatzi aakaite, onashiyeta amayetairo opaiyetarika. ¹³ Tema aparoni ikanta Tasorentsinkantsi itzimi oviinkaatakaayetairi, ari okanta

ovithaavakaantaari, onkantavetakya aakarika judío-payeeni, griego-thatatsiri, omperataari, saikashivaitaari, maaroni. Okempivaitaaro maaroni antsipravakagaiya aakaite arapiintayetairo jiña añaakaashiretantatsiri, oshiyakaaventakagiyi Tasorentsinkantsi.

¹⁴ Pinkinkishiretakotero tsika okanta avatha. Aparoni akanta avathaki, iro kantacha tzimatsi osheki onashiyeta opaiyetarika amayeteri. ¹⁵ ¿Kantatsima oñaavaite aitzhi, oñaanatero ako, onkantero: “Te nirooperote naaka, te nonkempityaami eeroka pimatziro poirikayetziro opaiyetarika?” ¿Tema irooperote eejatzi aitzika? ¹⁶ ¿Kantatsima oñaavaite oyempita, oñaanatero oki, onkantero: “Te nirooperote naaka, te nonkempityaami eeroka piñaayetziro opaiyetarika?” ¿Tema irooperote eejatzi ayempita? ¹⁷ Iroomi iyoshiitachanemi oki avathaki, ¿arima onkantakemi ankeme? Iroomi iyoshiitachanemi ayempita, ¿arima onkantakemi ankemantyaaromi osankaane? ¹⁸ Ari okantari avatha. Tema iriira Pava matakeroi jovetsikakero, tsikara okantajaanta ikovake irovetsikero, ari onkantya onashiyetantyaari ompaityaarika omayeteri. ¹⁹ Arimi oshiyavakaiyaami maaroni tsikara okantayetara avatha, eerotyava avathataromi. ²⁰ Arira okantari aparoni onatzi avatha, iro kantacha tzimatsi osheki onashiyeta opaiyetarika amatantayetyaarori. ²¹ ¿Kantatsima oñaavaite oki, oñaanatero ako, onkantero: “Naaka kovaperotajaantacha, irooma eeroka, tera?” ¿Kantatsima oñaavaite aito, onkempitakotyaaoro okaratzi oñaavaaitakeri aitzhi? ²² ¡Eerora omatziro! Aña okaratzi tzimatsiri avathaki kaari kempitizimotainemi iroopero onatyee, irootakera kovaperotajaantachari. ²³ Iroora akithaantapiintari, omanayiro avathapayeeni, akempitakaantaro ñaapinkatharensi onayetzi janta. Okaratzi omanakoyetziri avathaki, akempitakaantaro irooperokimi onayetzi. ²⁴ Irooma okaratzi kaari omanayetapiintziri avathaki otzimi iñaayeetapiintziri, tera ontzime tsikarika ompaitya antayetenerori iroori. Ari ikempitizitari Pava jovetsikakerora avatha, ontzimatyeeera anethaayetairo kempitizimovetakairi kaari kovaperotajaantachane. ²⁵ Eerora okantzi ampitharyeero okaratzi avathatari. Aña iro aritatsi, anethaatziiitairo maaroni avathatari. ²⁶ Aririka ovatsinaavaitya kapicheeni avathaki, kempivaitakara ovatsinaakyaami maaroitleniki avatha. Aririka ovaneenkavaitya kapicheeni avathaki, kimoshirera ankantya maaroitleniki avatha.

²⁷ Arira akantayetaari aakaite akaratzi aventaashireyetaari Cristo, kempitavaitaka aakaite ivathamii anayetaimi Cristo. ²⁸ Jirokara tsika ikantakaayetaari Pava ikaratzi kempisantayeetaatsiri: Etanakara, tzimatsi Otyaantajanori. Apitetanaintsiri, tzimatsi kamantaneneriite. Mavatanaintsiri, tzimatsi iyotaantaneriite. Ipoñaapaaka itzimayetanaake tasonkaventantaneri, tekatsitakaantaneri, ampitakotaneri, jevatakaantaneri, ñaavaiyetziri pashineyetatsiri ñaantsi. ²⁹ ¿Maaronima Otyaantajanoritzi? ¿Maaronima akamantantaneritzi? ¿Maaronima ayotaantaneritzi? ¿Maaronima atasonkaventantaneritzi? ³⁰ ¿Maaronima atekatsitakaantaneritzi? ¿Maaronima añaavaiyetziro pashineyetatsiri ñaantsi? ¿Maaronima ovaakañaanetanetzi? ³¹ Aña iro aritatsi, pinkovatziiyete intasonkaventayeetaimi pimayetantyaarori kovaperotajaantachari. Iro kantamaitacha, tzimatsira opaita otzimi anayirori iroka. Aritake nonkamantemiro iroñaaka.

¹ Thame ankantashitavakya kantatsi noñaavaaitero naaka pashineyetatsiri ñaantsi iñaavaiyetziri pashine atziri, nomatzitakyaaromi okaratzi iñaavaitziri maninkariite. ¿Tema kameethavaivetaka iroka? Iro kantacha terika nomatero netakotantya nantantarori iroka, nokameniminthavaitashitakara.

² Ari okempitzitari eejatzi, thame ankantashitavakya kamantantanerini nonatzi naaka, niyotakotziro okaratzi kaari jiyotakoveeta pairani, naventaatziitari Pava ari onkantakemi iroshirinkenaro otzishi irovatziyeero tsikarika janta. ¿Tema kameethavaivetaka iroka? Iro kantacha terika netakotantya nantantarori iroka, tekatsimacheeni nomonkaraye. ³ Eejatzi okempitari, thame ankantashitavakya arimi nompashitantyaaro maaroni tzimimotanari onkantya ontzimantyaari iroyaari kovityaavaaitatsiri. Ankantashitavakya osheki natsipeventakari impaityaarika, notaaventavaikari. ¿Tema kameethavaivetaka iroka? Iro kantacha terika netakotantya nomatantarori iroka, tekatsira nanintagaiya.

⁴ Itzimira etakotantachari, tsinampari jinatzi, kaminthaantanerini, te inkisakovaitanetya, te irasagaavainetya, te iñaaperovainetya. ⁵ Itzimira etakotantachari te inkaariperovaantenete, te inthañaavainetya, te inkisanetya, te irovapithaantatziityaaro inkisaneentante. ⁶ Itzimira etakotantachari te inkimoshireventero jantakerorika kaariperorini, aña iro ikimoshireventzi irirori iriyotakoyeetairo kyaaryoori. ⁷ Itzimira etakotantachari amavevaitapiintanerini inatzi, ikempisantapiintanetzi, tzimatsi iroyaakotapiintane, joisokerotapiintaneta.

⁸ Eero othonkaneta etakotanka. Irooma pashinepayeeni aritake onthonkanetaiya, okempitaiya, iroka kamantantaneritaantsi, iñaavaiyeeantaitaro pashinetatsiri ñaantsi, jiyotayeetairo opaiyetarika.

⁹ Tema tekera jiyotayeetziro maaroni, tekera ikamantantayeetziro okantakoyeta maaroni tzimayetatsiri. ¹⁰ Irooma aririka onkaratapaake otzimi monkaratachane, eerora akovanairo maaroni onkarate payeyetaachane. ¹¹ Iroovaitake akempiyetara atziritzika. Eenirorika eenchaanitzi, akempitayetari eenchaani, tsika ikantziro iñaavaitziri, tsika ikantziro ikinkishireyeta, tsika okanta ipampithashiryaari. Irooma aririka antaritapaake, eero akempitakotanaari tsika ikantayetara irirori. ¹² Kantatsi oshiyakaantero eejatzi tsika akantara amenaatyaaro ashirota. Eero akoñaatzi kameethaperoini, eero ayotajaantzi tsika akantavaita. Irooma apaata ari ayotakoperoyetairi tsika ikanta Pava, ari ankempitaiyaari irirori jiyoyetaira aakaite. ¹³ Jirokara karatatsiri mava kantaitapiintaachane osaike, eerora othonkanetaa: aventaashirenka, oyaakoventanka, etakotanka. Iroora kovaperotajaantachari iroka etakotanka.

14

Iriñaavaityeetantyaaro pashinetatsiri ñaantsi

¹ Pinkyaaryooventero onkantya petakoyetantantyaari. Pinkokovaperomaitiyaaro eejatzi intasonkaventayeetaimi onkantya pimayetantyaarori tsikarika opaiyetarika. Okempitaityaaro iroka pinkamantantaneritai.

² Aririka apatotaiyaani ankarateri kempisantzinkariite, tzimatsirika intasonkaventayeetake iriñaavaitantanakyaaro pashinethatatsiri ñaantsi, eero akemathatzi, eero ayotziro opaita ikantzi. Tera iro iñaavaitantari irika ankemathatantyaarori aakaite, aña iriira Pava kemathaterine.

³ Irooma intzimerika intasonkaventayeetakeri inkamantante, iriira kinkithatakaineri maaroni aakaite, onkantya irovetsikashiretakaan-tayetairi, intharomentakaan-tayetairi, imposhenkashiretantairi. ⁴ Ikaratzi

ñaavaitzirori pashinethatatsiri ñaantsi, apanirora itharomentashirevaita. Iriima kamantantanageritaintsiri, iriira tharomentashiretakaayetariri maaroiteni kempisantzinkariite ikaratzi apatoyetachari. ⁵ Osheki onimovetyaana maaronirika eerokaite pimatero piñaavaitaayaromi pashinethatatsiri ñaantsi. Iroora onimoperotaitenari maaronimi eerokaite pimateromi pinkamantanagerite. Irootakera anayirori pashine. Iro kantacha tzimatsirika materone irovaakakoñaaneteri ñaavaitzirori pashinethatatsiri ñaantsi, iriitakera tharomentakaayetyaarine kempisantzinkariite ikaratzi apatoyetachari.

⁶ Iyekiite, thame ankantashitavakya, niyaatake nareetami janta, intaani noñaavaitantapaakaro pashinethatatsiri ñaantsi. ¿Notharomentashiretakaakemima? Thame ankantashitavakya eejatzi niyaatake janta, nokinkithatakotakemiro ikemathatakaganari Pava, nopampithashiretakaami, nokamantayetaimiro, niyotaayetaimiro eejatzi. Iroora opoñaantatainakari pitharomentashiretanaa. ⁷ Intsityaa noshiyakaaventavakemiro eejatzi, okempitakaro aririka ashovirivaite, aririka ampiyompivaite. Eerorika anashitaro oyameninka, irojatzi apiipiite, tekatsira iyoterone opaitarika akoviri ampanthayeri. ⁸ Ari okempitari eejatzi aririka antyoote. Eerorika okameñeenkatziiri kameetha, tekatsira iyotatsine akaimatziiri ovayiritya. ⁹ Ari pinkempitayetyaari eejatzi eerokaite. Eerorika piñaavaitatantaro inkemathayeeteri, piñaavaiminthavaitashitakara. ¹⁰ Kempitaka jaka kipatsikira osheki nashiyetachari ñaantsi iñaavaitayeetziri. Tzimayetatsira osheki opaiyetarika ikantayeetziri iñaavaitayeetzi. ¹¹ Tzimatsirika ñaanatantanageri pashinethatatsiri ñaantsi kaari nokemathatziri, nokempitakaantari pashinesatzi inatzi, ari ikempitziitanari eejatzi irirori. Tera nosheninkamirinkatari kameethaini. ¹² Niyotzi naaka, pikovaperotaiyakeroni eerokaite intasonkaventayeetemi janta. Iro kantacha ontzimatyeeera pinkokovaperoyetairo pintharomentashiretakaayetyaari maaroiteni apatotapiintayetachari janta.

¹³ Tzimatsirika ñaavaitzirori pashinethatatsiri ñaantsi, ontzimatyeeera inkovakotairi Pava onkantya irimatakaanaiyaariri irovaakakoñaanetairo iñaavaiyetziri. ¹⁴ Aririka noñañaatantyaaro naaka pashinethatatsiri ñaantsi kaari nokemathatziri noñaavaitziro, kempitaka notharomentaventashitakaro, okantavetaka te nonkemathatero okaratzi noñañaatziri. ¹⁵ Aña iro kameethatataitatsi noñañaatantyaaro ñaantsi nokemathatziri, onkarate tharomentakaiyaanari eejatzi. Arira nonkanterori eejatzi nompanthaaverteririka Pava. ¹⁶ Thame ankantashitavakya, tzimatsi piyofainchari japatotaiyani, ari petanakaro eeroka pipaasoonketziri Pava, iro kantacha apaniro eeroka pitharomentavaitaka, iriima pikarataiyirini te intasonkaventayeeteri inkemathatantyaarori piñaavaiyetakeri. ¿Arima iranintaavaitakyaaro irirori pinkantayetakeri? Te iriyotaajatzitya eejatzi kameetharika inkantaiyeni “¡Ari onkantyaari!” ¹⁷ Arivetaka pipaasoonketake eeroka. Iriima pashinepayeeni janta temacheeni povetsikashiretakaayetyaari. ¹⁸ Osheki nopaasoonketapiintakeri naaka Pava iñañaatakaanaro pashinethatatsiri ñaantsi, kempivaitakami nanaakemi pimatapiintzirora eerokaite. ¹⁹ Iroora aririka nonkarateri napatoty pashinepayeeni kempisantzinkariite te nomatero. Irootyaami nonkovaperotaitemi naaka noñaavaitemi kapicheeni onkantya inkemathatantyaanari, tetyaami nonkovaajatero noñaavaiperotaitaite kaari inkemathataitenari. Irootakera nomatairi okanta niyotaantantaari

kameethaini.*

²⁰ Iyekiite, eero poshiyari ipampithashireta eenchaani, aña iro aritatsi poshiyaari ipampithashireta antari. Arivetakara pinkempitakotyaaari eenchaani okantakota eero pantantayetaro kaariperori. ²¹ Pinkinkishiretakotero Ikantakaanaitane osankinatakotchari, kantatsiri:

Jirokara ikantakeri Avinkatharite:

Tzimatsi nokoviri nonkanteriri irika atzirite,

Inkarate notyaanteri, pashinesatzi irinatye ñaavaiyetzirori pashinethatatsiri ñaantsi, iriira kamantaiyeroneri irika.

Iro kantacha eero ikempisantavakeri.

²² Jirokara oshiyakaaventachari. Arira mataka itasonkaventayeetakai añaavaitantyaaro pashinetatsiri ñaantsi, iroora joñaakayeetziriri kaari kempisantatsine. Iroora omatantakari itasonkaventayeetakai onkantya ankamantantyaari, iroora joñaakayeetairi aakaite akempisantzinkariyeti.

²³ Akantashitavakya, ari papatotaiyaani maaroitene eeroka, maaroitene piñaañaatantyaaro pashinethatatsiri ñaantsi. Impoña inkyaapaake kaari kempisantatsine, kaari itasonkaventayeetzi. ¿Eeroma ikantapaake: “¡Ishinkiventatya irika!” ²⁴ Intsityaa ankantashitavakya papatotaiyani eerokaite janta pikamantantzi. Impoña inkyaapaake kaari itasonkaventayeetzi, kaari kempisantatsine. Arira pooñaaronteneri eerokaite ikinkishirevaitashitari irirori, iroora inkinkishiretakotantanaiyaari, ²⁵ iro ompoñaantyaari inkamantantairo okaratzi ikinkishirevaitashitakari iromananeke, impoña irotyeerovanake iñaapinkathathanairi Pava, inkante: “Omaperotatya itsipashiretami Pava eerokaite jaka.”

²⁶ Iyekiite, jirokara onkarate pantayetairi aririka papatotapiintaiyaani. Kantayetatsi impanthaayeetairo Salmo, iriyotaantayeetai, kamanatakoyetairone okaratzi ikemathatakagairiri Pava, iriñaavaitakaayetairi pashinethayetatsiri ñaantsi, intzimayetai ovaakakoñaanetairone. Tema maaroni otzimi pantayetairi ontzimatyete povetsikashiretakaanaiyaari pashinepayeeni.

²⁷ Tzimatsirika ñaavaitantarori pashinethatatsiri ñaantsi, eerora itzimaperotajaantzi osheki, intaanira inkantya apite, terika inkarate mava. Eerora okantzi irakivaavakaiyaani irikaite, aña iroyaaventya irimatantyaarori pashini. Ontzimatyeeera intzime impaitya ovaakakoñaaneterine.

²⁸ Tekatsirika ovaakakoñaaneterine, ontzimatyete imairete tsika papatotaiyakani. Intaaniri iñaañaashireteri Pava, ari onkarate.

²⁹ Oshinetaantsitzi inkamantante apite, terika mava. Iriima pashinepayeeni ontzimatyete impampithashiretakotero kameetharika okaratzi ikamantantziri.

³⁰ Iroora intzimerika inkemathatakaanairi Pava, eenirorika ikamantantzira pashine, aritatsi imairetavake onkantya inkamantantyaarori pashineka.

³¹ Tema te arite iriñaavaitaiyeni apiteroka, aña iretavakyaaro aparoni impoña pashine. Ari onkantya iriyotantaiyaari maaroni, tharomentashire inkantayetaiya.

³² Itzimirika matakorerori ikamantantajanotanai, iritakera matakeroni iriñaakotanetya inkamantante.

³³ Aririka irakivaamashitaitya kaari Pava kantakaanterone. Aña iriira Pava santzikoityaakaanatsiri.

* **14:19** Ikantakotakeri jaka Pablo “noñaavaitemi kapicheeni,” iroora oshiyarori inkante “nokovataike noñaavaite 5 ñaanchaaniki okaratzi inkemathaiteri, te nonkovaajatero noñaavaite 10,000 ñaantsi kaari inkemathataitenari.”

Iroñaaka nonkamantemiro pashine okaratzi jametapiintaari ikaratzi itasorentsishiretakaitairi irapatotaiyaani tsikarikapayeeni: ³⁴ Maire okantapiintaiyani tsinaneete, te oshinetaantsite oñaavaiyete. Aña iro aritatsi onkempisantayete, tema iro okantakaantziri Ikantakaantaitane. ³⁵ Tzimatsirika ompaiya onkoveri iyotero, osampiteri oime janta opankoki. Te aritzi oñaavaite tsinane aririka irapatoyeeya. ³⁶ ¿Pikinkishiretaiyanima eerokaitera omapokakaantakerori pikinkithatakaantziro iñaane Pava? ¿Eeroma onimotzimi pimayetapiintairo okaratzi jimayetziri pashine kempisantzinkarite tsikarikapayeeni?

³⁷ Tzimatsirika janta kantatsiri “Naaka kamantantaneri, naaka antakishire nokanta,” ontzimatyeeera iriyotemi irika iriira Avinkatharite kantakaarori nosankinatantamirori iroka. ³⁸ Terika inkempisantayete irika, eeroty pikempisantataitziri eejatzi irirori. ³⁹ Iyeekiite, ontzimatyeeera pinkokovaperotairo irimatakaitaimiro pinkamantantayetai. Eeromaita pimaperotziro potzitzikayetairi ñaavaiyetzirori pashinethatatsiri ñaantsi. ⁴⁰ Irooma pimayetairoa irokapayeeni, ñaakotanera pinkantaventyaaro, santzikoiteeni pinkantya.

15

IrañaantayetaiYaari kamayetatsiri

¹ Iyeekiite, nokovi iroñaaka nonkinkishiretakaimiro tsika okantakoveta Kameethari Ñaantsi okaratzi noñaaventakemiri, poisokerotanaarira pikempisantai. ² Irojatzira ovavisaakoshiretaimineri, eekerorika poisokerotanaki-tyeeyaaro noñaaventayetakemiri. ¿Amenaashivaitakama pikempisantayetanai?

³ Jirokara kovaperoyetachari, iroora ikamantaitakenari naaka, ipoñaaka nokamantakemiro eejatzi eerokaite: Ikamimentakaira Cristo okantakaantziri akaariperovaitake, jimatajaantakero jimonkaratatakaakaro okaratzi iñaaventakotzitatarkari Osankinajanorentsiki. ⁴ Ipoñaashitaka ikitaitakeri, iro avisavetaka mava kitaite, joviriintaitairi. Irojatzira iñaaventakotziyeetakari Osankinajanorentsiki. ⁵ Ipoña joñaakaari Cefas, joñaakaari eejatzi maaroitni 12 iriyotaane.*

⁶ Ipoñaaka joñaakapanaatari eejatzi osheki apaiyetairi iroñaaka “Iyeekiite,” 500 ikarataiyini. Eenirotatsi jañaayetzi osheki irikaite, arimaitaka makoryaayetake tsikarika ikaratzi. ⁷ Ipoña joñaakaari Jacobo, ipoña joñaakaari eejatzi maaroitni Otyaantajanori.†

⁸ Naaka overaantapaakaro joñaakaana eejatzi, kempivaitaka naakami impoiwaitziitatsinemi nontzimake. ⁹ Tema naakavetaka Otyaantajanori, janaayetanara maaroite pashine. Tetya apantaajatyaaromi nompaitya “Otyaantajanori,” tema novasankitaavaitakeri kempisantanairiri Pava, apatoventanaariri tsikarikapayeeni. ¹⁰ Iro kantamaitacha, tera amenaavaitashitya jineshinonkatziitana Pava, tema iriitake kantakaakarori Notyaantajanotantaari iroñaaka. Naakamaitakara antavaiperotaatsiri iroñaaka nanayiri pashinepayeeni, irootajaantakera kantakaantzirori nantashivaivetakari pairani. Tera naaka matashityaarone apaniroini irokapayeeni, aña Pavara neshinonkataanari nomatantaarori.

¹¹ Irootakera nosankinatantakamirori okaratzi nokinkithatapiintakeri, irojatzira ikinkithatapiintakeri eejatzi pashine Otyaantajanoriite. Irootakera pikempisantayetairi eerokaite.

* **15:5** Ikantaitziri “Cefas,” irootakera pashine ivairo Pedro. irootakera pashine ivairo Santiago, irirentzira Jesús.

† **15:7** Ikantaitziri “Jacobo,”

¹² Aritakera nokinkithayetaimiro joviriintayeetairira Cristo, jovamaavee-takarira, ¿Opaitama pikantantari: “Eerora añaajaantayetai ankamakerika?”
¹³ ¿Pikinkishiretatyama te iroviriintajaantayeetairi Cristo? ¹⁴ Aririka onkanta yaami, namenaashivaitakara nokinkithatake, pamenaashivaitakara eerokaite pikempisantaiyakeni. ¹⁵ Tema kempivaitakara nothaiyakami noñaaventakotapiintakeri Pava, nonkantantapiintayetake: “Pava oviriintairi Cristo, ari inkempitayetairi eejatzi aakaite.” ¹⁶ Arimi onkanta yaami, eero ipiriintayetaa kamayetaintsiri, tera ipiriintzita eejatzi Cristo irirori. ¹⁷ Terikami iroviriintayeetairi Cristo, pamenaashivaivetakara eerokaite pikempisantayetai. Eekerora pinkaaripeoyetayeeimira tekatsira peyakotaiminemi. ¹⁸ Aritakemira peyaperovaitakami eejatzi ikaratzi makoryaayetaintsiri, amenaashivaivetakara javentaanaarira Cristo. ¹⁹ ¡Inkantamacheetaimi aakaite! Amenaashivaitakamira aventaanakari Cristo, amenaashivaitakamira okaratzi oyaakoneentavetaari, añaaminthavaitashitakara kapicheeni iroñaaka. Maperokifziivaitakaimi.

²⁰ Iro kantacha te ari onkanta. Joviriintayeetairiisti Cristo ikamavetakara. Iriitakera matakeroi jetakaantaro jañagai tsikara inkantayetaiya apaata ikaratzi makoryaayetaintsiri. ²¹ Jiroka okantakota iroka: Pairani, okaratzi jantakeri aparoni atziri iro poñaakaantakarori akaamaneyetzi maaroiteni. Iro kantacha iriira eejatzi aparoni atziri poñaakaantaarori ampiriintayetai maaroiteni akamayevetaka. ²² Tema iro akaamaneyetantaari maaroiteni okantakaantziro asheninkamirinkaitetari Adán-ni. Iro kantacha ari añaayetai maaroiteni okantakaantziro asheninkashiretaari iroñaaka Cristo. ²³ Jirokara tsika okantakota iroka: Iri Cristo etaarori ipiriintaa. Impoña impiyeerika apaata, ari iroviriintayetaipairi ikaratzi jashiyetaari irirori. ²⁴ Ompoñaashitakya onthonkaiya maaroni, iraperotairi Cristo ikaratzi pinkathariventashivaitachari, ikaratzi otzimimovaitashitari ishintsinka. Iriira Cristo matakagairone aakaite onkanta irashitantairi Pava, matzirori Ipinkatharijanoritz. ²⁵ Tema jetzineeronkatatyaro iroñaaka Cristo ipinkathariventantzi, irojatzi apaata omonkaratantapaakyaari inkitsirinkajaantairi iisaneentayetane, iraatzikantaiyaari iitzi. ²⁶ Ovekaraantapaakyaarone iisaneentane inkitsirinkairi irootakera “Kaamanetaantsi,” inkempitakaantairo atzirimi onatye iraperotairo. ²⁷ Tema aritake iñaaventakotziyeetakari Cristo, ikantaitake:

Itzimi matakeroi ikitsirinkairi maaroiteni, jimatakeri jaatzikantaari iitzi. Iro kantamaitacha ikaratzi ikantakoyeetziri jaka “maaroiteni,” tera inkantayeetaye irijatzi Pava inkitsirinkayetairi, aña iri Pava kantakagaiyaarone irimayetantyaarori maaroni. ²⁸ Aririka impinkathariventairo Itomi maaroni, iriira Pava pinkathariventairine eejatzi irirori, tema ari ikenakairori irirori Pava impinkathariventantaiyaarori maaroni tziyayetsiri.

²⁹ Eerorikami jañaayetaimi ikaratzi kamayetaintsiri, ¿opaitama joviinkaatzimentantayetaariri kamaintsiri? ³⁰ Eejatzi okempitzitari, eerorikami ipiriintayeetaami, ¿opaitama añaantapiintayetakarori aakaite ipatzimaminthavaitayetai? ³¹ Iyekiite, ¿Pithainkatyaanama? ¿Kaarima naaka tharomentaventaamiri nokempisantakaaetaimiri Avinkatharite Jesucristo? Aña omaperotataitatyara iroka, okantaitatyaani kitaiteriki ikovayeezti irovamaitena. ³² Ari okempitzitakeri eejatzi jaka nosaikira Efeso-ki, imaimnevaitakena katsimavaiyetatsiri. Eerorikami apiriintayetaami, nonkaratataiterityaami iriroriite, nonkantavaitashitakyaami:

Thame anintaavaitavakya, avavaitya, aravaite, oimoshirenkavaitya. Aa-maashiminthatya iro ankame.

³³ Irootakera paamaventantyaarori iroka otzimikari pikenakaashitane. “Eerora pitsipaminthitari kaariperori, pimatzirokari eeroka.”

³⁴ Pimpampithashiretaiya kameethaini. Eero pitzipinavaitashita. Kempitaka tzimayetatsi tsikarika pikaratzii eerokaite te piyotakotaajateri Pava. ¡Pashiventaantsiitake!

³⁵ Kempitakera tzimayetatsi janta kantashiretatsine: “¿Tsikama inkantyaaka impiriintai tonkitsiporoki? ¿Tsikama onkantaajaty iriñeetairo ivatha?” ³⁶ ¡Masontzi! Kantatsi oshiyakaantero okantaranki okitho pankirentsi. Aparoni okitho sampiikitatsineri, ikitakiyeetziri, arira oshookai. ³⁷ Iroka okitho pipankitapiintziri apakithoroini okantaveta, iro kantacha oshookanakerika iroka pashine onkantavaitanakya. Tema te pimpankitapiintero oshookimatakera pankirentsi.† ³⁸ Aña iri Pava shookakaayetzirori otzimayetantari ovatha okaratzii ikoviri irirori. Iriitakera nashitakaayetarori ishooakaayetziro, okaratzii tzimayetatsiri pashineyetatsiri pankirentsi.

³⁹ Maaroitene akaratzii otzimayetzi avatha, tera ari oshiyavakaiyani. Thame oshiyakaantavakero, aakaite atziritzi anashiyeta avathaki, onashiyeta ivatha piratsiite, tsimeriite, eejatzi shimapayeni. ⁴⁰ Eejatzi ikempiyeta inkiteveri te iroshiyayetai akantayetara aakaite osaviveri. Otzimimotziri inkiteveri irovaneenkaro, te okempitaro ovaneenkaro aakaite. ⁴¹ Tema onashita eejatzi irovaneenkaro ooryaa, irovaneenkaro kashiri, eejatzi irashi impokiropayeni. Tzimayetatsi tsika ikaratzii impokiro kaari kempitayetyaarine pashine.

⁴² Arira ankantayetaiyaara aakaite ampiriintayetairika. Tema ikitatapi-intayeetziro iroñaaka avatha, ari oshitziziri, iro kantacha aririka iroviri-intayeetairo, pashine onkantayetanaiya eero oshitzivaitai. ⁴³ Aririka inki-tayeetero avatha manintaaro onatzi, iro kantacha ari iroviriintayeetairo onkantya ovaneenkayetanaiyaari. Te aavyaavaitanete iroñaaka avatha, iro kantacha ari iroviriintayeetairo ontzimantaiyaari oshintsinka. ⁴⁴ Okaratzii ikitayeetziri avatha tzimavetachara oshire. Iro kantacha aririka iroviriin-tayeetairo avatha, arira ontzimayetai atasorenka. Ari ikantayetari maa-roni añaayetziri iroñaaka otzimi ishire, iroora ayotantayetari tzimatsi eejatzi pashine avatha tzymaatsine atasorenka. ⁴⁵ Ari okanta josankinatakoyetak-eri etanakarori shirampari, Adán, ikantaitzi:

Iro etanakarori jañaanake, ipoña otzimanake ishire.

Iriima irika oyaatapaakerine kempitapaakyaarine, otzimimotziri irirori itasorenka, iriitakera añaashiretakaanatsine. ⁴⁶ Arira akantayetari. Te otzimi-movetai atasorenka ovakeraini. Aña iro etanakaro otzimavetaka ashire, impoña ontzimayetai atasorenka. ⁴⁷ Tema irika etanakarori shirampari, kipat-sira jaayeetake, jovetsikapithayeetakeri. Iriima apitetanaintsiri shirampari, inkitekira ipoñaakaro irirori. ⁴⁸ Tsikara ikantajaantara jovetsikayeetakeri kipatsipitha irika etakarori, iriira akempiyetakari aakaite. Iriima ikaratzii inkiteveriite, iriira kempitakarori irika poñeenchari inkiteki. ⁴⁹ Arira ankan-tayetaiyaari eejatzi aakaite. Tema oshiyayevetakari atzimayetake irika jovetsikapithayeetakeri kipatsi, aritakera oshiyayetaiyaari eejatzi irika poñeenchari inkiteki. ⁵⁰ Iyekite, jiroka okantakota okaratzii nokantakeri: Eero okantzi isaikayetai tsika ipinkathariventantzi Pava ikaratzii tzimayetats-iri ivatha, iriraane, shitzizaatsine ivatha. Aña iriyyetakera saikayetaatsine janta inkarate kaari shitziyetaatsine ivatha.

† 15:37 Kantakotachari jaka “pankirentsi,” iroora trigo, okarayetzi oshiyayetarori.

51 Pinkeme, nonkamantemiro kaari jiyotakoyeetzi pairani. Jirokara: Arira impashinetakaayeetai maaroni aakaite. Iro kantacha eerora añaayetziro maaroiteni aakaite amakoryaayete. 52 Apaata ovekaraantapaakyaarone kitaite, omapokashitaiyaara intyoooyeetai. Apathakero onkantapaintya iroovaitake amachookapainte. Arira iroviriintayeetairi kamayetaintsiri, onkantya irañaaantayetantaiyaarori vathatsi kaari shitzitanetaatsine. Irooma maaroiteni aakaite añaayetatsiri impashinetakaayeetai. 53 Okaratzi avathatari iroñaaka shitzitanetatsiri, impashinetakaayeetairo eero oshitzivaitantaa. Akarayetzi akaamanevaitanetzi iroñaaka ari impashinetakaayeetai, kañaaneri ankantayetaiya. 54 Aririka omonkarapaitetaiya iroka, arira omonkarataiyaari okaratzi joshiyakaaventaitakero “Kaamanetaantsi,” okempitakotari atziri, ikantaitake: Irika ipaiyeetakeri “Kitsirinkaneri,” japerotairo ipaitayeetziri “Kaamanetaantsi.”

55 ¡Kaamanetaantsi! ¿Kantatsima pinkitsirinkantai eeroka iroñaaka?

¡Kaamanetaantsi! ¿Eenirotsima iroñaaka pithoyene?

56 Okaratzi oshiyakaaventachari jaka othoyene, irootakera kaariperonkansiti. Irootakera Ikantakaantaitane iyotakairi tzimataitatsira akenakaashitane. 57 Iro kantacha nopaasoonketziri Pava, tema iri matakagairori aakaite oitsinampaantarori, jotyaantairira Jesucristo ikitsirinkantaarori “Kaamanetaantsi.”

58 Iyekiite, ontzimayeera pinkyaaryootapiintayetai, pantavaitapiintaineri Avinkatharite. Tema aritake piyotayetai te pamenaavaitashitya, iriitakera Avinkatharite matakaimirori.

16

Kireeki jotyaantaitziniriri itasorentsitakaitairi

1 Iroñaaka nosankinatakotari apiyotziri kireeki otyaanteneriri ikaratzi itasorentsitakaitairi. Nonkantayetaimiro okaratzi nokantayetakeriri Galaciasatzi. 2 Aririka papatotapiintaiyaani, ontzimayeera pookayete kapiche eerokaite tzimimotzimiri. Ari onkantya eero nopankiventantapaakaro naaka, nareetapaakyaamirika janta.* 3 Aririka nareetakyaami kantatsira pimpairyee aanakerine kireeki janta Jerusalén-ki intsipataanakero nosankinarepayeeni. 4 Arira nonkaratanakeri naaka niyaate janta, añaamatsitavake ari nonkantakero.

Ikinkishiretari iranteri Pablo

5 Eerora nareetzitami, aña netapaintyaaro niyaate Macedonia-ki, impoña nimpoitapaakero janta pinampiki. 6 Aririka nareetakyaami, amaashitya osamani nosaikimotanakemi, kempitaka ari nonkyaarontsitakoteri. Impoñaashitakya potyaantaina tsikarika nokoviro niyaatai. 7 Tera nonkovero naaka kapicheeni onkantya nonkivantapaintemi. Aña nokovatzisi osamani nosaikimovaitapaintemi, iriirika Avinkatharite shinetainarone. 8 Irojatzitara nosaikavake jaka Efeso-ki, irojatzisi areetantakya kitaite joimoshirenkayeetziro “Aavataantsi.”† 9 Iroora nomatantyaarori iroka eenirotsi iroñaaka jaka osheki nantavaitavaineri Avinkatharite, kameetha okanta noñaakero. Tzimake osheki maimaneminthatakenari.

* 16:2 Kantakotachari jaka “papatotapiintaiyaani,” irojatzisi ikantayeetzitari “etapiintarori kitaite pashineki domingo.” † 16:8 Kantakotachari jaka “Aavataantsi,” irojatzisi ikantayeetzitari “Pentecostés.”

¹⁰ Aririka irareetakyaami Timoteo, paakameethatavakakeri, tema irijatzi antavaitaineriri Avinkatharite, ari joshiyana naaka. ¹¹ Te arite intzi-mayete janta manintavaiterine. Iro aritatsi paapatziyavakyaari, irojatzirivasantakyaari impiyeera naakaki. Tema oyaaventa novakeri impoke intsipayetakyaari pashinepayeeni iyekiite.

¹² Iriima Iyeki Apolos, nokantakeri intsipayetanakyaari ikaratzi notyaan- taimiri eerokaite. Iro kantacha te inkove iriyaate irirori. Añaamatsitavake ari irimatakerero apaata.

Ovekaraantarori ovethataantsi

¹³ Paamaventaiyaani eerokaite, poisokerotyaaero pikempisantanakeri, shirampari pinkantanakya, pishintsishireyete. ¹⁴ Etakotane pinkantavakaaayetaiya, pantzimotavakaiyaarika tsikarika ompaiyetya.

¹⁵ Iyekiite, piyotaiyirini eerokaite saikavankotziriri Estéfanás, iriiyetake etanakarori ikempisantayetanake pinampiki Acaya. Ikamaiyetanaaro iriroriite jantavaiventanairi itasorentsitakaitairi. ¹⁶ Noshintsithatemi eerokaite pinkempisantairi iriroriite, ari pinkempitzityaariri eejatzi kempitakariri ikaratakeri jantavaitaiyini, kamaitanaarori. ¹⁷ Osheki nokimoshiretake noñaakero jareetakana Estéfanás, itsipatapaakari Fortunato, eejatzi Acaico. Iriitakera ovakoventapaakemiri eerokaite tera onkante pareetaiyaani jaka, ¹⁸ potapishiretantyaanari. Iriiyetakera otapishireyetaamiri eejatzi eerokaite janta. Piñaapinkathayetavairi.

¹⁹ Jovethayetamira apatoventapiintakariri Pava jaka Asia-ki. Jovethatzi-tami eejatzi Aquila opoña Priscila. Arira ikempitzitakamiri eejatzi ikaratzi apatoventapiintakariri Pava ipankoki. ²⁰ Jovethatzi-tami eejatzi pashine iyekiite. Etakora pinkantya povethatavakaaeyetanaiya.

²¹ Irooma iroka, iroora nosankinatajaantzimiri nakoki naaka, novethatami. Naakatakera Pablo. ²² Irovasankitaaveetapaiyaari kaari etakotaiyaarine Avinkatharite. Impiyitzi-taitaiyaata thaankiperoini Avinkatharite. ²³ ¡Onkamintha ineshinonkayetaimi Avinkatharite Jesucristo! ²⁴ Netakotami maaroiteni eerokaite, iriira Cristo Jesús matakainarone. Arira onkantyaari.

Apitetanaintsiri Josankinatziniri Pablo Corinto-Satziite

Ovethataantsi

¹ Naakara Pablo osankinatzimirori iroka, Irotyaantajanore Jesucristo nonatzi, irootake ikovakaakenari Pava. Arira nokaratziri iyeki Timoteo nosankinatzimiro. Eerokayetakera nosankinatziini pikaratzii papa-toventaari Pava janta nampitsiki Corinto, irijatzira nosankinayetziiniri ikaratzi itasorentsikaitairi janta kipatsiki Acaya. ² Onkamintha ineshinonkayetaimi Ashitairi Pava, kameetha isaikakaayetaimi, ari inkempitzi-ityaamiri eejatzi Avinkatharite Jesucristo.

Ikemaantsiyetakari Pablo

³ Thame antharomentaiyaari Pava, jirintari Avinkatharite Jesucristo. Iriitakera Ashitairi, neshinonkataneri. Iriitake Pava, poshenkantaneri inatzi. ⁴ Aririka ontzime pomerentsitzimovaitaineri, iriira Pava poshenkaineri, iroora amatantyaarori aaka amposhenkayetyaari pashinepayeeni opomerentsitzimoyetari. Irojatzira amateri aakaite okaratzii jantzimotakairi Pava. ⁵ Irojatzira matachaneri, aririka añaaayetero ankemaantsiperotziivaitya ikempitapaintzirora Cristo, arira añiitakyaaro eejatzi imposhenkaperotziitayeetai. ⁶ Aritakera okantakari, irootakera nokemaantsivaitantakari naaka, iro niyotantyaarori tsika nonkanya nomposhenkayetyaami eerokaite, ari onkanta pavisakoshireyetantaiyaari. Irootakera iposhenkantayeetakanari eejatzi naaka, ari onkanta niyotantyaarori tsika nonkantero nomposhenkayetaiyaami eerokaite aririka piñaayetairo okaratzii nokemaantsivaitakari naaka. ⁷ Iroora niyotajaantantakari aritake imposhenkayetaiyaami eerokaite ikempitayeetakenara naaka, aririka pimatanairo pinkemaantsivaita nokempitaakerora naaka.

⁸ Iyekiite, nokovi piyotaiyero okaratzii noñaakero naaka pomerentsitzimoyetakanari nosaikantapaintari Asia-ki. Osheki jovatsinaavaitaitakena noñaajaantake ari nonkamakemi. ⁹ Nokinkishiretakotaro iroñaaka, iroora ishinetantakanarori Pava noñaakero nokamimavetaka, onkanta niyotajaantantyaari naventaashiretaiyaari Pava, te arimatsite naventaatziitashivaitya naaka. ¹⁰ Iro kantacha Pava jimatakero jovavisaakotaana nonkamemi, eekero iriyaatakaatyero. Aventaashire novakeri eekerora inkempoyaaventatyeena apaata. ¹¹ Eejatzira pinkempiyetanaiyaari eerokaite pinkarataina naaka, piñaañaatairi Pava inkempoyaaventatyaaneri. Ari onkanta impaasonketziiyetantaiyaariri Pava inkarate kemakoyetainaneri jimatakero Pava ikempoyaaventaana.

Opoñaantari Pablo irareetya Corinto-satzi

¹² Niyotzira naaka notampatzikatziimotantake tsikarika nosaikimoyetantake. Iriira Pava iyotatsi tekatsi namatavite, tekatsi ompaitya nompashiventakovaityaari. Tsikara nokantaka niyotaaayetakemi eerokaite, te noñaaventapaintero ikempitakaantavetari osavisatzi iyotanetaantsi onatzi, aña intaani noñaaventapiintakero tsika ikanta Pava ikaminthaantsi. ¹³ Tema okaratzii nosankinayetakemiri tekatsira nomanapithatemi, onkarate pomerentsivaitachaneri inkemathayeetero. Okamintha pinkemathatapiintairo okaratzii nosankinayetziimiri. ¹⁴ Kempitaka aritake

pikemathayetakena kapicheeni, kantake pinkimoshireventaina apaata impiyeerika Avinkatharite Jesús. Ari nonkempitzityaari eejatzi naaka, kimoshire nonkantaventaiyaami eerokaite apaata.

¹⁵ Irootakera nominthatantakarori napiitairo nonkivantemi janta, onkantya pinkimoshiretziitantaara nareetaiyaamira. ¹⁶ Ari nokovavetakari nonkivantanakemimi niyaatantaarimi Macedonia-ki, impoña napiitanairomi eejatzi nompieerikami. Ari onkantaami pampitakotantavaiyaanarimi potyaantaina Judea-ki. ¹⁷ Iro kantacha noipithokakero nokinkishirevetakari nanterimi. ¿Piñaajaantakema eerokaite osheki namatavipiintakemi? ¿Pikinkishiretama noñaavaitashivaitaka nonintakaaneki, nokantapiintake “¡Ari! Nonkivantakemi?” ¿Piñaajaanzima niyotataavetakaro eerora nomatziro nonkivantemi? ¹⁸ Tema Pava kaari thaiyanetacha, jiyotzi irirori te nothaiyavaita naaka nokantzira “¡Ari!” ¹⁹ Ari ikempizitari eejatzi Itomi, Jesucristo, tsika itzimi netapaakari noñaaventakotapaakemiri notsipatantakarori Silvano ipoña Timoteo. Tema Jesucristo te inkantanete irirori “¡Ari!” iriyotakerika eero jantziro ompaitaarika. Tema okaratzi jantapiintakeri Jesucristo okempivaitakaro iriimi Pava kantapiintaintsine “¡Ari!” ²⁰ Iriira Jesucristo iyotakaajaantayetaari ari omonkarataiya okaratzi ishinetakari Pava. Irootakera ankantantayetaari aakaite aventaashireyetaarira “¡Arivé!” Irootakera iriñaapinkathayeetantaiyaariri Pava. ²¹ Okempivaitakarora iri Pava ovithaakaayetakiriri Cristo, irijatzi saipatziitoyetaineri, ²² okempivaitakaro impothoyetateemi jashiyetaira. Tema añañirora jotyaantakairi Tasorentsinkantsi inampishirentai, ari ayotziri omapero Pava irothotyero okaratzi ishinetakairi.

²³ Omaperotatyaara, jiyotzi Pava te namatavitemi nokantzimira iroñaaka: Kantakaantziro kaari nokivantami Corinto-ki, ari onkantya eero nokisavaintapaakami. ²⁴ Tera nonkantatye naakara emperatamiri onkantya pinkempisantayetantaaari. Tema oisokero pikantaventanakaro okaratzi pikempisantanaari. Iro kantacha kantatsira nonkaminaayetaimi pantayetantaiyaarori oimoshirenkayetaimineri.

2

¹ Jirokara nokinkishiretakari: Eerora napiitairo nonkivantaimi, iroorika ovashiretakaavaiyaamine nokivantzimi. ² Aririkami novashiretakaavaiyaami janta, ¿niinkama tharomentashiretakaiyaanane naaka? ³ Irootakera notyaantantakamiri pairani nosankinare, te nonkove niyaatashitemi onkantya povashiretakaantavaiyaanari. Aña eerokavetaiyakani tharomentashiretakainane. Irootake nokantashirevetantakari: “Eerora niyaatzita, nonkemakotavairiita tziimatsirika tharomentashiretakaiyaanane. Ari onkantya nonkimoshiretakaantavaiyaariri eejatzi iriroriite.” ⁴ Notyaantakemiroranki nosankinare, novashirevaitatyaara nosankinatakemiro. Tera iro notyaantantakamirori onkantya nonkantzimoneentakaantyaamiri. Aña nokovavetatya piyote osheki netakoperotataikami.

Ipeyakotziri Pablo kantzimoneentakaaneri

⁵ Nokovi iroñaaka noñaaventeriri irinta shirampari ovashiretakaavaitakanari. Tera naaka inkantzimoneentakaavaitakya, aña kempitaka maaroni eerokaite ikantzimoneentakaayetakami. (Nokantantarori “kempitaka,”

tema te nonkove novanaatziivaitero.) ⁶ Tema tzimatsi osheki pikarataiyakeni eerokaite, aritake povasankitaavaitakeri. Iro kantacha iroñaaka ari-tapaake povasankitaakeri. ⁷ Pimpeyakotairi iroñaaka, pimposhenkaiyaari, ayimavaitzirikari irovashirenka. ⁸ Nokovakotaiyimi pinkantairi irika shi-rampari: “Netakotaami.” ⁹ Pairani, nosankinatakemiranki nokantakemi: “Povasankitayeri.” Noñaantzitatyaamira noñaantyaamiri omaperorika pikempisantana. ¹⁰ Iro kantacha iroñaaka ikovi Cristo pimpeyakotairi irika shi-rampari. Irootakera nantairi naaka tema irootake kameethatzimotaimineri maaroitene eeroka. Itzimirika pimpeyakoyetairi iroñaaka eerokaite, aritake nompeyakotantai eejatzi naaka. ¹¹ Irootakera antayetairi onkantya eero ikitsirinkantai Satanás. Tema ayotaiyironi okaratzi ikoviri iranteri irirori Satanás.

Kantzimoshirevaitakariri Pablo Troas-ki

¹² Chapinkipaite, areetakana naaka nampitsiki Troas niyaatantakari nokinkithatakaantziro Kameethari Ñaantsi tsika ikantakota Cristo. Arira noñaataikero nokempisantakaantataike ikantakaantakerora Avinkatharite. ¹³ Iro kantacha te onimotajaantena janta, tema te noñaapaakeri iyeki Tito. Irootakera navisantanakari jaka Macedonia-ki.

Iriira Cristo oitsinampaakaantaneri

¹⁴ Iro kantacha, onkantavetya tsikarika ankenayete, kantatsi ampaasoonketairi Pava. Tema okempivaitakaro oyaampoiritaatyeerimi Cristo, ipiyaara irirori nampitsiki joitsinampaantakera jovayirita. Oshiyakoyetatyaro eejatzi oivarainkata kasankari maaroni nampitsiki. Arira ankantayetyaari aaka aatayete tsikarikapayeeni ankamantayetairi atziri tsika ikantakota Cristo. ¹⁵ Akempivaitakaro kasankari itayiri Cristo irinimotakaantayariri Pava. Iroka kasankainkari kantatsi inkemainkayetairo inkarate avisakoshireyetaatsine, eejatzi inkarate peyashivaitaachane. ¹⁶ Tema tzimayetatsira, okempitzimovaitari iroka kasankainkari ovamaantanero onatzi. Iriima pashinepayeeni okempitzimovaitari kasankainkari iro ovañaashiretairine. ¿Niinkama aritataitatsiri iroshiyakaaventayetairi iroka kasankainkari? ¹⁷ Kaarira irikaite kinkithatashivaitarori iñaane Pava ikovi iraantashivaityaro kireeki. Aña iriiyetataikera irika maperotanairori ikinkitharyaantziti. Irootakera nomatanairi naaka eejatzi. Iri Pava otyaantakenari nonkinkithatakaante, nantavaitaineri Cristo, iriira Pava pampoyaanari nantayetzirora.

3

Antavaiventzirori ovakerari antzimotavakaantsi

¹ ¿Pikinkishiretama nasagaaventavaitatya naaka? ¿Noshiyakotatyaarima amayetzimirori irosankinare, ikantzi: “Paakameethatavakena?” ¿Noshiyakotatyaarima kovirori posankinateneri iroka osankinarentsi, irayetzimaityaro tsika ikenayetzi? ² Aña eerokaite kempivaitajantakarori osankinarentsi jaakameethatantaitari, iroora josankinashireyetantaitakanari naaka. Tema aririka iriñaayetaimi atzirite tsika pikantayetanaa iroñaaka, arira iriyotayetairo okaratzi nantzimotayetakemiri, okempivaitanakaro iriñaanayetatyeeromi okaratzi josankinatakoyetakenari. ³ Arira añiirori eerokatake oshiyavaitakarori osankinarentsi josankinatajantakeri Cristo. Iro kantacha tera noñaaventayeeero osankinarentsi koñaatatsiri,

kempitarori aririka irosankinayeetero mapikota, aña noñaaventatziiro ipashineshoretakaayetaimira Itasorenka Pava Kañaaneri.

⁴ Noñaaventantarori iroka, tema iriira Cristo kantakaakarori aventashireyetaaariri Pava. ⁵ Tera aaka aavyaashityaarone apaniro, aña iri Pava matakaayetairori. ⁶ Iriitakera Pava matakaakarori noñaaventairo ovakerari antzimotavakaantsi. Iroka ovakerari antzimotavakaantsi kaarimacheenira osankinarentsi kempityaarone paisatori antzimotavakaantsi kaamanetakaantatsiri. Aña iriira kantakotachari Tasorentsinkantsi añaashiretakaantatsiri.

⁷ Pairani josankinatantaitakarori Ikantakaantaitane mapikotaki, okoñaatapaintzi irovaneenkaro Pava, ipoña opeyanaka. Ikanta iñaakerora Moisés-ni, shipakiryaporo ikantanaka, te onkantaajate iramenavorotairi Israel-mirinkaite. Iro kantamaitachari iroka Osankinarentsi osheki okaamanetakaantake, okantavetaka otzimimotziro ovaneenkaro.

⁸ Irooma okaratzi jimayetairi Tasorentsinkantsi iroñaaka, iroora ovaneenkaperotaitachari. ⁹ Tema ovaneenka okantavetaka okaratzi ovasankitaakaantaintsiri, iroora maperokitaitaterone ovaneenkatyta tampatzikashiretakaantatsiri.

¹⁰ Iroka ovaneenkaperotaachari iroñaaka anaatziitaitziroora tzimavetachari pairani ovaneenkaro. ¹¹ Aritakera karatataipaake ovaneenkavetapainchari. Irooma ovaneenkaperotaachaneri iroora kantaitaachaneri iroñaaka.

¹² Tema tzimataikera iroñaaka minthashiretakagaiyaanari, tontashirera nonkantanaiya nonkinkithatakaantai.

¹³ Te nonkempitavetyaari Moisés-ni ipashikavorotaka eero iñaantari Israel-mirinkaite opeyara ishipakiryavorovetaka.

¹⁴ Tema kisoshire inaiyeken pairani Israel-mirinkaite, irojatziki ikantayetari iroñaaka ikaratzi icharineyetaari. Tema aririka inkemero iriñaanayeetero paisatori antzimotavakaantsi, eerora ikemathatziro kempivaitaka impashikaitateenerimi ikinkishiretane, intaanira Cristo matairone inkemathatakaayetairi kempivaitaka impashikaryaakotaatyeeromi ikinkishiretane. ¹⁵ Eeniropaitetatsi iroñaaka, aririka inkemero iriñaanayeetero Ikantakaantane Moisés-ni, pashikashire ikantayetaka.

¹⁶ Irooma intzimerika piyashiretashitairine Avinkatharite, aritake impashiryakoshiretaiya. ¹⁷ Ikantakoyeetziri jaka “Avinkatharite” irijatzira Tasorentsinkantsi, itzimi saikashivaitakaanaachari.

¹⁸ Irooma aakaite aventashiretaarira Cristo, oshiyayetanaarira Avinkatharite. Tema okempitavaitaaro iroñaaka amenaatyeerimi Avinkatharite joorentamatsifakara ashiretaki. Tema amenavorotakoyeetzirira ashiretaki iroñaaka, tera akempitari Moisés-ni ipashikavorovaitaka pairani irirori. Irooma apaata aririka añaaperotajaantairo irovaneenkaro, aripaitera ankempitagaiyaari irirori. Iriitakera matakairone irika Avinkatharite, Tasorentsinkantsi.

4

¹ Iriira Pava neshinonkataanari okanta nantavaitantaaniriri irirori. Irootakera kaari okantzimoneentavaitantane. ² Novashaantairo ovashiventaavaitenanemi, temacheeni nomanakaavaityaaro niyotaante onkantya namatavitantantyaari, temacheeni nonthaiyakovaityaaro iñaane Pava. Aña okaratzi noñaaventanairi kyaaryoori onatzi, ari okanta iñaantarori Pava kameetha okantzimoyetaari atziri okaratzi nokinkithatakantayetai.

³ Tzimatsirika kaari kemathaterone tsika okantakota Kameethari Nãantsi nokinkithatziro, tera naaka omanapithavaiterine, aña tzimatsi kantakaarori kaari ikemathatantaro okempivaitakaromi impashikapithataitatyeerimi

ikinkishiretane, iriitakera peyashivaitaachaneri. ⁴ Okempivaitakaro imavityaakitakaitatyeerimi irikaite kisoshireri. Iriira kamaari ipaiyeetziri “ivavane osavisatzi,” mavityaakitakaakeriri, ari okanta kaari ikemathatantaro Kameethari Ñaantsi. Kempivaitaka te iriñaayetairomi kitainkari oshiyakaaventachari irovaneenkaro Cristo, oshiyajaantakariri Pava. ⁵ Iriitakera Jesucristo noñaaventakotairi, nokantzira: “Avinkatharite jinatzi.” Tera naaka ñaaventavaitachane. Intaanimacheeni naaka jovakena Jesús pomperavaitaiyaana eerokaite. ⁶ Tema ikantake Pava: “Onkitainkatai tsirenikiri.” Irootakera oshiyakaaventacha ikitainkashiretaana naaka, ari okanta nonkitaitakotantaiyaariri eejatzi pashinepayeeni niyotakaayetairira Pava, onkempitzimontantaiyaariri iriroriite iriñaagaatyeeromi irovaneenkaro Pava oshipakiryaaake iporoki Cristo.

Aventaashire ankantayetaiya

⁷ Okempivaitakaro impaityaami ovapithaantavaityaaronemi pinaperotachari kovitziki. Iriira oshiyakaaventachari jaka Pava ipasavyaayetairo itasorenka avathaki, iroora avatha oshiyakaaventakari kovitzi. Iro jimatantarori onkantya iriñeetantyaarori iriitake otzimimoperotziri itasorenka, temacheeni ontzimimotai aakaite. ⁸ Tema nokemaantsivaiveta, temaita novashireneentavaitya. Notharokyaavaiveta, temaita ayimavaineentena. ⁹ Ipatzimaminthavaitaitakena, temaita irookaventayeetena. Jovatsinaavaitaitakena, temaita impeyakaashityaana. ¹⁰ Oshekira jovamayimavetaitaikana ikempitaitakeriranki Jesús, arira iriñaayetairori iriñaantare Jesús. ¹¹ Jiroka kantakotachari, osheki noñaapiintavetakaro nonkamimatzi moventeromi nokinkithatakotakeri Jesús, ari onkantya iriñaayetakenarika atziri, iriyoyetai tsika ikanta Jesús jañi irirori. ¹² Iroora nokamimatantakari naaka, onkantya pañaashiretantayetaiyaari eerokaite.

¹³ Iroora nomatakeri naaka okaratzi josankinatajaantakotaiyeetakari pairani, kantatsiri:

Nokempisantanaï naaka, irootake noñaavaitantari.

Irootakera nomatanairi naaka, nokempisantanaï, irootake noñaavaitantari.

¹⁴ Tema niyotzi naaka joviriintairi Pava irika Avinkatharite Jesús, ari take iroviriintaina eejatzi naaka, intsipatakagaiyaanari Jesús, ari pintsi-payetaiyaana eejatzi eerokaite. ¹⁵ Nomatantarori nokinkithatayetai ari onkantya panintaavaitantaiyaari eerokaite. Tema eekerorika poshekiperotanakitye eerokaite ineshinonkayetaari Pava, ari iroshekiperotai paasoonkeyetapiintairine, iñaapinkathairira.

¹⁶ Irootakera kaari okantzimoneentavaitantana naaka, okantavetaka jovamayimavaitaitakena. Aña tharomentashire nokantapiintanaa.

¹⁷ Okaratzi nokemaantsivaitaka iroñaaka kapicheeni onatzi, ero okantaitatyaani. Irootakera noñaantaiyaarori apaata iniroite ovaneenkatachari kaari thonkatanetaachaneri. Iro anagairone okaratzi nokemaantsivaivetakari, eerora okantaajatai nomonkatziyantaiyaaro ompaityaarika. ¹⁸ Tema noñaamampyaatyaro naaka kaari iñaayetzi iroñaaka, eeromaita othonkatanetaa iroka. Te onkovaperotajaantaiya okaratzi koñaayetsiri iroñaaka kaari kisotanetsine.

5

¹ Onkantavetya irovaariperoyeetzitairo apanko jaka kipatsiki, iro kantacha ayotzi tzimatsi pashine apanko kaari thonkatanetaachane janta

inkiteki, tema iri Pava ovetsikakero, kaarira atziri ovetsikerone. ² Ari okempitzitari eejatzi avatha iroñaaka, osheki okemaantsitakaavaitakai. Akovataike ontzimimotai pashine avatha añaantaiyaari inkiteki. ³ Tema aritake onkantaayari, okaratzi ashireka iroñaaka ari ontzimai ovakerari avatha apaata. ⁴ Eenirora añaantayetaro avathaka iroñaaka, atekavaita akemaantsivaitara. Iro kantamaitacha tera ankovajaantataitero ampeyashivaitaiya. Aña akovataitatzira ontzimimoyetai pashinetatsineri avatha, akovairo kantaitachaneri añaantarentsi impoyaataiyaarone iroka añaantare kaari kisotanetatsine. ⁵ Iriitakera Pava matakaaayetairone tsika ankantayetaiya. Tema añaarora jotyaantakairi Tasorentsinkantsi inampishirentantai, ari ayotziri omapero imonkaratairo Pava okaratzi ishinetakairi.

⁶ Irootakera shintsishiretakairi. Tema ayotaiyini eekerotatsira añaayetzi iroñaaka avathaki, tekeraatara antsipatajaantayariita Avinkatharite. ⁷ Aventaashire oviri eeniroka añaika, okantavetaka te añaavetyaari. ⁸ Aritake nokantake, shintsishire akantaka, akovayetake ookaventayerero avathaka, antsipantantaiyaariri Avinkatharite. ⁹ Akovapiintakero antayerero okaratzi onimotziriri irirori, etanakyaaro iroñaaka, ari onkempitzitaiyaari apaata aririka antsipatajaantaiyaari. ¹⁰ Tema maaroite aakaite ari ankatziyimoyetairi apaata irirori, aririka irisaikai iramenakoyetairi maaroiteni, iriñaantaiyaariri ikaratzi antayetakerori kaariperori eenirora jañaaveta, iriitakera irovasankitaayetairi. Iramenakoyetairi eejatzi ikaratzi antayetakerori kameethari, iriitakera inkempifakaantayetairi impinayetaatyeerimi.

Amatakaayetairi pashine irariperotaiyaari Pava

¹¹ Nokinkithatakaantapiintzira naaka, arira nokenakairori iriñaantayeetyaarori omapero noñaapinkathatairi Pava. Jiyotziro irirori, onkamintha piyotaiyeroni eejatzi eerokaite. ¹² ¿Pikinkishiretama nasagaaventavaitatya napiipiintantarori? Tera ari onkantya. Aña nokovatzi piyote tsika nokantataitari naaka, ari onkantya piyotantayarori eeroka tsika pinkanteri pakayeteri kameethaini ikaratzi asagaaventavaitachari janta, kantavaitashitachari: “Kameethari nonatzi naaka,” temaita inkovaajataiyeni inkameethashiretaiyeni. ¹³ ¿Nokempitzimotatyaamirima shinkiventavaitachari nokantantayetamiri? Tekatsira ompaitya, aña nokamaiperoventanaatyaari Pava. Irooma nokempitzimotamirika atziri tekatsitatsiri, nokovatziira nanintaashiretakaayetyaami nokantayentamiri. ¹⁴ Okaratzira nantayetziri, iroora nantantayetarori jetakotaanara Cristo. Tema ikamimentayetaira maaroiteni aaka, okempivaitanakaro maaroitenimi aakaite ankamayetakemi eejatzi. ¹⁵ Jirokara opoñaantari ikamimentantakairi maaroiteni ipoña jañagai eejatzi, onkantya antapiintayetantaiyaarori ikoviri irirori, eero antashivaitaro okaratzi anevetashivaitari aakaite.

¹⁶ Irootakera, eero okantzimovaitantari aparoni atziri tsika ikanta iñeetziri ivathaki. Aña omaperovaitatya otzimimotakeri ivatha eejatzi Cristo isaikimotantapaintairi. Iro kantacha te añaayetzimaityaaro iroñaaka. ¹⁷ Irootakera nokantantamiri, ikaratzi ovithaashiretanaariri iroñaaka Cristo, ovakerashirera ikantataitanaa, te inkempitanaiya tsika ikantavetara pairani, aña othotyaa maaroni ovakeratzimotanairi. ¹⁸ Iriitakera Pava matakaanziriri maaroni iroka. Irijatzira kantakaakarori okanta ariperotantaariri irirori okantakaantakero jantzimoyetairi Cristo. Ikantayetai iroñaaka irojatzira antayetairi aakaite, amatakaayetairi

eejatzi pashinepayeeni irariperoyetaiyaari Pava. ¹⁹ Irootajaantakera jotyaaantakariri Pava jaka kipatsiki irika Cristo, onkanta irariperontantaiyaari osavisatziite, eero jovasankitaaventantaari iyaariperonka. Irojatzira jotyaaantayentakanari naakaite nonkinkithatakaayetairi atziirite irariperoyetaiyaari Pava. ²⁰ Iroora nomatanairi naaka, jotyaaantaitakena noñaaventairi Cristo. Okempivaitakaro iriitajaantakemi Pava apiipiitakaapiintakenarori, nokantzi: “Pariperotaiyaari Pava. Irootake ikovairi Cristo.” ²¹ Tera irantanetero Cristo kaariperori. Iro kantacha Pava ikemaantsitakaavaitakari okempivaitakaro irantatyeeromi kaariperori. Arira inkenakaakerori Cristo, jovatampatzikashireyetantairi, ikempitakaayetai ikantara irirori.

6

¹ Naakatakera karataimiri antavaitaineri Pava, noshintsithatzimi eero pimanintavaitziro okaratzi ikaminthagaimi Pava, amenaashivaitakari.

² Tema jiroka ikantakeri irirori:

Niyotakera kameetha omatya, aripaitera nokemakemi pikovakotanari. Omonkarapaitetapaakara “Kitaite Avisakotaantsi,” noneshinonkatakami. Iroora apiipaitetaachari iroñaaka, iroka “Kitaite Avisakotaantsi.”

³ Tera nonkovero intzime impaitya notzitzikavaiteri iravisakoshiretai, ari onkanta eero ithainkimavaitaitantanaro nantavaitane. ⁴ Aña nokovatzi noñaakantairo kameetha inampitane Pava nonatzi, oisokero nonkantanteya, aririka avishimotena tsikarika ompaitayeta:

inkemaantsitakaaveetyaana, impomerentsitakaaveetyaana, irovasankitaaveetyaana, ⁵ impasataveetyaana, irashitakovaiveetyaana, irovatsinaaveetyaana, nantavaiperokivetakya, ayimavaivetakyaana

novochokini, ayimavaivetakyaana notashe, ⁶ kiteshire nonkantaiya, iyotane nonkantaiya, aakameetha nonkantantai, nethaantane nonkantantai, nampishire irovaina Tasorentsinkantsi, etakoperotane nonkantantai, ⁷ nonkantapiintairo kyaaryoori, intasonkaventakaantaina Pava, nantapiintairo tampatzikashiretakainane nonkempitakaantanakero novayirityaami, notzikaaventaka ipoña nopiyakoventa. ⁸ Onkantavetakya inthainkimavaitaitena, ompoña ñaapinkathataaririka nonatye.

Onkantavetakya inkaviyaveetakyaana, ompoña intharomentayeetyaana. Onkantavetya nonkantapiintavetyaaro kyaaryoori, ipaitapiintayeetakena “thairi.” ⁹ Onkantavetakya eero itzimaveta kaari ñaayetenaneri naaka, tzimamaitacha pashine iyoperoyetanari. Nonkamimavetakya, eeniromaita nañi. Irovasankitaaveetyaana, tekeramaita jovamaayeetana.

¹⁰ Ovashire nonkantavetakya, eekeromaitatya nontharomentatyeeya. Nonkovityaaneentavavetakya naaka, iro kantacha nanintaakaayetaiyaari pashinepayeeni. Tekatsi tzimimovavetyaanane naaka, iro kantamaitacha nanintavetaaro kovaperotajaaantachari.

¹¹ Corinto-satziite, nokantaperotatziiimirora irokapayeeni, tekatsira nonanimovaitemiri. ¹² Tekeraatarika aventaashiretavakaiyaata, eerokaitera kantashitarori, tera naaka. ¹³ Intsityaa paakameethataina naaka nonkempitaimira eeroka, tekatsi nonanimovaitemi. (Nokantzimirora iroka, kempitavaitakara eentsimi noñaanate.)

¹⁴ Eero povithaajaantanaari kaari kempisantatsine. ¿Kantatsima aponi kameethashireri iraaapatziyaari irantavaite aponi kaariperoshireri? ¿Kantatsima eejatzi ontsirenite tsika janta okitainkatzi? ¹⁵ ¿Kantatsima Cristo irakakoteneri ikoviri kamaari? ¿Kantatsima kempisantzinkari intsipatyaari

Oshiyayetaaro itasorentsipankote Pava Kañaaneri

¹⁴ Eero povithaajaantanaari kaari kempisantatsine. ¿Kantatsima aponi kameethashireri iraaapatziyaari irantavaite aponi kaariperoshireri? ¿Kantatsima eejatzi ontsirenite tsika janta okitainkatzi? ¹⁵ ¿Kantatsima Cristo irakakoteneri ikoviri kamaari? ¿Kantatsima kempisantzinkari intsipatyaari

kaari kempisantatsine irashityaaro tsikarika ompaitya?*

¹⁶ ¿Kantatsima ankempitakaantero itasorentsipankote Pava tsika janta ifaapinkathataiziri oshiyakaarontsi? Tema aakaite akaratzzi akempisantzinkariyetai akempitayetaayaaro aakami tasorentsipanko tsika inampitaro Pava Kañaneri. Tema jiroka ikantake Pava:

Ari nonampishireyetantaiyaari, nonkaratairi naniiyetai.

Naakatake inkempitakaanai Ivavane,

Iriiyetake nashitaiyaari Naaka.

¹⁷ Iroora ikantantari eejatzi Avinkatharite:

Pintainaryaapithatyaari pashinesatzi atziri, eero pikaraminthatziri irikaite.

Eero pantapiintanetairo nopinkakaimiri.

Arira naapatziyeeyaami,

¹⁸ Arira pinkempitakaanaina naakami piri,

Nonkempitakaanaimi naaka eerokayetakemi notomiite, eerokayetakemi nishintoite.

Arira ikantziri Avinkatharite, Shintsikiperotatsiri.

7

¹ Netakotané, tema aritakera ishinetakairora Pava, ontzimatyeeera ankiteshiretai, ovashaantairo maaroni kaariperori, okaratzi antayetziri, okaratzi apampithashireyetari eejatzi. Aña ontzimatyee oñaakantairo añaapinkathatziri Pava, itasorentsishiretakaira.

Ikimoshiretake Pablo jovashaantairo Corinto-satzi kaariperori

² Paakameethatana naaka. Tera nonkantzimoneentakaavaityaami eerokaite, te novaariperotakaanavaitemi, te nampovaitami eejatzi.

³ Tera iro nokantantarori iroka nohavetakotatzimi. Aña napiitavaimiro nokantzitakamiri: “Netakoperotataitami.” Irootakera nonkantapiintemiri eeniroka akarataiyini añaika iroñaaka, ari nonkempitziyaarori eejatzi ankaratairika ankamavetakya. ⁴ Osheki naventaashireyetakami eerokaite. Nasagaaventayetakami. Aririka nompampithashiretakoyetyaami, pitharomentashiretakaana, kimoshire nokanta, okantavetaka osheki imaimanevetahtakana jaka.

⁵ Tema nareetakara Macedonia-ki te onkante nomakoryaapaake tema osheki pomerentsitzimotakanari. Tzimayetatsi ñaanaminthavaitashitakanari, irootake kantzimoshirevaitakanari. ⁶ Iro kantacha Pava iposhenkapiintari ikaratzi okantzimoneentavaiyetari, arira ikempitziakanari naaka, jareetakaapaakarira Tito nosaikira. ⁷ Oshékira notharomentashiretanaka noñaavakeri. Iroora notharomentashireperotantakanari ikamantapaakenara tsika pikantaiyani eerokaite. Tema ikantapaakena:

“Jaakameethatavakena Corinto-satziite, ikovaiyakeni iriñeemi, osheki okatsizimoshiretakeri okaratzi jantzimotakemiri, iriniroite jetakoyetaami.”

Arira ikantapaanari, iroora oimoshirenkaperotakenari. ⁸ Pairani, nosankinatziitantakamiri, noñaajaantavetaka osheki ovashiretakaavaityaami okaratzi nokantayetakemiri. Aritakera notyaantataikemiroranki, nokantashirevaitanake: “Eerotya notyaantaajatzinirimi.” Iro kantamaitacha niyotzi iroñaaka kapichera povashirevaivetapainta eerokaite. ⁹ Irootakera nokimoshirevantarori iroñaaka notyaantakemirora. Tera nonkantatyee iro nokimoshireventziri novashiretakaavaitakami. Aña iroora noki-moshireventairi povashaantayetairora kaariperori. Arira pikenakaakero eerokaite pinimotakaanariri Pava poitsinampaayetakero povashiretane, tera novaariperovaitajaantemi naaka. ¹⁰ Tema aririka irovashiretakaantya

* **6:15** Jiroka pashine ivairo kamaari ikantayeetziri “Belial.”

Pava, ikovatziiira irovashaantakaantayetairo kaariperori, onkantya iravisakoshireyeetantaiyaari. Irootakera eero okantzimoshirevaitantai iroka. Irooma aririka irovashiretakaantashivaitya osavisatziite, arira iriñaayeetakero inkamashireyeete. ¹¹ Tema okaratzi opoñaantakari jovashiretakaavaitakami Pava, irootakera pampithashiretakaanaamiri kameethaperoini, pikisakoventanaana, ovatsimaanakemi, tharovashire pikantanaka, petakoperotanaana, povasankitaakeri kantakaantzirori. Ari pikenakaakerori poñaakantantakarori kiteshire pikantayetanaa. ¹² Jiroka opoñaantajaantzikari nosankinatantakamirori pairani, iro iriyotakaan-taiyaamiri Pava tsika pinkantya piñaashintsiventayetaiyaana naaka. Tera iro nosankinamatsitantaarori irovasankitaantaityaari kantakaashitakarori, temacheeni nonkisakoventantyaarori jampovaitaitakari.

¹³ Iroora notharomentashiretantanakari. Osheki okimoshiretakaakena eejatzi nokemavakera paakameethatavakari Tito, povavisaakeneri okantz-imoshirevaivetakari irirori. ¹⁴ Tema aritake nokamantzikakari naaka Tito tsika pikantaiyani eerokaite, nokantakeri: “Kameethara jinaiyatziini Corinto-satziite.” Tera povashiventaantyaanaro okaratzi pantayetakeri, tema omaperotatya okaratzi nokantzikakariri Tito. Arira okempitziyetakari eejatzi okaratzi nokantzimiri eeroka. ¹⁵ Jetakotziiyetaamira Tito iroñaaka, aririka inkinkishiretakoyetyaami tsika pikantaiyakani paakameethatavak-eri, pikempisantavakeri, piñaapinkathatavakari. ¹⁶ Iniroitera nokimoshiretzi-taka eejatzi naaka kantatsira naventaashireperoyetiaaami iroñaaka.

8

Kireeki impashiyetaariri itasorentsitakaitane

¹ Iyekiite, nokovi piyotakotaiyerini ikaratzi apatoventaariri Pava jaka Macedonia-ki, ikaminthaayetairi. ² Okantaveta iñaayevetakero osheki pomerentsitizimovaitariri, kimoshirera ikantaiyani. Okantavetaka ikovityaaneentavaiyetaka, osheki kireeki ipashitantayetakari. ³ Ikovakaanekiinira irirori jantayetakero iroka, ipantayetake okaratzi jaavyaayetziri, janaantake ipashitanta. ⁴ Ikantakena naaka: “Thame ampashiyetaari kireeki pashine kempisantzinkariite, ikaratzi kovityaaneentavaitatsiri.” ⁵ Imaperovaitakero okaratzi jantakeri anaavaitanakero nokinkishiretakovetakariri. Iri jaakoventajaanana Avinkatharite, ari ikempitaakenari eejatzi naakaite. Tema irootake ikovakaakeriri Pava. ⁶ Irootakera noshintsithatantakariri Tito impiyanai onkantya iriminthashiretakaanyaamiri pimatayetairo eejatzi eerokaite. Iriitakera karatapaakemiri janta petantanakarori pipashitantayetaka. ⁷ Eerokaitera anaantayetanaatsiri pantayetanakero osheki opaiyetarika. Kameetha pikempisantayetanai, kameetha pikinkithatakaantayetanai, kameetha piyotayetanai, tharomenta pikantayeta, iniroite petakotakana. Nokovi iroñaaka panaayetante pimpashitantayetaiya.

⁸ Eerora noshintsiventzimi pimayetantaarori. Intaani noñaaventakoyetemiri tsika ikantayetaka jaka iminthatayetaa irineshi-nonkatantya. Ari okantzimaitari eejatzi onkameethavaitemi poñaakantairo petakotziitantayeta. ⁹ Kameethavaitate pimayetairomi jantapaintziri Avinkatharite Jesucristo, jineshinonkatziitantapainta. Otzimimotataave-tari irirori pairani maaroni, ikempitavaitakari ashaarantakitaneeri, iro kantacha ikempitakotapaintari kovityaaneentaneri. Iroora jimatantakarori iroka onkantya panintaavaitantaiyaari onkempivaityaaromi pashaarantaiyaami inkiteki. ¹⁰ Jirokara okaratzi nokinkishiretari naaka:

Iroora aritatsi pothotyero okaratzi petanakari. Eerokaite etayetanakaro avisanaintsiri osarentsi pikinkishiretaka pimpashitantayetya. Pimatakero petanakaro. ¹¹ Intsityaa pothotyero. Pinkempitakaantairo ovakera pitharomentaiyanakaniranki petantanakari. Intsityaa pothotyaaantairo okaratzi tzimimotzimiri. ¹² Tera inkovakotajaantai Pava anaakairo ampashitantaaro okaratzi tzimimotakairi. Intaani ampashitantaiyaaro okaratzi aavyiiri. Aritake onimotakeri Pava. ¹³ Tera nonkovakotatyeeimi pimpashitanta irantaavaitantyaari pipashitakari, ariya okanta pikovityaavaitantakari eerokaite okantakaantziro pipashitantaka. ¹⁴ Aña iro aritatsi, pimpashityaari okovityiimovaitari iroñaaka otzimimoyetzimira eeroka, impoñaashitakya impashitaiyaami eeroka apaata aririka onkovityiimovaityaami. Arira onkanta pimonkaratavakaantyaari. ¹⁵ Okempivaitakaro okaratzi josankinatakotzitaikari, kantatsiri: Itzimi aaperotaintsiri, te ontzimakaantavaite. Iriima againtsiri kapicheeni, te onkovityiimovaityaari.

¹⁶ Nopaasonketziri Pava, tema iriitake kantakaakarori okanta jetakotantamiri Tito, ari ikempitakana naaka netakotamira. ¹⁷ Tema nokantakeri: “Tito, pimpiyanai Corinto-ki.” Aña minthatzitavaitaka. Iro iriyaate iroñaaka. ¹⁸ Nontsipataimiri Tito pashine iyeki. Kameetha kinkitharyaantzi inatzi. Ñaapinkatha jovayetziri pashine kempisantzinkariite tsikarikapayeeni, ikemayetakeri iñaaventakotairo Kameethari Ñaantsi. ¹⁹ Irijatzira iyoshiitakeriri jaka kempisantzinkariite, jovakeri intsipatanakyaana apaata naanakeneri kireeki pashine kempisantzinkariite kovityaavaitantatsiri. Irootakera oñaakanterone omaperotatya etakoyetakari, iroora ompoñaantyaari iñaapinkathayetairi Pava. ²⁰ Ari onkanta eero iñaaventakovaitantana tsika nonkanta nontsiparyaayeteri kireeki ipashitziitantayeteri. ²¹ Tema nokovatzinokameethatzimoteri atziri nantayeteri, ari onkempitzimotyaaari eejatzi Pava. ²² Notyaanteri eejatzi pashine iyeki intsipayetanakyaari. Iriitake nokitapiintakari, iminthakitakaro irampitakotante. Noñaaventakotakeneri tsika pikantaiyakani eerokaite, iroora iminthaperotantanakari irampitakoyetemi, tema iraventaaperotane jovayetanakemi. ²³ Irika Tito, notsipaminthare inatzi, iri nokaratapiintakeri nantavaiventakemi. Iriima pashine apiteka iyeki itzimi intsipatanakyaari, irotyaantane inatzi kempisantzinkariite saikayetsiri jaka, iñaapinkathaperotziri Cristo. ²⁴ Ontzimatyeeera paakameethatavakeri aririka irareetakya janta. Iro iriyotantyaari iyekiite kempisantsiri jaka omaperotatyaara okaratzi noñaaventakemi eerokaite jaka.

9

¹ Niyotzi naaka te onkovajaantya nosankinatakotemiri piireekite inkarate potyaanteneriri pashinesatzi itasorentsitakaitairi. ² Tema niyotake ayimatapiintakemi eerokaite pantero. Aritake noñaaventakotakemi jaka Macedonia-satziki, nokantayetakeri: “Ikovitzitaitakara Acaya-satzi impashitantayetya chapinki avisanaintsiri osarentsi.” Noñaaventakotakemi eerokaite nominthatakaayetanakari eejatzi iriroriite.* ³ Iro kantamaitacha, iroora notyaantzitantyaamiriri iyekiite onkanta inkamantzitantyaamiri, iri etapaakyaarone iriyoyaayeteri kireeki. Tema te nonkove amenaashivaitya okaratzi noñaaventakemiri eerokaite jaka. ⁴ Tema nokovatzinokamantziirini nonkivantanakemi navisanakerika janta. Kempitakara ari

* 9:2 Ipaityeetziri jaka “Acaya,” iroora kipatsi tsika janta osaiki nampitsi Corinto.

iroyaatanakena tsika inkarate Macedonia-satzi. Aririka noñaapaakero tekeramintha piyoyaayete kireeki, osheki nompashiventavaitya, tema aritake noñaaventakotzitakami jaka. Ari pinkempitizitakyaari eejatzi eerokaite pimpashiventavaitya. ⁵ Irootakera notyaantizantantayamiriri irika iyekiite, iri etapaakyaarone irareetyaami janta tekeramintha niyaateeta naaka. Iriiyetake iyoyaakotapaakemirine kireeki ikaratzi pishinetantakeri eerokaite. Ovetsika pinkantakeri maaroni kireeki aririka nareetapaakya. Ari onkanta eero noshintsiventantavaitapaakami pantayetero.

⁶ Intaanira pinkinkishiretero iroka:

Ikaratzi pankitatsiri kapiche, eepichokiini jaavatzii.
Iriima ikaratzi pankiperotaintsiri, osheki iraavateri.

⁷ Maaroni eerokaite ontzimatyete pimpashitantayetaiya okaratzi pikoviri. Eero pishintsiventantavaitzi impashitantaitya osheki terika inkovaitete, ari onkanta eero okatsitizimoshirevaitantari ipashitantakara. Tema aparoni atziri kimoshireventatziitziirori okaratzi ipashitantari, iriyyetakera jetakotari Pava. ⁸ Iriira Pava oshekyaperotaimirone okaratzi kovityiimovaitamiri. Aritakera ontzimakaantake onkarate pimpashitantavaitaiaari kameethaperoini eeroka. ⁹ Okempivaitakaro okaratzi ñaaventachari Osankinajanorentsiki, kantatsiri: Okaratzi tzimimotziriri Pava, irootakera jantetaaniriri ikaratzi kovityaaneentavaitatsiri.

Tema tampatzikashire inatzi irirori, arira inkantaitatyeeyaani.

¹⁰ Iriira Pava kithokitakairori okaratzi pankiyetachari, irijatzi shookakairori, ari okanta jaavayeetantarori okaratzi jovayeetari. Arira inkempitayetaimiri eejatzi eerokaite impayetaimiro kovityiimotamiri, ari onkanta ontzimimotantantayamiriri pimpashiyetayaaari pashinepayeeni, tampatzikashire pinkantya. ¹¹ Irootakera impantaperotantayamiriri Pava onkanta pimpashitantapiintyaari. Ari onkanta impaasoonketantayaaari Pava, ikaratzi aayetzirori apashitantayetari. ¹² Ari okantari, okaratzi pipashitantayetari tera intaani pineshinonkatantayaaari kovityaavaitatsiri, aña iro ompoñaantyaari impaasoonkeperoyetari Pava. ¹³ Aririka iriñaayetakero okaratzi pipashiyetakariri, ari pikempitziyetakari eejatzi pashinepayeeni, oshekira iriñaapinkathatanakeri Pava. Tema iriñaayetero tera intaani piñaavaitashiyeta, pikantzi: “Nokempisantairi Cristo oñaaventakotairi Kameethari Ñaantsi.” Aña iriñaayetero eejatzi pantayetziro oñaakantzirori omapero pikempisantayetanai. ¹⁴ Iroora ompoñaantanakyaari iretakotziyyetanaiyaami, iriñaañaatakoventanaimi, okantakaaro ikaminthagaimira Pava. ¹⁵ Ari ankempitizitanaiyaari eejatzi aakaite ampaasoonketanairi Pava, tema ineshinonkatataikai aaka, iro maperokitataitziirori okameethatzi, eero okantzi othotyero añaaventero.

10

Ñaaventakotziro Pablo okaratzi jantayetziro

¹ Naakatakera Pablo, tzimatsira nokovakotzimiri. Tsinampashire nonkanta eero notsimaavaitami, nonkempitakotyari Cristo. Tema niyotzi tzimatsira ikantakoyeetakena: “Irika Pablo tsinampashireri jinatzi isaikimotapiintai, irooma isaikira intaina katsima ikanta.”

² Nokovakotzimi, eerora piyaatakaaro povatsimaavaitena. Ari onkanta eero niyakoventavaitantapaakami aririka nareetapaakyaami. Tema niyotataike arira nonkantayetapaakari ikaratzi saikimoyetakemiri janta kantayetaintsiri: “Tekatsi impaimatsitya Pablo, ari ikempitayetari pashine atziirite te ontzimimoteri ishintsinka.” ³ Omaperovetatya ari

nokempitari pashine atziriite, iro kantacha irika itzimi nomaimanetziri, tera onkempityaaro nomaimanetziri atziri. ⁴ Tema aririka nomaimanetante naaka, tera noirikayetero omanamentotsi okaratzi jomanatantapiintayetairi atziriite, aña itasorenka Pava nomaimanetanta naaka. Arira okanta noitsinampaayentantari ikaratzi ishintsitakaayeetakari noisaneentane.

⁵ Arira okanta nokitsirinkantaariri naakaite maimanevaitaneri, nokitsirinkayetairi asagaaventavaitaneri otzitzikatantatsiri kaari jiyotakoyeetantari Pava. Nokempitakaantaaro eejatzi noirikaatyeroomi nokinkishiretashivaiyetairi, noshintsiventaatyeeyaami nonkempisantairi Cristo. ⁶ Aririka nonkemakoventaimi pipiyashitaari eerokaite pikempisantaperotairi eejatzi, aripaitera novetsikya novasankitayeri inkarate piyathayetachaneri.

⁷ Paamaiyaara jovapyimovaitamikari. Tema tzimayetatsi pikarataiyirini kantayetatsiri: “Jashitana naaka Cristo.” ¿Ikinkishiretaiyama te jashitzitana eejatzi naaka? Iroorika ikinkishireyetakari, ikenakaashitakarora, tema naaka jashiperotataika Cristo. ⁸ Aamaashitya ari pinkantayetanake eerokaite: “Jetanakaro iroñaaka Pablo jasagaaventavaitaro okaratzi iñaaventayeziri.” Tera nompashiventakotyaaro okaratzi inkantayeeeri,

tema iriitake Avinkatharite ovakenari niyotaantayetai, tera irovena novaariperotantavaite. ⁹ Irootakera kaari nokovanta onkempitzimotyaaami okaratzi nosankinatakemiri, nokovatzira nomintharovavaitemi.

¹⁰ Aamashitya tzimayetatsi kantayetatsiri: “Tema jotyaantapiintairora Pablo irosankinare, osheki ishintsithatapiintakai, iñaaventapiintayetakairo pomerentsitzimotairi antayetero. Iro kantacha isaikimoyetaira jaka, kempivaitaka te irishintsitanete. Ikantara ikinkithayetake manintaari jinake.”

¹¹ Jiroka nakayeteri ikaratzi kantayetatsiri, nokantziri: “Tsikara nokanta nosankinayetakemi, arira nokantzitakari eejatzi nosaikimoyetakemi.”

¹² Tera nonkarateri naaka pikaratziri pisaikaiyini janta, asagaaventavaitachari. Te iriyotaajataiyeni irirori. Tzimatsi tsika ikaratzi monkaratapiintavakaavaitachari, iñaajaantake janaavakaantayetaro okaratzi kameethatzimovaitashiyetariri iriroriite.

¹³ Irooma naaka tera nasagaaventashivaityaaro nomonkaratero kameethatzimovaitashitanari naaka, intaanira noñaaventairo nomonkaratakeri ikantakenari Pava irirori nanteneri. Jirokara ikovakeri nanteneri, ontzimatyeno verairo nantavaiteneri janta tsika pisaikaiyini eerokaite.

¹⁴ Irootakera noñaashintsitakoventantamiri iroñaaka eerokaite, tera nanaakaatyero okaratzi ikantakenari Pava. Tema naakataitake etakarori noñaaventakemiro Kameethari Ñaantsi tsika ikantakota Cristo.

¹⁵ Irootakera kaari nokempitantari ikaratzi asagaaventashivaitarori imonkaratane, aña tzimataavetacha pashine itzimi etatainakarori jimonkaratakeri. Iro kantacha iroñaaka, eekerorika pantakishirevaitanakiye, eerora nopankiventavaitanaami eerokaite, ¹⁶ kantatsi niyaatayete pashineki nampitsi nonkinkithatakaantairo Kameethari Ñaantsi. Iroora nomateri, eerora nokenanake tsikarika jetayetakaro ikinkithatakaantzi pashine atziri, nasagaaventavaitarokari imonkaratane pashine.

¹⁷ Tekatsira apantyaarone irasagaaventashivaitaitya apaniro. Iroora apantaperotarori asagaaventaiyaaro jantayetziri Avinkatharite.

¹⁸ Tema tekatsi ompaimatsitya asagaaventavaitya apaniro antharomentavaitya. Iroora kovaperotachari intharomentatziyetai Avinkatharite.

11

1 Nokovi eekero pamavetatyero okaratzi nosankinatzimiri

jaka, onkantavetakya onkempitzimotyaaami jantziri aponi masontzi. Nokovi eekero piyaataye piñaanayetero. ² Oshekira naamaakotakami eerokaite, iriira Pava kantakaakanarori. Tema naakatake etakoro nokinkithatakaakemi okanta jashitayetantaamiri Cristo. Nokempitakaanvaitaami eerokatakemi nishinto, tzimatsimi nokashiyakaakamiri pintsipatyaaari, aamaakoki novapiintanaimi eero pikaariperovaitanta irojatzii paavakaanaperotakyaari. Iriira oshiyakaaventachari Cristo, itzimi kempitakariri iriimi paayetairimi apaata. ³ Tema notharovakaatyaaami intzime impaitya amatavitemine, inkempitakotakyaari maranke amatavitakeroriranki Eva. Aritake iroitzipinatakemi, irovashaantakaimiro paventagaari Cristo, pikinatanaarira. ⁴ Kempitaka eerokaite, te pishenkaashityaaro pakayeteri pashine ñaaventakotemirine Jesús, ari pakakeri onkantavetakya irinashitapaakyaaro okaratzii noñaaventakotakemiri naaka Jesús, okaratzii noñaaventakemiro Kameethari Ñaantsi, okaratzii noñaaventakemiri Tasorentsinkantsi. ⁵ ¿Pikinkishiretama eerokaite janaakoyetana naaka jotyaaantajanoritzi irikaite? ⁶ Aamaashitya te nonkinkithate kameethaini naaka, iro kantacha iyotane nokanta. Irootake piñaaakoyetapiintakenari. ⁷ ¿Nokenakaashitakaroma tera nonkovakotemi kireeki, nokinkithatakaayetakemirora Kameethari Ñaantsi ñaaventakotziriri Pava? Aña tsinampashirera nokantaka nantavaiventakemi niyotaantayetakamirori, te nonkovakovaite. Arira okanta ikempitakaanvayetaamiri iroñaaka iriiperori pinayetzi. ⁸ Okanta nokinkithatakaapaakemiranki, iriira pashinesatzi kempisantzinkariite payetakenari kireeki nañaantari. Okempivaaitakoro nonkoshitatyeerimi iriroriite okanta nantavaiventantakamiri eerokaite. ⁹ Eeniroranki nosaikimotaiyimi, osheki nokovityaaneentavaitake. Temaita noñe pimpena ompaitya nañaantyaari. Ikamintha jareetaiyaka iyekiite Macedonia-satzi, iriira payetapaakenari. Ari okantakari kaari noñaantaro pimpayetena kireeki eerokaite. Arira nonkantapiintatyeeero eero nokampitzimi. ¹⁰ Iniroitera nokimoshireventakero tera nonkovakoyetemi, arira nonkantapiintanakiyeero maaroni nampitsiiteki okaratzii saikatsiri Acayaki. Jiyotziro Cristo kyaaryoora nokantake. ¹¹ ¿Piñaajaantzima eerokaite iro nokantantarori iroka tera netakotami? Jiyotzira Pava netakotami. ¹² Eekerora nayaatakaatyeeero onkantya irikaite kinkithatakaaneri pasagaaventavaitakari eerokaiteki, eero ikantanta: “Ari nokempitakari Pablo.” ¹³ Irikaite kinkithatakaaneri kaarira Otyaantajanori, amatavitaneri jinayetatzii, apanirora ikempitakaanvashivaitaka iriirikami irotyaantajanore Cristo. ¹⁴ Tekatsi ompaitya iromapokakaantairori iroka. Tema jimatzitaro eejatzii Satanás joshiyakotari ishikapiryi maninkari onkantya iramatavitantatyaaari. ¹⁵ Iroora eero jomapokantavaitai ikaratzii antavaiyetziniriri Satanás, irojatzira jimatzitari irirori. Inkempitakaanvaitya jantavaitatzii onkantya inkameethashiretakaanvayaaariri atziriiite. Arimaitaka irovasankitaaventayeetairi okaratzii jantayetziri.

Ikemaantsivaitaka Pablo Jotyaaantajanoriitzirira

¹⁶ Intsityaa napiitavakero nonkantemi, onkamintha eero nokempitzimotamiri masontzi. Irooma nokempitzimotakamiririka, pishinetavakena nasagaaventavakya kapicheeni. ¹⁷ Okaratzii noñaavaitziri iroñaaka, tera nokempitajaantyaaro tsika onkantyaami iriñaavaviterimi Avinkatharite. Aña nokempitakotatyaaari aponi masontzi jasagaaventashivaita. ¹⁸ Arira ikantapiintayetakari pashine atziriiite, ari nonkantyaari naaka eejatzii.

¹⁹ Pikempitakaantavaitara eerokaite iyotaneri pinayetatzi, ¿opaitama pikovantaiyarini pinkempisantayetairi masontzi? ²⁰ Irootajaantakera pantayetakeri eerokaite, pikempisantapiintakeri ikaratzi kempitakaantavaitakamiri irotzikatane, aapithavaiyetzimirori tzimimotzimirori, ampovaiyetakamiri, asagaaventavaitachari, pasavorovaiyetzimirori eejatzi. ²¹ ¿Piñaajaantzima te naavyaavaitanete naaka nomatantyaarori kempitakarori? ¿Kantatsima nompashiventakotyaro tera nomatataitero? Eerora. Iro kantacha aritake nantataitake kempityaarone okaratzi jantavetaiyakarini iriroriite, nasagaaventavaiya, onkantavetakya nonkempivetakyaari masontzi.

²² Iroorika jasagaaventavaitaka iñaavaitziro noñaane Hebreo-thatatsiri, eejatzira naaka. Iroorika jasagaaventavaitaka isheninkamirinkaitetari Israel-ni, eejatzira naaka. Iroorika jasagaaventavaitaka icharinemirinkaitetari Abraham-ni, eejatzira naaka. ²³ Iroorika jasagaaventavaitaka jantavaiyetaineri Cristo, eejatzira naaka. (Omaperotaajattatya nokempitakari naaka iñaavaitzi masontzi.) Iro kantacha nasagaaventaro nanaakovaitairi irikaite nantavaitzi, nanaakovaitairi eejatzi noñaapiintakero jashitakovaitaitakana, ipasavaitaitakana, jovamayimavaitaitakana.

²⁴ Noñaakero okaratzi 5 japiitana ipasavaitana nosheninkapayeeni janta japatotapiintaita.* ²⁵ Mavasatzira okaratzi jomposavaitaitakana. Aparosatzi ipicheetakana. Mavasatzini nopitamenkakotaka. Aparoni tsireni nosaikakovaitake niyankyaaki inkaare, ari nokitaitakotakeri.

²⁶ Osheki nokivantantayetaketa. Nokenayetaketa okoveenkayetzi jiña. Nokenimoyetakeri ipiyota koshintziite. Ikovayetaketa nosheninkapayeeni irovaariperovaitenami, eejatzi ikempitakari kaari nosheninkata. Nokoveenkatakovaitake nampitsiiteki eejatzi janta tsika te inampiitaro. Nokoveenkatakotake inkaareki. Osheki nopomerentsivaitakari paitashivaitachari “iyeki,” kaarimaita. ²⁷ Osheki nantavaitake, ayimavaietakana nomokone. Ayimavaitakana novochoke, notashe, nomire, noyatsinkare. Tasheneenta nokantapiintakana. Nomaavaitake tsikarikapayeeni. ²⁸ Tzimatsi osheki avishimoyetakenari. Iroora kantzimoperotakanari irisaikayetai kameetha ikaratzi kempisantayetaatsiri tsikarikapayeeni. ²⁹ Tzimatsirika mantsiyataintsine, nokempitakaantaro naakami mantsiyataintsine. Tzimatsirika inkaariperotakaitakeri, oshekira nonkisakoventavaiyaari.†

³⁰ Arira okantakari nasagaaventavaita naaka, noñaaventakotakerora tsika nokantaka kaari naavyaavaitanetanta. ³¹ Itzimi iyotatsiri te namatavitante, iriitakera Pava, Ashitariri Avinkatharite Jesucristo. ¡Tharomenta irovapiintayeetairi! ³² Tema pairani nosaikantapaintari Damasco-ki, ikempoyaaventakaantakero ijevatakaane Aretas maaroni nampitsi, ero noshitovanta, ari onkantya irakaantantyaanarimi. ³³ Iro kantacha jotetakana kantziriki nokarataiyirini, jovaniiryakotakana

* **11:24** Oñaaventakota irosankinareki Moisés-ni, kantatsira irovasankitaite aparoni atziri aririka irovaariperotakeri pashine. Ontzimatyete irayeteri tsika japatotapiintayeeta, onkantya impasavaitantayeetyaari. Eerorika okaariperotzi okaratzi ikenakaashitakari, eerora ipasaperoitzi. Irooma omaperorika okaariperotake okaratzi ikenakaashitakari, ontzimatyete irovasankitaaperoitari. Iro kantacha tera oshinetaantsite iranaakaayeetero onkarate 40 impasavaitaiteri. Irootakera jametaitakari pairani impasataite onkarate 39 itzimirika kaariperovaiperotaintsiri, ari onkantya eero ipiyathantaro Ikantakaantaitane, aririka iranaakaakero onkaratemi 40. Irootakera ipaiyetairi irikaite “Kovityaapaaka aparoni omonkaratantyaari 40.” Okaratzi ñaaventakotainchari jaka, arira ikantaitakeri Pablo, ipasavaitaitakeri irirori. † **11:29** Okantzira jaka “mantsiyataintsine,” kempitakara tzimatsi kinkishiretakotarori iriira ikantakoyeetzi aparoni shipetashirevaitatsiri javentaarira Cristo.

jantakirona nampitsi, ari okanta noshiyantaari.

12

Kempivaitakarori ovathaantemi kitochee

1 Tera aritzi nasagaaventavaiya. Iro kantacha eekerora noñaaventatyeeero noñaavyatakari, okaratzí joñaakakenari Avinkatharite. 2 Niyotakotziri irika shirampari jashitaari Cristo. Tzimakotake 14 osarentsi irika shirampari jaayeetairi inkiteki, jiyaaperotatzí ojenokitajaantzi inkite. Kempitaka jiyaashinenkatatzí, te niyoperotzimaitya. Terika, jiyaatatzíira koñaaroini ivathaki, te niyoperotero.* 3 Iriira Pava iyotatsiri jiyaashinenkatatzíirika, jiyaatatzíirika koñaaroini ivathaki. Intsityaa netapanaatyaaro noñaaventakoteri irika shirampari. 4 Jaayeetairira janta ikimoshireetapai. Ari ikemayetairori tsikarika opaiyetari kaari kantaajatatsine iriñaaventakoyeetero. 5 Arivetaka irasagaaventyaaromi irika shirampari okaratzí iñaakeri. Iro kantacha eero nasagaaventavaita. Intaani noñaaventakotakero tsika nokantaka kaari naavyaavaitanta. 6 Arimi nasagaaventakyaaromi okaratzí noñaayetakero, eeromi nomasontzishirevaitzimi. Aña aritakemi noñaavaiyetakeromi kyaaryoori. Iro kantacha tera nonkove irasagaaventashivaitapiintaityaana. Intaani iñaapinkathaventaitenaro okaratzí nantayetakeri, okaratzí ikemakoyeetakenari. 7 Okaratzí noñaavyatakari ovaneenka okantaka, jiyotake Pava aritakemi nasagaaventavaitakyaami. Irootake ishinetantakanarori nonkemaantsivaiya onkantya eero nasagaaventavaita. Okaratzí nokemaantsivaitapiintaka okempivaitakaro ovathaavaitatyeenami kitochee. Iriitakera kamaari kantakaarori okanta ikemaantsivaitakaantaitakanari. 8 Mavasatzira nokovakotakeri Avinkatharite intsiparyakoventaina ikemaantsitakaapiintaitana. 9 Ikantakena irirori: “Tema aritake nokaminthaavaitakemi, tekatsira kovityiimovaityaamine. Aña kantataitatsira noñaakantaperotairo noshintsinka atziriki kaari aavyaavaitatsineri.” Ikanta nokemavakerora, kimoshire nokantanaka, nóminthatanakaro noñaaventayetairo tera naavyaavaitanete, tema ari onkantya aavyaavaitakaantaiyaanari ishintsinka Cristo. 10 Irootake nokimoshiretantakari naaka okantavetaka te naavyaavaitanevetya, ikaviyavaitaitana, nokemaantsivaitaka, jovatsinaavaitaitana, opomerentsitzimovaitana, osheki noñaayetakeri nantavaitziniri Cristo. Niyopaitairora te naavyaavaitanete apaniro, arira noñaataitzirori jimatakaatyaanaro naavyaavaishiretanetai. 11 Kempitaka masontzi nonake noñiirora nasagaaventavaitaka. Eerokamaitaka kantakaarori nomatantakarori. Iro arivetacha piñaaventayetaainami kameethaini. Okantavetaka te niriiperote naaka, te iranaakotzimaityaana irikaite paitashivaitachari “Iriiperori Otyaan-tajanori.” 12 Tema nosaikimovaitakemiranki eerokaite, noñaakakemiro omapero naaka Notyaantajanoritzi. Osheki namatsinkavaiventakami. Osheki notasonkaventantake, te piñaapiintaiyeroni, irootake pikempoyaaminthatantakarori. 13 ¿Opaitama pikinkishirevaintantari iroñaaka nomanintavaitatziimi? ¿Tema naakameethatemi nokempitairira pashine

* 12:2 Kantakotachari jaka “ojenokitajaantzi inkite,” irootatzira ikantayeetzitiri “mavatanaintsiri inkite.” Ari ikantayetaipiintziri judío-payeeni iñaaventziro. Ikantaiyini: “Etanakarori inkite, ari osaikayetziri menkori. Apitetanaintsiri inkite, ari isaikayetziri kashiri, ooryaa, impokiropayeeni, maaroni. Irooma mavatanaintsiri ojenokitajaantzira inkite, arira inampitarori Pava.”

kempisantzinkariite? ¿Irooma kantakaanarori tera noñe ompaitya pimpashityaanari? Tzimatsirika nokenakaashitakari, pimpeyakotenaro.

Íñaaventziro Pablo mavatanaintsine inkivantante

14 Nokinkishiretaka iroñaaka napiitairo niyaatashitemi, iroora mavatanaintsine nonkivantemi. Eerora nayiri inkarate pimpinateneri. Kaarira piireekite nonkove nashityaari, aña eerokatataike nokovaperotake nashityaami. ¿Aritatsima aparoni eenchaaniki impinakoventero ikovityiiri ashitariri? Tera, aña iri ashitaaniri pinakoventziri ireentsite. 15 Irootake nomateri naaka, onkempivaitaiyaaro naakami pirintari. Aritake nomatakeri noshinetakovyentaami onkanta pavisakoshiretantaari. Iniroite netakotakami. ¿Opaitama kaari petakotantana naaka? 16 Kempitaka tzimayetatsi eerokaite kantatsiri: “Kempitaka Pablo te inkovakoyetai aakaite, ovana jiyotzi, ari ikenakairo jamatavivaitakai.” 17 ¿Piñaajaantakema jamatavivaitakemi eejatzi ikaratzi notyaantayetakemiri? 18 Notyaantakemiri Tito, eejatzi pashine iyeki. ¿Jamatavitakemima Tito? ¿Tema noshiyashiretavakaiyani maaroitene naaka, naakameethayetaimira eerokaite? 19 ¿Piñaajaantakema eerokaite iro nokantantavaitakari nokovashitara notzikaaventatya? Tera ari onkanta, netakotaneete. Aña iri Cristo ñaavaitakaana, onkanta novetsikashiretakaantyaamiri. Iriira Pava iyotatsi. 20 Okantzimovaitatyaanara naaka añeeyerone ankanta-neentavakaavaitya aririka nareetapaakyaami. Okantzimovaitatyaanara eejatzi noñaapaakemi pintzimaventavakaavaitya, pinkisavakaavaitya, pinkisaneentavakaavaitya, eero paapatziyavakaavaita, pinkishimatavakaavaitya, pinkantakaaperovaitya, pimaimanetavakaavaitya. 21 Okantzimovaitatyaanara nompashiventakovaityaami Pavaki. Aamaashitya ari nonkantaneentakovaitapaakyaami pantayetakeririka kaariperori, te povashaantero pantayetziro kamaaroyetatsiri, pimayempitavaitzi, piñaathatashivaitantapiinta eejatzi.

13

1 Irootakera mavatatsine nonkivantemi. Arira namenakotanta-paakyaamiro, ikantajaantaitakeri: Intzimerika aparoni iyakovantaari, ontzimatyera intzime mava atziri, terika, apite ñaakotakerine okaratzi ikenakaashitakari, aritatsira irovasankitaayeeteri.

2 Arira nonkantapaakeri novasankitayeri ikaratzi antzitarori kaariperori janta pisaikinta, arira nonkempitzitapaakyaari eejatzi pashinepayeeni antayetanairori iroñaaka. Tema aritake nokamantzitakamiro napitantakaroriranki nokivantzimi. Irojatzira nosankinatokitzimiri iroñaaka.

3 Aamashitya pikantaiyatziini eerokaite: “Kaarira Cristo otyaanterine Pablo inkinkithatakaante, kempitaka Pablo kaarira iriiperorani.” Paa-maventyaara, irika Cristo, kaarira atziri saikimotantamatsitapaintatsineri, aña otzimimoperotataiziri ishintsinka irirori, kantatsira iriñaakaayetemiro tsikarika opaiyetari. 4 Ari okantavetaka, kempivaivetaka te iravyaavaitanete irika ipaikakoyeetantakariri. Iro kantamaitacha añaakagairra Ishintsinka Pava. Arira nokempitzitakari eejatzi naaka, tera naavyaavaitanete, iro kantacha irijatzira Pava shintsitakaganari, kantatsira noñaakaayetaimiro tsikarika opaiyetari.

5 Eerora pikinkishiretakovaitashitana tera niriiperorante naaka, aña pinkinkishiretakotavakya. ¿Iriiperoranimi pikantaka eeroka pikempisantai? ¿Tema piyotaiyeni inampishiretantami Cristo? Aritake okantari, terika, aamashitya te piriiperoranote eeroka. 6 Niyoperotataizira,

aririka piñaavakena janta, eerora pikempitakaantavakena, te niriiperotzi naaka. ⁷ Nokovakotziri Pava, ari onkantya eero noñaakotantapaakamiro pikenakaashitane. Tera iro nokantantamirori iroka nonkovashivaita-paakya nonkempitakotapaakyari iriiperojanori. Aña nokovaperotataitatzii pantayetairo okaratzii tampatzikatatsiri. Irootake nokovakeri, onkantavetya otzikaavakenami, eero noñaakantamiro noshintsinka novasankitaa-paakemi, iroora niyotakaantaperotyamiri naakatake iriiperojanori. ⁸ Tera nonkovero naaka noñaakantashivaityaaro noshintsinka, iro ovatsipero aririka nonkovemi namatavitantemi. Intaanira nokovi noñaakantataitero onkantya iriyotakoyeetantyaarori kyaaryoori. ⁹ Aritakera nontharomentakya aririka noñaakemi paavyaavaishiretanai, onkantavetakya eekero inkempitakaan-taitatyeenami naaka kaari aavyaavaitaneri. Iroora noñaañaatakotapiintakeri, onkantya piñaantyaarori eerokaite pothotyeero paavyaavaishireperotanete. ¹⁰ Irootakera notyaantantamirori osankinarentsi, tera nosaikimoyetaty-eemi eerokaite janta, ari onkantya eero notsimaavaitantapaakami apaata. Tema iri Avinkatharite ovakenari onkantya novetsikashiretakaantantyaari, tera irovena novaariperoshirevaitante.

Ovekaraantarori ovethataantsi

¹¹ Iyekiite, jiroka ovekaraantarori nonkantemi: Pinkimoshiretaiyeni. Pothotyaayetairo paavyaashirevaiyetai. Pintharomentashireyetai. Paapatziyavakaayetaiya. Kameetha pisaikayetai. ¡Iriira Pava nampishireyetantyaamine, etakotantaneri jinatzi, iri kameetha saikakaantatsiri! ¹² Etakora pinkantya povethatavakaanaiya janta. ¹³ Jovethatzitami eejatzi itasorentsitakaitairi nampitarori jaka. ¹⁴ ¡Onkamintha ineshinonkavaitaimi Avinkatharite Jesucristo! ¡Onkamintha iretakovaitaiyaami Pava! ¡Onkamintha inkantakaiyaaro Tasorentsinkantsi paapatziyavakaantaiyaari! Ari onkantyaari.

Irosankinare Pablo Jotyaantziniri Galacia-Satziite

Ovethataantsi

¹ Naakatake Pablo otyaantzimiro iroka osankinarentsi. Otyaantajanori nonatzi naaka. Kaarira atziripayeeni otyaantenane, aña Jesucristo otyaantakenari itsipatakari Ashitairi Pava oviriintaiririranki ikamavetaka. ² Arira nokaratziri maaroni iyekiite kempisantanaatsiri jaka nosankinatzimiro iroka. Eerokaite notyaantzini pikaratzii pikempisantai janta Galacia-ki. ³ Onkamintha ineshinonkayetaiyामी Ashitairi Pava, kameetha isaikakaayetaimi, ari inkempitziyaamiri eejatzi Avinkatharite Jesucristo. ⁴ Tema iro ikovakeri Ashitairi Pava irishinetakoyetai Cristo, ikamimentayetakai akaariperoshireyevetaka, ari onkantya eero akempitakotantaari ikaratzii kaariperovaitatsiri iroñaaka, okempivaitakaromi intsi-paryaakoventaatyeeemi. ⁵ Onkamintha iñaapinkathatapiintayeetairi Pava. Ari onkantaitatyeeyaani.

Tekatsi pashine Kameethari Ñaantsi ovavisaakoshiretantatsine

⁶ Pomapokantakanaro pikatzimatata povashaantanakero pikempisantayevetanakari Pava. Tema iriitake iyoshiiyevetaami, iniroite jetakoyetami irootake jotyaantantakamiriri Cristo. ¿Opaitama pikempisantashiretantakarori pashine kaari kempityaarone Kameethari Ñaantsi? ⁷ Tema kyaaryoo nonkante naaka, tekatsira pashine ñaantsi ovavisaakoshiretantatsineri. Kempitaka tzinatsi ovashaantakaakemirori, ikovatzi iroitzipinaashiretemi, irootake jovashiñaantayetakarori tsika okanta iñaaventakoyeetziri Cristo. ⁸ Aririkami novashiñaayetaimiro mi naaka okaratzii nokamantziyetakamiri pairani, irovasankitaitenaata. Ari okempitari eejatzi, aririkami impokaajatemii maninkariite poñaachane inkiteki, iriñaaventapaakero pashine ñaantsi kaari kempityaarone nokamantziyetakamiri pairani, irovasankitayeeteriita irirori. ⁹ Aritake nokantziyakami pairani, irootake napiitemiri iroñaaka nonkante: Tzinatsirika ovashiñaakerone nokinkithafakotapaakeriri Cristo pairani, irovasankitaataveeteriita.

¹⁰ ¿Irooma nokokovatzi iroñaaka ookimoyetashityaarine atziriite? Aña te, nokokovatziro ookimoyetariri Pava. Iroorikami nonkokovatemi ookimoyetashityaarine atziriite, tera iromperatane nonatye Jesucristo.

Irantavaire Pablo

¹¹ Pinkeme iyekiite, okaratzii nokamantakemiri Kameethari Ñaantsi, kaarira atziri iyotakayenarori. ¹² Aña iri Jesucristo iyotaakenarori maaroni, tema kaari atziri ashityaarone. ¹³ Pikemakotaiyakena tsika nokantaveta pairani eeniro nomonkarayevetaro jameyetari nosheninkapayeeni judio. Pikemakotaiyakena eejatzi osheki nokisaneentayevetakari kempisantayetanairiri Pava, novasankitaakaantavetaka osheki, nokovaveta novashaantakairimi ikempisantayetanai. ¹⁴ Tema nomaperovetanakityaaro naaka nomonkarayevetakaro jameyetari pairani nosheninkapayeeni, tekatsira nokarayevetakari anaakotenane nokantavetakara. ¹⁵ Iro kantamaitacha pairani tekeramintha nontzimaa-jateeta naaka, jiyoshiitziyakana Pava. Iniroitera jetakotziyakana irootake jovavisaakoshirentaanari. ¹⁶ Joñaakaanari Itomi, niyotakotairi. Ikovake

noñaaventaineri kaari judío-tatsine tsika okantakota javisakoshiretantaitari. Tekatsira atziri nosampitanake nonkanteri: ¿Opaitama nanteri? ¹⁷ Te noshiyashiyetapaintari noñaapainteri etayetakarori jotyaaantajanoritzi janta Jerusalén-ki. Aña apatziro novanakero niyaatanake Arabia-ki, ipoña nopiyapaaka irojatzí Damasco-ki.

¹⁸ Okanta avisakeranki mava osarentsi, ari niyaatashitakeriri Pedro noñeeri isaiki irirori Jerusalén-ki, intaani nosaikimovaitapaintziri okaratzí 15 kitaite. ¹⁹ Iro kantacha tera noñaapaake pashine otyaantajanori, intaani noñaapaakeri Jacobo irirentzi Avinkatharite.* ²⁰ Omaperotatya okaratzí nosankintazimiri, te namatavitzimi, jiyotzi irirori Pava. ²¹ Ipoña niyaatake nampitsiki Siria eejatzí janta Cilicia-ki. ²² Tekera iriñaayetenaata Judea-satzi ikaratzí kempisantayetanaíri Cristo, ²³ intaani ikemakoyetashitakana ikantaitzi: “Irikaranki maimanetaíri pairani ikisaneñtai, kovavetachari iraperotai, ikinkithatakotairo irirori tsika ikantaita ikempisantaitzi.” ²⁴ Irootakera iñaapinkathayetantakariri iroñaaka Pava ikemakoyetakena.

2

¹ Okanta avisakeranki 14 osarentsi, ari niyaatairi eejatzí Jerusalén notsipatanakari Bernabé ipoña Tito. ² Iro niyaatantakarí tema Pava oiminthashiryaakenari. Okanta nareetakaranki janta, niyoshiitapaakeri napatotapaakeri jevayetzirí kempisantzinkari, nokamantapaakeri okaratzí nokinkithatakayaetairi kaari nosheninkata Kameethari Ñaantsi. Iro napatotantapaakariri onkantya eero amenaashivaitanta okaratzí nantayetakeri. ³ Te noñeero irishintsiventaitavakeri notsipatakari Tito irimatairo intomeshitaaninya, okantaveta griego-thari jinatzi irirori, kaari nosheninka. ⁴ Tema ari josatekashivaitakari kashaavaitatsiri inkempisantemi, iriyyetake kovayevetacha intomeshitaaniyetakaantya. Te onimoyeteri irirori isaikashivaitaiya kempisantayetatsiri, onkempivaityaaromi intsiparyaakoventayetaatyeeeri Jesucristo. Iro ikovaperotaiyini inkempitakotaityaari ikantaranki aparoni omperataari. ⁵ Iro kantacha te noshinetakaantero inkempitakoyetyaari, iro nokovaperotake iriyotakotero Kameethari Ñaantsi avisakoshiretantaiyaari. ⁶ Ikanta nokinkithavaitakaapaakeri jevari iñaapinkathayetzi kempisantañaatsiri, onimotanakeri, tekatsi pashine ñaantsi inkantanakeri. (Kempitaka nokenashineentaka nokantake “jevare iñaapinkathataitzi jinatzi,” aña tekatsi atziri iramaakite Pava.) ⁷ Iro kaari otzimanta inkantavakenari, tema jiyotanake omaperotatya jotyaaantakana Pava noñaaventaineri Kameethari Ñaantsi kaari totameshitaanitchane. Ikempitaakeria Pedro jotyaaantakeri irirori inkinkithatakayaetairi nokaratzí notomeshitaaniyeta. ⁸ Tema iriitakera Pava otyaantakeriri Pedro inkinkithatakayaetairi totameshitaanitaari. Irijatzí otyaantakenari naaka nonkinkithatakayaetairi kaari nosheninkata. ⁹ Ikanta Jacobo, Pedro ipoña Juan, etayetakarori ijevatzi kempisantzinkari, jiyotanake iri Pava etakotaanari, iri shinetaakenarori nantayetakeri. Aripaitera jaakameethatanakana, ari ikempitaavakeri eejatzí Bernabé, ari onkantya niyaatakaantyaarori nonkinkithatakayaetairi kaari nosheninkata. Ari inkempitanakyaari irirori inkinkithatakayaetairi ikaratzí totameshitaanitachari.* ¹⁰ Ipoña ikantanakana: “Aririka piyaayetake tsikarika, ontzimatyete petakoyetaiyaari ashinonkainkariite.” Aritake nomatzitakaroro netakoyetakeri, irootake nantapiintayetakeri.

* 1:19 Jacobo, irijatzí ikantaitziri eejatzí Santiago. * 2:9 Pedro, irijatzí ikantzitaitari eejatzí Cefas.

Ikisathaitziri Pedro Antioquía-ki

¹¹ Ikanta jijaatakeranki Pedro Antioquía-ki, tzimatsi ikenakaashitakari irirori, ari nokisathatakeriri. ¹² Tema ovakera jijaatakeranki Antioquía-ki, jimavetapaakaro kameethari, jayootapaakerira kaari isheninkata. Iro kantacha jareetaiyakaniranki irotyaantane Jacobo, ari otzimanakeri ikenashitane Pedro, jovashaantanakero jayoovetari kaari isheninkata. Iniroite itharovakaari areeyetapainchari ameyetarori itomeshitaanita. ¹³ Imatziyetanakaro pashine judío-payeeni kempisantavetainchari, ari ikempitzitanakariri eejatzi Bernabé irirori, jimatakotanakeri irikaite. ¹⁴ Ikanta noñaakeri Pedro te irimonkarayero kyaaryoori Kameethari Ñaantsi, ari napatotakeri ikaratzi kempisantayetatsiri, iñeeyakena maaroni nokantakeri Pedro: “Judío pinatzi eeroka, povashaantairo ameyetari pairani, pikempitakotari kaari asheninkata. ¿Opaitama pishintsiventantariri atziriite kaari judío-tatsine iroshiyakotairo akempiyeta aaka? ¹⁵ Omaperovetatyá, a-judío-tzi aakaite, te ankempitakovetyaari kaari asheninkata ikantaitapiintavetari ‘kaariperoshireri.’ ¹⁶ Iro kantacha, ayotzi iroñaaka tekatsira materone intampatzikashirete imonkaravetyaaromi Ikantakaantaitane, aña apaniro jimatziro Jesucristo jovatampatzikashiretakai aventaashiretari. Irootake aventaantaariri aaka, antampatzikashiretata. Tema te omatero ovatampatzikashiretante Ikantakaantaitane.” ¹⁷ Intsityaa nonkantavake: Aririka ankokovatanakero irovatampatzikashireyetai Jesucristo, ari okanta ovashaantantanaarori akokovavetaro amonkarayeromi Ikantakaantaitane. Impoña intzime kantatsine: Kaariperoshiretakemi povashaantairo Ikantakaantaitane. ¿Omaperoma ikaariperoshiretakaakai Jesucristo? Aña tera. ¹⁸ Iroora amenaashivaitachari ashintsiventavakaiya, ankante: “Thame amonkaraayetairo maaroni Ikantakaantaitane.” Iro kempivaitakarori naperoteromi nomporokero tsikarika opaita kaari ovetsikachane kameetha, impoña eejatzi napiitairomi novetsikairo tsika okantajaantara pairani. ¹⁹ Tema okempivaitakarora nonkamapithakityeeromi naaka Ikantakaantaitane, ari okaratapaake nopankiventaro nomonkaraayetairo. Intaani noñiiro nañagai nantayefaineri okaratzi ikovakaanari Pava. ²⁰ Nokempitakaantanakero nontsipatanaatyeyearimi Cristo ikemaantsitakaitakariranki ipaikakotaitakeri. Tema nokempitanaatyaaari ikantaranki kaminkari, tekatsi irantanai, okaratzi nantayetanairi tera naaka nintakaashityaarone, Cristo antakaanarori. Naventaanaari Itomi Pava, tema iniroite jetakotaana, ikamimentaana. ²¹ Te nonkove napaatero ikaminthagaana Pava. Irootake kaari nokantanta: Ontzimatyé amonkarayero Ikantakaantaitane añaantyaarori ovavisaakoshireyetai. Tema aririkami nonkantemi, amenaashityaami ikamimentayetakai Cristo.

3

Inampishiretantai Tasorentsinkantsi aventaashiretyaaririka Cristo

¹ Iyekiite nampiyetarori Galacia-ki, ¿tsikama okenakeka piyotane? ¿Ipaitama amatavítakemiri? Pairani osheki nokinkithatakaakemiro tsika ikantaitakeri Jesucristo ipaikakotaitakeri. ² Intaani nokovi nosampitemi tsika ikanta inampishiretantakamiriranki Tasorentsinkantsi. ¿Irooma inampishiretantakamiri pimonkarayetziro Ikantakaantaitane? Aña tera. Iro kantakaantakerori pavaentaashireyetanaarira Cristo. ³ ¿Pipeyakotakaroma ovatampatzikashiretakemiranki Tasorentsinkantsi? ¿Irooma pipampithashiryaaari piñaashintsivaitashitya apaniro pivathaki iroora

othotyemineri ovatampatzikashiretemi? ⁴ ¿Amenaashityaama okaratzi pikemaantsiventakariranki? Kempitaka te amenaashivaitya. ⁵ Tema Pava otyaantakemiriri Tasorentsinkantsi, itasonkaventayetakemi, piñaayetakero opaiyeta kaari piñaapiintayeveta. ¿Irooma piñaantayetakarori okantakaantziro pimonkaraayetziro Ikantakaantaitane? Aña tera. Iro piñaantayetakarori paventaanaarira Jesucristo.

Jantzimotavakaari Pava itsipatari Abraham

⁶ Tema pairani Abraham-ni javentaanakarira Pava, irootake ikempitakaantaariri itampatzikashiretane. ⁷ Iro piyotaiyeerine eeroka, inkarate aventaashireyetaachaneri, iriitakera matakeroi ikempitakotaari Abraham-ni. ⁸ Jiroka Osankinajanorentsi iñaavaitakeri Pava pairani iñaanatziro Abraham-ni, tema jiyotzitataika aritake irovatampatzikashireyetairi pashinesatzi atziriite kaari judío-tatsine aririka iraventaashireyetaiyaari. Ikantakeranki:

Tasonkaventaari pinatzi eeroka paventaashiretaana, ari nonkempitakaayetaiyaariri eejatzi pashinesatzi atziriite.

⁹ Ari ikantamaitakari Pava tasonkaventa jovayetairi aventaashireyetzinkari, ikempitakaantaari tsika ikantakeri pairani Abraham-ni javentaashiretakarira.

¹⁰ Tema ikaratzi aventaarori ipankiventaro irimonkaraayetairomi Ikantakaantaitane, tera onkantatye irothotyero irimonkarayetero, ari irashinonkaayetaiya. Tema josankinaitake pairani kantatsiri:

Ari irashinonkaayetaiya inkarate kaari othotyeeerone irimonkaraayetairo josankinaitakero Ikantakaantaitane.

¹¹ Ari okantamaita, tema tekatsi materone intampatzikashiretzimoteri Pava imonkaraayetairomi Ikantakaantaitane. Irootake ikantantaitari osankinarentsiki:

Tampatzikashire irinaatye aventaashireri, ari iriñeero irañaantaiyaaro.

¹² Irooma Ikantakaantaitane te ari onkantya, tema josankinaitake kantatsiri:

Inkaraterika monkaratairone, iriitake ñeeroneri irañaashireyetai.

¹³ Iro kantamaitacha ikamintha itsiparyaakoventai Cristo irovasankitaaventaaiteromi Ikantakaantaitane, aña iri jashitakaitaka apaniro jovasankitaitakeri. (Iriitake okantakotakeri osankinarentsi, ikantaitakeranki:

Ovasankitaari jinatzi ithataitziri inchakotaki.)

¹⁴ Iro jimatantakarori iroka Jesucristo, tema irootake ishinetaikeneriri pairani Abraham-ni. Ari okanta iñaantayetaarori kaari judío-tatsi itasonkaventayeetairi, itsipashireyetai maaroni Tasorentsinkantsi aventaashireyetaarira.

¹⁵ Pinkeme iyekiite noñaaventemiro okaratzi ameyetari aaka. Ontzimerika ompaitya antzimotavakaiyaari, osankinatakotziro iro iriyotantaitaari tzimatsi ashinetaineriri asheninka. Aririka osankinatakotakya, tekatsira materone irovashiñagairo okaratzi osankinatainchari. ¹⁶ Ari ikempitakaakerori pairani Pava, tzimatsi ishinetaakeneriri Abraham-ni imperiri intsipataakeri incharinetyaari. Piñaakero iyekiite, tera iriñaaventakoiteri jaka inkarate incharinentayetanakyaari Abraham-ni, intaani iñaaventakota aparoni incharinetyaari, iriitakera Cristo. ¹⁷ Ñaakero, iriitake jetaka Pava pairani Abraham-ni ishinetaakeneri, ikantakeri: “Abraham, tzimatsi antzimotavakaiyaari.” Ipoña avisakeranki okaratzi 430 osarentsi, ari

jimpoitairi Moisés-ni josankinayetairo Ikantakaantziri Pava. Iro kanta-maitacha okaratzí josankinayetakeri Moisés-ni, tera ovashiñeero okaratzí ishinetitakariri Pava pairani Abraham-ni irirori. ¹⁸ Tema iroorikami kovaperotachane amonkaraayetairomi Ikantakaantaitane añaañyaarori impayetairi Pava, amenaashityaamira okaratzí ishinetitakariri pairani Abraham-ni. Tema pairani te otzimitaveta Ikantakaantaitane irimonkaray-erimi Abraham-ni, intaani javentaashiretakari Pava, irootake ishine-taan-takariri irovvisaakoshiretairi.

Ipaitama otzimantari ikantakaantaitziri

¹⁹ ¿Ipaitama otzimantakari Ikantakaantaitane? Iro otzimantakari oñaakantero ipiyathanka atziriite, irojatzí irareetantakyaari incharinetyaari Abraham-ni ishinetitakeneriri pairani. Iri jotyaantake Pava maninkariite irosankinataakairi Moisés-ni Ikantakaantaitane. Iriira Moisés kantakoventakeriri atziriite. ²⁰ Tema osheki ikaratake kantakoventaneri. Iriima Pava aparoni ikanta irirori.

²¹ ¿Ovashiñaakeroma Ikantakaantaitane okaratzí ishine-taakeneriri Pava pairani Abraham-ni? Aña te ovashiñeero. Iroorikami ovavisaakoshiretan-tatsinemi Ikantakaantaitane, aritakemi omatakeromi ontsiparyaakoven-tayetaimi onantyaari antampatzikashireyetai aririka amonkaraayetanairo. ²² Iro kantacha, oñaaronakairo osankinarentsi omapero akaariperoshireve-taka. Ontzimatyé aventaashiretaiyaari Jesucristo, añaañyaarori ishine-takairi pairani Pava.

²³ Tema pairani tekera aventaashiretanaiyaata, kempivaitaka ashitakotatyeeimi Ikantakaantaitane, oyaaventa akanta omonkaratya aventaashiretantaari, te añaaavetaro asaikashivaitya antayetairo anintakaanekiini aaka. ²⁴ Tema pairani iyotaane ovayetai Ikantakaantaitane, okempitakaantakai jiyotaitziri aparoni eentsi iriyotantyaarori ompaitya iranteri. Irootake iyotakairori eejatzí aventaashiretantaariri Cristo, ari okanta ovatampatzikashireyetaantairi aventaashiretaarira. ²⁵ Aritakera ayoyetairo aventaashireyetaari, te onkovanaiya iyotaayetai Ikantakaantaitane impaitya antayetairi. ²⁶ Tema aventaashirera povayetanairi Cristo, itomi jovayetanaimi Pava. ²⁷ Pikaratzira poviinkaatzimantaari Cristo, pikempitakaantanaatyaari iriimi pinkithaatakotaiya. ²⁸ Tema pikaratzira paventaashiretanaari Jesucristo, tekatsi iramaakitanairi irirori, okantaveta: aakarika judío, terika a-judío-te, aakarika omperataari, terika omperataariite, aakarika shirampari, iroorika kooya, tema tekatsi ompaiyetya iroka, ovithaavakaa ikantakaayetai maaroni. ²⁹ Tema aventaashire povayetanairi Cristo, kempivaitajaantanaka eerokami incharinetyeyaami Abraham-ni, eerokatake ñeerone okaratzí ishinetitakeneriri pairani irirori.

4

¹ Pinkeme nonkante eejatzí. Ikempitakoitakari aparoni eenchaaniki jashitakaari iriri irovaakaro inkashiyakaiyaari apaata irantaritake. Okantavetaka iriivetaka ashitakaro irovaakaro, eenirora jeentsitzi, ikempitakotari ikantara aparoni otzikataari, ² tema tzimatsi kempoyiiniriri irovaakaro jashitakaariri iriri. Apaata aririka irantaritake, omonkarataakya ikantakeri ashtariri, aripaite impaitairi jashitakaitariri pairani. ³ Ari akantayevetakari aakaite pairani, akempitakotakari ikantaranki aparoni eentsi, akempivetakari eejatzí aparoni otzikataari, amonkaratashivaitakaro jameyeetapiintari jaka

osaaviki. ⁴ Iro kantacha jinintapaitetapaakera Pava, jotyaaantakeri Itomi, itzimantapaakaro aparoni tsinane, ontzimatyete irimonkaratapaiinteri eejatzi irirori Ikantakaantaitane. ⁵ Iro jotyaaantantaitakariri onkantya isaikashivaitantaiyaari monkaraayeveetarori Ikantakaantaitane. Iro añaantaarori itomintayetai Pava. ⁶ Tema itomi pinayetaatzi Pava, jotyaaantakemiri Tasorentsinkantsi irinampishiretantyaami. Iriitake ñaavaitakaayetairi aririka amanayete, akantzi: “¡Apá, Ashitanari!” ⁷ Ñaakero te pikempitakotaari ikantaranki otzikataari, itomi jovayetaimi Pava. Tema itomintaami, ikovake piñaayetairo okaratzzi ikashiyakaakemiri.

Ampankiventyaarorika Ikantakaantaitane akempitanaatyaari pimantaari

⁸ Tema pairani te piyovetari Pava, intaani pivavanetashiyetakaro irovet-sikanepayeeni atziri, irootake omperayetakamiri. Temaita ompavavetya iroka. ⁹ Irooma iroñaaka piyotairi eeroka Pavaperotatsiri. Ankantakotero, aña iriitake Pava iyotzimiri eeroka, jaakameethataimi. ¿Opaitama pikovantari papiitairo pikantavetara pairani? Tera apantyaaro. ¿Pikovatzzi-ima pinkempitakotaaiyaari pimantaari? ¹⁰ Tema poimairentapiintantakaro kitaitepayeeni, kashiripayeeni, eejatzi osarentsipayeeni. ¹¹ Te pinimotakaayetenaro iroñaaka. Kempitaka amenaashiyetaka okaratzzi niyotaaeyeve-takamiri.

¹² Iyekiite, pinkeme nonkantemiri: Ontzimatyete pinkempitaiyaana naaka, tema novashaantairo nokantaveta pairani, nokempitakotaamiro pikantaiyani eerokaite pairani. Te pimanintashiretavakena ¹³ nomantsiyavaivetya, nosaikimotakemi, ari okanta netantapaakarori noñaaventzimiro Kameethari Ñaantsi. ¹⁴ Aña te pimanintashiretavakena piñaavakenara nomantsiyavaivetake, pinkempitakaantakena naakami imaninkarite Pava, paakameethataiyakena. Pikempitakaantakena eejatzi iriirikami paakameethatakemi Jesucristo. ¹⁵ Pairani ovakera piñaavakena iniroite pikimoshireventavakena. Kempivaitakami aritake pantakenaromi aririkami nonkantemimi: “Iyekiite, pinkithoryeenaro poki pimpenaro.” Iro pantantyaarori iroka tema iniroite petakotakana. ¿Tzikama opaita kaari pikimoshireventantaana iroñaaka? ¹⁶ ¿Piñaajaantakema nokisaneentatziimi okaratzzi noñaaventziro kyaaryoori? ¹⁷ Iyekiite, ikaratzzi kovayetsiri intzip-inashireyetakaiyaami, ikovayetzziira irirori pimpampithashiretakoteri kameethashire jinayetzi. Tera inkameethashireyete, aña ikovayetzzi pinthainkashireyetaina naaka, iro paakameethayetantyaariri irirori. ¹⁸ Kameethara iyekiite onkantaityeeyaani paakameethatapiintena, te onkovajaantya nosaikimotemi. ¹⁹ Notomiite, iniroitera okatsitzimotana nopampithashiretakoyetami, kempivaitaka okatsitakatzi tsinane. Eenirora onkatsitzimotatyena irojatzzi pimonkaratantyaarori jinintakaakemiri Cristo. ²⁰ Tsika nonkantaajatyaka nosaikimotantyaamiri iroñaaka janta onkantya nonkinkithavaitakaantyaamiri kameetha. Tema te niyote opaita avishimotakemiri.

Oshiyakaaventantzi Sara ipoña Agar

²¹ Nokovi irakena ikaratzzi kovayetsiri imonkaraayetairo Ikantakaantaitane. ¿Tema inkemakotero tsika okantakota? ²² Jiroka okantakota: Pairani itzimake apite itomi Abraham-ni. Etakarori itomi, iro ovaiyantakeri iritzikatane, iriima pashine itomi, iro ovaiyantakeri iinaperori, kaari jotzikata. ²³ Tema inintakaanekiini Abraham-ni jovaiyantakaakero irotzikatane, irootakera tasonkacha jovaiyantapiintaitziri eentsiite. Iriima

ovaiyantakeri iinaperori, jinashitakara irirori, tema iriitake ishinetakenerori Pava. ²⁴ Tzimatsi ipaita oshiyakaaventakeri iroka apite tsinane, tema apite okaratzi antzimotavakaantsi. Tsinaneka paitachari Agar otzikataaro, irootake kempiyetakariri ikaratzi pankiventayetarori irimonkarayeromi Ikantakaantaitane josankinatakaantakeri pairani Pava otzishiki Sinai. ²⁵ Iroka otzishi Sinai saikatsiri Arabia-ki, ari ipaitaitzirori eejatzi Agar. Ikaratzi otomiyetari Agar, ikempitakotaro tsika okanta jotzikataitaro iroori. Iriitakera oshiyakaaventari Jerusalén-satzi pankiventashivaitarori Ikan-takaantaitane. ²⁶ Irooma pashine tsinane iinaperotari Abraham-ni kaari jotzikaitari, iroora oshiyakaaventakeri anintaayetaachaneri pashineki nampitsi paitachari eejatzi Jerusalén saikatsiri inkiteki. ²⁷ Iro josanki-natakoyeetakerori pairani ikantaitake: Okantavetaka te povaiyante, maanirothaki pinavetaka, iro kantamaitacha iniroite piñero pinkimoshiretai.

Te piñaavetaro pinkemaantsitya povaiyante, pintharomentaventya. Tema osheki tzimaatsine povaiyane okantavetaka jimanintaveetakami, ari panaakotairo tzimavetachari oime.

²⁸ Iyeikiite, ari akempitaari Isaac otomira iinaperori Abraham-ni, tema tzimatsi ikashiyakaitakairi eejatzi aakaite. ²⁹ Ikempitaranki otomi tsinane otzikataaro tzimaintsiri inintakaanekiini Abraham-ni, iniroite ikisaneentakeri otomira iinaperori tzimaintsiri inintakaanekiini Tasorentsinkantsi. Irootakera tasonkachari eejatzi iroñaaka. ³⁰ Iro kantamaitacha ¿Opaitama ikantaitakeriri Abraham-ni osankinarentsiki? Tema ikantaitake: Ontzimatyepomishitovero potzikatane, iyaataita, aanairiita otomi. Tema iri otomi piinaperori ashitaiyaarone okaratzi tzimimotzimiri.

³¹ Ari okantamaita iyeikiite, tera otomintayetai otzikataaro, aña akempitay-eetaari otomi kaari otzikataaro.

5

Pinkyaryooventairo piñero pisaikashivaitaa

¹ Tema iriitake Cristo tsiparyaakoventairi, irootake añaantayetaarori asaikavaiyetashitaa. Ontzimatyepomishitovero ankyaryooventayetairo, tema te arite apiitairo ankempitakoyetaiyairi ikantaranki otzikataari. ² Pinkeme nonkanteri. Naakatakera Pablo kamantzimirori iroka ñaantsi. Aririka pinkove pimonkarayero intomeshitaaniitemi, amenaashivaitakara pikempisantanaari Cristo. ³ Nokovi napiitero nonkanteri ikarayetzi kovatsiri intomeshitaaniitya, ontzimatyepomishitovero irothotyeporomi maaroni Ikantakaantaitane. ⁴ Tema ikaratzi kovanaatsiri irimonkarayeromi Ikantakaantaitane onkantya irovatampatzikashireyeeantyaarimi, itsiparyaapithaitakenerira Cristo, te iriñero neshinonkaantsi. ⁵ Irooma aakaite, ikantakaakaro Tasorentsinkantsi akempisantairi Cristo, oyaakoventashire oviri irovatampatzikashiretai. ⁶ Tzimayetatsi tomeshitaanitachari, iriima pashine te jimatziro irirori. Te onkovanaiya iroka jashiyetaira Cristo. Iro kovaperotacha ankempisantaperotanairi ari onkantya etakoyetavakaantanaiyaari. ⁷ Pairani kameetha pikanta pikempisantayetanake. ¿Ipaitama ovashaantakaakemirori kyaaryoori? ⁸ Tera iri ovashaantakayemirone etajaantanakamiri jiyoshiiyevetakami. ⁹ Tema ikantaitzi: “Kapicheeni onaveta shineyakaarori tanta, aritake omatakeri oshineyakaari maaroni tantapatha.” ¹⁰ Naventaakari naaka Avinkatharite, iri pampithashiretakaimine eero poshoretantaro pashineyetatsiri. Iro kantamaitacha, ari irovasankitaitakeri kovatsiri

intzipinashireyetakaimi, onkantavetakya tsikarika intzime. ¹¹ Iyekiite, te noshintsiventemiitsi pintomeshitaaniyetya. Arimi nonkantya, ¿Arima inkisaneentzimentaitakenaromi noñaaventziro ipaikakotaitakeri Cristo? ¹² Iro kantamaitacha, ikaratzi kovayetatsiri intzipinashireyetakaimi, nokovataike naaka iri pithokashitaitachanemi intotaanitya.

¹³ Pinkeme nonkante iyekiite. Jiyoshiitayeetaimi okanta piñaantayetaaro pisaikashivaiyetaa. Iro kantamaitacha, te arite pantayetairo okaratzi pin-intakaashiyetari eeroka. Aña iro kameethatatsi petakotavakaayetaiya.

¹⁴ Osheki inaveta ñaantsi josankinayeetakeri Ikantakaanetani, iro kanta-maitachari, aparoni okanta kovaperotachari ayotairi, okantzi:

Petakotaiyaari pisheninka, pinkempitakaantairi petakotaro pivatha eeroka.

¹⁵ Irooma aririka povatsimaavakaayetya, impoña pinkisavakaayetya ee-jatzi, arira piñaakero pimpeyashiretavakaiya.

Jinevetashiyetari, ipoña ikovakaantziri Tasorentsinkantsi

¹⁶ Pinkeme nonkanteri: Aririka pantapiintayetairo ikovakaimiri Tasorentsinkantsi, arira piñeero povashaantairo pinevetashiyetari.

¹⁷ Tema tzimatsi pinevetashiyetari eeroka, tzimatsi eejatzi ikovakaimiri Tasorentsinkantsi. Tera oshiyavakaa iroka, aña onashiyeta. Ari okanta eero pantapiintantaro pinevetashiyetari. ¹⁸ Tema iriirika Tasorentsinkantsi antakaanaimirone jinintakaayetzimiri, tera pañiiimotairo Ikantakaan-taitane. ¹⁹ Tera jomaanta antapiintayetzirori inebetashiyetari, jiroka ikantayeta: Te ikinayetaro itsipatari, imayempivaitzi, ipaantavakaavaita,

ñaathatashivaitantani jinatzi, ²⁰ jamanayetziri jovetsikayeetari, isheryaayeta, ikisaneentavakaavaita, iñaanaminthatavakaiyani, te iraventaavakaiya, ikatsimatavakaa, imaimanetavakaa, te jariperotavakaa,

te jaapatziyavakaa, ²¹ ikisaneentakotavakaaro jashiyetari, jovavakaa, ishinkivaiyeta, inevekitakaro iromoshirenkavaiya irantantyaarori kaariperori, jantayetziro tsikarika opaiyetari. Tema irootake noshintsithatakemiri pairani eero pantantayetaro iroka. Tema aririka pantayetakero, eero piñeero impinkathariventaimi Pava. ²² Irooma okaratzi jantakaantziri Tasorentsinkantsi, aña iro etakotantya, tharomenta ankantya,

kameetha asaikanai, eero athaavakovaita, kaminthaa ovante, aakameetha ankantante, oshiretanaiya kameetha, ²³ tsinampashire ankantya, eero anevavaitashitaro opaiyetari. Tera onthañaapithatairo Ikantakaan-taitziri amayetairo irokapayeeni. ²⁴ Iro kantacha, ikaratzi ovashaantairori kaariperori jashiyetaarira Cristo, kempivaitaka impaikakotaatyeeromi okaratzi inebetapiintashitari irantashiyetyaarimi irirori.

²⁵ Tema inampishirentaira Tasorentsinkantsi, ontzimaty amayetapiin-tairo okaratzi ikovakaayetairo. ²⁶ Te onkameethate asagaaventavaiya, te onkameethate ankantzimoneentakaavaiyaari asheninka, te onkameethate eejatzi ankisaneentakovaiteri jashiyetari pashine.

6

¹ Iyekiite, aririka piñe tzimatsine ikenakaashitane, tema antakishire pikantaka eeroka, pinkaminayeri. Paamaventya pikishirikari, otzimikari pikenakaashitane eeroka. ² Pampitakotavakaayetanaiya, pinkempitakaantero povatsinaryaakotavakaatyeeyaami janayeetziro tenari. Tema ari onkantya pimonkaraantyaarori pantayetanairo ikovakayimiri Cristo. ³ Tzimatsirika pampithashirevaitachari, inkante: “Iriipero nonatzi naaka.” Apaniro jamatavivaitaka tema tekatsi impaitamatsiya irirori. ⁴ Aña ampampithashiretakotya maaroni, inkene

ankimoshireventavaitya. Eero akantashirevaitashita: “Nanaakeri irinta.”
 5 Tema maaroiteni otzimayetzi amayeteri.

6 Ikaratzi ikinkithatakaapiintaitziri iñaane Pava, okameethatzi impinayee-
 teri iyotayimiri, tema tzimatsi kovityiimoyetariri irirori.

7 Tekatsira materone iramataviteri Pava. Ikaratzi kovayevetachari
 iramataviterimi, apaniro jamatavivaitaka. Okempivaitakaro opaitarika
 impankiiterimi, aririka onkithotanake eero opashinetzi okitho irojatz
 inkoyeetai tsika okanta ipankiitakeri. 8 Ari ikempitari ikaratzi antapiin-
 takerori inevetashiyetari, kempitavaitaka iraaavataatyeeromi ovasankita-
 gaantsi. Iriima ikaratzi antayetanairori ikovakaantziri Tasorentsinkantsi,
 kempitavaita iri aavataironemi kañaanetaantsi. 9 Ontzimatyee aamaventya
 eero aperaventantaro antayetairo kameethayetsiri. Eekero aataakanaki-
 tyeeero eero okantzimoneentavaitai, iro añaantaiyaarori kempivetarori ja-
 vataitakeri. 10 Irootake okovaperotantari aneshinonkayetaiyaari maaroni,
 aakara kyaaryooperotavakaachane akaratz ikempisantayetaira.

Itharomentaro Pablo ipaikakotzimentakari Cristo

11 Iyeekiite, naakara osankinatajaantzimirori nakoki iroka, antaropayeeni
 nokantayetakemiro. 12 Tema ikaratzi shintsiventakemiri pintomeshi-
 taaniyetya, inintakaashivaitaro irirori, iro irinimotakaantashityaari
 ikarataiyini. Ari onkanyta eero imaimaneventaitantari iriñaaventer
 Cristo ipaikakoitakeri.

13 Tema ikaratzi totameshitaanitainchari,
 tetya irimonkaragaajatero Ikantakaantaitane. Iro kantacha
 ishintsiventaiyakemi eeroka pintomeshitaanitaiyaani, ari onkanyta
 irasagaaventantyaari aririka irimatakaakemiro ishintsiventzimiri.

14 Irooma naaka te nonkove nasagaaventavaitya, aña iro nokovataike
 nontharomentaiyaaro ipaikakotaitakeri Avinkatharite Jesucristo.
 Tema ipaikakotzimentakanara naaka Cristo, okempivaitanaaromi
 onkamapithatatyeeenami osavisato, ari nokempitzimotakaro eejatzi
 naaka nokamapithatakero osavisato. 15 Tekatsira ompaitzimotanaiyaari
 Cristo aakarika tomeshitaanitaari, terika antomeshitaanitya. Aña iro
 kovaperotanaachari ikempitakaantayeetai ovakerami irovetsikayeetai.
 16 Inkarate kempisantayetairone nokantayetakeri, ari irisaikayetai
 kameetha, kamintha irovayeetairi. Arira inkantayetaiyaari ikaratzi
 jashiperoyetaari Pava iroñaaka, ikempitaavetakari pairani Israel-
 mirinkaite.

17 Ari okaratapaake iyeekiite, te nonkove irimaimanevaitaitena. Tema
 oshekikate jovirontzimentaitakenari naaka Avinkatharite Jesús.

Overaantarori ovethataantsi

18 Iyeekiite, onkamintha ineshinonkayetaiyaami Avinkatharite Jesucristo.
 Arira onkanytaari.

Irosankinare Pablo Jotyaaantziniri Efeso-Satziite

Ovethataantsi

¹ Naaka Pablo, irotyaantajanore Jesucristo nonatzi, irootake ikovakaakenari Pava. Eerokaite nosankinayetzini pikaratzi jashiyetaami Pava, pikinatanaari eejatzi Jesucristo pavantaanaari janta Efesoki. ² Onkamintha ineshinokataiyaami Ashitairi Pava, kameetha isaikakaayetaimi, ari inkempitziyaamiri eejatzi Avinkatharite Jesucristo.

Itasonkashireventantzi Cristo

³ Thame antharomentaiyaari Pava, tsika itzimi jiritari Avinkatharite Jesucristo, iri tasonkashireventairi jotyaaantakairi Cristo ipoñaakaro inkitekinta. ⁴ Iri iyoshiiyetakairi pairani tekeramintha irovetsikeroota kipatsi, jiyotzitaka ari irashiyetai Itomi, kiteshire ankantzimotaiyaari, intasorentsishiretakaayetaira. ⁵ Iniroite jetakoyetakai. Ari okanta jotyaaantakairiri Jesucristo, iro opoñaantari itomintayetai, tema ikovitataikaro irirori pairani irineshinonkayetai. ⁶ Irootake antharomentantapiintaiyaariri Pava, tema iniroite ikaminthaayetai, jaapatziyayetai, iro opoñaantari jotyaaantakairi iretakoperotane. ⁷ Tema iniroitera jetakoyetai, ipinakoventayetai ikapathainkatzimentakairanki Itomi. Ari okanta ipyakotantairori antayevetakaro kaariperori. ⁸ Ari ikenakaataikerori Pava, tema iyotaneri jinatzi, irooperori ipampithashiretane irirori. ⁹ Jiyotakaayetairo okaratzi ipampithashiretzitakari irirori, tekatsi iyovetyaarone onkarate irantairi. ¹⁰ Tema okaratzi ipampithashiretzitakari, ari onthotyaaakya omonkarayetaiya. Aririka impiyee Cristo, ari inkarate impinkathariventapairi maaroni tzimayetatsiri inkiteki, eejatzi kipatsiki.

¹¹ Ipampithashiretzitakaro okaratzi jiyotakaayetairi iroñaaka. Irootake jiyoshiiyefantairi, tema ikashiyakaitzitakairi irotyaantaineri Itomi. Tema okaratzi jantayetakeri, iro ipampithashiretzitakari irirori. ¹² Irootake imayetantakarori iroka Pava, onkantya nontharomentantyaariri nokarataiyini netayetakaro naventaakari Cristo. ¹³ Ari pikempitayetakari eejatzi eerokaite, omapoka pikemakotavakeri Cristo, iñaaventaitapaakero Kameethari Ñaantsi, pikempisantanake. Tema ikashiyakaitkamiri pairani irotyaantemiri Tasorentsinkantsi, iri iyotakaimirone jashiyetaatyaami, ari inkantaitaatyeeroni irinampishiretantyaami. ¹⁴ Tema añiirora te jookaventai Tasorentsinkantsi, ari ayotziri omapero Pava irothotyero okaratzi ishinetakairi. Ari onkantatyeyeara irojatzintsiparyakoventantaitaiyaariri ikaratzi ipinakoventairi irirori jashiyetaari. Irootake intharomentaventantaitaiyaariri.

Iyoshiretakaantzirori ipoña oñaarontzirori

¹⁵ Tema nokemakotakemi tsika pikanta pikempisantanairi Avinkatharite Jesús, tsika pikanta petakoyetanaari ikaratzi itasorentsitakaitairi, ¹⁶ te novashaantero nopaasoonketakoventzimi, noñaañaatakotapiintzimira. ¹⁷ Noñaañaatziri Ivavane Avinkatharite Jesucristo, itzimi ashiyetarori ovaneenkarontsi. Iro nokovakotantairi iriyoshiretakairi, iroñaarontaperotaimiro tsika ikantakota irirori, ¹⁸ impampithashiretakaimi onkantya piyotakotantyaarori joyaakoneentari ikaimashireyetairi, piyotakotantyaarori eejatzi ovaneenkatataika iroñaakayetairiri Pava

jashiyetaari, ¹⁹ piyotakotantyaarori eejatzi iniroite ishintsinka tekatsi kempityaarine. Osheki onkantakaayetai ishintsinka akaratzi akempisantayetaari. Tema irojatzzi ishintsinka ²⁰ joviriintantaariri pairani Cristo ikamavetakara, jaanairi inkiteki, jomisaikavairi irakojanoriki. ²¹ Ari ikaratari Pava ipinkathariventairi maaroni pinkathariyevetachari. Tera intaani impinkathariventairi ikaratzi tzimayetsisiri iroñaaka, ari ikaratzi impinkathariventairi tzimayetaatsineri apaata. Omapero janaakotantake, tema pinkathariperori jinatzi. ²² Tema irijatzzi Cristo jimatakairi Pava ijevatairo maaroni, ikempitakovaitakari aatzikiriri iisaneentane. Irijatzzi Cristo ikempitakaanta Pava iriimi iriitoyetaiyaami ikaratzi kempisantaatsiri. ²³ Iriima ikaratzi kempisantayetaatsiri, ikempivaitaka ivatham iirinaatyeemi Cristo, inampishireyetaantaaari. Jothotyiiro eejatzzi Cristo isaikayetake tsikarika jantapayeeni.

2

Jetakotai Pava iro avisakoshireyetaantaaari

¹ Iriitakera Pava ovañaayetaimi eerokaite, tema pairani kempivaitaka ovamaayetatyemimi piyaariperoshiretane, ² iro pantayetapiintakeri tsika ikanta piñaayetziri osavisatziite, pantashiyetakaro ikantakaantziri ovashinchiirori tampyeenka, irijatzzi kantakaarori joshekitantari piyathariite. ³ Ari akantavetakari pairani maaroni aakaite, antapiintakero anintakaashiyetari, anevetashiyetari eejatzzi, irootake apampithashiretapiintakari. Ari akempitakovayevetakari inkarate irovasankitaayetaari. ⁴ Iro kantamaitacha Pava neshinonkatantaneri, jetakoyetai iniroite, ⁵ jañaakaayetai ovamaimavetakai kaariperori, jovañaagiranki Cristo. (Tema iniroite ikaminthagaimi Pava, irootake jovavisaakoshiretantaamiri eejatzzi eeroka.) ⁶ Tema jovañaagirira Cristo, ari ikempitaayetaari eejatzzi aakaite. Iri kantakaarori atsipashiretantaariri Cristo Jesús inkiteki. ⁷ Iro jantayetantakarori maaroni irokapayeeni iriyoyeetantaityaari iniroite ikaminthaantake, jotyaaantakairi Cristo Jesús irovavisaakoshireyetai. ⁸ Irootakera piñaantaarori pavisakoshireyetai poshireyetaari. Aña iri Pava, itzimi kempitakaantaarori impashitaiyaamiro avisakoshiretaantsi, ⁹ tera eeroka materone povavisaakoshiretya apaniro. Ari onkantya eero pasagaaventashivaitanta. ¹⁰ Tema iro jovetsikayetantakairi ankempisantaari Cristo Jesús antayetapiintaineri kameethayetsisiri, irootake ikovakaayetakairi pairani antayeteneri.

Ariperotairi Cristo ipaikakoitakeri

¹¹ Tema maaroni eerokaite te pi-judio-tzi, ipaiyetzimi nosheninkapayeeni “Kaari tomeshitaaniri.” Iriima iriroriite ipaitavakaayeta “Tomeshifaaniri.” Tekatsi ompaitzimaitya, tema jantashiyetakaro koñaanetatsiri avathaki. ¹² Pimpampithashiretakotya pairani tekeri pinkempisanteriiita Cristo, te pinkempiyavetyaari Israel-mirinkaite, pinashitaiyakani. Te piyotakovetaro irantzimotavakaityaari, te piyotakovetyaaro eejatzzi ikashiyakaayetaari. Okantavetaka pisaiki kipatsiki, te piyotakoteri Pava, tekatsi poyaakoneente. ¹³ Irooma iroñaaka pikempisantaari Cristo Jesús, paapatziyaatyaari Pava. Okantavetaka intaina povavetakarori pairani, iro kantacha ikapatthaikantazimentakemiranki Cristo, aripaitera paapatziyaari Pava. ¹⁴ Ari okanta ikantakaakaro Cristo asaikantaari kameetha. Iriitake kantakaakari judio isheninkatantaariri kaari judio-tatsine, jaakameethatavakaa. Tema pairani

iniroite ikisaneentavakaayetaka. Irooma iroñaaka kempivaitaka irotantoryaatyeeromi tantotsi nashiyevetakariri. ¹⁵ Kantakaantakerori opoñaantari ikisaneentavakaa iniroite, tema nosheninkapayeeni osheki ikisaneentapi-intakeri kaari monkarayerone Ikantakaantafane. Iro kantacha ikemaantsi-vaitakaroranki ivathaki Cristo, ipeyapithatairi kantakaantzirori ikisaneentavakaa, ari opoñaanaa jaakameethatavakaayetanaa, okempivaitanakaro aparonimi atziri ikantanaa iroñaaka. ¹⁶ Tema ikamimentakairanki Cristo ipaikakotaitakeri, ari okaratapaake akisaneentavakaapiintaka, akempitakaantakerori ovamaakityeeromi. Tema aparoni akantanaa avathaki ariperoyetaarira Pava. ¹⁷ Iro ikantzitantaaitakeri:

Ipokake, ikamantayetaimiro Kameethari Ñaantsi onkantya pisaikantaiyaari kameetha, tema intaina pisaikayetake. Ari ikempitaayetakeriri eejatzi saikayetatsiri okarikiini.

¹⁸ Tema iri Cristo kantakaakarori añaantayetaarori akarayetairi aventaari Pava, tema apintzi inatzi Tasorentsinkantsi matakairori. ¹⁹ Te piyotakove-tari pairani Pava, te pisheninkavetari eejatzi. Iro kantamaitacha pikempitayetaari iroñaaka ikaratzi kempisantayetziriri, te pimpashinetzimotairi, tema pisheninkayetaatyaari Pava. ²⁰ Pikempivaiyetanaaro eerokami mapi-panko irovetsikaitakemi. Iriima kamantantneriite ipoña otyaantajanorite, kempiyetakyaaronemi otziterone. Iriima Cristo iri kempitakyaaronemi mapi jovayeetakeri onampinaki otzipankotzirori. ²¹ Tema okaratzi jovet-sikantayeetakarori mapipanko, kameetha ovevirikavakaayeta irojatzi ovet-sikantakyaari itasorentsipankote Avinkatharite. ²² Ari pikempiyetanaari eerokaite, pikempivaitakaro okaratzi ovevirikayetainchari, ari irinamp-shiretantaityaami Pava.

3

Inkinkithatakairi Pablo kaari judío-tatsine

¹ Irootake opoñaantari, naaka Pablo, tema jashitakoyeetakena noñaaventaimiri Jesucristo eerokaite kaari nosheninkata, ² piyotaiyini iri Pava pairyaakena nonkinkithatakaayetaimi, tema iniroite ikaminthaakemi. ³ Tema aritake nosankinatakemiro kapicheeni tsika okanta jiñaamampyaataakaitaanaro kaari jiyotakoveeta pairani. ⁴ Aririka piñaanatakerori, ari piyotairo okaratzi naaka niyotakotairiri Cristo kaari jiyotakoveeta pairani. ⁵ Tema pairani tekatsi atziri iyyotakovetaantyaaroneriranteri Pava. Iro kantamaitacha, jiyotakaana Tasorentsinkantsi nokaratzi notyaantajanoritzi eejatzi kamantantneriite. ⁶ Jiroka kaari jiyotakoveeta: Aña iravisakoshiretzitajaantaiya kaari nosheninkaveta aririka inkamantayeetairi Kameethari Ñaantsi tsika ikantakota Cristo Jesús. Ari iriñaakaayetairi ishinetaayeetakeneriri Judío, tema isheninkayetavakaa. ⁷ Irootake nomatantaarori iroñaaka nokinkithayetairo, iriitake Pava tasonkaventashiretanari nantantarori, tema osheki ikaminthagaana, otzimimotzirira ishintsinka irirori.

⁸ Aña naaka iranaakotane maaroni itasorentsitakairi Pava. Iro kantamaitacha ikaminthagaana naaka, ishinetaakena noñaaventaineri Kameethari Ñaantsi kaari judío-tatsine, iro iriyoyetantaiyaari iniroite itasonkaventayetairi Cristo. ⁹ Ishinetaakenaro nooñaarontaineri okaratzi onanakovetaka pairani iranteri Pava. Tema irijatzi ovet-sikayetakerori maaroni añaayetairi iroñaaka. ¹⁰ Iroora jantantakarori maaroni iroka, onkantya iriyotantyaari inkiteveriite pinkathariyetatsiri, iyotaneri

ikanta Pava, aririka iriñaayetai akaratzi akempisantairi. ¹¹ Tema iro ipampithashiretapiintakari iranteri, irootake jotyaantantakariri Avinkatharite Cristo Jesus. ¹² Tema aventaari iroñaaka Cristo, aritake irakameethatai Pava, eero atharovashiretakaashivaitari. ¹³ Irootake nokantantamiri: Ñaa okantzimaoneentamikari okaratzi noñaashitakoveyentakami. Aña iro onimoshiretakayeetamine eerokaite.

Iniroite etakoaantsi kaari irothoyeete iyotakoitero

¹⁴ Irootake opoñaantari notyeerovashitari Ashitariri Avinkatharite Jesucristo, ¹⁵ tema iriira irintayeta Pava, ikempitakaantayetai aakayetai isheninka. Okantaveta aakarika inkitesatzi, aakarika kipatsisatzi. ¹⁶ Nokovakotapiintakeri Ashitairi, otzimimotziri ovaneenkayetachari, iniroite intasonkaventayetemi, iravaayaashiretakaiyaami Itasorenka. ¹⁷ Nokovakotapiintakeri eejatzi Cristo irinampishiretantaami, tema paventaayetanaari eerokaite. Pinkempifakotyaaro pankirentsi parithatatsiri kameethaini, iro paapaikantanakya iretakonka. ¹⁸ Iroora inkemathaperotantaiyaarori ikaratzi itasorentsitakaitairi, okempivaitakaro iniroite onatyeemi iretakonka Cristo, santha onkaratemi, jenoki onkantaami, inthomoi onatyeemi. ¹⁹ Irootake namanakotapiintantamiri pinkemathaperotairo iniroitera jetakotai Cristo, anayiro maaroni jiyotakoveetari, iro piñaantaiyaarori jothotyimi Pava isaikashireperotantaami.

²⁰ Thame antharomentaiyaari Pava, tzimatsiri ishintsinka, iriitake ñaakaayetairone osheki anaanakero okaratzi akampitayetziriri. Eero athotyiro ampampithashiretakotero ishintsinka aririka añaayetero irantzimoshiretairi. ²¹ Thame antharomentaiyaaro okaratzi jantakaakeriri Cristo Jesús, eejatzi okaratzi jantzimotziriri aventaayetaariri. Ari inkempitaiyaari inkarate ancharineyetaiyaari ari inkantaitaatyeeeni eejatzi intharomentaiyaari irirori. Ari onkantaiaari.

4

Ovithaa ikantakaayetai Tasorentsinkantsi

¹ Arira okantayetakari, tema jashitakoyeetakena eejatzi noñaaventziri Avinkatharite. Irootakera nonkantantyaamiri: Pantapiintaineri ikovakaayetaimiri, tema iyaimashiretane pinayetatzi. ² Tsinampashire pinkantaiya, aakameethashire pikantantai. Eero pisamavakaavaiyeta. Aña ontzimatyete petakotavakaayetaiya. ³ Piñaashintsiyetaiyaaro piyaatakairo pisaiki kameetha, tema iri Tasorentsinkantsi ovithaavakaayetaimiri. ⁴ Okempivaitakaro aparovatha akantanaa, tema aparoni ikanta Tasorentsinkantsi. Ari okempitari eejatzi aparonira okanta ikashiyakaayetaimiri Pava poyaakoneentairi. ⁵ Aparoni ikanta Avinkatharite, aparoni ikanta akempisantairi, aparoni ikanta avinikaatzimentaari. ⁶ Aparoni ikanta Pava, iriitake Ashiyetairi maaroni. Iri pinkathariventayetairi maaroni, jothotyiro inampishireyetanta maaroni. ⁷ Iro kantacha, onashiyetakara jimatakaayetairi Cristo itasonkaventayetakai. Okempivaitakaro ompaityaami impashiyetakairimi. ⁸ Irootake josankinatakoyeetakeri pairani kantatsiri: Ovajenokaa, jeevayetairi joitsinampaakeri ovayirivetakariri. Tema okaratzi jaapithatantakeri, ipashiyetaari irovayirite. ⁹ ¿Opaitama ikantantaitari: “Ovajenokaa?” Iroora ikantantaitari, tema ipokitapainta osaaviki jaka kipatsiki. ¹⁰ Tema itzimi osaviinkainchari

kipatsiki, irijatzi ovajenokaachari janaaperotanakero inkite, iro jothotyaaantaarori isaikantaaro maaroni tsikarikapayeeni ¹¹ Iriira tasonkaventantayetaatsiri okanta Otyaantajanoriyeetantaari tsikarika akarayetzi. Tzimatsi pashine kamantantaneritatsiri. Tzimatsi pashine kinkithatakaantayetanairori ñaantsi javisakoshiretantaitari. Tzimayetatsi eejatzi pashine jevayetanairiri kempisantzinkari, tzimayetatsi eejatzi iyotaantanerite. ¹² Ari ikantayetaari maaroni irikaite, iriiyetakera iyotakaayetairine inkarate oshireyetaachari tsika inkantya irantavaitaineri Cristo, inkene irovetsikashiretakaayetaiyaari, inkempitanyaarorimi ivatha Cristo jinatzi. ¹³ Irojatzii añaantaiyaarori ayoperotakotairi Itomi Pava, onkempityaaromi avithaavakaatyeyyaami akempisantayetaira. Iroora amatantyaarori aatakayero oshiyakotaiyaari Cristo, antakishiretanaatye. ¹⁴ Aritapaake akempitakarori ikantaranki eentsi, ovanaa ipashineyetzi eekerora jiyaatatzi jomonka. Tema ari ikempiyetari kaari shenkaatsine iramataviyeeteri, iriyotaiterika kaari tampatzikatatsine. Iriiyetake kempitakarori arapanayetakairi tampyaa, okenayetzi tsikarikapayeeni. ¹⁵ Aña iro añaaventayetai kyaaryooperotatsiri onkantakaakai etakoyetantaa. Ontzimatyete antakishireyetai, ankempitaiyaari tsika ikanta Cristo irirori. Tema iri Cristo kempitanaiyaaronemi aito, ¹⁶ irooma maaroni aakaite akempitaro iroorikami ivatha. Aparoni atziri oimonkachari ivathaki kameetha ovithaavakaayeta jovavitonkiyeta, tema kameetha ikanta itekatsitzi ivathaki. Ari ankantayetaiyaari aakaite jivathayetaira Cristo, antavaitaineri kameetha irirori, ampitakotavakaayetanaiya, etakotavakaanaiya eejatzi.

Ovakerari añaantare ikantakaayetaaro Cristo

¹⁷ Pinkeme nonkantemiro okaratzi jiyotakaakenari Avinkatharite: Aritapaake pikempitakoyetakari osavisatziite, tema amenaashiyetaka jantayetziro irirori okaratzi ipampithashireyetai, ¹⁸ okempitaavaitakaro ipampithashiretane tsirenikiri. Kisoshire ikantayetaka, te inkovaiyeni iriyotakotairi Pava, te iriñeero iranintaiyaaro inintakaavetakariri. ¹⁹ Te impashiventaiya, iro ayimatakeri imayempinka, iyaariperoshirenka jametapiintaka, eejatzi imashithanka. ²⁰ Irooma eerokaite, piyotakotairira Cristo, tera arite pantayetairo iroka. ²¹ Tema omaperorika pikempisantairi, piyotanairo kyaaryoori onatzi okaratzi jiyotaantapaintziri irirori. ²² Tsikarika pikan-tayeveta pikaariperotzi pairani, ontzimatyete povashaantayetairo, tema amatavitakemi okaratzi pinevevaiyetari eeroka. ²³ Aña ontzimatyete pinkempitakaantairo ovakerataatyeeami pipampithashiryane. ²⁴ Ontzimatyete povakerashireyetai, iro jovetsikantakamiri Pava pairani pinkempitaiyaari irirori, tampatzikashirepero pinaatye, tasorentsishireperori pinkantya.

²⁵ Tera onkameethate pamataviyetanairi pisheninkapayeeni, iro kameethatatsi piñaaneyetaiyaaro kyaaryooyetatsiri. Tema okempitanaatyaaro ovithaavakaatyeyyaami. ²⁶ Eejatzi okempitari, aririka pinkisha, pinkyaaryoote pikaariperoshiretzikari. Ontzimatyete piñaashintsityaaro povavaisaantyaarori thaankiini pimashirenka, eero pimaakotziro irojatzii pashine kitaite, ²⁷ pishinetairikari Kamaari irantakaimiro kaariperori. ²⁸ Koshintzirika pinatzi, povashaantairo, ontzimatyete pantavaitai. Pinkemaantsiventyaaro pantavaiventero pikovayetziri, onkantya piñaantyaarori ontzimomoyetemi, iro onantyaari pimashiyetayari ashinonkaayetachari. ²⁹ Eejatzi okempitari, tera onkameethate piñaavaitashiyetyaaro kaariperori ñaantsi. Aña iro piñaavaitapiinte kameethari ñaantsi, onkantya povetsikashiretakaantyaariri

kemayetzimiri. ³⁰ Eerorika pantayetanairo kameethayetsiri, ari irovashiretakotakyaami Tasorentsinkantsi poñaachari Pavaki. Tema iriitake kempyavaentapiintakemiri irojatzi apaata pavisakoshiretantaiaaari. ³¹ Povashaantero iroñaaka pikisashiretaka, aritapaaka pikisapiintaka, piñaakatsimatantzi, piñaaminthatantayetzi, pikishimatantzi. Ontzimatyepovashaantairo pantayetakero kaariperoyetsiri. ³² Aña ontzimatyepinkameethashiretai, pineshinonkatavakaayetaiya. Ontzimatyepimpeyakoyetairi ikaratzi ovaariperoshiretakemiri, ikempitagaimira Pava ipeyakotaimi irirori ikamimotaimira Cristo.

5

Tsika inkantaiya jashitaari kitainkari

¹ Tema iretakoyetane pinatzi Pava itomiyetaamira, ontzimatyepinkempitakotaiyaari ikempitara irirori. ² Etakoshire pinkantante, pinkempitakotyaari Cristo jetakoyetakai, ishineventakai impaikakoiteri. Irootakera kempitakarori okasankainkatzi ipometayeetziniriri Pava, osheki ookimotakari.

³ Tema itasorentsitakaimi Pava eerokaite, tera onkameethate pimayempiyete, omapero okoveenkatzi. Te aritaajate piñaaventayetairo. Ari okempiyetari pashine kaariperoyetsiri, eejatzi okempita aririka pineveyetyaaro ashaakarontsi. ⁴ Te arite piñaavaiyetero kaariperori, pintsinampaantayete, tekatsi apantyaarone irokapayeeni. Aña iro aritatsi pimpaasoonketairi Pava. ⁵ Ari piyotaiyake eeroka eero jagaitairi ikaratzi mayempivaiyetsiri tsika ipinkathariventantai Cristo itsipatari Pava. Ari inkempityaari eejatzi ikaratzi kaariperoshireyetatsiri, ikaratzi neveyetarori ashaakarontsi ikempitakaantaro ivavanemi onatyete. ⁶ Tzimatsi kaminaayetemine inkove iramataviyetemi, ari onkantya iroitzipinaashiretantaiaamiri. Arira irovasankitaayetairi Pava inkarate piyathatachane. ⁷ Te aritaajate eejatzi pintsipaminthatyaari irikaite. ⁸ Tema pairani tekera pinkempisanteriita Avinkatharite, kempivaitaka pisaikatyeemi otsirenikitzi, pantayetapiintakero kaariperori. Iro kantacha jashiyetaami Pava, kempivaitaa pisaikaatyeeemi okitainkatzi. Irootake pisaikantaiyaari kameetha pinkempitakaantanakero isaikaizti okitainkatzi. ⁹ Tema inampishiretantaami Tasorentsinkantsi, ari piñaavetairo pinkaminthaantai, pintampatzikashiretai, piñaavaitapiintairo kyaaryoori. ¹⁰ Ontzimatyepantapiintayetanairo ookimotyaaarone Avinkatharite. ¹¹ Eero pintsipaminthatari kempitakariri saikayetsiri otsirenikitzi. Aña pinkaminaathateri, tema te onkameethate jantayetziri, amenaavaitaantsi onatzi. ¹² Tema iniroite ovashikyaantzi aririkami añaaventero okaratzi jantayetziri iromananeekiini. ¹³ Iro kantacha aririka pinkaminaathatakeri, kempivaitaka pootatyeeenerimi iyaariperonka. Aritakera impampithashireyetanaiaa, inkovanakero irirori inkameethashireyetai, tema okempitayaro irisaikanaatyeeemi okitainkatzi. ¹⁴ Irootake josankinayeetantakari pairani, ikantaitzi: Aritake pimaake, pinkakite, Pintzinagai pikempiyayetakari kaminkari, Iri ootaimine Cristo.

¹⁵ Aamaventa pinkantaventaiaaaro onkarate pantayeteri, eero poshiyakoyetari masontzishireri, aña iri pinkempitakotya ikantayeta iyotaneri. ¹⁶ Eero pisaikavaitashita, tema tzimatsi osheki kaariperoshireriite iroñaaka. ¹⁷ Eero pimasontzishirevaitzi, aña pinkokovatero

pinkemathatairo ikovakaimiri Avinkatharite. ¹⁸ Eero pishinkivaita, tema osheki okoveenkatzī. Aña iro kovaperotacha isaikashiretantaiyaami Tasorentsinkantsi. ¹⁹ Piñaaventavakaanaiyaaro Salmos, pamampaayetyaaro onkarate iriyoshiretakaimine Tasorentsinkantsi, tharomenta pinkantaventyaari Avinkatharite. ²⁰ Paasoonke povapiintairi Ashitairi Pava piñaayetzīro maaroni tsikarika opaiyeta, pimpairyaanairi Avinkatharite Jesucristo.

Piñaapinkathatavakaayetaiya

²¹ Ontzimatyē piñaapinkathatavakaayetaiya, tema ñaapinkatha povayetairi Pava. ²² Iinantaitari, piñaapinkathatairi piimeete, pinkempitakaanteri piñaapinkathatziri Avinkatharite. ²³ Tema ikaratzi iimentaitari ijevatzīro iina, ikempitakari Cristo ijevatziri kempisantzinkariite. Tema Cristo ikempitakaanteri kempisantzinkariite iriimi ivatha, iriimi Cristo iitotanaiyaami iriroriite. Irijatzi ovavisaakoshireyetairine. ²⁴ Tema maaroni kempisantzinkariite ñaapinkatha jovairi Cristo, ari onkempiyetyaari tsinaneete oñaapinkathatapiintairi oimeete. ²⁵ Iimentaitari, petakoyetyaaro piinaite, pinkempitakotyaaari Cristo jetakoyetakari kempisantzinkariite, iriitajaantake shineventakari inkamimentayetairi. ²⁶ Iro jantantakarori iroka onkanta yentasurentsitakaanteriri. Ari omatanaari aririka iroviinkaataiya, ikantapiintzi: “Nokempisantaairo Iñaane.” ²⁷ Tema ikovatzi Cristo tasorentsishire inkantayetaiya ikaratzi kempisantaairiri, kempitajaantakami te inkaariperoshiretemi kapicheeni. Joshiyakotari Cristo ikantaranki aatsine iina, te inkove iriñeero iinantaayari ontsimetsivaite, ompitsiporokivaite, aña ovaneenka onkanta. ²⁸ Iro irantayetairi iimentaitari, iretakotyaaaro iinaite. Inkempitakaantero jetakotaro ivatha irirori, ari inkempitanairori eejatzi iinaite iretakotyaaaro. ²⁹ Tema te iriñeete aparoni kemaantsitakaavaiyaarone ivatha, aña etakotziita ikanta. Ari ikempitagairiri eejatzi Cristo ikaratzi kempisantaayetairiri. ³⁰ Ikempitakaanteriyetaari iriirikami imeshina, iriirikami itonki, iriirikami maaroni ivathaki. ³¹ Tema ikantaitzi: Ari irookaventairi shirampari ashitariri, iraye iina, aparoni inkantaiya ivathaki jaavakaanara.

³² Osheki okompivetaka pairani inkemathayeetero iroka. Aña iriira Cristo oshiyakaaventacha jaka, ipoña eejatzi kempisantaayetairiri. ³³ Ari okantari, ontzimatyē petakoyetaiyaaro piinaite, pikempitaara petakota eeroka. Ari onkempiyetanaiyaari eejatzi iinantaitari, oñaapinkathayetairi oime.

6

¹ Eentsiite, pikempisantaairi ashitamiri, tema irootake kameethatatsiri ikovakaimiri Avinkatharite. ² Osheki ikantakaanteriki pairani Pava. Iro kantacha ari osatekakari aparoni ikantakaanthane otzimi etanakarori oñaaventziro ishinetairi Pava, ikantake: Piñaapinkathatairi ashitamiri,

³ Aritake piñaakero osamani pamenavaite jaka kipatsiki.

⁴ Irooma eerokaite ashitaaniri, te arite pinkisakaavaitashityaari povaiyane, aña iro aritatsi pintampatzikayeteri, pinkaminayeri tsika okanta ikoviro Avinkatharite.

⁵ Omperataari, pinkempisanteri eerokaite onkarate iromperatyaaamiri omperatamiri. Eero pamatavivaitziri. Ñaapinkatha poveri, pinkempitakaanteri piñaapinkathatziri Cristo. ⁶ Eero povakoventashivaita pan-tavaiteneri aririka iramenemi, iro pinimotakaanteriri. Aña pashi

povero pantavaitapiinteneri, tema iromperatane jovanaimi Cristo, pantero ikoviri Pava. ⁷ Shiretha pinkantaventyaaro jomperayetamiri, pinkempitakaantero iriitajaantakemi Avinkatharite pantavaitene, kaarira atziri. ⁸ Tema ayotaiyakeni, iri Avinkatharite pinayetaine okaratzí antayetakero kameethari, onkantavetakya aakarika omperataari, terika jomperayetai. ⁹ Ari pinkempityaari otzikatanteneriite, ontzimatyé paakameethayeteri potzikatane, eero pasaryimavaitari. Tema jomperatari Inkitesatzi pomperatane, ari ikempitzitamiri eejatzi eeroka, jomperatami, tekatsira iramaakineté irirori.

Ipiyaventashiretantari kempisantaantsiri

¹⁰ Iyekiite, piñaashintsishiretya, tema iri Avinkatharite otapishiretantyaamirone ishintsinka. ¹¹ Pinkempitakaantero pinkithaatakotatyeyearomi jashitari Pava ipiyakoventantaitari. Iro piñaantyaarori pimpiyatyaaari kamaari. ¹² Tema kaari atziriite koñaaroini antaminthayetaine, iriira antaminthatairi kaari koñaayetatsi. Iriiyetake pinkatharitashiventavaitachari, tzimavetachari ishintsinka, tsireniveri jinayetzi omperaminthatariri osavisatzi, irijatzi antashivaitakarori kaariperori inkiteki. ¹³ Ikempitara aparoni ovayiri javentaaro iithaare ashiretatsiri, ari pinkempitanaiyaari eeroka paventaayetanaiaari Pava. Aritake piñaakero pimpiyakoventya. Tema aririka piñaashintsishireperotanakya, tekatsira eevokashiretemine. ¹⁴ Pinkyaaryooyetai, pinkempitakotyaaari tsika ikanta jovetsikaanta ovayiriite. Tema iro jetapiinta iroosothakiyetanakyaaro iithaare eero ipakoovaitanta. Ari pinkempitapiintanaiaari eerokaite, pimpampthashiretakoyetanairo kyaaryoori, ari onkanta eero pipakooshirevainta. Ikithaatapiintaro ovayiriite ashiretaksi ichopineeki, inkene otzikaaventeri. Ari pinkempitanaiyaari eerokaite tampatzikashire pinkantayetanaia, tema iro otzikaaventashireyeteimine. ¹⁵ Ikyaatapiintari ovayiriite i-zapato-te, inkene iriyaayete tsikarika. Ari pinkempiyetanaiyaari eerokaite aamaventa pinkantapiintaiya inkene piyaayete tsikarika piñaaventairo Kameethari Ñaantsi isaikantaitari kameetha. ¹⁶ Javentaatapiintaro ovayiriite irotzikaaventamento joirikayetziri eero okentantari paampakiyetaintsiri chekopi. Ari pinkempiyetanaiyaari eerokaite paventaaperotanaiyaari Pava inkene potzikaaventashiretanaiya pimpiyatantyaari kamaari. ¹⁷ Javentaatapiintaro ovayiriite ashironaki jamathaitari. Ari pinkempiyetanaiyaari eerokaite paventaayetanaia irovavisaakoshiretaimi Pava. Ipiyakoventantapiintaro irovathaamento ovayiriite. Ari pinkempiyetanaiyaari eerokaite pimpiyakoventantyaaro Iñaane Pava impampithashiretakaimiri Tasorentsinkantsi. ¹⁸ Piñaañaatapiintayetai, tema Itasorenka Pava pampithashiretakaiyaamine pinkovakoteriri. Kyaaryoora pinkantayetanaia inkene pamanakoyetapiintanairi maaroni itasorentsitakaitairi. ¹⁹ Impoña pamanakoyetakena naaka, iñaaperotakaantyaanari Pava niyotantyaari noñaaventanairo Kameethari Ñaantsi kaari jiyotakoveeta pairani. ²⁰ Tema iro aritatsi noñaaperoventyaaro nonkinkithatakaante. Irootakera jominkyaaventaitakenari. Iro kantacha eekero niyaatakaatyero nonkinkithatakaante.

Ovekaraantarori ovethataantsi

²¹ Aririka irareetapaakya Tíquico janta pisaikaiyini, iriitakera kamantapaakemine tsikarika nokantaka, tsikarika opaita nantayetakeri jaka. Tema

irika Tíquico iyeki inatzi, netakoperotakari. Iri kyaaryootaintsi jampitakotakena nokinkithatakaantake. ²² Iro notyaantantyaariri, onkantya piyotantyaari tsika nokanta nosaikaiyini jaka. Ari onkantya pintharomentashiretantyaari.

²³ Ari okantzimaita iyekiite. Onkamintha isaikakaayetaimi kameetha Ashitairi Pava, ari inkempitayemiri eejatzi Avinkatharite Jesucristo. Ari onkantya petakotavakaantanaiyaari, aventaashire povanairi.

²⁴ ¡Onkamintha ineshinonkataimi Avinkatharite Jesucristo, pikaratakera petakotziyetaari! Ari onkantyaari.

Irosankinare Pablo Jotyaaantziniri Filipos-Satziite

Ovethataantsi

¹ Naakara Pablo otyaantzimirori iroka osankinarentsi, ari notsipatakari Timoteo nosankinatziimiro. Tema iromperatane Jesucristo nonayetzi. Eeroka nosankinayetzini janta Filipos-ki pikaratzi itasorentsishireyetakaimi Cristo Jesús. Irijatzira nosankinatziini ikaratzi jevayetzimiri pinkempisantayetai. ² Onkamintha ineshinonkavaitaimi Ashitairi Pava, kameetha isaikakaayetaimi. Ari inkempitayemiri eejatzi Avinkatharite Jesucristo.

Iñaañaatakoyetziri Pablo kempisantaneriite

³ Aririka nonkinkishiretakotapiintyaami, osheki nopaasoonketziri Pava. ⁴ Kimoshire nokantapiintaka aririka noñaañaatakoyetemi, ⁵ tema ari akarataiyakeni añaaventziro Kameethari Ñaantsi. Irojatziki pikantanakero pairani ovakera pikemavakena nokamantapaakemiro ñaantsi, te povashaantanakero irojatziki iroñaaka. ⁶ Niyotajaantzi naaka, osheki okameethatataike okaratzi paventaashireyetaari Pava, tema iriitake kameethashiretakaimine irojatziki impiyantakyaari Jesucristo. ⁷ Tema kameetha okanta nonkinkishiretakotapiintyaami, netakoyetane pinatzi. Okantavetaka jominkyeeetakena naaka, ari akaratziki jineshinonkayetai Pava. Ari okantari eejatzi jaayeetanakenara pinkatharentsiki, tema noñaaventakero janta Kameethari Ñaantsi. ⁸ Iriira iyotatsi Pava osheki nokovityaataikemi noñaayetemi. Iroora iretakonka Jesucristo kantakaarori. ⁹ Namanakotapiintakemi petakoperotziitantantyaari, iyotane pinkantya, pinkemathatairo maaroni, ¹⁰ onantyaari pantapiintayetairo kameethari. Ari onkantya pinkiteshiretantyaari eero otzimanta inthavetakotaitemiri apaata impiyakerika Cristo. ¹¹ Ikamintha jovatampatzikashiretaimi Jesucristo okanta pantayetantaarori kameethari. Iroora iriñaapinkathayeetantyaariri Pava, intharomentapiintantaityaariri.

Nañaantaari Cristo

¹² Iyeekiite, nokovi piyotakotero avishimotakenari. Tera othataashivaitya avishimotena irokapayeeni, aña iro oivaraantyaari Kameethari Ñaantsi javisakoyeetantari. ¹³ Ari matamaitaka, tema ikaratziki saikavankotziriri pinkathari, ovayiriite itizimi kempoyaaventanari, jiyotaiyeeni maaroiteni jominkyaaaventashiitanari Cristo. ¹⁴ Tema jiñeetakena iyeekiite jominkyaaaventaitanari Cristo, te intharovaiyanake, eekero ikinkithayetanakitzi, javentaaperoyetanakari Avinkatharite.

¹⁵ Tzimatsira tsika ikaratziki jaka kashaavaitatsiri iñaaventziro Cristo, osheki ikovake iranaina iriñaapinkathayeeteri onkantya inkisaneentantaityaanari naaka. Iro kantacha tzimatsi pashine etakotajaantanari, kameethaperoini ikinkithayetanake irirori. ¹⁶ Irikaite ikaratziki kisaneentakenari, te ishineteri atziripayeeni inkempisantena, apaniro ikovi inkempisantaiteiri onkantya iranaantyaanari naaka, irootake ikashaavaitantari iñaaventakotziri Cristo. Ikovatzi irikaite inkemaantsitakaaperoyeetyaana jominkyeeetakena. ¹⁷ Iriima ikaratziki etakotajaantakanari, jiyotaiyini irirori Pava kantakaarori jominkyeeetantakanari onkantya noñaaventantyaarori janta Kameethari

Ŋaantsi. ¹⁸ Tekatsi ompaitamaitya itzimi kisaneentanari, iro kovaperotacha irijatzi Cristo iñaaventakoyetzi. Irootake oimoshirenkakenari. Ari omaperoty a nonkimoshirete,

¹⁹ tema niyotzi irootzimatake iromishitovayeetaina. Okantakaantziro pamanakoyetapiintakena, jineshinonkatapiintakena Itasorenka Jesucristo. ²⁰ Iro nokovaperotziri iroñaaka noñaaventairi Jesucristo, tekatsi nontharovakaiya. Te nonkove irovashiventaayeetaina apaata. Aririka irovayeetakena, irooma eerorika, ari nonkantaitatyeeya nantayetero kameethari, irootake iriñaapinkathayeetapiintantyaariri Cristo. ²¹ Tema iri Cristo nañaantaari naaka. Irooma aririka irovayeetakena kameethatake eejatzi. ²² Irojatzirika nañe eekero niyaatakaatyero nantaneri Avinkatharite ikovakaayetanari. Te niyotzimaitya iroñaaka ontzime niyoyeeri. ²³ Apiteroite nokoviro. Kameethavaitake irovayeetena niyaataita nontspatapaiyaari Cristo. Iroora kameethaperotzimotakenari. ²⁴ Iro kantacha onkovaperoty eejatzi nañe, ari onkanya nosaikimotantyaamiri eerokaite. ²⁵ Niyotake eero nokamita, osamani nosaikimoyetanaimi eerokaite, ari onkanya nontharomentakaantyaamiri pavantaanaiyaari Cristo. ²⁶ Tema aririka nareetapaiyaami eerokaite, osheki pinkimoshireventavaina, piyotanake iri kantakaarori Jesucristo omatantari.

²⁷ Jiroka pinkantayetanaiyaari: Pantapiintanairo kameethari ookimotariri Cristo. Irootake pantapiintanairi, tema aririka niyaatake nareetyaami, kameetha noñaapaakemi pisaikaiyeni. Irooma eerorika nomatziro nareetyaami, nokovi nonkemakotemi kameetha paapatziyavakaayeta, piñaashintsishireventanairo Kameethari Ŋaantsi akempisantanaari. ²⁸ Eero pitharovakaavaishitari kisaneentzimiri. Tema irikaite ari impampithashiretakaiyaari Pava iraperoyeetaatyeeeri. Ari inkempitziyaamiri eejatzi eerokaite pikempisantari, iriyotakaayetaimi omapero pavisakoshireyetai. ²⁹ Tema te intaani ikovakaakemiro Cristo pinkempisantai, aña ontzimatye piñaashitakoventaiyaari eejatzi. ³⁰ Arira akarataiyakeni iroñaaka añaashitakoventakari. Tema piñeeyakena pairani osheki noñaashitakoventakari janta. Irojatziri nokantziro iroñaaka pikemakoventana osheki noñaashitakoventakari jaka.

2

Itsinampashirenka ipoña iririiperonka Cristo

¹ Tema ari iposhenkaami Cristo, tema jetakotakami, tema isaikashiretanakami Itasorenka, tema piyotairo pineshinonkatavakaiyani, ² ontzimatye paapatziyavakaayetaiya, petakotavakaayetaiya, onkempivaityaaro aparoni onkantaiya pikinkishiretaneete. Irootakera oimoshirenkanari. ³ Aririka ontzime ompaita pantayeteri, eero pikisavakaamentaro, tsinampashire pinkantya, eero pasagaaventavaitaro. Te apantaro pinkantante: Naaka kameethaperotatsi, te apantyaari irinta. Aña iro aritatsi pinkante: Iri kameethaperotataitatsi irinta, janaakovaitana naaka. ⁴ Te intaani arite pinkaminthaatziitya eeroka, aña ontzimatye pinkaminthaayetairi eejatzi pashineete. ⁵ Poshiyakotyaari tsika ikantapainta Jesucristo, ⁶ Pavaperori jinake irirori, temaita ishintsishintsite irosokerotyaaero ikempitarira Pava.

7 Aña jovashaantanakero ipinkatharitz, joshiyakotanakari otzikataari, itzi-make, ikempitakotapaakari ikantayeta atziriite. 8 Ikempitapaakarira atziriite, te impinkatharitanai ikempivetara. Aña shiretha ikantapainta irotzati ikamantakari ipaikakoitakeri. 9 Irootake opoñaantari Pava jiriiperotziti ikairi Cristo, ipinkathariventaperotzi, janaanakeri ikaratzi jovetsikayee-takeri. 10 Ikovi Pava maaroite iriñaapinkathaperoyetaiteri Jesús, onkantavetya tsikarika janta irinampiyeetyaaro, inkiteki, kipatsikinta, eejatzi otapinaki kipatsi. 11 Maaroite inkantayeetai: Pinkathariperori jinatzi Jesucristo. Ari-paitera iñaapinkathayeetairi Pava Ashitairi.

Ikempitari ootamentotsi kempisantzinkariite

12 Ari onkantamaityaari netakotane iyekiite. Tema pairani nosaiki-motakemiriranki janta, osheki pikempisantiintakena. Ari pinkempitanairori eejatzi nosaikira intaina, pantapiintairo okaratzi nonkantemiri. Pinkamaiventanaiaari Pava jovavisaakoshireyetaimi, ñaapinkatha panteneri okaratzi ikovakaayetakemiri. 13 Tema Pava iriitake kovashire-takaantatsiri, okanta pantapiintantarori kameethari. Irijatzira Pava anta-kaayetemirone.

14 Pantaineri Pava maaroni kameethari, eero pikisavakaamentaro, 15 ari onkanta eero itzimanta impaitya iyakomentemine. Tema itomi Pava pinayetatzi, povashaantero kaariperori, kameetha pisaikimoyetairi kenashivaitainchari. Pinkempitakotyaaari kitainkatakairori tsireni. 16 Pinkyaaryooventanairo pikemakotakero ñaantsi, iro pañaashiretantaiyaari. Aririka pinkyaaryooventakero, antarora nontharomentemi impiyakerika Cristo, tema te natsipetashivaityaaro noñaaventakemiro iñaane Pava. 17 Onkantavetya irovamaaventaitenaro nokempisantakaayetakemi, osheki nonkimoshirete, ari pinkempiyetanakyaari eeroakaite, pinkimoshireventaiyena. Aririka irovamaitakena, oshiyakaro nañaantare japarayeetziro jimireyeetari isaitaitziri piratsi ipomeyeetziniriri Pava. 18 Irootake pinkimoshireventanyaari eejatzi eeroakaite iroñaaka.

Timoteo ipoña Epafrodito

19 Iriirika kovaintsine Avinkatharite Jesús, ari piñaakero thaankiini notyaantemiri Timoteo. Tema aririka impiyake, inkamantapaina tsika pikanta pisaikaiyini janta, ari onkanta nonkimoshiretantyaari. 20 Tema te intzime oshiyaananeri naaka ikempitakara Timoteo, osheki ikovake ineshinonkaiyemine. 21 Tzimayevetacha pashine, intaani joshireyataro iriroriite opaiyetarika ikoviri, te iroshiretakotyaaaro ikovakantziri Cristo Jesús. 22 Iro kantacha, piyotaiyini eeroaka kameetha ikanta isaikimotakena Timoteo, iri kyaaryootaintsi itsipatakana noñaaventziro Kameethari Ñaantsi. Osheki jampitakotakena, kempivaitaka iriimi notomi. 23 Iriitakera nokovak-eri notyaantemiri janta, aririka niyotake tsika inkantaitena. 24 Aama novak-eri Avinkatharite thaankira inkantakaiyaaro, naakara jatashitajaantemiri janta.

25 Iriira netavakya notyaantaimiri iyeki Epafrodito, itzimi potyaan-takenari pairani. Osheki ineshinonkatapaakena. Jimaperotziriira ikempisantanake irirori, iriitake tsipatapiintakanari nokinkithatakaanzi. 26 Irika Epafrodito, osheki ipampithashiretakoyetakami, iniroite ikovake iriñaapaimi, tema jiyotake pikemakotaiyakerini jimantsiyavaitake. 27 Ari ikantavetaka jimantsiyatzi, iroovetaincha inkamemi. Iro kantacha jineshinonkatakari Pava, jovashinchagairi. Tera apaniro jineshinonkatakari irirori, aña jimatzitaitakana eejatzi naaka,

te inkovakainaro nomaperotya novashiretziitakotyaari aririka inkamimotakena. ²⁸ Irootake notyaantantaamiriri thaankiperoini janta, ari onkantya pinkimoshiretziiantyaari aririka piñaavairi, ari onkantya eero novashiretziitanta naaka eejatzi. ²⁹ Kimoshirera pinkantaventavaiyaari, tema pirentzitavakaanaatya pikempisantai Avinkatharite. Piñaapinkathatapiintayetairi ikaratzi oshiyariri irirori. ³⁰ Tema ikamavetaka irirori ikamaitanakaro jantayetziro ikovakairiri Cristo. Ishinetakoventanakaro jampitakotakena, te inkaminthaatziivaitya irirori, okempivaitakaro eerokami ampitakotenami jaka.

3

Kovaperotajaantachari

¹ Ari okantamaitari iyeekiite, tharomenta pinkantaventaiyaari Avinkatharite. Tema eero nosamaro naaka napiipiitemiro okaratzi nosankinatakemiri pairani. Iro kameethatatsi onkantya piyoperotantyaari.

² Ontzimaty paamaiyaari manintaneriite kempitakariri otsitzi, kaariperoshireriite, kovatsiri intomeshitaanitakaiyaami. ³ Tema tomeshitaaniperori anayetai aakaite, inampishireyetantaira Tasorentsinkantsi, jiyotakaayetairo tsika ankantya añaapinkathayetairi Pava. Eero aventaashirevaitashitaro añaayetziri avathaki, aña iro antharomentaventya jashiyetaira Cristo Jesús. ⁴ Ari onkantemi ovavisaakoshiretairi añaayetziri avathaki, nomavaitakeromi naaka nanaakotantemi. ⁵ Tema pairani ovakera notzimapaakeranki, okaratzi 8 kitaite nomaakotapaake, ari itomeshitaanitakenari. Naakatake Israel-mirinkaite, icharinetanakari Benjamín-ni, Judío-perori nonatzi, noñaavaitzirora kameethaini iñaane nosheninkaite, nomonkarayiro okaratzi Ikantakaantaitane, tema Fariseo nonaveta. ⁶ Noñaajaantake nokempisantaperotatziiri Pava, irootake nokisaneentantakariri kempisantanairiri Jesucristo. Tema nothotyaavetanakityaaro nomonkarayiro Ikantakaantaitane, te namaakitapainte aparoni. ⁷ Iro kantacha maaroni iroka, okaratzi nasagaaventavaitakari pairani, tekatsi apantaiyaarone iroñaaka niyotakotairira Cristo. ⁸ Omaperotaty, tekatsi apantaaajatyarone iroka niyoperotairira Cristo. Novashaantanairo maaroni, nokempitakaantanakero jookapiintaitziro kaarashi. Iro nokovajaantanairi niyoperotairi Avinkatharite Cristo Jesús tema irootake kameethaperotatsiri. ⁹ Iriitakera tsipashiretaanari iroñaaka. Te nopankiventanaaro nomonkarayero Ikantakaantaitane, tema te ovatampatzikashiretena. Irooma naventanaairira iroñaaka Cristo, iriitajaantakera Pava ovatampatzikashiretaanari. ¹⁰ Iroora nokovaperotanairi niyoperotairi Cristo, tema iriitake ashitaarori ishintsinka ipiriintaara ikamavetaka. Ari onkantya nonkempitakotantyaariri tsika ikanta ikemaantsitakoventantaka, tsika ikanta eejatzi ikamimotantake, ¹¹ irootake iroviriintantaiyaanari naaka aririka nonkamavetakya.

¹² Tekeraatara nothotyaaitero nokantayetakemiri, tekeramintha noñeero nonkameethashireperote. Iro kantacha eekero niyaataty nonkovatero irojatzi nothotyaaperotantakyaarori, tema niyotzi iri etapaintarori Cristo Jesús jovavisaakoshiretaana. ¹³ Iyeekiite, tere nonkantaty naaka: Nomataikero nothotyaakero nonkameethashireperote. Aña jiroka nokantanaa: Maisanta novanairo nantayetakeri pairani te noshiretakotaaro, intaani nopampithashiretakotaro onkarate noñaayetairi apaata, ¹⁴ ari onkantya noyiishitantantyaari, irojatzi noñaantaiyaarori

apaata impinayetairi Pava ikaimashireyetaira intsipashiretai Cristo Jesús.* ¹⁵ Irokapayeeni nokantayetakemiri, ontzimatye oshiretakotyaaro maaroiteni akaratzi antakishireyetaira. Terika poshiretakotyaaro, Pava oñaakemirone pinkempitakotantaiyaanari. ¹⁶ Iro kantacha, ontzimatye ankyaaryooventari antayetantyaarori okaratzi ayotakotajaantakeri.

¹⁷ Iyekiite, ontzimatye pinkempitaiyaana naaka. Ontzimatye eejatzi pamenayetairi pashine aririka joshiyakotaanaro naaka tsika nokanta piñaayetakena. ¹⁸ Tema aritakeranki napiipiitakemiro noñaaventzimiro, iro-jatzi napiitemiri iroñaaka nirayimankakiini nonkantemi: Tzimatsi osheki saikimotakemiri janta itzimi kisaneeentziriri ikaratzi ñaaventakotzirori tsika okanta ipaikakoyeetakeri Cristo. ¹⁹ Irootaintsira iriñaayetero iraperoyeetairi. Itharomentashivaitakaro okaratzi jovayetari ikempitakaantakero iroomi ivavanetyaami. Osheki ikantakaaperoventakaro okaratzi jantayetakeri, te impashiventakotyaaro. Iro ipampithashiretakovaitashitapiintaka os-avisato. ²⁰ Irooma aakaite, iro akovaperotanai anampitaiyaaro isaikinta Pava. Oyaaneenta akanta impiye Ovavisaakotantani Avinkatharite Jesucristo, ²¹ tsika itzimi pashineyetakaapaineri avathaki akaamanevaitzi, ari ankempitakotaiyaari tsika ikanta irirori otzimi irovaneenkaro. Aritake irimatapairo, otzimimotziri ishintsinka ipinkathariventantarori maaroni opaiyetarika.

4

Pinkimoshireventapiintairi Avinkatharite

¹ Iyekiite, nokovataike naaka poisokerotanaiyaari eerokaite Avinkatharite. Tema netakotane pinayetatzi, osheki nokovake noñaapaimi. Eerokayetake oimoshirenkanari, eerokatake kantakaanterone impinaitantyaanari apaata, onkempivaityaaromi namathaire pinatyeeemi.

² Nonkantemiro Evodia eejatzi Sintique: Ontzimatye ariperotavakagaiya aventaashiretaarira Avinkatharite. ³ Nonkantemi eejatzi eeroka notsipaminthare, pinkaminairo iroka apiteka tsinane ariperotavakaan-taiyaari. Tema ari okaratakenaranki natsipeventaro Kameethari Ñaantsi noñaaventziro, ari otsipatakari Clemente ipoña pashinepayeeni ikaratzi tsipayetakanari pairani. Tema maaroni irikaite, osankinatakoyetaka iriñaashireyetai apaata.

⁴ Kimoshirera pinkantaventapiintaiyaari Avinkatharite. Napi-itavakemiro: ¡Pinkimoshiretapiintaiyeni! ⁵ Ontzimatye iriyoyetaimi maaroiteni neshinonkataneri pinayetai. Tema aritake piyimataka Avinkatharite. ⁶ Eero okantzimoshirevaitami, aña piñañaatapiintairi Pava pinkovakoyeteri kovityiimotamiri. Pimpaasoonketapiintairi eejatzi. ⁷ Ari onkantya piñaantyaarori isaikakaayetaimi kameetha Pava, kameethapero onatziira iroka, anayiro okaratzi akinkishireyetari aakaite. Tema iroka, saikaantsi kameetha, iro inimoshiretakaimine, eero okantzimoshirevaitantami tema itsipashiretaatyaami Cristo Jesús.

Poshiretapiintaiyaaro kameethari

⁸ Jiroka nonkantemiri iyekiite. Poshiretapiintaiyaaro kyaaryoori, ñaapinkathankantsi, tampatzikashirenkantsi, kiteshirenkantsi,

* **3:14** Kantakotchari jaka “noyiishitantaari,” ikantaranki aparani atziri oyiishitantsiri ishiya tsika ipiyota amenaminthatziriri, ipayeeziri ovinaro joiyiishitantake.

onimotankantsi, ookimotankantsi, kameethashirenkantsi, tharomen-tankantsi. ⁹ Pantanairo okaratzi piyoyetakeri, okaratzi nokamantakemiri. Piñaantayetyaaro okaratzi niyotaayetakemiri, okaratzi kameethari piñaakotakenari naaka nantayetakeri. Aririka pantayetanairo iroka, ari inimovaitakemi isaikakaimi Pava.

Ipashitantari Filipos-satzi irashi Pablo

¹⁰ Iniroite ikimoshiretakaakena Avinkatharite, noñaakero papiitairo pineshinokataana. Niyotzi naaka te pimaisantana, aña iro kantakaantzirori te ontzime tsika pinkenakairo pineshinonkatantyaanari.

¹¹ Tera iro nonkantantyaari, noñaatziro nokovityaaneentavaitzi. Aña nametakaro nokimoshirevaitzi onkantavetakya tekatsi tzimimotenane.

¹² Niyotakero tsika okantavaita aririka ankovityaaneentavaite, aririka ontzimimoyetai osheki. Nothotyaakero nametakaro maaroni, aririka novatziitya, aririka nontashaaneentavaite. Nametakaro aririka ontzimimotena osheki, nametaro eejatzi noñaashivaitaro tekatsirika tzimimotenane. ¹³ Ari onkantake nonkitsirinkero maaroni opaiyetakarika, tema iri Cristo aavyaashiretakaanarori iroñaaka.

¹⁴ Iro kantacha, osheki okameethatake okaratzi pipashitananari, tema piyotaiyakeni tzimatsi osheki pomerentsitzimotakananari. ¹⁵ Pairani nokenantanakari Macedonia-ki, netantanakarori noñaaventziro Kameethari

Ñantsi, tekatsira neshinonkatyaanane, intaani eerokaite Filipos-satziite, pipakaantakenari pipashitanari. ¹⁶ Ari pikempitaakero eejatzi nosaikantakari Tesalónica-ki, papiipiitakero pipakaantakena pipashitanari, iri naantakari okaratzi kovityiimotapiintakenari.

¹⁷ Tera intaani noshiretyaaro naaka pimpashitapiintyaanaro kovityiimotananari, nokovatzira pantayetanairo eerokaite kameethari, inkene impashiitaiyaami apaata eeroka. ¹⁸ Aritake naakero maaroni pipakaantakenari, ipapaakenaro Epafrodito, oshekitzimotapaakena tekatsi kovityiimotenane. Okaratzi pantakeri osheki ookimotakari Pava, okempitzimovaitakari aparoni kasankainkari. Okempivaitakaro eejatzi ookimotari aririka impomeyeeteneri piratsi. ¹⁹ Iriira Pava payetemine onkarate kovityiimoyetyaamine eeroka, tema otzimimotziitziro irovaneenkaro Cristo Jesús. ²⁰ ¡Ankantaityaanira añaapinkathatairi Ashitairi Pava! Ari onkantyaari.

Ovekaraantarori ovethataantsi

²¹ Povethatyaanari janta itasorentsitakaane Cristo Jesús. Jovethayetzitami iyeekiite ikaratzi tsipatakanari naaka jaka. ²² Jovethayetzitami eejatzi itasorentsitakaitane jaka, iri ovethatajaantamiri ikaratzi saikavankotziriri Pinkathari César.

²³ Onkamintha ineshinonkatziitaimi Avinkatharite Jesucristo. Ari onkantyaari.

Irosankinare Pablo Jotyaantziniri Colosas-Satziite

Ovethataantsi

¹ Naaka Pablo otyaantzimiro iroka osankinarentsi. Tema irotyaantajanore Jesucristo nonatzi, irootake ikovakeri Pava. Iri notsipata iyeki Timoteo nosankinatzimiro. ² Eeroka nosankinayetzini pikaratzi itasorentsitakaitaimi janta Colosas-ki, tema eerokaite iyekiite oisokerotanakari Cristo pikempisantanairi. Okamintha ineshinonkataiyaami Ashitairi Pava, kameetha isaikakaayeetaimi, ari inkempitzityaamiri eejatzi Avinkatharite Jesucristo.

Jamani Pablo onkantya iriyotanetantyaari kempisantzinkariite

³ Ari nokantapiintatya noñaañaatziri Pava Ashitariri Avinkatharite Jesucristo, nokantziri: Paasonke Pava. ⁴ Irootake nopaasonketantariri, tema nokemakoventakemi tsika pikanta paventaashiretanaari Jesucristo, etakotane pikantanairi itasorentsitakaane, ⁵ okantakaakami pikempisantanairo kyaaryoori Kameethari Ñaantsi, piyotanairo tzimatsi poyaakoneentari inkitekinta. ⁶ Okaratzi pikemakeri eerokaite, jatakotake maaroni nampitsiiteki. Ikempisantayetanai eejatzi pashinesatzi atzirriite. Ikempitakami eerokaite ovakera pikemavakero ñaantsi, pikemathanakero omapero ikaminthaayetaimi Pava. ⁷ Tema iriitake iyeki Epafras iyotaakemirori pairani janta. Netakotanera jinatzi Epafras, iri oisokerotakariri Cristo jantavaitziniri. ⁸ Irijatzira kamantapaakenari osheki petakoyetanta ikan-takaakami tasorenkantsi.

⁹ Tema ovakera nokemakoventavakemi tsika pikantana, ari nokantapiintanakitya namanakoyetzimi onkantya pinkemathantantyaarori ikoviri Pava. Iyotaneshire pinkantayetaiya. ¹⁰ Namanakotzimi eejatzi pantapiintantyaarori ookimotariri Avinkatharite, tema irootake ikoviri pantaineri, iroora piyaatakaantyaarori piyoperotanairi Pava. ¹¹ Namanakotzimi onkantya otapishiretantyaamiri ishintsinka. Iro kyaaryooventakaimine irovaneenkaro, intsinampashireventakaimi eejatzi. ¹² Ari onkantya pintharomentantyaari pimpaasonkeyetairi Ashitairi. Tema iriitake kantakaarori okanta añaantaarori jashiyetai, anintaapiintaiyaaro okaratzi ikashiyakaayetakairi ikitainkatakotairi itasorentsitakaane. ¹³ Tema pairani kempivaitaka asaikatyeemi otsirenikitzi. Iro kantacha jovvisaakoshiretai Pava, ipinkthariventayetai iroñaaka iretakotane Itomi, ¹⁴ itzimi kapathainkatzimentakairi. Okempivaitakaro impinakoventatyeemi itsiparyaakoventayetaira, ari okanta ipeyakotantairori ayaariperonka.

Ikamimentaira Cristo ari jariperoyetairi Pava

¹⁵ Tera inkoñaanete Pava, iro kantacha joñaakantapainta iponkitzitajaan-tanakari Itomi, tzimitachari tekeramintha irovetsikayeetero tzimayetat-siri iroñaaka. ¹⁶ Iriira Itomi ovetsikakaantakero tzimayetatsiri inkiteki eejatzi kipatsiki. Jovetsikake okiyetari, ipoña kaari koñaayetatsine. Jovetsikayetakeri maaroni maninkariite pinkthariventzirori tsikarika opaiyeta. Iriitakera jovetsikakaayeetake maaroni onkantya irashitantyaarori irirori. ¹⁷ Iri etajaantanakaro Cristo itzimi pairani. Irijatzi kantakaarori iroñaaka

kaari onashiyetantaa okaratzı jovetsikayetakeri. ¹⁸ Irijatzı Cristo akempitakaanta iriimi aitotyaami akempisantzınkarıtaira. Irooma aakaite ivatha anayetaimi. Iriitake etakaantaarori ipiriıntaa ikamavetaka. Irootake iretapiıntaitantyaariri iñaapınkathayeetairi iroñaaka. ¹⁹ Tema iriitakera Itomi ikovaperotajaantake Ashitairi irınampıshıreperotantyaari ipavatzıra irirori. ²⁰ Iriitake kamimotayetairi, kapathainka ikantapainta ipaikakoyeetakeri. Aripaitera jarıperoyetai, onkantavetakya tsıka asaike kıpatsıki, terika, inkiteki.

²¹ Pairani kısıneenta poviri Pava, te poshıretakotyaaro ikovakaayetzımiri, iro pantapiıntashıtaka kaarıperori. Iro kantacha Pava, jarıperoyetaimi. ²² Tema atzirıperori jınapaintzi Jesucristo, iro arıtantakari ikamimoyetakai maaroni. Iriitake aayetaıne Pavakınta, inkantapairi: Jırıkatake, notasorentsıtakaane, kiteshırepero ikantayetaa, tekatsıra kantakovaitairıne. ²³ Arıra onkantyaari, arırıka poisokerotanakyaaro paventaashıretyaari. Tema pairani ovakera pikemavakero Kameethari Naaıtsi, piyotanake tızımsı poyaakoneentari. Ithonka ikemakoyeetanakeri maaroni nampıtsıiteki. Irojatzıra, naaka Pablo, ikınkithatakaayeetakenari eejatzı.

Jiyotaayetziri Pablo pashınesatzi atziri

²⁴ Inıroite nokımoshıretzi iroñaaka noñıiro nokemaantsıtakoventami. Tema nomonkaratatzııro ikemaantsıtakaitakari Cristo. Iriıra nokemaantsıtakoventa kempisantzınkarııte, itzımi kempıtanaarori iroorıkami ivatha Jesucristo. ²⁵ Iro nantavaıre naaka nomonkarayetaıro, tema iri Pava kantakenari: Pıñaaventaineri atzırııte noñaane, ontızımatye pothotyeeero maaroni. ²⁶ Tekatsı iyotaajatatsıne pairani opaita iranteri Pava, irojatzı okantzımaita iroñaaka. Iro kantacha aakaite ipaiyeetaira “ıtasorentsıtakaane,” jiyotakaayetaıro. ²⁷ Tema iro ikovakeri Pava ayoyetaıro. Jıroka jiyotakairi: İneshınonkayetaımi eerokaite te noshenınkavetami, itıpashıreetaımi Cristo. Iro poyaakoneentantaarori pıñeeero irovaneenkaro. ²⁸ Irootakera noñaaventantaariri naaka Cristo. Nokantayetzırı atzırııte: “Aıtapaake pıkaarıperoshırevaitake.” Nıyotaayetaıri kameethaperoini, okempıvaitakaro naayetaatyeerımi Pavakınta, nonkantairi Pava: Jırıka kempısantairiri Cristo, irııyetake othotyakerori. ²⁹ Irootake noñaashıntsıventakotantariri iroñaaka. Tema ishıntsınka Cristo aavyaashıretakaakenarori nantayetantakarori maaroni.

2

¹ Tema nokovatzı piyoyetai inıroite noñaashıntsıventakami, eejatzı Laodıcea-satzi ikaratzı kempısantairiri Cristo, noñaashıntsıventakari. Ari nokempıtaakeri maaroıteni kaari ñaavorotajatenane. ² Iro noñaashıntsıventantamiri onkantya pıntharomentashıretantyaari, petakotavakaantyaari, piyotaneperokıtantyaari, pınkemathatantyaarori irantayetaıri Ashitairi Pava tera jiyotakoveetari pairani Cristo. ³ Tema iriitake Cristo kantakaarori inkemathatakantairo kaari jiyotakoveetari, okempıvaitakaro aparoni ashaarontsi otzımi jomanayeevetari. ⁴ Nokamantzıtamıro iroñaaka iroka, eero pıñaantaro iramataviyeetemi. ⁵ Okantaveta te nosaıkimotemi pınampiki, iro kantacha nompampıthashıretakotapiıntakemi kempıvaitaka ari ankaratajaantemi asaike janta pınampiki. Iro nokımoshıreperotantakari nokemakoventakemi arıpero pıkantavakaanaa, oısokero povanairi Cristo paventaanaari.

⁶ Tema tsika pikanta pikempisantanakeri pairani Avinkatharite Jesucristo, eekero piyaatatye pintsipashiretyaari. ⁷ Oisokero povaperotanakeri petanakari pikempisantziri, pinkempitakotyaaari parithatatsiri kameethaini, pinkempitakotyaaaro eejatzi pankotsi jovetsikayeetziro, tema irootake jiyotakaayeetakemiri. Pimpaasoonketapiintairi Pava.

Isaikaperoshiretantaami Cristo

⁸ Pinkyaaryoote, tzimatsira kovatsiri iramatavitemi, paamaventya. Jimonkaraakaashitamirokari okaratz jiyoyetziri, jiyotaayetziriri pairani ivaisatziite, iro jameyetapiintari jaka kipatsiki. Tema kaari irashi Cristo. ⁹ Tema Pava, iri othotyaaperotzirori inampivathatantari Jesucristo. ¹⁰ Irijatziri othotyaaperotziro inampishiretantakami eerokaite, tema paventaashiretanaari Pava. Pinkathariperori jinatziri irirori, janayiri ikaratziri pinkathariyevetachari. ¹¹ Tema paventaashiretanaarira Pava, kempivaitanaa pintomeshitaanitatyeeyaami. Tera koñaaro pintomeshitaanitya, iroora oshiyakaaventacha jovashaantakaayetaimiro Jesucristo piyaariperoshirenka, jovañaashireyetaimi eejatzi. Okempivaitanakaro intomeshitaanitatyeemimi. ¹² Tema poviinkaayetakara pairani, pikempitayaarira Cristo Jesús tsika ikanta ikamavetapainta irirori. Iroovaitanake arimi pinkaratakerimi pinkitayya, ikitaveetakari irirori. Ipoña pañagai, jañagaira irirori. Tema paventaanaari iroñaaka Pava tsika itzimi ashitaro ishintsinka ovañagaimiri. ¹³ Pairani eerokaite, kempivaitaka pinkamayetatyeemi okantakaantziro piyaariperonka. Iro kantacha Pava jineshinonkataami, okantavetaka te pintomeshitaaninyeta. Tema jovañagaimiro arimi ikempiyetaimiri eeroka jovañaashireyetaimi ipeyakoyetaimiro piyaariperonka. ¹⁴ Tema pairani osheki ikovaveta nosheninkapayeeni irimonkarayeteromi Ikantakaantaitane, temaita irimonkarayero. Irootake irovasankitaantavetyaarimi Pava. Tema kempivaitaka Pava irosankinatakotatyeeeromi ayaariperonka. Ikanta ipaikakoyetakerira Jesucristo, ari ashiryaaakari josankinatakovetakai Pava, kempivaitaka arimi intsipatanakyaaromi ipaikakoyetakerira Cristo. ¹⁵ Aripaitera joitsinampaayetakeri pinkathariventashivetachari, tera ontzimimotanairi ishintsinka irirori. Te irantero iromananeikiini irokapayeeni, joñaakantaperotakero onkantya iriyotakoyeetantyarori.

¹⁶ Te arite pinkantakotavakaiyaaro ovaritentsi, eejatzi jimireyeteri. Te arite eejatzi pinkantakotavakaiyaaro joimoshirenkayetari nosheninka, okempitayya osarentsi, ovakeracheeri kashiri, kitaite jimakoryaantaitari. ¹⁷ Tema maaroni imonkarayetziri pairani nosheninkapayeeni, iroovaitake okanta aamparentsi. Kantakotachari jaka iriitakera Cristo.* ¹⁸ Paamaventyaari kovayetatsine iñaaventayetemi, ikovatziri poshiyakoyetaiyaaari tsika ikantayetara iriroriite. Irootake ikantantayetaimiri: “Thame antsinnampashireyetai, onkantya añaapinkathayetaantyariri maninkariite.” Iro kantacha temaita iñaavoroteri maninkariite, intaani jaakoventaro ipampithashiretakovaitaro inevetashiyetari irirori, kantakaapero ikantaventayetaro. ¹⁹ Te irovithaajetyaari irikaite itzimi aitotanaari aakaite. Irika aitotaari, iriitake tharomentakaarori

* **2:17** Tema aparoni aamparentsi te onkoñaavaitashitya. Aririka añaero, ayotzi tzimatsi ashitarori iraampare. Ari okempitari eejatzi okaratziri imonkarayetakeri pairani, aamparera onayetake okaratziri jantzimoyetairi Cristo.

okimotayetzi avatha, irojatzı ovithaavakaantayetari. Tema Pava kantakaakarori.†

²⁰ Aparoni kaminkari tekatsi irante, eero okantzi irimonkarayetero itz-tayeetari. Arira pikempiyetanaari eerokaite pitsipashiretanaari Cristo, kempitajaantaka pinkamayeemi. Te onkovajaantya pimonkarayetairo okaratzı itziyeetari. ¿Opaitama pamenaashivaitantari pantayetzıro ikan-tayetzıri atziriite? ²¹ Ikantzımi: Eero povayetaro iroka, eero pantayetzıro iroka, eero poirikayetzıro iroka. ²² Aña jiyotaashivaiyeetakamıro İkan-takaantaitane. Tema aririka oyaaro tsika ompaitya, eerora añiıro tsika onkantai, ari othonkari. ²³ Tema aririka antzıventavaiıya, añaaıantzi ashınonkaaventayaari Pava akempısantanairi. Temaita, amenaashivaita iroka, tema te ovashaantakaantero anevetashıvıtapiıntari.

3

¹ Aritake añagai Cristo, isaikimotapairi Pava irakoıanoriki, ari ikarata-pairi ipinkatharıventantzi. Ari pikantayetanaari eerokaite pitsipashire-taari Cristo, avisakoshireyetaımi. Pinkovapiıntairo jashıtari irırori. ² Eero pipampıthashıretakoyetaaro osavisato, aña iro pımpampıthashıretakoyete inkitesato. ³ Kempıvıtaka iroñaaka pinkamayetateerıkamı, tema pı-saikımoshıretarı Pava pitsıpashıretarı Cristo, okantavetaka iroka kaari koñaaroini. ⁴ İro kantacha, aririka impıyake Cristo, arıpaıtera irovañaayetaı maaroite, ovaneenkaki ankantayıa antsıpatayıyaari.

Te apantyaaro apııyetaıro antayevetakarı pairanı

⁵ Te apantyaaro papiıtairo pantayevetakarı pairanı. Pinkempıtayıyaari kaminkarı, te irantayetaıro kaarıperori. Te arıte pımayempıtanı, pınkaarıperoshıreyete, pınkamaaroshıreyete, pınevshırevayıya, pınevayıyaari kireeki. Tema aririka pınevıtakayaari, arıtake pıvanentanakayaari. ⁶ İrootakera jantapiıntayetakarı atzırııte, İro irovanankıtaaventarırı apaata Pava. ⁷ Ari pıkantayevetakarı eejatzı pairanı eerokaite, pamekıvetakaro. ⁸ İro kantacha, ontzımatye povashaantayetaıro eejatzı irokapayeeni, okempıtaya: Pıkısavakaavayıta, pıñaakatsımatavakaavayıta, pıkemaantsıtavakaavayıta, pıkantzımatavakaavayıta, pıkavıyavakaavayıta, ⁹ pamatavıvıtantzı eejatzı. Tema arıtake povashaantayetaıro tsıka pıkantayevetara pairanı. ¹⁰ Kameethashıre pıkantayetaa iroñaaka, tema İrı Pava ovameethashıreıtaımi, pınkempıtayıyaari İkantara irırori, tema İrııtake ovetsıkakemırı pairanı. İrootake pıyoperotantayıyaarıro iroñaaka. ¹¹ İthonka İnampıshıretantı Cristo maaroıtenı, İkempıtaya: Grıego, Judıo, totameshıtarı, kaarırika totameshıtarı, pashınesatztıtsırı, shenıkatantanerı, kaarı İyovıtanerı, pımantaarı, maaronı.

¹² İneshınonkatane Pava pınayetzı, İrootake jıyoshııtantayetaamırı onantyaarı İrashıperotayıyaamı. İkovı İroñaaka pıntasorentsıshıreperoyetaı. Pıshınonkayetantya, pınethaantanete, tsınampashıre pınkantya, eero pısamavıtanta. ¹³ Amave pınkantavakaayetanayıa, pımpıyakerı

† 2:19 Jıroka oshıyakaaventacharı jaka: Te İrıyotaajate İrııra Cristo jevayetaıro aaka, İkempı-vıtakaro İrıımi aıto. İrooma aakaıte akempıtakaro İroorıkamı İvatha. Tema arırıka antharom-entya ankımotate avathakı, maaronıra avatha otharomenta okımotayetzı, kameetha okanta ovıthaavakaayeta, İrojatzı antarıvathayetantakayaarı. İrootakera aıto jevatakaantsırı okanta otharomentantarı okımotayetzı kameetha avatha. Ari İkempıtızarı eejatzı Cristo, İrııra jevayetanarıro kempısantzıkarııte, İrojatzı İrantarıshıreperotantakayaarı kameethaperınoı.

ovaariperoshirevaitzimiri. Tema aritake ipeyakotaimiro eeroka Cristo piyaariperonka. Irootake pimatanairi eejatzi eeroka. ¹⁴ Iroora kovajaantachari iroñaaka petakotavakaayetanaiya, onajaantantyaari pariiperotavakaanaiya. ¹⁵ Tema aparoni akantanaa akempiyetaaro aakami ivatha Cristo, iro añaantyaarori kameetha asaikayetanai, ariperotavakaanaiya. Ontzimatyee ampaasonkeyetairi Pava. ¹⁶ Poshiretapiintanaiyaaro pikemakoyetakeriri Cristo. Jiroka piyotanetantyaari onkantya piyotaaavakaantaperotyaaari: Ontzimatyee pamampaayetanaiyaaro onkarate iriyotakaayetemiri Tasorentsinkantsi, pimpanthaayetairo Salmo, pimpaasoonketairi Pava. Ari onkantya pintharomentashiretavakaantyaari. ¹⁷ Ari pinkempityaari ontzimerika pantayeteri, ompaitya piñaavaiteri, pimpairyaapiintairi Avinkatharite Jesucristo, pimpaasoonketeri Ashitairi Pava.

Antayetairi akempisantayetai

¹⁸ Inantaitari, piñaapinkathatairi piimeete, tema iro pantayetanairi pikempisantairi Avinkatharite. ¹⁹ Iimentaitari, petakoyetaiyaaro piinaite, eero piñaakatsimavaitaro. ²⁰ Itomiitari, pinkempisantairi ashitamiri, tema irootake ookimotariri Avinkatharite. ²¹ Ashitaaniri, te arite pinkisakaavaitashityaari povaiyane, ari onkantya eero okantzimoneentavaitantari. ²² Omperataari, pinkempisanteri okaratzi inkantemiri omperatamiri jaka kipatsiki. Eero povakomentashivaita pantavaite aririka iramenemi onkantya pinimofakaantyaariri, aña kameetha pantavaitapiintaineri, tema piñaapinkathataatziiri eeroka Pava. ²³ Ari pinkempitairori maaroni pantayetanairi kameetha pishirethaventyaaro. Pinkempitakaantanakero iriimi omperatyaamine Avinkatharite Jesucristo, kaarira atziri omperataajatyamine. ²⁴ Aritake piyotaiyakeni eerokaite, Avinkatharite pinayetaimiri apaata. Tema iri Cristo omperatapiintayetaamiri iroñaaka. ²⁵ Iriima ikaratzi antayetapiintanairori kaariperori, irovasankitaayetairi irirori. Tema Pava, tekatsi iramaakinete irirori.

4

¹ Otkizatantneriite, paakameethateri potzikataneete, tampatzika pinkantaventyaari. Pinkinkishiretero, tzimatsira eeroka inkiteki ipaita Omperatamiri.

² Piñaañaatapiintayete, aamaventashire pinkantya piñaañaate pimpaasoonkete. ³ Piñaañaatakotzityaana naaka, onkantya ishinetantayeetyaaronari noñaaventakotanairo kaari jiyotakoveeta pairani. Tema irootake jominkyaaventaitakenari. ⁴ Piñaañaatakotena onkantya nomatantyaarori noñaaventero kameethaperoini, iro inkemathayeetantyaarori.

⁵ Ontzimatyeeera pisaikayete kameetha pisaikimoyetzirira kaari kempisantatsine. Piyotayeri, eero pikempiyavaitashitari. ⁶ Kameetha ookimoyetyaari onkarate piñaaventeneriri, poshini onkantzimotyaaari. Ontzimatyee piyotayete tsika pinkante pakayeteri aririka irosampiyetemi.

Overaantarori ovethataantsi

⁷ Aririka irareetika iyeki Tíquico pinampiki, iriitake kamantapaakemine tsika nokanta nosaikaiyini jaka. Tema irika iyeki, iriitake ampitakoperotakenari jaka nantavaitziniri Avinkatharite. ⁸ Iro notyaantantyaariri iriñeemi tsika pikantaiyani eerokaite janta, inkamantemiro tsika nokantaiyani jaka.

Ari onkantya piñaantyaarori pintharomentashiretaiyeni. ⁹ Ari notyaan-temiri eejatzi iyeki Onésimo intsipatanakyaari Tíquico. Tema irika Onésimo iriitake poñeenchari pairani pinampiki. Kyaaryoo javentaanakari irirori Avinkatharite, netakotziitane jinatzi. Apitera inkarate kamantapaakem-neri okaratzi nantayetakeri jaka.

¹⁰ Arira itsipatakana Aristarco jashitakoyeetana jaka. Jovethatziyaiami eejatzi irirori. Jovethatami eejatzi Marcos itomithori Bernabé. Tema irika Marcos, iriitake noñaaventakemiri pairani nokantakemi: Aririka irareetakya pinampiki, paakameethatavakeri. ¹¹ Jovethataiyami Jesús, ipaitaiziri eejatzi Justo. Iriitaiyakenira karatakenari noñaaventakotziro tsika okanta ipinkathariventantai Pava. Osheki joimoshirenkana iriroriite, tema tekatsi pashine nosheninka kempityaarine itsipatakana irikaite.*

¹² Jovethatami eejatzi Epafras, iriitake pashine poñeenchari pairani pinampiki. Irijatzi iromperatana Cristo. Osheki iñaañaatakotapiintakemi, onkantya pinkyaaryooshireyetantyaari, piyotakotantyaarori pantanairo kyaaryooperoini ikoviri Avinkatharite. ¹³ Naakajaantake ñaakeri Epafras osheki ipampithashiretakoyetakami. Ari ikempitzitakariri eejatzi Laodicea-satzi, eejatzi Hierápolis-satziite. ¹⁴ Jovethatami eejatzi Lucas aaventantneri. Irijatzi netakotane. Jovethatziitami eejatzi Demas. ¹⁵ Nokovi naaka povethatyaanari maaroni kempisantzinkariite janta Laodicea-ki. Povethatyaanaro Ninfas, eejatzi pinkempitaakeri maaroni kempisantzinkariite ikaratzi apatoyetapiintachari opankoki.

¹⁶ Piñaanateneri nosankinare ikaratzi kempisantzinkariite janta pisaikinta. Impoña potyaantakeneri Laodicea-satzi iriñaanateneri kempisantayetsiri janta. Ari pinkempityaari eejatzi eerokaite, piñaanatero nosankinatakeneriri iriroriite. ¹⁷ Jirokara ñaantsi pinkanteriri Arquipo: Pantavaitaineri Avinkatharite tsika okantajaantara ikantakemiri, pimonkarayeneri.

¹⁸ Naaka Pablo, jirokara nosankinatajaantzimiri nakoki novethatamira. Eero pipeyakotana jominkyetakena, piñaañaatakotapiintaina. Onkaminthara ineshinonkayetaiyामी Pava. Ari onkantya.

* **4:11** Ikantakotziro Pablo jaka “nosheninka,” iriyetakera ipaitayeetziri “tomeshitaaniri,” tema aritake ipaitayeetziriri judío-payeeni.

Jetakari Josankinatziniri Pablo Tesalónica-Satziite

Ovethataantsi

¹ Naaka Pablo osankinatzimirori iroka notsipatari Silvano ipoña Timoteo. Notyaantzimiro janta Tesalónica-ki pashiite pikarataiyini jashiyetaami Pava eejatzi Avinkatharite Jesucristo. Onkamintha ineshinonkataimi, isaikakaayetai kameetha eejatzi.

Ikempitakoitari Tesalónica-satzi

² Aririka noñaañaatakoyetemi, iniroite nopaasoonketziri Pava. ³ Osheki nopampithashiretakotapiintakemi okaratzi pantayetanairi poshiretanaara, okaratzi jiñeetzimi petakoyetanta, ipoña okaratzi paakoventanaaro eejatzi poyaaventaari Avinkatharite Jesucristo. ⁴ Tema niyotaiyini iyekiite, jetakoyetaami Pava irijatzi iyoshiiyetaimi. ⁵ Piyotaiyini eerokaite te noñaaventashityaamiro Kameethari Ñaantsi nosaikimotantakamiri, aña Tasorentsinkantsi ovashinchaashiretakenari, niyotantari kyaaryoori onatzi okaratzi nokamantayetzimiri. Piñeeyakena eejatzi tsika nokanta nosaikimoyetakemi, osheki nokovapiintake nonkaminthaayetemi. ⁶ Okantaveta osheki piñaashitakaro, iro kantamaitacha pikempisantayetanai, tema Tasorentsinkantsi oimoshirenkakemiri. Irojatzi pimatantanaarori okaratzi nantakeri naaka eejatzi okaratzi jantakeri Avinkatharite. ⁷ Ari okanta ikempitantanaamiri ikaratzi kempisantayetanaatsiri nampiyetarori Macedonia-ki eejatzi Acaya-ki. ⁸ Te iri aparoni kemakoveintaimine tsika pikantana pikempisantai Pava, aña ikemakoyeetakemi eejatzi tsikarikapayeeni. Tema nokovavetaka nonkamanterimi tsika pikanta pikempisantayetai eeroka, ⁹ iri etavakanaro ikamantavakena naaka tsika pikantayetaka paakameethatakana, tsika pikanta povashaantayetanairi pivavanevetari, iro pikovanake panteneri ikoviri Kañaaneri Pava Kyaaryoori. ¹⁰ Ikamantakenaro eejatzi tsika pikanta eeroka poyaaventari Jesús impiye inkenapairo inkiteki, tema iri Pava ashitari jovañagairi ikamavetaka. Iriitake materone irovavisaakoshiretai aririka omonkarapaitetaiya irovasankitaantayeetai.

2

Jantayetakeri Pablo Tesalónica-ki

¹ Iyekiite, piyotaiyini eeroka te amenaashita okaratzi niyaatake nareetami. ² Pairani tekera niyaateeta pisaikaiyini eeroka, osheki ikisaneentaitakena Filipos-ki, jovasankitaavaitaitakena eejatzi. Iro kantamaitacha iri Pava shintsishiretakaakenari noñaaventantakamirori Kameethari Ñaantsi, okantavetaka ikisaneentaitana. ³ Tema te nokenakaashitaro okaratzi noñaaneyetakari, te nonkaariperoshirete noñaaventantamirori, te nonkove namatavitante. ⁴ Aña Pava ñaantashiretakanari naaka, iri otyaantakenari noñaaventaimiro Kameethari Ñaantsi, irootake kaari noñaaventantapaakamiro okaratzi ookimoyetariri atziri, intaani noñaaventakero ookimotariri Pava, tema iriitake iyotashiretantatsiri. ⁵ Tema piyotaiyini eeroka te nonintathantanyaamiro okaratzi noñaaventakemiri, iro noñaantyaari naye osheki kireeki. Iri iyotatsi Pava. ⁶ Tera iro nonkovaajate piñaapinkathatashityaana. Okantavetaka

naakatake irotyaantajanore Cristo, ontzimatyeeemi iriñaapinkathayeetaina. ⁷ Iro kantamaitacha noyaminthaane novakemi nokempitakaro aparoni iniroitari aririka aamaventyaari eenchaanikite. ⁸ Te intaani noñaaventakemiro Kameethari Ñaantsi, aña iniroite netakoyetakami, irootake noñaashintsitakoventantakamiri.

⁹ Tema pikinkithashiretaiyironi eeroka netantanakarori noñaaventzimiro iñaane Pava, shintsiini nantavaitake, kitaite eejatzi tsireni. Ari okanta te piñaantaiyaroni eeroka pintziyena. ¹⁰ Piyotaiyini eeroka tsika nokanta no-saikimotakemi eejatzi ikempitaka Pava jiyotzi irirori, tema kameethashire nokantaka, kiteshire nokantaka tekatsi impaitya kantakotenari. ¹¹ Piyotzi eejatzi osheki nokaminthaayetaimi, nokempitakotaari ashitaanitchari ikaminairi irovaiyane, iposhenkari, ishintsithatzi. ¹² Ari nokempitaayetakemiri eeroka, inkene pantayetaineri ikovakaayetzimiri Pava, tema iriitake iyoshiiyetaimi, ari piñeero pisaikai ipinkathariventantai otzimira irovaneenkaro.

¹³ Irootake niyaatakaantarori nopaasoonketanairi Pava. Tema pairani ovakera pikemavakena nokamantapaakemiro ñaantsi, piyotanaake kaari iñaane atziri, irootake kyaaryoori iñaane Pava. Tema pikempisantanakero, antakaayetaimiro okaratzi ikovakaimiri. ¹⁴ Ari pikempitakotanaari eerokaite ikaratzi kempisantanairi Jesucristo janta Judea-ki, tema iniroite jovasankitaayerakeri judío isheninka. Ari ikempitaitakamiri pisheninka eeroka jovasankitaayerakemi. ¹⁵ Tema iriitake judío ovamaakeriranki Jesús, irijatzi ovamaayerakeri pairani kamantantaneri. Iriitake omishitovayerakeri eejatzi naakapayeeni. Iniroite ikisaneentakeri atziripayeeni. Irootake kaari onkamtziri Pava. ¹⁶ Tema te inkovaiyeni noñaaventaineri ñaantsi kaari judío-tatsine, onkantya iravisakoshireyetantaiyaari iriroriite. Ari okanta ikaariperoshiretaiyantakarini irikaite judío, ari iñaamaitaiyaaro irovasankitaayerairi Pava apaata.

Isaikantakari Pablo intaina

¹⁷ Iyekiite, osamani okantavetaka asaikimotavakaaka intaina, osheki nopampithashiretakotapiintaiyakemi. Iro kantamaitacha osheki nokovake iroñaaka apiitairo añaavakaayetaiya. ¹⁸ Ari nokovavetaka nareetyaami, iri kantacha Satanás osheki jotzikaakena. ¹⁹ Iro kantamaitacha apaata aririka impiye Avinkatharite Jesucristo, eerokatake poshenkashiretaiyanane noñaantyaarori nonkimoshiretai. Tema eerokaite kantakaakarori impinatantantyaanari naaka. ²⁰ Eerokataiyakeni kantakaiyaarone noñaantyaarori nonkantakaaperotaiya apaata nonkimoshiretai.

3

¹ Iro nopampithashiretakariranki nosaika naaka Atenas-ki, ² iri notyaantemiri Timoteo pisaikaiyini eeroka. Tema irika Timoteo iyeki jinatzi, osheki jantayetakeneri Pava. Ari nokaratakeri noñaashintsitakaro noñaaventziro Kameethari Ñaantsi ikantakota Cristo. Tema aririka irareetakya pisaikaiyini eeroka, iri otzishiretapaakemine, imposhenkashiretapaiyaami piyaatakaantyaarori pinkempisante. ³ Tera nonkovatye onkantzimoneentyaami aririka irovasankitaayerakemi, tema aritake onkantyaari, iro avishimoyetaineri. ⁴ Irootake nokantayetzitakamiri nosaikimotantamiri, iro piñaayetakeri okaratzi avishimoyetakemiri. ⁵ Iro kantamaitacha te onkante namavetapairo naaka, nokovake niyote eekerorika pikempisantaiyini. Noñaajaantake tzimatsi

ipaita kovaintsiri inkaariperoshiretakaimi, ari amenaashivaityaami okaratzi nokamantayevetakamiri pairani.

⁶ Iro kantacha jiyaatake Timoteo jareetami, piyaa nosaiki naaka. Ari ikamantapaana eekero piyaatatzi pikempisantaiyini, etakotane pikantavakaiyakani. Ikamantakena eejatzi osheki pinkinkishiretapiintaiyaana, pikovi piñeena, ari nokempitzitakari naaka nokovi noñeemi eeroka. ⁷ Iyekiite, okantavetaka osheki noñiuro jaka jovasankitaavaitaitana, tharomentashire nokanta, tema niyotzi eekero piyaatakaanakitziro pikempisantaiyanakeni eeroka. ⁸ Tema niyotake eekero piyaatatzi pikyaaryooventairi Avinkatharite, kameetha onimotana nosaiki. ⁹ Iniroite nopaasoonketakeri Pava, tema eerokataiyakeni matakero pikimoshireperotakaana. ¹⁰ Eekero naakoventatyaaro namani kitaite eejatzi tsireni, onkantya noñaantyaarori napiitero nareetyaami, ari novatampatzikatemi tzimatsirika pikenakaashitakari pikempisantanai.

¹¹ Iri nokovakotzi Ashitairi, Pava, ipoña Avinkatharite Jesús, tampatzika novanakero niyaate pisaikaiyini eeroka. ¹² Nokovakotziri eejatzi iri kantakaiyaarone piñaantyaarori petakotavakaiyaani, ari pinkempitanairiri pashinesatzi atziri. Iro nokovi pinkempitakotyaanaro naaka tsika nokanta netakotaami eeroka. ¹³ Iro iriñaantyaamiri Ashitairi, Pava, kiteshire pikantayetanaa, eero itzimi impaitya kantakotemine apaata aririka impiye Avinkatharite Jesús, intsipatayaari ikaratzi kameethashireri.

4

Okaratzi onimotziriri Pava

¹ Ari okantari iyekiite. Iri kantakaiyaarone Avinkatharite Jesús, nonkantantyaamirori iroka, shintsitha nonkantemi. Pairani niyotaakemi pantayetairo okaratzi onimotziriri Pava. Ari pimatzimaitakaró. Iro kantacha nokovi eekero piyaatakaayeeero irojatzi pothotyaantaperotakyaarori. ² Aritake piyotaiyakani eeroka, iriitake Avinkatharite Jesús matakaakenarori naaka okaratzi niyotaayetakemiri. ³ Jiroka okaratzi ikoviri Pava onkantya irovameethashiretantyaamiri: eero pimayempitzi. ⁴ Ontzimatyepiyoyetai pinkinatantya, inkene iñaapinkathayeetaimi pintampatzikashireyetaira. ⁵ Eero piñaaposhinitaro mayempitaantsi. Iro jimatapiintayetakeri ikaratzi kaari kempisantaiyairine Pava. ⁶ Paamaventayetai pikantzimoneentakantarikari irokapayeeni aparoni iyeki kempisantanatsiri. Tema nokamantakemi, ari irovasankitaakeri Pava inkarate antakerone iroka. ⁷ Te inkove Pava ankempitakotyaari mayempiri, iro ikovake irovameethashireyetai. ⁸ Terika pinkempisante, tera naaka pinthainkake, aña iri Pava pithainkake. Tema iri Pava otyaantakemiri Tasorentsinkantsi.

⁹ Iro noñaaventemi iroñaaka okantakota etakotaantsi. Onkantavetya te onkovya napiitaimiro eerokaite. Tema pimatakero petakotavakaayeta, ¹⁰ pimatanakeri petakoyetanaari iyekiite ikaratzi nampiyetarori maaroni piipatsiteki Macedonia-ki. Iro kantacha ontzimatyepiyaatakairo irojatzi pothotyaantaperotakyaarori. ¹¹ Iro pinkokovayete pisaikayetai kameetha. Kaari imaimanetanaitzi, pantero okaratzi pantavaireyeteri eeroka. Tema iro niyotaayetakemiri pairani. ¹² Ari onkantya iriñaantyaamiri ikaratzi kaari kempisantaiyatsine, tampatzikashire pikantayeta, tekatsi kovityimotyamine.

Impiyeerika Avinkatharite

¹³ Iyeekiite, nokovi noñaaventemiri tsika inkantaiya apaata ikaratzi kamayetaintsiri kempisantzinkari, iro piyotantyaari eeroka. Iro eero pikempitakotantari kaari kempisantatsine, iniroite jiraaneenta jovashirevaita. ¹⁴ Tema ayotaiyini aaka ikamavetaka Jesús, iro kantamaitacha eejatzi jañagai. Ari inkempitaayetairiri Pava apaata ikaratzi kempisantayetaintsiri, ari irovañaayetairi aririka impiye Jesús. ¹⁵ Jiroka okaratzi jiyotakairi Avinkatharite: Apaata aririka impiye, iri etanaiyaarone iriñaavairi ikaratzi kamayetaintsiri, aakaite impoivaitatsine añaayetzira. ¹⁶ Ari inkemaitavairo inkaimapaake ijevere maninkariite, intyootakaantapaake Pava. Impoña ikaratzi kamayevetainchari, iri etyaarone intzinaanake, ¹⁷ ampoñaapaakya aakaite kaari kamayetsine, ari ankempiyanaiaaari avajenokashitavaiyaari Avinkatharite, amonthaavaiyaari menkoriki. Ari ankantaityeeni antsipataiyaari Avinkatharite. ¹⁸ Irootake iroka ñaantsi pimposhenkantavakaiyaari.

5

¹ Iro kantamaitacha iroñaaka iyeekiite, te onkovajaantya nonkamantemiro tsikapaite avisantayetyaari irokapayeeni. ² Ari piyotaiyakeni eeroka, te jiyotaitziro tsikapaite, tema omapokashitaiya, onkempitaiyaaro aririka irimapokaite inkoshitaite tsireni. ³ Intzimayevetya kantatsineri: Iroñaaka asaikai kameetha, onimo pinkantya. Iro kantacha arira irimapokayeetairi iraperoyeetairi maaroni. Onkempitaiyaaro aparoni tsinane okemaantsivaita ontzimaanite, tekatsi inkenakaiteero avisashitantyaari onkarate pokatsine. ⁴ Iro kantamaitacha te ari pinkantayetyaari eeroka iyeekiite, eero jomapokaizimi, ikempitaantziranki aparoni koshintzi. ⁵ Tema piyotakoyetairo eeroka, te pinkempityaari aniiyetapiintashitachari tsireniriki, inkene eero iñeetantari. Aña iri pikempitakoyeta aniiyetapiintatsiri kitaite, okoñaatzimoyetairi. ⁶ Ari okempitari, te arite ankempitakotyaari ikanta maashitachari tsireni, aña aamaventa ankantayetya, ankempityaari kyoshireri. ⁷ Tema tsireni jimaapiintaitzi, ari ishinkitaitari eejatzi. ⁸ Iro kantamaitacha aaka ayoperotaiyini, iri akempitayetaari ikaratzi aniitapiintayetsiri kitaite. Ontzimatye avetsikaantya, ankempisantayetai, etakotantya. Ankempitakotyaari jovetsikaanta ovayiri, ikithaataro ashiretatsiri iithaare. Ankempitakotyaari eejatzi javentaaro ashironakitatsiri jamathaitaro, ari ankempityaari aaka aventaanaiaaaro avisakoshireyetai. ⁹ Tera iro inkoveri Pava irovasankitayetai, aña ikovake avisakoshireyetai akempisantairi Avinkatharite Jesucristo. ¹⁰ Iriitake kamimentakairi. Tekatsi ompaitya ankamavetya, aririka añaayetai, aritake añaayetairo asaikimoyetairi apaata aririka impiye. ¹¹ Ontzimatye pimposhenkashiretavakaantyaaro iroka, ovetsikashire inkantayetya.

Ishintsithatziri Pablo kempisantanaatsiri

¹² Iyeekiite, piñaapinkathayetairi ikaratzi iyotayetaimiri, ari pinkempitayeriri ikaratzi jevayetzimiri pikempisantairi Avinkatharite. Tema osheki iñaashintsitakoventayetakami. ¹³ Petakoyetaiyaari piñiirora okaratzi jantzimoyetakemiri. Ontzimatye pisaikayetanai kameetha. ¹⁴ Pishintsithayetairi perantzite. Ari pinkempitari kaari ñaaperoshireri, pimposhenkayetaiyaari, potzishireyetairi kaari aavyaashirevaitatsineri ikempisantsi. Eero pisamavaitari irikapayeeni. ¹⁵ Te arite pimpiyatantya, iro pinkovapiinteri eeroka paakameethatavakaiya, ari pinkempitayeriri

ikaratzi kaari pisheninkata. ¹⁶ Pinkimoshiretapiintaiyeeni. ¹⁷ Eero povashaantziro piñaañaatayete. ¹⁸ Ontzimerika avishimotemine, pimpaasoonketeri Pava. Tema irootake ikoviri irirori antayetairi akempisantairi Jesucristo. ¹⁹ Eero pomanonkiro irantakaimiri Tasorentsinkantsi. ²⁰ Te aritzi pimanintayetero ikamantantayeetziri. ²¹ Iro kantamaitacha ontzimatyepamenavakero kameethaini okaratakera. Impoña pinkyaaryooventanairo onkarate kameethashiretakaimine. ²² Okaratzi ipampithashiretari pashine atziri kaaripero onatzi, eero pantayetziro eejatzi eerokaite.

²³ Nokovakotziri Pava eekero iriyaatakaatyero irovameethashireyetaimi, tema iriitake kantakaarori asaikantayetyaari kameetha. Nokovakotziri iramaakoventyaami maaroni, pivathaki, eejatzi pishireki. Ari onkantya eero otzimanta ompaitya ikantakoyeetaimiri apaata aririka impiye Avinkatharite Jesucristo. ²⁴ Tema kyaaryooshireperora jinatzi irirori, aritake irimatakauro.

Overaantarori ovethataantsi

²⁵ Iyekiite, pamanakoyetapiintaina naaka. ²⁶ Povethatyaanari maaroni kempisantanaatsiri janta. ²⁷ Nokovi piñaanateneri eejatzi iroka nosankinare, tema iro ikoviri Avinkatharite. ²⁸ Onkamintha ineshinonkayetaimi Avinkatharite Jesucristo janta. Ari onkantyaari.

Apitetanaintsiri Josankinatziniri Pablo Tesalónica-Satziite

OVETHATAANTSI

¹ Naaka Pablo osankinatzimiroi iroka notsipatari Silvano ipoña Timoteo. Notyaantzimiro janta Tesalónica-ki pashiite pikarataiyini jashiyetaami Pava eejatzi Avinkatharite Jesucristo. ² Onkamintha ineshinonkataimi Ashitairi Pava, irisaikakaayetaimi kameetha. Ari inkempitaimiri eejatzi Avinkatharite Jesucristo.

IRAMENAKOTAIRI APAATA PAVA KAARIPEROSHIRERI IMPIYEERIKI CRISTO

³ Iyeekiite, okovaperotatya nompaasoonketakotapiintaimi Ashitairi Pava, tema eekero piyaatakaanakitziro pikempisantayetanake. Eekerora piyaatakaanakitziro eejatzi petakoyetavakaanaka. ⁴ Irootake noshiretapiintamiri aririka napatotaiyaani notsipayetari pashine iyeekiite, nokantaiyini: “Eekero jiyaatakaatziro ikempisantaiyini Tesalónica-satzi, okantavetaka iniroite ikemaantsivaitaiyani jovasankitaayetziri.”

⁵ Arira ooñaarontari tampatzika ikanta Pava jamenakotantzi. Okempivaitakaro irovetsikaantatyeeyaami Pava inkene impinkathariventemi. Irootake pikemaantsiventayetakarori iroñaaka. ⁶ Iro tampatzikatatsiri eejatzi inkemaantsiyetakiyaari Pava ikaratzi kemaantsiyetakaakamiri eeroka. ⁷ Irooma maaroni aakaite, akaratzi akemaantsineentayetakaro, otampatzikatzi impinayeetai apaata aririka impiye Avinkatharite Jesús, inkenapai inkiteki intsipayetaiyaari maninkariite tzimatsiri ishintsinka, ⁸ inkenantapaakyaari ipaampaporentthaatzi paampari. Ari irovasankitaayeetairi kaari iyotairine Pava, kaari kempisantairone Kameethari Ñaantsi tsika iñaaventakota Avinkatharite Jesucristo. ⁹ Iriitake atsipetaiyarone iraperoyeetairi, ari inkantaitatyeeni impeyashitaiya, eero iñeero ishintsinka Avinkatharite. ¹⁰ Tema apaata aririka impiye, iñaapinkathatavairi kameethashireyetaintsiri, ipampoyaaminthatavairi. Ari pinkempitakyaari eejatzi eeroka, tema pikempisantairo nokamantakemiri. ¹¹ Irootake namanakoyetapiintamiri eerokaite. Nokovakotziri pimonkaraayetantyaariri tsika inkantayetya ikaratzi jiyoshiiyetairi. Nokovakotziri iravyaashiretakaayetemi pimayetantyaarori kameethayetatsiri pikempisantairo. ¹² Iro impairyeeantyaariri Avinkatharite Jesucristo piñaapinkathatakantairira, impoña iriñaapinkathatakanaimi irirori. Iriira Pava neshinonkayetaime aaka eejatzi Avinkatharite Jesucristo.

2

IRIÑAAYETAIRI OVAARIPEROSHIRETANTANERI

¹ Iyeekiite, noñaaventemiro okantakota antsipataiyaari Pinkathari Jesucristo, aririka impiye apaata. ² Te nonkove pinkinkishiretashivaitya piñaajaante aritake piyaa Avinkatharite. Kempitaka iro pipampithashiretaiyakarini piñaajaantzi iro noñaaventakemiri, piñaajaantzi iro nosankinatzimiri jiyotakaakenari Tasorentsinkantsi. ³ Aña te ari onkantya, ña jamatavizimikari. Tema aririka impiye apaata, etanakyaaro irimaimaneeteri Pava, impoña iriñaayeete ovaariperoshiretantaneri iriñeete eejatzi ipaiyeetziri “Otomipeyashivaitaantsi.” ⁴ Kisaneentantaneri irinatye, inkove iranaantapaake inkempitakaityaari iriñaapinkathayeeteri Pava janta

tasorentsipankoki. Impoña inkante: “Pava nonatzi naaka.” ⁵ Aritake nokamantayetakemiro iroka nosaikimotantapaintamiri. ⁶ Piyotaiyini eeroka ipaita otzikaakeriri kaari ikoñaatzi tanta ovaariperoshiretantaneri, intaani inkoñaate apaata aririka omonkarapaitetapaakyaarika. ⁷ Aritake antavaitake iromananeikiini ovaariperoshiretantaneri. Iro kantamaitacha tzimatsi aparoni otzikaapiintakeriri, irojatzi apaata iroñaakantantakyaariri, ⁸ aripaite iriñeeteri ovaariperoshiretantaneri. Tema aririka impiye Avinkatharite, ishintsinka iraperotantaiyaariri irovamaapairi, intaani intasonkakeri. ⁹ Irika koñaatatsine apaata, inkempitakotapaakyaari Satanás. Ari ontzimake ishintsinka, osheki iramatavitante aririka intasonkaventantayete. ¹⁰ Tzimatsi manintayetakerori inkempisantairomi kyaaryoori ñaantsi, iroovetaka iravisakoshiretantaiyaarimi. Iriiyetakera peyashitaachaneri iramatavitakeriri ovaariperotantaneeri. ¹¹ Iriitake kantakaiyaarone apaata Pava inkempisantantaiyaariri ovaariperotantaneeri. ¹² Irootake irovasankitaayetantyaariri inkarate thainkavaitatsineri, tema osheki itharomentakaro jantayeetakeri kaariperori.

Jiyoshiiyetakeri avisakoshiretaatsine

¹³ Iyeikiite iretakotane Avinkatharite, eekero niyaatatzi naaka noñaañaatakoyetapiintaimi nopaasoonketzirira Pava. Tema pairani tekeramintha irovetsikaitemi, aritake jiyoshiitakemi pavisakoshiretai, irootake pikempisantantaarori kyaaryoori, irootake jovatasorentsishiretantamiri Tasorentsinkansi. ¹⁴ Iriitake otyaantakenari naaka noñaaventantakamirori Kameethari Ñaantsi, inkene piñeero apaata eerokaite iñaapinkathayeetaimi inkempitairira irirori Avinkatharite Jesucristo. ¹⁵ Ari okanta iyeikiite, ontzimatyepinkyaaryooventairo okaratzi niyotaakemiri nosaikimotantapaintamiri. Ari pinkempitairori eejatzi okaratzi nosankinatzimiri.

¹⁶ Onkamintha iretakoyetai Avinkatharite Jesucristo, eejatzi Ashitairi Pava. Iri poshenkayetapiintairi, irijatzi kaminthaayetairi ishinetaantairori okaratzi kameethayetatsiri. ¹⁷ Onkamintha intharomentashiretakaapiintyaami, iri kyaaryooshiretakaimine eejatzi, iro piyaatakaantyaarori piñaaventayetanakero kameethari iro pantayetanairi eejatzi.

3

Iriñaapinkathayeetero iñaane Pava

¹ Iyeikiite, pamanakoyetapiintaina naaka niyaatakaantyaarori noñaaveri Avinkatharite, ari onkantya iñaapinkathatantaiyaariri pashinesatzi atziirite, inkempitaiyaami eeroka. ² Pamanayetapiintai eero jovasankitaantana kaariperoshireri, tema te maaroni inkempitayetai aaka akempisantayetzi. ³ Iro kantamaitacha kyaaryoori inatzi Avinkatharite, ari iravyaashiretakaayetaimi, iri kempoyaaventemine eero ikitsirinkantami ovaariperoshiretantaneeri. ⁴ Iri Avinkatharite iyotakaakenari ari piyaatakaatyero pantayetanairo niyotaayetakemiri, tema pikovaiyakeni pantero. ⁵ Nokovakotziri Avinkatharite impampithashireperotakaimiro tsika okanta jetakotami Pava. Inkyaryooshiretakaimi pinkempitakotantyaariri Cristo.

Ontzimatyepantavaiyetai

⁶ Iyeikiite, tzimatsi ikoviri Avinkatharite Jesucristo nonkantemiri: Te arite paapatziyaari aparoni peravaitapiintachari kempisantzinkari. Tera jimatziro okaratzi niyotaakemiriranki. ⁷ Aña ontzimatyepantavaiyetainami

naaka, tema te nomperavaiya nosaikimotantapaintamiri. ⁸ Tekatsi nonkampitemiri pimpashityaana novarite, aña nopinatzimiro maaroni pipayetanari. Nantavaitake shintsiini, kitaite eejatzi tsireni. Ari okanta te piñaantaiyaroni eeroka pintziyena. ⁹ Aña tampatzika inaveta pimpayetenami novarite, intaani nantavaitake shintsiini onkantya pamenayetyaananari, iro pinkempitakotantyaanarori tsika nokantaka naaka. ¹⁰ Tema iro nokantapiintakemiri nosaikimotantapaintamiri janta, nokantzi: “Inkarate kaari antavaitatsine, eero jovaatsi eejatzi.” ¹¹ Ari nokemake ikantaitzi tzimatsi pikarataiyini janta perayetachari, te inkove irantavaite, intaani imaimanetantayetzi. ¹² Tzimatsi eejatzi ikovakaanari Avinkatharite Jesucristo nonkantayeriri irikaite: “Eero pimaimanetantzi, santzikoiteeni pantaventero povayetari.” ¹³ Iyekiite, ari pashi povero pantapiintairo eeroka kameethayetatsiri.

¹⁴ Tzimatsirika kaari kempisanterone iroka nosankinatakemiri, eero paa-patziyanaari, iro iriñaantyaarori impashiventayetya. ¹⁵ Iro kantamaitacha eero pikisaneentziri, pinkaminaayetairi pinkempitakaantyaari pirentzi.

Overaantarori tasonkaventaantsi

¹⁶ Tema iri Pava kantakaarori asaikantayetyaari kameetha, nokovatziri iri inimotakaimirone pisaikaiyeni okantavetaka piñaayetero onkarate avishimoyetemiri. Nokovakotziri intsipatyaami.

¹⁷ Jiropa nosankinatajaantzimiri nakoki: Tema naaka Pablo ovetthatamiri. Irootake nametapiintari aririka notyaante nosankinare. ¹⁸ Onkamintha irineshinonkayetaimi maaroni Avinkatharite Jesucristo janta. Ari onkantyaari.

Jetakari Pablo Josankinatziniri Timoteo

Ovethataantsi

¹ Naakatakera Pablo osankinatziro iroka. Irotyaantajanore Jesucristo nonatzi, tema irootake ikantakaantziri ovavisaakotairi Pava itsipatari Jesucristo oyaakoneentane. ² Eeroka nosankinatziro Timoteo, nokempitakaan-taami notomi novimi akempisantanaira. Onkamintha ineshinonkataimi Ashitairi Pava eejatzi Avinkatharite Cristo Jesús, onkamintha iretakotyaami, piñeero pisaike kameetha.

Ikenakaashitari jiyotaantaitzi

³ Pairani niyaatantakari Macedonia-ki, noshintsithatanakemi pisaike Efeso-ki, ari onkantya piyotaantyaariri saikayetatsiri janta, irovashaantairo ikenakaashiyetakaro jiyotaantzi. ⁴ Jiñaaventashiyetaro kinkithar-entsi, jiñaaventashiyetaro eejatzi tsika ikantayeta pairani ivaisatziite. Te ooñaarontero irokapyeeni okaratzi jantakeri Pava onkantya ankempisan-tantaiyaariri, aña iro kantakaantakerori jiñaanaminthatavakaantari atziri-payeeni. ⁵ Aryaajaini aaka aririka ayotaante, añaaventziro tsika ikan-taita jetakotavakaita. Tema aririka ankiteshoretanai, aririka ampamp-ithashiretanairo tampatzikatatsiri, aririka ankempisantaperotanai, arira amatzirori etakoyetanta. ⁶ Ari itzipinayetakari irikapayeeni, amenaashiv-aitaka okaratzi iñaaventayetziri. ⁷ Ikovashivaitaka iriyotaantero Ikantakaan-taitane. Okantavetaka ishintsithatantzi jiyotaantayetzi, iro kantamaitacha te ikemathatzitaro irirori okaratzi iñaaventziri.

⁸ Irooma aakaite ayotzi omapero okameethatake Ikantakaantaitane, iro kantamaitacha ontzimatyekemathatero opaita otzimantari iroka. ⁹ Tema te iri irosankinayeetene ikaratzi kameethashireyetaintsiri, aña iro irovasankitaayeetantyaariri: maimanetzinkariite, piyathariite, kaariper-oshireriite, tsimainkatzinkariite, thainkantanerite, manintashiretanta-neriite, ovamaayetziriri ashitariri, ovantzinkariite, ¹⁰ mayempiriite, antaminthatavakaachari ishiramparinkakiini, noshikantaneriite, thairiite, kamataviriite, ikaratzi otzitzikayetzirori ayotaantari kameethari. ¹¹ Tema onashita iroori Kameethari Ñaantsi ipampoyaaminthayeetziri, irootake ikantakenari Pava Tasorentsitsiri nonkamantantairo.

Irantavaire Pablo

¹² Iriitakera Avinkatharite Jesucristo ovashinchaakenari. Iro nopaasoon-ketantariri, tema jiyotzi aritake kyaaryootakena, jotyaaantakena nantavait-eneri. ¹³ Okantavetaka pairani osheki nopairyaashivaiyetakari, noisaneen-tane noviri, novasankitaapiintakeri jashiyetaari, iro kantamaitacha jetako-taana irirori. Tema te niyovetaro okaratzi nantakeri, tekera nonkempisan-tanakeeta. ¹⁴ Iro kantacha irika Avinkatharite iniroite jetakoperotakana, ari opoñaanakari nokempisantanairi Jesucristo, osheki netakotanaari. ¹⁵ Jiropa nonkanteri kyaaryoori onatzi, ontzimatyekempisantaiteero: Ipokake Jesucristo jaka kipatsiki irovavisaakoyetairi kaariperoshireriite. Tema naaka anaayvetakari maaroni nokaariperoshirevetaka. ¹⁶ Iro opoñaantari jineshinonkataana Jesucristo, te isamaneentyaana okantavetaka naaka maperovetakarori nokaariperotzi. Tema tsika ikantaana naaka, arira inkantayetaiyaari pashine inkarate kempisantayetairine, ari inkantaitaaty-eero irañaaneyetai. ¹⁷ Nokovi ari inkantaitaatyero iriñaapinkathaperoyetairi

kantaitaachaneri Impinkatharite, Kañaaneri, Kaari koñaanetatsine. Ari onkantyaari.

¹⁸Notomí, Timoteo, tzimatsi nokoviri nonkamantemi. Ari onkempityaaro okaratzí ikinkithatakotaitakemiri pairani. Iro nonkamantantyaamirori pintharomentashiretantyaari piyaatakairo piñaashintsiperotyá kameetha, ¹⁹eekero piyaataakaanakityeero pinkempisantananake, eekero pimpampithashiretanakityeero tampatzikatatsiri. Tema tzimayetatsi ovashaantakerori. Okantaveta ikempisantayeveta, ikempivaitakaro impitamenkakotakityeeyaami. ²⁰Ari ikempitakari Himeneo eejatzi Alejandro. Iriitake noshinetakeri irovashinonkaayetairi Satanás, ari onkantya iriyotantyaari eero ipairyaashivaitantari Pava.

2

Iñaaventakoyeetziro ñaañaantaansi

¹Jiroka netavakyaari noshintsithatemiri: Ontzimatyé piñaañaatanete, pinkovakoventante, pinkantakoventante, pimpaasoonkeventairi maaroni.

²Pamanakoyetairi pinkathariite. Pamanakotairi eejatzi maaroni jevariite pisaikayetantyaari kameetha, ñaapinkathatasorentsi pinkantya, tampatzikashire pinkantya eejatzi. ³Irootake kameethatatsiri maaroni iroka. Irootake ikoviri Pava ovavisaakoshiretai. ⁴Tema ikovatzi Pava maaroni iravisakoshireyetai, ikovi eejatzi iriyotakoyeetairo kyaaryoori ñaantsi. ⁵Jiroka kyaaryoori ñaantsi: Aparoni ikanta Pava. Aparoni ikanta kantakoventziriri atziri janta Pavaki. Iriitakera Cristo Jesús. ⁶Iriitake pinakoventakairi maaroni ikamimentakai, itsiparyaakoventayetai jinintapaitetapaakera Pava. ⁷Irootake ipairyaaantanari naaka notyaantajanorite, iri otyaantakenari nonkinkithatakaayetairi atziri kaari asheninkayeta, niyotaaayetairi inkempisantayetairo kyaaryoori ñaantsi. Tema omaperotatya.

⁸Tsikaatika irapatoyeetapiintya, nokoviri shirampariite iriñaañaataneyetaiya, tzinaavako inkantya ikempitapiintara. Iro kantamaitacha kiteshire inkantayetya, eero ikisavaita, eero iñaanaminthatavakaavaita. ⁹Ari onkempitanaiyaari tsinaneete eero oñaavenavaita onkithaatyaaro ovaneenkatachari, aparavaiteri kireeki amanantayeteri othatane mareryaayetatsiri, oñaavenavaityaaro ovaneenkatero oishi. ¹⁰Aña iro ameyetaiyaari antayetapiintairo kameethayetatsiri. Tema irootake kameethatatsiri antayetziri tsinane kantapiintatsiri: “Naaka, ñaapinkathatasorentsi nonatzi.” ¹¹Aririka iriyotaantaite, ovayempita onkantayetya tsinane, onkempisantante. ¹²Te noshinetakaantero iyotaantayete tsinane, te noshinetakaantero ojevateri shirampariite eejatzi. Intaani ovayempitayetya. ¹³Tema iri Adán jetaitaka pairani jovetsikayeetakeri, iro impoitapaintsiri Eva. ¹⁴Kaari Adán iramataviitakeranki, aña iro tsinane jamataviperoitake irojatzí antantakarori kaariperori. ¹⁵Iro kantamaitacha, tsinaneete, tema irootake ovaiyantaatsiri, ari onkantake avisakoshireyetai eekerorika iyaataakaanakityeero onkempisante, etakotantya, kyaaryooperoini onkameethashireyete.

3

Tsika inkantayetya jevariite

1 Kyaaryoo onatzi nonkantemiri: Tzimatsirika kovatsine ijeveri kempisantzinkariite, ari okameethatzi okaratzi ikoviri iranteri. 2 Ikaratzi jevayetsineri ontzimatyē inkameethashirete, eero itzimayetzi impaitya űaaventavaiterine, inkinayetyaaro iina, kempoyaavaitane inkantya, irantavetapiintero kameethari, iriűaapinkathatakaantya, iroimaayetantanete ipankoki, iyotaantane inkantayetya. 3 Eero ishinkitapiinta, eero ikisapiinta, aűa etakotaneri inkantya, tsinampashire irine, eero inebetapiintashitari kireeki. 4 Iriyote ijevayetairi ikaratzi saikavankotziriri, űaapinkatha inkantante irovaiyane, eero ipiyathavaita. 5 Tema aparoni atziri kaari iyoterone ijevatakaante ipankoki, űkantatsima ijevaveri ikaratzi kempisantanairiri Pava? 6 Ari ikempitzitari ovakeratsiri ikempisantzi, eero okantzi ijevatakaante. Tema aririka irimatero ijevate, ari inkantakaaperovaitanakya, ari inkempitakotakyaari okaratzi avishimotakeriri pairani kamaari. 7 Ikaratzi kaari kempisantsine okovaperota iűaapinkathatairi jeveriite. Tema eerorika iűaapinkathatakaanta jeveri, ari iriűaakero iriűaaventavaiteriri, irojatzi iramatavitantakyaariri kamaari.

Tsika inkantayetya ampitakotziriri

8 Ikaratzi ampitakotziriri jevatziriri kempisantzinkariite, ontzimatyē iriűaapinkathatakaantya, aventaane irovayeeteri eejatzi, eero ishinkitapiintayeta, eero inebetapiintashitari kireeki irapithatanteri iroshekyayeteri. 9 Okovaperota iriyotakoyetairo okaratzi akempisantairi, kaari jiyotakoveeta pairani. 10 Onantyaari aparoni atziri irampitakoteri jeveriite, ontzimatyē iriűaantaitavakyaari kantatsiri irimatero, aririka iriűaantaitakyaari kantatsi iriyaatakaaro. 11 Ari onkempitayetyaari eejatzi tsinane ontzimatyē oűaapinkathatakaantya, eero oűaaventakotantashiyeta, kempoyaavaitane onkantya, onkyaaryooventayetanairo maaroni. 12 Inkarate ampitakotantatsineri inkinayetyaaro iina, ijevatakaari kameethaperoini irovaiyane eejatzi saikavankotziriri. 13 Aririka irimatanaaro, űaapinkatha irovaiteriri, ari iriyotairo iraventaashiretya iriűaaventairo tsika okanta ikempisantantaariri Cristo Jesús.

Omapero okameethatake akempisantziri

14 Nokovataike niyaatemi shintsipaiteeni noűeemi. Iro kantacha ne-tavakyaaro nosankinatemiro iroka, 15 aamaashitya eerorika niyaatzita, nonkamantzityaamiro tsika ikantaita isaikaitzi jashiyetaira Pava. Tema akaratzi jashiyetai Kaűaaneri Pava, akempitanaaro okantaranki tzinkamintsipero, aakatake otzinkamitanana ikinkithayeeziro kyaaryoori űaantsi. 16 Omapero okyaaryootzi okaratzi akempisantairi, tera jiyotakoveetaro pairani tsika ikantaita jiűaapinkathatasorentsitaizi. Jiroka akempisantziri: Jatziritzimotantake Pava, Iri oűaakantakeriri Tasorentsinkantsi iriiperori inatzi. Iri maninkariite amenayetakeriri, Iri ikinkithatakoyeetairi pashinesatziki atziri. Iri ikempisantaitziri jaka kipatsiki, Iri ovajenokaachari irovaneenkaroki.

4

Iűaaventaitziri ookaventerone ikempisantaveta

1 Iro kantamaitacha, jirokara ikantairi Tasorentsinkantsi, ikantzi: Apaata, ari iriűeetake ookaventerone ikempisantavetari, iro inkovanake inkempisantayetero iűaane kamaari, jamatavitantzira.

2 Iriyotaaavaitashitantaaro kamataviri kaari irooperotatsiri, eero ikemairo irovashireneentakotyaro jantayetzirira, eempashire ikantaka. Inkempitakyaaro okantaranki ompirotakai itagaita eempavathatakaantzi eero akemairo katsiri. 3 Eero ishinetaakaantziro iravakaayeetya, intzitaakantero okaratzi jovayeetari. Tera arite iroka. Tema aakaite akaratzi akempisantayetairi Pava, ayotairo kyaaryoori, jovetsikayetakinero ovarientsi. Ishinetaakaari irirori ovayetaiyaaro irokapayeeni, ampaasoonkeyetairi. 4 Tema okaratzi jovetsikayetakeri Pava, kameetha onayetazi. Tekatsi ompaitya apaavaitantyaarori, aña ontzimatye ampaasoonkeyetairi añaayetziro okaratzi ipayetakairi. 5 Tema aririka amatakeri okantziri iñaane Pava añaañaatakoyetairo okaratzi ipayetairi, ari intasonkaventakero.

Antavaitanaineriri kameetha Jesucristo

6 Iroorika piyotaantake iroka, pimatanaatziro pantavaitaineri kameetha Jesucristo. Pimonkaratanaatziro okaratzi pikempisantanairi, pimatanaatziro okaratzi jiyotaayeetakemiri. 7 Povashaantayetairo kinkitharentsipayeeni kaari irooperotatsine, irootake ametapiintashivetakari antarokonaite okinkithayetziro iroka. Aña ontzimatye piñaashintsishiretanaiya piñaantyaarori piñaapinkathatasorentsita. 8 Tema okameethatzimovetai eejatzi añaayetziro añaashintsisyetya koñaaroini avathaki, aña iro kameethaperotataitatsi añaashintsishireyetanaiya añaantyaarori ankeshireperoyetai. Tera iro antantayetarori iroka onkantya anintaavaiyetatyaari iroñaaka eenirora añaayetzi, aña, eejatzi añaero apaata anintaavaitaiya aririka añaagi. 9 Kyaaryoora onatzi iroka ñaantsi, ontzimatye maaroni ankempisantayetairo. 10 Irootakera añaantayetarori añaashintsitayeta, shintsiiini antavaiyetzi, tema oyaakoneentane oviri Pava tsika itzimi kañaanetsiri. Kantatsi irovavisaakoshiretaii maaroni atziriite, iriitakera irovavisaakoshireyetai inkarate kempisantairine.

11 Irootake iroka piyotaantayetairi, ñaashintsi pinkantantero. 12 Te nonkove inthainkimavaitaitemi pevankaritzira. Aña ontzimatye poñaakantero tsika pikantanaa pikempisantai, ari onkantya inkempitakotantaityaamiri. Ontzimatye paamaakoventyaaro okaratzi piñaavaiyetziri, eejatzi okaratzi pantayeteri. Etakotane pinkantante, kyaaryooshire pine, kiteshire pinkantanaiya. 13 Shintsitha piñaanatapiintayetaineri atziriite Osankinajanorentsi, pinkinkithatapiintairo, piyotaantapiintairo, irojatzi piñaantakyaarori nareetyaami janta. 14 Pimpampithashiretero iñaaventakemi pairani jevariite, ari okanta itasonkaventantakamiri jotzimikapatziitoyetantamiro irako. Ñaa papaatzirokari itasonkaventaami Pava pimatanaarori iroka. 15 Ñaashintsi pinkantaventanaiyaaro, onkantya iriñaantaityaamiri eekero piyaatakaanakitziro pimatanaakero. 16 Paamaventayetaiya eeroka tsika pikantayetanaa, pimpampithashiretakotyaro kameetha onkarate piyotaantayetairi, onkarate pantayeteri eejatzi. Aririka pimatakeri pinkyaaryooyeventairo, aritake piñaero pavisakoshiretai, eejatzi inkempitayetaiyaari ikaratzi piyotaapiintakeri.

5

Anteneriri pashinepayeeni

1 Te arite pinkisathayeri antarikona, kameetha piñaanayeri. Iro aritatsi paakameethayeri pinkempitakaanteri iriirikami piri. Ari pinkempitairi evankariite, paakameethateri pinkempitakaanteri iriirikami pirentzi.

² Ontzimatyē paakameethayetero antarokonayetatsiri, pinkempitakaantero iroorikami piniro eeroka. Ari pinkempitairori evankaropayeeni, paakameethayetero, eero poshiretaro pimaimanevaitero pinkempitakaantero iroorikami pitsiro.

³ Paakameethayetero kamaimetzinkaro tsika otzimi maperotzirori okovityaatavaitzi. ⁴ Irooma aparoni kamaimetzinkaro, tzimayetatsiri eentsite, osaripayeeni, iriitake amenerone irampitakoyetero, ontzimatyē impiyataiyaaro iramaakoventaiyaaro okempitaakerira pairani iroori jantaritantakari irirori. Irootakera ikoviri Pava antayetairi.

⁵ Irooma aparoni kamaimetzinkaro matzirori osaikavaitzi apaniro, aventaiyaari iroori Pava, onkantaitatyeeni aakoventyaaro oñaañaate onkovakoyetairi.

⁶ Irooma ontharomentashivaitanakyaaarika onintakaanekiini irokapayeeni, tera añe kameethaperoini, kempitavaitaka onkamakityeemi. ⁷ Pishintsithatero omayetayearori nokantakeri, ari onkantya eero otzimanta iriñaaventakoyeeterori. ⁸ Tzimayetatsi kaari amenerone isheninkayetari. Iriira ovatsiperotakerori kaari amenairone ovaiyantakeriri. Ikempivaitana irovashaantakityeeromi ikempisantzi. Iri maperokitanakerori janaanakeri ikanta kaari kempisantatsine.

⁹ Jiroka kovachari irosankinatakoyeetantyaarori aparoni kamaimetzinkaro antavaitaineri Cristo: Ontzime onkarate 60 osarentsite, kinata ovapiintakeri otsipatari, ¹⁰ kameethashire okanta ikemakoyeetziro, aamaakovanta okantziri ovaiyane, oimaantzi opankoki, aakameethatapiintakeri kempisantzinkari, kaminthaane ovapiintziri ashinonkainkari, omatapiintakerori okaratziki kameethayetatsiri. ¹¹ Irooma kamaimetzinkaro kaari antarokonatsine, eero josankinatakoyetziro. Eerora okantaperota antavaitaineri Cristo, tema eeniro onkove aye otsipatari. ¹² Aririkami omatakeri ontsipatya, arimi inkantakovaitaitakeri, tema te omonkarayero okaratziki okantavetakari anterimi.

¹³ Aritakemi omperatanakyaaro eejatzi, onkenayete pankotsipayeeni, onkinkithavaitakontanatete, aka akavaitashitane onkantya. ¹⁴ Irootake nokovantari aayetai otsipatari aparoni kamaimetzinkaro kaari antarokonatsine, ovaiyantayete, osaiketa opankoki antavaite. Ari onkantya eero itzimanta impaitya kishimavaiterone.

¹⁵ Tema tzimayetatsi matakerori, antavaishitakaro ikoviri Satanás. ¹⁶ Ikaratzi kempisantzinkari ñiirori isheninka okamaimetzinkarotzi, ontzimatyē irampitakoyetero. Ari onkantya eero iñaantaro ikaratzi ikempisantiyini, iriñaashintsityaaro irampitakotero. Intaani irampitakoyetero matzirori oñiirori okovityaavaitzi.

¹⁷ Ontzimatyē impinayeetairi jevatakaantatsiri iñaapinkathayeetziro. Iri impaperoyete kinkithatakanatapiintatsiri, eejatzi ikaratzi iyotaantapiintatsiri. ¹⁸ Tema irootake kempantari okantakotziri Osankinajanorensi: Aririka pantavaitakairi aparoni piratsi, te arite intashaaneentavaite.

Jiroka okantziri eejatzi:

Aparoni antavaitatsiri ipinayeetziro.

¹⁹ Apanirorika ikanta atziri kantakotziriri aparoni jevari, eero pikempisantziri. Irooma inkaraterika apite, eerorika inkarate mava tsika itzimi ñaakotakerine jantakero kaariperori, ari okameethatzi inkempisantai-teri. ²⁰ Eekerorika irantaitatyeero kaariperori, payeri tsika ipiyotaita pinkisathateri, ari onkantya intharovantaiyaari, eero jimatanantyaarero.

²¹ Noshintsithatzimi pantero iroka. Tema aririka pimatanaero, eero piñiirori pamaakitante jiyotzi Pava nokantzimiro. Jiyotzitaro eejatzi Jesu-cristo, jiyotzitaka eejatzi maninkariite ikaratzi jiyoshiitakeri. ²² Te arite pathavaiaaaro potzimikapatziiotantyaaro pako ijevatantaiyaari. Tema

aririka iriyotayeeteri jantakero kaariperori, kempivaitakara eerokami kantaashitakyaarone. Aña ontzimatyepinkiteshiretai eeroka.

²³ Te arite intaani pirapiintero jiña, iro aritatsi pirero kapicheeni kachori, ari piñaakero peshitakote pimantsiyavaiveta.

²⁴ Tzimatsi atziri, tekeramintha iriyakoveentaiteeriita jantakero kaariperori, maaroni ikemakoyeetakeri. Tzimatsi pashine eejatzikaari jiyotakoitzi jantzirorika kaariperori, intaani inkemakoyeeteri apaata. ²⁵ Ari okempitari eejatzikaari, tera iromanakotapiintero atziri irantayero kameethari. Irooma aririka irantero kaariperori, ari inkovapiintavetya iromanakoty, iro kantamaitacha ari inkemakoyeetakeri.

6

¹ Ikaratzi jotzikayeeteri ontzimatyepinkathatairi itzimi omperatariri. Iro nokantari, ari onkantya eero itzimanta impaitya ñaaventavaitaine, akantakaantzirikari Pava. ² Aparoni otzikataari ñiirori jomperatari kempisantatsiri, te arite inkantashirevaite: “Eero pikempitakaantana otzikataari, tema iyeki novanaimi.” Aña okovaperota irika otzikataari irantavaiperoteneri kyaaryooperoini, iretakotane iroveri, tema kempisantzinkari inatzi. Ontzimatyepiyotaantairo iroka, pishintsithatantairo.

Kiteshiretakaantatsiri ipoña onimotaantsi

³ Aririka impoke nashityaarone inkinkithatakaante, kaari kempityaarone okaratzi iñaaneyetakari Avinkatharite Jesucristo, irinashitapaakyaaro eejatzikaari iriñaaventero ñaapinkathatasorentsitanatsiri, ⁴ kantakaaperovaineri inatziira, tekatsira iriyote. Intaani ikovi irirori añaanatziimentavakaavaityaaro ñaantsi. Iro ompoñaantyaari asamavakaavaitya, amaimanetavakaavaitya, ankaviyavakaavaiyetya, ankantkotavakaavaiyetya,

⁵ ankisaneentavakaatziiyetya. Iroora jimayetapiintakeri kaariperoshireri kaari iyotakotajaterone kyaaryoori ñaantsi. Ipampithashireta irantyaaro kireeki jamamenavaitaro ñaapinkathatasorentsitanaira. Te arite paapatziyari eerokaite. ⁶ Aritake okantamaita, kimotara impinaventayeetairo apaata ñaapinkathatasorentsizira. Iro kantacha onkantya añaantyaarori impinayeetai, ontzimatyepimoyetai añaari okaratzi tzimimoyetairi.

⁷ Tema pairani ovakera atzimapaake te amapaake tzimimotaine. Ari okantari eejatzikaari aririka ankamai, onkarate tzimimotaine eero okantzi aanairo. ⁸ Tema otzimapiintzirika oyaari, otzimapiintzirika ankithatyaari, aritapaake. ⁹ Iriima inkarate kovayeterone irashaarantya, okaimashiryiiri inkariperoshirete. Ikempitakovaitakari shirikachari ivirentsiki, aririka irantayetanakero ikovakaashiyetari ovaariperotantatsiri, irootake peyakaashitantachari. ¹⁰ Aririka irineveetapiintya irashaarantayeetya, okempivaitakaro iro omparithatanakyaami kaariperoyetatsiri. Tzimatsi matakakeri ineveyetaro irashaarantya, jovashaantanakero ikempisantzi, okempivaitakaro iriimi kemaantsitakaavaitachanemi jovathaavaitaka apaniirini.

Pinkempitakaantero povayiriventatyeeromi pikempisantanai

¹¹ Irooma eeroka, jashitaami Pava, povashaantairo irokapayeeni, pinkempitakaantero pishiyapithatayeeromi. Aña iro pinkokovatapiintanai pintampatzikashirete, kaminthaa pinkantante, pinkempisantairi Pava, etakotane pinatyepa, eero pisamaneentanta, tsinampa pinkantya.

¹² Eekero pinkempisantananaate, pinkempitakaanteroko povayiriventatyeeromi kameethayetatsiri. Pinkempitakaanteroko eejatzikaari piñaashintsiventatyeeyaaromi irojatzi paantakyaarori kantaitaachane

añaakagaimi. Iro ikovakaayeetakemi piñeero añaantarentsi, ari okanta ikemayetantaamiri atziriite, pikantzi: “Nokempisantai.” ¹³ Tzimatsi noshintsithatemiri. Tema Pava itzimi añaakaayetzirori okaratzí tzi mayetatsiri, jiyotzi nokantzimiri. Jiyotzita eejatzi Avinkatharite Jesucristo, itzimi kantapiintakerori kyaaryootatsiri, irojatzí ikantapaakeriranki jagaitanakeri Poncio Pilato. Jiroka onkarate noshintsithatemiri: ¹⁴ Eero pipiyathataro ikantakaantaitziri, eero povashiñaavaitziro, itzimikari ñaaventakovaitashityaamine. Piyaatakaanairo eeroka irojatzí impiyantaiyaari Avinkatharite Jesucristo, ¹⁵ aririka irinintapaitetake Pava. Tema apaniro Pava intasorentsítai, apaniro ijevatakaantairo maaroni tzi mayetatsiri, apaniro impinkathariventairi ikaratzí pinkathariventavetachari, ari iñaapinkathairi eejatzi iñaapinkathayeetari iroñaaka. ¹⁶ Iriitake ashitarori kantaitaachari añaantarentsi, ari isaikatzi tsika oshipakiryaneperotzi, irootake kaari jareejanotantaitari. Tekatsi atziri matakerrone iriñeeri, eero imatayeetzirootsi eejatzi. Omapero iñaapinkathaitziri. Ari inkantaitaateerone impinkathariventantai. Ari onkantyaari.

¹⁷ Ontzimatyé piyotaaeyetairi ashaarantayetachari iroñaaka, eero ikantakaaperovaitanta. Eero javentaashivaitaro irashaakaro, tema eero okantaitatyaani onkisoftzimoteri. Aña ontzimatyé iraventaayetaiyaari Pava, iriitake matzirori itharomentajanotakaantanta. ¹⁸ Piyotaantairo irantayeetairo kameethari. Ikempitara aparone ashaarantaneri otzimimoperotziitziro irovaakaro, ari pinkempitanaiyaari eerokaite ontzimimoperotziitaimi pantane, iro pinkempitakaantanairomi iroorikami povaakaro. Piyotaantairo irineshinonkayeetantya, ayimateri impashitantayetaiya. ¹⁹ Iroorika irimatanaí iroka, okempivaitaka irovapithaantyaaromi irashaakaro inkashiyakaiyaari apaata. Ari inkantaitatyeero iriñeero irisaikai kameetha.

Overaantapaakarori ikantziriri Pablo irika Timoteo

²⁰ Timoteo, pinkyaaryoovero piyotaantairo okaratzí jineshinonkayeetakemiri. Povashaantairo okaratzí iñaaventashiyeetaro kaariperori. Povashaantero iñaanzimentavakaitaro ikempitakaantaveetari irooperori onatzi jiyotaneetari. ²¹ Tema tzi mayetatsi matayetakerori, ikenashivaiyetanaka, kempivaitaka intzipinatayeemi. Onkamintha irineshinonkayeetemi. Ari onkantyaari.

Japiitairo Pablo Josankinatziniri Timoteo

Ovethataantsi

¹ Naakatakera Pablo osankinatzimiro iroka. Irotyaantajanore Jesucristo nonatzi, tema iri Pava kovakaakenarori noñaaventairo ishinetayetakairo, irañaakaayetai Cristo Jesús. ² Eeroka nosankinatziniri Timoteo, itzimi nokempitakaanta netakotane notomi. Onkamintha ineshinonkataimi Ashitairi Pava eejatzi Avinkatharite Jesucristo, onkamintha iretakotyaaami, piñeero pisaike kameetha.

Piñaaventairi Cristo

³ Ari nokantapiintatya tsireni eejatzi kitaite namanakoyetzimi, nopaasoonketziri Pava, itzimi nantavaitaineri, nomatakotairi ikempiyetaka nocharineete tampatzikashireri. ⁴ Aririka noshiretyaaro piraavaitakaranki, osheki nokovatake noñeemi, onantyaari nonkimoshirete. ⁵ Osheki nopampithashiretakotami tsika okanta poshireperotantanakari. Tema iro etanakaro pisaro Loida, ipoñaanaka piniro Eunice. Niyotzi eejatzi ari pikempitanakari eeroka. ⁶ Irootake napiitantamiri nonkantemi: Papiitairo povakeratairo itasonkaventakemiri Pava notzimikapatziitotantamirooranki nako, pinkempitakaantairo joisaitziri paampari intsivakimate. ⁷ Tema Pava te intharovashiretakaante. Intaani ishintsishiretakaantzi, jetakoshiretakaanta, jiñaakoshiretakaanta.

⁸ Irootake eero pipashiventakaanaro piñaaverteri Avinkatharite, ari pinkempitainari naaka, eero pipashiventakaana jashitakoventaitanari Pava. Aña iriitake shintsishiretakaimine, pinkempitakotantyanari naaka, nokemaantsitakoventaro Kameethari Ñaantsi.

⁹ Irijatzi ovavisaakoshireyetairi Pava, iri iyoshiitayetai atasorentsishiretantaari. Tera apaniro aaka matashityaarone, aña iri kovaintsi irantero. Ari ikantaitatyaani pairani Pava ikovapiintake irineshinonkayetai Cristo Jesús.

¹⁰ Irootake jimatakeri iroñaaka, ikoñaatakeranki Ovavisaakotantaneri, Cristo Jesús. Iriitake matakerori joitsinampairo kaamanetaantsi, jookapaintairo Kameethari Ñaantsi, iro ayotantaari ari onkantaitatyeeni irañaakaayetai.

¹¹ Irootake ipairyaantakanari naaka Otyaantajanori, iri otyaantakena nonkinkithatakaante, ipoña niyotaayetairi eejatzi kaari nosheninkata.

¹² Irootake iroñaaka noñaashivaitantarori, iro kantacha temaita noshiventata. Tema niyotzi naaka itzimi noshiretaari, niyoperotzita otzimizimotziri ishintsinka onkantya eero jovashaantakaanaro ikovakaakenari nantaineri irojatzi apaata kitaiteriki impiyeerika.

¹³ Ari pinkempitanaiyaari eeroka, pimatakotenaro tsika okanta pikemakena nokinkithayetake, piyaatakaairo poshiretya. Etakotane povante, tema iro irantapiintanairi jashiyetaari Cristo Jesús. ¹⁴ Tema inampishiretantakami Tasorentsinkantsi, iri kyaaryooshiretakaimine eero povashaantantaro kyaaryoori otzimi ikovakaakemiri piyotaaantero.

¹⁵ Pikemayetake eeroka tsika okanta jookaventavaitanakena Asia-satzi. Jirikatake: Figelo ipoña Hermógenes. ¹⁶ Iro kantacha Onesiforo, osheki iposhenkapiintakana irirori, te impashiventakotanakena joosoveetakana. Iniroite nokovi ineshinonkatairi Pava ikarantzi saikapankotziriri. ¹⁷ Tema iri kovakovatapaakena jareetakara Roma-ki, irojatzi jiñaantapaakanari. ¹⁸ Iriira Avinkatharite neshinonkataiyyarine apaata kitaiteriki impiyeerika. Tema

piyotaiyakeni eejatzi eeroka, osheki jampitakotakena Onesíforo nosaikantakari Efeso-ki.

2

Pinkempitakaantya eerokami irovayirite Jesucristo

¹ Notomí, tema iri neshinonkataami Cristo Jesús, ontzimatyepintontashiretai. ² Tema pikemakena tsika okanta niyotaantake atziiriteki. Ontzimatyepiyoshiitayete iroñaaka tsika inkarate kyaaryooshireri intzime matanairone iriyotaanairi eejatzi pashine. ³ Aamaventa pinkantya piñaashitakoventanaiyaari Jesucristo. Pinkempitakaantya eerokami irovayirite. ⁴ Tema aparoni ovayiritachari te iñeetziri irantanairo antavairentsi jantayeetapiintaitziri kitaireriki. Aña ontzimatyepitapaintyaaro ikantakeriri ijevarite. ⁵ Kantatsi eejatzi pinkempitakotyaari aparoni ipinayeetziri janaakotantake ishiyeeyani. Tema iniroite iriñaashintsityaaro. Iro kantacha irimatantyaarori iranaakotante ontzimatyepirantero tsika okanta jametapiintaiyari. Irooma inkovakemi inthaiyavaiya inkene iranaakotantemi, eerora ipinayeetziri. ⁶ Kantatsi eejatzi pinkempitakotyaari ikanta aparoni pankivairentsi. Tema iriitake etapiintaro jovayetaro okitho ivankire. ⁷ Ontzimatyepimpampithashiretakotero nokantayetakemiri. Tema iriitake Avinkatharite kemathatakaaperotemirone maaroni.

⁸ Pimpampithashiretakoteroi Jesucristo itzimi icharinetakari Davidni. Tema añaagai irirori ikamavetaka. Irootakera iroka Kameethari Ñaantsi otzimi noñaaventairi. ⁹ Irootake nokemaantsitakoventari iroñaaka, okanta noñaantarori joosovaitaitana jashitakoyeetana, ikempitakaantaitakena naakami ovantzinkari. Irooma iñaane Pava eerora imataitziro iroosoyeetakero. ¹⁰ Iro namaveyetantakarori maaroni iroka, okantaanziro netakotari ikaratzi jiyoshiyetairi Cristo Jesús itzimi irovvisaakoshiretairi ñaantayetairone kantaitachari añaantarentsi, tema ovaneenka onkantya. ¹¹ Jiroka omapero ikantayeetziri: Aririka ankamakoyetakeri Cristo, ari ankempiyeeyaari iriñaakaayetai.

¹² Aririka amavevaintake, ari ankaratairi ampinkathariventante. Irooma aririka ankantayete: “Te noñeeri.” Ari inkempitaayetairi eejatzi aakaite.

¹³ Iro kantacha terika añaayevetaro ankamaiventyaarimi, irooma irirori ikamaiventayetai. Tema ari jashi jovatziro irirori, te impashinetanete.

Pinkempityaari antavairyantzi jaakameethaitziri

¹⁴ Piyotaantairo iroka. Pishintsithatantero ikovakaantaperotziri Pava: Eero iñaanatziementavakaashitaitaro ñaantsiyetatsiri kaari irooperotatsine. Aña kantatsi onkantzimoneentakaiyaari inkarate kemerone. ¹⁵ Ontzimatyepiñaashintsitya povatampatzikatanairo ñaantsi kyaaryoori, inkene irakameethaventaimiro Pava. Pinkempitakotyaari ikantaranki aparoni antavairyantzi kaari tzimatsine ompaitya impashiventakotyaari. ¹⁶ Povashaantairo eeroka jiñaanetashiyetari kaariperori. Arira opoñaari ithainkatasorentsitantayeetzi. ¹⁷ Okempitakotaro okantaranki ovavathatanta ampathaavaite. Irootake avishimotakeriri Himeneo ipoña Fileto. ¹⁸ Ikenakaashivaitanakaro irirori jiyotaantairo kyaaryoori, ikantake: “Tera kyaaryoori añaayetai aririka ankamayetake, aña añaayetzitaitakaro joshiyakaaventaitziro ‘añaagaantsi.’” Tema okaratzi jiyotaantavetakari jovashaantakaakeri tsika ikaratzi joshireveyetanaa.

¹⁹ Iro kantacha, okempivaitakaro Pava irovatzikatyeeemi irooperori itzinkami, ari irovetsikakemi ipanko. Ipoña jontarekakotake apite osankinatachari kantatsiri: “Jiyoyetziri Avinkatharite ikaratzi jashiyetari.” Impoña: “Inkarate pairyaagairine Cristo, ontzimatyete irovashaantairo kaariperotatsiri.”

²⁰ Iro kantacha janta iniroiteki ipanko, kempivaitaka tzimayetatsimi ovaneenkatachari kovitzipayeeni, shipakiryaa okantayeta kaminthaa jovayetziro. Tzimayetatsi eejatzi kovitzi jovetsikayeetziro inchato, eejatzi kipatsinaki, kaari ikaminthaaperoitzi. ²¹ Aririka ankiteshireyetanai, ari ankempiyetayaaro kovitzi ikaminthairo ashitarori, ikovapiintzi irovantayetyaaro. Tasorentsishire inkantakaanai Pava, aamaventa ankantya antayetaineri kameethayetatsiri. ²² Intaina povayetairo ineve-tashivaitari evankariite, pinkempitakaantero pishiyapithatayeeromi. Aña iro pinevetapiintanakya pinkameethashireyetai, oshiretane pinkantya, etakotane povante, kameetha pisaikakaantayete, pinkempiyayetayaari kiteshireri itzimi pairyaayetairiri Avinkatharite. ²³ Ontzimatyete povashaantayetairo piñaaneyetaro kaari apantyaarone, tema iro opoñaantari ikisavakaantayeetari. ²⁴ Irooma aakaite jomperatayetai Pava te arite amatero añaanaminthatavakaiya. Aña ontzimatyete aneshinonkashiretante, ayimaneenta ayotaantai, tsinampashire ankantya, ²⁵ shipetashire ankantya ankaminaayeteri kisaneentairi, aama ari impiyashiretakairi Pava, ari iriyotakotairo kyaaryoori. ²⁶ Ari onkantya inkempitakotantyaariri amathaatari ivirentsi, tema kamaari otzikatakari, ishintsiventziri irantayeteneri ikovakaashiyetari irirori.

3

Tsika inkantayeetya isaikayeetai apaata overaantapaakyaarone kitaite

¹ Ontzimatyete piyote, apaata ovekaraantapaakyaarone kitaite iniroite ompomerentsizimoyetai. ² Jiroka inkantayetya atziriite: Apaniro inkaminthaatziitavaiya, impiyotashivaiyaari iireekite, inkantakaaperovaiya, eero iñaapinkathatantzi, inkaviyantavaite, piyatha inkanteri ashitariri, eero jiyotziro impaasoonketante, thainkatasorentsitaneri irinayete, ³ eero jetakonetanta, eero ikovanetzi impeyakotante, thaiyakotane inkantya, eero jomaantakaaro ineve-tashitari, ovatsinaanteneri irine, osheki inkisaneentero kameethayetatsiri, ⁴ pithokashitaneri irinayete, eero jiñaakoneta, asagaaventavaitane irine, iro irineveperotya ikovashiyetari anaanakero ikovakaavetariri Pava, ⁵ ari inkempivaitakyaarimi ñaapinkathatasorentsitaneri, aña ithainki otzimimotziri Pava ishintsinka. Eerora pikempiyetari eeroka. ⁶ Ari jimatakeri irikaite isaikavankotantzi, jamataviyetakero tsinaneete jentashireri, ipampithashiretakaaetaroro iniroite okaariperoshiretake, ontzimatyete aventaiyaari irikaite, irojatzi ompoñaantyaari ayimavaitanakero onevashirevaitari iroori. ⁷ Irootake onkokovatapiintantyaariri iyoperotero, iro kantamaitacha te iyoperotakomaitaro okaratzi irooperotatsiri. ⁸ Iro jimatakeri pairani Janes itsipatakari Jambres, te onimoteri jantakeri Moisés, ari ikempitaari irika atziriite amatavitantaneri, te onimoshiretziri okaratzi irooperotatsiri. Kaariperoshireri jinayetzi, jamenaashivaitaka okaratzi ikempisantayeetari.* ⁹ Eeromaita jimatziro, ari iriyoyeetairi

* **3:8** Ikinkishiretakotziri Janes ipoña Jambres sheripiyari inaiyini, Egipto-satzi jinatzii. Tema pairani Moisés itsiparyaakoventantaariri Israel-mirinkaite, irika sheripiyariite ikempitakotari Moisés, jiraantsitakairo jiña, ikoñaatakaayete eejatzi osheki mashero.

amenaashivaita okaratzí jantziri, ari inkempitakotakyaari ovakera añaaventakeri.

¹⁰ Irooma eeroka, pinkempityaana naaka, okaratzí niyotaantziri, tsika nokenakairo, opaita nokoviri, opaita noshiretari, namatsinkaventanta, etakotane novantzi, kinataneri nonake, ¹¹ ovatsinaari nonake, ikemaantsitakaavaitaitakena, okempitavya okaratzí avishimotakenari Antioquia-ki, Iconio-ki, ipoña Listra-ki. Tema osheki ikemaantsitakaaveetakana, iro kantacha Avinkatharite itsiparyaakoventapiintakena. ¹² Ari onkanyaari, irovatsinaayeetairi maaroni jashiyetaari Cristo Jesús kovanaatsiri iriñaapinkathatasorentsitanete. ¹³ Iriima kaariperori atzirite amatavitanteneri eekero irimaperotatyeyya, irashiminthatyaaro iramatavitantapiinte, irimayeetzityaari irirori iramatavitaiteri. ¹⁴ Iro kantacha eeroka, kiso povero okaratzí piyotakeri, tsika otzimi paventaanaari. Tema piyotzi ipaita iyotaakemirori. ¹⁵ Tema petanakaro eeniro peentsitanake piyotakotairo Tasorentsitsiri Osankinarentsi. Ari oponaari piyotai aritake pavisakoshiretai aririka paventagaiyaari Cristo Jesús. ¹⁶ Tema maaroni Osankinajanorentsi, iriira Pava tasonkashiryaantakerori josankinayeetantakarori. Iro jiyotaayeetantari, iro ishintsithayeetantari inkaminaantaite, iro jovatampatzikayeetantari, iro jiñaantayeetantari inkene inkameethashireyete. ¹⁷ Ari iriñeerori ikaratzí jashitaari Pava iriyoperoshiretairo irantayetairo maaroni kameethari.

4

Piñaaventairo ñaantsi

¹ Jiroka okaratzí noshintsithatemiri pantero. Jiyotzi Pava nokantzimiri, jiyotzitaro eejatzi Avinkatharite Jesucristo, intzime iyakoventairine maaroni añaaayetatsiri, ipoña ikaratzí kamayetaintsiri eejatzi. Tema irootzimatake inkoñaatai ipinkatharitapai. ² Pinkeme nonkantemi: Okovatyá povetsikya inkene piñaaventairo iñaane, tera intaani piñaaventairo aririka onkameethatzimotemi, añá ontzimatyé pimatero eejatzi aririka pinkovenkatakote. Aririka piyotaante, ontzimatyé povatampatzikatante, shintsitha pinkaminaante, piñaashintsithatante, iro kantacha ñaa pitharokyaaventapiintzirokari aririka pimayetanaairo iroka. ³ Tema apaata, eero ikovaitai inkempisantaitero tampatzikari okaratzí piyotaantayetziri iroñaaka, añá impiyotapaakya pashine intzime iyotayerine, ari iramenaashivaityaari inkantayete: “Ari, kameethatake irantayeetero inevetashiyeetari.” ⁴ Iroora ompoñaantyaari impiyashiyeetero inkempisantaairo ikinkithatashiyeetari, irovashaantanakero ikempisantziro irooperotatsiri. ⁵ Irooma eeroka, ñaakotane pinkantya, pamaveyetanaairo avishimotemine poivaraayetziro Kameethari Ñaantsi, ontzimatyeyera pimonkarayero maaroni onkarate pantanaineri Avinkatharite.

⁶ Tema naaka, kempitaka irootaintsi nompeyakotyá, ari nonkempitakotyáaro isakoitapiintziro imireetari aririka impomeeteneri Pava, aritakera sakotzimataka imireetari. ⁷ Kyaaryooshire nokantapiintaka, okempivaitakaro nomatakero iniroite nomankiyapiintakya. Okempivaitakaro eejatzi aritake nomatakero noyiishitantzí nareetya janta tsika overaa noshiye. ⁸ Irootakera okempitantakarori iri Avinkatharite ovayetakerone amathairentsi impayeetairi inkarate tampatzikashireri. Tema Tampatzikashirera jini irirori Avinkatharite, iri iyotantapaatsine omaperorika ikameethashireetzi, aripaitea impainaro nashi naaka. Tera apaniro naaka, ari inkempitayetairi eejatzi inkarate kaari samaneentachane joyaakoneentari impiye.

Apaniro ikantaitziri Timoteo

⁹ Nokovaperotataike pinkokovatero tsika pinkantya pimpokantakyaari nosaikira naaka. ¹⁰ Tema jookaventanakena Demas, aña okaimashiretairi irirori osavisato. Jatake janta Tesalónica-ki. Iriima Crescente ikenakero Galacia-ki. Ari ikempitakari Tito ikenake Dalmacia-ki. ¹¹ Intaani Lucas iri apaniro saikanaintsi itsipatana jaka. Irootake nokovantari pim-poke eeroka pintsipatakyaari Marcos, aritake irimatakeri irirori irampitakotena. ¹² Tema notyaantakeri Tíquico janta Efeso-ki. ¹³ Aririka pim-pokanake eeroka, pamainaro noveviryaaakoro nookanakeriranki Troas-ki osaike ipankoki Carpo. Nokovi pamainaro eejatzi maaroni nosankinayetane saikatsiri janta. ¹⁴ Irikaranki Alejandro, ashiropakori itzimi oñaashirenkapiintakenari, irovasankitagaatyeerira Avinkatharite. ¹⁵ Irijatzira paamaventyaari eeroka, tema te onimoteri okaratzí noñaaventayetakeri osheki ikishmentakenaro. ¹⁶ Tema ovakera jaayeetakenaranki naaka isaiki pinkatharentsi nonkamantakotero okaratzí ikantakoyeetakenari, tekatsira aparoni tsipatanakyaanane, ithonka ishiyapithatanakana. Iro kantacha, te nonevetaro naaka irovasankitaamentaiteri iroka. ¹⁷ Aña it-sipashiretakana Novinkatharite, iriitake ñaaperoshiretakaakenari. Iro nomatantakarori nokinkithatakairi maaroni, ari okanta ikemathatantakanari eejatzi kaari asheninkata. Irootakera kaari japishoonkayeetantana kashekarimoroki iroyaana. ¹⁸ Iriitake Avinkatharite kempoyaaventakenari kaari jovashinonkaitantana, eekero iriyaatakaatyeero irojatzi nareetantaiyaari ipinkathariventantzi Inkitesatzi. Arira irashi irovaitatyeero irirori iñaapinkathayeetairi. Ari onkantyaari.

Ovekaraantapaakarori itasonkaventantaitzi ipoña ovethataantsi

¹⁹ Nokovi povethatyaanari Prisca ipoña Aquila, ari pinkempitaakeri Onesíforo, eejatzi ikaratzí saikavankoyetziriri. ²⁰ Iriima Erasto, ari isaika-paake irirori Corinto-ki. Ipoña Trófimo, naaka ookanakeriri Mileto-ki, imantsiyavaitapaakitzi. ²¹ Ontzimatyé pintharokyaate pareetantyaari nosaiki naaka tekera okyaarontsitanaiikari. Maaroni akantayetairi jaka “iyekite,” jovethataiyami. Jirika ikaratzí ovethatamiri: Eubulo, Pudente, Lino, ipoña Claudia.

²² Nokovake irinampishiretantyaami Avinkatharite Jesucristo, ineshinonka irovayetaimi. Ari onkantyaari.

Irosankinare Pablo Jotyaantziniri Tito

Ovethataantsi

¹ Naakatake Pablo itzimi otyaantzimiro iroka, iromperatane Pava nonatzi. Naaka Irotyaantajanore Jesucristo onkantya iroshiretantaiyaari ikaratzi jiyoshiiyetairi Pava, inkene iriyotairo irooperotatsiri iriñaapinkathatasorentsitairo. ² Ari iriyoyetairi iriroriite inkantaitaayeero iriñaayetai. Irootake ikashiyakaantakeri pairani Pava tekeramintha irovetsikero kipatsi. Tera iramatavitantanete Pava. ³ Okanta jinintapaitetakera, joñaakantaka Pava Ovavisaakotantaneri. Iriitakera kantakaantakerori iñaaventayeetairo iñaane. Jimatakana naaka eejatzi, jotyaantakena nonkinkithatakaante. ⁴ Eerokara Tito notyaantzini nosankinare. Nokempitakaantakami kyaaryoomi notomintaami, atsipatavakaara ashiretaa. Onkamintha ineshinonkataimi Ashitairi Pava eejatzi Avinkatharite Jesucristo, Ovavisaakotanteri, onkamintha iretakotyaami, piñeero pisaike kameetha.

Irantayeteri antarikonaite ipoña jeveriite

⁵ Iroora nookantanakamiri Creta-ki pintampatzikayetante, pinkoye antarikonaite jeverterine oshiretachari, iro nokovakaakemiri. ⁶ Inkarate jevayatsineri ontzimatyee inkameethashirete, eero itzimi impaitya ñaaventakovaitashityaarine, kinatane irovero iina, oshiretane inkantya irovaiyaneete itzimikari kankakovaiterine piyathari jini, ñaathavaitaneri jinatzi. ⁷ Tema iri Pava jantavaitziniri aparoni jevatziriri oshiretaneriite, ontzimatyee iraaamaventya itzimikari kankakoterine kankakaaperori ini, kishinkari ini, shinkiryaaantzi ini, antantzinkari, oshekyiiriri iireekite jaapithatantziri. ⁸ Aña ontzimatyee iroimaantanete ipankoki, irantapiintayetero kameethari, kameetha impampithashiryeyea, tampatzikashire inkantya, tasorentsishireri, iriñaakotanetya, ⁹ kyaaryooshire inkantya iroshiretyaaro ñaantsi otzimi jiyotaayeetakeriri, inkene irimatanairo irirori iriyotaantero kyaaryooperori, inkene eejatzi imonkatziyaari kaari iyotaanterone tampatzikari. ¹⁰ Tema osheki kovatsiri iñaanatzimentantashivaityaaro, iñaavaitashivaita, jamatavitantzi. Iri antayetakerori iroka, paitashivaitachari “Totameshitaaniri.” ¹¹ Ontzimatyee poshekairi eeroka jiyotaantayetzi, tema osheki ikompitakaaka atziiriite ikaratzi isaikavankotaiyini. Jiyotaantashitaro irikaite kaari irooperotatsiri, intaani ikovashitaiyakani iraanayaaro kireeki. ¹² Tema tzimatsiranki aparoni Creta-satzi kamantantaneritaintsiri, ikantakeranki: “Maaroni Creta-satzi, thairi nonayetzi, kaariperori, perantziite niyavairentzi.” ¹³ Omapero iroka ikantakeri. Irootake pinkisathatantyaariri eeroka shintsiini, inkene inkempisantaitero tampatzikari, ¹⁴ ari onkantya irovashaantantyaarori ikempisantapiintziro ikinkithatashiyetari judiopyeeni, tema ishintsithatantake irikaite irovashaantaitero kyaaryoori. ¹⁵ Irootake akantapiintziri: Aparoni kiteshiretaintsiri, tekatsira impaitya ovaariperoshireterine onkantavetakya eerorika ipinkavaitzi. Iriima aparoni thainkashireri, itzimi kaariperoshiretatsiri, tekatsira impaitya kiteshiretakairine onkantavetakya impinkavaivetya. Tema aritake ovaariperoshirevaitaka. ¹⁶ Jiñaajaantzi jiyotakotairi Pava. Iro kantacha, okaratzi jantayetzi, iro oñaakantzirori te iriyotakotairi, aña Pava

osheki ipinkimatataikeri irika. Tema ipiyathatapiintakari eejatzi irika, tekachaajaini aparoni kameethari iranteneri.

2

Jiyotaantayeetziro Kameethari Ñaantsi

¹ Irooma eeroka, okovatya piyotaantairo okaratzi tampatzikatatsiri, jiroka okantakota: ² Kempoyaavaitane inkantaiya antarikonaiite, iriñaapinkathatakaantya, impampithashiretakotero kameethaini irantayeri, irothotyero inkempisantai, iretakotantai, inkisashiv-ainetaiya. ³ Ari onkempitayetyaari eejatzi tsinane antarokonaite, oñaapinkathatasorentsitantai, eero oñaaventakotantashivaita, eero oshinkitapi-intayeta. Aña ontzimatyeyotaantayetairo okaratzi kameethayetsiri, ⁴ inkene ominthashiretakaayetyaaro evankaroite aakameethayeri oime, eejatzi onkempitairi ovaiyaneete, ⁵ ompampithashiretakotyaaro kameethaini antayeri, kiteshire onkantya, antavairyaaanto, ñaapinkatha overi oimeete. Aririka omayetanairo iroka, eerora ithainkavaitaitziro iñaane Pava. ⁶ Ari inkempiyetanaiyaari eejatzi evankariite, ontzimatyeyotaantayetairo kameethaini irantayeri. ⁷ Irooma eeroka, pimpampithashiretya piyotaantairo tampatzikari, iro piñaantyaarori iriñaapinkathaventaitemiro pantayetakeri, ari irimatakoyeetanaimiro. ⁸ Ari onkantya eero itzimanta kishimatizimentemirone pikantayetziri, aña pashiventa inkantya ikaratzi pampithashireveyetachari inkantakoyetashityaami. ⁹ Ontzimatyepishintsithayetairi omperataari eero ipiyathavaitari omperatariri, aña inkokovate irakameethaperotairi, eero iñaanaminthatziro aririka iromperatyaari, ¹⁰ eero ikoshineentzi kapicheeni, aña ontzimatyeyotaantayetairo kameethatatsi irameentaityaari. Irootakera iriñeetantyaarori ovana okameethaperotaitzi jiyotaantaitziro iñaane Ovavisaakotairi Pava.

¹¹ Tema Pava joñaakayetairo osheki ikaminthaayetai, iriitake materone iravisakoshireyetaimi maaroni atziiriite. ¹² Iriitake iyotakaayetairo ovashaantantaarori athainkatasorentsitanti, eejatzi okaratzi anevetashiyetari. Aña kempoyaavaitane ankantya iroñaaka, tampatzikashire anaate, añaapinkathatasorentsitantai, ¹³ amenavooki ovairi oyaakoneentane. Tema irootaatsi inkoñaatai Jesucristo, iriitake amairone irovaneenkaro Ovavisaakotairi, Pava. ¹⁴ Iriitakera Jesucristo shinetashitainchari apaniro irovamaiteri. Tema ikovatzi impinaventairo okaratzi akaariperoshireyetai. Iro ikovairi inkiteshoretakaayetai, onantyaari irashiyetai irirori, ayimaneenta ankantya antayetairo kameethari.

¹⁵ Irooyetakera iroka, piyotaantayetairi. Pishintsithatantero. Iro pinkisathatantyaari. Eerokatake jovaitake pimonkaratakaantero iroka, ontzimatyeyotaantayetairo onkarate pinkantanteri.

3

Ineshinonka ovameethashiretairi

¹ Ontzimatyepimpampithashiretakaapiinteri janta kempisantzinkariite iñaapinkathayetairi pinkathariventantatsiri pinampiki, eejatzi inkempitaiteri jevariite. Eero ipiyathantanta. Ayimaneenta inkantayetya irantayetanairo kameethari. ² Eero ikishimatanairi pashine, eero iñaanaminthatantashivaita. Aña etakotantaneri inkantya, tsinampashire irine eejatzi. ³ Pairani tzimatsi akantayeveta aakaite, amasantzishirevaitzi,

apiyathavaiyeta, tzipinashire anayetake, antayetziro anevetapiintashitari, eejatzi okaratzi anintakaashiyetari, ovaariperotapiintakeri pashine asheninka, anevetakoyetantaro opaiyetarika, amanintashiretantzi, akisaneentavakaayeta. ⁴ Iro kantacha omatakaranki jineshinonkayetai Ovavisaakotairi Pava, jetakoyetaari maaroni atziriite, ⁵ arira jovavisaakoshiyeyetai. Iro kantacha tzimatsira opaita jantantakarori, tera aakajaantake antashityaarone apaniro akameethashiyeyetai. Aña jineshinonkashimatsitakai irirori. Ikempitakaantakero iri kivayetainemi, kempivaitaka ovakerami intzimakaayetai Tasorentsinkantsi. ⁶ Tema okaratzi jantzimoyetairi Ovavisaakotairi Jesucristo, iriitakera Pava kantakaarori, jotyaantakairi Tasorentsinkantsi intsipashiretziiyetai okempivaitakero irisakoperotziitakairimi. ⁷ Iro jantantakaro iroka inkene añaa vetero ikashiyakaayetakairi, ari añaa mampyaarori iroñaaka aritake ankantaitaayeeni añaa yetai. Aritake okanta, irootake ikempitakaantairi iroñaaka kameethashire anatzii, tema neshinonkatantaneri jinatzii irirori.

⁸ Omaperora onatzii iroka okaratzi nokantakemiri. Irootake nokovantari piyotaayetairi ikaratzi aventaanaariri Pava piyotakotanairora eeroka okovaperotatya iroka, inkene irantapiintayetanairo kameethayetsiri. Omaperoo okameethatake iroka, osheki iranintaayeetyaaro. ⁹ Irooma aririka iriñaanatziimentavakaashiityaaro tsika ikantakota itzimantayetakari pairani etakaantarori, eero pimatzitaro eeroka posasatekavaiitya, tekatsi ompaiitya, amenaantsii onatzii. Ari pinkempityaari eejatzi aririka iriñaanatziimentavakaityaaro tsika okantakota Ikantakaantaitane. ¹⁰ Intzimerika ovashiñeerone iriyotaantero kyaaryoori ñaantsii okaratzi niyotaantakeri pairani, iro ompoñaantyaari jovashaantakairi oshirevetanainchari, pinkaminaathateri. Eekerorika iriyaatakaatyero, papiiteri pinkaminayeri. Eekerorika iriyaatakaatyero eero pishinetaineri iriyotaantai. ¹¹ Tema jiyotaitakeri irika ipiyaatya, ikaariperoshirevaitatzi. Apaniro jiyakoventavaita.

Apaniro ikantaitziri Tito

¹² Notyaantayeemiri Artemas. Eererika notyaantzimiri irirori, aamaaka iri notyaantemi Tiquico. Aririka irareetakya pisaiki eeroka, nokovira pimpoke eeroka pomonthaiyaana Nicópolis-ki. Ari nokoviri naaka nonkyaarontsitakoteri janta. ¹³ Iriima Zenas iyotakoperotzirori ikantakaantaitziri, ipoña Apolos, aririka impokimatanake iriroriite, pimpavakeri paavyiiri eeroka, inkashiyakaiyaari impokanakerika. ¹⁴ Tema maaroni aakaite, eero asaikashivaitanta, ontzimatyee aakameethayetairi kovityaaneentavaiyetsiri.

Overaantarori ovethataantsii ipoña tasonkaventaantsii

¹⁵ Maaroni jovethatami tsipayetakanari jaka. Nokovi eejatzi naaka povethatyaanari oshiretayetachari janta ikaratzi etakotanari. ¡Onkamintha ineshinonkayeetaimi maaroni eerokaite janta! Ari onkantaayari.

Irosankinare Pablo Jotyantzini Filemón

Ovethataantsi

¹ Naaka Pablo osankinatzi miro iroka. Tema jashitakoventaitakenari naaka Jesucristo jaka. Iriira notsipataka iyeki Timoteo nosankinatzi miro iroka. Eerokatake notyaantzini, Filemón, netakotane novimi, eeroka ampitakotapiintanari. ² Iro nosankinatzi Apia otzimi nokempitakaan-taari “chooki,” ipoña nosankinatzi iri eejatzi Arquipo itzimi tsipayetakairi añaashintsiyeta. Irijatzi nosankinatzi kempisantzinkariite ikaratzi apato-tapiintachari pipankoki. ³ Onkamintha ineshinonkayetaimi Ashitairi Pava, eejatzi Avinkatharite Jesucristo, kameetha irisaikakaayetaimi.

Iretakonka ipoña iroshirenka Filemón

⁴ Aririka noñañaatakoyetemi, iniroite nopaasoonketziri Pava. ⁵ Tema nokemakotakemi etakotane povantzi, kinatane poviri Avinkatharite Jesús, ari pikempitairi eejatzi ikaratzi jashiyetaari irirori. ⁶ Iro namanakotantami inkene eerokaite pikaratzi paapatziyavakaayetanaa poshireyetaa, pinke-mathaperotanairo kameetha okaratzi jantakaashiretaimiri Cristo Jesús pikempisantairi. ⁷ Iyeki, etako povapiintanari eeroka oshireyetaanaachari, irootake iñaantakarori iriroriite itharomentashireperoyeta. Irojatzira oimoshirenkaanari eejatzi naaka, tharomenta nokanta.

Pablo ikantakoventziri Onésimo

⁸ Niyotzi iroñaaka, naaka ipairyaavetaka Cristo nomonkaratakaimiromi onkarate pantairi. ⁹ Iro kantacha, intaani nonkovakotashityaami kapicheeni, tema niyotake tsika pikanta petakotanta. Pablo nonatzi naaka, antarikonatakana, jashitakoventaitakenari naaka Jesucristo. ¹⁰ Jirika Onésimo nonkovake paakameethataajatairi. Iriitake nokempitakaanakeri naaka iriimi notomi, tema naakatake oshiretakaakari Cristo jashitakoitana.* ¹¹ Tema tekatsi apantavetyaarine irika, irooma iroñaaka ari irapantzimotaiyaami eeroka, ari inkempitzimotyaanari naaka eejatzi. ¹² Tema eejatzira notyaantaimiri Onésimo, itzimi netakoneentari. ¹³ Osheki nokovavetaka intsipatyaanami naaka. Ari onkantakemi irimpoyaatyaami eeroka irampitakoyetena jaka jashitakoyetakena okantakaanziro nokinkithatakotziro Kameethari Naaantsi. ¹⁴ Aña iro aritatsi, tekerataara nonkeme pinkantena eeroka opaita pikoviri, te nonkove naaka noshintsiventemi pantero iroka, iro nokovake eerokatajaantake kantatsine opaita pikoviri panteri.

¹⁵ Aamashitya irootajaantake omatantakari ishinetaiziri irika Onésimo ishiyapithatantakamiri pairani, ari onkantya inkempisantantyaariri Cristo irojatzii impiyantaiyaari intsipatapiintantaiyaamiri iroñaaka. ¹⁶ Iro kanta-tacha iroñaaka, tera intaani pinkempitakaanairi pomperatane pikempive-tarira pairani, aña pinkempitakaanairi iriimi pirezitzi petakoperotane. Ari nokempitakaanakariri eejatzi naaka. Aña eerokara maperotataiterone petakoperonetyaari pomperatarira koñaaroini, irijatzi jomperatanetaari eejatzi Avinkatharite. ¹⁷ Tema pikempitakaanana eeroka, naaka pitsipatane, ari pinkempitairi eejatzi irirori paakameethateri, pinkempitakaanteri naakami paakameethatzi. ¹⁸ Tzimatsirika opaita kaari irinimotakaimi,

* **1:10** Iroka vairontsi Onésimo iñaaneke iriroriite okempivaitaro akantziri aaka: Apantari.

tzimatsirika opaita jireevetzimiri, pinkempitakaantero naakami ireevetem-inemi. ¹⁹ Naaka, Pablo itzimi osankinatajaantzirori iroñaaka iroka. Omaperotatya, aritake nompinataimiro jireevetzimiri. Añaajaantake eerokatake ireeveperotana naaka novavisaakoshiretakaantaimira ²⁰ Ari okanta iyekí. Nokovataike iroñaaka inkantakaanaiyaami Avinkatharite paakameethatairi Onésimo, tema irootake otsinkaneentashiretenari.† ²¹ Iro nosankinatantamirori iroka niyotzira aritake pimatakenaro, tema aritake pimatakero ari panaakaanakero okaratzi nokovakotakemiri. ²² Nokovataike eejatzi, paamaventyaana niyaatashitemi pisaiki eeroka, ari nomayimotapaakemiri. Iroorika pinkampitantakeri pamanakotena, ari ishinetakero Pava omatya.

Ovekaraantakaro jovethatantaitzi ipoña itasonkaventantaitzi

²³ Ari jovethatami Epafra, itzimi notsipatakari jaka jashitakoventaitanari Cristo Jesús. ²⁴ Ari jovethatamiri eejatzi Marcos, Aristarco, Demas ipoña Lucas, iriitake notsipatapiintakari jaka. ²⁵ ¡Onkamintha ineshinonkataimi Avinkatharite Jesucristo! Ari onkantyaari.

---

† **1:20** Kantakotachari jaka “paakameethatairi Onésimo,” ikantatzi: Nokovataike papantzimotaiyaana eeroka. Tema iñaaneki iriroriite ivairo onatzi Onésimo iroka: Apantaari.

Josankinayeetziniri Hebreo-Payeeni

Pava jotyaaantakeri Itomi iñaaventairi

¹ Pairani, inkoverika Pava iriyotakayeri acharineete ompaityaarika, iri kamantantaneri amerone ñaantsi. Osheki japiipiitakero Pava, tziimatsi jimatakaayetakeriri kamantantaneriite. ² Iro kantacha ovakera iroñaaka, jotyaaantakeri Itomi irirori iñaaventairi. Tema iriitake Itomi jovetsikakaake pairani iroka kipatsi, iriitake jashitakaayeta okaratzi jovetsikayetakeri. ³ Iri Itomi ikempitakaantakeri iriimi irovaneenkataane, shipakiryaa ikanta. Ari ikempivaitari irirori tsika ikanta Ashitariri. Tema shintsinkantsi onatzi iñaanetakari, iro kaari onashiyetanta okaratzi jovetsikayetakeri jaka kipatsiki. Aritakeranki jimonkaraapaintziro omatantyaari inkiteshiretakaantai, jiyaatai inkiteki, saikapai irakojanoriki Ashitariri itsipatapaari ipinkathariventantzi. ⁴ Ari opoñaanakari janaakoyetziri imaninkarite Pava, iniroite jiriiperotakaitari irirori.

Iri Itomi anaakoyetairiri maninkariite

⁵ Tema Pava kantavairi:

Notomi novimi eeroka.

Naakatake pirintana iroñaaka.

Ikantavairi eejatzi:

Naakatake pirintaa.

Eerokatake notomintaa.

Tema Pava tekatsira aparoni maninkari inkanteri kempityaarone iroka.

⁶ Apaata aririka irapiitairo irotyaantairi jaka kipatsiki iponkitzitanakari itomiitari, inkantayeete:

Intharomentaiyaari maaroni imaninkarite Pava.

⁷ Tziimatsi eejatzi iñaaventakoyetziri jaka maninkariite, jiroka ikantaitzi:

Iriitake matakairi imaninkarite inkempitakotyaaaro tampeenka.

Iriitake matakairi irotyaantaneete inkempitakotyaaarimi paampari.

⁸ Irooma aririka iriñaaventakoteri Itomi irirori, jiroka ikantzi:

Pava, eeroka kantaitaachane pimpinkathariventantzi.

Ari pinkempitakotaiyaari pinkathariite otzimimotzi irinchakiire inantari ipinkathariventantzi. Iro kantacha aña eeroka matairone pintampatzikashiretai aririka pimpinkathariventantzi.

⁹ Eeroka kovirori kameethari, irooma kaariperori ovana ovatsimaimi.

Irootake isaipatziitotantaamiri Pava, pimpinkatharitantaiyaari. Iriitake pivavane matakemirori.

Isaitantaamiro yeenkantsi ari pikimoshiretai temi panaakoyetairi pikaratapiintavetari.

¹⁰ Jiroka pashine iñaaventakoyetziri Itomi, ikantaitake:

Pinkathari, ovakera etantanakari pairani eerokatake ovetsikakero kipatsi.

Eerokatake ovetsikajaantakero inkite.

¹¹ Iroka okaratzi povetsikakeri, aritake aperotaiya apaata, irooma eeroka ari pinkantaitaayeeni.

Ari onkempitakoyetaiyaaro okaratzi povetsikane aparoni paisatomairi kithaarentsi.

¹² Tema aririka ompaisatomaitake piithaare, pankoviimaitziro, pamenai pashine ovakerari pinkithaataiyari.

Arira pinkempitagairori apaata eeroka povetsikane kipatsi ipoña inkite.

Irooma eeroka ari pinkantaitaayeeni eero pipashinevaitai.

Eero paperotaatsi.

¹³ Iñaaventakoyeetakeri eejatzi, ikantaitzi:

Pisaikapai nakojanoriki, ampinkathariventante, irojatzi apaata novasanki-taantakyaariri kisaneentayetakemiri, aripaite paatzikantaiyaari pitzi.

Tema tekatsi maninkari inkempitakaanteri Pava inkanteri iroka. ¹⁴ Tema maaroni maninkariite, intaani jotyaantayeetziri irirori irampitakoyetairi atziriite intzime avisakoshireyetaatsine.

2

Iniroite ovavisaakoshiretaantsi

¹ Ontzimaty ankempisantero okaratzi jiyotaayetakairi, onkantya eero ovashaantantaro. ² Te aritzi anashitakaayetaiyaaro otzimi jotyaantantaitakariri pairani maninkariite inkamantantero. Tema maaroni kaari ovayempitayaarone inkempisantairo, jovasankitaayeetakeri ipiyathatakaro. ³ Aakara irimaperoyeete irovasankitagaite, eerorika ovayempitayetaaro iñaaventakoyeetziro iniroite avisaakoshiretaantsi, otzimi jetapaintari Avinkatharite Jesús iñaaventapaintziro. Tema irootake ikamantayetairi aakaite ikaratzi kemayetajaantakerori. ⁴ Iriitajaantake Pava iyotakaayetakairori omaperotatya okaratzi ikamantayeetakairi, tema jimatakaantakero itasonkaventantayeetzi, joñaakakaantakero kaari iñeetapiintzi, Tasorentsinkantsi antakaantakero iroka, ari omatajaantakari ikoviri Pava.

Itzimi matakakerori jovavisaakoshiretantzi

⁵ Tera iri maninkariite irimatakayeri Pava impinkathariventairo tsika asaikayetai apaata, otzimi noñaaventakemiri. ⁶ Añaajaantake atziriite irinatye intzime matairone. Tema ikantaitakeranki:

¿Iriiperoma atziriite pipampithashiretakotantariri?

¿Opaitama pikovantari pineshinonkayetairi?

⁷ Aña kapichera jiñiuro iroñaaka atziriite te iranaakotante, iri maninkariite anaakoneentakeri.

Iro kantacha, irootaatsi pamathaitairi inkene iñaapinkatharentsitai, otzimi-motairi irovaneenkaro.

Iri anaakoyetairone maaroni povetsikane.

⁸ Pinkempitakagaiyaari ikantaranki aatzikiriri iisaneentane, iromperayetaiyaari maaroni.

Arira inkantakayetaiyaari Pava atziriite, tema tekatsi aparoni kaari anaakotantaatsine. Iro kantacha, tekera iriñaayero iroñaaka atziriite iroka.

⁹ Iro kantacha, tzimatsi aparoni atziri jotyaantaitakeri, irijatzi ñaapaintziro kapicheeni te iranaakotante, aña iri anaakotakeriri maninkariite. Iriitakera noñaaventzi Jesús. Tema iriitake ñakero ikemaantsitaka irojatzi ikamantakari, ipoña jamathaitaitakeri ari okanta jiñaapinkathayeetantaariri, otzimimotairi irovaneenkaro. Irootakera ikamimentantakairi maaroni, tema iniroite ineshinonkayetai Pava.

¹⁰ Ovana otampatzikatataike tsika ikenakaakero Pava ishinetakeri Jesús inkemaantsivaitya, ari jothotyakaakeriri onkarate iranteri. Tema Irika, itzimi ashiyetariri maaroni, itzimi kantakaantziri itzimayetantari maaroni, irijatzitajaantake kemaantsitakoventaari inkene irovavisaakoshireyetairi, ari onkantari intsipatantaiyariri maaroni itomiitari janta irovaneenkaroki.

¹¹ Jiroka okantakotajaanta, ikempitakaan tai Jesús irirentzi, tema ari akaratziri irintari Pava. Jirintari irirori itasorentsishiretakaantzi, irintari

eejatzi aakaite itasorentsishiretakaayetaira Jesús. ¹² Iro ikantantakari pairani:

Noñaaventakotaimi eeroka isaikayetzi nirentziyetaari, Tsikarika japatotapiintayeta, ari nontharomentaimi nompanthagaiyeni.

¹³ Ikantake eejatzi:

Naventaane novairi Pava.

Ipoña eejatzi ikantzi:

Jirika Naaka, notsipayetaari itomiite Pava ikaratzi ikempoyaakaayetaanari.

¹⁴ Akantajaantayetakara aakaite atziritzi, otzimi avatha, otzimi iraane, ari ikantakari eejatzi Jesús irirori, iro okantantakari ikami. Aripaite joitsinampaakeriri kamaari. Tema otzimimovetatyaaari kamaari ishintsinka jimaimanentantari kaamaneriite. ¹⁵ Ari ikenakaakerori Cristo itisiparyaakoventantari atharovakaayetaro kaamanetaansi, kempitavaitanakami atziritanakityeemi kaamanetaansi iroorikami otzikayetanakaimi. ¹⁶ Omaperotatyaa, tera iri maninkariite impokashitake Cristo irineshinonkayetaari. Aakara ipokashitake, icharineyetaira Abraham-ni. ¹⁷ Irootake jatziririjaantantaari ikempitayetai aaka jirentziyetaira, ari okanta jimonkaraantaarori irirori ikovapiintavetakari irimonkarayeromi pairani omperatasorentsijanori. Ovana ineshinonkatantataike irirori, ikyaaryootake imonkaraantakarori, iri kantakaantaarori okanta Pava ipeyakotantaarori akaariperoshirevetaka. ¹⁸ Tema jatziritakera Jesús ikemaantsitakaitakari, ari ineshiretakaavaiveetakari. Irootake imatantari jineshinonkatai iroñaaka akaratzi ineshiretakaavaitaitaro kaariperori.

3

Iri Jesús anaakotziriri Moisés

¹ Iyeekiite itasorentsishiretakaitane, nonkantaiyemini pikaratzi ikaimashiretaimi Inkitesatzi: Pimpampithashiretakotaiyaari Cristo Jesús, iriitake kempitakariri aparoni otyaantaari, irijatzi kempitakariri aparoni omperatasorentsijanori. ² Ikantaranki aparoni otyaantaari ikyaaryooventziro okaratzi ikantziriri otyaantziriri. Ari ikantakari eejatzi Jesús. Ikempitakotakari Moisés-ni, ikyaaryooventakeneri isheninkapayeeni jashiyetari Pava, itzimi ipaiyeetakeri “Inampivanko Pava.” ³ Iro kantacha Jesús iriira matzirori jiriiperotzi janaakotziri Moisés-ni, tema iriitake ovetsikakeriri pairani. Iroovaitake ikantayeetapiintzi: “Piñaapinkathatero nopanko.” Tema kaarira pankotsi inkantakoperoyeete iriñaapinkathaitero, aña iri iñaapinkathatzi ashitarori ipanko. Tema itzimira ovetsikiirori pankotsi iriira iriiperotatsiri. ⁴ Tema iri ashitarori pankotsika itzimi ovetsikakerori, iroovaitake ikempitaakero pairani Pava jovetsikantayetakarori maaroni.

⁵ Ikantaitake:

Moisés kyaaryooventakeri isheninkapayeeni ipaiyeetziri “Inampivanko Pava.”

Iro kantacha ikempitakomatsitakari irirori aparoni omperataari, iñaaventayetairo onkarate avisatsineri. ⁶ Iriroma Cristo, iriitajaantake tomintariri ashitarori pankotsi, iriitake jevatairi ikaratzi ikempitakaan-taitaari pankotsi. Aritakera ankaratairi aakaite irikaite ipaiyeetakeri “Inampivanko Pava” aririka ankyaaryooventairi, kisorika ovanaari irojatzii ovekaraantapaakyaarone kitaite.

⁷ Iriroma Cristo, iriitajaantake tomintariri ashitarori pankotsi, iriitake jevatairi ikaratzi ikempitakaan-taitaari pankotsi. Aritakera ankaratairi aakaite irikaite ipaiyeetakeri “Inampivanko Pava” aririka ankyaaryooventairi, kisorika ovanaari irojatzii ovekaraantapaakyaarone kitaite.

⁸ Iriroma Cristo, iriitajaantake tomintariri ashitarori pankotsi, iriitake jevatairi ikaratzi ikempitakaan-taitaari pankotsi. Aritakera ankaratairi aakaite irikaite ipaiyeetakeri “Inampivanko Pava” aririka ankyaaryooventairi, kisorika ovanaari irojatzii ovekaraantapaakyaarone kitaite.

⁹ Iriroma Cristo, iriitajaantake tomintariri ashitarori pankotsi, iriitake jevatairi ikaratzi ikempitakaan-taitaari pankotsi. Aritakera ankaratairi aakaite irikaite ipaiyeetakeri “Inampivanko Pava” aririka ankyaaryooventairi, kisorika ovanaari irojatzii ovekaraantapaakyaarone kitaite.

¹⁰ Iriroma Cristo, iriitajaantake tomintariri ashitarori pankotsi, iriitake jevatairi ikaratzi ikempitakaan-taitaari pankotsi. Aritakera ankaratairi aakaite irikaite ipaiyeetakeri “Inampivanko Pava” aririka ankyaaryooventairi, kisorika ovanaari irojatzii ovekaraantapaakyaarone kitaite.

¹¹ Iriroma Cristo, iriitajaantake tomintariri ashitarori pankotsi, iriitake jevatairi ikaratzi ikempitakaan-taitaari pankotsi. Aritakera ankaratairi aakaite irikaite ipaiyeetakeri “Inampivanko Pava” aririka ankyaaryooventairi, kisorika ovanaari irojatzii ovekaraantapaakyaarone kitaite.

* **3:3** Iriira Moisés kempitarori pankotsi, tema irijatzi isheninkamirinkaite judío-payeeni ipaitayeet-ziri “Inampivanko Pava.”

Imakoryaamento jashiyetaari Pava

⁷ Jiroka ikantakeri Tasorentsinkantsi:

Pinkemairi iroñaaka Pava iñaavaitzi, ikantzi:

⁸ Eero pikisoshirevaitzi.

Pikempitarikari pithokashitakanari pairani jiñaantayeetakana tsika te inampiitaro.

⁹ Arira ikovakaavetakana pivaisatziite novasankitaayerimi, iñaantashiretakana naaka,

Okantavetaka iñaavetaiyakaro noneshinonkataiyakerini okaratzi 40 osarentsi.

¹⁰ Irootake nokisantanakari,

Nokantake: Ari ikantapiintatya itzipinashirevaita,

Te iraniitantapiintaiyaaro nokovakairi.

¹¹ Noyatsimanekiini nokantanake:

Eerora nareetakaayetaari nomakoryaamentoki.

¹² Iyeekiite, ñaa povashaantzirikari Pava, Kañaanetsisiri. Eero

pikaariperoshirevaitzi, eero pithainkashirevaitzi. ¹³ Iro aritatsi

pominthashiretavakaapiintya poshireyetaiya. Petataiyaroota iroñaaka

onkanta eero jamataviitantami pantayetairo kaariperori, irojatz

piñaantyaarori pinkisoshirevaita. ¹⁴ Aririka oisokerotziitanaiyaari

Cristo, irojatz overaantapaakyaarone kitaite, aritake añeero amatero

intsipaminthayetai. ¹⁵ Irootake ikantantaitari:

Pinkemairi iroñaaka iñaavaitzi Pava, ikantzi:

Eero pikisoshirevaitzi.

Pikempitarikari pithokashitakanari pairani.

¹⁶ ¿Itzimikama matakakeri ipithokashitakeri, ikemataavetakaro iñaane Pava?

¿Kaarima irikaite ijevatakeri Moisés-ni ipoñaakaakari Egipto-ki? ¹⁷ ¿Itzimikama

ikisapiintayetakeri Pava okaratzi 40 osarentsi? ¿Kaarima antapiintakerori

kaariperori, itzimi aperotainchari janta tsika te inampiitaro? ¹⁸ ¿Itzimikama

iñaaventaitake inkantaitake:

Eerora nareetakaayetaari nomakoryaamentoki?

¿Kaarima ikantayeetake piyathariite? ¹⁹ Ari añiirori kantakaantzirori kaari

jareetakaayeeetantaari, tema iro kantakaantakerori te inkempisantaiyeni.

4

¹ Eenirora otzimi ishinetayetakairi aakaite kempivaitakarori

irareetakaayetaimi imakoryaamentoki. Irootake piñaapinkathatantaiyaariri,

otzimikari ompaitya otzikaavakemiri, iro eero pareetantaa.* ² Tema

akemayetairo aakaite Kameethari Ñaantsi, ari akempiyetaari ikantara

avaisatziite pairani. Iro kantapainchari irikaite, te iranintaamaityaaro

ikemakoyevetavakari, tema te iraventaashiretanakyaaro ikemayevetakeri.

³ Irooma aakaite aventayetakari, aritake irareetakaayetai imakoryaamen-

toki. Jiroka iñaaventakero imakoryaamento, ikantake:

* **4:1** Iroka imakoryaamento, tzimiyatetsi oshiyakaaventachari jaka. Tema pairani, jimakoryaaventakerora, Pava jovetsikakeri kipatsi, ikempitakaantakero “imakoryaamento” iroka 7-tapaintsiri kitaite jimakoryaantakari. Ikanta osamanitakeranki, ishitovayetzi Judio-payeeni janta Egipto-ki, 40 osarentsi ikekenavaiyetake, irojatz jareetantakari kipatsiki otzimi ishinetakeneriri Pava. Irojatzira iroka kipatsi ipaiyeetakeri “imakoryaamento.” Jirokara oshiyakaaventachari iroñaaka kempitarori “Imakoryaamento” kempisantzinkariite, tema tzimatsi kantatsiri: “Iro inkite imakoryaamento kempisantzinkariite.” Tzimatsi pashine kantatsiri: “Iro ‘imakoryaamento’ iroka aventaashiretaneri irovavaaakoshiretante Pava, tema te onkovajaantya iriñaashintsivaitya onkanta iravisakoshiretantaiyaari.”

Noyatsimanekiini nokantanake:

Eerora nareetakaayetaari nomakoryaamentoki.

Aña ithonkatakero pairani Pava irantavaitane ovakera jovetsikantakarori kipatsi. ⁴ Tema tzimatsi tsika oñaaventakota 7-tapaintsiri kitaite, ikantaitzi: Iroka 7-tapaintsiri kitaite, ari ikaratapaakero irantavaire Pava, imakoryaake.

⁵ Iroka makoryaantsi irojatzira iñaaventakoitziri, ikantaitzi:

Eerora nareetakaayetaari nomakoryaamentoki.

⁶ Ari okantari. Irootake intzimantyaari tsika inkarate makoryaashireyetaatine. Iriroma pashineete etayetakarori, te irareetayetya, tema te inkempisante ikinkithaveetaniri Kameethari Nñaantsi. ⁷ Okanta avisanake pairani osheki osarentsi, japiitairo Pava iñaaventai pashine imakoryaamento, ipaitairo “iroñaaka.” Irootakera josankinatakotairi David-ni, ikantakeranki:

Pinkemairi “iroñaaka” Pava iñaavaitzi, ikantzi:

Eero pikisoshirevaitzi.

⁸ Aririkami irimatakero mi Josué imakoryaaperotakaayetaairimi pairani avaisatziite, eeroty japiitairomi Pava iñaaventaimi pashine imakoryaamento. ⁹ Arira ayotziri eenirotatsi oshiyakaaventachari imakoryaamentoperotaiyaari jashiyetaari Pava. ¹⁰ Iroora joshiyakaaventakeri pairani Pava jimakoryaaventakero irantavaitane ithonkakero. Tema ari inkempiyetaiyaari makoryaashireyetaatsine ari onthonkaiyaari irantavaitane.

¹¹ Ontzimatyera ankyaryooventairo areetantaiyaari amakoryaashireyetai, akempiyetaarikari piyathayetainchari pairani. ¹² Tema iñaane Pava, ovañaantane onatzi, shintsinaane okanta. Okempitakara aparoni osataamentotsite thoyempiperotatsiri apimitzikarateki, te oshenkaakanta ontoshenotonkiyetante irojatz iinthomoi iipathantsiki. Iroora maperotzirori iñaane Pava kempitavaitaka ontoshiretatyeeemi, irootake iyotakaanterone impampithashireyetyaari, inkovashireyeteri eejatzi. ¹³ Tema ikaratzi jovetsikayetakeri Pava tekatsira aparoni materone iromanapithatyaari eero iñaantaari. Aña Pava ari iriyotakotairo maaroni antayetakeri, iriitakera amenakoyetairone.

Iri Jesús anaakotziri omperatasorentsijanori

¹⁴ Irika Jesús, Itomi Pava, iriitake anaaperotakerori inkite. Iriitake ankempitakaantya omperatasorentsijanori. Irootake oisokerotantyaariri aventaashiretaari ikemayeetai akantake: “Nokempisantairi Jesús.”

¹⁵ Tema Jesús ikempitaarira omperatasorentsijanori, irootake jineshinonkayetantairi ontzimerika pomerentsitzimoyetaineri. Tema pairani irirori, tzimavetaka ikovashirevetakari, ari ikempitakotakai añaayetziro avishimoyetairi aakaite. Iro kantachari, tera inkaariperotaajatapainte kapicheeni. ¹⁶ Irootake aventaantyaariri añañaatairiri Jesús kempivaitaka aafashiretaatyeeerimi tsika impinkatharitari. Tema aritake ineshinonkayetai, ari inkaminthaayetai aririka ankovityaashirevaite.

5

¹ Tema Pava ovakeri pairani atziri impairyeteri omperatasorentsijanori. Iriitake kantakoventayetairine atziriite kaariperoshireyetsiri. Iri pomeyetairone jashitakaitariri Pava. ² Tema atziri jinake irika omperatasorentsitaari, otzimotziri opaita pomerentsitzimoyetairi. Irootake jiyotantarori jamatsinkaventari tzipinashirevaiyetachari atziriite ikaratzi pokashitziriri, masontzishireyetsiri eejatzi. ³ Jimatzitaro irirori ipomeventa okaratzi jashitakaariri Pava inkene impeyakoteneri

ikaariperoshirevaitzi, jantziro ikempitapiintziniri atzirite. ⁴ Tekatsimaita omperatasorentsitaari pairyaashitachane apaniro, aña Pava ovayetziriri, ikempitaakeri jovakeri pairani Aarón-ni.

⁵ Ari ikantakeri eejatzi Cristo, te iri pairyaashitachane apaniro ikempitakotaari omperatasorentsitaari onantari intharomentaventaityaari. Aña Ashitariri matakakeri, ikantziri: Notomi novimi eeroka, Naakatake pirintanaa iroñaaka.

⁶ Ipoña ikantake eejatzi:

Eeroka kantaitaachane pomperatasorentsitaarite,
Ari pinkempityaari ikantaranki Melquisedec.

⁷ Tema pairani jatziritapaintzi Cristo, jiraaneentaka jiñaañaatakeri Pava, ikaikaimatake shintsiri jamaniri. Aña Pava, otzimimotziri ishintsinka, ari onkantakeri irovvisaakoteri eero jovamaantayeetari. Tema Cristo ñaapinkathatasorentsitaneri jinake, ikempisantakeri Pava ikovakotakeri.*

⁸ Okantavetaka Cristo iriivetaka Itomi Pava, ikemaantsitapainta, tema ari jiñaakero tsika okanta ikempisantaitzi. ⁹ Ikanta jimonkaratakaayee-takeri iranteri, arira omatakari jovavisaakoshiretairi inkarate kempisantairine, ari inkantaitayeero iravisakotai. ¹⁰ Ari okantakeri, Pava omperatasorentsitaakeri, ari okempitakaro tsika okanta jomperatasorentsitaakeri pairani Melquisedec.

Ikamantantaitziro aririka ovashaantero aventaashiretari

¹¹ Tzimatsi osheki nokovavetari niyotaimiri tsika ikantakota irika. Iro kantacha ovana opomerentsita nomatemiro, tema kisoshire pikantayetaka, osamani onkantya pinkemathatantyaarori. ¹² Tema ari osamanitakera, noñaajaantakeri eerokatake iyotaantayetanaatsinemi. Iro kantacha eeniro okova intzime impaitya iyotaayetemine eerokaite, irojatzi irapiitayetaimi etayetarori jiyotaantaitziro iñaane Pava. Okempivaitakaro tsika ikantaitziri aparoni ithotaayetziri, tekera onkante impayeetari tatsinaari ovanarontsi. ¹³ Ari pikantari eerokaite, iriivaiyetake eenchaaniki ithotaayetziri, tema tekera piñaantapiintayetyaaroota otzimi kameethashiretakaantatsiri. ¹⁴ Iriima itzimi ovayetakarori tatsinaari ovaritentsi, iriivaiyetake ikaratzi ñaantapiintayetakarori, te opomerentsitzimotari iriyotero otzimi kameethatatsiri, otzimi kaariperotatsiri.

6

¹ Ontzimaty niyaataakanakero niyotaaperotemiro pashine tsika ikantakota Cristo. Tera arite napiipiitemiro okaratzi piyotziyetakari eerokaite, okempitaya okantakota iroka: Jovashaantayeetairo kaariperori kaamaneshiretakaantatsiri. Javentaashireyeetanaari Pava. ² Jiyotaayeetakemiro eejatzi oviinkaataantsi, eejatzi otzimikapatziitotaantsi, eejatzi irañaakaayeetairi kamayetatsiri, impoña irovasankitaayeetairi kaariperoshireri. ³ Irootakera aatakaantyaarori pashinetatsiri, inkamintha iri kovatsine Pava. ⁴ Onkamintha eero amenaashivaita pikemathayevetavakari, itasonkaventayeveetakami, inampishirevetantakami Tasorensinkantsi, ⁵ piñaayevetakaro

* **5:7** Jiroka ikantakeri Jesús, jiñaañaatakeri Pava, ikantzi: “Ashitanari, pishinetanarika, pintsi-paryaakoventena onkarate nonkemaantsityaari. Iro kantacha eerora pimatanaro okaratzi nokovavetakari naaka, iro pimata okaratzi pikovakaakenari eeroka.” Jirokara ikenakaakero Pava ikempisantakeri Jesús ikovakotakeriri, jamavetakaakeri ikemaantsiyetakari, ishinetakeri inkamimotante jovañagairi eejatzi.

okameethatizimotzimi iñaane Pava, piñaayevetakaro eejatzi ishintsinka onkarate irooñaarontayetairi apaata. ⁶ Tema ikaratzi ñaayevetakarori iroka, ipoña jovashaantairo, eerora imataajatairo impiyashiretai irookaventantaiyaarori iyaariperonka. Kempivaitakami iriyetakemi apiitaironemi impaikakotakaantairimi Itomi Pava, kempitavaitaka iriimi thainkimavaitairinemi eejatzi ipiyotaiyani atziiriite. ⁷ Okantaranki aparoni ovaantsi irenkapathatziiri inkane, aririka impankiitantaayo, iroorika shookayetaintsineri pankirentsi pinarontsitachari, iriira Pava tasonkaventakeri pankitakerori. ⁸ Irooma iro iyoshiitachane oshookake kitochee, ipoña tovarishi, tekatsira apantyaarone, katsimashire inkantya pankitakerori, intaayetairo apaata.

⁹ Irooma eerokaite, netakoyetané, niyotajaantzi eerora pikempitakotaro noshiyakaaventakeri, tema niyotaiyini naaka pantanairo kameethari ovakera jovavisaakoshireyetaimi. ¹⁰ Tema Pava tampatzikashire inatzi, eero ipyakotaimiro pantayetakeri eerokaite, petakoyetanaari ikaratzi pairyaayetairiri Irirori, eekerora piyaatakaatziiro petakoyetari. ¹¹ Irootakera nokovakoyetaimiri, ari pinkantapiintatyeeya poñaakantairo pinkyaaryooshireyetai, irojatzi omonkarayetantaiyaari okaratzi poyaakoshiretaiyarini. ¹² Iro eero piperashiretante eerokaite, aña iro aritatsi pinkempitakoyetayari ikaratzi jatakairori ikempisantanai, ikaratzi kamaitanaarori. Tema iriitake aayetairone ishinetaantaitakeri.

¹³ Tema pairani ovakera Pava ishinetaakeneri Abraham-ni, tekatsira aparoni anaakoterine Pava intzime impairyakero ivairo, iri iyoterone eejatzi omaperotatya irimonkaravainete. Aña iri pairyaachari apaniro ivairoki Pava, ¹⁴ ikantakeri Abraham: Omapero nontasonkaventemi Naaka, Omapero noshekeyemiri Naaka pincharinentyaari.

¹⁵ Tera irathavaavainetatyeeeya Abraham-ni, amatsinka joyaaventaka, jiñaakero ishinetaitakeriniri. ¹⁶ Tema aririka inkovapiinte atziiriite iriyote omaperorika omatya ishinetaantziiri, ipairyiuro ivairo aparoni itzimi anaakotziiri, ari iriyoyeete omapero irimonkaravainete. ¹⁷ Ari okempivaivetakaro okaratzi jantakeri Pava, ipairyaka irirori omatantyaari ishinetaantakeri. Tekatsi kanterone impashinetakairo okaratzi ipampithashiretakari iranteri. ¹⁸ Ari okanta otzimanantakari apite kaari ikantayetai impashinetakaayetairo. Iro omatantari ayotai te ithaiyaneta Pava, irootake poshenkashireperotairi aakaite aventaashireyetaari Irirori, ayotzi ari omonkarataiya oyaakoneentari.* ¹⁹ Iro oyaakoneentanka joshiyakaaventaitziiri jaka okempitaro aparoni tenari ayeentaatziirori iniroite pitotsi eero amaatanta. Ari okempitari oyaakoneentanka, ayeentaperoshire ovayetai. Irootake kantakaarori ankempitakotantyaariri itzimi kyaatsiri janta tsika jotantotaitantaro tontamaitatsiri.† ²⁰ Ari añaamampyaarori aakaite kantatsi ankyaaayetai janta kempitakarori iroka, aririka oyaampoiritanairi Jesús itzimi joshiyakaaventaitakeri kyagaintsiri janta. Tema iri Jesús joshiyakaaventake

* **6:18** Tema tziimatsi apite kantakotachari jaka kaari inkantayete impashinetakaayetairo. Jiroka etarori: “Pava te ithaiyaneta, aritake omonkarataakya okaratzi ishinetaantakeri.” Jiroka apite-tanaintsiri: “Tekatsi pashinetakagairone ipairyaka apaniro ivairoki Pava, tema tekatsi anaakoterine irirori.” † **6:19** Iro iñaaventakoyeetzi tontamaitatsiri jotantayetantarori tasorentsi-panko, iro ipaitayeetzi tasorentsisaaente onatzi janta. Intaani inkye omaperatasorentsitineri, tera iraaikoventyaaro inkyaapiinte. Iro inkantayeetzi “ari janta joñaakanta Pava.” Irootakera oshiyakaaventarori inkite tsika janta afeeri Pava apaata.

pairani Melquisedec. Iriitake Jesús omperatasorentsijanori iroñaaka, ari inkantaitaayeeni irirori.

7

Iromperatasorentsinka Melquisedec

1 Tema Melquisedec, iri pinkathariventantaintsi Salem-ki, iromperatasorentsitate inake Jenokisatzi Pava. Iriitake aavairiranki ipiyaaro Abraham-ni japerotakeri pashine pinkathariite jovayiritari, itasonkaventavairi.*

2 Irijatzi ipakeranki Abraham-ni ovaakarontsi okaratzi jaapithatantakeri jovayirita. Tema Melquisedec, tzimatsi oshiyakaaventachari ivairo. Jiroka etarori oshiyakaaventa: “Pinkathari kameethashireri.” Jiroka apiteaintsiri oshiyakaaventa ivairo ipinkathariventantzi Salem-ki: “Pinkathari saikakaantatsiri kameetha.”† 3 Te iriyoyeetero ivairo ashitariri, te iriyoyeete eejatzi itzimi icharineyetanakari. Kempitavaitaka te ontzimemi tsika ipoñaantanakari, tsika ithonkaka eejatzi, ikempitakotakari Itomi Pava, ari ikantaitatziro irirori jomperatasorentsitaaritzi.

4 Ari añirori iriiperori inake Melquisedec. Tema Abraham-ni, itzimi acharineyetanakari aakaite, iri ipake pairani okaratzi jaapithatziiriri pinkathariite jovayiritakari. 5 Iroora kempitakarori okaratzi jantapiintayetakeri pairani Levi-mirinkaite. Ipayeetziri aparoni tzimimotziiriri isheninka ontzimerika 10, tema iro oshinetaantziri Ikantakaantaitane iran-tayeteri omperatasorentsitaari. Iro jametayirini, tema irimirinkaite inatzi icharineyetari Abraham-ni. 6 Iriima Melquisedec kaari asheninkata a-judio-yetzira aaka, kaari ayotaajatzi ipaita charinetariri. Iro kantacha, Abraham-ni, itzimi ishinetaaperoyeetakeneri pairani, iriitajaantakera pak-eri Melquisedec aparoni karatatsiri 10 jaapithatantakeri jovayirita. Ipoña Melquisedec itasonkaventajaantanakeri Abraham-ni. 7 Omaperotatya ikantapiintayeetzi: “Itzimirika tasonkaventantsiri, janayiri itzimi itasonkaventaitziri.” 8 Itzimirika ipayeetziri aparoni opaitarika karatatsiri 10 jaka kipatsiki, atziri jinayetzi, kaamaneri. Iriima Melquisedec, kempivaitakami kañaaneri irinakemi irirori. 9 Irojatzi jantakeri Levi-mirinkaite, ikaratzi ipashitapiintayeetaari. Aña kempivaitaka iriitakemi pinakoventantatsinemi, tema irootake jantakeri ivaisatzite Abraham-ni, 10 etanakaro ipinakoventantake pairani ipashitakariranki Melquisedec jomonthaantavaariri jovayirita. Tema tekeramintha intzimaajate Levi-ni, aritake jantz-itaro Abraham-ni iroka.

11 Pairani, ikaratzi omperatasorentsitaari, icharineete Aarón-ni inatzi, ikantayeetziri “Levi-mirinkaite.” Ari okanta Ikantakaantaitakeri. Iro kantacha irikaite omperatasorentsitaari, te irimatajaantero irovameethashiretante. Arimi irimatakero, eerotya josankinatakoyeetaimi pashine omperatasorentsitaari kempitaariri Melquisedec, kaari charinetariri Aarón-ni. 12 Omaperora itzimai pashine omperatasorentsitaari kaari icharineta Aarón. Irootake ovashiñaantaiyaari Ikantakaantaitane, onantyaari intzimai pashine omperatasorentsitaari. 13 Tema irika iñaaventaitakeri kempitaariri Melquisedec, kaarira icharineete Levi-ni, pashinimirinkaite inatzi, kaari tzimaajatatsine aparoni isheninka intzime iromperatasorentsitaayaaari.

* 7:1 Iroka vairontsi “Salem” irootake ipaitaitziri nampitsi Jerusalén pairani tekerana inampitaro Judio-payeeni janta. † 7:2 Jiroka kantakotachari ipakeriri Abraham-ni pairani Melquisedec. Aririka irapithatante jovayirita Abraham-ni onkarate 10, aparoni irashitakaakyaari Melquisedec. Ari ikantakerori maaroni jaapithatantakeri, ontzimerika 10, aparoni irashitakaakyaari Melquisedec.

¹⁴ Irika kempitakariri Melquisedec, iriira Avinkatharite Jesucristo, itzimi icharinetakari Judá. Tema pairani irosankinareki Moisés-ni, te oshine-taantsite iromperatasorentsitaarite charinetariri Judá.

¹⁵ Ari okoñaaperotziri ontzimatyé impoke pashine omperatasorentsitaari kempityaarine Melquisedec, ¹⁶ te iromperatasorentsivetya inkempityaari oñaaventziri Ikantakaantaitane itzimi icharinematsitari Levi-ni. Aña iri kempityaarine aparoni tzimatsiri ishintsinka, kaari kaamanetatsine. ¹⁷ Tema iri jiñaaventayeetake, ikantaitzi:

Eeroka kantaitaachane pomperatasorentsita,

Ari pinkempityaari ikantaranki Melquisedec.

¹⁸ Ari okanta, tema okaratzí Ikantakaantaveetakari, otzimi irovashaantaite, tera omatero ovameethashiretante, eeniro kovityaachari. ¹⁹ Tema tekatsi aparoni ovameethashirete Ikantakaantaitane. Iro kantacha otzimaira pashine impoyaaakori, irootakera matakayetairone okaakishiretaiyaari Pava, tema iro oyaakoneenteri.

²⁰ Irootakera ishinetaakairi iroka Pava, tema iriitakeranki pairyeen-cha apaniro ivairo iriyoyeetantyaari omapero omonkaratya. ²¹ Iriroma pashine omperatasorentsitaantsiri, tera impairyaaatya Pava jovayetantakariri irikaite. Aña, iri ipairyaaaventaka pashine, ikantakeri:

Iri Pinkathari pairyaamentakami, te joipithokanetziro iñaane.

Eeroka kantaitaachane pomperatasorentsita,

Ari pinkempityaari ikantaranki Melquisedec.

²² Ari okanta, iriitakera iroñaaka Jesús iyotakaayeetairori omapero omonkarataiya okaratzí jantzimotavakaitakari, irootake anaakotakerori pashine etavetanakarori pairani jantzimotavakaitakari.

²³ Tema ikaravetaka pairani omperatasorentsivetainchari, osheki tzi-maintsiri impoyaaetakariri iriroriite. Tema ikamapiintayetake irikaite, te onkante iriyaataakairo irantayerimi, aña ontzimatyé intzime pashine impoyaaayarine. ²⁴ Iriima Jesús, kañaaneri jini irirori, iri kantaitaachane iromperatasorentsitate. ²⁵ Ari okanta, iriira Jesús ovavisaakoshiretapiin-tairine okaakishiretaiyaarine Pava, inkantakoventapiintairi.

²⁶ Iriitajaantake iroñaaka omperatasorentsitaari akovityaaperovetakari. Jiroka ikantari irirori: Itasorentsishiretzi, ikameethashiretzi, ikiteshiretzi, te isaikimoyetairi kaariperoshireri, janaaperotairo inkite. ²⁷ Irika Jesús te inkempityaari omperatasorentsijanovetainchari pairani. Tema aririka impomeyeteneri atziriite jashitakaayetariri Pava, jetaro irirori ikovakotziri Pava impeyakotavakeri ikaariperoshiretzi. Iriima Jesús jothotyakero maaroni, jimonkaratakeri ishinetakaranki apaniro inkempitakotyaari ipomey-eetziniriri Pava. ²⁸ Ikaratzí omperatasorentsitaayetakari Ikantakaantaitane, atziri inayetzi, shipetashireri, ikaamaneyetzi. Iriima Itomijanori Pava pokaintsiri avisakeranki osheki osarentsi, iriira jomperatasorentsitakaak-eri Pava ipairyaaakaranki ivairoki. Iri monkaratajaantakerori kameethaini, arira onkantaitaateyeni.

8

Iri Jesús kantakoventantaatsi ovakeratantaari antzimotavakaantsi

¹ Jiroka iroñaaka otzinkamiperotajaantari ikantayeetakeri: Iriitajaantakera Cristo omperatasorentsiventairi, iri saikaatsiri irakojanoriki Pinkathariperori, itsipataari ipinkathariventantairi inkiteki.

² Okempivaitaaro ari irantavaitemi tasorentsithaanteki, iro kantacha, tera ari irantavaimatsite tasorentsithaanteki otzimi jovetsikakeri pairani atziriite, aña inkiteki jantavaitai, tsika otzimi jovetsikakaantairi

Pava. ³ Tema ikaratzi omperatasorentsitaantsiri pairani, tzimatsi jashitakaariri Pava, ipometayetziniri. Ari ikempitakari eejatzi Jesucristo, tzimatsi opaita jashitakaariri Pava. ⁴ Iro kantacha, te onkantavetya iromperatasorentsitemi Jesucristo, isaikantavetapaintari kipsatsiki, te oshinetakaantero Ikantakaanaitane, tema te isheninkamirinkaitetari Levi-ni. ⁵ Tema irikaite omperatasorentsitaari oshiyakaaronsi inamatsiyetake, aña tzimatsi iñaamampyeetakari tsika onkantaiya kyaaryooperoini janta inkiteki. Irootake ikantayeetakeriri pairani Moisés, tsika inkantya irovetsikero tasorentsithaante, ikantayeefakeri:

Pinkempitakaantero povetsikero, tsika okanta piñaamampyaakaro otzishiki.

⁶ Ari ikantaari Jesús omperatasorentsitaari jinatzi, janaakotairi jomperatasorentsitaari atziri. Tema Pava jovakeratai pashine antzimotavakaantsi, iri ishinetagaini iroñaaka Cristo ikantakoyentayetai, irootakera anaakotairori okaratzi ishinetantavetakari pairani, iro anaakotairori etakarori antzimotavakaantsi. ⁷ Tema tzimatsi kovityeenchari etakarori antzimotavakaantsi kaari imonkarayetake, irootake okovantakari ontzime pashine ovakerari, impoyaataiyaarone. ⁸ Jiroka otzimi kovityeenchari, tema ikantaitakeranki:

Ikantzi Avinkatharite:

Pamenero onkarate avisatsineri apaata,

Ari napiitairo ontzime nantzimotairiri icharinepayeeni Israel-ni, icharinepayeeni Judá-ni.

⁹ Aririka novakeratairo antzimotavakaantsi, eero okempitaaro nantzimove-takariri ivaisatziite.

Tema pairani nokempitakaantaari nakathataatyeerimi,

Naakami eevatairinemi nomishitovantaariri Egipto-ki.

Tera imonkaraamaitaro iriroriite okaratzi nantzimotavakaiyaari,

Iro opoñaantari novashaantziro nokempoyaaventziri.

Arira ikantake jiñaavaitake Pinkathari.

¹⁰ Japiitakero iñaavaitake eejatzi, ikantzi:

Jiroka ovakerari antzimotavakaantsi iriñeeri apaata Israel-mirinkaite:

Ari niyoshiretakaayetairi kameethari onkarate irantayetairi.

Onkempivaityaaro nosankinashiretaatyeeenerimi nokantakaanane,

Naakatake inkempitakaantai Ivavane,

Iriiyetake nashitaiyaari Naaka.

¹¹ Te onkovajaantaiya iriyotaavakaavaitaiya,

Intaani ikantayetairi isheninka: Piyoshireperotairi Avinkatharite.

Tema maaroni iriyoyeetaina.

Ari iriyoyetaina iriiperoriite irojatz ashinonkaaneriite, maaroni.

¹² Osheki noneshinonkatairi ikaariperoshireyetake,

Ari nompeyakotaineri.

¹³ Tema ipaiyeetakerora “Antzimotavakaantsi ovakerari,” ari jiyotakoyeet-zirori iroka etavetakarori, kempivaitake paisatorimi onatzi. Tema okaratzi paisatotaintsiri, jookayeetziro.

9

¹ Okanta iroka etakarori antzimotavakaantsi, iro ikantakaanakeri Pava iriyotayeetantyaari tsika inkantaitya iñaapinkathayeetairi. Ari oñaaventari tasorentsithaante tsika janta iñaapinkathayeetairi. ² Iroka tasorentsithaante, apite okanta jinashiyeetakaro jotantaitziro. Janta antarosaaantetzi tsika ikyaaapiintaitzi, ari jovayeetakeri ootamentotsi, menkochaaniki, ipoña tasorentsitanta. Ari ipaiyeetzirori “tasorentsisaante.” ³ Irooma inthomointa, tsika ithatashiifakero tontamairi, iryaaninaki okanta. Ari

ipaitayeetzirori “tasorentsisaanteperori.” ⁴ Ari osaikiri itaantapiintaitarori kasankainkari, ari osaikiri eejatzi tasorentsinaiki. Iro jovetsikayeetanta poreryaari iroka. Ari ovakotari inthomointa eepiyokiini “maná” jovetsikañakitashiitakeroro poreryaari. Ari jovayeetziro ikotzi Aarón-ni shookaintsiri pairani, ari osaikitari eejatzi mapikota tsika osankinataka antzimotavakaantsi.* ⁵ Okanta jeñokiini tasorentsinaiki, ari jovayeetziro jovetsikaiteziri iroshiyakaaro maninkariite, iriitake otsimankantakaro ishivanki otatari tasorentsinaiki. Iro ipaiyeetziri “Ineshinonkamento.” Iro kantacha eero niyaatakairo noñaaventemiro tsika okantayeta aparopayeeni.

⁶ Aritake jovetsikayeetakeroro maaroni iroka. Osheki jantapiintakeri omperatasorentsitaari janta antaroki tasorentsisaante, ari jantayeetzirori inkene iriñaapinkathatasorentsita. ⁷ Irooma iyaaperotanake inthomointa tasorentsisaanteperoriki, intaani ishinetaitziri inkye omperatasorentsijaanori. Aparosatzira ikyaapiintzi osarentsiri. Aririka inkyaake janta, iraanake irira piratsi intsikirisantyaaro ipaitayeetziro “Ineshinonkamento Pava.” Ari onkantya irineshinonkatantyaariri Pava, eero jovasankitaaventantari iyaariperoshirenka. Ari ikempitaayetziriri eejatzi atziriite kaariperoshireyetatsiri. ⁸ Ari okanta, zimatsi jiyotakaayetari Tasorentsinkantsi, jiroka okanta: Pairani otzimantavetari tasorentsithaante, te onkante inkyaayete atziriite janta otasorentsisaanteperotzi. ⁹ Jiroka okantakota: Aririka impayeeteri Pava jashitakaitariri, aririka impomeyeeteneri, tera iro matakaajaanterine iñaapinkathashiretairi Pava inkene intampatzikayetairo ipampithashiretari. ¹⁰ Aña intaani intzitaiaaaro ovaritentsi, jimireyeetari, inkivayetapiintaiya eejatzi. Iro ikantakaantaitakeri otzimi koñaayetatsiri irantayeetero, irooake irantayeete irojatziri irovakeratakantaiaaaroni Pava antzimotavakaantsi.

¹¹ Ari mataka ikoñaatai Cristo, iriitake kempitaariri iroñaaka omperatasorentsitaari. Iro kantacha, tera inkyaajate tasorentsisaanteperoriki otzimi jovetsikayetakeri atziriite, aña jimatakeroro inkyaake irirori inkiteki tsika intaani añaamampyaayetakaro iroñaaka, otzimi anaakoperotantatsiri. ¹² Tema Cristo te inkempityaari omperatasorentsitaari atziritatsiri itzimi kyaamatsitapiintatsiri tasorentsisaanteperoriki iraanake iriraane piratsi. Aña iriitajaantake shinetaicha irovamagaiteiri irisakotapaintero iriraane, inkene iriñaayetairo maaroni ari inkantaitaatyeni iravisakoshireyetai.†

¹³ Oshiyakaaventziro aririka ookimotyaaari Pava iriraane piratsi, eejatzi isamampote, kempivaitaka iro kitevathatakairine atziri itzimi antakerori ipinkayeetziri. ¹⁴ Irooma iriraane Cristo, iro maperotakerori okantakaakaro pikiteshoretantayetaari. Tema ikempitara irirori tekatsi ompaitya inkenakaashityaari, irijatzita shinetaichari irovaiteiri, ikantakaakari Tasorentsinkantsi. Iriitake oshepithataimiro kaariperori pipampithashiretane, tema pantayetakero kaamanetakaanatsiri. Aña ontzimatyepantayetairo okaratzi ikovakaimiri Pava, Kañaaneri.

¹⁵ Iriitakera Cristo itzimi jotyaaantakeri Pava inkantakoventairi atziriite, ari okanta jovakeratakantaaroni antzimotavakaantsi. Tema okantakota ovakerari antzimotavakaantsi, ontzimatyepantayeta inkame aparoni, iro iravisakotantayaaari piyathatarori paisatoro antzimotavakaantsi. Ari iriñeetairo ishineyetakairo pairani ankañaanetai. Iroka antzimotavakaantsi, iroovaitake aparoni osankinarentsi tsika oñaaventayeta okaratzi jashiyetari, oñaaventayetziri eejatzi intzime ashiyetaiaaaroni aririka inkamaminthatake ashitaaniri. ¹⁶ Iro kaari jiyoperoyeetanta intzime aayeterone okaratzi

* **9:4** Ikantakoyeetziri jaka poreryaari, iriitakera oro. † **9:12** Jiñaaventaitziri jaka ikantaitzi piratsi, iri iñaaventayeetziri cabra-payeeni ipoña vaca.

jashitakaayeetantari, intaani jiyoyeetzi aririka inkamake ashitaaniri. ¹⁷ Eenirora jañi ashitaaniri, eero ipitaitari itzimi ishinetaikeneri irashitaiyaaro. Intaani impayeetairi aririka inkamake. ¹⁸ Ari okempitari, jetajaantayeetanakarori paisatori antzimotavakaantsi, tzimatsi ipaita kamaintsiri, iriraanera jetantayeetanakari. ¹⁹ Tema pairani ithonkakero Moisés iñaanatakeneri atziriite Ikantakaantane, jaake iriraane piratsi, itentaakero jiña, jaake inchashiteva, jankoviitake kityonkamaitatsiri, itsikirisantakaro osankinatainchari, ari ikempitaakeriri eejatzi atziriite.†

²⁰ Ikantakeri:

Iroka iraañsi iro ooñaarontaperoterone antzimotavakaiyaari, irootake ikan-takaantakeri Pava.

²¹ Itsikirisantakaro eejatzi iraañsi janta tasorentsithaanteki, ari ikempi-taakerori okaratzi saikatsiri inthomointa. ²² Ari okanta, tema kempivaitaka aririkami intsikirisantaityaaro iriraane piratsi, imonkaratanairo Ikan-takaantaitziri, kempivaitaka iroomi oitevathatantsine. Tema eerorika otzimi iraañsi, eero ipeyakotantairo Pava kaariperori.

Iri Cristo matakeroi jovavisaakoshiretanz

²³ Irootake ikamimentantari piratsi ipomeyeetziniri Pava kempivaitaka inkitevathatakaantayeemi. Irootake kempitakarori okaratzi avisaintsiri inkiteki, jotyaantakeri Pava inkamimentante Cristo, inkiteshoretakaan-tayetairi. Iro anaakotakerori ikamimentantzi piratsi. ²⁴ Tema te inkye Cristo tasorentsisaantaperoriki irovetsikamatsitane atziriite. Aña irootataike oshiyakaaventacha inkiteki tsika ikenai Cristo, inkantakoventayetai isaikira Pava. ²⁵ Tema te japiipiitapaintziro Cristo ikamimotantzi. Ari opashinetziri jantziri omperatasorentsitaari itzimi kyaavetapiintachari aparosatz

osarentsiki tasorentsisaantaperoriki. Te iri ashitaajatyaaone iriraa isakotay-eetziri. ²⁶ Arimi iroshiyamatsiyaarimi Cristo ikaratzi omperatasorentsitaari, osheki irapiipiiteromi inkamimentante. Arimi iretanakyaaro inke-maantsiventantyaami ovakera ovetsikantakari kipatsi. Aña aparosatz

ikamimentantapaintzi. Ari ikantaitanaatziro joitsinampaakero kaariperori. ²⁷ Iroovaitake ikantaitziri: “Maaroni atziri aparosatz okanta ikami, impoña Pava amenakotairone ishire.” ²⁸ Iro jantkeri Cristo, aparosatz

ikamaite ikemaantsiventakotari osheki kaariperoshireri. Iro kantacha eejatzi inkoñaatapai apaata irirori, eerova ikemaantsitakaitavaari, aña irovav-isaakotairi ikaratzi oyaakoneentakeriri.

10

¹ Iroora Ikantakaantaitane oshiyakarori aamparentsi. Tema okantara aparoni aamparentsi te ontzmanete ovatha, intaani jiyotayeetzi tzimat-sira ipaita ashitaro irampare. Ari okantari eejatzi Ikantakaantaitane, iyotaakai tzimatsi apaata kameethataatsine. Ikantakaantaitake ontzi-matye impometapiintayetaineri Pava maaroni osarentsiki, iro kantacha tera ovameethaperoshiretziri atziriite antayetakerori. ² Arimi omaper-otya ovameethaperoshiretante, ikaratzi antayetakeri arimi irovashaan-takeromi, tema aritakemi oiteshoretakeri, eero iyaatzimi onkatsitzimoshire-vaiterimi jantayetakero kaariperori. ³ Aña te ari onkanta, iro jantapiin-takeri avisayetzira osarentsipayeeni, ipometapiintayetziniri Pava, ipampi-thashiretakotaro iyaariperoshirenka. ⁴ Tema jovamaayetapiintziri piratsi-ite ikapathainkatakaitziri, tera omatero ompeyakoperotero iyaariperonka atziri. ⁵ Irooma ipokakeranki Cristo jaka kipatsiki, ikantakeri Pava:

† 9:19 Kantakotachari jaka inchashiteva, irootakera ipaiyeetziri eejatzi “isopo.”

Te pinkovamatsitairo iramayeetaimi piratsi jashitakaayeetamiri, ipomeyeetzimiri.

Aña naakatake potyaantake natzirite, nonkempitakotyaaari ipomeyeetzimiri.

6 Tera intaani onimotemi ipometayeetzimiri piratsi okantakaantziro iyaariperoshirenka irikaite.

7 Nonkante Naaka:

Pavá, nopokake naaka nantairo okaratzi pikovakaakenari eeroka, Tema aritake josankinatakoyeetakena pairani onkarate nanteri.

8 Pinkinkishiretero kantatsiri jaka:

Te pinkovamatsitairo iramayeetaimi piratsi jashitakaayeetamiri, impomeyeetzimiri. Te onimotemi impomeventemiro iyaariperoshirenka.

Iro kantacha, ¿kaarima ikantakaantaitziri iroka? ⁹ Intsityaa pinkinkishiretero pashine kantatsiri:

Nopokake naaka nantairo okaratzi pikovakaakenari eeroka,

Iroka apiitainchari ikantaitakeri, impoyaataro etanakarori pairani. ¹⁰ Aña ikovake Pava onkempityaaro ivatha Cristo okaratzi ipomeyeetziniriri, ari okanta ikamimentantapaintariri maaroni atziriite. Arira opoña jovameethashireyetai aakaite.

¹¹ Pairani, maaroni omperatasorentsitaari jaminiri Pava jashitakaariri, japiipiitziro kitaiteriki ipometziniri piratsi. Temaíta irimatero irovashaantaperotakaantero kaariperori. ¹² Irooma Cristo, aparosatzi ishinetaka irovamaaventaiteri iyaariperonka atziriite, ipoña isaikai irakojanoriki Pava itsipataari ipinkathariventanti, ¹³ ari isaiki jovaaventa irojatzii iroitsinampaantaperotaiyaariri, ikempitakaantairi imakoryaakiimento. ¹⁴ Irootakera jantantakarori aparosatzi ikamimentantakero iyaariperonka atziriite, ari ikantaitaayaaani jovameethashireperoyetairi. ¹⁵ Ari ikempitakari Tasorentsinkantsi jivotakaakai omaperotatya. Tema iri etakaro josankinatakantaite:

¹⁶ Ikantake jiñaavaaitake Pinkathari, ikantzi:

Jiroka ovakerari antzimotavakaantsi iriñeetairi apaata:

Ari niyoshiretakaayetairi kameethari onkarate irantayeeteri

Onkempivaityaaro nosankinashiretaayeeenerimi nokantakaantane.

¹⁷ Eekero ikantatzi:

Ari nompeyakotaineri ipiyathataka, jantayetakero kaariperori.

¹⁸ Tema aritake ipeyakotantairo Pava ikaariperoshireyeetzi, te ariperotai impomeyeetaineri iroñaaka.

¹⁹ Irootake iyekiite, tema kapathainka ikantaka Jesucristo jovamaantaitakariri, aventaashire antsipashiretaiyaari Pava, onkempivaityaaro ankyaatyeemi tasorentsisaanteperoriki. ²⁰ Tema jatziritakera Cristo, irootake okantantaari ankyaayetai inkiteki, iro oshiyakaaventachari ankyaatyeemi ithatayeetakero tontamaitatsiri tasorentsisaanteperoriki. Aakara omapokayetaarori iroka kaari jimayeetzi pairani, irootake kañaanetakantaatsiri. ²¹ Ikempitaari iroñaaka Cristo iriimi omperatasorentsijanoventaineri akaratzii jashiyetaira Pava. ²² Ari okanta. Kyaaryooperoini ankantaiya antsipashiretaiyaari Pava, mapero ankantya oshiretaiyaari. Kiteshire ikantakaayetai, eero apampithashiretakoyetaaro kaariperori. Aña ankempitakaantya inkivantayeeromi jiñaa kiteshaari. ²³ Kiso ovanakero aventaashiretaari, ikemayeetakai akantake: “Noyaakoneentane inatzi Cristo.” Tema tsika itzimi shinetakairori, kiso jovakai irirori. ²⁴ Ontzimatyee ampampithashiretakotairo tsika onkantya aminthashiretakaantyaariri

pashine iretakotantya, irantayetairo kameethari. ²⁵ Eero ovashaantziro apatotapiintya, tema tzi mayetatsi ovashaantayetakerori. Aña ontzimatyé aminthashiretakaiyaari akarataiyini. Eekero aatatyé antanairo ayotaira aritake impiye Cristo.

Ikamantayeetariri antzirori inintakaanekiini kaariperori

²⁶ Tema aritake ayotairo kyaaryootatsiri, aririka othaaanakaaro ovashaantanakero, impoña aatakaaro antayetero kaariperori, tera impeyakoitairo ayaariperonka. ²⁷ Aña ikamantayeetatyeé antharovashirete irovasankitayeetai, tema Pava iraperotairi intaayetairi ikaratzi kisaneentakeri. ²⁸ Pairani, intzimerika piyathatakyaarone Ikantakaanane Moisés, te ineshinonkaitari, aña jovamaaheetziri inkaraterika mava kantakoterine. Ari irovamaaheetakeri eejatzi inkarataajaterika apite kantakoterine. ²⁹ ¿Tema omaperota irovasankitaiteri itzimirika manintakerori jantzimotajaantakairi Itomi Pava? Tema okempivaitakaro jaatzikashivaitaitaro kaari apantaro, irimanintashivaitakyaaromi ikapathainkataka ikamimentantake. Ari ithainkashiretakero jantzimotantziri Pava ishinetaavetaniri intasorentsishiretakairi. Ikaviyavaitakeri Tasorentsinkantsi neshinonkataneri. ³⁰ Irooma aakaite ayotziri itzimi kantaintsiri: Naakatake ovasankitaantatsine, Naaka piyakoventantachaneri. Iroora ikantakeri Pinkathari. Ikantaitzi eejatzi:

Jovasankitaayetziri Pinkathari ikaratzi jashitaari irirori.

³¹ ¡Kempitaitaika iniroitemi intharovashireyetakemi jiyotayeetai iriitajaan-takemi ovasankitaayetantaatsine Kañaaneri Pava!

³² Pimpampithashiretakotyá. Tema eerokayetake pairani kempisantanaintsiri, kempivaitaka pinkitainkatakotaatyeeemi. Ipoña piñaakero ikemaantsitakaayeetakami. ³³ Piñaayetakero eejatzi ikisayeetzimi, jovatsinaayetzimi tsika ipiyotayeeta. Piposhenkayetakari avishimoyetziri okaratzi piñaakeri eeroka. ³⁴ Piposhenkayetakari ikaratzi jashitakoyeetakeri, piñaayetakero eejatzi jaapithayeetakemiro tzi mimoyetzimiri. Iro kantacha, eekero piyaatatzi piminthashiretanaka, tema piyotaiyini onkarate piñeeri apaata, osheki okameethaperotzi, te othonkaneta. ³⁵ Irootake eero povashaantantaro okaratzi paventaanaari, tema iniroite impinayeetaimi apaata. ³⁶ Amave pinkantya pantayetanairo ikovakaayetzimiri Pava, ari onkantya piñaantaiyaarori ishinetaakemiri.

³⁷ Tema ikantzi Pava:

Eero ishenkaa irareetantyaari okaakitzimataintsiri,

Eero osamani inkantya.

³⁸ Tampatzikashire irinaatyé aventaashireri, ari iriñeero irañaaantaiyaaro.

Irooma aririka impiyashiretai, eerora jinimotakaanaro.

³⁹ Irooma aakaite, te akempitari ikaratzi piyashiretachari, itzimi iraperoyeetai. Aña oshireyetaara aakaite, ari añeero añaaashireyetai.

11

Aventaashirenkantsi

¹ Jiroka okantakota aventaashirenkantsi. Okempitaya aririka inkantashireete: “Aritake omatakya nokovaperotane.” Jiyomampyaaperota-jaantake aritake omatakya ikoviri, onkantavetakya tekera iriñeero. ² Iro iraventaashirenka avaisatziite kantakaarori okanta Pava iñaaventantakariri

kameethaini. ³ Iro aventuraashirenkantsi kantakaarori amatantarori ake-mathatairo tsika okantajaantaka jovetsikantakarori Pava kipatsi. Intaani jiñaavaitake, matanaka ovetsika. Ari opoñaanakari ovetsikanaka iñaayeetairi iroñaaka kaari koñaataajatatsiri pairani.

⁴ Iro iraventaashirenka Abel kantakaari ipometantakaniri Pava jashitakaariri, anaakotanakero irashi Caín jashitakaavetariri Pava. Iro ookimotakari ipometakeri Abel. Ari ikantake Pava: “Kameethashire inatzi Abel.” Okantavetaka ikamake Abel, eeniro akemakotapiintziri kempivaitajaantaka irojatziri iriñaavaitemi irirori, tema iro kantakaarori ikempisantake. ⁵ Iro iraventaashirenka Enoc kantakaari jaantaitaariri, te iriñeero inkame. Te iriñeetairi, tema inkiteki jagairi Pava. Pairani eeniro isaiki kipatsiki, ikantakeri Pava: “Eerokara inimotakaaperotakenari.” ⁶ Tema aparoni kaari materone ontzime iraventaashirenka, te onimoteri Pava. Aña aririka inkovayeete iriyoperoitairi Pava, ontzimatyekempisantai, omapero tzimatsi Pava. Ontzimatyekempisantai ari irimatatakaayetairi Pava inkarate kovaperotaatsine iriyotairi. ⁷ Iro iraventaashirenka Noé kantakaari jovetsikantakarori iniroite pitotsi inkene irovavisaakoteri isheninkamirinkaite. Kyaaryoo iñaapinkathatasorensitanetake irirori. Tema iri Pava kamantakeri onkarate avisatsine, kaari iñeetaajatziri pairani. Iroora opoñaantari jiñeetakeri iro apantaperotaro irovasankitaayeetairi osavisatziite. Arira jovameethashiretakeriri Pava, tema irootake ishinetaayetakeririkiempisantaneriite.

⁸ Iro iraventaashirenka Abraham kantakaarori ikempisantantakariri Pava ikantakeriranki irishitove inampiki iriyaatero pashine nampitsi otzimi ishinetaakeneriri. Iro jantakeri Abraham, jatake okantavetaka te iriñeero tsika iriyaatenta. ⁹ Iro iraventaashirenka Abraham kantakaarori jimatantakarori jinampitaro pashine kipatsi tsika te itzimapai isheninka irirori. Ari isaikakeri ipankoshetatari meshinantsimai. Ari ikempitaakari Isaac, Jacob, tema irijatziri ishinetaayeetakeneri eejatziri. ¹⁰ Iro jimatantakarori Abraham inampitakero, tema jiyotzi ari inkañaanetai inkiteki. Kempivaitaka iri ñaamampyaakarori aparoni nampitsi otzimajantazi jovetsikairi Pava, tsika irinampiperotaiyaaro apaata. ¹¹ Aña omatzitaikaro iroori Sara, ovaiyantai okantakaaro aventuraashirenka. Aritake antarokonavetaka, karavetapaaka ovaiyantantyaari. Iro kantacha, omatairo ovaiyantai, tema aventuraashiretanakari Pava aritake imonkaratakenero ishinetaakeneriri. ¹² Ari okanta. Oimera Sara, itzimi ayimavetakari irantarikonanka, jovaiyantakairo iina, irojatziri joshekitantaari icharineyetari, ikempitaari joshekitzi impokiro, ikempitaaro impane oshekitzi janta jiñaathapyaaki. Omapero joshekiperotai, tekatsi materone iriyoeyetai tsika ikaratzi joshekitzi.

¹³ Maaroni irikaite (Abraham, Isaac, Jacob, Sara), ikamakoyetakero iraventaashirenka, te iriñaajatero okaratzi ishinetaayeetakeneriri. Intaani jiñaamampyaayetanakero. Intaina okantaka inkite ikovashiretakeri inampitayaaro. Irootake ikantayetantari: “Asaikaminthatashitara kipatsiki, kaari anampi, akempitakovaitakari aparoni kaari tzimatsine isheninkamirinkaite.” ¹⁴ Tema jiñaavaitaitakero kantainchari ñaantsi, ari ayoperotziri omapero ikokovaitzi pashine nampitsi tsika inampiperotajantaitayaaro kameethaini. ¹⁵ Iroomi iriñaaventayete impiyamatsiyetaimi inampiiteki ipoñaayetakero pairani, aritya irimatakeromi impiyayetai. ¹⁶ Aña tzimatsi pashine ikovaperotakeri otzimi anaakoperotzirori, jantara inkiteki ikoviro. Irootajaantakera

jovetsikakeneriri Pava irashiite irikaite, tema Pava te ipashiventakotari ikantapiintakeri “Novavané.”

¹⁷ Iro iraventaashirenka Abraham kantakaakarori impometantyaanerimi Pava irapintzite itomi Isaac, tema Pava ifaantatyaaro iraventaashirenka Abraham. Iroovetainchami irapintziryeerimi irovaiyantane,

¹⁸ okantavetaka ikantakeri Pava:

Iri Isaac piñaantaiyaari intzimai osheki pincharinetyaari.

¹⁹ Tema Abraham javentaashiretakari Pava jiyotzi ari irovañagairi kamatsiri. Irootake Pava joiptiyantaaniriri Isaac, tema iri oshiyakaaventakero irañaayeetai. ²⁰ Iro iraventaashirenka Isaac kantakaarori itasonkaventantakariri Jacob ipoña Esaú, iro oshiyakaaventacha avisayetatsineri apaata.

²¹ Iro iraventaashirenka Jacob kantakaakarori itasonkaventantakariri apiteroite itomi José. Irojatzi iraventaashirenka Jacob-ni kantakaarori itharomentantakeri Pava ikotziporokitantakeri ikamimatake. ²² Iro iraventaashirenka José kantakaari ikantantakariri ikamimatake, ikantzi: “Aririka irishitovayetai Egipto-ki asheninka itzimi icharineyetai Israel, iramenai tsika inampitaiyaaro.” Ikantake eejatzi: “Ontzimatyeeera iraaheetanairo apaata notonkiporoki.”

²³ Iro iraventaashirenka ashitariri Moisés kantakaari jomanantakariri ireenchaanite ovakera itzimapaake, irojatzi itzimakotantakeri mava kashiri. Tema kameethaini ikantaka eenchaaniki. Ari jiñaakaarori ashitariri Moisés okaratzi ikantakaantakeri pinkathari, irovayeeteri maaroni eenchaaniki inkarate shiramparitatsine. ²⁴ Iro iraventaashirenka Moisés kantakaari kaari ikovanta incharinetyaari pinkathari Faraón, okantavetaka iro oimotantakeri irishinto pinkathari. ²⁵ Aña iro ikovake inkempiyaari atzirriite jashitari Pava, ari itsipatakari isheninkapayeeni jovasankitaavaitaitziri, te inkovaajatero iranintaavaityaaro kapicheeni inevetashiyetari irirori.

²⁶ Tema jiyotake Moisés okovaperota irovinkatharyaaventaiteeri Cristo, iro anayirori ontzimimotairimi irashaakaro Egipto-satzi. Aña iro jiñaamampyaakari impinayeetairiri apaata. ²⁷ Iro iraventaashirenka Moisés kantakaari ishiyantakeri Egipto-ki. Tera iro ishitovantaajatyari itharovakaari pinkathari inkisaneenter, aña ikyaarooventatziiro onkarate irantakariri Pava, okempivaitakaro iriñaavorotatyeeerimi Pava kaari koñaanetatsine. ²⁸ Iro iraventaashirenka Moisés kantakaarori jimonkarayiro ikantakaantaitakero anankoryaantsi, itsikirisantakaro iraantsi eero jovamaantari maninkari aperotneri iponkitzitari irovaiyaneete.

²⁹ Iro aventaashirenkantsi kantakaarori jimontyeetantakarori Inkaare Kityonkaari, janiitaiyakeni okisopathatakera. Irooma jimavetapaakaro Egipto-satzi, piinkaiyakeni. ³⁰ Iro aventaashirenkantsi kantakaarori jimantantakarori jinkijinkitakero Jericó okaratzi 7 kitaite, irojatzi jiñaantayeetakarori oporokathapitake nampitsi. ³¹ Iro aventaashirenka Rahab kantakaarori aakameethatantakariri ovayiriite amenarontachari, ari okanta te otsipatantari piyathariite japeroitakeri. Okantavetaka iroka Rahab mayempiro onavetaka.

³² ¿Nonkinkithatakoterima pashine? Eerora nothotyaakotziri. Jirika ikaratzi: Gedeón, Barac, Sansón, Jefeé, David, Samuel, ipoña kamantantaneerite.

³³ Iro iraventaashirenka irikaite kantakaayetaari okanta: Itzimantari oitsinampaayetairiri pinkathariite, pashine tampatzikashireyetaatsiri, pashine ñaayetairori ishinetaitakeneri, pashine jookaveetakari imoronaki kashekari

te jatsikiri, ³⁴ pashine jookaveetaka paampariki te itaga, pashine jamath-aataitaka irovathaiterimi, pashine ishintsitakaitai, pashine ñaaperotaacha jovayirita, pashine jomishiyayetake ovayiriite poñaachari pashine nampitsi. ³⁵ Tzimatsi tsinane ñaayetairiri osheninkamirinkaite jañaayetai ikamaveta. Iro kantacha tzimatsi pashine kamimayetaintsiri jomposavaitaitakeri, te irovashaantanakero iraventaashirenka irapakaantaityaarimi. Aña oyaa-neenta ikanta irañaaperoyetai apaata, eero okempitaaro añaavetara iroñaaka. ³⁶ Tzimatsi itzimi ithainkavaitaitziri ipoña ipasavaitaitakeri, pashine joosoy-eetakeri ipoña jashitakoyeetakeri. ³⁷ Tzimatsi ipicheetakeri, pashine itankaitakeri, pashine josataayeetakeri. Tzimatsi pashine anii aniivai-tatsiri intaani ikithaamatsitakari meshinantsimai, pashine kovityaaperovaitane ikantaka, pashine osheki ikokovayeetakeri, pashine ikemaantsi-takaitakari.* ³⁸ Pashine ikenavaiyetake tsika te inampiitaro ipoña otzishimashiki, pashine inampiyetakaro omoronaki. Tera aritaajate ankempitakaanteri irikaite osavisatziite. Aña iriitake apantaperotachari.

³⁹ Iro iraventaashirenka irikaite kantakaarori okanta Pava iñaaventantaariri kameethaini, okantaveta tekera iriñaayetairo ishinetaayetakeriri. ⁴⁰ Tema iñaamampyaakaro Pava otzimi anayirori: Iko-vakaakairo aakaite antsipayetaiyaari irikaite, inkameethashiretakaayetai maaroni.

12

Kempoya ovanairi Jesús

¹ Irootakera, añaashintsiyetantyaari eejatzi aakaite, ankempitakaantero oyiishitantayeemi, okempivaitakaro eejatzi impiyotatyeyeaami irikaite iramenyetaimi matayetakerori javentaashirenetaka, intzime amatakoyetairi aakaite. Amatantyaarori ashiye shintsiini, ookanairo aithaare amatsinkakairi ashiye. Iro oshiyakaaventachari aithaare aririka ookaventauro akaariperoshirevaitzi. Ari añeerori aakoventyaaro ashiyapiintai. ² Ikempitara shiyachari ikamaitaro jameniro tsika irareetya, ari ankempitanaiyaari aakaite, kempoya ovanairi Jesús itzimi etakarori javentaashiretakaayetakai. Iriitake monkaratakairone eejatzi aventaashiretane. Iriitake ankempitakotaiya, tema jiñaamampyaakaro irirori iranintaiyaari. Irootake jamavetantakarori ipaikakoveetakari, aritzimotakeri ipashiventakaitakari ikamavetapainta. Ari saikai iroñaaka irakojanoriki Pava ipinkathariventantai.

³ Aririka ankinkishiretakoteri Jesús ikanta jamavetakero ikisaneen-tavaitakeri kaariperoshireri, iro tharomentashiretakaine eejatzi aakaite amavetero, eero okantzimoneentashivaitai. ⁴ Aritake piñaashintsiyetakari eerokaite kaariperori, iro kantacha tekera piñeero inkapathainkatakaami. ⁵ Aamaa pipeyaakotaaro ishintsithatantamiro Pava osankinarentsi, ikempitakaantami eerokami itomiite, ikantzimi:

¡Notomi! Eero pimanintziro aririka irovasankitaimi Pivinkatharite.

Eero okantzimoneentavaitami aririka ishintsithatemi.

⁶ Tema iri iretakotajaantane Pinkathari jiñaantakaapiintari, Maaroni ikempitakaantaari itomi, jovasankitairi.

⁷ Onkarate avishimoyetemiri pinkempitakaantero Avinkatharite ñaantakaashiretamirori. Tema ikempitakaantaami Pava eeroka itomi. ¿Tema jovasankitaapiintziri itomi ikaratzi ashitaaniyetachari? ⁸ Ontzimatye irovasankitaayetai maaroni. Terika piñeero eeroka, kempitaka tekera

* 11:37 Ikantakoyeetziri jaka meshinantsimai, iroora imeshina oisha ipoña cabra.

itomiperotami Pava, aña otomi mayempiro pinatzi. ⁹ Okempitara eejatzi, tzimatsi koñaaneri ashitairi ovasankitairi, añaapinkathatziri irirori. ¿Eeroma amaperotzirori añaapinkathatairi Ashitairi kaari koñaaneri, onantyaari añaashireyetai? ¹⁰ Tema ikaratzi ashitairi koñaaneri kapiche jovasankitaayeyetai, tsika okantzimotari irirori. Iriima Pava jovasankitaayetai irirori onkantya inkameethashiretakaantairi, ari onkantake eejatzi intasorentsishiretakai ikempitara irirori. ¹¹ Te onimoshireyetai irovasankitaaminthaitai, aña osheki onkantzimoneentashirevaitai. Iro kantacha apaata, ikaratzi kaari maninterone jovasankitaayetziri, aririka inkameethashireyetai, ari iñeero isaikai kameethaini.

Aparatakerori ineshinonka Pava

¹² Irootakera piñaashintsitantaari pinkempityaari ñaantapiintakarori ishiya, iñaashintsita ishevata ishipetashempavetaka, ari ikempitairori eejatzi ishipetayeretovetaka, iñaashintsita. ¹³ Pinkempitayetai yaari eerokaite shiyapiintachari tsika okameevokitzi kaari ñaayerone inkithoke ishipetakiitake. Aña ontzimatyete intekatsikiite. ¹⁴ Aakameetha pinkantavakaiya, piñaashintsitya pintasorentsishirete. Tema eerorika pimatayetai iroka, eerora piñeeri Añaapinkathatane. ¹⁵ Paamaventyaari inkarate aparatakerone jineshinonkayetai Pava. Paamaventyaari oitzipinaashiretaneri, joitzipinairikari ikaratzi kempisantayetsiri. ¹⁶ Paamaventyaari mayempitatsiri. Paamaventyaari thainkatasorentsitaneri kempityaarine pairani Esaú, ikovajaantzi irovavakya aparosatzii, ari ipimantakeri ikashiyakaitariri iriira iponkitzitarora itzimi. ¹⁷ Tema piyotzi eerokaite aritake jimatakero Esaú kantachari, osheki ikovavetaa iriñeerome intasonkaventayeeteri, iniroite jiraakotakaro. Iro kantacha te iriñaamaitaiyaaro tsika inkenakagairo irovashiñaantaiyaarori inekaaashitakari.

¹⁸ Tema te pikempitari eerokaite aakerori pairani Ikantakaantaitane. Jiyataiyake irirori otzishiki tsika otzimi koñaanetatsiri. Osheki otaantzi, tsireniki okantaka, ooreenkatake, iniroite otampyaatake. ¹⁹ Ikemakero ityootaitzi. Ikemake eejatzi iniroite iñaavaitaitzi, ari itharovaiyanake, osheki jamanaiyavetaka eero ikemantaro kantachari. ²⁰ Tema osheki itharovakaitakaro okaratzi ikantakaantayeetakeri, ikantaitzi:

Eero pikenayetzi jaka otzishiki. Te aritaajate pinkenakaayeteri kapicheeni pipirayeteri janta. Aririka inkenayeetake kapicheeni janta, ontzimatyete intsitokayeeteri, ontzimaye irovathaateeteri.

²¹ Omaperoitaka okoveenkatzi ikantzi Moisés:

Iniroite notharovake, okavaitakana.

²² Te pikempitari eerokaite ikaratzi ñaakerori, aña eerokaite oshiyakariri ikaratzi jataintsi otzishiki paitachari Sion, saikatsiri nampitsiki Jerusalénki. Iroora oshiyakaventachari piyaayetai inkiteki tsika isaiki Pava Kañaaneri. Tema ari pintsipataiyaari eerokaite ipiyotapaa maninkariite.

²³ Pintsipataiyaari ikaratzi piyotachari janta javentaashiretaari Iponkitzitane Pava, tema iriyetake osankinatakotainchari irisaikayetai inkiteki. Pintsipataijaantaiyaari Pava, intzime amenakoyetairine maaroni. Pintsipataiyaari ishireete kempisantzinkariite itzimi jothoyeetakeri ikameethashiretakaitairi iroñaaka. ²⁴ Pintsipataiyaari eerokaite Jesús, itzimi poñaakaantanaarori ovakerari antzimotavakaantsi, itzimi kapathainkaintsiri ikamimentayetakai. Tema iroka iriraane Jesús

kempivaitakami oñaavaitatyeemi, anaanakero oñaaventakeri pairani iriraane Abel.*

²⁵ Paamaiya paparatzirikari Pava iririka iriñaanashiretemi. Tema pairani ikaratzi kemavetakariri Pava jiñaavaitzi jaka kipatsiki, jovasankitaakeri jimanintakero okaratzi ikantziriri. Aakara irimaperote irovasankitaayetai, aririka ampiyashiretake akemayevetakari jiñaaneshiretakai inkitesatzi. ²⁶ Pairani aririka iriñaavaite Pava, jontziñaakaaro kipatsi. Irooma iroñaaka, tzimatsi okaratzi ishinetaakairi, ikantzi:

Ari napiitairo nontziñaakairo, tera intaani kipatsi, aña ari omatzitaiya inkite eejatzi.

²⁷ Tzimatsi opaita oshiyakaaventachari ikantziri: “Ari napiitairo.” Iroora oshiyakaaventacha aririka irotekairo okaratzi jovetsikayetakeri, iraperotairo irovetsikane kaari enitanetatsine, intaani osaikayetai enitatsiri. ²⁸ Irooma aakaite, impinkathariventayetai janta tsika enitanetapai. Irootake ampaa-sonketantyaariri Pava, ñaapinkatha ovairi, antavaitaineri. ²⁹ Tema Pava, iriitake kempitakariri aparoni paampari pomtantaneri.

13

Irantanairi kempisantatsiri

¹ Ontzimatyete petakotapiintanaiyaari “Iyekiite.” ² Eero povashaantziro poimaayeri pipankoki areyetchari pinampiki. Tema itzimayetzi antakerori, tekatsi kamanterine, iriira maninkariite joimaake ipankoki.

³ Eero pipeyakotaro paamaventaiyaari pikaratzi pikempisantayetai itzimi jashitakoyeetziri. Pinkempitakaantero aririkami pinkateri irashitakoyeetemi. Ari pinkempitairiri ikaratzi jovatsinaavaitaitzi, paamaventaiyaari, tema piyotzi eeroka tsika okantavaita aririka inkemaantsitakaayetai.

⁴ Pinkinatayaari pitsipa, eero japitevaitimi pashine. Tema jovasankitairi Pava itzimi mayempitatsiri. ⁵ Eero pinevetapiintashitari poshekyeeri kireeki. Onimotemi piñiuro tzimimotajaantakemiri. Tema iri Pava payetemirone kovyyiimotamiri, jiroka ikantake:

Eero nookaventataitzimi.

Eero novapintaimi.

⁶ Irootake aventaashiretantyaariri aakaite, ankantayetai:

Iri Novinkatharite kaminthainari.

Tekatsi nontharovakaiya.

¿Tzimatsima inkantaina atziri?

⁷ Pinkinkishiretakoteri jevatakaimiri pikempisantayetai, itzimi ñaaventapiintzimirori iñaane Pava. Pinkinkishiretakoteri tsika ikantayeta isaiki, opaita jimonkaraayetakari iriroriite. Pinkempitakotaiyaari tsika ikantakero javentaashireyetaka. ⁸ Irojatzi ikanta iroñaaka Jesucristo, tsika ikantapainta, ari inkantaitaatyeeeni irirori. ⁹ Eero pishinetairi iramataviyetemi iyotaantzirori kaari tampatzikatatsine, kaari ikemapiintaitzi. Tema iriitake Pava tampatzikashiretakaayetairi, jineshinonkayetaira.

Kaarira tampatzikashiretakaantsine ampinkavaitero jovayetari. Tema tzimatsi matayevetakariri iroka, temaita ovameethashireteri. ¹⁰ Okempivaitakaro ontzimimoyetaimi ovakerari pomepirinimentotsi. Itzimi jovamaitakeri janta, kamimentakairi

* **12:24** Pairani itsitokantakariri Cañ irirentzi Abel, ikantake Pava: “Kempivaitaka onkaimatyeeemi iriraane Abel ikokovatzii inkisaventayeetyaari.” Ari opoñaari ikantayeezzi kempivaitaka oñaavaitatyeemi iraantsi. Irooma oñaavaitzi iraaane Cristo, tera inkove inkisaventaityaari, aña okovi ompeyakotantero kaariperori.

aakaite. Te aritaajate irovayetaiyaari antavaitatsiri tasorentsithaanteki.*

¹¹ Tema jayiroranki omperatasorentsijanori iriraane piratsi inthomoi tasorentsithaanteki onkantya ipeyakoyeetantyaariri iyaariperonka, jaayetziro ivathara piratsi othapitapaara nampitsi ari impomeyeterori.

¹² Ari okempitakari eejatzi, jovamaayeetakeri Jesús othapiki nampitsi, ari ikemaantsitakoventantari ikapathainkatake jovameethashireyetantari.

¹³ Ontzimatyee ankempitakaantero aakaite ashitovatyeeemi nampitsiki aatatyee tsika isaiki Jesús, manintaari irovayeetai ikempitaitakeri pairani irirori.

¹⁴ Tema jaka tsika asaikayetzi iroñaaka eero okantaitatyaani. Irootake añaamampyaantarori tsika anampitaiyaaro apaata.

¹⁵ Irootakera, antharomentantyaariri, ampaiyeroo ivairo irirori. Iroora impoyaataarori okitho pankirentsi jashitakaayetakariri pairani.

¹⁶ Ari okempitari eejatzi, eero povashaantziro kameethari, pimpavakaiya tzimimotzimiri. Irojatzi kempitakarori ookimotariri pairani Pava ipometayeeztiniri.

¹⁷ Eero pipiyathatari jevayetziriri kempisantanaatsiri, iriitake aamaventashireyetamiri. Iri kamantairine apaata Pava opaita avishimoyetakeriri jaamaventakoshireyetakami. Kameetharika onkantya inkinkithateri, kimoshire inkantayetaiya iriroriite, eejatzi pinkempitaiyaari eeroakaite. Irooma ovashirerika onkantakaiyaari inkinkithateri, eejatzira onkempitzimotaiyaami eeroakaite apaata, eero apantzimotaami.

¹⁸ Pamanakotapiintaina onkantya iriñaantayeetyaanari tampatzikashire nonatzi. Kempitaka iro nomatakeri. ¹⁹ Pamanakotapiintaina eejatzi niyaatashitantyaamiri thaankiini eeroakaite.

Overaantarori ovethataantsi ipoña tasonkaventaantsi

²⁰ Noñaañaatziri Pava, tema iriitake kameetha saikakaayetemine, iriitake ovañagairiranki Avinkatharite Jesucristo ikamavetaka. Iri Pava kempitakaanitari iriiperori aamakoventariri oisha. Osheki ikap-athainkatake jovakeratakaantarori antzimotavakaantsi kantaitaachari iroñaaka.

²¹ Namanakoventakemi irovetsikashiretantyaamiri pimayetairo kameethari ikovakaimiri. Pamaneri eejatzi eeroka pimatantyaarori okaratzi onimotziriri, tema ayotzi iriitajaantake Jesucristo matakairone. Arira inkantaitatyeeni iñaapinkathayeetairi irirori. Ari onkantyaari.

²² Iyekiite, eero pisamaro pinkempisantero okaratzi nosankinatakemiri, tema te oshekiperote.

²³ Nokovi piyote eejatzi jomishitovayeetairi iyeki Timoteo. Aririka irareetapaiya jaka, iriitake nontsipatanakyaari niyaatashitemi noñeemi. ²⁴ Povethatyaanari ikaratzi jevatzimiri janta, eejatzi pashine itasorentsitakaitairi. Ari ikempitari Italia-satziite

* **13:10** Kantakotachari jaka antavaitatsiri tasorentsithaanteki, iriyetakera omperatasorentsi-taari. Itzimi ishineyeetake irovapiintyaari tzimakaarantatsiri piratsi, tzimakaarantatsiri okitho pankirentsi okaratzi jamayetziri atziiriite irashitakaiyaari Pava. Irooma pomepirinimentotsi, ari intaapiintayeeteneri Pava okaratzi jashitakaayeetariri, ari ikovakotapiintziriri impeyakotaineri iyaariperonka. Iro kantacha ipaikakoyeetakeriranki Cristo, irojatzi ikamantakari okanta ipeyakoperotantaarori irirori kaariperori, iroora impoyaataapaakarori okaratzi itaapiintayeetakero jashitakaitariri Pava janta pomepirinimentoki. Tema iroka inchakota tsika ikamake Cristo ipaikakoyeetakeri, iro kempitanaarori iroomi ovakerari pomepirinimentotsi. Tera aritanai irika omperatasorentsitaari iroyaari itzimi kamaintsiri janta. Ari okantari eejatzi, ikaratzi pankiventarori iri-monkarayeroteromi ikantakaantaitane, ikantakaantaitane, ikaratzi pinkavaitzirori ovaritentisi, ikokovavetaro impeyakoyeetaineri iyaariperonka, eerora jiñeero irirori iranintagaiyaaro okaratzi ikami-mentantakera Cristo.

jovethayetami. ²⁵ ¡Onkamintha irineshinonkayeetaimi maaroni eerokaite janta! Ari onkantyaari.

Irosankinare Santiago

Ovethataantsi

¹ Naakatake Santiago osankinatzirori iroka, iromperatane jovana Pava eejatzi Avinkatharite Jesucristo. Novethatari ikaratzi jashiyetaari Pava oivaraayetaainchari pashineki nampitsi.*

Pavaki opoña iyotanetaantsi

² Iyekiite, kimoshire pinkantya aririka piñaayetero avishimoyetemine. ³ Ontzimatyeye piyoyete iñaantaitatyaami kyaaryoorika pikempisantsi. Irootakera piñaantaayarori pinkyaaryooshireyetanai. ⁴ Piyaatakaairo pamaveyetanairo iroka, aritake piñaayetakero pantakishireyete irojatzi pothotyaantakyaarori.

⁵ Terika piyotero pamavevainete, pinkovakotero Pava, iriitake iyotakaimirone tsika pinkantya. Tema te inkisathaneteri ikaratzi kampitayetziriri. Aña ari iriyotakaaperoyetakeri, te iriyote irirori inthañaavainetya. ⁶ Aririka pinkampiteri Pava, eero pikantashirevaitashita: “¿Ari inkemaajatakana Pava okaratzi nokampitziriri?” Tema ikaratzi kisoshirevaitatsiri ikempitaro okantaranki inkaare kaari mairyaatatsine aririka ontasonkaatero tampyaa. ⁷ Paamaventya pikempitakotarikari kisoshireri, tema te iriñaayetero irirori ikampivetariri Avinkatharite. ⁸ Tema tzimatsi ipampithashirevetari iranterimi impoña osaitekira tzimatsi pashine inkoveri iranteri, te aparoni onkantya ipampithashiretari.

⁹ Ontzimatyeye inkimoshireyetai ashinonkainkariite kempisantaatsiri, tema ari impinkatharitatakaayetaari apaata Pava. ¹⁰ Ari inkempityaari eejatzi ashaarantzinkariite, ontzimatyeye inkimoshireyete onthonkaiya okaratzi tzimimovetariri. Tema inkempitakotaiyaaro inchatyaki oparyaateyatzi. ¹¹ Aririka iroorye shintsiiini ooryaatsiri okamateyatzi inchatyaki, eero iñeetairo ovaneenkateyatane. Ari inkempityaari eejatzi ashaarantzinkariite eero iñaakoyeetaari jovaneenkataro irovaakaro.

Tharomentashire ankantya iñaantashireyetaarika

¹² Aririka añaavetyaaro onkarate avishimoyetaineri, eekerorika aataakanakityeero ankyaaaryooshiretanake, ankimoshirete, tema tzimatsi irantzimotairi Pava amavetakerora, ikantakeranki: “Maaroni etakotaanari naaka, ari inkantaitatyeni nañaakaayetaari apaata inkempitakaantairo namathaitaateyerimi.” ¹³ Aririka ompokimotai ankovashiretero kaariperori, kaarira Pava kantakaiyaarone. Tema Pava, te invetaro irirori. ¿Kantatsima ishinetairo aaka? Tema eero. ¹⁴ Aña aakatake nevetapiintarori kaariperori, irootake apampithashiretapiintakotantarori. ¹⁵ Tema opokimotaira akovashiretzi antero, aakoventanakaro ampampithashiretakotero, irojatzi añaantakyaarori amatero kaariperori. Irootakera ankemaantsivetantaiyaarimi apaata ankamai.

¹⁶ Iyekiite netakotane, paamaiya otzimikari pikenakaashitane. ¹⁷ Tema okaratzi jantzimoyetaari Pava kameetha okanta, irootake irantapiintatyeeeri. Tema te impashinetanete irirori, te inkempityaari irovetsikane shipakiryaayetatsiri, añaari irishitovamanai impoña añaeri inkyaanaai sheeteeni. ¹⁸ Tema ikovake irirori iriyotakaayetairo kyaaryooperotatsiri iñaane,

* **1:1** Ikantaiziri jaka, “jashiyetaari Pava,” iriyetake kempiyetariri **12** pashineyetsiriri icharineyetaari Israel-ni.

irootake etayetantyaarori aaka ankempisanteri, ari inkempitayetaiyaari pashine irovetsikane inkarate kempisantairine apaata.

Tsika inkantanaiya kempisantanairine Pava

¹⁹ Irootake nokantantari iyekiite: Ovayempita pinkantayetya, eero pothataanta aririka inkinkithavaitaite, eero ayimavaitashitami pimashirenka. ²⁰ Aririka ayimavaitai amashirenka, eerora amatziniri ikovakaayetairi Pava. ²¹ Okovaperotatya ookayetairo okaratzi ovaariperoshiretakairi, tsinampashire ankantya ankempisantanairo ñaantsi, irootake matairone ovavisaakoshireyetai.

²² Iro kantacha ontzimaty eamayetairo okaratzi akemayetakeri, terika amatziro ankempisantero, apaniro aaka amatavivaitaka. ²³ Itzimirika kemavetarori iro kantamaitacha te irimatero inkempisantero okaratzi ikemavetakari, ikempitakari amenavorotachari amenaarontsiki. ²⁴ Intaani jiñaavorotapainta, iro osamaniityaake ipeyakotanaaro tsika okanta iñaavetakaro iporo. ²⁵ Tzimatsi pashine amenavorotachari, kaari peyakotyaarone iporo tsika okanta iñaakero. Ari ankempitanaiyaari aaka, pampithashire ovanairo ñaantsi, eero apeyakotaro. Tema irootake matzirori otsiparyaakovevantantzi. Kimoshire ankantaventaiyaaro onkarate antayetairi.

²⁶ Tzimatsi ñaavetarori jimatakeri ikempisantanai. Iro kantamaitacha te iravaantetya, jamenaashivaitakara ikempisantzzi, apaniro jamatavivaita. ²⁷ Jiroka irooperori ookimotariri Ashitairi Pava aririka ankempisantanai: Etakoyetaiyaari miritziite, ari ankempitayetairori kamaimetzinkaroite. Ontzimaty ankiteshireyetai, eero akempitakotari ikantayetara saikashivaitachari jaka kipatsiki.

2

Iñaaventaitziro manintaantsi

¹ Iyekiite tema pikempisantairi Avinkatharite Jesucristo iñaapinkathaperoitziri, eero pamaakitavaka. ² Thame ashiyakaantavakero: Aririka piñe papatotapiinta ovaneenkatachari ikithaata, mareryaa ikanta jovayetziri irakoki, impoña piñe inkyaapaake pashine ovapatankaporoki ikantaka. ³ Iri paakameethatake ovaneenkatainchari posatekakeri niyanki papatotaiyani, iriima ovapatankaporokitachari, pinkantakeri: “Ari pinkatziyavake eeroka tekatsi pisaike, pikovirika pisaike osaaviki.” ⁴ Aririka pikantakari pimatakerora pamaakitantzzi, tema aparoni paakameethatake, pimanintashiretakeri pashine. ⁵ Pinkeme nonkante iyekiite. Ikoyaayetarira Pava ashinonkainkariite, ikempisantakaaperoyetairi. Tema ikantzitaitaka Pava, ikantake: “Ari nompinkathariventairi maaroni etakotyaanane naaka.” ⁶ Iro kantamaitacha eerokaite, pimanintashirevaitakeri ashinonkainkari. Pipeyakotakari ikisaneentapiintzimi ashaarantayetachari ikovi irovasankitaakaantavaitemi. ⁷ Iri kyaaryootapiinttatsi ithainkashiretzziro ivairo pikempisantanairo.

⁸ Pimatakerora kameethari omaperorika pinkempisantanairo irooperori Ikantakaantaitziri, tema josankinaitake pairani, kantatsiri: Petakotyaari pisheninka, pinkempitakaanteri petakota pivathaki eeroka.

⁹ Irooma, eenirorika pamaakitavaka, tzimakera pikenakaashitane, ari irovasankitaaventaitakemiro irooperori ikantakaantaitakeri pairani. ¹⁰ Intzimerika kantatsine: “Nokempisantzziro naaka maaroni ikantakaantaitziri.” Iro kantamaitacha tzimatsirika kovityaapainchane

aparoni kaari inkempisantake, tzimakera ikenakaashitane. ¹¹ Tema ikantaitzi pairani:
Eero pimayempitzi.
Eero povantzi.

Te imayempiveeta, iro kantamaitacha eenirorika jovantaitzi, tzimatsi ikenakaashiitakari. ¹² Aña iro kameethatatsi antayetairo irooperori ikan-takaanaitziri, antayetairo añaavaiyetziri eejatzi okaratzi antayetziri. Ari onkantya eero jovasankitaitanta apaata itsiparyaakoventayeetaira ¹³ Tema eerorika etakoyetanta, ari irovasankitaaperoyeetai. Irootake kovapero-tacha etakoyetantya eero jovasankitaayeetantai.

Eerorika antziro kameethayetatsiri, amenaashivaita aventaavetanaari Pava

¹⁴ Iyeekiite, terika amatanairo kameethayetatsiri, amenaashivaitara akantzi: “Naventaari Pava.” Tera iro ovavisaakoshiretantatsine aventaavetari. ¹⁵ Piyotzirika eeroka okoviyimovaitakari aparoni iyeki iithaare, tashaaneenta ikantaka, ¹⁶ ompoña pinkanteri: “Pimatero pavishe iyeki, kithaatziita pinkantanakya, kameetha povatziitapaiya eejatzi.” Terika pimpavakeri koviyimotariri, ¿Petakotakarima? Aña te. ¹⁷ Ari okempitari eejatzi aventaavetaari Pava. Terika antayetero kameethari, amenaashivaitaka.

¹⁸ Arira okempita intzimerika kantatsine: “Naventaari Pava.” Pashine, ikantzi: “Nantziro kameethayetatsiri.” Eerorika pantanairo eeroka kameethari, ¿kantatsima poñaakantero paventaanaari? Naakarika, ari noñaakakemiro naventaanaari, nantanairo kameethayetatsiri. ¹⁹ Pikantavetapiinta eeroka: “Niyotziri naaka Pava apaniro ikanta.” Omaperovetatya. Iro kantamaitacha jimatziyetaro peyariite jiyotziro iroka, itharovakaitari Pava. ²⁰ Kaari imasontzitaizti, ontzimatyey ayotayetai aaka: terika antayetairo kameethayetatsiri, amenaashivaita aventaavetaari Pava. ²¹ Ampampithashiretakoteri pairani Abraham-ni. Ishinetakeri itomi Isaac impometenerimi Pava. Irootake ikantantakarari Pava: Osheki naakameethatemi Abraham.

²² Ari añiirori, tera aparoni ikantake: “Naventaari Pava.” Tema jantakeneri okaratzi ikantziriri. Ari okanta jooñaarontantakarori omapero javentaapero-takari Pava. ²³ Ari omonkarataka josankinaitakeri pairani, okantzi: Javentaanakarira Pava irika Abraham, irootakera ikempitakaantariri ita-mpatzikashiretane.

Irootake ikantantayeetakariri eejatzi pairani Abraham-ni:
Iraapatziyane inatzi Pava irika.

²⁴ Naakero. Tera apaniro otampatzikaashiretakaanzi akantzi: “Naventaanaari Pava.” Ontzimatyey ankempisantanairi eejatzi. ²⁵ Ari okempitakari eejatzi pairani tsinane paitachari Rahab, mayempivetachari. Okempisantakitziiri iroori Pava, omanantakariri opankoki ovayiri, opoña otyaantairi inkenantanaiyaaro pashine avotsi eero jovantaitavakari. Tema irootake jaakameethatantakarori Pava okempisantanairira. ²⁶ Eerorika otzimanai ashire, peyakotanakai. Ari okempitzitari eejatzi, eerorika antayetziro kameethayetatsiri, amenaashivaita aventaavetanaari Pava.

3

Aavaantetaantsi

¹ Iyeekiite, eero akovashivaita ayotaantayete, ontzimatyey amayetairo okaratzi añaaventayetziri. Apaata, ari inkantayetapai Pava: “¿Pimatakeroma eeroka okaratzi piyotaantziri?” ² Maaroni otzimayetzi akenakaashiyetari.

Irooma tzimatsirika aavaantetachari kaari kantzimoneentakaiyaarine isheninka, iriitake kameethashiretaintsiri, ari onkantake iramaakoven-tanaiya eero jantantanaaro kaariperori. ³ Joosoponthoitziri mora, ari itzimpatakoitziriri, irootake inkenantayetyaari tsika inintakaitziri. Iryaani onavetaka itzimpatakoitantariri, iro kantacha omatziri okemakairi, okantavetaka antari inatzi mora. ⁴ Pimpampithashiretakotero antaro pitotsi. Aririka ontampyaatakote niyankyaaki inkaare, ayiro tampyaa tsikarika onintakaaro. Iro kantacha tzimatsi oyomaraaniki, okitsirinkiro okenakairo tsikarika inintziro komatzirori. ⁵ Ari okempitakari eejatzi paantentsi, te antaroveta, iro añaavaitantayetapiintari. Okempitakari paampari, iryaani inaveta ovakera imorekanake, iro kantacha aritake onkantake impaampatakaaro antaroite antami.

⁶ Ari okantari eejatzi paantentsi okempitakotari paampari, aririka añaavaitake kapicheeni, antaro avaariperoshirevaitaka, kantatsi eejatzi añaero onkantaitatyeeyaani ovaariperoshiretante. Tema sarinkaveniri iyotairori añaavaitayetyaaroni ovaariperoshiretantatsiri. ⁷ Pinkeme. Kantatsi impiraityaari piratsiyetatsiri, tsimeriyetatsiri, marankepayeeni, iñaaveripayeeni, maaroni. Ameyetacha irikapayeeni impiraitakyaaririka. ⁸ Iro kantamaitacha tekatsi atziri kanterone iravaantetya, inkempitakaantero ipiraitari piratsi. Okempitari ipaante aparoni piyantatsiri, ovamaantanero onatzi. ⁹ Iro apaante akantantapiintariri Pava: “Ashitanari, kameetha pinatzi.” Irojatzii apaante akantantantantari asheninka, ikaratzi kempishiretayariri Pava. ¹⁰ Aparo onaveta apaante, iro kantacha ari añaavaitantaro kameethari, eejatzi kaariperori. Iyeekiite, te arite ankonovayetero añaaneyetari. ¹¹ Pinkeme noshiyakaaventemiro. Tsikarika oshitovaatzi jiña, kiteshaarika okanta, eero añaero onkepishaate. ¹² Iyeekiite, ¿Kantatsima aparoni pankirentsi uva onkithotero higo? Ari okempitzitari jiña iroori, aririka ompotyate, eero añaero onkiteshaate.

Inkiteki opoña iyotanetaantsi

¹³ Ayotanetanaarika, apampithashiretanaarika, etakotantya, tsinampashire ankantya onkantakaakai ayotanetanaari. ¹⁴ Irooma añaerorika ankisaneentashirevaitante, te arite ashamevaite. Athaiya akantzi: “Iyotaneri nonatzi.” ¹⁵ Aririka amayetakero iroka, tera iri Pava iyotakairone. Iro ipampithashiretakaantziri kamaari. ¹⁶ Ari okanta aririka ankisashiretantavaite, eero amatziro aakameethatavakaiya, kaariperoshire ankantapiintayetya. ¹⁷ Iro kantacha iriirika Pava kovakairone ayotanetaiya, ari onkantake ankameethashiretanai, eero akisashirevaitanaa, etakotantneri anaty, eero apiyathatanaa, neshinonka ankantante, ovameethatero antavaiyeteri, kyaaryoo ankantanaiya, eero akamataviritanai eejatzi. ¹⁸ Aririka ankan-tapiintanakya aakameethashiretavakaanaiya, ari añaero apaata irovameethashireperoyetai. Onkempityaaro ipankivaitatzi, ari añaero apaata aavayetairo okitho.

4

Aapatziyarori osavisato

¹ ¿Opaitama opoñaantari ovayiritaantsi? ¿Opaitama ikisaneentavakaanari atziriite? ¿Kaarima kantakaantzirori ineshireyetero ikovityaaneentziri?

² Inevakitakaro tsikarika opaiyeta, temaita ontzimimoyeteri. Ikisaneentakovetakari jashitari pashine, te ontzimimoteri. Jovantayevetaka, jovayir-itantavetaka, te ifñaamaitaro ontzimimoteri ikovayevetari, tera inkampitatyeeeri Pava. ³ Imavetakaro ikampitziri Pava ikovayetziri, te ipamaitari. Ikampitakoventashita irantayetantyaarori ookimoyetariri irirori.

⁴ Ikempitashitakaro kaari kinatari oime, oñaake pashine, iro okisaneentan-tanakariri oime. Ari ikempitakari maaroni kovayetzirori irapatziyaaro osavisato, ikisaneentanatziirira Pava. ⁵ ¿Amenaashitama josankinaitakeri pairani, kantatsiri: “Jotyaaantakeri Pava Tasorentsinkantsi neshinonkayetaineri, iriitake aamaakoventaine eero antantayetaro kaariperori?” ⁶ Jetakotai Pava, iro okantantari osankinarentsi:

Osheki irovasankitairi Pava ñaaperovaitaneri, iriima tsinampashireri osheki iretakoyetaiyaari irirori.

⁷ Irootake nokantantari naaka: Patsipetakoventaiyaaro ikovakaimiri Pava. Pimpiyatyaari kamaari, arifake piñaakero irovashaantemi.

⁸ Pampithashire povanairi eeroka Pava, eero jookane jovanakemi irirori. Kaariperoshire pinaveta, povashaantayetairo. Terika pinkyaaryooventairi, pinkiteshireventairi.

⁹ Pinkinkishiretakotairo pantayevetakari, pikimoshireventashitakaro kaariperori. Ontzimatyepovashiretakotaiyaaro okaratzi pikimoshireventashitakari pairani.

¹⁰ Tsinampashire pinkantaventanaiyaari Avinkatharite, tema iriitake ñaapinkathatakantaimineri apaata.

Kantakotavakaantsi

¹¹ Iyeekiite, te apantaro ankantakotavakaavaiya. Aririka pinkantakoteri pashine, pithainkatziirora Ikantakaantaitane. ¹² Apaniro ikanta osankinatakantakerori pairani Ikantakaantaitziri, iriitake matzirori jovavisaakoshiretantzi, irii matzirori eejatzi jovasankitaantzi sarinkaveniki. Tekatsi ampaitya aaka onantyaari ankantakoyeteri pashine.

Te ikantakaaperoventaitaro anteri apaata

¹³ Zzimayetatsi kantashivaitachari: “Nokovi niyaate osaitekira nampit-siki, aaroni osarentsi nosaikavaite janta, nompimantayete opaitarika, naye osheki okaratzi nokovayetziri.” ¹⁴ Iro kantacha te iriyomaiya ompaitya avishimoteneri osaitekira. Okempitakaro añaantare menkoryeenka. Te oshenkaanete, kapiचे onkantapaintya, ompoña ompeyanaiya, eero añaavairo. ¹⁵ Jiroka inkantayetemi: “Irirorika Pava penaroneri nañaantare, ari nantakero ishinetainari irirori.” ¹⁶ Iro kantacha javentaashivaitakaro iñaaperovaitaka apaniro. Amenaantsi onatzi, te apantyaaro. ¹⁷ Aririka ayovetyaaro ovameethashiretantatsiri, iro kantacha te amatero, tzimanake akenakaashitane, kaariperoshiretakai.

5

Iñaaventaitziri ashaarantaneri ovashinonkaantatsiri

¹ Pinkeme ashaarantaneriite. Piraakoneentayetaiya eeroka, iroora piñeero pashinonkaavaitaiya. ² Ari ompathaayetai maaroni povaakaro. Omperekimaitayetai piithaareyetai. ³ Inthonkya impovayetai piireekite, meryeaaveyetaichari maaroni. Ari iriyotaitemiri pipiyotashitakari, tema iri-itake taakagaiyaamine apaata. ¿Irootakema pipiyotantakariri? ⁴ Jiyotakemi Pava te petakotanta, irootake irovasankitaantyaamiri. Te pimpinayeteri

patzirite, pipiyotashitakaro povaakaro. Ikishimatakemira patzirite, ikemake Pava, tema ipinkathariventatziitanetzi irirori. ⁵ Apaniro panintaavaitaka, te pimpampithashiretakoteri pashine, intaani pikimoshireventakero povaakaro. Pikempitakari aparoni piratsi jovathantaitziri, aririka inkyeetake kameetha, ikantake ashitariri: “Thame ayaari nopira, vathatake kameetha.” Ari inkempityaari Pava irirori, inkantai: “Osheki irovaakaro irika, monkaratapaaka novasankitaantyaariri.” ⁶ Povashinonkaayetake osheki kameethashireri, irojatzii ikamantayetakari, tetya piñaavetyaaro impiyakoventya.

Amavevaine pinkantya, pamanayetai

⁷ Iyeekiite, amavevaine pinkantya poyaaventyaari impokai Avinkatharite. Pinkempityaari pankivarentzi, amavevaine ikanta joyaaventaro inkane omparyaakote ivankire iriñaantyaarori onkithote. ⁸ Ari pinkempityaari eeroka, amavevaine pinkantya poyaaventya, oisokero povanakeri, tema eero osamani onkantya impokantaiyaari Avinkatharite. ⁹ Irootake, iyeekiite, kaari aritanta pinkantakoteri pashine. Tema pokimatai kantayetapaimineri eeroka: “Pantakero kaariperori.” ¹⁰ Pinkinkishiretakoteri kamantantineri pairani. Pava omityaantakeriri iñaaventantayetairi. Iro kantacha osheki iñaashitayetakaro irirori amavevaine ikanta joyaaventari Avinkatharite. Ari pinkempitayetaiyaari eejatzii eeroka. ¹¹ Osheki inkimoshiretai atsipetarori ikemaantsivaita. Inkempitakotaiyaari Job-ni, amavevaine ikantaka joyaaventari Avinkatharite, ikemaantsitakoventakari. ¿Tema ineshinonkatari Pava? Ayotzii ari ikantaitatyaani jineshinonkatanta Pava.

¹² Iro kantamaitacha iyeekiite, ontzimerika piñaaventakoyeteri, eero pi-pairyaashivaitaro inkite eejatzii kipatsi. Omaperorika pantero pikantziri, pinkante: “¡Ari!” Irooma eerorika pantziro, pinkante: “¡Eero!” Ñaa jovasankitaitzimikari.

¹³ Piñiirorika onkantzimoshirevaityaami, pamaneri Pava. Irooma pikimoshirevaitzirika, pimpanthaaventerii Pava. ¹⁴ Pimantsiyavaizirika, pinkamanteri irantarikonate kempisantzinkari, iramanakotemi, impoña irotziritantyaamiri yeenkantsi impairyaakeri Avinkatharite. ¹⁵ Tema aririka iramanakotantake kempisantanaatsiri kyaaryooperoini, aritake irovashinchagairi Pava mantsiyavetachari. Iroorika kantakaantzirori ikaariperoshirevaitzii imantsiyatantakari, ari impeyakotaineri eejatzii. ¹⁶ Pikantzimoneentashiretakaaririka pisheninka, pinkantairi: “Pimpeyakotaina.” Pamanairi Pava eejatzii, pinkanteri: “Ashitanari, povashinchaayetairi mantsiyayetsiri.” Tema aririka iramanakotante kameethashireri, jantayetzinirira ikovakoyetziriri. ¹⁷ Atziri inake eejatzii pairani Elías, ikempitayetai akantayeta aaka avathaki. Iro kantamaitacha ikempisantakeri kameethaini Pava. Ikovakotakeri Pava eero oparyaanta inkane. Mataka, tema avisaneentanake mava osarentsi te omparyaagai. ¹⁸ Opoña japiitairo ikovakotairi, irojatzii oparyaantaari inkane. Shookayetanai pankirentsi.

¹⁹ Iyeekiite, aririka pinkempisantakagairi ikaratzii ovashaantavetaarori ikempisantziri Pava, ²⁰ povavisaakotairira ikaariperoshirevetaka. Jatavetaa sarinkaveniki aririka inkamaimi. Omaperora ikaariperoshirevetaka, iro kantamaitacha ikempisantaira eejatzii, impeyakotaineri Pava maaroni, eero ipampithashiretakotaaro.

Jetakari Irosankinare Pedro

Ovethataantsi

¹ Naakatake Pedro osankinatzimirori iroka. Eerokaite nosankinatzeni pikaratzi te isheninkayeetami tsika pisaikayetzi, tema oivaraa pikan-tayetaka pinampitaro Ponto-ki, Galacia-ki, Capadocia-ki, Asia-ki ipoña Bitinia-ki.* ² Jiyotzitaka Pava pairani ari iriyoshiiyetaimi onkantya irovameethashiretantaiyaamiri. Ari pinkempisantairi Jesucristo itzimi ka-pathainkataintsiri ikamimentakemi. ¡Onkamintha ineshinonkayetaimi, iri-saikagaimi kameetha!

Añaashiretakaantzi oyaakoneentari

³ Antharomentairi Pava, iri Jirintari Avinkatharite Jesucristo, tema ineshinonkaperoyetai okempivaitaaro ovakerami antzimayetaimi. Añaashiretakaayetai oyaakoneentari, tema añagairanki Jesucristo ikamavetaka. ⁴ Iro akovajaantairi otzimi ishinetaayeetakairi, ari onkantaitatyeeni añeero, eero othonkaa. Irojatziki ikashiyakaayeetakamiri eerokaite inkiteki. ⁵ Iro ishintsinka Pava ikempoyaaventantaami eerokaite. Iriitakera kantakaarori pinkempisantantyaariri onkantya irovavisaakoshiretantaiyaamiri apaata. ⁶ Irootake pikimoshiretantakari, okantavetaka piñaayetakero pikemaantsivetapainta, iñaantashireyeetanakami. ⁷ Ikempitakaantaitakemiri ikantayeetziri oro, itaayeetziri iriñaantaityaariri kameetharika inatzi. Okantavetaka irika oro eero ikantaitatyaani iriñeeteri, ari iraperotaiya. Iro kantacha, aririka impiyapaake Jesucristo, ari iriñeetemiri kyaaryoorika pikempisantakeri. Arira intharomentaiteriri Cristo, ñaapinkatha irovayeetairi, osheki iriñaaventayeetairo irovaneenkaro. ⁸ Petakoperotane povairi Cristo okantavetaka te piñeeri. Pikempisantairi, kimoshire pikantaventakari, okantaveta te piñaajaanteri iroñaaka. ⁹ Tema pikempisantayetaira, ari piñaayetairo irovavisaakoshireyetaimi.

¹⁰ Ikamantakoyetakemi pairani kamantantaneriite aritake ineshinonkaye-etaimi, ari piñeero irovavisaakoshireyeetaimi. Jamatsinkaventakaro, os-heki josampitakoventayetakero, ¹¹ ikovajaantake iriyotemi itzimi ovav-isaakotantatsine, tsikapaita inkoñaate. Tema iriitake Itasorenka Cristo thavetakaayetakeriri, oshekira inkemaantsitakaaveetyaari Cristo impoña iriñeero irovaneenkaro. ¹² Tzimatsi iyotakaakeriri kamantantaneriite, tera iri ñaajaantayerone, aña eerokaite. Tema pikemayetairo iroñaaka Kameethari Ñaantsi. Jotyaantaitakeri Tasorentsinkantsi ipoñaakaro inkiteki ikinkithatakaantakamirori. Irojatzira ikovaiyakeri maninkariite ikovi-taiyavetakari inkemathatairo.

Tasorentsishire ankantaventaiyaari Pava

¹³ Aamaventara onkantya pikinkishiretane, pinkempityaari itzimi oosothakitarori iithaare. Kameetha pimpampithashiryeyea. Oyaaventa pinkantya irineshinonkatapaiyaami Jesucristo aririka impiyapaake. ¹⁴ Pinkempityaari shirethari entsi. Eero pantashivaitaro pinevetashiyetari, okantakaami pimasontzinka. ¹⁵ Aña iri pinkempitakotaiya Tasorentsi itzimi

* **1:1** Kantakotachari “pikaratzi te isheninkayeetami tsika pisaikayetzi” tzimatsi kantayetsiri iriira ikantakoyeetziri kempisantzinkariite nampitzimoyetariri osavisatziite kaari jashitaari Pava.

kaimashiretakemiri. Iriitakera tasorentsishiretakaimine maaroni pantairi.

¹⁶ Tema osankinatata kantatsiri:

Pintasorentsishireta, tema naakatake Tasorentsi.

¹⁷ Tema pikantapiintziri “Apá” irika kaari amaakitantatsine amenakoyetairone apaata okaratzi jantayetakeri atziriite, ontzimatyeeera pinkempisantapiinteri eenirora pisaiki jaka kipatsiki. ¹⁸ Tema piyotzi kaarira kireeki, kaarira oro ipinakovětantayeetakamiri, pavisakoshiretantaari pisaikavaivetaka jaraperoitēni pikempitakotari picharineete. Tema tekatsi apantaperotyaaaine oro eejatzi kireeki, ari inthonkaiya. ¹⁹ Aña iroora iriraane Cristo ipinakovětantayeetakamiri, ikempitakotakari oisha kaari tzimatsine iyaariperonka, tekatsi inkantavaitya ivathaki. ²⁰ Tekeraminthara irovetsikaajatero Pava kipatsi jiyotzitaka opaita iranteri Cristo. Iro kantacha ovakera piñeero iroñaaka, ipokake, irovavisaakoshiretaimi. ²¹ Okaratzi jantakeri Cristo, iro opoñaantari paventaashiretaari Pava. Tema iri Pava ovañagairiri, jiñheetantarori irovaneenkaro. Oyaakoneenta povairi iroñaaka Pava paventaashiretaarira.

²² Tema shiretha pikantaventaaro kyaaryoori, kiteshire pikantayetaa, petakotapiintayetaari maaroni pipaiyetziri “iyekiite” iroñaaka. ²³ Tema okempivaitakaro papiitaatyeeeromi pintzimayetaimi iroñaaka. Iro kantacha itzimi pirintaari, kaarira atziri kaamaneri, aña kañaaneri inatzi irirori. Okanta apiitantaari itzimakaayetaimi, iroora iñaane, otzimi kañaanetsisiri eejatzi. ²⁴ Tema:

Avatha okempivaitaro tovari.

Tzimavetacha ovaneenkaro, okempivaitaro tovari otzimi oteyaki.

Iro kantacha okamashitzi tovari

Ipoña oparyaateyatzi.

²⁵ Iro kantacha iñaane Avinkatharite okantaitatyaani.

Irootajaantakera iroka ñaantsi otzimi ikamantayeetakemiri eeroka.

2

¹ Irootakera povashaantantyaarori pikaariperotzi, eero pithaiya, eero pikamataviritzi, eero pinevevaineta, eero pikishimatantzi.

² Pinkempityaari eentsi ovakera tzimatsiri ikovi inthote. Ari pinkantayetanaiyaari eerokaite, pinkovairo tasorentsitsisiri ontzime antarikishiretakaimine, onkantya pavisakoshiretantaiyaari apaata, ³ tema piñaakero ikaminthaayetaimi Avinkatharite.

Mapitatsiri kañaaneri

⁴ Pinkempisanteri eerokaite itzimi kempitakarori mapi, iro kantacha kañaaneri inatzi irirori. Osheki atziriite manintakarori mapika, iro kantacha Pava ikempitakaantaro ikovaperoitane mapi, osheki ovinaro. ⁵ Ari pikantzitaari eejatzi eerokaite pikempitaaro mapi, tsika otzimi jaayetakeri irovetsikayeetantyaaro pankotsi, okantavetaka te pinkempitajaantyaaro mapi, tema añaantsi eeroka. Pinkempiyetaiyaari eejatzi omperatasorentsitaari itzimi saikantaiyaarone iroka pankotsi, pinkempitakaantero pim-pomeshireyetaatyeeeromi ookimotariri Pava, okantakaanztziro okaratzi jantayetaari Jesucristo. ⁶ Tema iro okantziri Osankinajanorentsi:

Novatziro mapi ikovaperoitane janta otzishiki Sion. Irootake otziterone pankotsinampi. Osheki ovinaro iroka.

Inkarate aventaashiretaiyaaraine kempitakarori mapi, eerora jamenaashiv-aita apaata.

⁷ Eerokaite pikaratzi pikempisantai, panintayeetaaro mapika tzimatsiri osheki ovinaro. Iriima kaari kempisantatsine, te iriñeero iriroriite, iri okantakotakeri. Osankinajanorentsi:

Imanintavetakaro mapi ovetsikirori pankotsi,
Iro kantacha jovayeetairo pankotsinampinaki ikempitakaitaaro iroorikami
tzinkamintsi.

⁸ Ikantaitake eejatzi:

Ovaryaantzi mapi, aririka irantzivaityaaro.

Tema okempivaaitaro imparyaantatyeeyaaromi mapi ikaratzi
piyathayetakarori ñaantsi. Iriiyetakera jiyoshiiyetakeri Pava
irovasankitaayetairi.

Isheninkayetaari Pava

⁹ Irooma eerokaite, jiroka pikantayetaari:

Isheninkamirinkaitetaami jiyoshiiyetaimira,
Jomperatasorentsitaami Pinkathari,
Tasorentsishireri pinaatzi,
Jashiyetaami Pava.

Ari pikantayetaari onantyaari piñaaventairo kameethaini tsika okanta ikaimashireyetaimi pisaikavetakara otsirenikitzi, kempivaaitaa iroñaaka pisaikaatyeemi tsika ikitainkataairo irirori. ¹⁰ Pairani eerokaite te pisheninkatavakaaveta, irooma iroñaaka pimatairo tema isheninkataami Pava. Pairani eerokaite te pitsipavetari ineshinonkatane Pava, irooma iroñaaka piñeero jineshinonkayetaimi.

Iromperatane anayetai Pava

¹¹ Netakotaneete, pikempitakaantziro eerokaite eeromi pisheninkatanaari osavisatzi. Irootake noshintsithatantyaamiri povashaantairo pinevetashitaro osavisato. Tema iro kempitakarori irokapeyeni iroomi maimaneshireyetenemi. ¹² Onkarate pantayeteri, kameetha onimoyetairi atziriite. Aamaa tzimatsi kishimavaivetamiri iroñaaka, iro kantacha aririka iriñaapiintanakero pantanairo kameethari, ari impampithashiretanaiya, intharomentanairi Pava.

¹³ Ikovi Pinkathari eero pipiyathayeteri atziriite ikaratzi pinkathariventzimiri pinampiki. Pimatziyaari itzinkamijaantari pinkathariventantatsiri pinampiiteki. ¹⁴ Eero pipiyathayeteri eejatzi irotyaantane ovasankitaayeterine kaariperori, tema iri intharomentyaari atziriite antayetzirori kameethari. ¹⁵ Iroora ikovakaimiri Pava. Aririka pantanairo iroka tampatzikatatsiri, ari iroimarentakeri masontzishireri inkovemi inkantakotemi. ¹⁶ Saikashivaiyetaami iroñaaka eerokaite. Iro kantacha, eerora pantanairo kaariperori, aña pinkempitakotyaari iromperatane Pava. ¹⁷ Piñaapinkathateri maaroni. Petakotyaari iyekiite. Ñaapinkatha poveri Pava. Piñaapinkathateri pinkathariventzimiri pinampiki.

¹⁸ Eerokaite omperataari, shiretha pinkantya iromperayeetyaami. Te intaani piñaapinkathateri aakameethatzimiri, pimatziyaari eejatzi itzimi otsimaajantamiri. ¹⁹ Intzimerika antakerori ikoviri Pava, ipoña iramavetakero jimanintavaitakeri, iriira intharomentavyenta atziriite jiñaakerira jimatakero kameethari. ²⁰ Tzimatsirika amavetakerori jovasankitaaventaitziri jantakero kaariperori, tekatsira tharomentyaarine. Irooma eerokaite, aririka pamavetakero irovasankitaaventaimitiro tampatzikari, irootakera onamotziriri Pava. ²¹ Iroora ikaimashireyeeetantakamiri, tema iri Cristo kemaantsitakoventaami eeroka. Ari okanta joñaakantapaintamirori onkarate pantairi eeroka.

²² Tekatsi kaariperori irantapainte irirori, Te inthairivaantetapainte.

²³ Ikaviyavaitaitakeriranki irirori, te impiyatantya. Ikanta jovasanki-taavaitaitakeri te irasaryiimatantya impiyatantya, aña iri javentaapero-tataika itzimi iyotzirori tampatzikari. ²⁴ Ari okanta ipaikakoyeetanta-kariri, okantakaantakero ayaariperonka. Iro añaantaiyaarorimi ovashaan-tayetairo kaariperori, kameethashire anayetai, ankempitakaantanairomi ankamayetaatyeemi impoña añaayetaimi eejatzi. Tema:

Jovatsinaavaitaitakeriranki, ikemaantsitakaitari, iroora pavisakoshireyetaantari eerokaite iroñaaka.

²⁵ Pairani eerokaite pikempitakari oisha tzipinari. Iro kantacha iroñaaka kempivaitaka pimpiyaatyeemi isaikira aamaventariri oisha, iriitake aamaventashireyetaamiri.

3

Irantayetairi tsipatachari

¹ Jiroka pinkantayetaari eerokaite iinantaitari, shiretha pinkantzi-motyaari piimeete. Onkantavetya tzimatsirika tsika inkarate kaari kem-pisanterone iñaane Pava. Aamaashitya ari onkantake pinkempisantakairi aririka iriñaakemi tsika pikantanaa, ² kiteshireri pinanaatzi, ñaapinkatha pinkantante. ³ Ero amenaashivaita iriñeetemi ovaneenka pikanta, pampiyatetero piishi, pimporeryaatzite, ovaneenka pinkithaayetya. ⁴ Aña iro aritatsi pimatanairo kaari koñaanetatsine, pinkameethashiretai. Tema aririka antsinampashirevaite eero atharovakovaita, okantaitani iroori te onthonkanetya, irootake ikovaperotziri Pava. ⁵ Arira okantayetakari pairani tasorentsishireri otzimi aventaashiretakariri Pava, ñaapinkatha ovayetziri oimeete. ⁶ Okempitaranki Sara shiretha okantzimotari Abraham, opaiziri oime: “Noñaapinkathatane.” Eerokaitera kempitaarori osaroyetaari aririka pimatanairo tampatzikari. Ari onkantya eero otzimanta ompaitya pintharovakaiyaari inkishmentaitemiri.

⁷ Ari pikempitari eejatzi eerokaite iimentaitari, piñaantapiintyaaro pariper-otyaaro piinaite. Pinkaminthairo, tsinane onatzi iroori. Pinkempitakaan-tero ikaminthaitziro sataanetatsiri ovamentotsi. Ñaapinkatha povero tema ineshinonkayeetaaro eejatzi iroori añaashireyetai ikempiitaimira eeroka, te ompashinete okaratzi ishinetaayeetaimiri. Irootake pantanairi ari onkantya eero omanonkantavaita piñañaatane.

Pankiventarori irantayetanairo kameethari

⁸ Ari okantari: aapatziya pinkantavakaiya, kaminthaa pinkantante, petakotavakaiya tema okempitanaatyaaro pirezitavakaiyaami. Neshi-noka povanairi pitsipayetari. Tsinampashire pinkantya. ⁹ Ero pike-maantsitakaari itzimi kemaantsitakaamiri eeroka, eero pikaviyiri itzimi kaviyimiri eeroka. Aña paakameethateri onkempivaityaaro pinta-sonkaventatyeerimi. Tema iro ikaimashiretantakamiri Pava intasonkaven-tayetaimi eeroka. ¹⁰ Tema:

Itzimi nevetarori iranintaavaitya kameetha irañe, Irovashaantairo ikaviyavaitantzi, ikamatavirivaantetzi eejatzi.

¹¹ Ontzimaty e irovashaantairo kaariperori. Aña iro aritatsi irantairo kameethari.

Iro inkokovatapiintairi irapatziyavakaayetaiya.

¹² Tema jiyotziri Avinkatharite ikaratzi kameethashireri. Ovayempita joviri ikaratzi ñañaatariri.

Iriima kaariperoshireriite, katsimara jameniri Avinkatharite.

¹³ Aamaatziinerika pantayetanairo kameethari, ¿tzimatsima kemaantsitakaaperotaiyaamine? ¹⁴ Tzimatsirika ovasankitaakemine pantziro kameethari, ari intasonkaventakemi Pava. Tema ikantayeetake:

Eero pitharovatziitashita, eero okantzimoshirevaitashitami eejatzi.

¹⁵ Aña iro aritatsi poshiretaiyaari Cristo, tema iriitake piñaapinkathaperotairi. Ovetsika pinkantapiintya pinkamantantero tsika okantakota poyaakoneentari, aririka intzime impaitya osampitemine. Iro kantacha kaaminthaara pinkantante pinkamantantero, ñaapinkatha pinkantante eejatzi. ¹⁶ Eekero piyaatatyepinkinkishiretero otzimi tampatzikatatsiri, pantayetairo kameethari itsipashireyetaamira Cristo. Aamaashitya ari impashiventaiya inkarate thaiyakoveyetaamine. ¹⁷ Iro aritatsi piñaashitakoventyaaro pantayetziro kameethari, iroorika inkoveri Pava. Iro maperotzirori okaariperotzi piñeero irovasankitaaventaitemiropantakero kaariperori. ¹⁸ Pinkempitakotaiyaari Cristo, tampatzikashire inake irirori, ikamimentakeri tzipishireriite okantakaantziro jantayetziro kaariperori. Iro jantantakero iroka onkantya intsipashiretakaayentairiri Pava. Osheki ikemaantsivathatakavaeetakari, iro kantacha añagai. ¹⁹ Iri jatashinenkataintsiri ikinkithatakayaetairi ishire ikaratzi etayetakarori pairani itzimi jashitakoshireyeetakeri. ²⁰ Osheki ipiyathayetaka iriroriite jovetsikantakarori pairani Noé iriniroite pitotsi, oyaavetacha Pava te intharokyaate. Iro kantacha kapichera atziri avisakotaatsi impiinkemi, ikaramatsitake 8. ²¹ Iri pikempitakotaari eerokaite tsika pikanta pavisakoshireyetai poviinkaayetaa. Iroka oviinkaataantsi tera okempitaajataro impiinkaite jiñaaki inkivaitero ikipatsivathaitzi. Aña amanaantsi onatzi, tsika ikovakoyeetziri Pava impampithashiretakaantero tampatzikashiretatsiri. Irootakera jañaantaari Jesucristo. ²² Isaikai inkiteki iroñaaka Cristo irakojanoki Pava ipinkathariventairi maninkariite, ipinkathariventairi inkiteveri pinkatharitatsiri, ipinkathariventairi tzimayetatsiri ishintsinka.

4

Antavaitaineri kameetha Pava tema tzimatsi jimatakaayetairi

¹ Ari okanta, ikemaantsitakoventai Cristo. Iroora poshiretakotapiintanaiyaari eejatzi eerokaite. Tema ikaratzi ñiirori ikemaantsitakaitari, tera inkovairo irantairo kaariperori. ² Ari pinkempityaari eerokaite eenirora pisaikayetzi iroñaaka jaka osaaviki, iro pantapiintai ikoviri Pava. Eero pantashiyetaro pineveyetari, tema irootake jantapiintakeri pashine atziri. ³ Irootakera pantapiintakeri pairani, tema pikempitakeri pashine atziriite nevevaitashitachari. Tema jametapiintakaro jimayempiryookitzi, ipaantantavaita, ishinkivaita, jinevetaro joimoshirenkavaita irantantyaarori kaariperori, niyavaitaneri jinake, jiñaañaatapiintakero tsika opaiyeta ikempitakaantakero iriimi pava. ⁴ Osheki okompitzimotakeri ikaratzi pitsipavetari pairani, te onimoteri povashaantanakero pikempiyari jantayetziroka kaariperori. Iro opoñaantari ikishimavaitanakemi. ⁵ Iro kantacha irikaite ontzimatye iramenakoyetairi apaata Pava. Tema Pava, iri iyotzirori maaroni jantayetakeri ikaratzi añaaayetatsiri iroñaaka, okaratzi jantayetakeri eejatzi kamayetaintsiri. ⁶ Irootakera ikamantantayeetakarori Kameethari Ñaantsi, jimayeetakeri eejatzi kamayetaintsiri. Ari jovasankitaayeetakeri ikamayetakera, iro onantaari iroñaaka jovañaashireyetairi Pava.

⁷ Irootaintsi onthonkaiya añiiri iroñaaka kipatsi. Iro poshoretantyaari pantairo kameethari, aakoventa pinkantya piñaañatai. ⁸ Iro kovaperotacha, piyaataakaaperoyetanairo petakotavakaanaiya. Tema: Itzimirika etakoyetaiiaari, amaakitapiintaineri irovaariperotai.

⁹ Poimaanentapiinte pipankoki, eero pikiñaaneventziro. ¹⁰ Itasonkaventayeetakemi onkantya pantantayetyaari jimatakaayetaimiri Pava. Okaratzi jimatakaayetaimiri eeroka, pampitakotairi pashine, pantairo kameethari, tema ineshinonkataami eeroka Pava. ¹¹ Ikaratzi jovayeetakeri inkinkithate, iriyote Pava jiñaaventzi. Itzimi jovayeetakeri inkaminthaantayete, irantavaitantyaari ishintsinka ipakeriri Pava. Ari onkantya iriñaapinkathayeetantyaari Pava, inkantakaantero Jesucristo itzimi otzimimotairi irovaneenkaro, ari inkantaitayeeni impinkathariventantai. Ari onkantyaari.

Kempisantzinkari anatzi osheki ankemaantsityaari

¹² Netakotané, ñaa omapokimikari aririka piñaanakero pomerentsitzimotemine. Tera avishimovaitashityaami ieroka, añaa jiñaantaminthayeetayaami. ¹³ Iroora ikemaantsitapaintari eejatzi Cristo. Aririka piñeero eeroka inkemaantsitakaaperoyetyaami ikempitaitakeri irirori, kantatsi pinkimoshireventero. Tema ari pintharomentaperotaiyaari impiyeerika irirori iramairo irovaneenkaro. ¹⁴ Aririka inkishimayeetemi eeroka okantakaanziro paventaashiretaari pipairyagairi Cristo, tasonkaventaari pinatzi. Tema iro ooñaarontzirori isaikantakami shintsiri Itasorenka Pava. ¹⁵ Tera arite povante, pinkoshitante, pantero kaariperori, pimaimanetante, ari piñaakero irovasankitaaventaitemiro. ¹⁶ Iro kantacha iroorika irovasankitaaventaitemiri jashitaami Cristo, eero pipashiventavaita. Aña iro aritatsi pintharomentaiyaari Pava ipaiyeetaimira “Cristo-veri.” ¹⁷ Tema monkaarataika iroñaaka iramenakoyetantairi Pava. Aakaite akaratzi jashiyetaira, jetayetakai jovasankitaakai. Iri maperotairone inkemaantsitaiya ikaratzi thainkakerori Kameethari Ñaantsi.

¹⁸ Tema otzimimoyetziri iroñaaka pomerentsitzimotariri kameethashireriite onkantya iravisakoshireyentantaiyaari,

¿Tsikama opaita avishimotairine kaariperoshireri thainkatasorentsitsisiri?

¹⁹ Tema ikaratzi kemaantsivaitachari iroñaaka, iriira Pava shinetairiri inke- maantsivaitya. Ontzimatyera iraventaashiretaiyaari ovetsikakeriri, irantayetairo okaratzi tampatzikayetsisiri.

5

Ikaminaayeetziri kempisantzinkariite

¹ Tzimatsi nokoviri nonkaminayemiri eerokaite pikaratzi pijevayetairi kempisantzinkariite. Eejatzi naaka nojevatziri kempisantzinkariite, ari akarataiyini. Naaka ñaajaantakeri Cristo tsika ikanta ikemaantsitakaitakari, aritate nomatairo naaka onkarate iriñeetairi apaata ovaneenkapero onkantaiya. ² Jiroka nonkaminayemiri: Kempoya povayetairi kempisantzinkariite pinkempitakaanteri ikempoyetziri oisha. Eero pantashivaitaro aririka ishintsiventayeetemi pantero, añaa iriirika Pava kovakaimirone, pimaterotya. Eero pantziro pinkovashitya paantyaaro kireeki, añaa iro pantantyaarori piminthatashitanakyaaro eeroka.

³ Eero pikovashivaita pomperatantya, ontzimatyepoñaakeri ikaratzi pikempoyaayetairi pantanairi eeroka inkene irimatanaairo iriroriite.

⁴ Inkene apaata aririka inkoñaatapai Jevajanori itzimi pikempoyaakeneri

oisha, ari iramathaitantaiyaamiro ovaneenkatachari kantaitachari oshipakiryane. ⁵ Eerokaite evankariite piñaapinkathateri antarikonaite. Ontzimatyete piñaapinkathatavakaayetaiya maaroni. Tema:

Te ikoviri Pava asagaaventavarentzi, Iriima itzimi tsinampashiretatsiri osheki inkaminthayeri.

⁶ Tsinampa pinkantaventyaaro okaratzji jimatakaayetaimiri Pava. Irojatzji apaata aririka inkovapaitetake, iriitake kantakaiyaarone onkantya iriñaapinkathayetyaamiri. ⁷ Aririka piñaayetero onkantzimoshire-

vaiyetyaami, paventaiyaari Pava. Tema iriitake neshinonkatyaamine. ⁸ Pimpampithashiretapiintairo kameethari, aamaventashire pinkantya. Tema kamaari itzimi kisaneentairi, ikempitakari

kashekari kenakenavaitatsiri, jasootzi ikokovatzi impaitya iratsikeri. ⁹ Iro kantacha ontzimatyete pimpiyatyaari, pinkyaaryooventanairo paventaashiretaari Pava. Tema piyotzi ari pikempitakari maaroni iyekiite pikemaantsitaiyani jaka kipatsiki. ¹⁰ Iro kantacha aririka onkaratapaake

pikemaantsivaitaka kapicheeni, ari intampatzikashiretakaaperotaimi Pava, iraavyaashiretakaimi, amavevaitane inkantakaiyami. Tema neshinonkateri inatzi, iriitake kaimashiretaimiri piñaantaiyaarori kantaitachane irovaneenkaro Cristo. ¹¹ Iriitakera intharomentaitya Pava. Ari inkantaitaateeni impinkathariventantai. Ari onkantyaari.

Ovekaraantarori ovethataantsi

¹² Iriira Silvano osankinatanarori iroka. Iriitake nokempitakaantaka naaka kyaaryoori iyeki inatzi. Irootake nosankinatantakamirori eepichokiini nokaminayimi, nokamantzimirosa tsika ikanta Pava jineshinonkaperotanta. Ontzimatyeteera pinkyaaryooventayetairi.

¹³ Jovethayetami kempisantzinkariite itzimi apatotapiintachari Babilonia-ki, ikaratzji kempitayetaamiri eerokaite jiyoshiiyetaimi. Jovethatami eejatzji Marcos, itzimi nokempitakaantari iriimi notomi.* ¹⁴ Etako pinkantya povethatavakaanaiya. ¡Onkamintha pisaikayetai kameetha pikaratzji jashiyetaami Jesucristo! Ari onkantyaari.

---

* **5:13** Ikantakotziri Pedro jaka "Babilonia" iroora iñaaventakotzi Roma. Tema jamamenataitayaaro Roma iñaaventaitziro, irootake iñaaventapiintantarori Babilonia. Ari onkantya eero jiyotaitantari ni-inkarika osankinatziro, iro eero jovasankitaitantari.

Apitetanaintsiri Irosankinare Pedro

Ovethataantsi

¹ Naakatake Simón Pedro osankinatzimirori iroka. Naaka iromperatane Jesucristo, irotyaantajanore nonatzi. Eerokaite nosankinatziini pikaratzi pikempisantanai pikempitayetaana naakaite, tema iri apantaperotariri itzimi akempisantairi, iro kantakaantakerori itampatzikashirenka Pava, ari ikempitaari eejatzi Jesucristo itzimi ovavisaakoshiretai. ² ¡Onkamintha ineshinonkaperoyeetaimi, isaikakaaperoyetaimi kameetha! Eekerora piyotanaateyeeeri Pava eejatzi Avinkatharite Jesús.

Tsika onkantya pintasorentsishireyetantaiyaari eerokaite

³ Tema iniroite itasorenka Pava, iriitake kantakaarori otzimimotantairi maaroni kovityiimoshiretai añaapinkathasorentsiantyaariri. Ari okanta, omaperora ayoperotairi. Tema ovaneenka ikantataika irirori, osheki ikameethaperotataike, iro omatantaari ikaimashireyetai. ⁴ Iro ishinetantairori pinarontsiperotachari, kameethaperotajaantatsiri, inkene pintasorentsishireyetai eerokaite. Iro povashaantantaiyaarori pikaariperoshiretake, pikempiyetari osavisatzi antapiintakerori ikovashiyetari. ⁵ Irootake pinkempisantapiintantaiyaari eeroka, eero pamataavaitashitaro. Aririka pinkempisantapiintanakitye, ari piñaayetziro pintampatzikashireyetai. Aririka pimatapiintanakero iroka, aritake piñaayetakero piyotanetya. ⁶ Aririka pimatapiintanakero iroka, aritake piñaakotanetaiya. Aririka pimatapiintanakero iroka, aritake pinkamaitapiintanetaiya. Aririka pimatapiintanakero iroka, aritake piñaapinkathasorentsitanetaiya. ⁷ Aririka pimatapiintanakero iroka, aritake pinkaminthaatapiintanetyai. Aririka pimatapiintanakero iroka, aritake petakopiintantaiya. ⁸ Iroorika pimatapiintanake eeroka, ari iriñeetakemi omapero piyotairi Avinkatharite Jesucristo, eero itzimavaitzi kantakotemine: “Te apantari irika.” ⁹ Irooma intzimerika aparoni kaari matanairone ñaaventainchari, ikempitakari aparoni mavityaakiri kaari okichaatsine. Aña imaisantakitziro jantayetakeri Cristo ikiteshireyetaakaantairiri, tema kaariperoshireri jinavetaka pairani. ¹⁰ Ari okantari iyekiite, ontzimatyepinkinkishiretapiintaiya, eero piñaantaro pinkisoshireventavaitero jiyoshiyeetaimi, kaimashiretaari pinatzi. Tema iroorika pimatapiintanake ikovakaayeetakemiri tsika pinkantanaiya, eerora piñiuro pintzipinashireyetai. ¹¹ Ari onkantya piñaantaiyaarori osheki okameethaperotataike inkyaakaayeetaimi impinkathariventantapai ovavisaakoshiretai Avinkatharite Jesucristo.

¹² Irootakera, eero novashaantantaro nompampithashiretakaapiintemiro okaratzi añaaventakeri, okantavetaka aritake piyoyevetakaro, pikantayetzi: “Omapero onatzi iroka.” ¹³ Iro tampatzikatatsiri nokinkithashiretakaapiintaimiro eenirora nañi naaka, ¹⁴ tema kapichetapaake noñaantyaarori nonkame. Ari okanta jiyoshiretakaakena Avinkatharite Jesucristo. ¹⁵ Nokovataike naaka iro pinkamaitya pinkinkishiretapiintairo eerokaite irokapayeeni aririka nookaventaime nonkamake.

Ñaajaantayetakerori irovaneenkaro Cristo

¹⁶ Tema pairani, ovakera noñaaventapaakemiri Avinkatharite Jesucristo, nokantapaakemi: “Otzimimotziri ishintsinka, aritake irapiitairo impiyee.” Tera niyotashitaro naakaite, te namatavivaitantapaakamiro. Aña naakatajaantake okitataikari Cristo, osheki ipinkathariperotataike irirori. ¹⁷ Iriitajaantake Ashitairi Pava kantakaarori iñaapinkathayeetairi, joñaakantakero irovaneenkaro, ikantakeranki iñaavaitake: Notomi inatzi irika netakokitakari, osheki nokimoshireventakeri, pinkempisantairi.

¹⁸ Naakayetakera kemajaantakerori iñaavaitakeranki inkiteki notsipatantariri Jesús janta tasorentsiitoki. ¹⁹ Ontzimatyera pinkemathayetairo josankinayetakeri kamantantaneriite. Irootakera iyotakaaperotaineri, onkempitakovaitakyaari ootamentotsi ikofeenkatzi osirenikitzi. Iroora pantayetanairi eeroka irojatzi impiyantaiyaari Jesucristo intharomentashiretakaapaimi, inkempitapaakyaari impokiro orimishi. ²⁰ Ontzimaty anemathatero iroka: Tekatsira aparoni okaratzi osankinatainchari Osankinajanorentsiiki ontzime inkamantavaitashitantakyaari kamantantaneriite. ²¹ Tera iri iyotashivaityaarone atziriite, aña Tasorentsinkantsi iyoshiretakaantakero okaratzi ikovakeri Pava.

2

Kamantantanirori ipoña iyotaantanirori (Jud. 3-13)

¹ Iro kantacha, tzimatsira pairani kamantantanirori. Irojatzi okantari iroñaaka pisaikayetzira eerokaite. Ari piñaake kantemineri, “Naaka iyotaantaneri.” Aña iromananeikiini ikovi irikaite irovaariperotantyaamiro iriyotaaetemiri. Jimanintatziirira Avinkatharite, itzimi pinakoyentave-taariri irovavisaakoshireyetairimi. Iroora eero oshenkaanta iriñaayetero irikaite iraperotaiya. ² Iro kantacha tekera japerotaata, tzimatsira osheki kempitakotyaarine okaratzi joñaakantakeri, imayempivaizti. Iriira kishimavaitakaanerine aniitantanaarori “Avotsijanori.” ³ Osheki irineveki-ityaari kireeki, inkovapiintake pimpinateneri okaratzi jiyotaashivaitamiri. Iro kantacha Pava eero ishenkaa iramenakoyetaineri jantayetakeri, ari iraperotairi.

⁴ Tema pairani ikaariperopaitetantakeri tsika ikaratzi maninkari, jimatakero Pava jovasankitaayetakeri, jookakeri sarinkaveniki, tsireniki ikantakoyetaka jooaaventa irovasankitaapaiteperotantyaariri. ⁵ Ari ikempitaakeri Pava kaariperoshireri atziriite etayetanakarori pairani inampitaro kipatsiki, aperotaka ipiinkake onkaropaiteki. Iro kantacha Pava jovavisaakotakeri Noé, itzimi kinkithatakotakerori pairani tsika inkantya kameethashireri. Tema irijatzi Pava ovavisaakotakeriranki isheninkamirinkaite, ikarataiyini ⁷. ⁶ Ari ikempitaakeri eejatzi nampiyetarori Sodoma ipoña Gomorra, japerotakeri ipometakeri. Arira iñeetziro ompaitya avishimoyetairine thainkatasorentsiteneri. ⁷ Iro kantacha, Pava jovavisaakotairi Lot, tema kameethashireri inake. Irika Lot iniroite oñaashirenkakeri kaariperori okaratzi jantayeziri piyathariite. ⁸ Tema okantaitani kitaiteriki irika tampatzikashireri Lot tsipatakariri kaariperoshireri, jiñiiri, ikemiri jantayetakero kaariperori. Iniroite okantzimoshirentakeri. ⁹ Arira okantari, jovavisaakotziri Avinkatharite ñaapinkathasorentsiteneri ñaapiintakerori ñaantashiretantsi, onkantya eero ineveshirevaitanta. Tema jeezitakero jovasankitaayetzi kaariperoshireri, irojatzi apaata iramenakoyetantaiyaariri maaroni. ¹⁰ Irimaperotairi Pava irovasankitairi antayezirori kamaarotatsiri inevetashitari,

ipiyathayetakaro ikantaveetari. Te iñaakotanetya kantakaaperori. Te intharovakaajatyaaari ikishimatzi maninkariite otzimimotzi ishintsinka.

¹¹ Iriima maninkariite, okantavetaka otzimimoperotzi ishintsinka, te inkishimateri irikaite, jiyaatashitapiintzirira Pava inkamantakoteri. ¹² Irikaite kaariperoshireri ikempivaitakari piratsi, te iriyote impampithashirenetya. Itzimashivaiyetaka impoña iriñeero iraperotaiya. Ari inkempitaiyaari iraperotaiya kishimayetakeriri maninkariite kaari jiyotakotaajatzi tsika ikantayeta iriroriite. ¹³ Iro inkemaantsitantaari okantakaantziro ikemaantsitakaantaka irirori, iro kempityaarone impinataaty-eeromi iyaariperonka. Tema irikaite, te inkaanitanete jantayetziro kamaaroyetatsiri kitaipaite. Okempivaitakaro iriimi ovitsintayetakemine jayooyetakemi irikaite ikovayetzira iramataviyetemi. ¹⁴ Iro jaakoventa jimayempiryookivaitake, ivathakitakaro kaariperori. Ikaimashireyetziri shipetashireri inkaariperotakari. Ikokovatapiintake kireeki. Iro irovasankitaantayeetyaari. ¹⁵ Ikenashivaiyetaka, imanintakero tampatzikari. Jantakero okaratzi jantakeri Balaam, itomi Beor, ikokovatake impinaiteri irantantaaarori kaariperori. ¹⁶ Iro kantacha irika Balaam, jantakerora kantachari, iriira burro kisathakeriri. Okantaveta te iriyote iriñaavaitanete burro, irika burro ikempitanakari atziri iñaavaaitake, ari okanta jovashaantakaantariri ipampithashireta inkoshekavaityaami Balaam.

¹⁷ Irikaite kaariperoshireri inkantaitaateeni irovasankitaayeetairi janta otsirenikiperotzi. Tema ikempitakaro okantakaranki opiryaatzi omotyaa jiña, ikempitakaro eejatzi okantaranki menkori atainkatziro tampyaa, impoña añeero eero oparyi inkane. ¹⁸ Ari okanta joshiyakaaventayetziri kaariperoshireri, tema jovapyaashita tsika ikanta iñaaveetari, ikempitakaro opiryaatzi omotyaa jiña. Tema kantakaapero ikanta iñaavaiyetzi, aritake onkantake iramataviteri ovakera kempisantsiri, itzimi shiyapithavetarori kaariperori, inkantayeteri: “Kameetharini apiitairo antero anevetashiyetari, aritatsi amayempite.” ¹⁹ Jamatavitantashita irikaite jiyotaantzi, ikantayetzi: “Oshinetaantsitzi pantayetero pinevetashiyetari.” Iro kantacha, irikaite iyotaantanirori, te isaikashivainetajaantya irirori, aña ikempitakotari aparoni omperataari, iro kaariperori inkempitakaantya ivinkatharite, omperanavairi. ²⁰ Pairani irikaite kaariperori ovakera ikempisantavetaari Avinkatharite, Ovavisaakotaneri, jovashaantavetanakaro jantayetziro kamaarotatsiri. Okanta osamanitanake ipiyakotaaro jantayetanairo kamaarotatsiri, irojatzi jimaperotantakari ironaaka te ikempita ikantaveta pairani. ²¹ Ari okameethaveta eeromi iñiro “Avotsijanori” otzimi tampatzikashiretakaantatsiri. Tema maperoitaka okoveenkatziri okaratzi jantayetanairi, ikempisantavetanaaro ikantakaantavetari tasorentsitsiri, ipoña jovashaantanakero osamaniityaake. ²² Ikempivaitakaro ikantapiintayeetziri:

Aparoni otsitzi, aririka inkamarankake, ipiyashitaro irovaiaaaro. Ipoña ikantayeetzi eejatzi:

Aparoni chancha, aririkami inkivaiteri joipatsitaka, ipiya eejatzi iroipatsivaitya.

3

Impiyantaiyaari Avinkatharite

¹ Netakotané, iro apitetatsiri iroka osankinarentsi notyaantzimiri, nominthashiretakaantyaami, ² pimpampithashiretantaaarori ikantayetakeri kamantantaneriite tasorentsishireri, ikantakeri eejatzi Avinkatharite,

Ovavisaakotaneri, itzimi otyaantayetakenari nonkamantaimiro eerokaite. ³ Ontzimatyete ankemathatero iroka: Tekera impiyaminthatai Cristo, intzime osheki thainkavaitaneri. Iriiyetake antashivaityaarono okaratzi inevetashiyetari. ⁴ Osheki inthainkavaite inkante: “¿Tsikapaitema iriñeetero ikantaitzi ari impiye Cristo? Eero ipiyaa. Kaari añeero ompashinete kipatsi, aña irojatziki okantaita ovakera jovetsikaitakero. Ari kamayetataike tsika ikaratziki etanakarori Otyaantajanori, te añeero ompashineyete.” ⁵ Ikenakaashivaitakarora ikaratziki kantatsiri. Te iriyote iri Pava ovetsikakero inkite, iñaane jovetsikantaka. Jovetsikakero eejatziki kipatsi, iro otzimantanakari jiña, tema okantaitanakityaani kipatsi okovi jiña. ⁶ Irojatziki jiña japerotantakarori Pava pairani, oonkantakarori kipatsi. ⁷ Iro kantacha, inatziira te impashinetakayero Pava inkite eejatziki kipatsi. Iroora ikantakaantakarori pairani eero opashinevaitzi irovetsikane irojatziki apaata aririka iramenakoyetairo maaroni, impoña iraperotairi kaariperori thainkatasorentsitaneri aririka intagairo maaroiteni. ⁸ Netakotané, ontzimatyeteera piyotairo iroka: Ikempitakaantaro Avinkatharite aparoni kitaite, oshekirini osarentsi. Aririka onkarate oshekirini osarentsi, iroovaitake onkaratemi aparoni kitaite. ⁹ Tera irosamaninkashityaaro Avinkatharite imonkaratairo okaratzi ishinetaantakarori, tema tzimayetatsi kenakaashivaitakarori ipampithashireta josamaninkashitayaa. Aña amatsinka ikanta Avinkatharite, ikovi impiyashireyetaimi maaroni, tekatsi peyashivaitaachanemi aparoni. ¹⁰ Irooma apaata impiyakerika, inkempitapaakyaari jomapokantziki aparoni koshintzi. Ari inkemayeetairo iniroite poimpataatsine, aripaite aperotaiyaari inkite. Ari onkempitagaiyaari eejatziki kipatsi, aperotaiya. Maaroni okaratzi jagaitakeri jovetsikaitantakarori kipatsiki, onthonkya ontagaiya. Ari onkempitagaiyaari maaroni irovetsikane atziriite, ontagaiya maaroiteni.

¹¹ Tema ari inkantayeetairo iraperoyetairo maaroiteni, ¿Tsikama pinkantya pisaikai eerokaite eero otzimanta pikenakashitane? ¿Tema ontzimatyete pintasorentsishiretai? ¿Tema ontzimatyete piñaapinkathatasorentsitanetai? ¹² Aamaventara pinkantayetaiya, pimbankiventayetaiya, tema irootaintsi impiye Avinkatharite, aripaite intaayetairo Pava inkite, imporokayetairo jagaitakeri jovetsikantaitakarori kipatsiki ¹³ Irooma aakaita, aritake añaamampyaakaro ovakerari inkite, eejatziki ovakerari kipatsi, tsika janta inampiyetaiyaaro kameethashireri. Tema iro ishinetakairi Pava.

¹⁴ Ari okantari netakotaneete. Tema aritake piñaamampyaakaro eerokaite maaroni iroka, minthashire pinkantya, inkene iriñaapaimi apaata Pava kiteshire pinkantya, eero ikantakovaitzimi pantakero kaariperori. ¹⁵ Pimpampithashiretero, amatsinka ikanta Avinkatharite, josamaninkatziro impiyantaiyaari onkantya iravisakoshireyetaiyaari atziriite. Tera ompashinete iroka, ari okempitaro josankinatakemiri etakotane iyeki Pablo. Tema iri Pava iyotakaakeri Pablo maaroni iroka, ¹⁶ ari okempitakarori eejatziki pashine josankinayetakeri. Kompitaa inaveta inkemathayeetero okaratzi josankinayetakeri Pablo. Irootake itzimantayetari atziri kaari iyotakoperoterone, tema te iravyaashireyetanete, ikenakaashivaitakaro jiyotantavetaro irosankinare Pablo. Ari ikempitayetakero eejatziki maaroni Osankinajanorentsi. Arimaitaka iraperoyetairi ikaratziki kenakaashivaitakarori. ¹⁷ Irooma eerokaite netakotaneete, tema aritake nokamantaitakamiro, aamaventa pinkantayetya eero ikenakaashivaitantami irikaite piyathariite. Paamaventya jovashaantakaimirokari pikamaitanetzi. ¹⁸ Aña iro

aritatsi eerokaite piyaatakaairo pantakishireyetai, piyaatakaanairo piyoperotakoyetanairi Avinkatharite, Ovavisaakotaneri Jesucristo, tsika ikantakero irirori jineshinonkatantaamiri. Arira irashi irovaitatyero irirori ifaapinkathayeetairi. Ari onkanyaari.

Jetakari Irosankinare Juan

Ñaantsi okantakota Añaantarensi

¹ Jiroka kantakotachari jaka nosankinatzimiri: Iriira ipaitaitziri “Ñaantsi okantakota Añaantarensi.” Itzimitaika pairani irovakera etantanakorori jovetsikantayeetzi. Naakayetake kemataikeri, naakayetake ñaataikeri, nantantayetaari nako. ² Tema irika paitachari “Añaantarensi.” Joñaakantaka irirori, inampitapaintaro kipatsiki, naakayetake ñaakeri. Irootake noñaaventantakamiriri kantaitachani añaantarensi, tema jafiiitaika pairani irirori itsipatakari Ashitariri. Iriitake oñaakaanari naakaite. ³ Irootake noñaaventantamiriri itzimi nokitajaantakari, nokemajaantakeri eejatzi, inkene aapatziyavakaayetaiya aakaite. Iriitajaantakera Ashitairi itzimi aapatziyaari, ari akempitaanairiri eejatzi Itomi. ⁴ Iro opoñaantari nosankinayetaimiro eerokaite, ari onkanta panintaatziivaitantyaari.

Ipaitaitziri Pava Kitainkari

⁵ Jiroka ñaantsi jiyotakaanari Cristo, irootake novavisaimiri eerokaite: Ipaitaitziri Pava “Kitainkari,” tera inkempityaaro tsirenikiri. ⁶ Aririka ankante “Naapatziyari Pava,” eekerorika antapiintatyeero kaariperori, athaiyaka. Okempivaitakaro tsirenikimi aniitzi, apiyathatarora kyaaryoori. ⁷ Irooma aririka asaikanai kameetha tekatsi antzimotante, ayotaantanairo kyaaryoori, arira amatakero aakameethatavakaayetanaiya. Tema okempivaitakaro asaikatyeemi okitainkatzi, akempitakotaari Pava isaikira irirori kitainkariki. Ari onkanta impeyakotantairori antayevetakaro kaariperori, irootakera ikapathainkatantakari Cristo ikamimentakairanki. ⁸ Aririka ankante “Te nantanetero kaariperori,” apanirora amatavivaitaka, te ayotakotero kyaaryoori. ⁹ Irooma aririka ankamantairi Pava okaratzi kaariperori antayetziri, aritake irimatakero irirori impeyakotairo. Tema ikyaryooventapiintayetakai irirori, tampatzikashireri inatzi, iriitake kiteshireperotakaineri. ¹⁰ Aririka ankantavaite “Te nonkaariperote,” okempivaitakaro ankantatyeemi “Thairi inatzi Pava.” Tera ayotakotairo iñaane.

2

Iri Cristo ookaakoventayetairi

¹ Notomiite, opoñaantari nosankinatzimiro iroka ari onkanta eero pantantaro kaariperori. Irooma aririka antake kaariperori, tzimatsi ookaakoventaine janta Ashitairiki. Iriitakera Jesucristo, kameethashireri. ² Iriitake otsimaryaakeriri Pava irovasankitaaventairomi ayaariperonka. Tera intaani irookaakoventai aakaite, aña maaroiteni atziri ikaratzi nampitarori kipatsiki. ³ Jiroka ayotantyaari kyaaryoorika ayotairi Cristo: Aririka amonkaratapiintanairo ikantakaantairi. ⁴ Tzimatsirika kantavetachane, “Niyotziri naaka,” iro kantacha irika eeniro ipiyathataro ikantakaantane, ithaiyakara irika. Te iriyotakotero kyaaryoori. ⁵ Itzimirika monkaratanairori ikantakaantane, iriira etakoperotanaariri Pava. Iroora ayotantari kyaaryoo atsipashiretanaari. ⁶ Tzimatsirika kantatsine, “Notsipashiretaari naaka,” ontzimaty isaikanai kameetha iroshiyakotyaari ikantapaintara Cristo.

Ovakerari ikantakaantaitziri

⁷ Iyekiite, kaarira ovakerari ikantakaantaitane nosankinatzimiri. Aña iro piyotzitataikari pairani. Irootake ñaantsi pikemayetakeri pairani eerokaite. ⁸ Irojatzimaitaka kempitakarori ovakerari ikantakaantaitane, okantakaaro jantapaintziri Cristo. Okantakaaro pantayetanaari eejatzi eerokaite. Kempivaitaka iroñaaka avisainkatanake tsireñeenkari, iri kitainkatapaintsi iriiperori kitainkari. ⁹ Tzimatsirika kantatsine, “Jashitaana kitainkari,” irojatzimaita ikisaneentavaka ikaratzi ikempisantzinkaritzzi, tekeraata jimatziro, aña okempivaitakaro irojatzimi isaikakemi otsirenikitzi. ¹⁰ Iriima itzimi etakotanaariri ikaratzi ikempisantzinkaritzzi, iriitakera kempitanaariri itzimi aniitanaatsiri okitainkatzi, te irantzivavaiya, tera ontzimayetatye inkantzimoneentavakaiyaari. ¹¹ Itzimi kisaneentavakaachari ikaratzi ikempisantzinkaritzzi ikempitakarori itzimi aniitantarori tsirenikiri. Te iriyote tsika ikeni, te irokichaate otsirenikitakera.

¹² Notomiite, eeroka nosankinatzi iroka tema pikempisantairo Cristo, piipairyapiintairi ivairo, irootake ipeyakotantaamirori piyaariperoshirensa. ¹³ Ashitaaniri, eeroka nosankinatzi iroka tema piyotairi Cristo itzimi añiitainchari pairani etantanakarori jovetsikantayeetzi. Evankariite, eeroka nosankinatzi iroka tema poitsinampagairi kamaari. Notomiite, eeroka nosankinatzi iroka tema piyotairi itzimi Ashitaamiri. ¹⁴ Ashitaaniri, eerokaite nosankinatzi iroka tema piyotairi añiitainchari pairani etantanakarori jovetsikantayeetzi. Evankariite, eeroka nosankinatzi iroka tema shintsishire pikantayetaa, piyotairo iñaane Pava, poitsinampagairi kamaari.

¹⁵ Eero petashivaitaro osavisato. Tzimatsirika etashivaitakyaarone osavisato, tera jetakoperotaari Pava. ¹⁶ Tema maaroni osavisato tera ompoñeeya Pavaki, aña osaviveriki opoñaaro. Jiroka okanta osavisato: anevetashivaitaro kamaarotatsiri, anevetashivaitaro añaayetziri, ankovavaite ankantakaaperotyaa. ¹⁷ Maarote iroka osavisato otzimi ineveyetari atziriite, ari aperotaiya. Iriima itzimi antanairone ikoviri Pava, iriitake kantaitaachane irañagai.

Kisaneentziriri Cristo

¹⁸ Notomiite, irootantsi onthonkimataiya kipatsi. Pikemaiyake eeroka ari inkofaatapaake kisaneenterine Cristo aririka onthonkimataiya. Tzimataike iroñaaka jaka kisaneentayetakeriri Cristo. Iro ayotantari iroñaaka irootzimataitakera onthonkimataiya kipatsi. ¹⁹ Irikaite kisaneentakeriri Cristo, iriitakera akaravetapiintakarori akempisantzzi, itzimi ookaventayetanakairi. Omaperotyaami inkarayetaimi, eeromi jookaventayetaimi. Irooma jookaventayetanakai, ari ayoyetzi tera omaperotajaantya inkarashireyetai aakaite. ²⁰ Iro kantacha eerokaite, jotyaaantaitakemiri Tasorentsinkantsi irinampishiretantyaamiri, kempivaitakara isaipatziitoyeetantakamiri. Aritake piyoyetairo eerokaite iroka. ²¹ Irootajaantake nosankinatantamirori iroka, tema aritake piyotairo eeroka kyaaryoori. Aritake piyotayetairo pinashitaaro iroorika thaiyaantsi. ²² ¿Itzimikama thaiyachari? Iriitakera itzimi kantatsiri “Jesús kaari Cristo.” Iriitake kisaneentakeriri Cristo. Irijatzzi manintakeriri Pava, ari ikempitaakeri eejatzzi Itomi. ²³ Itzimirika manintavaitakerine Itomi Pava, irijatzzi jimanintajaantake Ashitariri. Iriima tsika itzimi kempisantaiiriri Itomi, omaperora jashitajaantaari Ashitariri. ²⁴ Irooma eerokaite, oisokero pinkantanakero petakari pikemakero pairani. Iroorika pimatanakeri, ari poisokerotakyaari Itomi, ari pinkempitaanakeriri eejatzzi Ashitariri. ²⁵ Jiroka ishinetaantakairi irirori: Ari ankantaitaateeni añaashireyetai.

²⁶ Iroora nosankinatzimiri tsika ikantakota ikaratzi kovayetatsiri iramataviyetemi. ²⁷ Iro kantamaitacha eerokaite, oisokero pikantaventakaro isaipatziitoyeetakemi. Irootake eero okovityaanta intzime pashine iyotagaimine. Irika Tasorentsinkantsi ikempitakaantaitakamiri isaipatziitoyeetanyaaamiri, iri iyotaayetzimiri kameetha. Jiyotaimiro kyaaryoori, kaarira thaiyaantsi iriyotaimi. Ontzimatyepantayetairo tsika okantajaanta jiyotayimi irirori, pintsipashireyetaiyaari.

²⁸ Ari okanta notomiite, ontzimatyepantsipashireyetaiyaari Cristo, onkantya eero apashiventavaitanta aririka impiyake, aña aventuraashire akantya amonthaavaiyaari. ²⁹ Aritakera piyoyetairi kameethashireri inatzi Cristo, arira piyotairi eejatzi itzimirika ashiminthatanaarori irantanairo kameethari, kempivaitaka irapiitakeromi intzimayetaimi ikantakaanaarira Cristo.

3

Itomiite Pava

¹ Pinkinkishiretero iroka: Antaro jetakotai Pava, itomiyetai. Omaperora. Tera inkemathatero osavisatzi tsika ipaita Cristo-tatsiri, ari ikempiyetairi eejatzi aakaite te inkemathayetai. ² Ari okanta netakotaneete. Itomi Pava anayetai. Tekera ayotaajatero tsika ankantayetaiya apaata. Intaani ayotzi ari ankempitaiyaari ikantara Cristo aririka impiyapaake, tema ari onkantake añeeri tsika ikantajaantara irirori. ³ Maaroni atziri itzimi kovairone iriñeero impiyantaiyaari, irantapiintairo onkarate kiteshoretakairine. Tema Cristo kiteshire ikanta irirori.

⁴ Iriima itzimi kaari ovashaanterone jantayetziro kaariperori, ipiyathatayaaro ikantakaantziri Pava. Tema iroka kaariperori, piyathataantsi onatzi. ⁵ Piyotaiyini eeroka opaita ipokantakari Cristo kipatsiki, tema iro ipokantakari iraperotairo kaariperori. Tera irantapainterorirori kaariperori. ⁶ Ikaratzi oisokerotanaariri Cristo, te arite irantanairo kaariperori. Tema inkarate oisokerotarori kaariperori, tera iriyotaajatairi Cristo. ⁷ Notomiite, eero pamatavitaaritz. Inkarate antapiintanairone kameethari, iriitakera kameethashireri, ikempitakotanaari Cristo ikameethashiretzi irirori. ⁸ Iro kantacha itzimirika antapiintakerori kaariperori, joisokerotatyaari kamaari. Tema iri kamaari etakaantakarori jantakero kaariperori. Iroora ipokantajaantakari Itomi Pava kipatsiki, iraperotairo kaariperori otzimi joñaakantakeri pairani kamaari. ⁹ Iriima ikaratzi jovameethashiretairi Pava kempitanaachari ovakerami intzimayetaimi, tera irantapiintanairo kaariperori. Tema Pava tomintanaari, kempivaitaka irapiitakeromi intzimayetaimi ikantakaanaarira Pava. ¹⁰ Irootake kaari okompitanta ayoteri itzimi jashiyetari Pava, itzimi jashiyetari kamaari. Maaroni kaari antapiintairone kameethari, tera inkaratairi Pava. Ari ikempitari eejatzi kaari etakotavakaachane ikempisantzinkaritz, te inkaratairi Pava.

¹¹ Jirokara ñaantsi pikemayetavakeri pairani ovakera pikempisantantanakari, ikantaitzi: Ontzimatyepantavakaayetaiya. ¹² Eero oshiyakotari ikanta Caín, kaariperoshire jinake jovakeri irirentzi. ¿Opaitama jovantakariri? Aña iro jovantakariri okantakaari ikaariperoshiretzi Caín, iriima irirentzi kameethashire jinake irirori. ¹³ Iyekiite, eero okompitzimotami aririka inkisaneentavaitemi osavisatzi. ¹⁴ Ayotaiyini aaka, kempivaitaka kamashire akantayevetaka pairani. Iro kantacha iriñaaka, kempivaitaka añaashireyetai. Iro ayotantari, tema etakoyetavakaapiinta akempisantayetaira. Itzimi kaari etakotantachane, ikempitakari kamashireri. ¹⁵ Itzimirika kisaneentantatsiri, ikempitakari ovantaneri. Ayotakotaiyirini

aparoni ovantaneri eero ifeero irañashireyetai. ¹⁶ Jirika oñaakantaperotzirori tsika ikantaita jetakotantaita: Ikamimentakai Cristo aakaite. Iro amatanairi aakaite, mintha ankantya ankamimentantayete. ¹⁷ Tzimatsirika otzimitziri ashaakaronsi, impoña iriñe aparoni iyeki kovityaavaitaneri, iri imashithavaitake irika iyeki, tekeru jimaperotzirori iretakotaiyaari Pava. ¹⁸ Notomiite, te arite ankantashitapiintya, “Netakotanta.” Aña ontzimatyete antanairo oñaarontzirori etakotanta.

¹⁹ Irootakera ayotantaari omapero jashiyetai Pava. Tema ayotaira jashiyetaira Pava, irootake aventaashiretantaariri añaañaatairi, ²⁰ onkantavetakya ontzimayetemi ompaitya katsitzimoshiretaineri. Tema Pava jiyotziro maaroni, jiyotzitaro akinkithashiretane okaratzi katsitzimoshiretakairi akaariperotake. ²¹ Netakotaneete, aririka ovashaantairo okaratzi katsitzimoshiretakairi, ari añaakero aventaashiretayaari Pava añaañaatairi. ²² Iro ayotantyaarori aritake irimatakairo onkarate ankovakoyeteriri. Tema amonkarayetairo ikantakaantane, antapiintaneri ikoviri irirori. ²³ Jiroka ikantakaantane: Ontzimatyete aventaiyaari, ampairyaapiintairi Itomi Jesucristo. Ontzimatyete etakotavakaayetaiya. Iroora ikantakaantane amatairi. ²⁴ Inkarate monkarayetairone ikantakaantane, iriitakera tsipashiretaariri. Iri Tasorentsinkantsi jotyaaantakairi iyotakaayetairi omapero atsipashiretaari.

4

Itasorenka Pava ipoña iisaneentashiretane Cristo

¹ Netakotaneete, tzimatsi osheki kantavetachari: “Naaka kamantantanageri.” Iro kantacha kamaarira ñaavaitakaakeri. Irootake eero pikempisantantari okaratzi inkantayeteri, aña ontzimatyete piñaantyaari iriitajaantakerika Pava ñaavaitakaakeri irika kamantantanageri. ² Jiroka ayotantyaari iriirika Itasorenka Pava ñaavaitakairiri, aririka inkante: “Jatzirizimotai Jesucristo.” ³ Iriima itzimi thainkañaanetakerone ikantayeetakeri, kaarira jashitari Pava, iriitakera jiñaavaitakaakeri iisaneentashiretane Cristo. Pikemakotaiyakeri eerokaite, ari intzimake jaka kipsitsiki ñaavaiterone iroka. Aritakera tzimake. ⁴ Iro kantacha eerokaite, notomiite, jashitari Pava, eerokara anaakoyetak-eriri. Tema iniroite ishintsinka Cristo, itzimi pitsipashiretaari eerokaite. Janaakotairira itzimi tsipashiretakariri osavisatzi. ⁵ Irikaita kempive-takariri kamantantanageri, osavisatzi inatzi. Irootake ikempisantavakaantari ikaratzi josavisantzi. ⁶ Irooma naakaite, jashiyetaana Pava. Irootake pikempisantantanageri pikaratai jashiperotaami Pava. Temaita ikempisan-tayetai kaari iyotairine Pava. Ari okanta, te okompitanta ayoyetairi itzimi jiñaavaitakaayetairi Tasorentsinkantsi, okanta jimatantaarori jiyotaantairo kyaaryoori. Ari ayotziriri jashitari kamaari itzimi iyotaantzirori kenashiv-aitantsi.

Pava iriitake ipaitaitzi “Etakonkantsi”

⁷ Netakotaneete, ontzimatyete petakotavakaayetaiya. Itzimirika antanairori iroka, kempivaitaka irapiitakeromi intzimayetaimi ikantakaanaarira Pava. Iriiyetake iyoyetairiri. ⁸ Itzimirika kaari etakotantachane, te iriyotairi Pava. Tema Pava ipaitaitziri irirori “Etakonkantsi.” ⁹ Jiroka ikanta Pava joñaakairo omapero jetakotai: Jotyaaantakairi irapintzite Itomi jaka kipsitsiki, okanta jimatakaayetairori aakaite añaashireyetai. ¹⁰ Jiroka okantakota irooperori etakonkantsi: Tera aakaite poñaakaantyaarone etakotaiyaari Pava, aña iri Pava poñaakaantakarori jetakoyetai. Tema iniroitera jetakoyetai, jotyaaantakairi Itomi.

Iriitake otsimaryaakeri Pava irovasankitaaventairomi ayaariperonka. ¹¹ Netakoyetane, jetakotaira iniroite Pava, ari ankempiyetaiyaari aakaite etakotavakaayetaiya. ¹² Tekatsira aparoni atziri ñaakerine Pava. Iro kantacha aakaite kantatsi antsipashiretaiyaari, aririka etakotavakaayetaiya. Iriitakera Pava matakairone aatakaantyaarori etakotantapiintaiya.

¹³ Tema Pava jotyaantakairi Tasorensinkantsi inampishiretantai, iro ayotantaari omapero atsipashiretaari. ¹⁴ Tema naakayetajaantake ñaayetaari Itomi Pava, itzimi jotyaantakeri kipatsiki. Iriitakera nokinkithatakoyetaari. ¹⁵ Itzimirika kantatsiri, “Jesús Itomi inatzi Pava,” iriitakera maperotzirori itsipashiretaari Pava. ¹⁶ Ayotaira aakaite tsika ikanta jetakoyetakai Pava, akempisantayetaari. Tema Pava ipaitaitziri “Etakonkantsi.” Inkarate etakotantapiintaachaneri, itsipashiretapiintaarira Pava. ¹⁷ Irootake aatakaantyaarori etakotantapiintaiya, aventaashire averi Pava, irojatzi apaata amonthaantavaiyaariri aririka iramenakoyetaari maaroitani. Tema aripaite ankempitaiyaariri Cristo. Aritakera amatzitaitakaro akempitakari iroñaaka eeniro asaikayetzi jaka kipatsiki. ¹⁸ Eero atharovakaavaitari itzimi etakoperotairi. Etakora jovai irirori, eero atharovakaari irovasankitai. Aririka antharovakaiyaari, tekeraatara ayoperote omapero jetakotai. ¹⁹ Irootakera etakotantaariri aakaite Pava, apiyatatyaari jetakarora jetakoyetakai aakaite. ²⁰ Intzimerika kantatsine, “Netakotane inatzi Pava,” iro kantacha ikisashiretziri iyeki, ithaiyakara irika. Tema kaari etakotyaarine isheninka, itzimi jiñiiri, ¿Tsikama inkene iretakotyaari Pava, kaari koñaanetatsine? ²¹ Irootake otzimantari ikantakaantakeri, ikantake: Ikaratzi etakotaariri Pava, ontzimatyete iretakotaiyaari iyekiite.

5

Aventaashirenka oitsinampaantya osavisato

¹ Maaroni aventaashiretaneri kantatsiri, “Irika Jesús, Cristo inatzi,” itomira Pava jinayetaatzi, kempivaitanaa irapiitakeromi intzimayetaimi. Ikaratzi etakotaariri Ashitairi, jetakotaarira eejatzi itomiyetaari irirori. ² Aririka etakotaiyaari Pava, aririka amonkarayeneri ikantakaantane eejatzi, iro ayotantaari omaperora etakoyetari itomiyetaari irirori. ³ Aririka etakoperotanaiyaari Pava, iroovaitakera amonkarayeneri ikantakaantane. Eero opomerentsita amonkarayetairo ikantakaantane. ⁴ Ikaratzi ikempitakaakari Pava irapiitakeromi intzimayetai, ari iroitsinampaayetairo osavisato. Tema aventaashirenka oitsinampaantayetya. ⁵ ¿Itzimikama materone iroitsinampayero osavisato? Iriira aventaashiretaneri, kantatsiri: “Itomira Pava inatzi irika Jesús.”

Ikinkithatakaantziri Tasorensinkantsi

⁶ Tema Cristo ipokake jaka kipatsiki. Iro kantamaitacha, tera in-taani ipokake impiinkaantantyaaro jiñaa, aña ontzimatyete eejatzi onkapathainkate iriraane, irovamaiteri. Iri Tasorensinkantsi kinkithatakaantakeri okantakota iroka. Okaratzi iñaaventakaantziri irirori, kyaayoori onatzi. ⁷ Tema mavasatzi japiyeetakero ikantaitzi, “Itomi Pava inatzi irika Cristo.”* ⁸ Iriitajaantake Tasorensinkantsi kinkithatakaantatsiri. Iriita-

* **5:7** Jovaakakoyeetantakarori pairani iroka osankinarentsi iñaaneeki Roma-satziite (Latín), ari jovanaayetakeroi kapicheeni kaari osankinatajaantachane ovakeraini. Jiroka okantzi jovanaayetakeroi: “Mava ikaratzi ñaavaitsatsiri inkiteki: Ashitairi, Ñaantsi, Tasorensinkantsi. Irika mavatatsiri, aparoni jinatzi.” Irootakera iroka ñaantsipayeeni josankinayeetakeri iñaaneeki Virakocha ipaitaitakeri “Reina Valera.”

jaantake Pava ñaavaitaintsi joviinkaapaitetakaranki Jesús. Iriitajaantake Pava ñaavaitaintsi ikinkithavaitakotziroranki Jesús tsika inkantya irovamai-teri.† ⁹ Tema akempisantziri atziriite ikantayetziri, iri ovatsipero Pava ankempisantairi ikantairi. Jiroka ikantake jiñaaventziri Jesucristo, ikantzi: “Iriitake Notomi irika.” ¹⁰ Itzimirika kempisantairiri Itomi Pava, iri-itate kemathatairori omapero Jesús itomitari Pava. Iriima kaari kempisantatsine, jítakamatavítakeri Pava, tema ithainkañaanetakeri ikantake “Notomi inatzi Jesús.” ¹¹ Jiroka ikantaitakeri: Iri Pava kantakaiyaarone añaashiretantaiyaari, tema atsipashiretaari Itomi. ¹² Intzimerika tsipashiretaiyarone Itomi ari iriñaashiretai. Iriima kaari tsipashiretaiyaarone Itomi Pava, eero jañaashiretai.

Ayoyetai ari ankantaityaani añaashireyetai

¹³ Pipairyapiintairi eeroakite Itomi Pava pikempisantairi. Irootake nosankinatantamiro iroka onkantya piyoperotantyaari ari pinkantaitaty-eeeni pañaayetai apaata. ¹⁴ Aventaashirera ankantairi Pava, tema ayoyetzi ikemayetai aririka añaañaatakotero tsika okanta ikovakaajaantairi irirori. ¹⁵ Ayoyetaira ikemai Pava aririka amaneri, ayotzita eejatzi ari irimatakairo okaratzi akovakotakeriri. ¹⁶ Piñeerika eeroka aparoni iyeki tzimatsiri ikenakaashitane, pamanakotairi, aritake iriñaashiretakagairi Pava. Iri noñaaventzi jaka tzimatsiri ikenakaashitane kaari maperotachane onkaariperote. Tema tzimatsi kaariperori ovamaashiretantatsiri. Tera iro noñaavente. Tema tera arite amanakotairi antakerori iroka maperotzirori okaariperotzi. ¹⁷ Noñaaventakero “kaariperori kaari omaperotachane,” tera nonkantatye kameethara iroka. Maaroni kaari kameethatatsi, te arite antayetero. Iro kantacha tzimatsi kaariperori kaari ovamaashiretantatsine.

¹⁸ Ayoyetzi te irantapiintairo kaariperori ikaratzi itomintaari Pava. Iriira Cristo kempoyaaventaari, eero ikemaantsitakaantaari kamaari.

¹⁹ Ayoyetai aaka jashiyetai Pava. Iriima osavisatzi, iri ashitaari kamaari, ipinkathariventziri.

²⁰ Ayoyetai ipokake Itomi Pava, iri kemathatakaayetairori kyaaryoori. Irootake amatantaarori ayotairi ipaitaitziri “Kyaaryoori.” Atsipashiretaari Kyaaryoori, tema atsipashiretaatyaari itomi. Iriitakera Pava ipaitaitzi “Kyaaryoori,” ipaitaitziri eejatzi “Kañaaneri.” ²¹ Notomiite, paamaiyaari oshiyakaarontsi. Ari onkantyaari.

† 5:8 Okaratzi kantakotachari jaka, iriira jiñaaventayeetzi: “Tasorentsinkantsi, Jiña, Iraantsi. Ikaratakera mava, te ompashinete oshiyakaaventachari.” Ikovatzi jaka Juan, iriyotakoperoyeeteri Jesús omapero Itomitari Pava. Mavasatzi jiñaaventziro okaratzi ikantayeetakeri, “Itomi Pava inatzi irika Jesús.” Etanakarori, iriitajaantake Tasorentsinkantsi iyotakaayetakeriri irotyaantaneete Cristo iriyotaantayete. Apitetatsiri, iroora “Jiña” oshiyakaaventachari joviinkatakarakanki Jesús. Irootakera jiñaaventajaantakeri Pava, otzimi osankinatainchari Mt. 3.16–17. Mavatsatsiri, iroora “Iraantsi” oshiyakaaventcha ikapathainkatakera Jesús jovamaayeetantakariri. Iro jiñaaventajaantakeri Pava isaikantakariranki Jesús otzishiki ikinkithavaitakairi Moisés, Elías tsika onkantya irovamagaiteri. Otzimi osankinatainchari Lc. 9.31–35; Jn. 12.27–33.

Apitetanaintsiri Irosankinare Juan

Ovethataantsi

¹ Antarikona jinatzi itzimi osankinatzimirori iroka. Eeroka nosankinatzi ipaiyeetziri “Iyoshiitaaro tsinane ipoña otomiite.” Netakoperotane pinayetatz. Tera apaniro naaka netakotami, aña jetakotzitaami eejatzi maaroni iyotayetairone kyaaryoori.* ² Ari okantari, oisokero ovayetairo kyaaryoori, ari ankantaitaateeni. ³ Onkamintha ineshinonkayetaimi Ashitairi Pava, inkaminthaayetaimi, kameetha pisaikayetai. Ari inkempitaimiri eejatzi Itomi Jesucristo, jiyoyetairo kyaaryoori petakotavakaantayetaiyaari.

Oisokero povero jiyotaimiri Cristo

⁴ Osheki nokimoshiretanake noñaayetake tsika pikaratz. Eerokaite pimatapiintanakero kyaaryoori, pimatajaantanakero ikantakaantakeri Ashitairi. ⁵ Eerora nosankinatzi iroñaaka ovakerari ikantakaantaitane, aña iro nonkinkishiretakaimi okaratz. Nokamantayetakemiri ovakera pikempisantantanakari. Jiroka okanta: Ontzimatyete etakotavakaiya. ⁶ Aririka antapiintanairo ikantakaantane Ashitairi, aritake amatanairo etakotavakaapiintaiya. Iroora nokantakaantakemiri pantapiintayetairo okaratz. Pantayetanakeri ovakera pikempisantantanakari. ⁷ Tema tziimayetatsi iroñaaka osheki amatavitaner. Ikantayetzi irikaite, “te iratziritajaantapainte Jesucristo.” Tema thairi inatzi itzimirika ñaavaitzirori iroka, iisaneentane inatzi Cristo. ⁸ Paamaventya, povashaantzirokari okaratz. Niyotaayetakemiri. Te nonkove pamenaashivaitaiya, eero piñeero panintaavaitaiya apaata. ⁹ Itzimirika kenakaashiperovaitachane, kaari oisokerotyaarone jiyotaantapaintziri Cristo, tera itsipashiretari Pava. Iriima tsika itzimi oisokerotakarori jiyotaantapaintziri Cristo, iriitake matakero itsipashiretari Ashitairi, ari ikempitzitakari eejatzi Itomi. ¹⁰ Intzimerika impaitya kivantemiri janta, impoña inkove iriyotaimiro nashitachari kinkitharentsi, eero pishinetziri irisaikavankotemi. Eero aritaajatz. Povethatyaari eejatzi. ¹¹ Tema aririka povethatyaari, kempivaitaka pakakotatyeerimi iyaariperonka okaratz. Jantziri irirori.

Nokovake noñeeyemini

¹² Tzimatsi osheki nosankinatemiri, iro kantacha tera intaani nonkove nosankinatemi, aña nokovatzi niyaatashitemi noñeemi, inkene nonkinkithavaitakaimi, inkene ankimoshiretaiyeeni.

¹³ Jovethatyaami ipaiyeetziri “otomiite pitsiro iyoshiitaro.” Ari onkantyaari.†

* **1:1** Tzimatsi pampithashiretakarori ipaiyeetziri “Iyoshiitaaro tsinane ipoña otomiite,” iriira oshiyakaaventachari jaka ikaratz. Kempisantzinkariite itzimi apatotaachari aparoni nampitsiki. Okantavetaka te ayotero tsika otzimi nampitsi japatoyetantaari irikaite kempisantzinkariite. † **1:13** Tzimatsi pampithashiretakarori ipaiyeetziri “otomiite pitsiro iyoshiitaro,” iriieyetake oshiyakaaventachari kempisantzinkariite itzimi apatoyetaachari janta tsika inampitaro Juan osankinatzirori iroka.

Mavatanaintsiri Irosankinare Juan

Ovethataantsi

¹ Antarikona nonatzi, itzimi osankinatzimirori iroka. Eeroka nosankinatzi Gayo, netakoperotane pinatzi. ² Netakotané, namanakotzimi piñaantyaarori ontzimimotemi kovityiimotamiri koñaaroini. Namanakotzimi eejatzi piñaantyaarori pintekatsite kameethaini. Tema nyotzi kameetha pikanta poshoretanaa. ³ Ari nokimoshireperotake noñaakeri jareeyetaka iyekiite ikamantapaakena irojatzi pikantaiyani eeroka poisokerotaro kyaaryoori. ⁴ Tekatsira pashine anayerone nokimoshiretanake, nokemakera oisokero jovanakero kyaaryoori ikaratzi nokempisantakaayetairi naaka.

Ikimoshireventairi Gayo joimaantapiintake ipankoki

⁵ Netakotané, pimatakerokoo eeroka tampatzikatatsiri pampitakoyetakeri iyekiite ikaratzi avisayetatsiri janta pisaikinta. ⁶ Ikinkithatakoyetakemi iriroriite jaka japatotaiyani iyekiite tsika okanta petakoyetakari. Tema irantavaitakaane inayetatzi Pava irikaite, ari otampatzikatzi pimpayeteri kovityiimotariri aririka piñeeri. ⁷ Tema jiyaatayetatzi irikaite iñaaventairi Cristo, kaarira kaariperoshireriite payeterine ikovayetziri. ⁸ Irootake ampayatantyaariri aakaite okaratzi kovityiimotariri. Ari onkantya ankaratantyaariri oivarairo kyaaryoori, inkemakoyeetantyaarori.

Ithainkañaanetanziri Diótrerefes

⁹ Nosankinavetakaniri pairani apatoyetachari pinampiki. Iro kantacha Diótrerefes ithainkañaanetakero nosankinare. Ikempitakaantashivaitaka irirori iriiperorimi irinatye. ¹⁰ Irootakera nonkamantapaakeri maaroiteni janta okaratzi jantakeri irika. Ikantakovaitashitakana. Tera intaani iroka, aña osheki jimanintashirevaitakeri ipaiyeetziri “iyekiite,” te ishine-tante iraaameethatavakaayetya. Jomishifovayetakeri eejatzi japatotapi-inta kempisantzinkariite.

Kameetha ikinkithatakoyeetakeri Demetrio

¹¹ Netakotané, te arite pimatero eeroka kempitarori iroka kaariperori. Aña iro pimatapiintai kameethari. Itzimirika antairone kameethari, iri jashitaari Pava. Itzimirika antzirori kaariperori tera iriyotairi Pava. ¹² Iriima irika Demetrio, maaroite jiñaaventaitziri kameethaini, ikantaitzi “Ikantapiintziro kyaaryoori irirori.” Ari nomatzitaro eejatzi naaka, nokantzi “Kameetha jinatzi.” Piyotaiyini eerokaite okaratzi nokantziri kyaaryoori onatzi.

Ovekaraantarori ovethataantsi

¹³ Tzimavetacha osheki nosankinatemiri, iro kantacha tera intaani nonkove nosankinatemiro, ¹⁴⁻¹⁵ aña nokovatzi niyaate noñeemi, inkene ankinkithavaitaiyeni. Onkamintha pisaikayete kameethaini. Jovethatayami jaka akarayetziri. Povethayetyaanari eejatzi ikaratzi saikatsiri janta.

Irosankinare Judas

Ovethataantsi

¹ Naakara Judas osankinatzimirori iroka. Iromperatane Jesucristo nonatzi. Naaka irirentzi Jacobo. Eerokaite nosankinayetziini itasorentsitaakaan Ashitairi Pava, pikaratzi ikaimashireyetaimi. Eerokayetake ikempoyaaventaari Jesucristo. ² ¡Onkamintha ineshinokaperoyeetaimi, isaikakaaperoyeetaimi kameetha, jetakoperoyeetaamira!

Iyotaantashivaitachari

(2 P. 2.1-17)

³ Netakotané, nokovavetaka nosankinatakotemiro tsika okanta avisakoshireyetaantari aakaite. Iro kantacha iroñaaka okovaperotatya nosankinatemiro tsika okantakota pinkamaitantyaarori pinkempisante, pinkempitakotyaari etayetanakarori kempisantzinkariite itasorentsitaakaitairi. ⁴ Tema tzimayetatsi atziri iromananeikiini josatekantayetaka. Thainkatasorentsitaneri jinayetake, ikinkithatakaantashivaitaka, ikantayetzi: “Ineshinokatane jovayetai Pava, kantatsi iroñaaka antayetero akovayetziri, kantatsi eejatzi amayempiteetsi.” Irikaite ñaavaitakerori ñaantsika, imanintakeri Pava, itzimi apanirotatsiri jomperatanta. Ari ikempitaakeri eejatzi Avinkatharite Jesucristo. Irootake ipampithashiretantakari pairani Pava irovasankitaayetairi irika.

⁵ Nokovi nompampithashiretakaimiro okaratzi piyoperotaiyirini. Okantavetaka Pava itasonkaventatziivetakari jashitaari irirori, irikaite itzimi jomishitovayetairi Egipito-ki, iro kantamaitacha japathakeroryaayetakeri ikantzi thainkatasorentsitaantsiri. ⁶ Ari ikempitakari eejatzi maninkariite itzimi jomishitovayeetakeri inkiteki, kaari jatakairone tampatzikaini impinkathariventante. Kempivaitaka iroosotakotatyeerimi Pava tsika ot-sirenikitzi, ari joyaaventari irovasankitaayeetairi. ⁷ Ari ikempitakari eejatzi pairani Sodoma-satzi, Gomorra-satzi ipoña ikaratzi saikanampiyetak-eriri. Kaariperoshire jinayetake, ipaantavakaavaitaka ishiramparinkakiini, imayempivaitzi. Arira jovasankitaayeetantakari paampari. Ari jiñeetzirori ompaitya avishimoyetairine kempityaarine irikaite irovasankitaayeetan-taiyaari paampari kaari tsivakanetatsine.

⁸ Ari ikempiyetari irikaite kinkithatakaantashivaitachari, kinkishiretakaantashivaitachari, nevetashivaitakarori kamaaroyetatsiri, thainkavaitaneri. Te intharovakaiyaari ikishimatziiri maninkariite otzimimotziiri ish-intsinka.

⁹ Iro kaari irimataajate maninkari Miguel, itzimi anaakotantatsiri ipinkathariventantzi, te iriñaavaitashivaitya irirori iñaanaminthatziri kamaari iñaaventakotziiri Moisés ikamantapaintari. Intaani ikantake Miguel: “Iri Pinkathari kishemine.” ¹⁰ Iriima irikaite atziri kamantantashivaitachari, ithainkashirevaitakero kaari jiyotaajatziri. Tema okaratzi jiyotashivetari iriroriite okempitaro jiyotanetari aparoni piratsi. Irijatzi aperovaitacha.

¹¹ ¡Irimaperoiteri irovasankitaayeeteri! Tema jantakero oshiyarori jantakeri pairani Caín. Ikenashivaitaka ikempitakari Balaam, intaani ikovashitaka iraantyaaro kireeki. Ikempitakotakari ikaratzi kamayetaintsiri jovayiritantakari Coré. ¹² Okempivaitakaro iriimi ovitsintayetakemine jayoyetakemi. Tema itsipayetashitami inthainkatasorentsivaitane, intaani ikovi irantayetero onimotziiriri irirori. Ikempitakaro menkori otasonkainkatziro tampyaa. Ikempitakaro pankirentsi

te onkithote omonkarapaiteveta onkithotantyaari, kamaperotake, aritake itzimponchakiryeeetakeru. ¹³ Ikempitakaro okanta otamakaane inkaare oshimoryaatakaashivaitaro jiña, irootake jimayetakeri irikaite joñaakantashivaitakaro iyaariperonka. Ikempitakotakari parinari ikemakaanta iraperotante, ari inkempitayetaiyaari iriroriite iraperotaiya otsirenikitzi.

¹⁴ Iriiyetakera iñaaventakotzitikari pairani Enoc icharinetanakari Adán, ikantakeranki:

Pamene, ipokake Pinkathari itsipataari osheki itasorentsitakaane.*

¹⁵ Ipokake irovasankitairi maaroni.

Ipokake iramenakotairi okaratzí jantayetakeri thainkatasorentsitaneri.

Ipokake iramenakotairo ikishimatantake eejatzi.

¹⁶ Irikaite kinkithatakaantashivaitaneri, kishimatantaneri inayetatzí. Thaiyakovaitaneri ikantaka. Jantayetziro inevetashiyetari irirori. Kantakaaperovaitaneri jinayetzi. Jinintaathatantakamiro jiyotaantziri ikovira irantashivaityaaro kireeki.

Ikaminaayeetziriri kempisantzinkari

¹⁷ Irooma eerokaite, netakotané, poshiretyaaro jiyotaayetakemiri pairani Irotyaantajanore Avinkatharite Jesucristo. ¹⁸ Tema ikantayetake irirori: “Apaata overaantapaakyaarone intzimayete thainkantaneriite, iri antashivaityaarone inevetashiyetari.” ¹⁹ Iriiyetakera kantakaarori inkisavakaantayeetyaari, intaani ipampithashiretaro osavisato. Te inampishiretantari Tasorentsinkantsi. ²⁰ Irooma eerokaite, netakotané, povetsikashiretavakaayetaiya pinkempisantapiintanairo tasorentsishirefakaakemiri. Piñaañaatapiintayetairi Pava, tsika okanta ikovakaajaantairi Tasorentsinkantsi. ²¹ Oisokero irovanakemi Pava iretakotyaaami, oyaako povero piñaayetero ineshinonka Avinkatharite Jesucristo onkantaitatyeeni irañaakaayetai. ²² Neshinonka poveri inkarate kisoshireneeronkayetatsine. ²³ Pashine, pinkempitakaantero kapiche okantaka povavisaakotantaariri intagaiyaami. Pashine, ontzimatyepinshinonkayetairi. Irooma iyaariperonka, kisanenta povero. Ari pinkantakerori ikithaatari ikaariperoshiretantakari, pinkempitakaantero pinkisaneentatyeeroni. Tharovakaara povero iroka pimatzirokari eeroaka.

Tharomentaantsi

²⁴ Antharomentairi iroñaaka irika itzimi matzirori ikempoyaaven-tayetai kaari antzivashirevaitanta. Antharomentairi irika itzimi kimoshiretakagaina antsipataiyaari, eero otzimai akenakaashitane. ²⁵ Antharomentaiyaari Pava apanirotatsiri, iyotaneri, ovavisaakotantaneri. Iriitake irika Pava tzimatsiri irovaneenkaro, ñaapinkatha ikantaitziri, omapero otzimi ishintsinka, pinkathariperori jinatzí, iri etakaro itzimi tekeramintha ontzimayete maaroni, irojatzi ikanta isaiki iroñaaka, ari inkantaitatyeeroni. Ari onkantyaari.

* **1:14** Irika Enoc, iri 7-tanaitsiri icharinetanakari Adán. Iroka okaratzí iñaanetakeri Enoc, tera ompoñaayetya janta Osankinajanorentsiki, aña pashineki osankinarentsi opoñaakaro, ipaitayetziro “Irosankinare Enoc.”

Joñaakayeetakeriri Juan

Joñaakantakeri Jesucristo

¹ Jiroka okaratzi joñaakantakeri Pava tsika ikantakota Jesucristo, iriira Pava kantakaarori iriyoeyantayaarori iromperataneete tsika onkantakotya okaakitzimataintsiri iriñaayeetero. Iro jotyaaantakariri Pava imaninkarite inkamanteri Juan. Tema irika Juan iri jomperatapiintakari Pava. ² Iri Juan itzimi kinkithatakerori okaratzi iñaakeri. Jiroka okaratzi ikinkithatakeri, iñaane Pava, tsika oztimi ikantakaantakeri Jesucristo inkamantantero. ³ Kimoshirera inkantaiya itzimi ñaanatairone iroka kamantaantsi, ari inkempitayeaari eejatzi inkarate kempisanterone. Kimoshirera inkantaiya inkarate monkarayetairone okaratzi osankinatainchari. Tema okaakitzimatake iriñaantayeetyaarori.

Jovethayeetari kempisantzinkariite karatatsiri 7 japatoyetaka

⁴ Naakara Juan itzimi osankinatziroori iroka. Eeroka nosankinatziroori kempisantzinkariite karatatsiri 7 papatoyetaka janta nashiyetachari nampitsi saikayetatsiri Asia-ki. Tema añaatsi Pava iroñaaka, iri etakaro pairani itzimake, irootzimatake impiye, kaminthaara inkantayetaimi irirori, kameetha isaikakaayetaimi janta. Ari inkempitaimiri eejatzi irika ipaiyeetziri “7 tasorentsi.” ⁵ Ari inkempitaimiri eejatzi Jesucristo, tema kyaaryoori onatzi okaratzi iñaaventziri. Iriitakera etanaarori ipiriinta ikamavetaka, iriira pinkathariventairiri maaroni ikaratzi pinkatharivetachari jaka kipatsiki. Iriitakera etakoyetairi aakaite. Iriitakera kempitakaantairi inkivaatyeemi, ipyakoyetairora ayaariperonka ikapathainkatakakeranki ikamimentayetai.

⁶ Iriitakera pinkatharitakaayetakairi. Iriitakera omperatasorentsi-takaayetairi antavaitantaaniriri Pava itzimi Ashitariri. Iriitake oztimimotairi irovaneenkaro, iriitake pinkathariperotaatsiri. Ari inkantaitatyeeroni. Ari onkantayaari. ⁷ Jirika Cristo, inkenapai menkoriki, maaroni iriñeetavairi. Irimatzityaaro iriñeeri ovathaamerekitakeriri. Iriiraakoyetayaari maaroiteni jaka kipatsiki, irimatziyaaaro kaari sheninkatavakaachane. Ari onkantayaari.

⁸ Jiroka ikantzi Avinkatharite Pava:

Naakatake oshiyarori etarori osankinarentsi, Naaka oshiyarori eejatzi over-aantarori.

Añaachana Naaka iroñaaka, Naaka etakaro pairani notzimake, Naaka piyaatsine apaata.

Naakatake tzimaperotatsiri noshintsinka.

Joñaakantaka Itomi Atziri

⁹ Naakara Juan, pirentzi povayetaana pikempisantzinkaritari, ari akarataiyakeni amavetakero akemaantsivaitaka, ari atsipatavaka ipinkathariventayetai Jesús. Eeniro nosaikiranki othampishiki paitachari Patmos nokinkithatziro iñaane Pava, nokamantantziro ikantakenari Jesús. ¹⁰ Okanta aparoni kitaite ipampithashiretakotapiintaitari Avinkatharite, tzimatsi joñaakakenari Tasorentsinkantsi. Nokemakeri notaapiiki ipaita kantanari, ikempitakarora tyootaantsi iñaavaitzi,

¹¹ ikantakena: “Posankinatero onkarate noñaakemiri. Iro potyaanteneriri kempisantzinkariite karatatsiri 7 japatoyetaka janta nashiyetakarori nampitsi saikayetatsiri Asia-ki. Tema jiroka 7 nampitsi, paitachari: Efeso, Esmirna, Pérgamo, Tiatira, Sardis, Filadelfia, Laodicea.”

¹² Ari nopithokanaka notaapiiki nameneri ipaita ñaanatanari. Noñaatziiri ootamentotsipayeeni jovetsikayeetziri oro. Ikaratzi 7. ¹³ Iro kantacha janta niyankineki ari josatekaka aparoni kempitakariri Itomi Atziri. Opamankakeri iitziki iithaare. Jontarekakari ichopineeki jovetsikasheronkaataitziri oro. ¹⁴ Kitamaropovainka ikantaka iitoki, kempivaitaka iroomi ivitzi oisha, kitamaroki okantaka iroovaitake sharaka. Irooki okempiyetakari paampari. ¹⁵ Shipakiryaa okantayetaka iitzi, iriivaitake iporeryaatzi kireeki itagaitziri. Okempivaitakaro ñaane opoimpaatzi osheki jiña. ¹⁶ Joirikake impokiropayeeni irakojanoki, ikaratzi 7. Joimishitovimaitaro ipaanteki kempitakarori osataamentotsi, apimitzikarate okanta othoyempitake. Ikempitakarori iporoki ikantaranki ooryaatsiri ishikipiryaaaperotzi tampatzikapaita.

¹⁷ Ikanta noñaakeri, tyaanakena nokamanake. Iro kantacha jantantakanaro irakojano, ikantana: “Eero pitharovi, Naakatake etarori, Naakatake overaantyaarone. ¹⁸ Naakatake kañaaneri, nokamavetaka iro kantacha iroñaaka ari nonkantaitatyeeni nañagai. Naakatake ashitaaro shintsinkantsi jovayetaanara nompeyakaantya notyaantayetantai sarinkaveniki. ¹⁹ Posankinatero okaratzi piñaakeri, iro petanakya okaratzi piñaakeri iroñaaka, impoña onkarate piñeeri eejatzi apaata. ²⁰ Ikaratzi ootamentotsi piñaakeri karatatsiri 7, iriira oshiyakaaventariri kempisantzinkariite karatatsiri 7 japatoyetaka janta nashiyetakarori nampitsi. Ikaratzi piñaakeri impokiro noirikakeri nakojanoki, karatatsiri 7, iri oshiyakaaventariri maninkariite tsipayetaariri kempisantzinkariite karatatsiri 7 japatoyetaka.”*

2

Kamantaantsi jotyaaantaitakeneriri 7 japatoyetaa kempisantzinkariite: Kamantaantsi jotyaaantaitakeri Efeso-ki

¹ “Jiroka posankinateneriri imaninkarite kempisantzinkariite apotachari Efeso-ki. Iriira ñaanatziri oirikakeriri 7 impokiro irakojanoriki, osatekainchari niyanki ipaampatakera 7 ootamentotsi. Ikantziri:

² ‘Niyotziro okaratzi pantayetziri, tsika pikanta pantavaitake, okaratzi pamavetakeri. Pismayetakari kaariperoshireriite. Piñaantayetaari paitashivaitachari, “Otyaantajanoriite” itzimi iyotaantashivaitachari. Piyotairi eeroka thairi jinayetatzi. ³ Kyaaryoori pinake, amavevaine pikantaka, osheki pikemaantsivaitaka jovasankitaaventaitzimiro pimpairyeero novairo. Temaita pismavaitya. ⁴ Iro kantacha, tzimatsi kapatapainchari, iro kaari kameethatatsine. Jiroka okanta: Povashaantanakero eerokaite petakotanta, te pantairo pikempivetanakaroranki pairani. ⁵ Pinkinkishiretero tsika pikanta pairani ovakera pikempisantanake. Povashaantero tsika pikanta iroñaaka, pimpiyakotairo pantairo tsika pikantanaka ovakeraini pikempisantanake. Tema eerorika povashaantairo, ari niyaatashitakemi, naapithatamiri ootamentotsi saikimotakemiri janta. ⁶ Iro kameethataintsii pantakeri eerokaite pikisaneentakero jantayetakeri ikaratzi kempisantanairiri

* **1:20** Tzimatsi kantatsiri irikaite “maninkariite” ñaaventakotainchari jaka, iriitakera atziiriite ikaratzi jevayetariri kempisantzinkariite. Tzimayetatsi pashine kantatsiri, iriijanoyetake kyaaryoori maninkariite.

jiyotaantziriranki Nicolás. Nomatzitataikari naaka.* 7 Kovirori inkemathatero, inkempisanteri Tasorentsinkantsi iñaanatziri kempisantzinkariite. Intzimerika kitsirinkakerone, ari noshinetairi iroyaaro chochoki ovañaantatsiri tsika otzimi pankitainchari itasorentsipathateki Pava.’”

Kamantaantsi jotyaaantaitakeri Esmirna-ki

8 “Jiroka posankinateneriri imaninkarite kempisantzinkariite apatotachari Esmirna-ki. Iriira ñaanatziri itzimi etakarori, intzime overaantyaarone. Iriira ñaanatziri itzimi kamavetaincha iro kantacha añaagai eejatzi. Ikantziri:

9 ‘Niyotziro okaratzii pantayetziri, niyotziro tsika okanta pikemaantsivaitaka, niyotziro tsika okanta pashinonkaavaitaka, eerokaavetakara ashaarantashiretaneri. Niyotzi eejatzi ithaiyakotakami judío-payeeni janta. Ipaitashivaitaka judío, aña Satanás ashitayetakari.

10 Eero pitharovakaashitaro onkarate pinkemaantsityaari. Tema irootaintsi piñeero tzimayetatsi janta tsika inkarate irashitakotakaante kamaari. Ari pisaikeri onkarate 10 kitaite pinkemaantsivaitya, iñaantashiretatyaaamira kamaari. Iro kantacha ontzimatyepinkyaaryooshirete eerokaite piyaatakairo onkantavetakya irovaitemi, impoña apaata aritake nañaakagaimi, onkempivaityaaro namathaiyetaatyemimi.

11 Kovirori inkemathatero, inkempisanteri Tasorentsinkantsi iñaanatziri kempisantzinkariite. Intzimerika kitsirinkakerone iroka, eerora jiñeero inkemaantsivaitaiya irapiitairo inkamai.’”

Kamantaantsi jotyaaantaitakeri Pérgamo-ki

12 “Jiroka posankinateneriri imaninkarite kempisantzinkariite apatotachari Pérgamo-ki. Iriira ñaanatziriri otzimotziri irosataamento apimitzikaratatsiri okanta othoyempitzi. Ikantziri:

13 ‘Niyotziro pantayetziri, niyotzi ari pisaikimotakeri ikaratzii ipinkathariventziri Satanás. Iro kantacha niyotzimi eejatzi oisokero povakena pipairyaaipiintakero novairo, te povashaantero paventaashiretana. Te povashaantanakero eerokaite okantavetaka jovamaaveetakari noyempisantakaaperotane Antipas, itzimi kinkithatakotakenari janta tsika jinampitaro Satanás.

14 Iro kantacha, tzimatsi kapatapainchari, iro kaari kameethatatsine. Jiroka okanta: Tzimayetatsi tsika pikarataiyini kempitakariri Balaam jiyotaantzi. Tema pairani Balaam, jiyotaapiintakeri Balac onkanta inkaimashiryaaantyaariri charinetanakariri Israelni irovakaiyaari ipomeyeetziniriri ikempitakaantashitari ivavane. Jimayempitakaakeri eejatzi.

15 Ari okempitakariri eejatzi tzimayetatsi itzimi kempisantayetakrori jiyotaantziriranki Nicolás.

16 ¡Povashaantairo! Eerorika povashaantziro, ari niyaatashitakemi novayiriteri, iroora novayiritantyaari osataamentotsi shitovatsiri nopaanteki. 17 Kovirori inkemathatero, inkempisanteri Tasorentsinkantsi iñaanatziri kempisantzinkariite. Intzimerika kitsirinkakerone iroka, ari nompakeri iroyaaro omanaantsitatsiri maná. Ari nompakeri eejatzi aparoni kitamarori mapi tsika osankinatata ovakerari vairontsi tsika otzimi kaari jiyoyeetzi, intaani iriyotairo intzime aakerone iroka mapi.’”

Kamantaantsi jotyaaantaitakeri Tiatura-ki

* 2:6 Te jiyoperoyeetzi itzimi “kempisanairiri jiyotaantziriranki Nicolás.” Kempitaka iriyetake nashitaincha japatota, iri iyotaashivaitakariri kempisantzinkariite, aamashitya iri kempitakariri Balaam okaratzii jantakeri pairani irirori.

18 “Jiroka posankinateneriri imaninkarite kempisantzinkariite apotachari Tiatira-ki: Iriira ñaanatziri Itomi Pava, itzimi kempitakariri irooki paampari, itzimi poreryaataintsiri iitziki. Ikantziri:

19 ‘Niyotziro pantayetziri, petakoyetantaka, pinkempisantake, pantavaitake, kamaitaneri pinake. Eekero pinkamaitanyaaro iroñaaka panaakaanakero pikantaveta pairani. 20 Iro kantacha, tzimatsi kapatapainchari, iro kaari kameethatatsine. Jiroka okanta: Paapatziyakaro eerokaite tsinané paitachari Jezabel. Okantzi iroori kamantantanero onatzi, iro kantacha okaratzi iyotaantakeri iroori, osheki oitzipinashiretakeri notzikatane. Iro opoñaantari ovakaayetakari ipomeyeetziniriri ikempitakaantashiitari ivavane. Omayempitakaayetakari eejatzi.

21 Osamani noyaakovetakaro ovashaantantyaarori antakeri, iro kantacha te onkove ovashaantero omayempivaitzi. 22 Eerorika ovashaantashitaaro, arira nomantsiyatakeri tsika omayempitajaantapiintake, ari onkemaantsivaityaari. Ari nonkempitaakeriri inkarate mayempitakerone.

23 Ari novamaayetairi ikaratzi iyotaayetakari. Iro ompoñaantyaari iriyotai maaroni kempisantzinkariite naakatake iyoshiretziri maaroiteni, niyotzi opaita ipampithashireyeteri, niyotzi opaita ikemashireyetziri. Ari onkantya noipiyantyaamirori okaratzi pantayetakari eerokaite. 24 Irooma eerokaite, kapatapainchari janta Tiatira-ki kaari kempisantakerone okaratzi iyotaantashivetakari, eerora nokisathatzimi. Tema te pimpankiventavaiyaaro okaratzi iyotaantashivetakari ipaitayeetziri “iromanakaaperotane Satanás.” 25 Iro kantacha eerokaite ontzimatyeeera pinkyaaryooneyete irojatzi nompiyantakyaari. 26 Intzimerika kitsirinkakerone irimonkaratero noñaane irojatzi ovekaraantapaakyaarone, aritake nomatakaakeri impinkathariventairi atziriite. 27 Ari oshiyakyaaro ikempitaakena Ashitanari naaka, jimatakaakenaro ipinkatharitakaana, ari inkempitagaiyaariri eejatzi iriroriite impinkatharitakairi.

Ari ijevatantaiyaari irashirokotzite.

Irijatzi aperotairine iisanentane, inkempitakaantairi iporokaitziro kovitzi.

28 Ari nompairyé naaka kempitakariri impokiro orimishi. 29 Kovirori inkemathatero, inkempisanteri Tasorentsinkantsi jiñaanatziri kempisantzinkariite.’ ”

3

Kamantaantsi jotyaantaitakeri Sardis-ki

1 “Jiroka posankinateneriri imaninkarite kempisantzinkariite apotachari Sardis-ki. Iriira ñaanatziri ipaitayeetziri ‘7 tasorentsi,’ itzimi oirikiriri 7 impokiro. Ikantziri: ‘Niyotziro pantayetakari, ikantayeetzimi “añaashireri,” aña te ari pinkantya, kamashireri pinayetzi.

2 Pinkakempishiretai. Pinkyaaryooshirete eero pikamashiretanta. Tema Pava jiñiuro okaratzi pantziri te pimonkaratero otzimi ikovakayimiri.

3 Pinkinkishiretero ikamantaitakemiri pairani, pimonkaratero. Povashaantero pantapiintakeri. Eerorika pikakempitai, ari nomapokapaimi nompieerika, nonkempityaari jomapokantzi aparoni koshintzi. 4 Iro kantacha tzimatsi kapicheeni janta Sardis-ki matakerori ikiteshiretzi. Iriiyetake kempitakariri kaari oipatsiterone iithaare, irootakera apantantairiri irikaite onkantya intsipantaiyaanari nokithaataro kitamarori. 5 Intzimerika kitsirinkakerone, aritake nonkithaatairi kitamarori. Ero noshetziro ivairo itspataari josankinatakotaka inkarate kañaaneyetaatsine. Aña ari nonkantairi

Ashitanari, eejatzi maninkariite: “Ikempisantaana irika.” ⁶ Kovirori inke-mathatero, inkempisanteri Tasorentsinkantsi ikantziriri kempisantzinkariite.’ ”

Kamantaantsi jotyaantaitakeri Filadelfia-ki

⁷ “Jiroka posankinateneriri imaninkarite kempisantzinkariite apotachari Filadelfia-ki. Iriira ñaanatziri Tasorentsitsitsiri, Kyaaryoojanori. Iri jiñaanatzi jovayeetakeri irominkyaa yetairi atziriite, irijatzi otzikayetairine kaari irishineete inkyaa yete. Arira inkempitaiyaari David-ni. Tekatsira shintsithaterine irika ominkyaaantaatsiri, itzimi eejatzi otzikayetantaatsiri. Ikantziri:

⁸ ‘Niyotziro pantayetziri. Pamene. Noshinetakemi pinkyee, tekatsira otzikaavakemine. Iroora nomatakemiri tera pishintsishiretaiyeni, iro kantacha pimonkarataakenaro noñaane, te inkemaitemi pinkante: “Te jashitana Pava.” ⁹ Iriroma irikaite kantashivaitachari: “Naaka Judío.” Kaarimaita judío-perori, aña iri jashiyetakari Satanás. Irootakera noty-eerovakaantaiyaari apaata iñaapinkathayetaimi. Ari iriyotairi omatyta netakotakami. ¹⁰ Tema pikyaaryooventakero eerokaite pimonkarayetziro noñaane, aritake nonkempoyaaventakemi eero iñaantashiretantayeetami. Tema kapichetapaake iriñaantayeetantyaariri ikaratzi nampiyetarori kipatsiki. ¹¹ Irootzimatake nompikyake. Kisora povero pikempisantakeri, eero pamenaashivaitanta panintaiyaaro impayeetaimiri, iramathaiyeetaimira. ¹² Intzimerika kitsirinkakerone iroka, ari nonkempitakaantairi aparoni tzinkamintsi otzinampitzirori itasorentsipankote Pava. Ari irashi irovairo irisaikai. Ari nonkentakotaineri ivathaki ivairo Pava, ari iriyoyeete Pava ashitaari. Ari nonkentakotaineri ivathaki ovairo nampitsi Jerusalén, ari iriyoyeetai irisaikai irika inampiki Pava, tsika ontzime areetaachane osaaviki ompoñagaiyaaro inkiteki. Ari nonkentakotaineri eejatzi ivathaki ovakerari novairo. ¹³ Kovirori inkemathatero, inkempisanteri Tasorentsinkantsi ikantziriri kempisantzinkariite.’ ”

Kamantaantsi jotyaantaitakeri Laodicea-ki

¹⁴ “Jiroka posankinateneriri imaninkarite kempisantzinkariite apotachari Laodicea-ki. Iri ñaanatziri ipaiyeetziri ‘Ari onkantaari,’ itzimi javentaashiretapiintayeetari jiñaavaaitzirora kyaaryoori. Iriira jiñaanatzi itzimi jovetsikakaayeetakeri pairani iroka kipatsi. Ikantziri:

¹⁵ ‘Niyotziro pantayetziri. Pikempitakarora kaari saavaatatsine, kaari katsinkaatsine. Nokoviri naaka, saavaari. Eerorika osaavatzii, katsinkaari. ¹⁶ Iroora pikempitaro eempaari jiñaa, ari norovaventakyaami. ¹⁷ Pikantapiintaiyini eerokaite: “Ashaarantakana, tekatsi nonkovitye.” Iro kantacha tera ari pinkantya, aña ovashireri pinatzi, manintaari, ashinonkaari, mavityaakiri, sapokamerekiri. ¹⁸ Aña ontzimatyee pinkempitakaantairo pamanantaatyeeerimi noorote itzimi itaayeetakeri imporekaperotantyaari. Arira pimatairo pashaarantya. Pinkempitakaantairo pamanantaatyeeeromi kitamarori noithaare, eero pisapokamerekivaitanta iro ompoñaantyaari pimpashiventavaiya. Pinkempitakaantero pamanantaatyeeeromi naaventoro peshitakotantaiyaari pimavityaakivaitake. ¹⁹ Iro nametari naaka nokisathatziri netakotane, novasankitairi. Ontzimatyeeera pinkyaaryootai eerokaite, pimpiyashireyetai. ²⁰ Pamene, kempivaitakara nonkatziyatyeemi jakakiroki nokaimi nonkyaantyaari. Tzimatsirika inthomointa kemakenari, ishinetanarika nonkye, ari antsipatavakaiyaari ayootavakaiya. ²¹ Intzimerika kitsirinkakerone iroka, aritake intsipataiyaana nompinkathariventante. Tema nomatakero

naaka nokitsirinkakero, notsipataari isaikamentoki Ashitanari nopinkathariventantai. ²² Kovirori inkemathatero, inkempisanteri Tasorensinkantsi ikantziriri kempisantzinkariite.’ ”

4

Tharomentaantsi inkiteki

¹ Okanta okaratapaake iroka, noñaatzi ashitryaanaka inkite. Irijatzi apiitapairo jiñaanatapaana noñaakeri inkaaranki poimpatapaintsiri ikempitari tyoorentsi. Ikantana: “Pimpoke jenoki, ari noñaakemi onkarate avisatsineri apaata.” ² Ikanta niyaashinenkatake jenoki, noñaakero saikamentotsi, okempivaitakaro isaikantapiintari pinkatharijanori, ovaneenka okantaka. Tzimatsi aparoni saikantakarori. ³ Irika saikaintsiri shipakiryaa ikantaka, ikempitakaro potsitakiri mapi karenikitatsiri. Itapotakari oyechari isaikamentoki, ikempivaitakaro oyechari natsiryakiri mapi karenikitatsiri.* ⁴ Tzimatsiya pashine saikamentotsi 24 okaratzi, iro osatekakeriri niyankineki saikaintsiri. Ari isaikayetakeri antarikonaite, kitamaro okantayetaka iithaare, oro inayetake iramathaire. ⁵ Noñaake ookatharontsi, nokemakero opoñaanaka oñaanake janta saikamentotsiki. Tzimatsi 7 ootamentotsi ovaampatainchari, iri omontetakari saikamentotsi. Iriitakera oshiyakaaventariri ftasorensite Pava, karatsiriri eejatzi 7.

⁶ Tzimatsi inkaare omontetakari saikamentotsi, kiteshaaniki okantaka. Tzimatsi 4 inkiteveri katziyeenchari, iri tapotakerori iroka saikamentotsi. Iro kantacha irika inkiteveriite otzimi osheki irooki, irootake jamenantayetari tsikarika, jamenantayetaro eejatzi itaapiiki.† ⁷ Aparoni inkiteveri joshiyakari kashekari. Pashine joshiyakari vaca-aniki. Pashine atziriporo jinake. Iriima pashine joshiyakari jevovaita pakitha. ⁸ Ipoñaashitaka otzimayetanake ishivanki irika inkiteveri, 6 ishivanki tzimayetanaintsiri. Otzimi osheki irooki ivathaki, otzimitanaka irooki inthomointa ivathaki. Iriitake aakoveentanakarori ipanthaapiintake, kitaiteki eejatzi tsireni, ikantzi: Tasorentsi, Tasorentsi, Tasorentsi inatzi Pinkathari Pava, Shintsiperotatsiri. Iriitake añaatsi iroñaaka, iri etakaro pairani itzimake, irootzimatake impiye. ⁹ Ari ikantapiintatya irikaite inkiteveri itharomentari irika saikaintsiri, kantaitachari jañi. Ikanta joñaakantakero irikaite jiñaapinkathatapiintakeri, ipaasoonketapiintakeri, ¹⁰ jimatanaakero eejatzi 24 antarikonaite joty-eerovashitanakari saikaintsiri, kantaitachari jañi. Itharomentanakari, jamathairiyimotanakari. Ari jiñeetzirori omapero janaakotantzi irika saikaintsiri ipinkatharitzitzi, okantaveta ipinkathariventantaveta eejatzi antarikonaite. Ikantaiyanakeri:

¹¹ Novinkatharité, Pává,
Iroora apantataitarori ontzimimotoemi eeroka povaneenkaro, ñaapinkatha inkantayeetemi, ontzimimotoemi pishintsinka.
Eerokatake ovsikayetakero maaroni, tema eerokatake kovashitainchari ontzimayete povetsikane.

5

Osankinarentsi ipoña Oisha

* **4:3** Mapi “potsitakiri karenikitatsiri” ipaiyeetziro “jaspe,” ipaiyeetziro eejatzi “cornalina.” Irooma mapi “natsiryakiri karenikitatsiri” ipaiyeetziro “esmeralda.” † **4:6** Kantakotachari jaka “kiteshaaniki” okempitakaro okantara botella, vidrio eejatzi cristal.

¹ NoŃaatziiri irika thointainchari saikamentotsiki, joirikake irakojanoki aparoni osankinarentsi. Kameetha apinaitaka, ⁷ okaratzı japiipiitaitakero jontsirekaitakero eero japinariyaantaitaro. ² NoŃaatzi eejatzı aparoni maninkari tzimatsiri ishıntsinka, shincheenka ikanta iŃaavaitzi, ikantzi josampıtantzi: “¿Niinkama ipairyeeetakeri ironısirekaryeero osankinarentsi, impoŃa irapinairyeeero?” ³ Tekatsı aparoni materone irapinairyeeero iriŃaanatero. Te intzime inkiteki, tekatsı eejatzı kipatsiki, ari okempıtakari sarinkaveniki, te intzime apinairyeeerone. ⁴ Iniroite niraanaka, tema tekatsı materone irapinairyeeero iriŃaanatero. ⁵ Ikantana aparoni antarıkona: “Arıtake pıraaka. Pamene. Tzimatsıra aparoni matakeroı otzimimotziri itasorenka, iri materone ironısirekaryeero, irapinairyeeero eejatzı. Iriitakera aparoni charinetakariri Judá, ipaiyeetziri ‘Kashekari.’ Irijatzı charinetakariri David-ni. Iriitakera ipairyeeetakeri irimatero.”

⁶ OpoŃaashıtaka noŃaake aparoni oisha. İkatziyaka niyankineki osaikakera saikamentotsı, josatekari inkiteveriite, josatekari antarıkonaite. Kempıvaitaka irika oisha arıtake jovamaaveetakari pairani. Tzimatsı okaratzı ⁷ ıchee. Tzimatsı eejatzı ⁷ irooki. Iriira oshiyakaaventachari ⁷ Tasorensı, ikaratzı jıŃeetairi maaroni kipatsiki. ⁷ İkanta irika oisha, jıyaatashıtakeri okarikiini saikaintsiri. Joirikapaakero osankinarentsi. ⁸ İkanta inkiteveriite ipoŃa antarıkonaite, jotypeerovashitanakari oisha, jıŃıapinkathatanakeri. Tzimayetatsı ivanthaamento. Tzimayetatsı kasankainkari itaayeetziri jovayeeetakero oro-naki. İroka kasankainkari iro oshiyakaaventacha iŃaŃaŃatane itasorensıtakaitane. ⁹ Ari ipanthaiyanakero ovakerari panthaantsı, ipanthaaktöziri oisha, ikantzi:

Eeroka ipairyeeetakeri poirikero osankinarentsi, eeroka onısirekaryeerone, Tema eeroka kapathainkaintantsı jovamaaveetakami, ari pipınakoventairi atziriite jashıtantaariri Pava.

Ari opoŃa jashiyetaari Pava tsika ikaratzı sheninkamirinkatavakaachari tsıkarikapayeeni, kemathatavakaarori iŃaane tsıkarikapayeeni, ikaratzı nampiyetarori tsıkarika janta, ikaratzı ipinkathariventaitziri tsıkarikapayeeni.

¹⁰ Eeroka kantakaarori ikempıtantaariri pinkathariite, ikempıtaari omperatasorensıtaraı, jantavaitaineri Pava.

Iriiyetakera pinkathariventairine osavisatziite.

¹¹ OpoŃaashıtaka noŃaake osheki maninkariite piyotzimentapaakarori saikamentotsı, tsika isaikake inkiteveriite ipoŃa antarıkonaite. Ari ipiyoperotaiyapaakani oshikirini, oshikirini maninkariite. ¹² İkantaiyini:

İrika oisha jovamaaveetakari, iriira apantaperotataitaari ontzimimoteri itasorenka, ontzimimotairi irashaakaro, iriyotane, ishıntsinka, iriŃaapinkathayeetairi, irovaneenkataiya, intharomentaityaari.

¹³ Nokematzi ipanthaiyanakeni maaroite saikantarori inkite, kipatsı, inkaare, sarinkaveni. İkantaiyini:

İrika thointainchari saikamentotsiki, itsıpatakari oisha, tharomentaari jınatzı, Ńaapinkathataari jınatzı, otzimimotziri irovaneenkaro, ipinkathariventantzi, arıra inkantaitayeeni.

¹⁴ İriira inkiteveriite apiipiıtzirori ikantzi, “Ari onkantyaari.” İriima antarıkonaite otyeerova ikantaiyakani jıŃaapinkathataiyarini irika kantaitaachaneri.

¹ Opoña noñaakeri oisha jontsirekaryaanakero etanakarori jontsirekay-eetakero. Ari ishincheenkatanake iñaavaitanake aponi inkiteveri, okempivaaitakero ookatharonsi, ikantzi: “¡Pimpoke! ¡Pamene!” ² Noñaaziiri ishiyataipaaka aponi kitamarori mora, joirikakero ivyaane irika kyaakotakariri mora. Jamathaitavakeri, jatake irovayiritya, iraperotante.

³ Ipoña jontsirekaryaaakero oisha pashine. Ari jiñaavaitanake pashine inkiteveri, ikantzi: “¡Pimpoke! ¡Pamene!” ⁴ Ari ishiyataipaaka pashine mora kityonkari, ipaitavakeri iniroite ovathaamentotsi kyaakotakariri. Iri jovayeetake irovashaantakairi atziriite isaiki kameetha kipsatsiki. Irojatz iopoñaantanakari jovamaavakaayeta.

⁵ Ipoña jontsirekaryaaakero oisha pashine. Ari jiñaavaitanake pashine inkiteveri, ikantzi: “¡Pimpoke! ¡Pamene!” Noñaaziiri ishiyataipaaka pashine mora cheenkari, joirikataike itenamento kyaakotakariri. ⁶ Nokematzi ñaavaitanaintsiri ikatziyeyakani inkiteveri, ikantaitzi: “Pimpimantaye eepiyokiini pivankire, pimpinatakaaperotyaro, tema te ontzimaperote. Ari paake osheki kireeki aponi kitaite, irojatz iiriñeetantakyaarori irinirote tashetsi. Iro kantacha tekeraatara povaariperotziro pankirentsi tsika jaay-eetziro jimireetari, tsika jaayeeziri eejatz iyeenkantsi.”*

⁷ Ipoña jontsirekaryaaakero oisha pashine. Ari jiñaavaitanake pashine inkiteveri, ikantzi: “¡Pimpoke! ¡Pamene!” ⁸ Noñaaziiri ishiyataipaaka pashine mora kiteriri, ipaitayeetziri “Kaamanetaantsi” kyaakotakariri. Ari itsipatakari ipaitayeetziri “sarinkaveni.” Irika ipaitayeetziri “Kaamane-taantsi” ipairyeetake irovamaayete osheki osavisatziite. Tzimayetatsi jovamaakaantakeri irovathaantayeetyaari osataamentotsi, tzimayetatsi ayaveteri itashe, pashine aayetakeri mantsiyarentsi, pashine iratsikayeteri katsimari piratsi.†

⁹ Ipoña jontsirekaryaaakero oisha pashine. Noñaatzi oponkitziki pomepirinimentotsi ishireete ikaratz jovamaaventaitakeri ikyaaryootzi iñaaventziro iñaane Pava. ¹⁰ Iri kaimayetanaintsi shintsini, ikantaiyini: “Novinkatharijanorité, Tasorentsiri, Kyaaryoori. ¿Tsikapaitema onkarate poyaaventya onkanya pimpiyakovebantyaanari, povasankitaayetairi osavisatziite?” ¹¹ Ipoña ipayeetakeri kitamarori kithaarentsi inkithaatya, ikantziri: “Ekerotyami pimakoryaavake irojatz irareetantakyaari pirentziite pitsipatakari pantavaaitake. Tema ontzimatyé irovamaayeeteri eejatz iriroriite inkempitakotyamiro eerokaite.”

¹² Noñaaziiri oisha jontsirekaryaaakero pashine, kapatapaaka aponi inthonkantyaarori. Ari omapokanakari iniroite onikaro. Tsvakimatanake ooryaa, tsireniki okantanaka. Kityonka ikantanaka kashiri ikempitanakaro iraantsi. ¹³ Ari ithopiryaaeyetanake impokiro, ikempivaitanakaro oparyiikitzi irakakiri chochoki otekakitziro iniroite tampyaa.‡ ¹⁴ Te onkoñaatanai inkite, okempivaitanakaro apinaitaranki iniroite tsiwana. Te iriñeetairo otzishipayeeni otarankayetanake eejatz othampishipayeeni. ¹⁵ Omanaiyanakani atziriite imperetamoroki. Ari ikaratz jomanaiyanakani maaroiteni, pinkathariite, iriiperoriite, ijevarepayeeni ovayiriite, ashaaran-taneriite, shintsiriite, omperataariite, saikashivaitaneriite eejatz. ¹⁶ Irikaite

* **6:6** Iro ikantajaantaitakeri jaka: “Pimpimante apaponaroini harina onkarate ompinatya aponi denario. Pimpimante mavaponaroini cebada onkarate ompinatya aponi denario.” † **6:8** Jiroka kantakotachari jaka “tzimayetatsi,” intzimerika 4 atziri, aponi kamakaantatsine. Ari inkantyaari pashineki nampitsi tsikarika itzimayetzi 4 atziri, aponi kamakaantatsine. Arira inkantayetyaari maaroni kipsatsiki. ‡ **6:13** Iroka chochoki ikantakoyeezti jaka higuera onatzi.

omanayetanainchari ikaikaimatanakero otzishi, mapiite, ikantzi: “Patsinakaiyenani. Pomanena eero noŋaantari thointainchari saikamentotsiki. Pomanena eero noŋaantari oisha kisaneentakenari.”¹⁷ Tema monkarapaite-tapaakara iyatsimanka. ¿Tzimatsima amaveterone?

7

144,000 ikentakotamakoyeetakeri

¹ Okanta okaratapaake iroka, noŋaake ikatziyayeta 4 maninkariite tsikarika ovachentetapaara kipatsi. Iriitake otzikaakerori iniroite tampyaa. Iroora kaari jiŋeetantaro ontamakaatakaairo inkaare, te iriŋeetero eejatzi ovaraapanayetero oshi inchato. ² Ipoŋa noŋaake eejatzi pashine maninkari itonkaapaake ishitovapiintzi ooryaa. Shincheenka iŋaanatapaakeri 4 maninkariite. Tema irikaite 4 maninkariite, otzimimotziri ishintsinka, ipaiyeetakeri irovaariperotero kipatsi eejatzi inkaare. ³ Ikantapaakeri: “Apaatara povaariperotziro kipatsi, inkaare, inchatopayeeni, nopothotavakeriita nonkentakotamakotantaariri jomperayetaari Pava.” ⁴ Nokematzi aparoni ŋaaventakotanageriri ikaratzi ikentakotamakoyeetakeri. Ikarataiyini 144,000. Iriiyetakera karatatsira 12 jinashiyetaa icharinneyetari Israel-ni. ⁵ Ikenkakotamakoyeetake 12,000 Judá-mirinkaite, 12,000 Rubén-mirinkaite, 12,000 Gad-mirinkaite, ⁶ ipoŋa 12,000 Aser-mirinkaite, 12,000 Neftalí-mirinkaite, 12,000 Manasés-mirinkaite, ⁷ ipoŋa 12,000 Simeón-mirinkaite, 12,000 Leví-mirinkaite, 12,000 Isacar-mirinkaite, ⁸ ipoŋa 12,000 Zabulón-mirinkaite, 12,000 José-mirinkaite, 12,000 Benjamín-mirinkaite.

Kitamaroyetaintsiri ikithaayetaka

⁹ Okanta okaratapaake iroka, noŋaatzi ipiyotaiyakani atziriite. Tema oshekipero ikantaka, tekachaajaini materone iriyoteri tsikarika ikarataiyini. Iriiyetakera poŋaayetainchari tsika ipinkathariventzityeetakeri tsikarika-payeeni, sheninkamirinkatavakaachari tsikarikapayeeni, nampitziyevetari tsikarikapayeeni, kemathatavakaarori iŋaane tsikarikapayeeni. Irika atziriite, iriitakera katziyayetachari janta isaikamentoki oisha, kitamaro ikantayetaka ikithaayetaka. Joirikayetake kompiropena. ¹⁰ Tharomenta ikantaiyaka, ikaimaiyini ikantzi:

Iriira Pava ovavisaakotantatsiri, iriitakera thointainchari saikamentotsiki, itsipatakari kempitakotakariri oisha.

¹¹ Ipoŋa jotyeerovaiyanakani ikaratzi tapothaitakerori saikamentotsi. Jirika ikarataiyake: maninkariite, antarikonaita, ipoŋa inkiteveriite. Itharomentanakarori Pava, ¹² ikantaiyini: “¿Ari onkantyaari! Tharomentaari jinatzi irirori, otzimimotziri irovaneenkaro, iyotanerri jinatzi, paasoonketaari jinatzi, ŋaapinkathataari jinatzi, tzimatsi itasorenka eejatzi ishintsinka. Onkantaitatyeenira antharomentaiyaari Pava. Ari onkantyaari.”

¹³ Ipoŋa jiŋaanatanakena aparoni antarikona, ikantzi josampitana: “¿Niinkama irikaite kitamarothaitaintsiri ikithaataka? ¿Tsikama ikenapaakeka?” ¹⁴ Ari nokantanakeri naaka: “Titaantya, piyotziro eeroa novinkatharite.” Ipoŋa ikantanakena irirori: “Iriiyetakera ŋaayetakerori ‘Iniroite Kemaantsivaitantsi.’ Okempivaitakaro inkivayetantakyaaromi iithaare iriraane oisha, irootake kitamaromaitakameroyetakerori. ¹⁵ Irootakera ikitsirinkantaarori irikaite ikatziyimotaari Pava isaikamentoki. Ari inkantaitatyeeni kitaiteeri, eejatzi tsireni irantavaitaineri itasorentsipankoteki. Irika thointainchari isaikamentoki, ikempitaaro iriimi katziyathaantetainchane irampyeeri irikaite. ¹⁶ Ero

itasheneentavaitai, eero jimireneentavaitai, eero ikemaantsivaitaari ooryaatsiri, ¹⁷ tema irika kempitakariri oisha, katziyimotakariri niyankineki thointainchari isaikamentoki, iriitakera aamaventaiyaarine, inkempitakaantairi jaamaventaitari oisha, iriitake aayetairine irirakairi jiñaa tsika otzimi ovañaantatsiri. Tema Pava osheyookiperotairine, jiraavaiyetaka.”

8

Karatapaintsiri 7 jontsirekayeetakero

¹ Ikanta kempitakariri oisha jontsirekaryaaakero karatapaintsiri 7 jontsirekayeetakero. Osamanineeronka jimaireetapaintzi inkiteki, tekachaajaini aparoni ñaavaitatsine.* ² Ipoña noñaakeri 7 maninkariite itzimi itsipatapiintakari Pava. Ipayeetakeri tyoomentotsi. ³ Ipoña ipokapaake pashine maninkari, ikatziyimotapaakaro pomepirinimentotsi, joirikanakitakero jovetsikaitziri oro. Irika maninkari, ipayeetavakeri osheki kasankainkari intaantyaaro joirikanakitakeri. Ari okonovakero iñañaatane atziriite itasorentsitakaitairi, kempivaitaka ompiyotakyaami onampinaki pomepirinimentotsiki. ⁴ Okanta otaanaka kasankainkari janta joirikanakitakeri maninkari, katziyeenkatanaka oyachaane okonovainkatanakaro iñañaatane itasorentsitakaitane, osheki onimotakeri Pava. ⁵ Ipoña irika maninkari itzimi oirikanakitakero itaamento, jaake ovaamparimenkite pomepirinimentotsi, jotetakeri joirikanakitakeri. Jookakeri kipatsiki. Ari omapokanakari kameñeenkatanaintsiri, iniroite ookathatanaka, iniroite onikanaka eejatzi.

Tyoomentotsiite

⁶ Ovetsikaiyanakani 7 maninkariite intyootaiyeni.

⁷ Ari jetanakaro aparoni maninkari ityootanake, omapokashitapaaka oparyaapaake kipatsiki sharaka, eejatzi paampari, kempivaitapaaka iraansti. Otaapaakero kipatsi. Iro aperotyaaami kashetani kipatsi ontaiya inchatopayeeni, eejatzi inchashipayeeni.†

⁸ Ipoña ityootanake pashine maninkari, omapokashitanaka otonganake kempitakarori iniroite otzishi, shitovanake paampari, ookapaaka inkaareki, okempitapaakero iraansti. Iro aperotyaaami kashetani kipatsi tsika otzimayetzi jiñaa, ⁹ iro iraperotyaaami inkamayetemi ikaratzi saikayetantarori inkaare, eejatzi ikempiyetakari saikayetantakarori iniroite pitotsi. ¹⁰ Ipoña ityootanake pashine maninkari, omapokashitanaka ithopiryaanake impokiro, paampa ikantanaka irojatzsi tsika otzimayetzi jiñaa, iro aperotyaaami kashetani kipatsi otzimayetziri jiñaa. ¹¹ Irika impokiro paryeentsiri kipatsiki ipaitayeetziri “Kepishiri.” Tema kepishaa ikantapaakero maaroni jiñaa tsika oparyaayetake ipomeki. Iro aperotyaaami kashetani kipatsi inkamayetemi atziri itzimi opiyakeri jirakero jiñaa.

¹² Ipoña ityootanake pashine maninkari, omapokashitanaka itsirenikitanae ooryaa, iro iraperotyaaami kashetani te irooryaaperotai. Ari ikempitanakari eejatzi kashiri ipoña impokiro, te iroorentaperotaiya tsireni.

¹³ Nokematzi poimpatapaintsiri jarapaake inkiteki, noñaatziiri pakitha inatzi, ikantapaake jateki: “¡Eejoo, eejoo, eejoo, inkantamacheeteri inkarate

* **8:1** Kantakotachari jaka “osamanineeronka,” aamashitya okaratzi 1/2 hora. † **8:7** Jiroka kantakotachari jaka “Iro aperotyaaami kashetani kipatsi.” Aririka ankotaryeeromi mavakota kipatsi, impoña aake apakotaro, aperotakero okaratzi tzimantarori, maaroni inchatopayeeni, shimapayeeni, othonka oshityaatanake jiñaa janta.

nampitavaiyaarone kipatsiki, iri apeshityaarone kapatapainchari intyootavai mava maninkariite!”

9

¹ Ipoña ityootanake pashine maninkari. Noñaatzi josaviinkatapaake kipatsiki aparoni kempitakariri impokiro. Iriira ipairyeetake irashitaryeero omorona inthomointaperotatsiri. ² Ikanta jashitaryaakero, ari oshitovainkatanake kachaari, iroovaitake okantaranki iniroite ootaatsi. Opamankanakeri ooryaatsiri, eejatzi tampyeenka. ³ Ari ishitovanakeri kachaariki osheki tsinaroniro, ikempitapaakari ikentantzi kitoniro. ⁴ Te irishinetaiteri irovaariperotero pankirentsi, inchashipayeeni, inchatopayeeni. Intaani ikentayetapaakeri atziriite kaari ikentakotamakoyetzi Pava. ⁵ Irikapayeeni tsinaroniro, te ishineeteri irovamayeri atziriite ikentayetakeri. Intaani ikemaantsitakaayetashitakariri ikaratzi 5 kashiri. Iniroite ikatsitzimotakeri, iroovaitake iyatsinka kitoniro. ⁶ Oshekira inkemaantsivaitya atziriite, inkovayetanake atziriite inkamapithateri, eero okantamaita.

⁷ Irikapayeeni tsinaroniro ikempitakotakariri morapayeeni jiñaantakaayeerari irovayiritya, jamathaiyetakariri oro. Atzirivorovaitake ikantayetaka. ⁸ Santhapetaishi okanta iishi, iroovaitake oishi tsinane. Antarotziitaini iraiiki, iroovaitake iraiiki kashekari. ⁹ Kempivaitaka ikithaatakaromi ashivotaki ichopineeki. Iniroite impoimpatanake jaraiyanakeni, irirovaitake ipoimpatzi imorane atziriite aririka irovayiritavakaiya. ¹⁰ Ikempitakariri kitoniro otzimayetzi ithoyene ipatzishithaki. ⁵ kashiri osamanitzi avisantyaari iyepiyanka. ¹¹ Irikara ijevaritakariri tsinaroniro, maninkari inavetaka, iriitakera pinkathariventantatsiri janta inthomointaperotzi omorona. Ipaitayeetziri irika “Aperotantneri.” Iñaaneki hebreo, ipaita “Abadón.” Iñaaneki griego, ipaita “Apolión.”

¹² Arira oveaari etanakarori jatekaitzi “jeejoo!” Iro kantacha eenirora okapata apite inkantaite “jeejoo!” omonkaratya.

¹³ Ipoña ityootanake pashine maninkari, eeniro ikapatapaaka intyootavai aparoni maninkari irojatzi irimonkaratantyaari 7 maninkariite. Nokematzi ñaavaintantsiri osorinacheenampiki pomepirinimentotsi montetakariri Pava. ¹⁴ Jiñaanatapaakeri maninkari tyootanantsiri, ikantziri: “Poosoryaakoteri 4 maninkariite itzimi kempitakarori oosotatyeerimi inraani jiña ipaitayeetziri ‘Eufates.’” ¹⁵ Jashiryakoyeetakeri maninkari ayimatakeri irovante. Iri aperoterinemi iroveri atziri nampiyetarori kashetani kipatsi. Irootakera jashiryakoyeetantakariri iraperotante.* ¹⁶ Tzimatsi osheki ovayiriite kyaakoyetakariri imorane. Ikantaitakena, ikarataiyini 200,000,000 ovayiriite. ¹⁷ Ipoña noñaakeri ikoñaaperotanake irika ovayiriite noñaavyatakeri, ikithaayetakarori ashivotaki ichopineeki. Tzimatsi porekathaitantsiri ikempitakariri paampari, pashine kityonkaneronkathaitantsiri, pashine kiterithaitantsiri. Irika morapayeeni, irirovaitake iito kashekari. Oshitovanake ipaanteki paampari, kachaari, kiterimoito okantaraka, osheki oshitzinka. ¹⁸ Iroora aperoterinemi ovamaiiri atziri nampiyetarori kashetani kipatsi, okaratzi shitovanantsiri ipaanteki. ¹⁹ Tema ipaanteki morapayeeni otzimayetake ishintsinka. Aña kantatsi iratsikantantyaaro eejatzi ipatzishitha, ikempivaitakarira maranke.

* **9:15** Jiroka kantakotachari “Iri aperoterinemi iroveri atziri nampiyetarori kashetani kipatsi.” Aririka ankotaryeeromi mavakota kipatsi, impoña aake apakotaro, aperotakero okaratzi tzimantarori.

²⁰ Iro kantamaitacha, te irovashaantero ikaariperoyetzi atziriite kaari irovamaayeete. Eekero jiyaatakaatziiro iñaapinkathayetanakeri kamaari, iñaapinkathatziiri oshiyakaaronsi jovetsikayeetziri oro, kireeki, ashiro, mapi, inchakota, ikempitakaantakeri pava, temaita inkemanete, te iraniitanete.†
²¹ Tera irovashaantanakero eejatzi jovantayetzi, ikisaminthatantzi, jimaayempitzi, ikoshitayetzi.

10

Maninkari oirikakerori iryaani osankinarentsipana

¹ Ipoña noñaake josaviinkatapaake pashine maninkari, ikenantapaakaro menkori, kempitavaitaka irika iro inkithaatakyaaami menkori. Kempitavaitaka iri oyechari iramathaitakya iitoki. Shipakirya ikantaka iporoki, irirovaitake ooryaatsiri. Omorekataike iporipayeeni. ² Joirikake iryaani osankinarentsipana. Jayiitziimatapaakera, jaatzikantapaakaro iitziiperori inkaareki, irooma irampate, iro jaatzikantapaaka kipatsiki. ³ Ikaimapaake shintsiini, iriivaitake ikaimi kashekari. Omapokashitanaka ookathatanaka, 7 okaratzi apiitanakero. ⁴ Okanta okaratapaake 7 ookathataka, ari nokovaveta nosankinateromi nokemakeri iñaavaiyeetakeri ookatharonsiki. Nokematzi iñaanatanakena aparoni inkitesatzi, ikantana: “Eero posankinatziro pikemakeri ookatharonsiki.” ⁵ Ipoña iñaavaitanake noñaakeri maninkari jaatzikapaakero inkaare, ipoña kipatsi. Itzinaavakotanakero irakoperori, ⁶ iro iyoyeetantyaari te ithaiya iñaavaitzi ipairyiirora ivairo Pava Kañaaneri, itzimi oveysikakerori inkite, kipatsi, inkaare, maaroni ikaratzi tzimantzori. Ikantanake: “Tera osamanitapai, ⁷ irootaintsi intyooto overaantarori maninkari, arira omonkarapaitetya okaratzi Pava ikan-takeriri kamantantneriite inkamantantero kaari jiyotakoveeta pairani.”

⁸ Nokematzi japiitanakero iñaanataka inkitesatzi, ikantana: “Piyaatashi-teri maninkari katziyeenchari inkaareki eejatzi kipatsiki, payero eeroka panaryeenchari joirikakeri.” ⁹ Ari nokantakero. Niyaatashitanakeri maninkari, nokampitapaakeri, nokantziri: “Pimpenaro osankinarentsi.” Ipoña ikantanakena irirori: “Jiroka, poyaaro. Osheki ovochanka, iriivaitake pitsi aririka povakyaaro, irooma aririka piniyakero, osheki oyepishikemi pimatzi.” ¹⁰ Ari nokantakero, naakero, novakero. Ari okantaka, pochak-itake iriivaitake pitsi, iro kantacha osheki oyepishikanakena nomotziki. ¹¹ Ipoña ikantanakena maninkari: “Pinkamantayeterira onkarate avishimoyeterine ikaratzi nampiyetarori tsikarika janta, ikaratzi ipinkathariventayeetziri tsikarikapayeeni, kemathatavakaarori iñaane tsikarikapayeeni. Pinkamantayeteri eejatzi pinkathariite.”

11

Apite ñaaventanteri

¹ Ipoña ipayeetakena aparoni kotzitsi, nomonkaramento onatye. Ikantay-eetana: “Piyaate pimonkaratero tasorentsipanko, eejatzi pomepirinimentotsi. Piyoteri eejatzi tsika ikaratzi piyotainchari janta iñaapinkathantantzi. ² Eerora pimonkaratziro jakakiroki tasorentsipanko. Iroora ishineyee-takeneriri pashinesatzi atziriite, arira impiyotaiyaani maimanetanteri

† 9:20 kantakotachari jaka “ashiro” irijatzira ipaiyeetziri bronze.

janta tasorentsinnampitsiki. Ari avisheru inkarate 42 kashiri osamanite.*³ Aripaitera, notyaante apite ñaaventakotenari, iriitakera kinkithatapaakerone avisayetatsine, onkarate 1,260 kitaite iriñaaventena. Inkempitakotakyaari ikanta ikithaayeta ovashiretakotariri kaminkari.”

⁴ Irikaite apite ñaaventanteri, iriira joshiyakaaventayeetakeri pairani apite inchato, irijatzi joshiyakaaventayeetakeri apite irootamento Pava itzimi pinkathariventziriri kipatsisatzi.[†] ⁵ Intzimerika kovatsine irimaimaneteri irika apite ñaaventanteri, ari irishitovanake ipaanteki paampari, iraperotakeri kisaneentziriri. Ari inkantyaari maaroni kovavetachane irimaimaneteri, ari inkamake. ⁶ Irika ñaaventanteri ontzimimoteri ishintsinka. Ari inkantakaakyaaro irirori eero oparyaagai inkane irojatzi irimonkaratantakyaarori ikinkithatakaantzi. Ari onkantake impeyero iraantsi jiñaapayeeni. Ari onkantake ontzime ompaitya pomerentsitzimovaityaarine osavisatzi. Ari irapiipiitero okaratzi ikoviri irirori. ⁷ Aririka onkaratapaake ikinkithatake, ari irishitovanakeri koveenkari piratsi impoñaakyaaro omoroki inthomointaperotatsiri, imaimanetapaakeri apitera ñaaventanteri, irojatzi irovamaantakyaariri. ⁸ Irookanakeri irovamaane avotsiki saikatsiri janta iniroite nampitsi, tsika ipaikakotajaaantaitakeri pairani Ivinkatharite. Iroora oshiyakaaventachari janta “Sodoma” ipoña “Egipto.” ⁹ Eero ishineetziri inkitayeeteri irovamaane, ari avisaneentanakeri mava kitaite onkarate osamanite iramenaminthaiteri. Inthonkya iriñaayeteri nampiyetarori tsikarika, sheninkamirinkatavakaachari tsikarikapayeeni, kemathatavakaarori iñaane tsikarikapayeeni, ikaratzi ipinkathariventaitziri tsikarikapayeeni. ¹⁰ Iniroite iroimoshirenkya kipatsisatziite, impashitavakaayetya opaiyetarika. Kimoshire inkantayetya jovamaayeetakerira apiteroite ñaaventanteri itzimi kemaansitakaayetakariri kipatsisatziite. ¹¹ Iro kantacha, avisaneentanakera pashine mava kitaite, itasonkairi Pava irikaite, añaayetai. Ipoña ipiriintaa. Osheki itharovayeetanake jiñeetakeri ipiriintaa. ¹² Ikemayeetake shintsiri ñaantsi inkiteki, ikantaitake: “Pataite jaka jenoki.” Jomapokashitanaka jovajenokantanaaro menkori. Ari jiñaavairi maaroni kisaneentavaitakeriri. ¹³ Arira onikanakari iniroite kipatsi, iro aperoteromi nampitsi, ikamayetake ikaratzi 7,000 atziri. Iriima kaari kamatsine, ikantayetanake: “Omapero otzimi ishintsinka Pava saikatsiri inkiteki.”[‡]

¹⁴ Ari avisavetaka apite ikantaitake “jeejool!” Iro kantacha, irootaintsira iriñeetero mavatatsine.

Overaantarori tyootaantsi

¹⁵ Ipoña ityootanake ovekaraantarori maninkari, ari ikaimaitanake shintsini inkiteki, ikantaitzi: “Iroñaaka impinkathariventantai Avinkatharite kipatsikinta. Ari impinkathariventantai Cristo, tsika itzimi jotyaantakeri Pava, ari inkantaitayeeni impinkathariventantai.” ¹⁶ Ari jotyeerovaiyanakani 24 antarikonaita, itharomentanakeri Pava, ¹⁷ ikantaiyini: “Pavá, Pinkatharí, Shintsiperorí, eerokatake añaatsi iroñaaka, pitzimita eeroka pairani, irootzimatake pimpiye. Osheki nompasoonketemi, tema pimatakero poñaakantziro pishintsinka,

* **11:2** Kantakotachari jaka “42 kashiri” irojatzi oshiyarori ikantayeetakeri “1,260 kitaite.” Irootakera kantakotachari avisaneentanake mava osarensi osamanite. † **11:4** Kantakotachari jaka “apite inchato” irootakera “olivos.” ‡ **11:13** Ikantaitziri “onikanakari iniroite kipatsi,” tsika otzimi 10 pankotsi, oporokanake aparoni. Ari okantakeri maaroni nampitsi.

pipinkathariventantzi. ¹⁸ Pairani osheki ikisaneentakemi atziriite, iro kantacha iroñaaka, monkaratapaaka poñaakantyaariri piyatsimanka, povasankitaayetairi kamayetaintsiri, paperoyetairi ovamaantayetaintsiri. Aripaite pimpinayetairi kamantantaneriite pomperatane eeroka, ari pinkempitaakeri pitasorentsitakaane itzimi pairyaayetairori pivairo iñaapinkathayetaimira, maaroite pimpinayetairi petanakyaari antariite irojatzzi iryaaniiteki, maaroni.”

¹⁹ Ipoña ashitaryaanaka itasorentsipanokote Pava janta inkiteki, koñaavaitanake tasorentsini tsika jotetakoitziro antzimotavakaantsi. Antaro ookathatanaka, onikanaka kipatsi, paryeenkatapaake iniroite jiriniki.

12

Tsinane ipoña noonke

¹ Ipoña okoñaatanake inkiteki aamparentsi. Noñaatzzi aparoni tsinane, iriivaitakemi ooryaatsiri okithaatakari, iri kashiri okatziyantaka. Amathaitakotakariri ikaratzzi 12 impokiro.* ² Omotzizatzi iroka tsinane. Osheki okaikaimavaitake okemaantsita ontzimaanite. ³ Ipoña okoñaatanake inkiteki pashine aamparentsi. Noñaatzzi aparoni noonke, kityonka ikantaka. Tzimatsi 7 iito, ipoña 10 ichee. Jamathaiyetakero iito. ⁴ Osheki impokiro jataantakariri itzinko, iro iraperoteromi kashetani inkiteki ikaratzzi tzimayetsiriri impokiroite. Ari ipokashitapaakero tsinane, ikovi irovityaaro eenchaanikite aririka intzimapaake.† ⁵ Okanta otzimaanitake tsinane, shiramparyaaniki inake. Iriitakera jevatantaiyaarine atziriite irashirokotzite. Omapokashitaka jagaitanakeri ithointakara Pava isaikementoki. ⁶ Okanta tsinanera shiyanaka iroori tsika te inampiitaro. Ari jovetsikanontakerori Pava tsika onampityaaro, onkarate 1,260 kitaite intziyeetero.

⁷ Aripaite otzimake ovayiritaantsi inkiteki. Iriitakera Miguel itsipayetakari imaninkarite. Iriira jovayirita noonke itsipayetakari imaninkarite irirori. ⁸ Iro kantacha irika noonke, te ontzimaperote ishintsinka, jotziryaayetakari inkiteki. ⁹ Ari itsipataitakeri imaninkarite jotziryaetakari. Irika noonke jotziryaetakari, iriira paitachari “Kamaari,” ipaita eejatzzi “Satanás.” Iriira kovatsiri iramataviteri maaroiteni atziriite ikaratzzi nampitarori kipatsiki. ¹⁰ Nokemataitatzzi ñaavaitanaintsiri shintsini inkiteki, ikantzzi: “Jetatainakarora ipinkathariventantzi Pava, jetatainakarora joñaakantziro ishintsinka, jovvisaakotantai. Jetatainakarora eejatzzi Cristo jashitanta. Tema aritake jotziryaakeri itzimi thavetakatapiintakeriri janta Pavaki ipaiyeetziri ‘iyekiite.’” ¹¹ Iro kantacha irikaite ipaiyeetziri ‘iyeki’ joitsinampagairi kamaari, tema aritake ikamimentairi kempitakariri oisha, kapathainka ikantaka ikamake. Iro joitsinampaantaariri eejatzzi ikinkithatairo ñaantsi, jiminthataaro irirori inkamimentairi Cristo. ¹² Irootake, pintharomentantyaari eerokaite inkitesatzi. Inkantamacheetemi eerokaite kipatsisatzi, eejatzzi inkaaresatzi, tema katsima ikantanaka kamaari jotziryaetakari, jiyotzi kapatakotapaaka kapicheeni.”

¹³ Ikanta jiñaakero noonke jotziryaetakari kipatsiki, jetanakaro iñaashitakaavaitanakaro tsinane otzimi ovaiyantakeriri shiramparyaaniki.

* **12:1** Kantakotachari jake “tsinane,” iriitakera oshiyakaaventachari judio-payeeni. Kantakotachari “otomyaaniki,” iriira oshiyakaaventachari Jesucristo. † **12:4** Jiroka kantakotachari jake “kashetani inkite,” aririka ankotaryeeromi mavakota inkite, impoña aake apakotaro, aperotakero okatzi tzimantarori.

¹⁴ Iro kantacha, tzymanake apite oshivanki, iroovaitake ishivanki pakitha. Iro arantanari iyaatero tsika te inampiitaro. Ari omanapithatakariri iririite maranke. Ari avisaneentanakero mava osarentsi osaikavaite janta.[†]
¹⁵ Ikanta iririite maranke joimishitovanake jiŃaa ipaanteki, iroovaitanake iniraani jiŃaa. Ikovaveta iroviinkero aririka onkakotanakya. ¹⁶ Iro kantamaitacha, tankanake kipatsi, oniyaatavakero jiŃaa, ari okanta avisakotantakari tsinanera. ¹⁷⁻¹⁸ Ari opoŃa ikatsimaperotanake noonke. Jatake irovayirityaari pashine otomiite iroka tsinane. Iriiyetakera joshiyakaaventayeetzi itzimi kempisantakerori ikantakaantane Pava, itzimi kamaitanakarori ikinkithatakoyetairi Jesucristo.

13

Apite koveenkari piratsi

¹ IpoŃa nokatziyapaaka inkaarethapyaaki. NoŃaatzi ishivotanake jiŃaaki aparoni koveenkari piratsi. Tzimatsi okaratzi 10 ichee, 7 iito. Jamathaiyetakero icheepayeeni. Tzimatsi josankinayetakero iitoki, ithainkatasorentsivaitaitzi. ² Irika piratsi iriivaitake karinari kashekari. Joshiyavaitakari okanta iitziyayeeni maini. Iroovaitake ipaante kashekari. Ikanta noonke, ipakeri ishintsinka irika piratsi, iriiperori ikantanaka ipinkathariventantanake. ³ Okanta aparoni iito kempitavaitaka irovamagaitakityeero, iro kantacha eejatzi aŃaagai. Ipampoyaaminthatanakeri osavisatziite, ⁴ osheki iŃaapinkathayetanakeri, itharomentanakeri, ikantaiyini: “¿Ipaitema monkaratyaarine irika piratsi? ¿Ipaitema kitsirinkerine?” Ari ikempiyetakeriri eejatzi noonke, itharomentayeetanakeri, tema iriitake pakeriri ishintsinka irika piratsi.

⁵ IpoŃa jiŃaavaitanake irika piratsi, ithainkatasorentsivaitanake. Iriitake ipairyetake impinkatharite, okaratzi osamanite 42 kashiri ipinkathariventantake. ⁶ Osheki ithainkatasorentsivaitake ipairyaminthavaitashitakari Pava, ipairyaminthavaitashitakaro tasorentsithaante, ipairyaminthavaitashitakari inkitesatzi. ⁷ Irika thainkatasorentsitaneri, iriitakera ovayirityaarine itasorentsitakaitane, inkove iroitsinampairi. Iri ipairyetake ipinkathariventairi ikaratzi sheninkamirinkatavakaachari tsikarikapayeeni, nampiyetarori tsikarika, kemathatavakaarori iŃaane tsikarikapayeeni, ikaratzi ipinkathariventaitziri tsikarikapayeeni. ⁸ Osheki iŃaapinkathatanakeri kipatsisatziite kaari osankinatakotachaneri tsika josankinatakoyetaka jiyoshiyeetakeri pairani jovetsikantayeetakarori kipatsi, inkarate iriŃaakaayeetairi, ikaratzi ikamimentayetairi kempitakariri oisha. ⁹ Kovirori inkemathatero iroka, inkempisante. ¹⁰ Inkarate irominkyaaavaitaite, ¡Irimatero! Inkarate ovamaantantyaarone osataamentotsi, ari inkempitayeetairi apaata irirori irovamaantayeetayaari osataamentotsi. Irootakera iroisokerotantyaarori inkempisantayetairi itasorentsitakaitairi.

¹¹ IpoŃa noŃaake pashine koveenkari piratsi ishivotanake kipatsiki. Tzimatsi apite ichee, iroovaitake otapoterempita ichee oisha. IŃaavaitapaake, ikempitapaakari noonke. ¹² Irika piratsi otzimimotziri ishintsinka. Irootake ipasavyaakariri etakarori piratsi itzimi jovamaaveetakari iitoki, ipoŃa jaŃagai eejatzi. Ishintsiventakeri atziriite iriŃaapinkathateri etakarori piratsi. ¹³ JoŃaakantapaake kaari iŃeetapiintaitzi. Ithonka iŃaayetakeri maaroiite

[†] **12:14** Kantakotachari jaka “ari avisaneentanakero mava osarentsi,” iroora ikantajaantayeetziri: “aparoni osarentsi, osarentsipayeeni ipoŃa kashetani osarentsi.”

atziri jovayitakeri paampari. ¹⁴ Osheki kipatsisatziite jamatavitantakariri ishintsinka ipasavyaakariri etakarori piratsi joveetakari iitoki. Ipoña ishintsiventakeri atziriite irovetsike iroshiyakaaro etakarori piratsi. ¹⁵ Ikanta irika piratsi kempitakariri ichee oisha, itasonkakeri oshiyakaaronsi, añaanake. Kantanake iñaavaizti. Japerotakeri jovamaayetakari kaari ñaapinkathaterine. ¹⁶ Ikentakotamakotakaantakeri atziriite, terika irakojanoki. Maarosite atziriite ikentakotakaantakeri, antariite, iryaanite, kovityaavaineriite, ashaarantaneriite, omperataneriite, otzikataariite, maaroni. ¹⁷ Tzimatsirika kaari ikentakoyeetzi, te irishineeteri iramanantavaite, eejatzti impimantavaite. Irootake onkovantaperotyaaari inkentakoyeeteneri ivairo piratsi maaroiteni atziriite. Intzimayete pashine ikentakoyeetakeneri oshiyavetarori ivairo piratsi. ¹⁸ Aparoni iyotaneri, ari onkantake inkemathatero iroka oshiyakarori ivairo piratsi. Tema iroka oshiyakarori ivairo piratsi, irootake josankinayeetziri “666.”*

14

Ivanthaane karatatsiri 144,000

¹ Ipoña napiitakero namenana, noñaatziri oisha ikatziya janta otzishiki ipaitaitziri Sion. Ari itsipayetakari karatatsiri 144,000 itzimi kentakotamakoyetakarori ivairo irirori, eejatzti irashi Ashitariri. ² Nokematzi poimpatanaintsiri inkiteki iroovaitake ovaryeenkaate jiña, iroovaitake shintsiri ookatharonsi, iroovaitake ipiyompivaitaitzi. ³ Iriira panthaiyatsini karataintsiri 144,000 itzimi ipinakoventairi oisha. Itapothaitakariri ipanthaaventziri thointainchari saikamentosiki, ari ikatziyitakariri eejatzti 4 inkiteveri, ipoña antarikonaite. Iriira iyoshiitacha ipanthaayakeni irikaite, tekatsira pashine materone impanthayero. ⁴ Irikaite karataintsiri 144,000, kiteshireri jinayetatzti, te irantayetero kamaaroyetatsiri irimayempiyetero tsinane. Iriiyetake oyaatapiintakeriri oisha tsikarika ikenayetzi. Iriiyetakera jetakari jashitaari Pava, irijatzti jashiyetakari oisha. ⁵ Te inthairivaantenete, te otzimavaitzi iyaariperoshirenka ompaitya inthavetakoyeeteriri isaikira Pava.

Ikamantantakeri mava maninkari

⁶ Ipoña noñaake jarapaake inkiteki pashine maninkari, ikinkithatakaapaakeri kipatsisatzi ikaratzi ipinkathariventaitziri tsikarikapayeeni, sheninkamirinkatavakaachari tsikarikapayeeni, kemathatavakaarori iñaane tsikarikapayeeni, nampiyetarori tsikarika. Iñaaventapaakeneri kantaitachari Kameethari Ñaantsi. ⁷ Ikaimapaake shintsini, ikantzi: “Piñaapinkathateri Pava. Pintharomentaiyaari. Tema irootzimatake iramenakoyetairi maaroiteni jantayetakari. Irootake pintharomentantyaariri, itzimi ovetsikakerori inkite, kipatsi, inkaare, eejatzti jiñaapayeeni.”

⁸ Ipoña ipokapaake pashine maninkari, shintsini ikaimapaake, ikantzi: “Japathakeroryeetakera iniroite nampitsi Babilonia. Japeroyetakari atziriite nampitantarori, itzimi aakoventarori imayempivaitake. Tema ikaimashireyetakari pashinesatzi atziriite irimatakoteri okaratzi jantayetakari irirori. Okempivaitakaro irishinkitayeerimi okanta jimayempitakaantakariri.”

* **13:18** Kantakotachari jaka, tema maaroni letra josankinatantari hebreo-thatatsiri ipoña griego-thatatsiri, kantatsi inkempitakaantayeetero número. Okempitaya iroka: a=1, b=2, c=3, ari okantayeta maaroni. Aritake okantake ayotayetero vairontsipayeeni aririka apatotero letra-payeeni. Irootakera kantakotachari eejatzti jaka.

⁹ Ipoña ipokapaake pashine maninkari, ikaimapaake shintiini ikantzi: “Itzimayetzirika ñaapinkathatakeriri piratsi, ñaapinkathayetakerori eejatzi iroshiyakaaro, itizimi kentakotamakoyetakarori ivairo, irakoki, ¹⁰ iriijatziyetakera inkisaneentayeteri Pava. Onkempivaitaiyaaro iroiyeaateyerimi piyantatsiri. Inirotera inkemaantsitakaayetaiyari intagairi, iratsipetaiyaaro kachaari, kiterimoito onkantanakya, osheki oshitzinka. Ari iriñaayetairi maaroni maninkariite tasorentsitaantsiri, ari iriñeeri eejatzi oisha. ¹¹ Arira inkantaitatyeeni inkemaantsitaiyaaro kachaari, kitaiteki eejatzi tsireniki, eero otsivakapaintzi kapicheeni. Ari ikempitagaiyaari maaroni tsika itzimi ñaapinkathatakeriri piratsi, ñaapinkathatakerori iroshiyakaaro, kentakotakarori eejatzi ivairo.”

¹² Irootakera inkamaitantyaarori iramavevainete itasorentsitakaitane ikempisantairira Jesús, imonkaratapiintairo ikantakaantziri Pava.

¹³ Ipoña nokematzi iñaavaitanake aparoni inkitesatzi, ikantzi: “Posankinatero iroka: Aririka inkamayete ikaratzi jashitaari Avinkatharite, kimoshirera inkantaiya.” Irojatzi ikantanakeri eejatzi Tasorentsinkantsi, ikantzi: “Omatyaata, tema te onkovajaantya iroñaaka iñaashintsishirevaitaiya, aña kameetha jimakoryaavaitzi, janintaavaitapaaro okaratzi jantaventakeri.”

Iraavayeetairi kipatsiki

¹⁴ Ipoña okoñaatapaaake aparoni kitamarori menkori, noñaatziri ithointaka kempitakarori Itomi Atziri. Jamathaitakari oro, joirikake thoyempyaanikiri kotsiro. ¹⁵ Ipoña ishitovanake tasorentsipankoki pashine maninkari, ikaimakotapaakeri shintiini thointainchari menkoriki, ikantziri: “Sampainkatakeri pankirentsi, paavatantyaaro piyotsirote.” ¹⁶ Ikanta irika thointainchari menkoriki, itotantakaro iyotsirote, jaavatantake kipatsiki.

¹⁷ Ikanta pashine maninkari saikantarori tasorentsiipanko janta inkiteki, shitovanake irirori, irojatzi joirikake thoyempyaanikiri kotsiro. ¹⁸ Ari ishitovanake pashine maninkari ipoñaanakaro pomepirinimentotsiki. Jiyaatashitanakeri itzimi jovayeetakeri inkempoyeeri paampari. Ikaimakotanakeri shintiini pashine oirikakerori kotsiro, ikantziri: “Pinchekayetero kithoyetaintsiri kipatsiki, aritake irakayetake.”* ¹⁹ Ari jimatakeri maninkari, ichekakero kithotaintsiri kipatsiki, ipiyotakero inchatonaaki, inkavirinkaitero. Okaratzi oshiyakaaventari piyantatsiri jimireetari, iroora ikashiyakaariri Pava maaroni iiseneentane. ²⁰ Okaratzi oshiyakaaventari inchatonaa irootakera janta othapiki nampitsi tsika jovamaantayeetake. Oshiyakaaventakari ikavirinayeetakeri, iroora iriraane kamayetaintsineri. Tema osheki iraantsi shitovaatatsine opamankanakero nampitsi. Ari omonkaratakari ipaanteki mora overaiya osaankanaate iraantsi. Jatake intaina oonkaatya onkarate 300 kilómetro.†

15

Maninkariite amerone apaata 7 ovasankitaantsi

¹ Ipoña noñaake pashine aamparentsi inkiteki. Kameetha okantaka, osheki nopampoyaaminthatanakero. Tzimatsi ikaratzi 7 maninkari. Iriiyetake nashiyetakarori jovasankitaantayetake. Tema okaratzi jantayetakeri maninkari, ari omonkaratari jiñaayetziro iyatsimanka Pava.

* **14:18** Kantakotachari jaka kithoyetaintsiri, okitho “uva” onayetatzi. † **14:20** Okaratakera iyaatake 300 kilómetro, iro kempitakarori aririka aniite onkarate 7 kitaite, eerorika onkarate 8 kitaite. Irootake ikantayeeztziri 1,600 estadio.

² Ari noñaake eejatzi aparoni inkaare, okempivaitakari amenaarontsi. Iro kantacha morekathaitake iroka inkaare. Arira ikatziyayetakari oitsinampaakeriri koveenkari piratsi, joirikayetakero iviyompimento ipavairiri Pava. Iriiyetake kaari ñaapinkathaterone iroshiyakaaro piratsi, kaari kentakoyetyaarone ivairo. ³ Iroora ipanthatiirini irikaite otzimi ipanthaakeri pairani Moisés-ni. Ipaitayeetziro “Ivanthaane oisha,” okantzi:

Novinkatharite Pava, Shintsiperotatsiri,

Kameetha pantakeri, nopampoyaaminthatakeri.

Pantapiintakero eeroka tampatzikari, tema piñaanetaró kyaaryoori.

Eeroka pinkathariventairiri atziriite.

⁴ ¿Eeroma itzimi impaitya ñaapinkathataimine, impaitya tharomen-taiyaamine, impaitya pairyeerone pivairo?

Apanirora eeroka pitasorentsizi.

Eeroka impokashiyetai atziriite, ñaapinkathayetaimi.

Tema aritake poñaakantakero osheki okameethatake pantayetakeri.

⁵ Ipoña noñaake inkiteki tasorentsipanko, ari ashiryaanakari eejatzi tasorentsisaantejanori. ⁶ Ari ishitovanakeri tasorentsipankoki ⁷ maninkariite intzime ovasankitaantsineri. Kitamaro okantayetaka iithaare, shipakiryaaavaitziitake ovaneenkataka. Jovathakichopineetakari oro. ⁷ Ikanta aparoni inkiteveri karatatsiri ⁴, ipayetavakeri maninkariite aparoni taso. Kempivaitaka janta tasoki, ari ojaikitakyaami iyatsimanka Pava, kantaitachari inkañaanetai. ⁸ Kachaareenkatanake tasorentsipanko, okantakaakaro irovaneenkaro Pava eejatzi itasorenska. Tekatsi kanterone inkye tasorentsipankoki iroatzi onkaratantapaakyaari jovasankitaantake maninkariite.

16

Tasopayeeni ojaikitaka katsimankantsi

¹ Nokematzi inkiteki, ipaita ñaananakeriri ⁷ maninkariite, ikantziri: “Piyaate pisakotero kipatsiki okaratzi jaikitainchari ⁷ tasonaki kempitakarori iyatsimanka Pava.”

² Arira jetanakaro aparoni maninkari isakotakero kipatsiki jaikitainchari itasoneki. Ari omapokashitanakari ipathaavaitanake iniroite ikaratzi kentakotakarori ivairo koveenkari piratsi, ikaratzi ñaapinkathatakerori iroshiyakaaro.

³ Ikanta pashine maninkari isakotakero inkaare mashiki jaikitainchari itasoneki. Okempitanakaro iraantsi inkaare, japerotaka ikamake saikantarori.

⁴ Ikanta pashine maninkari isakotakero jiñaamashiki, oyaapyaaki jiñaatenimashi jaikitainchari itasoneki. Okempivaitanakaro iraantsi jiñaapayeeni. ⁵ Nokematzi ñaavaitanake maninkari jovayeetakeri inkempoyaaventero jiñaaveri, ikantanake: “Tasorensi, itzimi añaatsiri, jañiitaka pairani, tampatzikashireri pinatzi eeroka, tema eeroka amenakotairone kameethaini iroka. ⁶ Tema ikaratzi ovamaayetakariri itasorentsitakaitari, ikaratzi kaphathainkataakaakeriri kamantantanneriite jovamaayetakari, iriyyetake iroñaaka mireyetyaarone iroka iraantsi. Tema irootake ikovatziri.” ⁷ Ipoña nokemake ñaavaitanake pashine janta pomepirinimentotsiki, ikantanake: “¡Arivé! Novinkatharite Pava, okaratzi pikovakeri pantero tampatzika okantayetaka. Kyaaryoori onatzi.”

⁸ Ikanta pashine maninkari, isakotakero ooryaaki jaikitainchari itasoneki. Jomapokashitanaka ooryaa jotsiyanakeri atziriite. ⁹ Iniroitera jotsiyakeri

atziriite ooryaa, ari opoñaanakari ithainkatasorentsivaitanake, ipairyaashivaitanakari Pava, ashitarori ishintsinka, itzimi ovasankitaantatsiri. Te onkantzimoshiretyaari impiyashireyetai, iñaapinkathatairi Pava.

¹⁰ Ikanta pashine maninkari, isakotakero tsika ipinkathariventantzi piratsi jaikitainchari itasoneki. Iniroite tsikarenikitanake. Antaro jashinonkaayetaka atziriite janta, jatsikavaitakero inene ikemaantsivaitaka. ¹¹ Ari ithainkatasorentsivaitanake, ikishimavaitanakeri Inkitesatzi Pava, tema osheki ikemaantsivaitaka, osheki ipathaavaitake. Iro kantacha te irovashaantzimaityaaro iyaariperonka.

¹² Ikanta pashine maninkari, isakotakero iniraaki jiña Eufrates jaikitainchari itasoneki. Omapokashitanaka opiryaatanake. Kantatsi irimontyaayetapaake pinkathariyetatsiri tsika ishitovapiintzi ooryaa, irovayiritya. ¹³ Ipoña ishitovanake peyari ipaanteki noonke. Ishitovanake eejatzi peyari ipaanteki piratsi, ari okempitakari ipaanteki thairi kamantantaneri, ishitovanake peyari. Ikaratzi peyari shitovayetapaintsiri, iriivaitake mashero, ¹⁴ kantatsi irantayetero kaari jiñeetapiintzi. Ithonka jiyaatashiyetakeri ikaratzi pinkathariyetatsiri kipatsiki. Jiñaantakaayetakeri irovayiritakaiyaari, impiyapaitetakerika Pava shintsiperotatsiri. ¹⁵ (Pamene, nonkempitapaiyaari koshintzi aririka nompiyakeri. Kimoshire inkantya itzimirika aamaventaiaananeri, kempitakariri itzimi ovirori okarikiini iithaare inkene inkithaanakyaaro, eero ishiyamerekitantanaka, irovashiventaayeeteri.) ¹⁶ Ipoña irikaite peyari, irapatoyetakeri pinkathariite janta tsika opaita “Armagedón.” Iñaane onatzi Judío-payeeni iroka Armagedón.*

¹⁷ Ikanta ovekarantapaakarori maninkari, isakotakero tampyeenkaki jaikitainchari itasoneki. Ikemaitatzi kaimanaintsiri janta tasorentsipankoki, osaikira saikamentotsi, ikantaitzi: “¡Ari othonkapaaka!” ¹⁸ Ari iñeetakero oporekanake ookatharonsi, ikemaitakero iniroite onikanaka kipatsi. Te iriñeetapiintaiteo kempitakarori iroka onikaro, irojatzi pairani ovakera itzimayetantanakari atziriite kipatsiki. ¹⁹ Okanta antaro nampitsi, mavakota okantanaka otankanake. Ari aperotakari eejatzi oporokanake nampitsiite tzimayetatsiri kipatsiki. Arira impampithashiretakotaitanakyaaro avishimoterine Babilonia-satzi, irimiretyaaro “imashirenka Pava,” okempitakarora piyantatsiri. ²⁰ Ari aperotakari maaroni othampishi, te iriñeetairo. Ari okempitakariri eejatzi otzishipayeeni. ²¹ Ari oparyaapaake tenayetatsiri jiriniki, anavyaayetapaakeri atziriite. Eekeromaitacha jiyaatakaanakitziiro ithainkatasorentsivaitanake, ikishimavaitantanake ikemaantsivaitakara osheki.†

17

Irovasankitaiteo kempitakarori antaro mayempiro

¹ Ipoña ipokashitapaakena aparoni maninkari karataintsiri 7 joirikayetakerori itasone, ikantapaakena: “Pimpoke, piñeero tsika inkantaiteo irovasankitaayeeteri atziriite, tema ikempiyetakarori aparoni mayempiro saikathapyaantakarori oponkityaamashi jiña.” ² Iroka kempitakarori mayempiro, kempivaitakara iroomi imayempiyetakemi ikaratzi pinkathariventantatsiri nampitsiiteki. Okempivaitakaro

* **16:16** Kantakotachari jaka “Armagedón,” iroora tsika janta jovayiriyetapiintaka pairani judío-payeeni. † **16:21** Kantakotachari jaka “tenayetatsiri,” iroora ikantayeetziri eejatzi “aparoni talento,” irojatzi ikantayeetairi iroñaaka “40 kilo.”

eejatzí, aperotakerimi oshinkiyeterimi kipatsísatziite. ³ Ipoña jaashinenkatanakena tsika te inampiitaro. Ari noñaakero aparoni tsinane okyaakotakari kityonkari piratsi, okaratzí 7 iito, 10 íchee. Tzimatsi vairaantsapayeeni osankinatainchari ivathaki, ithainkatasorentsivaitaitzi. ⁴ Okithaatakari iroka tsinane, okityonkamaitatzí, ipoña ojonkeromaitzi eejatzí. Kameetha jovaneenkayeetantakaro oro, ipoña poreryaataneri mapikiite. Oirikanakitake jovetsikayeetzíri oro. Kempivaitaka ari ojaikitakyaami oyaariperonka, eejatzí omayempinka. ⁵ Tzimatsi osankinatainchari otamakoki, kaari ikemathaveeta pairani, okantzi: ANTARO BABILONIA, INIROITE MAYEMPIRO, KISANEENTAPEROTAARO KIPATSIKI.* ⁶ Namenaperotanakero iroka tsinane, aña oshinkitayaaro íriraane itasorentsítakaitane íkaratzí jovamaayeetakeri. Íriraane eejatzí íkaratzí jovamaayeetakeri jíñaaventanakeri Jesús. Íkanta noñaakero iroka, osheki nopampoyaanakero.

⁷ Ipoña íkantana maninkari: “¿Opaitama pipampoyaanantarori iroka? Ari nonkantakemi opaita oshiyakaaventachari, tera jíyotakoveetarori pairani iroka tsinane, eejatzí íríka piratsi ítzími okyaakotakari, oshekitatsíri iito, eejatzí íchee. ⁸ Ítzímitaka pairani joshiyakaaventayeetzíri piratsi, te íríneeteri íríoñaaka, írí kantacha íríootaintsi íríshítové ímpoñaakyaaro omoronaki ínthomointaperotatsíri. Ímpoñaashítakya írovamaayeetakeri. Íríkaite kípat-sísatzi, kaari osankinatakotachane pairani jovetsikantayeetakarori kípat-si, osheki ímpampoyaaínthatanakeri píratsíka. Tema eero íkemathatziro opaita kantakotachari: ‘Ítzímitaka pairani, te íríneetaíri íríoñaaka, íríootaintsi ímpíyake.’ ⁹ Omatantyaari ínkemathayeetero iroka, okovaperotatya íntzime íyotanetaantsi. Karataintsíri 7 kíotsi okyaakotakara tsinane, íro oshiyakaaventacha 7 ótzíshí.† ¹⁰ Tzimakeranki íkaratzí 7 pínkatharíventakerori janta. Aritake jóítsínampaitake íkaratzí 5 pínkathari. Tzimatsi aparoni ítzími pínkatharítatsíri íríoñaaka. Íríima pashíne, íntzime pínkatharítatsíne, tekeramíntha íntzimaajate. Íríka óvekaraantyaarone kapícheeni ímpínkatharíventapaintante, eero osamaníperotzi. ¹¹ Íríka píratsi tzímítachari pairani, kaari íneetzí íríoñaaka, pashíne ínatzí, íríitake karatapaintsine 8. Íro kantacha, ari íríshíyavetapaakyaari pashíne karataintsíri 7 pínkathariite. Ari íraperotzimaitaitakyaari. ¹² Írooma karataintsíri 10 cheetsi, íríojatzí oshiyakaaventaríri pínkathariite, karatatsíri 10. Tekeraata ímpínkatharíventantayete íríríri. Tema aríríka ímpínkatharíventantanake píratsi, íríiyetakera íntsipayetaari ímpínkatharíventante. Eero osamaníperomaita, íntaani íríshírinkapaintya kapícheeni ooryaa. ¹³ Íríkaite pínkathariite írakakotavakaiyaaro íránteri. Ñaapínkatha ínkanteri píratsi, eero ípíyathavaitari. ¹⁴ Osheki írovayírímínthatyaari Oísha. Íro kantacha íríka Oísha, íríitake óítsínampaantatsíne. Tema íríitake omperayetarí ítzími omperayetantachari. Íríitake pínkatharíventzírí ítzími pínkatharíventantatsíri. Íríiyetakera íntsipayetaari íríríri, íkaratzí íkaimashíreyetaíri, ítzími jíyóshííyeetakeri, íkaratzí óisokerotakaríri.”

¹⁵ Ipoña íkantakena eejatzí maninkari: “Íroka oponkítyaamashí jíñaosaikathapyaatantakarí tsinaneka, íríira oshiyakaaventachari atzíríite námpíyetarí tsíkaríka, píyoyetaínchari tsíkaríkapayeeni, íkaratzí ípínkatharíventaitzírí tsíkaríkapayeeni, kemathatavakaaríri íñaane

* **17:5** Tzimayetsíra kantatsíri iroka “Babilonia,” íríotakera námpítsi Róma. Tema íríoñaaneyetakari íríomananékiini pairani kempísantzínkariite, jíñaaventzírí iroka Róma, íkantzi: “Babilonia.” Pámenero eejatzí janta 1 P. 5.13. † **17:9** Tzimayetatsi páitayetzíríri námpítsíka Róma, íkantayeetzíro: “Róma, ínampítsíte 7 pínkathariite.” Íkantayeetzí eejatzí: “Róma, onampítsíte 7 ótzíshí.”

tsikarikapayeeni. ¹⁶ Irikaite atziri saikantarori 10 nampitsi, itzimi oshiyakaaventakari 10 cheetsi, ari inkisaneentanakeri saikantarori nampitsi oshiyakaaventakari tsinaneka. Ari inkempitaakerori eejatzi piratsika osheki inkisaneentanakero. Onkempivaityaaroni irisapokatyeeromi tsinaneka, irovavathavaityaaroni, intaavaitakeromi. Tema japerotakero nampitsi oshiyakaaventakari tsinaneka. ¹⁷ Iriitakera Pava kantakaarori akakotavakaantakarori antayetantakarori iroka. Irijatzi kantakaarori ikempisantantakariri piratsi. Irootake irantayeeteri, irojatzi omonkaratantakyaari ikantakeri Pava. ¹⁸ Ari okantakari, tema iroka tsinane iroora oshiyakaaventacha antaro nampitsi. Tema ikaratzi saikantarori nampitsika, ipinkathariventayevetakari nampiyetarori pashine nampitsiiteki.”

18

Japathakeroryeetakero Babilonia

¹ Ikanta okaratapaake iroka, noñaatzi josaviinkatapaake pashine maninkari. Otzimimotziri irirori osheki ishintsinka, osheki irovaneenkaro. Joorentapaakero kipatsi. ² Ikaimapaake, ikantzi: “Japathakeroryeetakerora antaro nampitsi Babilonia. Intaani jinampiyetaaro iroñaaka nashivaiyetachari peyari janta, te ishinyeetairi irishitove janta. Ari ikempitayeetakeriri eejatzi nashivaiyetachari tsimeri ipinkayeetziri itzimi ovapiintakariri kaminkari. ³ Tema atziriite ikaratzi saikantavetakarori nampitsika oshiyakaaventakari tsinaneka, ashaarantatziyevetaka, jiyomparivaitapiintavetakari atziriite saikayetatsiri pashineki nampitsi. Ikaimashireyetakeri atziriite iroshiyakotaiyaari tsika ikantayevetara iriroriite, intaani ikovaperoyetziro ashaakaronsi, inevetashivaiminthatari eejatzi. Iro opoñaantari jiñaayetakero te ikinataari Pava, ikempivaitakaro okanta tsinane mayempiro. Irootakera oshiyantakarori irishinkitayeeyaroni ashaakaronsika, iroora jantayetantakarori kempitarori mayempitaantsi.” ⁴ Ipoña nokemake japiitanakero jiñaavaitanai inkitesatzi, ikantzi: “Asheninká, eerora pikempiyari saikantarori nampitsi oshiyakaaventakari tsinaneka, pikaratairikari irovasankitaayeetairi. ⁵ Tema Pava, ikinkishiretzziro iyaariperonka ikaratzi tsipatakariri, kempivaitaka ovajenokakyaami iyaariperonka inkiteki, ari opiyotakari. ⁶ Pinkisakoventaiyaari, papiiiteri povasankitayeri. Tema okaratzi oshiyakaaventachari omiretakaakariri tsinaneka shinkintantsiri, poipiyenero iroori, tontaaki pinkantakero oyepiyanka. ⁷ Amenaashivaitaka iroori okantapiintzi: ‘Naaka pinkatharo, eero jiñeetana nashinonkaavaiya nonkempitakotyaro kamaimetzinkaro.’ Tema osheki okantakaaperotziivaiventakaro ovaneenkatanee, aakoventakaro omayempitziivaitake. Irootakera oñaantyaarori iroñaaka onkemaantsivaitziitaiya. ⁸ Irootake omapokantaiyaari irovasankitagairo aparoniki kitaite, ari omantsiyatake, onkemaantsivaitaiya, osheki ontasheneentavaitai, impoña intagaitairo. Iriitakera matairone Avinkatharite Pava irovasankitagairo. Tema otzimimotziri irirori ishintsinka.

⁹ Aririka iriñaayeetakero oyachaarinka ontagaiya nampitsika oshiyakaaventakari tsinaneka, osheki irovashiretakotyaro, iriraakovaityaaro pinkathariite, tema iri kempiyetakariri saikantakarori jantayetakero okaratzi oshiyayetarori mayempitaantsi. ¹⁰ Intaina inkatziyayetake iriroriite intharovakaiyaaro jovasankitaayeetakeri,

inkantaiyeni: ‘ĵĳkantamacheetziri nampitarori Babilonia-ki!’ Irooperotzi-ivaivetaka nampitsi. ¿Okatzimatakama jovasankitaayeetakemi? Tekeratya ishirinkaperotaajate ooryaa.

¹¹ Ari inkempitakyaari ikaratzi jiyomparitapiintakari, osheki irovashineentakotyaari, iriraakovaityaari, tema tekatsi iriyomparitaiya. ¹² Tema iri jiyomparivetapiintakari iroorote, iireekite, poreryaari imapine, nashivaiyetachari kiĳhaarentsi, kitamaromairi, jonkeromaitatsiri, kityonkamaiperotatsiri, karenimaitatsiri. Tzimayevetacha oshiyarori santari. Tzimayevetacha irovetsikane ipothoyetakeri kameethaini, tyoorenantsi, inchakota pinayetachari, ashiro, mapi. ¹³ Tzimayevetacha meta, tzimayevetacha nashivaitachari kasankaari, tzimayevetacha jimireyeetari, tzimayevetacha ovaaki inchato kempitariri yeenkantsi, tzimayevetacha opane jovayeetari, tzimayevetacha i-vaca-te, iroishate, imorane ishiyakomentotari, tzimayevetacha iromperatanepayeeni eejatzi. ¹⁴ Arira othonkapaakari chochoki pinevetapiintakari. Te ontzimayetai ashaakaro pikovapiintakeri, ari okaratapaake ovaneenkata.

¹⁵ Intaina iramenakoyetairo iyomparitapiintari, tharova inkantya eero itsipataayeetziri jovasankitaitakeri irirori. Iniroite iriraakotyaari irovashiretakotanakyaarira. ¹⁶ Inkantaiyeni: ‘ĵĳkantamacheetziri nampitarori janta! Irooperotziivaivetaka nampitsi. Tzimayevetacha osheki irooperori kitamaromairi imanĳhaki, jonkeromaitatsiri, eejatzi kityonkaperomaitatsiri. Tzimayevetacha osheki iroorote, imapine poreryaayetatsiri. ¹⁷ Intaani ishirinkaneentanaĳa kapicheeni ooryaa, ari japeroyeetakerori antaro ashaakaroka.’ Ari ikempitakari saikayetaintsiri iramaatakomentoki, intaina ikatziyayetaka jamenakotziri tsika ikanta japeroyeetakeri. Ari ipiyotaiyakani ikaratzi antakoyetziro iramaatakomento, itsipayetakari ikaratzi otetantarori. ¹⁸ Ikanta iĳnaakerora oyachaarinka nampitsi otaga, osheki jiraakotakoro, ikantayetzi: ‘Tekatsi pashine nampitsi kempitaiyaarone iroka irooperoveta.’ ¹⁹ Iniroitera jovashireneentaka, ikantaiyakani: ‘ĳkantamacheetziri ikaratzi nampitakarori janta. Tema ashaarantayevetakai aakaite aayetapiintakero ashaakarontsi amaatakomentoki. Tema intaani ishirinkapainta kapicheeni ooryaa, ari japeroyeetakerori.’ ²⁰ Irooma eerokaite inkitesatzi, itasorentsitakaitane, otyaantajanoriite, kamantantaneriite, ontzimatyete pinkimoshiretayete, tema ikamantayetzitakai Pava iro jovasankitaantakariri saikantarori antaro nampitsi, ikisakoventayetaatyaami eerokaite.”

²¹ Ikanta aparoni maninkari tzimatsiri ishintsinka, jaake antaro mapi, japishoonkakero inkaareki, ikantzi: “Nokempitaakero napishoonkakero antaro mapika, ari nonkempitaakerori eejatzi antaro nampitsi Babilonia. Ari ompeyaari, eero ĵiĳneetairo. ²² Eero ikemaitaimi pimpanthaye, onkameĳneenkate piviyompimento, pisonkare, eejatzi pityoore. Eero ikemaitaimi pikaratzzi povetsikayetziro tsikarika opaiyetari. Eero ikemaitaairo ompoimpate pirononkamento. ²³ Eero ĵiĳneetairi imporekai pootamento. Eero ĵiĳneetaimi paavakaiya. Ari okaratapaake maaroni iroka, tema osheki poitzipinashireyetakeri pashinesatzi atziriite, kempivaitaka pinkisaminthatatyeerimi. Tema iniroite ishintsiyevetaka ikaratzi iyomparivetapiintakamiri. ²⁴ Iriitakera ovatsinaavaitakeriri pashinesatziite, ikapathainkatakaavaitakeri kamantantaneriite. Ari ikantakeriri maaroni itasorentsitakaitairi.”

¹ Okanta okaratapaake iroka, nokematzi kameñeenkatanaintsiri inkiteki ikaimaiyini, ikantzi:

¡Eejoo! Iriitajaantake Pava ovavisaakoyetairi. Oztzimotziri irovaneenkaro, eejatzi ishintsinka.

² Maaroni ikoviri iranteri irirori, tampatzika okantayetaka.

Kyaaryoori onatzi.

Tema jovasankitaakero mayempiro otzimi ovaariperoyetakeriri kipatsatziite.

Ipiyakoventaari ikaratzi jovamaayeetakeri iromperatane.

³ Irojatzzi japiipiitaiyirini, ikantzi:

¡Eejoo! Onkatziyeenkataveete oyachaarinka.

⁴ Ikanta 24 antarikonaite, itsipatakari 4 inkiteveriite, jotyeerovaiyanakani, tema jiñaapinkathatanakiziri Pava ithointakara irirori saikamentotsiki, ikan-taiyini:

¡Ari onkantyaari! ¡Eejoo!

⁵ Tzimatsi ñaavaitanaintsiri saikamentotsiki, ikantaitzi:

Maaroni jomperayetaari Pava, pintharomentaiyaari.

Piñaapinkathatairi maarointeni, iretanakyaaro iryaaniite irojatzzi antariite, maaroni.

⁶ Ipoña nokemake kameñeenkatapaintsiri, iriivaitake ipiyotaiyani atziriite, iroovaitake oparyeenkatzi jiña, iroovaitake eejatzi ookatharontsi. Ikan-taitzi:

¡Eejoo! Aritake pinkathariventantai Pava, iri Avinkatharitetari Shintsi-janokitatsiri.

⁷ Thame ankimoshireventeri, thame añaapinkathateri, tema irootzimatake iroimoshirenteri iravakaiya Oisha. Aritake ovetsikaka iinanyaaari.

⁸ Kitamaro okantaka oithaare, te onkipatsivaite, poreryaa okantaka. Oshiyakaaventachari “iinanyaaari,” iriyyetakera kempisantzinkariite itasorentsitakaitairi. Oshiyakaaventachari “te onkipatsivaite oithaare,” iroora kameethari jantayetakeri irikaite.

Irayootaiteri iravakaiya kempitakariri oisha

⁹ Ipoña ipokashitapaakena inkitesatzi, ikantzi: “Posankinatero iroka: Osheki inkimoshiretai ikaratzi ikaimayeetakeri irayootairi iravakaiya Oisha.” Ipoña ikantakana eejatzi: “Iroka, iñaaneperora onatzi Pava.” ¹⁰ Ari notyeerovanaka noñaapinkathatanakeri maninkari, ipoña ikantana: “¡Eero piñaapinkathatana naaka! Ari akarataiyini jomperatai Oisha, ari noshiyami eeroka, ari noshiyakari eejatzi ikaratzi oisokeroyetakarori iñaaventapaintziri Jesús. Aña iri piñaapinkathatajaante Pava. Tema okaratzi iñaaventapaintziri Jesús, irootajaantakera iyoshiretakaayetakeriri kamantantneriite.”

Kyaakotakariri kitamarori mora

¹¹ Ipoña noñaake ashitaryaanaka inkite. Tzimatsi janta aparoni kitamarori mora. Itzimi kyaakotakariri, iriitake ipaitayeetziri “Oisokerotaneri,” ipaitaitziri eejatzi “Kyaaryoori.” Aririka irovasankitaante, tampatzika okanta. Ari okempitari eejatzi aririka irovayiritante. ¹² Irooma irooki iriivaitake paampari. Amathaitziita ikantaka. Josankinataro vairontsi kaari jiyotakoyeetzzi intaani jiyotziro irirori. ¹³ Ikithaatakotakaro othakakeri iraan-tsi. Iri ipaitayeetziri eejatzi “IŊAANE PAVA.” ¹⁴ Tzimatsi irika inkitekinta irovayirite. Kitamarothaitake okantaka eejatzi iithaare,

te onkipatsivaite. Iriitake oyaatakeriri ikyaakoyetakari eejatzi kitamarori imorane. ¹⁵ Ari oshitovanakeri ipaanteki kempitakarori othoyempanyanikitzi osataamentotsi, irootake iromposantayetaiyaaariri iisaenentane. Iriira omperatantaiyaarine irashirokotzite. Irijatzira ovetsikakeneriri oshiyakarori jimiretaitari ipaiyeetziri “Imashirenka Pava Shintsijanokitatsiri.” ¹⁶ Josankinatakaroro vairontsi iithaareki, eejatzi iporiki. Jiroka vairontsi: PINKATHARIVENTZIRIRI PINKATHARIITE. OMPERATARIRI OMPERATANERIITE.

¹⁷ Ipoña noñaake pashine maninkari ikatziyantakarori ooryaa, ikaimapaakeri maaroni tsimeriite arayetatsiri, ikantziri: “Pimpoke papatotya, poyaaro onkarate impayetemiri Pava. ¹⁸ Tema povatyeyyaari atzirivatha: ivatha pinkathariite, ivatha ijevare ovayiriite, ivatha iriiperoriite, ivatha kyaakotapiintariri imorane. Ari povanakyaaoro eejatzi ivatha imoraneete. Tera in-taani povaiyaari irikaite, aña povayetaiyaaari eejatzi ivatha maaroiteni: omperataari, omperataneri, antarikonaite, iryaanipayeeni, maaroni.” ¹⁹ Ipoña noñaakeri koveenkari piratsi, noñaakeri eejatzi kipatsisatzi pinkathariite itsipayetakari irovayirite. Ari ipiyotaiyakani inkene irovayiriteri irika kyaakotakariri kitamarori imorane itsipayetakari eejatzi irovayirite. ²⁰ Tzimatsi ipaita oirikavakeriri koveenkari piratsi. Ari ikempitaakeriri thairi kamantantneri itsipatapiintakarori itasonkaventantzi. Ari okanta jamatavitantakariri ikaratzi kentakoyetakarori ivairo piratsi, ikaratzi ñaapinkathayetakarori iroshiyakaaro. Irika piratsi ipoña thairi kamantantneri, japishoonkaitakeri opaampapirothaatake inkaare, tsika okiteryeenkatake shitzivaro oyachaarinka. ²¹ Jovamaayeetakeri maaroiteni kempisantanneri, jovathaayeetantakarori shitovapaintsiri ipaanteki kyaakotakariri kitamarori mora. Kematziineentayetaka tsimeripayeeni.

20

Osheki osarentsi, onkarate 1,000

¹ Ipoña noñaake jaiyitapaake pashine maninkari. Joirikakero irashitaryaantyaarori omorona inthomointaperotatsiri. Joirikake eejatzi iniroite ashirotha. ² Jaakeri noonke, maranke tzimitainchari pairani. Iriitakera Kamaari, Satanás. Joosotakeri onkarate 1,000 osarentsi, ³ ari jotziryaakeriri omoronaki inthomointaperotatsiri. Joshepitakotakeri, jovitsinekakotakeri onkantya eero jamatavitantaari atziririite, irojatzii omonkaratantakyaari onkarate 1,000 osarentsi. Aririka onkaratapaake iroka, ari iroosoryaakotapainterii kapicheeni.

⁴ Ipoña noñaake osheki saikamentotsi tsika irisaikayetai inkarate pinkathariventantatsineri. Ari noñaakero ishireete ikaratzi jovamaamentaitakeri ikempisantairo iñaane Pava, tsika otzimi iñaaventapaintziri Jesús. Irikaite, te iriñaapinkathateri koveenkari piratsi, te iriñaapinkathatero iroshiyakaaro eejatzi. Te inkentakotamakotyaaoro iriroriite ivairo piratsi, eejatzi irakoki. Iriiyetakera piriintaachari, ipinkathariventantayetake itsipataari Cristo okaratzi 1,000 osarentsi. ⁵ Iriima pashine ikaratzi kamayetaintsiri, tera iriñaayetai irirori, irojatzii omonkaratantapaakari 1,000 osarentsi. Irootakera ipaiyeetziri “Etarori Añagaantsi.” ⁶ Kimoshirera inkantaiya inkarate piriintaachane ipaiyeetakeri “Etarori Añagaantsi.” Tema tasorentsishireri jinayetake. Ero japiitziro inkamayetai. Aña kañaaneri inkantaiya, iri kempitaiyaarine omperatasorentsitaari irantavaitaineri Pava, irantavaitaineri eejatzi Cristo. Ari itsipataari ipinkathariventantai okaratzi 1,000 osarentsi.

⁷ Aririka omonkaratapaakya 1,000 osarentsi, ari iromishitovayeeta-painteri Satanás jashitakoitakeri. ⁸ Aririka irishitovanake, iretapaiyaaro iramatavitapaiiri maaroiteni atziri tsikarika inampiyetaro. Iroka nampitsiite ipaitayeetakero “Gog,” pashine “Magog.” Irapatotairi maaroni inkene irovayiritakaiyaari. Intzimaperote osheki atziri, iroovaitake okanta oshekitzi impaneki jiñaathapyaaaki. ⁹ Jiyaatayakeni tsika ovintenipathatzi, itapotakeri tasorentsishireriite tsika ipiyotaiyakani iriroriite. Ari okaratzi itapotakero eejatzi ipaiyeetziri “Etakoperotaro Nampitsi.” Omapokashitanaka iparyaapaake paampari, japerotakeri maaroiteni. ¹⁰ Ari japishoonkayeetakeri Kamaari janta opaampapirothaatake inkaare, kiteryeenka okantaka shitzivaro oyachaarinka. Tema ari japishoonkayeetzitakariri irirori koveenkari piratsi, itsipataitakeri thairi kamantaneri. Arira inkantaitaatyero inkemaantsivaitaiya.

Iramenakoyeetantai janta kitamaroriki saikamentotsiki

¹¹ Ipoña noñaake iniroite kitamarori saikamentotsi. Tzimatsi saikantakarori, iriitakera matakerori japerotairo inkite eejatzi kipatsi. ¹² Ari ikatziyeeyakani kamayetaintsiri janta kitamaroriki saikamentotsi, jetakari itsipayetaari antariite irojatzi iryaaniite, maaroni. Ari japinairyaayetanakero osankinarentsi, japinairyaanakero eejatzi pashine tsika josankinatakoyeta añaayetaatsine. Jamenakoyetairi atziri tsikarika opaiyeta jantakeri okaratzi josankinatakoyeetakeriri. ¹³ Eejatzi ikaratzi piinkayetaintsiri jiñaaki, ari ipiyoyetakeri iriroriite. Ikaratzi kamayetaintsiri, ari isaikitaiyakani eejatzi janta, okempivaitakaro atzirifaatyeeemi “Kaamanetaantsi,” apakagairimi onampivaiyetakari. Ari ikaratzi jamenakoyeetairi iriroriite okaratzi jantayetakeri. ¹⁴ Ari japishoonkayeetakerori “Kaamanetaantsi” opaampapirothaatake inkaare ontagaiya. Iroka opaampapirothaatake inkaare, iroora ipaiyeetakeri “Apitetanaintsiri Kaamanetaantsi.” ¹⁵ Ipoña japishoonkayeetakeri opaampapirothaatake inkaare maaroni kaari osankinatakotachane irañaayetai.

21

Ovakerari inkite, ovakerari kipatsi

¹ Ipoña noñaake ovakerari inkite, ovakerari kipatsi. Tema aritake aperotaka paisatori inkite, eejatzi paisatori kipatsi. Te iriifeetairo inkaare. ² Ipoña noñaake oshaviinkapaake inkiteki aparori nampitsi tasorentsitsisiri, ipaitayeetziri “Ovakerari Jerusalén.” Iri Pava ovayitakaantakerori. Ovaneenkakitaka, iroovaitake aparori tsinane ovaneenkatashitari oimentyaari. ³ Ari jiñaavaitanake shintsiiini janta saikamentotsiki, ikantaitzi: “¡Pamene! Arira osaikimotairi kipatsisatziite iroka tasorentsithaante tsika inampitaro Pava. Arira itsipatajaantaari Pava tsika isaikayetzi isheninkataari. ⁴ Tema Pava osheyookiperotairine, imposhenkayetaiyaari. Ero ikaamaneyetai, tekatsi onkatsitzimovaitai, tekatsi iragaachane, tekatsi kemaantsivaitaachane. Tema ari okaratapaake maaroni iroka.”

⁵ Ipoña iñaavaitanake thointainchari saikamentotsiki, ikantzi: “Novaker-atakiro maaroiteni.” Ikantanake eejatzi: “Posankinatero iroka, tema kyaaryoori ñaantsi onatzi, ari okantaitatyeeni.” ⁶ Ari ikantana: “¡Ari over-apaaka! Naakatake oshiyarori etarori osankinarentsi. Naaka oshiyarori ovekaraantarori eejatzi. Naakatakera etakaantanakarori. Naakatake thonkaironeri. Tzimatsirika miretatsiri, ari nomiretakaiyaari jiña tsika

otzimi ovañaantatsiri. Impashiitaiyaari, te opinarontsita. ⁷ Irootakera noshinetakeneri kitsirinkaneriite. Naaka Pava itzimi ifaapinkathayetai. Iriitake nonkempitakaantairi notomiite. ⁸ Iro kantamaitacha eero notomitaari tharontziite, kisoshireri, kisaneentaneri, ovantaneri, mayempiri, matsi, ñaapinkathatakeriri oshiyakaarontsi, thairiite. Aña iriira taayetaachane opaampapirothaatake inkaare, kiteryeenkataintsiri oyachaarinka. Iroora apitetanaintsine inkamayetai.”

Ovakerari Jerusalén

⁹ Ikanta okaratapaake iroka, ipokashitapaakena aparoni maninkari ovasankitaanteneri itzimi oirikakerori itasone. Ikantapaakena: “Pimpoke, noñaakemiros oshiyakaaventari tsinaneka ontzime inantyaari Oisha.” ¹⁰ Jaashinenkatanakena tonkaari otzishiki. Joñaakakenaro nampitsi tasorentsitsiri ipaitayetziri Jerusalén, otzimi jovayitairi Pava opoñaagaaro inkiteki. ¹¹ Janta nampitsiki, ari jiñeetairori irovaneenkaro Pava, shipakiryaaavaitake, iroovaitake okanta mapiki porekatsiri, pinaperotachari.* ¹² Iniroite okantaka otantonampiro. Tzimatsi 12 tsika ikyaapiintaitzi. Tzimatsi okaratz 12 maninkariite aamakoventayetarori tsika ikyaapiintayeezi. Ari josankinayeetakero ivairo itomiite Israeli. ¹³ Okaratz 12 mava ikyaapiintayeezi montetakariri ishitovapiintzi ooryaa. Eejatz 12 ikyaapiintzira ooryaa, okaratz 12 mava. Katonkókero, okaratz 12 mava. Kirinkakero, okaratz 12 mava. ¹⁴ Tzimatsi okaratz 12 iniroite mapi otzitakerori otantonampi. Ari osankinayetakeri 12 ivairopayeeni otyaantajanoriite.

¹⁵ Irika ñaanatakenari, joirikake imonkamentoshithaki jovetsikayeeziri oro, iro irimonkaratantyaarori otantonampi, eejatz 12 tsika ikyaapiintayeezi. ¹⁶ Ari omonkaranampitavakaa iroka nampitsi, te anaavakaa. Ikanta irika, jetanakaro jimonkaranampitakero, okaratz 2,200 kilómetro osanthanka, eejatz okaratake ojenokitzi.† ¹⁷ Ipoña jimonkaratakero eejatz otantonampi, okaratz otontatz 144 jimonkaratantakero ikonaki. Iroora jimonkaratantakari irika maninkari kempitarori ikonaki atziri otzimi jimonkaratantapiintakari irirori. ¹⁸ Iroka otantonampi, oshiyavaetakaro mapi porekaki okantaka. Jiyoshiita oro jovetsikantayeetakarori nampitsi, porekaki okantaka.‡ ¹⁹ Itzinkamiitantakarori otantonampi, iro jaayeetake porekakiyetatsiri mapiki, pinaperoyetachari. Jiroka ovairopayeeni mapiki tsika okanta jovetsikayeetakero: jaspe, zafiro, ágata, esmeralda, ²⁰ ónice, coralina, crisólito, berilo, topacio, crisoprasso, jacinto, amatista. ²¹ Okaratakera 12 ikyaapiintayeezi, iroora jaayeetake antaroperori kitamarori mapi, iro jimokakeri jovetsikantakarori. Maaroni avotsite nampitsi, jiyoshiita oro jovetsikayeetantakarori, porekaki okantaka.§

²² Te ontzimapai janta tasorentsipanko. Tema iro inampi Avinkatharite Pava Shintsijanokitatsiri itsipataari Oisha. Iriiyetajaantakera impoyaataiyaarone tasorentsipanko janta. ²³ Te inkovajaantaiya ooryaatsiri, eejatz 12 kashiri. Tema irovaneenkaro Pava kitainkatakagairone. Iri Oisha kempitaiyaarine ootamentotsi. ²⁴ Iriitake kitainkatakotairine iraniiyetaira atziriite janta. Pinkathariite tzimayevetachari irovaneenkaro kipsitsiki, kameethaini irisaikayetai janta ifaapinkathatairi Pava. ²⁵ Eero

* **21:11** Kantakotachari jaka “porekatsiri,” iroora ipaiyeetziri eejatz “jaspe.” † **21:16** Kantakotachari jaka “2,200 kilómetro” iroora ikantayeetziri eejatz “12,000 estadio.” ‡ **21:18** Kantakotachari jaka “porekaki,” okempitakero okantara botella, eejatz vidrio. § **21:21** Kantakotachari jaka “kitamarori mapi” irojatzira ipaiyeetziri “perla.”

otsirenitapai, aña okantaitatyeeni onkitaitapai. Te ashitanetaiya nampitsi janta. ²⁶ Ikaratzi tzimayevetachari irovaneenkaro kipatsiki, itzimi iñaapinkathayeetairi, kameethaini isaikayetai janta iñaapinkathatairi Pava. ²⁷ Eero itzimai janta kaariperotapaatsineri, eero iñeetairi janta antayetairone ipinkayeetziri, eero itzimapai eejatzi thaiyapaachane. Intaani inampiyetaiyaaro ikaratzi josankinatakoyetakeri Oisha irañaaayetai janta.

22

¹ Ipoña joñaakakenaro jiña otzimi kañaanetakaantatsiri. Kiteshaaniki okantaka. Iro shitovaatatsiri isaikamentoki Pava itsipatakari Oisha, ² irootake shiyaatainchari niyankineki avotsi. Omontethapyaatakeri oshookantakaro chochoki kañaanetakaantatsiri. Okantaitani kashiriki okithotapai osarentsiki. Otekatsitakaantapai oshi. ³ Eero otzimapai ovasankitaantsi janta. Ari osaikapairi isaikamento Pava, eejatzi irashi Oisha. Inkantaitatyeeni irantavaitapaineri iromperatane. ⁴ Ari iriñaavoroyeetairi Pava. Inkantakotamakotaiyaaro atziriite ivairo Pava. ⁵ Eero otsirenitapai janta. Eero itzimapai ooryaatsiri. Tema iri kitainkataatsine Avinkatharite Pava. Ari ikantaitaty-eero impinkathariventantapai atziriite janta.

Irootaintsira impiye Cristo

⁶ Ipoña ikantanakena maninkari: “Kyaaryoora onatzi iroka ñaantsi, kantatsi ankempisantero.” Tema ikempitaakeria pairani Avinkatharite Pava jiyotakaayetakeri kamantanneriite, ari ikempitaakenari eejatzi naaka, jiyotaantenari imaninkarite joñaakayetakenero iroka, iro iriyoyentaiyaari iromperataneete irootzimatake avisayete tsikarika ompaiyetyaari apaata.

⁷ Jiroka ikantzi Jesús: “¡Pamene! Irootaintsi nompiye. Kimoshirera inkantaiya inkarate kempisantakerone ikamantantaitakeri jaka osankinar-entsiki.”

⁸ Naakatakera Juan osankinatziroori iroka. Naaka ñaajaantakerori maaroni, naaka kemajaantakerori eejatzi. Ari notyeerovavetanaka noñaapinkathateri maninkari oñaakakenarori maaroni iroka. ⁹ Ikantanakena irirori: “¡Eero piñaapinkathatana naaka! Ari akarataiyini jomperatai Pava, ari noshiyami eeroka, ari noshiyakari kamantantanneriite pipaiyetziri ‘iyekiite,’ noshiyakari eejatzi inkarate kempisantairone osankinayetainchari jaka. Aña iri piñaapinkathatajaantai Pava.”

¹⁰ Ipoña ikantanakena eejatzi: “Okaratzi posankinatakotakeri avisayetsineri apaata, eerora povitsinekakotziro, tema irootzimatake iriñeetero avisatsineri. ¹¹ ¡Inkaariperoshiretziitaveete itzimi kaariperoshiretatsiri iroñaaka! ¡Inkamaaroshiretziitaveete itzimi kamaaroshiretainsiri iroñaaka! ¡Irantaperotero kameethari itzimi antakerori iroñaaka! ¡Intasorentsishireperote itzimi tasorentsishiretainsiri iroñaaka!

¹² ¡Irootaintsira nompiye! Irootaintsira nompinayetairi atziriite okaratzi jantaventakeri aparopayeeni. ¹³ Naakara oshiyarori etarori osankinar-entsi, Naaka oshiyarori ovekaraantarori eejatzi. Naakatake etarori, Naakatake overaantyaarone. Naakatakera etakaantanakarori, Naakatake thonkaironeri.”

¹⁴ Kimoshirera inkantaiya inkarate kivayetairone iithaare, inkene ishineyeetairi chochoki añaakaantatsiri, inkene inkyaayetai ikyaapiintayeetzi nampitsiki. ¹⁵ Eero ikyaayetai janta kempitakoyetariri

* 22:1 Kantakotachari jaka “kiteshaaniki” okempitakaro okantara botella, vidrio eejatzi cristal.

otsitzi, matsikantaneri, antapiintakero kamaarotatsiri, ovariantaneri, ikaratzi ñaapinkathatakeriri oshiyakaaronsi, ikaratzi ametapiintakarori ithaiya.

¹⁶ “Naakatakera Jesús, otyaantakeri maninkari inkamantemiro irokapayeeni, inkene povavisayeneri eeroka itzimi apatoventapiintakarori Pava tsikarikapayeeni. Naaka charinetariri David-ni. Naakatake ipaitayeetzi ‘Impokiro Orimishi.’ ”

¹⁷ Ikantzi Tasorentsinkantsi: “Pimpokeeta.” Ari okantzitari eejatzi kemipitakarori tsinane iinantaityaari. Inkarate kemayetairone iroka, inkantayetai: “Pimpokeeta.” Impokayeteeta itzimi mireyetatsiri. ¡Itzimirika kovanaintsiri irimiretyaaro jiñaa añakaanteneri, iriravaite, te opinata!

¹⁸ Tzimatsi nonkamanteriri inkarate kemairone iroka tsika osankinatakoyetakara avisayetatsineri apaata: Tzimatsirika ovanaavaitakerone okaratzi osankinatainchari jaka, ari irovanagaineri Pava inkemaantsitaiyaari irirori okaratzi ñaaventakoyetainchari jaka osankinarentsiki.[†] ¹⁹ Tzimatsirika thañapithatantakyaarone okaratzi osankinatainchari jaka, ari inthañapithataiyaari apaata Pava irirori eero ishinetaineri chochoki añakaantatsiri. Eero icyagai nampitsiki otzimi iñaaventaitakeri jaka.

²⁰ Itzimi ñaaventakaantakerori maaroni iroka, ikantzi: “Irootaintsi nompiye.” Ari nokantzi naaka: “Ari onkantyaari, thaankiini pimpiye.”

²¹ Onkamintha ineshinonkayetaimi Avinkatharite Jesucristo janta. Ari onkantyaari.

[†] **22:18** Tzimatsi ñaaventakoyetzirori okaratzi kantakotachari: “Ovanaavaitakerone okaratzi osankinatainchari jaka” itzimi ovaakaanakerori josankinayetziro. Osankinajanorentsi, ari onkantya iramenantyaarori irosankinatero kameethaini tsikara okantajaantara. Eero jovanaashivaitaro, eero jamaakivaitzi aparoni. Tzimatsi pashine kantatsiri iyotagaantsi onatzi okaratzi ñaantsikoyentachari jaka irashiite maaroini, ari onkantya eero jotekantaitaro, inkantaite: “thaiyaantsi onatzi okaratzi osankinatakotachari iñaaneki Pava.”

Tsika Ikantayeetziro Ñaantsipayeeni

AARÓN Irirentzi inatzi Moisés-ni. Isheninkamirinkaite inatzi Leví-ni. Iriitake Pava ovakeri Aarón okanta jomperatasorentsitantari, ipometan-tapiintantaniriri Pava janta tasorentsithaanteki. Okanta jiyoyaaantakariri pairani Pava irika Aarón, ikovakitziira iroñaakantero iriitakera Aarón omperatasorentsitaari, te inkovakairi pashinepayeeni. Iroora ikantantakariri pairani Pava: “Maaroni ijevare Israel-mirinkaite, iramayetakero ikotzikii. Irovayetero tasorentsithaanteki.” Ikaratzi 12 jevariite amayetakero ikotzi, jovayetapaintziro tasorentsithaanteki. Okanta okitaitamanake, iñeetaziro ikotzi Aarón, oshookanake, tzimake oteya, eejatzi okitho. Irooma pashine kotzitsi, te oshookaajate. Arira iñeetakerori omapero jiyoshiitayeetak-eri Aarón-ni, iriitake omperatasorentsitatsine. Iriira isheninkamirinkaite Aarón-ni omperatasorentsitapiintatsiri janta Israel-mirinkaiteki. (Pamenero Ikantakaantaitane.)

AATZIKIRIRI IISANEENTANE Irootakera jametayetari pairani nampitayetarori pashineki kipatsi. Aririka irovayiritavakaiya, tzimatsi jantapiintziri pinkathari itzimirika oitsinampaantaintsine. Aririka iriñaakero pinkathari oitsinampaantaintsiri, japerotakeri jovamaakaantakeri irovayirite iisaneentane, iriyaatashitanakeri, ironoryaakeri kipatsiki, iraatzikakentsitakeri. Iroora iriyotantaityaari omapero joitsinampaakeri iisaneentane. Iniroitera impashiventavaiya pinkathari joitsinampaitakeri. Ikantaitzi eejatzi, irika pinkathari oitsinampaantaintsiri, iraanakeri pashine pinkatharivetchari joitsinampaitakeri janta ivinkatharipankotekira, ari iraatzikavaitapiinteri, inkempitakaantavaiteri iroorikami imakoryaakiimento. Ari onkantya irovashiventaavaitapiintantaariri.

AAVAKAANTSI Tzimatsi jametaiyarini pairani judío-payeeni aririka iravakaiya. Iriira koyaanontachari evankari otzimirika ikoviri iinantaariri. Aririka iriñaake evankaro ookimotakariri, inkamantakeri ashitariri. Impoñaakya ashitariri evankari intsipatakyaari itomi, iriyaatashitakeri ashitarori evankaro. Arira inkinkithavaitakariri ompaityaarika irantzimotavakaiyaari. Arira impinatante ashitariri evankari, impinataiteri ashitarori evankaro, ari onkantya eero amenaashivaitanta iravakaiya itomi. Eerora itsipatzitaro. Impiyeerika evankari isaikira ashitariri, irovetsikapai ipanko. Aamaashitya onkarate aparoni osarentsi osamanite. Arira onkantya iriñaantantyaarori evankaroka ikovakeri iinantaaro, terika oñi pashine shirampari. Ari onkempitzityaari eejatzi evankaroka, oyaaventapaitetarira oimentyaari irovetsikaantya tsika irisaikairo apaata, ontyaavaitatsi iroori, ovetsike oithaare ovaneenkatachaneri, iro onkithaatanakyaari apaata aririka iyaatanake ovakerariki opanko jovetsikakeri oime, oimoshirenkavaiya. Aririka omonkarapaitetakya, iromapokashitakyaaro irareetya oimentyaari, intsipayetakyaari irapatziyane. Iraanakero evankaroka ipankoki, ari iroimoshirenkavaiyaari. Iro kantacha, aririka ovaiyantashivaitakya evankaroka eenirora iñaantaitaro tekeramintha aavakaiyaata, ari inkovake evankarika impicheetero evankaroka. Ontzimaty eiroipiyeetaineri iireekite ipinaventakerori pairani ashitariri. Irootakera avishimotakeriri pairani José-ni. Iro ikovantavetakari irovashaanteromi María, iñaajaantzi omotzitashivaita. (Pamenero Mt. 1.18–25.)

ABEL Iri itomivetari Adán-ni. Piravaitaneri inaveta. Iriima Caín irirentzira, pankivairyaaantzi inatzi. Okanta aponi kitaite ikovaiyakeni iriñaapinkathateri Pava, impometeneri ipira. Oshekira onimotakeri Pava okaratzi jantakeri Abel, tema irootake ikantakaantakeri. Iriima Caín irirentzira, intaani jamamatsitanake ivankivaire irashitakaiyaaniri Pava. Temaita onimoteri Pava. Iroora opoñaantanakari ikisanaka Caín, itsitokakeri irirentzi. Aripaitera etanako ovantaantsi okaratzi iñaaventayeetziri iñaaneke Pava.

ABRAHAM Iriitakera icharinetanakari maaroni judío-payeeni. Tek-eramintha intzimeeta Jesús aritake tzimake irirori. Ari inampivetarori pairani nampitsiki paitachari Ur, ipoña jotyaantairi Pava inampitaiyaaro Abraham-ni janta Canaán-ki. Ishinetakeneri iroshekite incharinentyaari, iriitake ashitaiyaarone maaroni kipatsi Canaán-ki. Oshekira javentaaperotakeri Abraham-ni irika Pava, shitovanake inampiki, jatake tsika jotyaantakeri. Oshekira javentaakari eejatzi Abraham-ni irika Pava, aritake intzimize irovaiyane. Irootakera onimotakeriri Pava, irootake ikempitakaanakari tampatzikashireri inatzi Abraham-ni. Irijatzi Abraham-ni etakaanakaroni itomeshitaanita. Ikanta jantarikonatake Abraham-ni, tzimakotake 100 irosarentsite, eejatzi okempitzitakeri iina Sara tzimakotake 90 osarentsite, arira itzimakeri itomi, ipaitakeri Isaac. Irojatzit itzimantanakari icharine paitanainchari Jacob. Ikanta Jacob, iriitakera oshekitanaintsiri itzimayetanake itomipayeeni, iriitake ipaitayeetairi iroñaaka Judío. Tek-eramintha irovaiyantakairoota Abraham-ni iinara, jetzitakero jovaiyantakaakero inampire paitachari Agar, iri ipaitakeri Ismael. Irootakera shine-takeriri Sara irovaiyantakairo inampire, oñaajaantake eero ovaiyantai iroori. Iro kantacha itzimayetanakera icharinepayeeni Ismael, kisaneenta joviri ikaratzi icharineyentanakari Isaac-ni. Irojatzit ikantzi iroñaaka kisaneenta jovavakaiyani. (Pamenero Antzimotavakaantsi, Isaac, eejatzi Hch. 7.2–8.)

ADÁN Iriira shirampari etakaantajaanakaroni inampitaro jaka kipatsiki. Iriitake Pava ovetsikakeriri jaakero kipatsipane. Itasonkakeri okanta jañaantanakari. Ikanta iñaakerira Pava tekatsi intsipatya Adán, jovochokeyaakeri, ari jayitakeriri aponi imereki, irootake jovetsikakeneriri iinantaari, ipaitakero Eva. Kimoshirera ikantaiyani isaikaiyavetaka, te iriyotaiyeroni kaariperori. Iro kantacha Satanás, ipeyashitakeri maranke, jamatavitakero Eva. Ari okanta opiyathatantakariri Pava, ovakaro chochoki ipinkakaavetakaroni. Okanta Eva, opakero eejatzi Adán, jovavakaro irirori. Iroora opoñaantanakari ikaariperoyetzi atziriite, ipiyathavaitari Pava, irojatzit matachari iroñaaka.

AKOJANORI Ikaratzi pinkathariyetatsiri pairani pashineki nampitsi, tzimayetatsi isaikamento ovaneenka okanta. Ari isaikapiintziri ipinkathariventantzi. Tzimatsiya pashine saikamentotsi irakojanoriki, tsika ithointapianta aponi itzimi ikoyaakeri pinkathari, iriiperori jinatzi. Iriitakera kaminairiri impinkathariventantyaari kameethaperoini. Ikempitakaanaitziri pinkathari irinatyeemi irika, kantatsi iraventaityaari eejatzi irirori.

AMATHAIRENTSI Pairani, aririka irovetsikayeete aponi amathairentsi, iroora jovetsikayeetantari ikaratzi poreryaayetatsiri, ikempitayama oro. Aririka inthonkayeetakero amathairentsi, ovaneenka onkantya. Iroora ikashiyakaayeetziriri ikaratzi pinkathariyetatsiri, iro iramathaitaieriri. Tekatsira pashine amathaiyaarone kempityaarone iroora amathairentsi. Tema okaratzi iñaaventakoyeetapiintziro amathairentsi iñaaneke Pava, ayotzi iriira ikantakoyeetzi Pinkathari. Oshekira ikempitakoyeetakero pairani iroka amathairentsi ikashiyakaayeetariri

pinkatharentsi. Tema ikempitakoyeetarora jovetsikaitziro amathairentsi, jagaitziro shivithatapo, savorotapo, tsikarika ompaiyetya. Impoña irovaneenkantantayetakyaaro inchateya, tsipana ovaneenkayetachari, tsikarika ompaiyetyaari. Irootakera jamathaitantayeetariri itzimirika oyiishitaintsiri irareetya tsikara overaayeta osanthatzi irishiye.

ANANKORYAANTSI Kitaite onatzi iroka joimoshirenkantapiintari judío-payeeni. Arira ipampithashiryiirori tsika okanta javisakotantaari pairani jomperanavaivetakari Egipto-satzi. Ikanta ipokakeranki maninkaripayeeni tsiteni janankoryiitakeri ipankoite judío-payeeni. Javisanakero ipankoite te irovasankitaanakeri, intaani jiyoshiitanakeri Egipto-satzi jovasankitaa-vankotanakeri. Iroora omintharovakeriri Egipto-satziite, ari okanta ishine-tantaariri iriyaatai judío-payeeni inkokovayetai tsika inampitaiyaaro, ari onkanta irisaikashivaitantaiyaari tekatsi omperanavaitaiyaarine.

ANTARIKONAITE Pairani, etayetanakarori Israel-mirinkaiteki, iriira iñaapinkathaperoyeetziri antarikonayetaintsiri, iriyetake jeveritatsiri, iriyetake pinkathariventantatsiri eejatzi. Okanta, ipokantapaintariranki Jesús, irojatzira jovashiñeetairi iroka ñaantsi “antarikonaite,” ikempitakaan-taitaaro akantapiintziri “jevvari.” Irootakera ipaitayeetantakariri pairani “antarikonaite,” ikaratzi etayetanakarori ijevayetziri kempisantzinkariite, apatoventapiintanaariri Cristo. Ipaitapiintaitakeri “antarikonaite,” okantavetaka irikaite te irantarikonaperote.

ANTZIMOTAVAKAANTSI Pairani tekeramintha intzime Jesús, ari iñaanatake Pava aparoni shirampari ipaita Abraham, ikantakeri: “Abraham, tziimatsi nantzimotemiri. Ari piñaake intzime pitomijanori eeroka, iriira oshekitaatsine.” Iro kantacha Abraham okovaperota ontzime ompaitya irantzimoteriri irirori Pava. Tema javentaanakityaarira Pava ontzimatye intomeshitaanitya. Okanta avisake osheki osarentsi, monkarataka okaratzi ikantaitakeriri pairani Abraham, oshekitate icharine. Irojatzitzi itzimantakeri Moisés-ni irirori. Iriitakera osankinatakeroori tsika onkantya omonkaratantyaari jantzimotavakaakari pairani Pava itsipatari Abraham-ni. Irijatzi osankinatakeroori Ikantakaanane Pava. Irootakera jimayetanakeri icharinepayeeni Abraham-ni, onkantya irothotyaaantayetyaarori antzimotavakaantsi. Jiroka ikantakeriri Pava irika Moisés: “Aririka povamaye pipira pimpometenari naaka, payero iriraane, pisaitantyaarori pomepirinimentotsi. Impoña paakotakero povakeri niyankyaa iraaitsi, pintsikirisantaiyaari pisheninka.” Iroora jantakeri Moisés, tema iro oñaarontzirori antzimotavakaantsi. Ipoña avisake osheki osarentsi, ari itzimakeri pashine kamantantaneri ipaita Jeremías. Iri josankinatakaake Pava, ikantake: “Ari iriñeetairo ontzime ovakerari irantzimotavakaiyaari Pava intsipataiyaari icharineyetai Abraham-ni. Onashitaiya, eero okempitaro okaratzi iñaashintsiveetakari irothotyeteeteromi josankinatakeroori pairani Moisés-ni. Jiroka okantzi ovakerari antzimotavakaantsi: ‘Pampithashirera irovayeetaina. Ari nompeyakotantairo ikaariperoshirevetaitaka.’” Okanta avisake osheki osarentsi, irojatzitzi itzimantakeri Jesucristo. Arira omonkaratakari josankinatakeroori Jeremías. Jiroka ikantakeranki joveraan-tanaaro Jesucristo jovakaanari iriyotaane, ikantziri: “Niraanera onatzi iroka, iroora aparatachaneri iravisakoshireyetantaiyaari osheki atziriite. Irootakera oñaakantairone antzimotavakaiyaari.” (Pamenero Mr. 14.24; 1 Co. 11.25; He. 8.6–10.18.) Ikanta ikamimotantakeranki Jesucristo, arira etanakarori ovakera antzimotavakaantsi. Iro ipaitaitziri iroñaaka “Ovak-erari Antzimotavakaantsi.” Irooma pashine josankinayeetakeri pairani ipaiyeeztziro “Paisatori Antzimotavakaantsi.”

ARAMEO (Pamenero Hebreo)

AVOTSI, AVOTSIJANORI Iriira ikantakoyeetziri jaka ikaratzi aventaayetaariri Cristo, ipaitayeetairi “karatanairiri ipaiyeetziri ‘Avotsi.’” (Pamenero Hch. 9.2; 19.9; 22.4.) Irojatzira ikantakoyeetzitari 2 P. 2.2. “aniitantaarori Avotsijanori.” Irijatzira ikantakoyeetzitari, ikaratzi aventaayetaariri Cristo. Opoñaantari joshiyakaaventaitziri avotsi, tema ikantakeranki Jesús: “Naakatake ipaiyeetziri ‘Avotsi.’” Iriitajaantakera Jesús oshiyakaaventakarori avotsi, irijatzi kempitakarori avotsi areetakaanachari inkiteki, antsipatantaiyaariri isaikira Pava. Tema aririka aventaashiretanaiyaari irirori, aritake añaashireyetai inkiteki antsipataiyaari Pava.

BALAAM Sheripiyari inatzi pairani irika eeniroranki jañaaveta Moisés-ni. Kaari Israel-mirinkaite. Iriitakera sheripiyaritatsiri ijevatakaantapaitetariri Moisés-ni Israel-mirinkaite, shiyapithayetaariri Egipto-satzi, iriyaataiyeeroni Canaán-ki, ishinetakeneriri Pava irinampiyetaiyaaro. Ari ikenimotaiyanakeri inampiki Moab-satziite. Iriira pinkatharitatsiri Balac janta Moab-ki. Osheki itharovakaakari Israel-mirinkaite irovayiritanakyaari. Jotyaantake iriyaatashiiteri Balaam sheripiyariperotatsiri, ikaimakaanatziiri iroiipyashinenkateri Israel-mirinkaite isheripiyarinkakiini. Ishinetakeneri impinateri osheki aririka inkitsirinkakeri. Ikantavetakari Pava irika Balaam, eero ikoshekavaitari. Iro kantacha Balaam, ikinkishiretanaka iraaperote osheki kireeki. Jatake ikyaaokotanakari imorane. Okanta niyanki avotsi, aparoni maninkari joñaakakari imorane Balaam joirikakero irosataamento, ari ikatziyapaakari. Temaita iriñaapaakeri irirori. Ari janiiryaanake Balaam, ipasavaitakeri imorane. Irojatzi iñaavaitakaanakariri Pava irika mora. Aripaitera joñaakanakari Balaam irika maninkari, ikantanakeri: “Balaam, piyaatashiteri Balac, pinkamanteri onkarate inkanteriri Pava.” Ari ikantakero Balaam. Oshekira itasonkaventayeetakeri Israel-mirinkaite, te iroiipyashinenkayeeteri. Iro kantamaitachari, ikantavetaka itasonkaventantavetaka Balaam, ikaminaakeri Balac, ikantakeri: “Kantatsi poitsinampayeri Israel-mirinkaite aririka pamatavitakeri.” Okanta evankaropayeeni nampitarori Moab-ki, onevshiryaakaayetakari evankariite Israel-mirinkaite, itsipavaiyetakaro tsika joimoshirenkavaitaita, jovayetakari ipometayeetziniriri ivavanevaitashitari, jimayempivaiyetakero evankaropayeeni. Irootakera jomantsiyaantakariri Pava maaroiteni, osheki Israel-mirinkaite kamayetaintsiri, ikaratzi 23,000 kamaintsiri aparoni kitaite, ipoña pashine ikaratzi 1000. Japatotanaka maaroni kamayetaintsiri ikaratzi 24,000 atziri. Irootakera ikinkishiretakoyeentapiintariri Balaam, ikaminaantake iramatavitaante. Irootakera opoñaantanakari iñaapinkathatashivaitairi oshiyakaarontsi, imayempivaitaitzi.

BALAC (Pamenero Balaam)

CAÍN Iriitakera itomi Adán-ni, irijatzira etakaanakarori joviri pairani irirentzi. (Pamenero Abel.)

CAMELLO Piratsi jinatzi. Ipiyotapaaro pashineki nampitsi paitachari Africa, Arabia, eejatzi Palestina. Kantatsi inkyaaakotyaari atziri, jaakaitziri tenari eejatzi. Omapero jantaritzi, aririka inkatziye janayiri tsika joveraa ikatziya aparoni atziri. Santhapayeeni okanta ivitzi okempivetaro ivitzi oisha, aritatsi ironthyagaitero.

CÉSAR Irootake ivairo pinkatharijanotatsiri pairani nampitsiki Roma. Tz-imatsi osheki irovayirite, iriitake jatayetaintsiri pairani pashineki nampitsi okaratzi saikathapyaatzirori iniroite inkaare Mediterráneo. Ikyaaake pairani

irovayirite César iipatsiteki judío-payeeni, ari ipinkathariventantakeri eejatzi janta.

CORÉ Leví-mirinkaite inatzi. Ari jañaapaitetziri irirori isaikavaitantakari Moisés-ni, ikenenavaitantakari Israel-mirinkaite janta tsika te inampiitaro. Iro kantacha Coré, imaimanetakeri Moisés-ni, ikantavaitakeri: “Te nojevaritetyaami eeroka. Maaroni naakaite tasorentsi nonaiyini, ari nokempitami eeroka.” Ikarataiyini 250 atziri aapatziyakariri irimaimanetane. Iro kantacha Pava, itankakaakero kipatsi, othonka aperotakeri oniyakeri Coré eejatzi irovaiyanepayeeni. Iriima pashinepayeeni karatatsiri 250 atziri, japerotantakari Pava itaantakari paampari.

CRISTO Iroka ñaantsi “Cristo” opoñaaro iñaaneke griego. Iro akantziri añaaneke aaka: “Saipatziitotaari.” Iro jametayetari pairani judío-payeeni, isaitantari yeenkantsi iitoinaki aponi isheninka, aririka irovakerate impinkathariventante. Iroora oshiyakaaventachari ipatziiri ishintsinka Pava. Iroka ñaantsi “Cristo,” iro ivairo pokaintsiri pairani, iroyaakoneentane judío-payeeni, iriitake pinkathariventairine. Tema iri ishinetakeneriri Pava pairani irotyaanteneri. (Pamenero Saipatziitotaantsi.)

DAVID Judío jinatzi. Iriira etakarori itzimi pairani tekeramintha intzimeeta Jesús. Eeniro jevankaritapaake, jovakeri antari shirampari paitachari Goliat isaneentane judío-payeeni. Irootakera opoñaantari ipinkathariventziri isheninkapayeeni. Iriitakera anaakeriri ikarayetzi etakarori ipinkatharitzi pairani, te iriñeete pashine ivinkatharite judío kempityaarine David-ni. Irijatzi osankinayetakerori Salmo jamampaaventaitarira Pava. Irika pinkathari David tzimatsi ishinetakeneriri Pava, ikantakeri: “Ari intzimake aponi icharine, iriitakera Pinkathariperotatsine. Iri anaakoperoterine inkarate pinkatharivetachane.” Iriitakera ipaitayetziri judío-payeeni “Cristo.” Tema irootake ikantantapiintayetari judío: “Ari impokake apaata Cristo, iri kempitapaakyarine David-ni impinkathariventante.”

DÉNARIO Iireekite inatzi Roma-satzi ipaitaitziri denario. Iri ipinaitziriri pairani atziri aririka irantavaitake aponi kitaite. Aponi denario ipinay-eetziriri.

EGIPTO Iroora nampitsi tsika jomperavaitaitakari pairani ivaisatziite judío-payeeni. (Pamenero José, Moisés.)

ELÍAS Judío inatzi irika. Kamantantaneri inatzi. Pairani tekeramintha intzimeeta Jesús, iriitake kamantantakerori iñaane Pava. Joñaakantake osheki kaari iñaapiintayeetzi. Ikantzi pashine kamantantaneri: “Tekatsi kempityaarine Elías, janaayetakeri pashine kamantantaneriite.” Tema irika Elías, te iriñeero irirori kaamanetaantsi, jagairi Pava inkiteki. Iriitakera iroyaakoneentane judío-payeeni impiye, irovetsikanontapaakeri Pava impinkathariventantai. Tema ikantakeranki Jesús: “Iriira Juan kempitapaakariri Elías-ni, iriitakera ovetsikashiretakaayetariri atzirite, impinkathariventairi Pava.”

ESAÚ Iriira itomi Isaac, iriitake itsipa Jacob-ni. Okaratzi jametaiyarini pashinesatzi atzirite, jiyoyiiri iponkitzitanakari itomi, ikashiyakaayetari irashitakaiyaari okaratzi tzimimotziriri. Okempitayia ipanko, iipatsite, maaroni. Okanta aponi kitaite, itashenekiini Esaú jareetaa ipankoki. Iriima Jacob, onkotsitake irirori ovaritentsi. Itashaaperotakitziira Esaú, ikovatziiitapaake irovapaakyaa. Ikantziri Jacob irirentzika: “Aririka pimpakenaro okaratzi jashitakaakamiri ashitairi, aritake nompakemiro poyaaro nokoshitane.” Ikovatziira iroya Esaú, onimotakeri imperi. Okanta apaata,

osheki okatsitzimovaitakeri jantakeri, tema te aritanai irashitaiyaaro ishinetavetakaniriri ashitariri.

EVA Irootakera tsinane etajaantanakarori añaanake pairani. Iroora imereki Adán jovetsikayeetakeri. (Pamenero Adán.)

FARAÓN Iroora ivairopayeeni pinkathariyetatsiri Egipto-ki. (Pamenero Egipto.)

FARISEO Judío inayetzi, iriitake kovavetachari irimateromi irotho-tyeetero irosankinare Moisés-ni. Iro kantamaitacha irikaite Fariseo, josankinayetake pashine, janaakaaneentanakero josankinayetakeri pairani Moisés-ni. Irooya ipankiventavaitari irimatero irotho-tyeero, ari onkanta iriñaantaityaariri omapero ikameethashireperoyetzi. Okanta ipokakera pairani Jesús, iñaakotapaakeri jantayetziri, irojatzzi ikantantakariri: “Te piyote pineshinonkatantya, osheki pasagaaventavaitaka apaniro. Amenaashiv-itakara pikovayevetari potho-tyeero.”

GOMORRA (Pamenero Sodoma.)

GRIEGO, GRIEGO-THATATSIRI Pairani tekeramintha intzime Jesús, ipaitayeetziri “Griego” ikaratzi nampitarori “Grecia-ki.” Tema pairani ikyaayetake “Grecia-satzi” iipatsiteki pashine atziri kaari isheninkayeta, iñaavaitakaayetakeri iriñaane. Ikaratzi ñaavaiyetakerori iriñaane Griego, ipaitayeetanakeri “Griego-thatatsiri.” Irojatzzira ikantayetapiintaiyakerini eejatzi judío-payeeni irirori, ikantaiyini: “Griego-thatatsiri,” iroovaitake akantapi-intaiyini aakaite: “Virakochathatatsiri.” Irojatzzira iñaavaitaiyakerini pairani Roma-satzi iriñaane Grecia-satzi, okantavetaka ikyaavetaka iriroriite iipatsiteki ikaratzi ñaavaiyetzirori Griego-thatatsiri. Oshekimaita jomperanavai-tantaka pairani Roma-satzi.

HEBREO, HEBREO-THATATSIRI Arira ipaitayeetzitari eejatzi judío-payeeni. Iroora ñaantsi ñaaventakotzirori iñaane judío-payeeni. Tema pairani ipokantapaintari Jesús jaka kipatsiki, irojatzzira iñaanetapaintari irirori jñaavaitzirora iriñaanejanori paitachari “arameo.”

HERODES Iriitakera pinkathariyetatsiri pairani inampiki judío. Joshiyakoyetari tsika ikantayeta judío-payeeni, irootake ikempitakaantakeri isheninka irinatyeemi. Ikanta itzimakeranki Jesús, iriira pinkathariventantatsiri janta Jerusalén-ki, iriitakera etanakarori ipaitayeetziri Herodes. Iro kantamaitacha irika Herodes tzimatsi omperatariri eejatzi irirori, iriitake César ivinkatharijanorite Roma-satzi, iriitake otyaantayetziriri impinkathariventayeteri judío janta Judea-ki. (Pamenero Mt. 2; Lc. 1.5) Ikanta jantaritakeranki Jesús, aritake kamake etarori ipaita Herodes. Iri pinkathariventantaatsi itomi paitachari Herodes Antipas. Iriitake pinkathariventantatsiri Galilea-ki. Irijatzi ashitakotakaantakeriri pairani Juan oviinkaatananeri irijatzi ovamaakaantakeriri eejatzi. Irojatzzi jetantanakarori Jesús ikinkithatakaantanake. Irijatziita ovamaakaantakeriri eejatzi. (Pamenero Lc. 3.1, 19-20; Mt. 14.1; Lc. 23.8.) Ikanta avisanake tsika okaratzi osarentsi, ari ipinkathariventantairi icharine Herodes etanakarori. Ipaita irirori Herodes Agripa, ipinkathariventantake Judea-ki. Iriitake ovamaakaantakeriri irotyaantajanore Jesús paitachari Jacobo. Jovamaakaantake eejatzi osheki kempisantayetanaintsiri pairani. Ikokovavetakari Pedro irovamaakaanterimi eejatzi. (Pamenero Hch. 12.1-25.) Ipoña avisake eejatzi tsikarika okaratzi osarentsi, ari ipinkathariventantairi itomi Herodes Agripa. Iri kempitakotaariri ivairo iriri. Iriitake ikinkithatakaakeriranki pairani Pablo. (Pamenero Hch. 25-26.)

HIGO Pankirentsi onatzi ipaitayeetziri “higo,” ari oshiyavetaro okitho potooki. Te antaroyete ovaato. Osheki ipaminthaitziri, tema chochoki onayetatzii. Osheki inevetaitaro inthoyeetero. Iriyotayeetantyaaro aritake irakake okithoki, aririka iriñeetakero ompothonayetanakeri.

IKANTAKAANTAITANE Ari ipaiyeetziri josankinayetakeri pairani Moisés-ni, iriñaane Pava onatzi. Iro ikovavetakari judío-payeeni irimateromi irothotyero maaroni. Iro kantamaitacha te onkante irimatero. Ari ipaitayeetzitarori eejatzi josankinayetakeri pairani Moisés: Génesis, Éxodo, Levítico, Números, Deuteronomio. (Pamenero Osankinajanorentsi.) Irootakera ikovaperotajaantayeetziri osankinarentzi ipaitayeetziri “Ikantakaantaitane karatatsiri 10.” Jiroka okantzi ikantaitakeri:

1. Eero piñaapinkathavaitashitari kempitakoyetariri pava, intaani piñaapinkathayetairi Pavajanori.
2. Eero povetsikaminthavaitashitari oshiyakaarontsi pinkempitakaanteri pivavane piñaapinkathatairi.
3. Eero pipairyaashivaitari Pava.
4. Piñaapinkathatero kitaite imakoryaantaitari.
5. Piñaapinkathayeteri ashitamiri.
6. Eero povantzi.
7. Eero pipamayempivaitzi.
8. Eero pikoshivaitzi.
9. Eero pithaiyavaita.
10. Eero pineveshivaitaneta.

Tzimayetatsira eejatzi osheki ikantakaantaitakeri, okempitayta iroka: tsika ikantaita jaakameethayeetziri omperataari, jovasankitayeetziri ovaariperotaneri, joimoshirenkayeeta, ipometayeetziri piratsi, ikitevathayeetantaitari, oñaakantantyaarori iñaapinkathatayeetziri Pava, tsika okantakota ovaritentsi ipinkayeetziri, itziventayeetari eejatzi. Iriitakera Pava payetakareri pairani Moisés-ni Ikantakaantaitane, janta otzishiki “Sinai.” Tema iniroite jimenkoritakaakero Pava janta otzishiki, antaro ookathanaka, okempitavaitakari paampari. Iniroite itharovaiyanakeni Israel-mirinkaite. Arira ikantakeriri Pava: “Piyaate intainaini, eero pikatziyayeta okarikiini. Intzimerika aatzikakerone, ontzimatye irovamaayeeteri.” Irootakera itharovaperotantanakari Israel-mirinkaite. Intaani ishinetaitakeri Moisés-ni intonkayero otzishi. Ari ikamantakeriri Pava okaratzi Ikantakaantakeri. Iro kantacha ikemaikyake atziriite iñaavaitake Pava janta otzishiki, osheki itharovaiyanakeni. Ikanta ikaratakero ikamantantakero Ikantakaantaitane, ikantaiyanakeni atziriite, “Arivé, aritake amatakero othotyero maaroni.” Aripaitera jetanakaro jovetsikaiyanakeni ipomepirinimento, tsika impometapiintayetairi ipira itayinirira Pava. Arira jetaitakarori Moisés-ni jaakero iriraane piratsi, itsikirisantayetakari atziripayeeni. Ikan-tayetziri: “Iroka iraaantsi, iroora oñaarontaperoterone antzimotavakaiyaari.” Ipoña japiitairo ipiyanaa Moisés-ni otzishiki, arira ipakeriri Pava aparoni mapikota, tsika osankinatata Ikantakaantaitane. Oshékira Ikantakaantaitane ikamantakeriri janta, tema 40 kitaite okaratzi isaikavaitake Moisés-ni otzishiki. Tema osamanira isaikavaitake, iñaajaantake Israel-mirinkaite peyaka Moisés. Ikovakotakeri Aarón irirentzira Moisés-ni, irovetsikeneri oshiyakaarontsi, iriitake intharomentavaityaari iriñaapinkathavaiteri. Ipoña Aarón jaake oro, jovetsikakeneri oshiyakaarontsi ikempitakaakari iryaani vaca. Iriitakera iñaapinkathavaitakeri Israel-mirinkaite. Ikanta Moisés-ni, oirinkaa irirori, iñaapaatziri itharomentavaitari oshiyakaarontsi, jantakero ipinkakaavetariri Pava. Japishoonkapaakero Moisés-ni mapikota, tankavaitapaake. Iro kantacha jovashaantayetairo atziriite kaariperori

jantayevetakari. Iñaañatakoventairi Moisés-ni, impeyakotantaiyaariri Pava. Ipoña Pava ikantairi: “Moisés, papiitairo posankinatero Nokantakaan-tane.” Arira itonkaanai eejatzi Moisés otzishiki, japiitairo irisaikavaitapai okaratzi 40 kitaite. Ikanta joirinkaara Moisés-ni, iniroitera ishikipakiryaa-ovorotake, tema iñaanatajaantakitziiri koñaaroini Pava. Osheki itharovaiyakeni atziirite irameri Moisés-ni. Irootakera ipashikavorotantakari Moisés-ni. Iro kantacha amatsinka okantaka avisantaari ishikipakiryaaovorotzi, irojatzii pashikaryaaperotantaari iporoki.

IMPINKATHARIVENTANTAI PAVA Pairani tekera intzime Jesús, osheki iñaaventakero irikaite judío-payeeni impinkathariventairi Pava jaka kipatsiki. Ikanta itzimakeranki Jesús, irojatzii ikinkithatapaake irirori, ikan-take: “Monkarataka iriñeetantyaariri Pava impinkathariventantai.” Iro kantamaitacha tera onkoñaatanete iroka pinkathariventaantsi, tera inkempityaari pinkathariyetsiri jaka kipatsiki. Tema itasorentsinkakiini Jesús ipinkathariventantzi iroñaaka. Iriitake pinkathariventashiretaiiri ikaratzii aventaayetaariri. Iro kantacha ari omonkaratakya apaata iriñeetairo impinkatharite koñaaroini. Ari inkantaitaayeero, impinkathariventairi nampiyetarori kipatsi, eejatzii inkiteki.

INKITE Arira inampitaro Pava. Aririka iriñaaventayetero judío-payeeni inkite, ikempitakaantaro ontzimatyeeemi iniroite manthakintsi, iro nashitarori kipatsi, eejatzii inkite tsikara inampitaro Pava. Irootakera ikantantakariranki Jesús: “Ari piñaakero ashitaryeeya inkite.” (Pamenero Jn. 1.51; Ap. 4.1.) Arira añiirori, kempivaitaka otamikanakityeeyaami manthakintsi onkantya iriñeetantyaarori tsika inampitaro Pava. Ari okempititzari eejatzii Ap. 6.14. Arira oñaaventakotari eejatzii okempivaitakaro otzipiyaranki manthakintsi, oshiyanyakyaaro ankoviitaranki tsipanashi.

IPAIAKAKOTAITAKERI (Pamenero Paikakotaantsi)

IPINKAYEETZIRI (Pamenero Kitevathari)

IPOMETAITZINIRIRI PAVA Iro jametaiyarini pairani judío inampiki Jerusalén ipometayetziri ipira tasorentsipankoki. Ari ikantaitatyaani ki-taiteriki itayi ipira: Intaamanake aparoni onkitaityaamanai, irapiitanairo sheeteeni. Kantatsi eejatzii iraaayeteri ipira, impakeri omperatasorentsitaari, impometakeneri. (Pamenero Jashitakaayetariri Pava.)

IRAANTSI Iñaanekira Pava, osheki iñaaventakoyeetziiro “iraantsi.” Okempitattyama, joveraantantanaaroriranki Jesús jovakaanaari iriyotaane, ipakotakeri imire, ikempitakaantakero iroorikami impakoterimi iriraane, tema iro joshiyakaaventake inkamimoterira. Intsityaa pamenero Lc. 22.20. Irojatzira jimatayetanairi iriyotaane, osheki iñaaventakotakeri Jesús, ikantayetzii: “ikapathainkatzimentakai Cristo.” Intsityaa pamenero Ro. 3.25; 5.9; Ef. 1.7; Co. 1.14; He. 10.29; 13.20; 1 Jn. 1.7; Ap. 12.11. Iñaaventakotzitakaro eejatzii iriraanejanori Jesús. Intsityaa pamenero 1 Co. 11.27; Ap. 7.14. Opoñaantari iñaaventakoyetziiro, tema ikinkishiretaiyani Israel-mirinkaite, iroora iraantsi añaakaayetziriri atziri, irojatzira añaakaayetziriri piratsipayeeni. Tema ikan-tapiintaiyini irirori, “ikapathainkataka,” irootakera oshiyarori inkantaiy-ayeenimi, “kamake.” Tema ikinkishiretaiyani Israel-mirinkaite iro kovaperotajaantachari iraaantsi, irootake ipinkantariri irovakotyaari iriraane vathatsi. Aririka irovamaapiinteri piratsi, ithatziri jenoki, onthaatantyaari maaroni iriraane. Intsityaa pamenero Hch. 15.20. Iro kantacha iroora iraantsi jaakeri pairani Moisés-ni, ari okanta jooñaarontantakarori irantzi-motavakaiyaari Pava itsipataari Israel-mirinkaite. (Pamenero Antzimo-tavakaantsi.)

ISAAC Itomi inatzi Abraham-ni. Iriitake tzmaintsiri okaratakera 100 irosarentsite Abraham-ni. Ikovake Pava iriñaanta yaari Abraham-ni omaperorika javentaashiretaneta. Ikantakeri: “Abraham, paanakeri pitomi Isaac otzishiki, ari pimpometenariri.” Te impiyathatanakya Abraham-ni, tema omaperora javentaashiretakari Pava, ikinkishiretanaka, ikantzi: “Ari iroviriintainari Pava notomi aririka inkamavetakya.” Ikanta jareetakara otzishiki tsika jookotakeneri Pava, joosotapaakeri itomi, jonoryaakeri itimaki tsikara impometeri, iro itzinaavakovetanaka irovathaantaa yaari itomi, arira iñaanatanakeri Pava, ikantziri: “¡Abraham, eero povamai ri pitomi!” Iro jamenanake jantyaatziini, iñaataitatzii aparoni piratsi impometeneri Pava. Arira okantakari joñaakantantakarori Abraham-ni omaperora javentaashiretakari Pava.

ISRAEL Pairani tzmatsi icharinejanori Abraham-ni, ipaita Jacob. Ikanta irika Jacob, iñaakeri tsireni imaninkarite Pava. Jomankiyakari, tema ikovakotatzii iri intasonkaverenti. Ikanta jomankiyari iroovetaicha inkitaikotemi, ari ichokiryaaporitaitakeri Jacob, tema te inkovavetya irapakayeri. Josampitanakeri jomankiyakari, ikantziri: “¿Tsikama pipaitaka?” Ikantzi: “Jacob nopaita.” Ari ikantziri: “Eero pipaita iroñaaka Jacob. Israel pimpaitaiya, tema pomankiyakari Pava.” Aripaitera ipaitanaa “Israel.” Ikanta itzimayetanaira itomijanori irirori karatsiri 12, ipaitayeetzitakari eejatzi iriroriite Israel-mirinkaite. Irojatzii joshikiperotantakarori icharine-tayetanakari. Ari okempitari eejatzi inampi, ipaitaitziro “Israel.” (Pamenero Judío, Esaú, eejatzi Hch. 7.8–16.)

ITASORENKA (Pamenero Tasorentsinkantsi)

ITASORENTSITAKAITAIRI, ITASORENTSITAKAITANE Iroora jameyetaari ipaitayeetaari ikaratzi aventaashiretanaariri Cristo. Okantavetaka tekera inkameethashireperotaiyeni, arimaitaka ikempitakaantaari Pava kameethashire inayetzi, ipaitayetaari “Notasorentsitakaane.” Tema irootake jotyaaantakariri Pava irika Jesucristo kipatsiki, intasorentsitakaantai, inkamimentantayetai, irovasankitaaventaiteri iyaariperonka atziriite.

ITOMI Iro jameyetaari judío-payeeni joshiyakaaventantayetzi. Aririka inkove iriñaavente aparoni atziri tsika ipaita joshiyari, joshiyakaaventantayetzi. Pamenero Mr. 3.17. Ikantaizii: “Otomii ookatharonsi.” Iro ikantantaitariri, aamaashitya shintsi ikanta iriñaavaite, ikempitaro ookatharonsi. Pamenero eejatzi Jn. 17.12; 2 Ts. 2.3. Tema ikantaizii: “Otomii Peyashivaitaantsi.” Pamenero eejatzi Hch. 4.36. Tema ikantaizii: “Itomii poshenkantaneriri.” Irojatzira kempitaro aririka oshiyakaaventante aaka, akantayetzi: “Itomii otsitzi.” Ayotziri kaarira itomipero otsitzi oshiyakaaventatziiri. Iro kantamaitacha joshiyakaaventantayetzira Judío-payeeni tera inkaviyantatye. Ari okempitari eejatzi joshiyakaaventaitakeri pairani, ikantaitake: “Itomii Atziri.” Tema tzmatsi iñeetakeri aparoni ikempitakovaitapaakari atziri, iriitake saikaintsiri inkiteki isipatakari Pava ipinkathariventantzi.

ITOMI ATZIRI Pairani tekera intzime Jesús, tzmatsi aparoni kaman-taneri ipaita Daniel. iñaakeri Pava imishirekiini, ithointa isaikamentoki inkiteki. Ari ikoñaatapaaakeri aparoni pokaintsiri kempitakariri itomii atziri, ikenapaakero menkoriki, jiyaatashitziri Pava. Iri ipinkathaperotakaakeri, ipinkathariventairi atziripayeeni pashineyetatsiri iriñaane, ikaratzi nampitarori maaroni kipatsiki. Eero ikaamanetai, inkantaitaty-eero impinkathariventantai. Aripaitera josankinatakerori Daniel iroka ñaantsi, “Itomii Atziri.” Ikanta osamanitake jiyotaiyeni Judío tzmatsi irotyaanteri Pava apaata pinkathariventairine. Iro ipampithashiryaapi-intayetziri judío-payeeni okaratzi ikantakeri pairani Daniel-ni, ipairyiuro ivairo iroyaakoneentane, ikantzi: “Itomii Atziri.” Ikanta itzimakera pairani

Jesús kipatsiki, iñaanetapaintaro irirori iroka ñaantsi aririka inkove impairy-eeya. Iriitake kantakovetacha, kempitavaitaka pashinemi inkantakotemi. Tzimayetatsi judío iyotakoyevetarori osankinajanorentsi, ithainkavaiyetzi irirori, te onimoteri ikemiri Jesús ipairya apaniironi, ikantzi: “Naaka Itomi Atziri.” Irootakera ikisaneentakariri, tema jiyotakoyetziri Itomi Atziri iñaaventakeri pairani Daniel, tera atziri irinatye, Itomi Pava jinatzi, itsipatakari Pava, ipinkathariperotakaakeri eejatzi.

IVATHA CRISTO Iro iriñaane Pablo Irotyaantajanore Pava, ikantapiintake: “Ivatha Cristo.” Iriira joshiyakaaventayetzi ikaratzi jashiyetaari Pava. Tema ikaratzi aventanaariri Jesucristo kempivaitaka ivathamiririnetanayeemi, iri Jesucristo kempitanakarori iriimi iitoina. Tema ayotaiyini, iro aito apampithashiretantari añaantayetarori antayetziro opaitayetarika. Ari ikempitaari eejatzi Jesucristo, iriitakera pampithashiretakaayetaariri aventayetaariri, ari okanta jantantayetarori okaratzi ikovakaayetaariri. Okempitayeta okaratzi avathayetari: ako, aitz, oki, atonki, ameshina, te onkemaantsitavakaayetya iroori. Te añeero ako onkemaantsitavakaavaitayaro pashine avathayetari, ayotzi osheki okatsitzi. Aririka ampathaavaite, ako aaventanta, eero añiirero avatsitero avathaaro. Ari inkempitayetaari irikaite, iroshiyakoyetaari okantayeta avathatari, te onkemaantsitavakaayetya, aamaakoventavakaayeta. Iroora ikovairi Jesucristo inkantayetaari kempisantzinkariite, te onkameethate irovaariperotavakaiya, ontzimatyete iramaakoventavakaayetaari. (Pamenero 1 Co. 12.12–30.)

IYE, IYEKIITE Ari ikantavakaayetari ikaratzi aventanaariri Jesucristo, okantaveta te jirentzitavakaa kyaaryooperoini. Ikempitavakaantayani isheninkami okariikiini, jaamaakoventavakaiyani. Inkempitakaantanakero koñaaroinira jirintari Pava, isheninkamirinkatari pashine kempisantzinkariite.

IYOTZINKARI Pairani tekera intzimaminthate Jesús jaka kipatsiki, tzimatzi judío-payeeni osankinaryanaantzitatsiri. Iro irantavaire japiitairo josankinayetaari Osankinajanorentsi okaratzi josankinayetakeri pairani Moisés. Jantetaamaitaniri isheninka okaratzi josankinatzi, iriñaanayeetantayetarori tsikarikapayeeni. Tema osheki osarentsi jaakoventakero josankinayetziro, jiyokitakero, tera intaani irosankinayetanairo, iriitakera iyotaantayetanairori osankinajanorentsi.

JACOB (Pamenero Israel)

JASHITAKAITARIRI PAVA Iro jameyetari pairani judío jovamayiri ipira. Ompoña impometakeneri Pava. Tera aparoni onkarate jantziro iroka. Kantatsi impometeneri irovanoro, imireyetari, itayiniri eejatzi kasankainkari. Opoñaantari jantayetziro iroka: Tema ipaasoonketatziiri Pava, ikovatzi impyekotaineri ikaariperoshirevaitzi, iro iraaaptziyantayetaariri Pava, inkitevathatantayetaari eejatzi. Irootake jantantapiintarori iroka ipomeyetzirira ipira. (Pamenero Ipometaitziniriri Pava.)

JEREMÍAS Kamantantaneri inatzi. Tzimakotake 600 osarentsi jañaantavetakari, tekeramintha intzimeeta Jesucristo. Iriitake kamantaintsiri, ikantake: “Ari ontzimeake ovakerari antzimotavakaantsi.” (Pamenero Antzimotavakaantsi.)

JERICÓ Iroora aparoni nampitsi saikatsiri pairani Canaán-ki, tekeramintha irinampityaaro Israel-mirinkaite janta. Aritakeranki jomishitovairi Moisés-ni irika Israel-mirinkaite janta Egipto-ki, ikekenavaitantakariri tsika te inampitaro, irojatzikiyaayetaantari Canaán-ki, tema irootake ishinetakeneriri Pava. Iroora Jericó etarori nampitsi jetanakari jovayiritaro. Tema okaratzi 7 kitaite itapotapotakaro, irojatziki iporokantakarori Pava

nampitsika. Arira okanta ikitsirinkantantakari judío-payeeni. (Pamenero Rahab.)

JERUSALÉN Iroora irooperotajaantatsiri inampitsite judío-payeeni. Iriira etakarori David-ni ipinkatharitake janta. Ipoñaashitaka jovetsikayeetakero tasorentsipanko janta. Ari inampiyetapiintakarori ijevarepayeeni judío. Ari osaikapairi janta otzishi ipaitatziri “Sion.”

JESÚCRISTO (Pamenero Cristo)

JOSÉ Iriitakera aparoni itomi Jacob, ikarataiyinira 12. (Pamenero Hch. 7.9–16.)

JUDÁ Iriira itomi Jacob, iriitake aparoni karatatsiri 12 irovaiyane. Iriira isheninkamirinkaitetakari pinkathari David-ni. Iri ishinetaidakeneri intzime aparoni icharine pinkatharijanotatsineri. (Pamenero Judío.)

JUDÍO Icharine inayetzi Abraham-ni, Isaac-ni, eejatzi Jacob-ni. Iriitake paitayetaachari iroñaaka “Judío.” Tema pairani Jacob-ni, tzimatsi itomi paitachari “Judá,” arira opoñaari iroka vairontsi “Judío.” Irojatzisi oshiyarori ikantayeetziri “Judá-mirinkaite.” Irijatzisi ipaitayeetzisi eejatzisi “Israel-mirinkaite,” tema irootake ivairo eejatzisi pairani Jacob-ni. Irikapayeeni Judío, iriyoshiitane pairani inayeveta Pava, ikashiyakari irotiyayanteneri ovavisaakotairine. Irootake kaari ikovanta irikaite judío inkempiyayetyaari pashinesatzi atziri kaari judío-tatsine. Tema ikinkishiretaiyani iriroriite, eero ineshinonkatari Pava kaari isheninkayeta. Ipaitaiyakani “Tomeshitaari,” ipaitaiyakani eejatzisi “Jashitayetari Pava.”

KAMANTANTANERI Iriitake ñiiriri Pava imishirekiini, ari ikamantziriri iriñaane. Iri ovavisainiriri atziripayeeni okaratzisi ikoviri Pava, ikamantantziro eejatzisi onkarate avisayetsineri apaata. Irijatzisi osankinayetakero pairani Osankinajanorentsi. Okanta avisakera osheki osarentsi, irojatzisi itzimantakari Jesucristo. Iriira iriyotaanepayeeni Jesús osankinayetakero ipaitayeetzisi “Ovakerari Antzimotavakaantsi,” tsika iñaaventakoyeta Jesucristo. Irijatzisi osankinatakoyetakero etayetanakarori kamantantaneriite. Pamenero Mt. 2.6. Arira iñaaventakoyeetzirori okaratzisi iñaavyatakari pairani kamantantaneri Miqueas. Tzimakovetaka 700 osarentsi josankinantakarori Miqueas, ikantakeranki: “Ari impoñeeyaari pinkatharijanori janta Belén-ki.” Iroora monkaratainchari itzimantakariranki Jesús janta Belén-ki. Arira ikantayetakari etanakarori kamantantaneri, josankinatakoyetakero okaratzisi iñaavyayetari, imishitakairira Pava, okaratzisi jiyoshiretakaayetziriri eejatzisi. Pamenero Mt. 15.8–9. Arira oñaaventari eejatzisi ikantakeriri Pava irika Kamantantaneri Isaias, iñaaventziri judío-payeeni, itzimi saikayetatsiri pairani eeniro jañaaveta Isaias-ni, ikantake: “Irikaite atziriite te inkinkishiretaiyaani kameetha.” Irootakera japiitakeri pairani Mateo josankinatakotziro okaratzisi iñaaventakeri Isaias-ni. Aritake avisavetaka okaratzisi 700 osarentsi tekeramintha intzimeeta Jesús. Iro kantacha ikempitakaantziro Mateo, irijatzisi iñaaventakotziro judío-payeeni ikaratzisi ñaayetakero Jesús, ikaratzisi kaari kempisantavakerine. Irootakera añaantayetarori iroñaaka irosankinare kamantantaneriite, okempivaitaro iñaaventakotatyeeeromi okaratzisi avisantsiri pairani. Okaratzisi kantayetainchari, iroora iñaaventakoyetzi jomishimpyiiri Pava, okaratzisi jiyoshiretakairiri eejatzisi. Irootamaitaka apiitaachaneri eejatzisi omonkarataiya jaka kipsatsiki. Iroora kempitakarori okaratzisi iñaaventakeriranki Juan-ni iriyotaane Jesús, tema kamantantaneri jinatzisi eejatzisi irirori. Pamenero Ap. 9.1–5. Arira josankinatakotakero Juan-ni

okaratzi iñaavyatakari. Iro kantamaitacha pamenero eejatzi Ap. 9.6. Arira añiirori tsika ikanta Juan-ni ipashinetakaanakero iñaaventziri, kempivaitaka iñaaventatziro onkarate avisatsineri apaata.

KAMEETHARI ÑAANTSÍ Irootake ñaantsi kaari shenkaatsine inkemakoy-eetero. Ari iñaaventatziiriri Jesucristo jovavisaakoshiretantzi, tsika ikanta eejatzi Pava ipinkathariventantai. Arira ipaitayeetzarori irosankinare: Mateo, Marcos, Lucas, ipoña Juan. Ari oñaaventayetari irañaantare Jesucristo, okaratzi jantapaintziri kipatsiki, okanta ikamantakari, irojatzi jañaantaari ikamimotantapaintzi.

KISAKOTANTANERI Pairani tekera intzimapaake Jesús, saikitaka ipaitaitziri “Kisakotanteneri.” Judío-payeeni inatzi. Iriitake maimanetapiintakeriri Roma-satzi ikovi iroimishitovairi tema ikyaakitzi ipatsiteki. Kisa-neenta joviri Roma-satzi, ikovaiyini irovayiriterimi iromishitovantaiyaariri inampiki. Temaita onkante inkitsirinker. Iriñaaneki Judío ipaitaitziri “Cananista.” Iñaaneki griego ipaitaitziri “Zelote.”

KITATAARI Okaratzi jametaiyarini judío-payeeni, aririka inkamakaante, jovayetapiintziri kaminkari omoronaki. Kantatsi eejatzi irimorontashiteri okantatamakota kipatsi, ari irovayeteriri. Impoña irashitakotantakyaari iniroite mapi, irovatziyamentatakero omorokira.

KITEVATHARI Maaroni ikantakaantaitane josankinayetakeri Moisés-ni, arira iñaaventakoyeetzirori ipinkayeetziri. Tera ishinetaantsite iroirikayeeteri kempitariri kitairiki. Te ishinetaantsitzi iroirikayeeteri eejatzi kempitariri iyotsi. Te onkante iroirikayeeteri pathaavaiyetatsiri, te ishinetaantsitzi iroirikayeeteri kaminkari atziri, kaminkari piratsi, te oshinetaantsitzi eejatzi iroirikayeetero iraatzi. Aririka iroirikayeetakeri irokapayeeni, eerora okantanai inkyaayeetai tasorentsipankoki iriñaapinkathayentaiyaariri Pava, eero okantai impomeyeterineri. Ontzimatyete inkivayetaiya, onkantya inkitevathayentaiyaari. Ari okempitari eejatzi aririka ontzimaanite tsinane, ontzimatyete omonkaratero ikantakaantane Moisés-ni, onkantya onkitevathatantaiyaari. Irootakera ishintsiventantayetakeri pairani Fariseo-payeeni irimonkarayeetero isaikantapaintari Jesús kipatsiki. Irootakera jaakoveentapiintantakarori ikivaakotaiyani, jaamagaiyani joirikakerika tsika ompaitya kaari ishinetaantaitziri. Iro kantacha ikantapaintzi irirori Jesús: “Ikaratzi oirikayetziri, te irovaariperoshiretante.” (Pamenero Mr. 7.1-23; Mt. 15.1-20; 23.25; Hch. 10.14,28; Ro. 14.14; He. 9.13-14.)

KOVAKOTZIRIRI KIREEKI ISHENINKA Judío inayetzi irika. Iri-itake jatziritetari Roma-satzi, ikovakoyetziri kireeki isheninka, irotyaantamaityaaniri ivinkatharijanorite Roma-satzi. Tema pairani ikyaake Roma-satzi ipatsiteki judío, osheki jomperatantaka. Irootake ikisaneentantari judío-payeeni, te onimoteri okaratzi jantayetziri. Ari ikempitziakariri eejatzi jatziritetakeri Roma-satzi, ikisaneentakeri. Tema aririka inkovakotante kireeki, janaakayiri ikovavetari pinkatharijanori, ikovakotziri osheki. Ari jayiri irirori kireeki jañaantari. Irootake kaari onimotziriri isheninkapayeeni, ikisaneentakeri shintsiini, jütakoshintzivaitakeri, tema irapaatziyane inatzi Roma-satzi.

LEVÍ-MIRINKAITE Irika icharine inayetzi itomi Jacob paitachari pairani Leví. Jashi jovatziro irikapayeeni jantavaitapiintzi tasorentsipankoki. Iro kantacha tzimatsi jiyoshiitayeetakeri, iriitake ipaitayeetakeri “Omperatasorentsitaari.”

LOT Iri itominthori pairani Abraham-ni. Inampitaro Sodoma-ki. Iro kantamaitachari, kaaripero inayetake Sodoma-satzi, eejatzi ikempitiztakari Gomorra-satzi. Jantapiintayetakero kamaarotatsiri, ipaantavakaavaiyetaka, jimatakeru ishiramparinakini ipaantavakaavaiyetaka. Irootakera ikovantakari Pava iraperoteri Sodoma-satzi ipoña Gomorra-satzi. Temaita inkove iraperoteri Lot ipoña irovaiyane. Jotyaantake maninkari onkantya inkamantantyaariri Lot irishiye. Ikantapaakeri: “Lot, ontzimatyepishiye. Eeromaita pipithokapainta pitaapiiki pamenaanaate.” Ari ikantavetakaro Lot, ishiyeeyakani. Arira jovaryaake Pava paampari ikonovakaro mapipayeeni oñoñayetakaro inkiteki, iro aperotakerori nampitsi. Iro kantacha iinaka Lot, opiyathataka iroori, opithokapainta ameni otaapiiki. Apathakerora opeyanake tzivipirini. (Pamenero Lc. 17.28-32; 2 P. 2.7.)

MANÁ Iro jovayetapiintakari pairani judío-payeeni, ikekenavaintakari tsika te inampiitaro. Tema jomishitovayetairiranki Moisés-ni janta Egipto-ki, okaratzi 40 osarentsi isaikavaitake tsika te inampiitaro. Tera ontzimayetyeera tsika impankivaite, itasonkaventakari Pava, ari okanta iñaantakarori kitaiteriki irovarite kempitavetarori tanta. Irootakera ipaiyetziri “Maná.” Ikanta jareetakara tsika irinampiyetaiyaro, tera iriñaayetanairo iroka ovaritentsi maná.

MANINKARI Irovetsikane inayetzi Pava. Te inkoñaanete. Isaikayetzi inkiteki. Tzimatsirika inkoveri Pava inkamanteri atziri, iri irotyaante maninkari inkamantante. Shipakiryaa ikanta aririka iroñaakyaari atziri.

MIRRA Ovaaki inchato onatzi, ari opiyotapaari nampitsiki Palestina, Arabia, eejatzi Egipto-ki. Kasanka okanta. Iro jovetsikayetziri kasankaari. Iro itaayetzi eejatzi, osheki okasankatzi, ipaitaitziro “incienso.”

MOISÉS Pairani tekera intzime Jesús, jomperataitari judío-payeeni inampiki Egipto-satzi. Iri Moisés jotyaantake Pava intsiparyaakoventairi tema iri isheninkapayeeni. Iriitake jevatairine irayetairi inampiki paitavetachari pairani “Canaán,” ipaitayetairi iroñaaka “Israel.” Osheki iñaanatapiintakari Pava, jiyotaayetakari irantayetairimi maaroni Israel-mirinkaite. Iri osankinayetakero: Génesis, Éxodo, Levítico, Números, ipoña Deuteronomio, ipaitaitziri Ikantakaantaitane. Jiroka ikinkithatakoyeetziro irañaantare Moisés-ni janta Hch. 7.17-44. Arira iñaaventakoyeetziro okaratzi itasonkaventantake ishitovantaari Egipto-ki, ikekenavaintakari tsika te inampiitaro. Pamenero Hch. 7.36. Okempitaya iroka: ishiyapithatarira Egipto-satzi, intaani jovaankavakotapaaka inkaareki ipaitayeezi “Kityonkaari.” Apathakero opiryataanake niyankineki inkaare, ari ikenaiyanakeni janiitaiyanakeni Israel-mirinkaite. Ipokaminthaitzi Egipto-satzi ipatzimatakeri, piyapapaaka inkaare, ari ithonka ipiinkakeri. Ipoña ipampithatakaakeri Pava tsika otsimankiro menkori. Osheki ikekenavaitake tsika te inampiitaro. Ikanta itashaaneentaiyakeni, ipakeri Pava ovaritentsi ipaitaiyakeri “Maná,” irootake jovaiyakarini. (Pamenero “Maná.”) Ikanta jimiretaiyakeni, ikantakeri Pava irika Moisés-ni: “Pomposantyaaro pikotzi iroka shirantaa.” Ari ikantakero Moisés-ni, apathakero oshitovanake jiña, iro imiretaiyakarini. Ipoñaashitaka eejatzi Israel-mirinkaite iñaaventakotaiyakeri jiña ipoña itashe. Arira jotyaantake Pava osheki maranke iratsikayeteri, jovasankitaatziira okaratzi iñaaventavaitakero. Osheki kamayetaintsiri. Ipoña ikantairi Moisés-ni: “Nantakero kaariperori noñaaventashivaitakero, eerora napiitairo. Pinkovakotairi Pava impeyeeriita marankepayeeni.” Ikanta iñaañaatakotairi Moisés-ni, ari ikantanake Pava: “Povetsikeneri oshiyakaarontsi inkempityaari maranke, povatzikakoteri.

Inkarate iratsikayeteri maranke, kantatsi iramenayetairi iroshiyakaaro maranke, eero ikamayetzi.” Iro jimataiyakerini, avisakoyetai. Iro kantacha, eekero ipiyathayetaiyari Pava. (Pamenero eejatzi “Balaam,” ipoña “Coré.”) Irootakera kaari okantanta inampitayetaiyaro kipatsiki ishinevetakaniriri Pava. Aperotaiyavetaka inkamayetemi tsika te inampiitaro, intaani iñaamatsiyetairo itomiite ikitsirinkayetairo inampitaaro kipatsiki ishinetaitakeneriri.

NOÉ Iriira ivaisatziite Abraham-ni, itzimita pairani tekeramintha intzimeeta Abraham-ni. Ikanta itzimakeranki Noé, osheki ikaariperoyetake atziripayeeni. Iro kantacha Pava, iñaakeri Noé kameethashireri inatzi irirori. Ikantakeri: “Noé, povetsike iniroite shintzipaa, tema noonkakaatyeyaaero kipatsi.” Ari ikantakero Noé, ikinkithatakaavetakari nampitayetarori janta, oshekimaita ithainkimavaitakeri. Ikanta ithonkakero jovetsikiro shintzipaa, pokaiyakeni piratsipayeeni, otetaiyapaakani, ari ikempitakari eejatzi Noé, iina, ipoña mava irovaiyanepayeeni. Ikaratzi 8 atziri japatotanaka. Irojatzii oonkantakari kipatsi. Ari japerotakari ikamaiyakeni atziriite. Iriimi Noé, itsipayetakari irovaiyane, avisakoyetai irirori.

OISHA Piratsi inatzi, iñeetziri maaroni nampitsiki. Antaro mampotzii okanta ivitzi, iro jontyaayeetziri. Ipirayeetari oishapayeeni, te jañaashineta apaniro antamiki, ontzimatyee intzimee aamaventyaarine, eero imaimanentanariri piratsi ovaminthatariri, eero itzipinavaitantata tsikarikapayeeni. Osheki joshiyakaaventaitziri irika oisha iñaaneeki Pava. Iri oisha kempityaarinemi ikaratzi kempisantayetaatsiri, iriima Pava iri kempityaarinemi aamaventakotariri oisha. Pairani Juan-ni, joshiyakaaventakeri Jesús inkempityaarinemi aparoni oisha. (Pamenero Jn. 1.29.) Tema aririka inkaariperoshiretake aparoni Judío, iraaake iroishate, iraanakeri tasorentsipankoki impakeri omperatasorentsitaari. Iraakeri omperatasorentsitaari oisha, irovamaakeri, impometakeneri Pava. Ari okanta, kaari jovasankitaitantari judío ikaariperoshirevetaka, aña iri oisha jovamaitakeri, iri atsipetakoyentakakariri. Iro jantakeri eejatzi Jesús ikempitakotari oisha ikamimentakeri atziriite, jatsipetakaro jovasankitaaventaitakeri iyaariperoshirenka atziriite, ari onkanta eero jovasankitaavaitantaitari atziriite.

OMPERATASORENTSITAARI Iriitake pairani pometapiintziriri piratsi jashitakaitari Pava. (Pamenero Ipometaitziniriri Pava.) Judío jinayetzi, icharine Leví-ni jinayetzi. Tema tzimatsi pairani icharine Leví, ipaita Aarón. Irirentzi inatzi Moisés. Iri etakarori jomperatasorentsitaaritzii pairani. Ikanta itzimayetanake icharinepayeeni irirori, iriitake jinashiyetakari irantavaitapiinte tasorentsipankoki.

OSANKINAJANORENTSI Irosankinare onatzi Judío-payeeni iroka. Iro josankinayetakeri pairani Moisés, iro josankinayetakeri pinkathariite, iro josankinayetakeri eejatzi kamantanerite. Ari opaitari okaratzi josankinayeetakeri pairani, tekeramintha intzimeeta Jesucristo. Irootake paitachari “Paisatori Antzimotavakaantsi.” Okanta avisake osheki osarentsi josankinayeetake pashine paitachari “Ovakerari Antzimotavakaantsi.” Irojatzii ipitayeeetzitari Osankinajanorentsi.

OTEKIRORI IIPATSIKIITE Tzimatsi jametari judío-payeeni aririka irareetantya pashineeki kipatsi kaari jinampitari, jotekiro iipatsite iitziki, aririka impiyee inampiki irirori. Oshiyakaaventachari jotekiro iipatsikiite, eero jamantaaro kaariperori inampiki. Tema ipampithashiryayeta iriroriite,

maaroni atziriite kaari isheninkata, te jashitari Pava. Irojatzira ikantakeriri Jesús iriyotaane irantero aririka inthainkaitakeri tsikarikapayeeni. (Pamenero Mt. 10.4; Mr. 6.11; Lc. 9.5; Hch. 13.51.)

OTOMI (Pamenero itomi.)

OTYEEROVAANTSI Iro jametayarini pairani atziri. Aririka iriñeeri pinkathari, jotyeerovashitari tema iñaapinkathataziiri. Aririka inkove aparoni atziri inkampiteri pinkathari tsikarika ompaitya, ontzimatyé irotyeerovashityaari.

OTZIMIKAPATZIITOTAANTSI Iro jantayetapiintakeri kempisantzinkariite, jotzimikapatziitoyetantari irako ovakera kempisantayetatsiri. Ari ikempitayeetziriri jovayeetziri ijevateri kempisantzinkariite. Aririka iriñaañaatakotakeri, irotzimikapatziitotantakyaari irako, tema itasonkaventatziiri Pava, iro irimatantyaarori irantavaiteneri onkantya inkempisantantayaari kameetha pashinepayeeni. (Pamenero Hch. 6.6, 13.3; 1 Ti. 4.14, 5.22; 2 Ti. 1.6; He. 6.2.)

OVAARIPEROSHIRETZIRIRI (Pamenero Kitevathari.)

OVANEENKANTSI Iñaanekira Pava, osheki iñaaventayeetziro “irovaneenkaro.” Aririka iriñaaventayeetero irovaneenkaro Pava, iroora ikinkishiretakoitziri inampitaiyaaro inkiteki intsipataiyaari Pava. Osheki okameethatataike, te onkante añaamampyaaro tsikarika okantavaita. Irootake ikantakoyeetantarori ovaneenkataantsi. Irootake iñaaventakeranki eejatzi Jesús, iñaañaatakoventziri iriyotaane, ikantzi: “Nokovatzi iriñaayetairo novaneenkaro.” (Pamenero Jn. 17.24.) Okaratzii ikantakotziri Jesús, aritake ovetsikaka inkemaantsivaitya, inkame impoña irañagá iriyaatai inkiteki, ari onkantya irimatantyaarori eejatzi apaata iriyotaane intsipataiyaari tsikara irisaikapai.

OVETHATAANTSI Iro jametari judío-payeeni aririka irovethatavakaiya, ikantavakaa: ¡Onkamintha pisaikayetai kameetha! Ikempitakaantziro iñaañaatakotatyeeerimi isheninka, tema ikovakotziri Pava isaikakairi kameetha. Irootakera añaantarori josankinayetakeri Pablo, Pedro, Juan ipoña Judas. Iro jetapiinta jovethayetari inkarate ñaanayerone irosankinare, ikantayetzi: “¡Inkamintha pisaikayetai kameetha!” Irojatzii ikantakeriri Jesús iriyotaane, jotyaantayetakeri inkinkithate, ikantavakeri: “Aririka pareetakya aparoni nampitsi, tsikarika irakameethayeetavakemi, povethatapaakyaari, pinkanteri: ‘¡Inkamintha pisaikayetai kameetha!’ Arira onkantya irakameethatantyaamiri ashitarori ipanko, tema Pava saikakairine kameetha.” (Pamenero Mt. 10.12–13.)

OVIINKAATAANTSI Pairani iro jametari judío-payeeni ipiinkaantantaro jiña, ikempitakaantaro ikaatapiintaita. Joviinkaayetziri isheninkapayeeni jiñaaki, joshiyakaaventziro inkivatyeenerimi kaariperori jantayetzi. Tera apaniro ikantakaaro judío, jimatziyetaro kaari judío-tatsine ikaratziri inampitaro pairani. Iro jimatakeri pairani Juan oviinkaantantani, ari opoña ipaitantaitariri oviinkaantantani. Irootake jimayetairi ikaratzii aventanaariri Jesucristo, iro iriñeetantyaari omapero jovashaantairo jantayevetakaro kaariperori. Irojatzii ipaitatzi eejatzi aririka impiinkaantantaityaari Tasorentsinkantsi, kempivaitaka jiñaami irinatyeemi. Tema kantatsi inampishiretantatyaari aventanaariri Jesucristo. Irootake inkameethashiretantantaityaari.

PAAMPARI Osheki iñaaventatziiri paampari iñaaneki Pava. Ikantaitzi iri paampari irovasankitaantaityaapaata ikaratzii antayetziroori kaariperori. Irootake ikantantaitari: “Okempitaro sarinkaveni ipaampatzi paampari kaari tsivakanetatsine.” Ikantaitzi eejatzi iri paampari irovameethashiretantaityaari ikaratzii aventaaayetaariri Pava, inkempitakaantaiteri itagaitziri

oro inkameethatantyaari kyaaryooperoini, eero okonovari kapicheeni kipatsi. Oshiyakaaventachari paampari, irootakera okaratzì pomerentsitzimovaiyetariri kempisantzinkariite. Aririka iriñaayetakero iroka, iroora pampithashiretakairine onkanta yiraventaaperotantyaariri Pava. Iro iriñaantyaarori inkameethashireperote. Iroora iñaaventakeri Juan oviinkaataneri, ikantakeranki: “Iri matzirori Jesús joviinkaatanantari paampari.” (Pamenero Mt. 3.11.) Tema aririka iroviinkaataitya jñaaki, kempivaitaka inkivaatyeyyaami atziri oviinkaatainchari. Impoña iroviinkaataitakyaarimi paampari, tema iri paampari ovameethashireperoterine, iraperotaineri okaratzì ikaariperoshirevaitake. Irootakera avishimotayetziriri ikaratzì aventaayetanaariri Pava, iro iriñaantyaarori ompeyeyya ikaariperoshiretake.

PAIKAKOTAANTSI Iro jantayetziri pairani Roma-satzi aririka irovasankitayeri maperotzirori ikaariperotzi. Iri ikashiyakaitziri omperataari, ikashiyakaitziri eejatzì ovayiri poñaayetachari pashineki nampitsi. Pairani ikyaantakari Roma-satzi iipatsiteki judío, ari jimatapiintakerori. Iri judío-payeeni ikyaaryooventaitake ipaikakoitziri pairani inampiki. Jovatzikashitziri inchakota, inkonompitavarekiitakero. Ari impaikakoiteri irakoki, eejatzì iitziki, osheki inkemaantsityaari ooryaa, ayimateri imire, irojatzì inkamantakyaari. Ari impathayeri aririka inkamake. Eerorika ikamita aparoni paikakotaari, ontzimatyè iromposavaitaiteiri, inkaraiteiri itonki inkamantyaari thaankiini. Te ishinetaantsitapiinte inkitayeeteri.

PAIRYAANTSI Osheki iñaaventaitzìro iroka iñaaneki Pava, ikantayeetzi, “Paityaashivaitariri Pava.” Pamenero Mr. 9.39. Iro iñaanetakari Jesús, ikantakeranki: “Ikaratzì tasonkaventantatsiri ipairyiirora novairo, eerora ikishimataana osamaniityaake.” Aririka impairyeteeri Jesucristo, tera inkempitakotyaari tasonkantatsiri pairani ipeyantayetariri tsikarika impaitayetya. Aña ikaratzì paityaapiintanairiri Jesucristo iñaaventairi, javentaatyaa, ikempisantairi. Pamenero eejatzì Jn. 16.24. Irojatzì iñaanetzitakari Jesús, ikantake: “Tema pamanapiintayetzirira Ashitanari pikovakoyetziri opaiyetarika, pikampiminthatashivaitakari. Iroora iroñaaka aririka pinkovakoyetairi, ontzimatyè pimpairyapiintaina naaka. Arira pinkantyaari pinkovakotapiintairi, aritake irimatakemiro, irootake pinkimoshiretziintaitaiaari.” Tema ikantake “Pinkovakotapiinteririka Pava, pimpairyapiintaina naaka.” Iroora oshiyaro inkantakemi “Pinkovakotapiinteririka Pava, paventaashiretayaana naaka.” Irojatzìra oshiyarori inkantakemi “Pinkovakotapiinteririka Pava, naakatajaantake shinetakemironeri pantero, onkempitavaityaaro arimi nosaikemi naaka janta.”

PATHAARONTSI Mantsiyarentsi onatzì ipaitaitzìro “lepra.” Te iriyoitero opaita iraventaantaityaarori. Omapero okoveenkatzi aririka omatante iroka pathaarontsi. Ikaratzì omatayetziri, jookaitziri tsika ipiyotayeetzi. Aririka iriñeeteri eero japitetaitari, ontzimatyè irishiyapithaiteri jantetaantzirokari imantsiyare. Osheki ipinkaitzìro mantsiyarentsika. Tzimatsi jametari pairani judío, onantyaari irariperotaiyaari eshitakotaatsiri omatziri mantsiyarentsi, ontzimatyè iriyaatashiteri omperatasorentsitaari iramenairi. Osheki onkarate kitaite impometaiteneri Pava, osheki irapiiteri iramenaiteri, irojatzì iriyotantaitakyaari omapero jeshitakotai. Aripaite iriyaatai intsipataiyaari isheninka. Irootakera ikantakaantaitakeri pairani.

PILATO Irika Pilato Roma-satzi inatzì kaari Judío. Irootyaaantane Pinkathari César impinkatharite inampiki Judío, iriitake pinkatharitatsi ipaikakotaitantakariri pairani Jesús.

PINKAARI APEROTANTANERI Vaironsi onatzi iroka, iri kamantantakerori pairani kamantantanageri paitachari Daniel. Iñaaventziri aparoni atziri, joshiyakaaventaitziro ivairo. Tema irika atziri kaarira isheninka judío-payeeni, osheki inkisaneentero judío. Iro inkisaneentantyaariri, tema inkovavetya irika atziri iromperayetyaarimi judío-payeeni, inkove eejatzi iraperotante. Iri Daniel-ni etakaro pairani iñaaventakeri irika atziri, ipaitayetziri “Pinkaari Aperotantanageri.” Ikantake Daniel: “Eero jomaanta, ari iriyotaitavakeri, tema inkyaapaake tasorentsipankoki, irovapaakeri irovet-sikane kaari onimoterine Judío-payeeni.” (Pamenero Mr. 13.14; Mt. 24.15)

POMETAANTSI (Pamenero Ipometaitziniriri Pava)

RAHAB Tsinanera onatzi, mayempiro onatzi. Kaarira Israel-mirinkaite. Ari onampitarori janta Jericó-ki. Aamaashitya aripaite osaikavaitziri iroori jañaapaitantariranki Moisés-ni. Ikovantaiyakarini Israel-mirinkaite irovayiritya Canaán-ki, jotyaantaiyakeni amenaantyaarone janta nampitsiki Jericó, inkene irovayiritya kameethaperoini. Okanta iroka tsinane Rahab, aakameethatavakeri amenarontyaarone, omanavakeri eero iñaantari Jericó-satzi. Irojatzzi omishiyantaariri eejatzi. Okanta jovayiritaitakerira nampitarori Jericóki, japerotaitakeri maaroni, irooma tsinaneka Rahab, te irovamaitero, avisakotai iroori, otsipayetakari osheninkamirinkaite. (Pamenero Jericó.)

ROMA Nampitsi onatzi iroka. Intaina ovavetaro inampi Judío-payeeni. Iro kantamaitacha pairani tekera intzimeeta Jesús, ipokaiyakeni ovayirite poñaachari Roma-ki, ikyaake inampiki judío-payeeni jashitapaakaro, ari inampitakarori jomperavaitari judío. Osheki ikovakotapiintakeri kireeki irotyaanteneri Pinkatharijanori saikatsiri Roma-ki. Te iriñeero isaikai kameetha judío-payeeni. Tera aparoni inampiki judío ikyaake, ari ikempitaakerori eejatzi pashinepayeeniki nampitsi.

SADUCEO Judío inayetzi, iri iyoshiitacha omperatasorentsitaari. Te irimayetero irothotyero irosankinare Fariseo-payeeni, tema jovanaashitakaro josankinayetakeri pairani Moisés. Te inkempisantayetero Saduceo ikantaitziri: Ari iriñaayetai kamayetatsiri. (Pamenero Hch. 23.6–8.) Iro kaari jariperotantari Fariseo, kisanenta jovavakaiyani. Irijatzzi Saduceo kisaneentakeri pairani Jesús.

SAIKAMENTOTSI Pairani ikaratzi pinkatharitatsiri pashineki nampitsi, tzimayetatsi isaikamento ovaneenka okanta. Ari isaikapiintziri ipinkathariventantayetzi. (Pamenero Akojanori.)

SAIPATZIITOTAANTSI Irojatzzira jametaiyarini judío-payeeni, aririka impairyee aparoni isheninka ijevatakaante, impinkathariventante, ontzimatye isaipatziitoyetantyaari yeenkantsi. Iroora iriyotantayeetyaariri, iriitake pinkathariventantatsineri. Opoñaantari isaipatziitoyetziri ipairyaane, joshiyakaaventatziirora irisaikantatyeyaarimi shintsinkantsi, ari onkanta impinkathariventantantyaari kameethaperoini. Irojatzzira oshiyakaaventachari okaratzi iñaaventakoyetziriri Tasorentsinkantsi, kempitavaitakami isaipatziitotantaityaarimi ikaratzi kempisantayetaatsiri. Tema iriitake Tasorentsinkantsi, antakaantayetziroori kameethayetatsiri. (Pamenero Cristo)

SALMOS Amampagaantsi onatzi. Iro ipanthaapiintakeri pairani pinkathari David-ni jamampaakotari Pava. Iri David-ni osankinayetakerori. Irojatzzira jamampaayetapiintakarori etayetanakarori javentaari Jesucristo, ipanthaaventzirira Pava. Tema jamampaavaiyetara judío-payeeni, osheki

japiipiitziro ivanthaane, jinashitzimaitaroya kapicheeni okaratz japiitayetzi. Pamenero He. 1.7. Arira josankinatokoyeetziro eepichokiini Salmos, okantzi:

Iiriira matakairiri maninkariite inkempitakotyaaro tampyeenka.

Iiriira matakairiri irotyaantaarite inkempitakotyaari paampari.

Aritake añiirori ikantaitziri “maninkariite,” irijatzira “otyaantaari.” Tema japiipiyeetaziirora, ari opashinetanake eepichokiini ivairo. Arira okantayetari iramampaane pairani judío-payeeni. Irojatzira amampagaantsi josankinatakeri Pablo, Ro. 3.11. Kantatsiri:

Tera intzime kemathavaitaneri.

Tekatsira kovakovatairine iriyotairi Pava.

Ari añiirori eejatzi, te irapiipiitavetyaaro ivanthaane, iro kantacha te onashitya okaratz kantakotachari.

SAMARIA Nampitsi onatzi iroka. Irootake osatekachari osaiki janta Judea-ki ipoña Galilea-ki. Ari inampiyetarori ipaitayeetziro Samaria-satzi, judío inayeveta irikaite. Iro kantacha pairani, irikaite Samaria-satzi ikonovakari pashinesatzi atziriite poñaayetachari pashineki nampitsi, jiinan-tayetakaró tsinane pashinesato. Irootakera opoñaantari ikisaneentziri judío-peroyetatsiri. Ikanta osamanitake jimatanakero irovaiyaneete irirorite ikisaneentziri judío. Te ishineteri inkenimoteri iipatsiteki osaikira inampi. Aririka inkene aparoni judío, eero ipaitziri irovarite, imire. Ikanta ipokakeranki pairani Jesús, joñaakantapaintziro irirori, te inkisaneenteri Samaria-satzi, aña eekero ikantapaintatzi: Tzimatsi Samaria-satzi kameethashiretat-siri. Iro kantacha judío-payeeni, eekero ikisaneentatziiri Samaria-satziite.

SARA Irootake iinaperori Abraham-ni, jinirontanakari Isaac. (Pamenero Abraham.)

SATANÁS Iro iñaanetari pairani Judío-payeeni. Vairontsi onatzi iroka, akantziri aaka: Kamaari. Iriitake pinkathariventziri peyari. Maninkari inaveta, iro kantacha iisaneentane inatzi Pava. Ari okempitari eejatzi, osheki ikisaneentziri kempisantayetaatsiri, ipaitziri: “Aisaneentane.” Jiroka oshiyakaaventachari vairontsi Satanás: “Kashiyimatantaneri,” “kantakotantaneri,” “Thavetakotantaneri.” Iriitakera kashiyimayetaariri maaroni atziri, irijatzi kyaaryootatsi ipampithashiretakaantziro irantayeetero kaariperori.

SHINEYAKAARORI TANTA Arira opaitari ikonovaitziri tantapatha onkachopathatantyaari, irootake shineyakairori tanta. Iroovaitake aririka ikonovaitero naarentsi kachopathatatsiri, ari onkachopathatanake eejatzi iroori. Tera oshinetaantziro judío-payeeni irovayeetyaaro shineyatsiri tanta aririka iroimoshirenkero kitaite Anankoryaantsi, tema ipampithashiretakotatziiro ishiyantaari pairani ivaisatziite Egipto-ki. Thaankira jomishitovaitakeri, te onkantanake inkonovanakero itantane kachopathari. Oshékira joshiyakaaventaitziri iroka shineyakairori tanta. Tema ikantaitzi: kaariperori onatzi aririka onkachopathate tantapatha. Irojatziri ikantakeri Jesús pairani. (Pamenero Mt. 16.6.) Ari ikantakeri Pablo (Pamenero 1 Co. 5.6-8.) Tema kapicheeni onavetya shineyakairori kachopathari, kantatsira oshineyakairori maaroni ikonovaitakerori. Ari okempitzitari eejatzi kaariperori. Intzimerika aparoni atziri kaariperotapiintantsineri, aritakera irimatakaakeri pashinepayeeni. Iro kantamaitacha, ikantake eejatzi pairani Jesús: Aririka impinkathariventantai Pava, ikempitaro shineyakairori tanta. (Pamenero Mt. 13.33.) (Pamenero Tantaponka, eejatzi Anankoryaantsi.)

SION Otzishi onatzi ipaitaitziri Sion, iro saikatsiri janta nampitsiki Jerusalén. Arira osaikitari tasorentsipanko janta Jerusalén-ki. Ari inampitayetarori eejatzi ijevaritepayeeni judío. Irootakera ikantantayeetari: “Inampira onatzi Pava iroka Sion.” Ikempitakaantayeetziro eejatzi Sion, inkite onatzi. Tema iñaanekira Pava, iriñaaventayeetero aparoni nampitsi saikatsiri inkiteki, paitachari “Sion,” paitachari eejatzi “Jerusalén”

SODOMA IPOÑA GOMORRA Nampitsi onavetaiyani eeniroranki isaikaveta Abraham-ni. Irootake japerotakeri pairani Pava, ikan-takaantakero atziriite nampiyevetantarori janta, ikaariperovaitaiyakeni. (Pamenero Lot.)

TANTAPONKA Ari opaitari kitaite joimoshirenkiri Judío-payeeni, 7 ki-taite okaratzi joimoshirenka. Ari ipampithashiretakotziriri ivaisatziite jovayetakero pairani itantane kaari shineyatsine. Tema iyatzimarekiini jovetsikaponkayetzziro, irishiyapithatatyeeriri Egipto-satzi. Ari ikantziro jovayetaro. (Pamenero Anankoryaantsi, eejatzi Shineyakairori tanta.)

TASORENTSINKANTSI Iri ipaitaitziri eejatzi “Itasorenka Pava.” Ishire inatziira Pava, te inkaamanete. Iri nampishiretantariri aventayetaariri Jesucristo, ikinkishiretakaanta kameetha, jantakaantziro kameethayetatsiri.

TASORENTSIPANKO Ari opaitari pankotsi iñaañaatapiintzi judío-payeeni, ari ipometapiintziniri Pava ipirapayeeni. Irootakera irovetsikakaantane pinkathari Salomón, itomira pinkathari David-ni. Ari osaikavetari inampiki judío-payeeni paitachari Jerusalén. Antaro okanta jotantotaitziro. Iroka jotantotaitakero, irojatzira ipaitayeetzitari tasorentsipanko. Ari ipimantayeetziri piratsi ipometayeetziniriri Pava. Iro kantacha pairani tekera intzime Jesús, ipokake Babilonia-satzi jovayiritakeri Judío-payeeni, ari iporokaitakerori tasorentsipanko. Jaayeeanakeri judío-payeeni inampiki Babilonia-satzi. Ikanta ipiyeeyaani pairani judío-payeeni jaantaveetakariri, ari jovetsikaveetari pashine, eejatzi iporokaitakero. Ikanta avisake osheki osarentsi, ari jovetsikaveta pashine, iriitakera Herodes ovensikakaantave-taarori, iro iñaapaakeri pairani Jesús ipokantapaintari kipatsiki. Ikanta Roma-satzi eejatzi japiifairo iporokakaantairo pairani, ari aperotari, te iriñeetairo irojatzi iroñaaka.

TASORENTSITHAANTE Pairani, ishiyantayetaari Israel-mirinkaite Egipto-ki, ijevatantakariri Moisés-ni, aripaitera ikantakeriri Pava irovetsike aparoni tasorentsithaante, arira iñaapinkathatapiintairiri Pava janta, ari impometayeteneriri ipira. Manthakintsimaira jovetsikayetantakeri, itsipataakeri meshinantsi, jovavikotayetakari. Tera iriñeero Israel-mirinkaite tsika inampitaiyaaro, ikenenavaityetzi tsikarikapayeeni, te ontzimayete ipankoperori, intaani ipankoshetavaitaiyani. Ari okempitzitari eejatzi itasorentsithaantete, kantatsi incheepookiryeero, onkantya iraanayarori tsikarika ikenayetzi. Aririka iriñaake tsika onimotziri irisaikapai, ari irovatzikapairori eejatzi itasorentsithaantete. Iro kantacha, inthomoiri tasorentsithaanteki, ari otzimiri ipaitayeetziri “Tasorentsiperosaante.” Tera inkyaaapiintayeete janta, intaani ikyaaamatsitzi Omperatasorentsijanori.

TOMESHITAANTAANSI Irootake jametayetari judío itotapiintziro opatzimeshina ishiramparitantari. Tzimatsi oshiyakaaventachari ikan-taiyini judío, irooperori onatzi. Tema aririka intomeshitaaniyetya, ari jiyotayeetziri omapero jashiyetaari Pava. (Pamenero antzimotavakaantsi.)

TSIKA IKANTA PAVA IPINKATHARIVENTANTAI (Pamenero Impinkathariventantai Pava)

TZIVI Osheki iñaaventaitziro tzivi iñaanekira Pava, iri kempisantzinkari joshiyakaaventaitzi tzivi. Tema iro tzivi poshinitakairori ovaritentsi inkatyokantaityaaro. Ari okempitari eejatzi joshiyakotaro tzivi kempisantzinkaripayeeni, iriitake poshinitakairo nampitsi tsika isaikayetzira atziripayeeni, iro iñaaposhinitantarori Pava. Ipoña ikantaitzi eejatzi: Ari onkantake tzivipane inkonovaitero tsikarika ompaitayeyaari, kipatsipane. Tzimatsira pairani konovavaitakerori tzivipane, iramatavitantyaariri amanantayetzirori, tema ikovajaantavetaty iraantaperotyaaromi kireeki. Temaita aritzi inkatyokantayeetaiyaaro, tema te apantanaiyaaro kipatsipanetanake. Eerora okantai eejatzi iriyoshiitayeetairo tzivipane ikonovaitakeri.

UVA Pankirentsi onatzi ipaitaitziri “uva,” ari okempivetaro okithoki shevantoki. Iro kantacha te ontzime ovaato oshivithatzi iroori. Osheki ipankiminhaitziro, tema osheki opochatzi okithoki. Iro jimireetari ovaaki aririka inkavithokaataitero, ipaitaitziro “vino.” Kameetha opoitantzi. Kantatsira ovanontyaaro osamani, eero okaariperovaitzi.

VINO (Pamenero Uva)

ZAPATO-RYAANTSI Iro jantapiintakeri pairani aparoni otzikataari, i-zapato-ryiiri omperatariri inkene inkivakiiteri. Irootake iñaaventakeri pairani oviinkaatanterani Juan iñaaventakotziri Jesucristo, ikantakeranki: “Aatsikitake maperotzirori ipinkatharentsitzi, noñaapinkathatzitataikari naaka, te aritaajate inkempitakaantyaana iromperatane onkantya nozapato-ryaantyaariri.” (Pamenero Mr. 1.7)